МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

МАТЕРІАЛИ
V МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ
ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

19-20 вересня 2013 року
м.Черкаси

ББК 74.04 (4 Укр) М
М 34

Матеріали V Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій. / Упор. Назаренко Г.А. – Черкаси: ЧОПОПП, 2013. – 241с.

УПОРЯДНИК:

Назаренко Г.А., кандидат педагогічних наук, проректор інституту з наукової роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бех І.Д., дійсний член Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Кириленко С.В., кандидат педагогічних наук, доцент, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій змісту освіти МОН України;

Чепурна Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, Заслужений працівник освіти і науки України.

ЗМІСТ

Розділ І. ІННОВАЦІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ…….	**6**
Найбауэр А. В. НОВАЯ МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ПЕРИОДА АДАПТАЦИИ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА К УСЛОВИЯМ ДЕТСКОГО САДА……...	**6**
Андрющенко Т. К. МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ…….	**7**
Комарова И. А., Спирин С. В. ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОБЛЕМЕ РАДИОЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ ПОСРЕДСТВОМ ИГРЫ……..	**11**
Лукашкова И. Л., Батура И. Н. ПРОВЕДЕНИЕ ОЦЕНКИ В РАМКАХ СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА ПО ЗАЩИТЕ ДЕТЕЙ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ…….	**13**
Вороніна М. В., Слободенюк Л. І., Сургаєва В. В., Юдіна О. В. ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КОРЕКЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ІНКЛЮЗИВНІЙ ГРУПІ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ……	**15**
Прокофьева О. О. ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ СЕМЬИ И ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА…….....	**18**
Лохвицька Л. В. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ…….	**20**
Лобан Т. И. ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА…….....	**25**
Скидан В. Ю. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ……	**27**
Нечай О. М., Дікова О. А. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРАКТИЧНОГО ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ МЕТОДОМ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ……	**29**
Дроняк Н. І. АДАПТОВАНА ПРОГРАМА «РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ»…….	**33**
Крутій І. М., Дмитренко Г. М. ТЕХНОЛОГІЯ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ ДОШКІЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ……	**35**
Пушкар Н. А., Введенська Т. П., Гончаренко С. В. ЗАСОБИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ……	**39**
Розділ ІІ. ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ТА ПОЗАШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ……	**43**
Кириленко С. В. ІННОВАЦІЙНИЙ ПОСТУП НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2021 РОКУ…….....	**43**
Чорна К. І. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ СТАРШОКЛАСНИКІВ В ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ……	**47**
Антипова Е. В. ДИАГНОСТИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБРАЗОВАНИЯ И СЕМЬИ……	**51**
Олиференко Л. Я. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФИЛАКТИКИ СОЦИАЛЬНОГО СИРОТСТВА……...	**53**
Мошнина Р. Ш., Батырева С.Г. ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА…….....	**59**
Левитская Н. А. К ПРОБЛЕМЕ МОДЕЛИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО УРОКА (НА ПРИМЕРЕ ДИСЦИПЛИН ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ЦИКЛА)…….	**63**
Назаренко Г. А. САЙТ «ВЧИМОСЯ ДЕМОКРАТІЇ РАЗОМ!» ЯК ВІРТУАЛЬНИЙ ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ДЕМОКРАТИЗМУ СТАРШОКЛАСНИКІВ……..	**66**
Башаркина Е. А. АВТОРСКИЕ ЭЛЕКТРОННЫЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ: НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЗДАНИЯ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ……..	**69**
Шишкина В. А., Дедулевич М. Н. ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ КАК ИННОВАЦИОННАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ……	**71**
Лабутина В. А. ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ ТИПОЛОГИИ УРОКА……	**74**
Романова Г. А. ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕУЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ……..	**76**
Нечаев М. П. ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ РЕСУРС МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ…….....	**79**
Зубова Е. И. РОЛЬ КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ В ФОРМИРОВАНИИ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ ШКОЛЬНИКА…….....	**83**

Лазарева И. С. ИНФОРМАЦИОННО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СРЕДА КАК КОМПОНЕНТ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ШКОЛЫ……	**86**
Миронова Г. П. ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА ДЕТСКОГО ДОМА-ШКОЛЫ КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ РЕСУРС МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ……	**88**
Яшкина И.С. ПРЕДМЕТ «ОСНОВЫ ПРАВОСЛАВНОЙ КУЛЬТУРЫ И СВЕТСКОЙ ЭТИКИ» КАК КОМПОНЕНТ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ШКОЛЫ……..	**91**
Куницына С. М. ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ С УПОЛНОМОЧЕННЫМ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ……	**93**
Бережна Т. І. ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УЧНІВ І ВЧИТЕЛІВ У СТАВЛЕННІ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я……..	**96**
Корецька Л. В. СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ…….....	**98**
Пугач Р. І. ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ПОСІБНИКА «РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАДАЧ»……	**101**
Пучковська Т. В. УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ МЕРЕЖЕВИХ РЕСУРСІВ……	**102**
Баран В. В. ШКІЛЬНИЙ КЛУБ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА……	**105**
Кобзар М. О. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ УРОКІВ ГЕОГРАФІЇ КУЛЬТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ…….	**108**
Мігунова І. А. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ «ВЧИСЬ ПО-СУЧАСНОМУ» В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА НОВИЙ ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ БАЗОВОЇ І ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ……..	**110**
Кідалова Н. О. ВКЛЮЧЕННЯ КОМПОНЕНТА ВИХОВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ГРОМАДЯНСТВА Й ОСВІТИ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ В НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ……	**111**
Дідик О. В. ПРОДУКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ……..	**114**
Молчанова М. В. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ НА УРОКАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ……..	**117**
Первушевська І. О., Щербакова Л. П. БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИМОГА ЧАСУ ТА ЗНАЧУЩИЙ СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ В РОБОТІ ПНЗ……	**119**
Кисільова Л. В. ПРОДУКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НА УРОКАХ ФІЗИКИ……..	**122**
Київська В. В. ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ. ПРОЕКТ «РІВНИЙ - РІВНОМУ»……	**124**
Коновальчук В. І. РОЛЬ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я……..	**131**
Басюк Н. О. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ……..	**134**
Розділ ІІІ. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ……	**138**
Литвиненко Э. В. АНАЛИЗ ОТЕЧЕСТВЕННОГО И ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА ОБУЧЕНИЯ ПРОЕКТНОМУ УПРАВЛЕНИЮ……..	**138**
Снопкова Е. И. ВНЕДРЕНИЕ МОДЕЛИ ИНФОРМАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО СЕРВИСА МЕТОДИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ УЧРЕЖДЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОГО ПРОЕКТА……..	**143**
Макарчук Н. Є., Бащук Н. М. ПОРТФОЛІО ЯК СПОСІБ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА……	**146**
Целиковська І. В. ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ «ЛІТНЯ ШКОЛА»……..	**149**
Ткачук І. О. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ − ШЛЯХ ДО УСПІХУ……..	**152**
Сиротенко Г. О. НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ІННОВАЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОБЛАСТІ ІЗ РОЗРОБКИ МОДЕЛЕЙ «ШКОЛИ МАЙБУТНЬОГО»……	**156**
Гнатюк І. Г. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМНОСТІ ТА ГНУЧКОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……..	**160**
Калініченко І. О. ОСВІТА ПОЛТАВЩИНИ – НАЗУСТРІЧ ДІТЯМ (УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОБЛАСТІ)……..	**163**
Мельник О. М. ЕВАЛЮАЦІЯ В УПРАВЛІННІ ШКОЛОЮ……	**167**
Розділ IV. ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НЕПЕРЕРВНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ……..	**169**
Завалевський Ю. І. ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ…..	**169**

Баранников К. А. ИСТОРИЧЕСКИЙ ОБЗОР РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ ЗА РУБЕЖОМ…….....	**174**
Лапшина І. С. МОДЕЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ……	**184**
Мурашко Е. А. ЛОКАЛЬНО-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ К РАБОТЕ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ТОРГОВЛИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ…….....	**186**
Соломенникова О. А. ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА……...	**190**
Кирсанова В.Г. ТЕХНОЛОГИЯ В ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ…….	**195**
Куприянова С.А. ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРАВОВОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ……..	**197**
Мижериков В. А. ПОЗИЦИЯ ПЕДАГОГА В ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ…….....	**199**
Велигоненко Н. И. РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА ВАРИАТИВНОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ БАКАЛАВРОВ……	**204**
Тужба Т. Е. ОРГАНИЗАЦИЯ СУБЪЕКТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ…….	**206**
Давидюк Н. Ю. КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕТОДИСТІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ…….....	**208**
Василенко Н. В. ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ НЕПЕРЕРВНИМ ПРОЦЕСОМ НАВЧАННЯ КЕРІВНИКА ПРОФІЛЬНОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ПЕРМАНЕНТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ……..	**212**
Блінова Л. О. «ПЕДАГОГІЧНА РЕКЛАМА» ЯК АКТИВНА ФОРМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ І ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ…….....	**217**
Галкін С. Г., Радічев В. П., Сідєльник С. О., Давидов А. В. ВІРТУАЛЬНА ІНСТАЛЯЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОШУКУ…….....	**218**
Герман А. Ю., Фесенко С. Г. ПЕДАГОГІЧНЕ ПОРТФОЛІО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ…….	**221**
Сідєльник С. О., Стрига М. В., Дахова Ю. О., Макаркіна Ю. П. ВЕБ-КОЛЕГІУМ КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ……	**223**
Мозгова Л. А. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА НОВІ ДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ОСВІТИ…….....	**225**
Воронкін О. С. СТВОРЕННЯ ТА РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛУ «ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ»…….	**227**
Гладкіх І. Ю. МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖЕВИХ СЕРВІСІВ…….....	**229**
Кірик М. Ю. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ…….....	**233**
Войцях Т. В. ВІРТУАЛЬНА СПІЛЬНОТА ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У МІЖКУРСОВИЙ ПЕРІОД……..	**235**
Норкіна О. В. САЙТ «ВІРТУАЛЬНА ШКОЛА ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА» ЯК КОМПОНЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ…….....	**238**

НОВАЯ МОДЕЛЬ ОРГАНИЗАЦИИ ПЕРИОДА АДАПТАЦИИ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА К УСЛОВИЯМ ДЕТСКОГО САДА

Найбауэр Альбина Валентиновна, *доцент кафедры адаптивного образования ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Для обывателя независимо от возраста начало учебного года вызывает в большей степени положительные эмоции и ассоциируется с праздничным настроением, золотой осенью, бабьим летом, поздравлениями, радостью встреч, интересными историями о летнем отдыхе. Перед глазами педагога, работающего в группе раннего возраста, в этот период предстают совершенно иные картины: напряженная обстановка, душераздирающие крики малышей, беспомощность, завышенные требования и претензии родителей. Так, осенью в большинстве случаев начинается процесс адаптации детей раннего возраста к условиям детского сада. Каждый раз, наблюдая такую ситуацию, мы задавали себе вопросы: как сделать комфортным вхождение каждого малыша в группу детского сада? Какие условия необходимо создать для того, чтобы родители с первых дней пребывания детей в учреждении становились союзниками в вопросах воспитания? Как можно помочь в этот период воспитателям, работающим в группе раннего возраста?

С сентября 2009г. мы успешно реализуем новую модель воспитательно-образовательной работы в период адаптации малышей к условиям детского сада на базе муниципального дошкольного образовательного учреждения детский сад комбинированного вида №20 г. Люберцы Московской области – кафедрального базового образовательного учреждения ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления». Педагогические идеи, особенности организации взаимодействия в триаде «дети – родители – педагог», а также результаты педагогической деятельности изложены в методическом пособии. [2]

Сотрудники детского сада начинают готовиться к периоду адаптации заблаговременно. Это основополагающее условие. Оно составляет фундамент новой модели, так как процесс адаптации мы рассматриваем не только как краткосрочную цель, а как стратегическую задачу педагогического процесса ДОУ – максимизировать активное участие родителей в течении всего пребывания ребенка в детском саду, начиная с первых дней. В конце мая – начале июня педагогический коллектив (заведующая, старший воспитатель, воспитатели и помощник воспитателя группы раннего возраста, а также специалисты: логопед, инструктор по физической культуре, музыкальный руководитель, педагог-психолог) организует родительское собрание для родителей, дети которых впервые придут в группу раннего возраста. На этом мероприятии рассказывают об особенностях организации процесса адаптации к условиям детского сада, родители знакомятся и с педагогами, которые будут сопровождать адаптационный период, и с правилами поведения в учреждении. Правильно организованное мероприятие дает возможность сделать детский сад максимально открытым для вновь пришедших, настроить их на сотрудничество, на получение своевременной помощи от специалистов, первоначально сформировать доверительные отношения к педагогической деятельности. Это помогает развитию партнерства во взаимодействии между ДОУ и каждой семьей.

Процесс адаптации начинается с середины августа, проходит в первой половине дня.[1] Малыш находится первые две недели в группе раннего возраста с одним из родителей, как правило – это мать. В настоящее время можно констатировать, что отцы также активно включаются в этот процесс. Сотрудники педагогического коллектива, задействованные в период адаптации, находятся в полном составе на своем рабочем месте. Новая модель педагогического процесса дает возможность каждому из педагогов выбирать образовательную область (см. таблица 1).

Таблица 1

Сотрудники МДОУ	Образовательная область
Инструктор по физической культуре	«Физическая культура»
1 воспитатель	«Социализация»
Психолог	«Познание»
Логопед	«Коммуникация»
2 воспитатель	«Художественное творчество»
Музыкальный руководитель	«Музыка»

Педагоги подбирают материал и разрабатывают содержание игровых сеансов. Это составляет основу для перспективного планирования. [2]

Содержание психолого-педагогической работы, которое раскрывает особенности воспитания культурно-гигиенических навыков («Здоровье»), развитие навыков самообслуживания, умений поддерживать порядок в игровой комнате, желание помогать взрослым («Труд»), знакомство с элементарными правилами поведения в детском саду («Безопасность»), реализуется как в самостоятельной деятельности родителей и малышей, так и включается в каждый игровой сеанс. Необходимо отметить, что в групповой комнате оформлен центр художественного чтения. В нем созданы условия для организации психолого-педагогической работы в рамках образовательной области «Чтение художественной литературы». Предпочтение отдается инициативе родителей и детей раннего возраста. Педагог выступает в качестве консультанта.

Необходимо обратить внимание на то, что, с одной стороны, каждый сотрудник детского сада делает акцент на выбранной образовательной области, с другой – органично включает и сочетает решение задач других образовательных областей, включая «Здоровье», «Безопасность», «Труд», «Чтение художественной литературы».

В процессе адаптации детей раннего возраста к условиям детского сада педагогический коллектив большое внимание уделяет пространству ДОУ. В это время оно преобразуется и изменяется. Здание кафедрального базового образовательного учреждения располагает таким потенциалом. На данных территориях размещаются: центр методической поддержки; центр развивающих игр; центр воды; центр художественного чтения; центр продуктивной деятельности; центр двигательной активности; центр психолого-педагогической поддержки; центр музыкального развития.

В основе наполнения предметно-развивающей среды присутствует: функциональность игрового оборудования; возможность изменять развивающую среду; свобода для активных действий малышей и родителей; интересы и потребности воспитанников. Включение в специально созданную среду и согласованные действия взрослых (педагогов и родителей) позволяют грамотно организовать педагогический процесс, начиная с первых дней пребывания малыша в ДОУ.

Новая модель воспитательно-образовательной работы в адаптационный период включает и комплект раздаточного материала, который был разработан сотрудниками детского сада. Он не является статичным: в зависимости от степени заинтересованности и степени активности родителей информация дополняется, перерабатывается и видоизменяется. Главная позиция, на которую ориентирован педагогический коллектив – информация должна быть своевременной, востребованной и актуальной для родителей и малышей. Так, был специально подготовлен диск «Здравствуй, мой новый друг!». Он вручается каждой семье. К нему прилагается инструкция: диск необходимо смотреть вместе с ребенком и читать записи, которые сопровождают фотографии. Начиная с первых дней пребывания в МДОУ, малыш знакомиться с жизнью детского сада посредством просмотра диска вместе с родителями в домашних условиях. Приходя в группу, он видит знакомые лица педагогического персонала, игрушки, оборудование группы. Это дает полноценную возможность создать комфортные условия и облегчает адаптацию малыша к условиям детского сада.

Родители знакомятся с порядком оформления портфолио, как книгой достижений малыша, начиная с рождения. Педагогический коллектив заинтересован в обратной связи сотрудничества с семьей: родители учатся замечать, видеть уникальные события и знаменательные этапы становления развивающейся личности, фиксировать и презентовать их.

Не секрет, педагоги-практики всегда отмечают равнодушное отношение к стендовой информации. Поэтому сотрудники детского сада отказались от этого варианта наглядно-просветительской формы. Воспитатели организовывают мини-библиотеку в раздевалке группы раннего возраста, совместно со специалистами разрабатывают содержание и оформление информационных буклетов и памяток. Таким образом, родители получают возможность не столько в детском саду, сколько в свободное время в домашних условиях ознакомится с рекомендациями специалиста, прочитать книгу и в дальнейшем обсудить интересующий вопрос или проблемную ситуацию.

Таким образом, новая модель раскрывает особенности построения педагогического процесса с участием родителей в период адаптации детей раннего возраста к условиям детского сада: варианты режима дня в семье и ДОУ, проведение разнообразных форм и методов взаимодействия с родителями и малышами. Особое внимание уделяется организации развивающей среды и разработке содержания, оформлению и распространению наглядной информации. Проведенная работа не исчерпала всех аспектов проблемы и поэтому требуется ее дальнейшая разработка.

Література.

1. Найбауэр А.В. Гибкий режим работы группы раннего возраста в процессе организации адаптационного периода в ДОУ // Детский сад от А до Я. – 2012. – №5. – с. 26-34.
2. Найбауэр А.В. Создание условий адаптации детей раннего возраста к детскому саду. – М.: ТЦ Сфера, 2013. – 128с. (Библиотека воспитателя).

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Андрющенко Тетяна Костянтинівна, *кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри освітнього менеджменту і педагогічних інновацій Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників*

В умовах реформування дошкільної освіти з метою створення педагогіки майбутнього, одним із пріоритетних завдань є виховання гармонійно розвинутої, довершеної, здорової особистості, здатної в повній мірі реалізувати свої фізичні, інтелектуальні, моральні та духовні можливості. Розв'язання завдань виховання здорового покоління потребує створення нових сучасних методик, через які можна забезпечити формування у підростаючого покоління системи наукових і практичних знань, ціннісних орієнтацій,

поведінки і діяльності, зорієнтованих на збереження власного здоров'я і відповідального ставлення до здоров'я свого і оточуючих, тобто здоров'язбережувальної компетентності.

Проблемі збереження психічного здоров'я дітей і молоді присвячені роботи І. Беха, О. Кононко, В. Кузьменко, С. Максименка та ін. Різні аспекти валеологічного виховання дітей і молоді висвітлено в працях Т. Андрющенко, О. Богініч, Т. Бойченко, В. Горащука, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Жабокрицької, О. Киричук, Л. Лохвицької, З. Плохій, С. Страшка, С. Юрочкіної; духовне здоров'я дітей і молоді є предметом вивчення В. Оржеховською, О. Савченко, О. Сухомлинською та ін. Аналіз наукової літератури показав, що методичний аспект формування здоров'я дошкільників входить в зону наукових інтересів сучасних дослідників, однак проблемі розробки методики формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку науковці не приділяли належної уваги.

Мета статті - визначити й обґрунтувати основні положення методики формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку; представити авторську методику; презентувати зразки тем, вивчення яких сприятиме ефективному формуванню у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності.

Провідною ідеєю концепції нашого дослідження є розуміння того, що цілеспрямоване формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку забезпечує розвиток особистості, яка свідомо ставиться до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, дотримується здорового способу життя, має сформовані здоров'язбережувальні життєві навички, що дає їй можливість вести якісне, повноцінне і продуктивне життя.

Погоджуємося з міркуваннями Г. Бєлєнької, О. Богініч, М. Машовець, що „лише сформувавши у дітей уміння щоденно, власними силами зберігати і зміцнювати здоров'я, підтримувати високу працездатність, пом'якшувати стресові й екстремальні ситуації, дотримуватися безпечних умов життєдіяльності на тлі розв'язання екологічних проблем та поліпшення соціальних умов життя, можна виправити критичне становище стосовно погіршення стану здоров'я нації" [1, с. 61].

Дослідження сутності й особливостей формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку, стало основою для розробки відповідної методики. Методика формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку ґрунтується на сучасній педагогічній концепції − освіта на основі життєвих навичок. Пріоритетними завданнями методики є формування у дітей:

- позитивної мотивації щодо збереження здоров'я, дотримання здорового способу життя;
- системи знань про здоров'я та чинники збереження здоров'я;
- життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я.

В основу методики закладено загальнодидактичні принципи, відповідно до яких має здійснюватися управління процесом формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку, а саме: *свідомості та активності, наочності, систематичності і послідовності, міцності знань, науковості, доступності, наступності, зв'язку теорії з практикою, мотиваційного забезпечення.*

Зміст методики формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку визначено за окресленим у рамках проекту ПРООН „Освітня політика та освіта „рівний-рівному" і поданим у „Переліку ключових компетентностей" комплексом життєвих навичок, які сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю і є складовими здоров'язбережувальної компетентності, а саме:

1. *Життєві навички, що сприяють фізичному здоров'ю:* навички раціонального харчування; рухової активності; санітарно-гігієнічні навички; режим діяльності та відпочинку.

2. *Життєві навички, що сприяють соціальному здоров'ю:* навички ефективного спілкування; співчуття; спільної діяльності; поведінки в умовах тиску, погроз.

3. *Життєві навички, що сприяють духовному та психічному здоров'ю:* самоусвідомлення та самооцінка; **н**авички самоконтролю: аналіз проблем та прийняття рішень:мотивація успіху та тренування волі [2, с. 87-89].

Відповідно до зазначеного, матеріал у методиці структуровано за трьома розділами: *життєві навички, що сприяють фізичному здоров'ю; життєві навички, що сприяють соціальному здоров'ю; життєві навички, що сприяють духовному та психічному здоров'ю.* Для опрацювання пропонується *двадцять сім тем***,** які розкривають сутність поданих вище життєвих навичок.

Концептуальний аналіз результатів теоретичного дослідження дав нам змогу визначити й охарактеризувати структуроутворювальні компоненти здоров'язбережувальної компетентності, а саме: *мотиваційно-ціннісний* (спрямованість на здійснення здоров'язбережувальної діяльності, сприйняття здоров'я як найвищої життєвої цінності), *когнітивно-усвідомлюваний* (сукупність знань, оволодіння якими забезпечує теоретичну готовність дитини до здійснення здоров'язбережувальної діяльності), *діяльнісно-поведінковий* (сукупність умінь, життєвих навичок, сформованість яких є необхідною умовою для реалізації здоров'язбережувальної діяльності, успішного та адекватного розв'язання різноманітних життєвих ситуацій), які мають бути сформовані у результаті цілеспрямованої взаємодії педагогів, батьків і дітей. Усі компоненти здоров'язбережувальної компетентності знаходяться в тісній взаємозалежності. Розвиток одного компоненту неможливий без розвитку інших.

Враховуючи зазначене вище, кожна тема, подана в методиці, вивчається поетапно. Нами виокремлено три послідовних та взаємопов'язаних етапи: *мотиваційний, теоретичний і практичний*.

Виділення *мотиваційного* етапу ґрунтується на результатах наших спостережень, які дали підставу стверджувати, що готовність дошкільників до сприймання знань про основи здоров'я, чинники, які сприяють здоров'ю, до дотримання здорового способу життя суттєво залежить від змотивованості дітей та сформованості у них відповідних ціннісних орієнтацій. Підтвердження своїм міркуванням знаходимо в дослідженнях В. Кузьменко, яка вважає, що „потребово-мотиваційний розвиток дошкільника супроводжується виникненням дедалі чіткіших та більш диференційованих потреб, системи мотивів поведінки та діяльності, їх ієрархізацією, стабілізацією. Саме ця сфера розвитку істотно впливатиме на все подальше життя людини, визначатиме провідні цінності, спрямованість особистості, характер дій та вчинків, вибір професії, ставлення до людей тощо" [4, с. 9].

Вважаємо, що мотивація спрямовує й організовує поведінку дитини, надає особистісного змісту та значущості її здоров'язбережувальній діяльності, сприяє перетворенню зовнішньо сформульованих цілей щодо дотримання здорового способу життя у внутрішні потреби особистості. Тому розвиток здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку не може відбуватися без активної, свідомої участі самої дитини. Відтак мотивація розглядається нами як початковий етап формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку.

Виокремлення *теоретичного* етапу зумовлене тим, що здоров'язбережувальна компетентність ґрунтується на системі знань, усвідомлених особистістю. У процесі формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільники мають отримувати необхідні фундаментальні відомості з основ здоров'я, які представлені у визначеній логічній послідовності; усвідомити їх і використовувати в адекватних життєвих ситуаціях. Ми погоджуємося з думкою В. Старченко, яка зауважує, що „без знань, немає компетентності, адже вона є сферою зв'язків між знаннями та практичною діяльністю. Але про компетентність свідчать не лише знання. Знання, що існують самі по собі, не прив'язані до життя, не гарантують достатньої компетентності у різних життєвих ситуаціях" [5, с. 19]. На теоретичному етапі відбувається формування системи знань про здоров'я, розвиток валеологічного мислення у дітей дошкільного віку.

Акцент на *практичному* етапі пояснюється розумінням того, що дітям потрібні не лише знання, а й навички, що допомагають робити життєвий вибір, досягати мети, коригувати поведінку, оцінювати ризики, зберігати і покращувати здоров'я та якість життя. Вітчизняні психологи Л. Божович, Л. Венгер, Л. Виготський, Г. Костюк, В. Мухіна відстоювали думку про те, що поведінка дитини формується під впливом сукупності таких факторів, як соціальні умови, спілкування та сфера діяльності, у яких вона живе і розвивається. Особистість не є пасивним продуктом взаємодії спадковості і середовища. Взаємодія цих факторів реалізується через активність дитини [3, с. 82]. Отже, поведінкові реакції і здоров'язбережувальна діяльність виступають одними з показників сформованості здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку.

Для кожного із зазначених етапів розроблений відповідний комплекс дидактичного супроводу (форми, методи, засоби навчання). Акцент робиться на формах і методах, за яких дошкільники виступають активними суб'єктами освітньої діяльності.

На *мотиваційному етапі* пропонується проводити спостереження, аналіз життєвих ситуацій, вчинків, визначається проблема.

На *теоретичному етапі* − розповідь, інтерв'ю з дорослими, бесіда.

На *практичному етапі* використовуються дидактичні ігри, сюжетно-рольові ігри, досліди, моделювання ситуацій, практичні завдання, вправи, підготовка повідомлення на тему, що вивчалася.

Пропонуємо, як зразок, одну тему із методики формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку.

Життєві навички, що сприяють соціальному здоров'ю

Навички співчуття

Тема „Розуміння почуттів, потреб і проблем інших людей"

Мета: Сформувати у дітей поняття про те, що кожна людина має певні почуття, потреби і проблеми. Розкрити залежність стосунків і стану здоров'я людей від вміння зрозуміти почуття, потреби і проблеми інших.

І. Мотиваційний етап.

Спостереження. Запропонувати дітям поспостерігати за людьми різного віку в різних життєвих ситуаціях.

Аналіз ситуації. Визначити, які переважають почуття, потреби і проблеми у маленьких дітей, людей молодого, середнього і похилого віку.

Постановка проблеми. Як треба ставитись до почуттів, потреб і проблем інших людей?

ІІ. Теоретичний етап.

Розповідь. Уміння розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей називається співпереживанням. Це здатність відчувати ті ж самі емоції та почуття, які відчуває інша людина, розділяти їх. Наприклад, можна розділити радість, гордість за когось, страждання, гнів. Співпереживання лежить в основі гуманного (доброго) ставлення до людей. Воно викликає бажання допомогти, поспівчувати.

Інтерв'ю з дорослими. Для отримання додаткової інформації спонукати дітей спитати у дорослих їхню думку щодо співпереживання:

- Чи важливо для дорослих знати, що їм хтось співчуває?
- Чи всі дорослі вміють висловити співчуття близькій людині?

- Що Ви відчуваєте, коли Вам співчувають близькі люди?
- Чи може дитина втішити дорослого?

Бесіда „Людина живе добром”.

Мета: сформувати уявлення про добро. Розвивати в дітей прагнення робити добрі вчинки, не допускати негативне ставлення до людей. Виховувати доброзичливість, готовність співчувати іншим.

Питання для обговорення з дітьми:

- Що таке співпереживання?
- Як правильно його проявляти?
- Як необхідно себе поводити, якщо близька людина: чимось засмучена; втомилася; весела; спить тощо?
- Чи треба набридати мамі запитаннями, якщо вона скаржиться на головний біль?
- Як відреагує тато, якщо запитати у нього: „Тобі налити чай?”
- Чи приємно буде бабусі, якщо запропонувати їй допомогу?
- Як зрозуміти вислови: „Поставити себе на місце іншого”, „Радість буде більшою, а горе меншим, якщо їх розділити з другом?”
- Чому для людей важливо, щоб їх розуміли?
- Які почуття легше розділити – приємні чи негативні?
- Як впливає на стосунки людей вміння розуміти потреби інших?

ІІІ. Практичний етап.

Дидактична гра „Розділи почуття”.

Дібрати картинки відповідно до змісту теми (на них можуть бути зображені ситуації, де: діти посміхаються один одному; дівчатка обнімаються; діти посварилися і відвернулися один від одного; одна дитина гладить по голівці іншу, яка плаче тощо). Запропонувати дітям серед поданих малюнків вибрати ті, на яких зображені ситуації, коли люди розділяють почуття один одного.

Сюжетно-рольова гра „Транспорт”. Розіграти ситуацію „Бабуся заходить у тролейбус”.

Мета: Навчати дітей правилам поведінки в транспорті. Виховувати повагу до оточуючих, особливо до людей похилого віку. Розвивати уміння співчувати, надавати допомогу.

Дослід „Важливість співпереживання”.

Мета: дослідити вплив уміння розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей на стосунки між ними.

Хід досліду.

1. Ситуація: „Мама прийшла з роботи засмучена”.

Спробувати вести себе таким чином:

− підійти до мами, лагідно посміхнутися, подивившись їй в очі;
− запитати: „Що тебе турбує?”, „Чим я можу тобі допомогти?”;
− поводити себе до кінця дня так, щоб мама не нервувала.

2. Ситуація: „У бабусі болить голова”.

Спробувати вести себе таким чином:

− підійти до бабусі, обійняти її;
− спитати, чи не треба принести води, пігулку;
− зробити тихішим звук телевізора, музику;
− не турбувати бабусю до тих пір, поки вона сама не схоче спілкуватися.

Спонукати дітей проаналізувати, як змінювався вираз обличчя мами, бабусі, коли вони слухали висловлене їм співчуття. Яким було їхнє ставлення до дитини. Як воно змінилося? Якими були власні відчуття, коли піклувалися про рідних?

Моделювання ситуації. Сергійко сильно захворів і довго не відвідує дитячий садок. Яким чином його можна підтримати?

Практичні завдання, вправи.

1. Відмічати в календарі червоним кольором день, якщо комусь зробив добру справу.
2. „Продовж речення”: „Якщо сестричка заплаче, то я …”, „Коли помічник вихователя несе каструлі, то я …”, „Побачивши сумну людину я…”.
3. Допомогти мамі приготувати вечерю.
4. Співчувати людині, яка цього потребує.

Підготовка повідомлення на тему „Я не один у всьому світі, треба з людьми достойно жити” (за самостійно складеним планом).

Висновок. Підвести дітей до висновку: „Стосунки між людьми будуть добрими, якщо вони будуть розуміти почуття, потреби і проблеми інших” або „Для того, щоб тебе любили оточуючі, необхідно розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей” тощо.

Впровадження в освітній процес дошкільних навчальних закладів методики формування здоров’язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку забезпечує вихованців знаннями щодо різноманітних форм підтримки здоров’я, сприяє формуванню у них свідомого ставлення до власного здоров’я і здоров’я оточуючих, надає можливість реалізації отриманих знань у практичній діяльності. Перспективою подальшого наукового пошуку з даної проблеми буде дослідження результативності формування здоров’язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку за зазначеною методикою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бєлєнька Г. В. Здоров'я дитини – від родини : [кол. монографія] / Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, М. А. Машовець. – К. : СПД Богданова А. М., 2006. – 220 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. − К. : "К.І.С.", 2004. − 112 с.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л. Н. Проколієнко. − К. : Рад. школа, 1989. − 608 с.
4. Кузьменко В. Наріжний камінь особистісно орієнтованої моделі / Віра Уллянівна Кузьменко // Дошкільне виховання. − 2008. − № 3. − С. 7−10.
5. Старченко В. навчання математики: сучасний погляд / В. Старченко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 7. – С. 19–21.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОБЛЕМЕ РАДИОЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ ПОСРЕДСТВОМ ИГРЫ

Комарова Ирина Анатольевна, *кандидат педагогических наук, доцент, декан факультета педагогики и психологии детства УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь;*
Спирин Сергей Викторович, *старший преподаватель кафедры педагогики УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь*

В экологической ситуации, которая сегодня сложилась в Республике Беларусь, определяющим фактором является значительное загрязнение большой территории радионуклидами вследствие катастрофы на Чернобыльской АЭС, произошедшей в апреле 1986 года, которая принесла множество серьезных социально-экономических проблем, затронувших жизненные интересы миллионов людей, их здоровье, образ жизни и уровень благосостояния.

В этой ситуации важно помочь людям не только справиться с проблемами, но и научить, как правильно и безопасно организовать быт, чтобы сохранить свое здоровье и здоровье своих близких. Соблюдение правил радиационной безопасности должно стать основой и неотъемлемой частью образа жизни каждого жителя загрязненных районов.

Формирование элементарных знаний организации безопасного и здорового образа жизни в условиях радиационного риска вполне возможно начинать уже в старшем дошкольном возрасте.

Нами разработана авторская программа радиоэкологического образования детей дошкольного возраста включающая 4 основных раздела: радиационная безопасность, здоровый образ жизни, личная гигиена, психическое здоровье.

В содержание основных радиоэкологических знаний вошли знания об экологических проблемах в республике и родном городе; радиации и ее основных источниках; представления о радионуклидах и местах их обитания; о влиянии радиации на организм человека и на природу в целом; о способах защиты от радиации. Дети старшего дошкольного возраста должны знать основные правила и уметь пользоваться средствами личной гигиены, уметь ухаживать за своей одеждой и обувью, владеть навыками уборки помещения, правильно вести себя на улице, в лесу, на лугу и у водоема [2, 10].

Немаловажное значение в формировании системы знаний о радиоэкологической безопасности и здоровом образе жизни у дошкольников имеет аспект осознанного отношения к природе и ее объектам.

Отношения занимают видное место в структуре личности. Они складываются и формируются на протяжении всей жизни и деятельности человека и оказывают непосредственное влияние на субъективные условия развития активности личности, на формирование её свойств и поведения как сознательного субъекта деятельности. Понятие отношения отражает факт взаимосвязи личности и среды и позволяет выстроить в стройную систему большое количество как педагогических, так и психологических явлений.

Значительное место в разработке проблемы психологии отношений принадлежит В.Н.Мясищеву. По мнению автора, высшей степенью развития личности и её отношений является сознательное отношение к самому себе. Существенным является и то, что выражением личности и её отношений считается прежде всего практическое действие, реальный поступок в конкретной ситуации.

Одной из важнейших задач воспитания является выработка правильного, т.е. соответствующего общественным требованиям, отношения к разным сторонам действительности. Говоря о сознательном отношении, следует сделать акцент на наличие такого характера отношений, при котором человек отдает себе ясный отчёт в объективных основаниях и субъективных мотивах его; в своих обязанностях, вытекающих из этого отношения; своей ответственности, с этим связанной; и проявляет всё это как в отдельных поступках, так и во всём поведении в целом. В психологических исследованиях В.Н.Мясищева отмечается сложный характер связей между знаниями и эмоциями. По мнению автора, отношение не может зародиться только на основе знания – к нему должны подключиться личностный смысл, понимание и осознание объективности происходящего [4].

Формируя у дошкольников правильное отношение к определённым объектам действительности, необходимо обратить особое внимание на осознанность данного отношения, что проявляется не только в наличии необходимой системы знаний о данном объекте или явлении, но и в умении правильно выразить своё отношение через конкретные высказывания и действия. Устойчивое, осознанное отношение к действительности возникает лишь в случае единства чувств, знаний и деятельности.

В исследованиях С.Н.Николаевой и И.А.Комаровой показано, что знания о природе влияют на становление сознательного к ней отношения: под влиянием обучения дети начинают понимать причинные связи и зависимости в природе, начинают учитывать их в своей практической деятельности. Авторы рассматривают отношение к природе как совокупность знаний и активных проявлений ребёнка: интереса к явлениям природы; понимания специфики живого, желания практически сохранить, поддерживать и создать для него нужные условия; понимания и сочувствия тем, кто испытывает дефицит каких-либо условий; эмоционального отклика на любые проявления животных и растений, их красоту. Таким образом, под правильным отношением понимается осуществление ребёнком определённых практических действий по уходу за растениями и животными (самостоятельно или по указанию взрослого) с целью удовлетворения потребностей в них живых существ. Осознанное отношение – это понимание дошкольником природных явлений и объектов и умение их объяснить с помощью собственной речи. Понятие «осознанно-правильное отношение к природе» может включать, по мнению авторов, три компонента: эмоционально-эстетический, интеллектуально-познавательный и нравственно-действенный.

Критериями сформированности у детей осознанно-правильного отношения к природе являются: знание условий, при которых живые существа остаются живыми, хорошо себя чувствуют; готовность детей самостоятельно или по предложению взрослых выполнять трудовые действия по уходу за живыми существами; способность совершать самостоятельные поступки, направленные на сохранение объектов природы и условий их жизни; наличие у детей познавательного интереса к природе; проявление в самостоятельной игровой деятельности детей знаний о природе и отношения к ней [5].

Игра является одним из тех видов детской деятельности, который используется взрослым в целях воспитания и образования дошкольников, обучения их различным действиям с предметами, способам и средствам общения. В игре ребенок развивается как личность, у него формируются те стороны психики, от которых впоследствии будут зависеть успешность его учебной и трудовой деятельности, его отношения с людьми.

Именно в игре впервые появляются элементы обучения. Использование дидактических игр и игровых приемов делает обучение в этом возрасте «сообразным природе ребенка», создает «зону ближайшего развития ребенка». Л.С.Выготский писал: «В игре ребенок всегда выше своего среднего возраста, выше своего обычного повседневного поведения; он в игре как бы на голову выше самого себя. Игра в конденсированном виде содержит в себе как в фокусе увеличительного стекла, все тенденции развития; ребенок в игре как бы пытается сделать прыжок над уровнем своего обычного поведения» [1, 74]. Поэтому очень важно «погрузить» детей в любимую деятельность и создать благоприятный эмоциональный фон для восприятия деятельности в области радиоэкологического воспитания.

Вопросы использования дидактических игр в учреждении дошкольного образования изучались рядом исследователей (В.Н. Аванесова, Л.В. Артемова, А.К. Бондаренко, Л.А. Венгер, А.А. Смоленцева, Н.С. Старжинская, Г.Н. Толкачева, Е.И. Удальцова и др.). Дидактическая игра как обучающее средство, способно не только помочь ребенку усвоить знания, овладеть способами познавательной деятельности, но и сформировать соответствующее осознанное отношение к происходящему.

Включение дидактических игр в процесс радиоэкологического образования создает эмоциональный фон, который обеспечивает более эффективный результат усвоения знаний, умений, навыков. Обладая специфическими особенностями (сочетание познавательного и занимательного начал), дидактические игры радиоэкологического содержания представляют детям возможность оперировать заключенными в их содержании знаниями, способствуя, таким образом, уточнению, закреплению и обобщению полученных ранее представлений и расширению кругозора. Играя, дошкольник учится устанавливать существующие в природе взаимосвязи между объектами и явлениями, экосистемой и приспособлением растений и животных к условиям данной среды. Дидактические игры радиоэкологического содержания помогают ребенку увидеть неповторимость и целостность не только определенного живого организма, но и экосистемы, осознать невозможность нарушения ее целостности, понять, что неразумное вмешательство в природу может повлечь за собой существенные изменения как внутри самой экосистемы, так и за ее пределами.

В процессе общения с природой в игровой форме у детей воспитывается эмоциональная отзывчивость, формируются умения и желания активно беречь и защищать природу, видеть живые объекты во всем многообразии их свойств и качеств, особенностей и проявлений; участвовать в создании необходимых условий для нормальной жизнедеятельности живых существ, находящихся в сфере детской досягаемости; понимать важность охраны природы, осознанно выполнять нормы поведения в природе.

Нами была разработана серия дидактических игр по радиоэкологическому образованию детей дошкольного возраста, классифицированная по следующему принципу:

- игры, направленные на ознакомление детей с понятием «радиация»;
- игры, направленные на применение знаний о радиационной безопасности в повседневной жизни;
- игры, направленные на усвоение правил поведения в местах радиационного риска;
- игры, направленные на приобщение детей к ЗОЖ и осознанному отношению к собственному здоровью [3, 4].

Таким образом, педагогический потенциал дидактической игры как средства радиоэкологического воспитания дошкольников это:

- обеспечение возможностей для усвоения радиоэкологических представлений, пробуждение интереса и развития ценностного отношения к природе, формирования мотивов радиоэкологически-целесообразной

деятельности и соответствующих практических умений, обуславливающих становление у дошкольников радиоэкологической воспитанности;

- нацеленность на овладение детьми навыками культуры поведения и деятельности в окружающей природной среде, на внедрение их в повседневную практику взаимодействия с природой;
- вовлечение дошкольников в процесс активного познания, предоставление возможностей для проявления самостоятельности, инициативности, сотрудничества, ответственности и способности принимать радиоэкологически-правильные решения;
- формирование готовности и способности постоянно открывать и исследовать окружающую природную среду, обеспечение реального вклада в поддержание ее экологически благоприятного состояния;
- развитие способности анализировать взаимодействие сверстников и взрослых с природой, контролировать и оценивать результаты собственной деятельности;
- обеспечение прямых контактов дошкольников с природной средой, их эмоционально насыщенного общения с природой.

Разработанная нами система дидактических игр радиоэкологического содержания и авторская программа радиоэкологического образования детей дошкольного возраста прошли апробацию в учреждениях дошкольного образования Могилевской области: на базе учреждений дошкольного образования г. Славгорода и Славгородского района, г. Краснополья и Краснопольского района, г. Могилева и Могилевского района, в которой приняли участие 340 детей старшего дошкольного возраста, 122 педагога и 193 родителя.

Результаты проведенного исследования позволяют сделать вывод о том, что наиболее эффективным средством формирования осознанного отношения к природе у детей дошкольного возраста может выступать экологическая игра, как наиболее эмоциональная и доступная форма работы на базе дошкольных образовательных учреждений, расположенных на загрязненных территориях. Ценность экологической игры заключается в том, что она способствует расширению экологического кругозора ребёнка, пониманию ответственности за сохранение богатств и красоты ближайшего природного окружения, формированию первоначальных форм осознанно-правильного отношения к природе.

Литература

1. Выготский, Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. – 1966. - №6. – С. 62-76.
2. Комарова, И.А. Радиоэкология для дошкольников: Основы радиационной безопасности и здорового образа жизни: пособие для педагогов учреждений, обеспечивающих получение дошкольного образования / И.А. Комарова. – Мозырь: ООО ИД «Белый Ветер», 2007. – 54 с.
3. Комарова, И.А. Играя – познаем основы радиационной безопасности / И.А. Комарова, С.В. Спирин. – Минск: Изд. Центр БГУ, 2011. – 48 с.
4. Мясищев, В.Н. Личность и неврозы. – Л., 1960. – С. 120.
5. Николаева, С.Н. Общение с природой начинается с детства /С.Н.Николаева. – Пермь, 1992. – 216 с.

ПРОВЕДЕНИЕ ОЦЕНКИ В РАМКАХ СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОДХОДА ПО ЗАЩИТЕ ДЕТЕЙ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Лукашкова Ирина Леонидовна, *старший преподаватель кафедры педагогики детства и семьи УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь;*
Батура Ирина Николаевна, *старший преподаватель кафедры педагогики детства и семьи УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь*

Одной из основных целей социально-педагогической деятельности является защита прав и законных интересов детей разного возраста. Важным компонентом этой деятельности выступает раннее выявление детей, подверженных риску причинения им вреда в результате действия или бездействия их законных представителей и, по мере необходимости, оказание им помощи.

Процесс оценки рисков исходит из того, что в семье и ее окружении существуют определенные факторы, наличие которых повышает вероятность того, что ребенку будет причинен вред в результате насилия над ним или неудовлетворения его потребностей. Однако необходимо учитывать, что в семье и ее ближайшем окружении могут существовать факторы, которые понижают уровень риска и обеспечивают безопасность ребенка, выявление таких факторов безопасности, которыми, зачастую пренебрегают специалисты органов защиты детства, являются неотъемлемой частью процесса оценки рисков. Семейно-ориентированная работа по защите детства базируется на сбалансированной оценке факторов риска и факторов безопасности. В деятельности специалистов по защите детства оценке подвергаются четыре группы факторов:

I группа – Состояние ребенка и его способности:
- способность защитить себя;
- физическое, когнитивное и социальное развитие;
- эмоциональная и поведенческая активность.

II группа – Состояние взрослых и их способности:
- когнитивные способности;
- физическое здоровье;

- эмоциональное и психическое здоровье;
- отношения в семье;
- употребление наркотиков/алкоголя;
- реакция на стрессовые ситуации;
- практический родительский опыт.

III группа – Функционирование семьи и ее возможности:
- роли в семье, взаимодействие и взаимоотношение;
- умение использовать ресурсы и владение навыками ведения хозяйства;
- дальние родственники, социальные и общественные связи.

IV группа – История семьи:
- издевательство со стороны других детей над самими родителем, когда он был ребенком;
- насилие или пренебрежение нуждами, пережитые в детстве;
- способность извлечь пользу из прошлого опыта обращения в социальные службы.

Таким образом, процесс оценки семьи можно описать, как комплексный анализ факторов, содействующих жестокому обращению с детьми, или снижающих его вероятность в дальнейшем.

В настоящее время органы защиты детства используют множество разных моделей оценки семьи. Кроме того, отдельные организации подвергают существующие модели различным изменениям с учетом потребностей клиентов. Эти модели оценки позволяют анализировать разные факторы риска, выстраивать эти факторы по уровням опасности, применять или не применять системы бальной оценки, могут по-разному использоваться на различных этапах работы с семьей.

Специалисты по защите детства, осуществляя деятельность в рамках семейно-ориентированного подхода, должны:
- действовать в наилучших интересах ребенка;
- защищать абсолютное право на проживание ребенка в семье, свободной от насилия и способствующей его развитию;
- защищать права родителей, обусловленные исполнением ими своих обязанностей по защите детей;
- осознавать, что проживание ребенка в семье всегда соответствует его наилучшим интересам, при условии, что в семье сложилась (или может сложиться в результате определенных усилий) благоприятная атмосфера, исключающая применение различного вида насилия;
- признавать, что ребенок получает психологическую травму, как в результате насилия и неудовлетворения жизненных потребностей, так и в результате изъятия из родной семьи и размещения в интернатном учреждении или замещающей семье;
- проводить комплексную семейно-ориентированную работу по укреплению семей, если это соответствует интересам ребенка;
- прибегать к внесемейному размещению детей только в случаях, когда это необходимо для их защиты;
- предпринимать максимум усилий для того, чтобы обеспечить воссоединение ребенка с родителями, если есть возможность сохранить семью.

Цель проведения комплексной оценки семьи состоит в определении и исследовании условий в семье и ее окружении, способствующих повторению прецедентов жестокого обращения с ребенком и условий, способных противостоять проявлениям насилия в будущем.

Оценка семьи представляет собой процесс сбора информации, которая основывается на обязательном получении ответов на следующие вопросы:

1) Был ли ребенок жертвой любого вида насилия или неудовлетворения потребностей?
2) Подвержен ли ребенок риску в будущем?
3) Нуждается ли ребенок в экстренной защите?
4) Если ребенку грозит непосредственная опасность, что должно быть сделано в первую очередь для его защиты.

Эффективная оценка семьи в рамках семейно-ориентированного подхода по защите детей требует от специалистов владения следующим комплексом навыков:

1. Знание обязанностей специалистов по защите детства при оперативном реагировании на предыдущие или текущие случаи жестокого обращения с детьми и их защиты от возникновения таких случаев в будущем.
2. Знание целей проведения оценки в практике вмешательства в рамках работы по защите детства.
3. Знание компонентов, сильных сторон и ограничений в проведении оценки семьи.
4. Знание индивидуальных, семейно-обусловленных и средовых факторов, влияющих на сокращение уровня риска жестокого обращения с детьми и неудовлетворения их жизненных потребностей в будущем.
5. Понимание совокупности взаимодействия факторов риска и безопасности для полной картины степени риска.
6. Знание методов получения детальной информации от близких и дальних родственников о факторах риска и о путях обеспечения безопасности.

7. Знание методов получения детальной информации от основных заинтересованных лиц и специалистов, из баз данных и других источников с целью расширения объема и подтверждения достоверности информации от членов семьи.

8. Способность обобщения и оценки информации с целью выявления детей, подверженных высокому риску, как в ближайшей, так и отдаленной перспективе.

9. Способность выявления сильных сторон и ресурсов, которые имеются в распоряжении близких и дальних родственников, соседей, других заинтересованных лиц, и которые могут сократить уровень риска и обеспечить безопасность детей.

10. Осознание важности проведения оценки семьи, которая в равной степени рассматривает личностный, семейный и общественный вклад в возникновение случаев жестокого обращения с детьми, а так же сильные стороны для их предотвращения.

Комплексная оценка на протяжении всего времени работы с семьей является циклическим процессом и ключевым условием повышения уровня безопасности ребенка. Проведение оценки семьи в рамках семейно-ориентированного подхода должно осуществляться в логической последовательности, обеспечивать постоянное внимание факторам, которые повышают и понижают уровень риска и позволять сотрудникам органов защиты детства своевременно принимать оптимальные решения, направленные на обеспечение безопасности ребенка.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ КОРЕКЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ІНКЛЮЗИВНІЙ ГРУПІ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Вороніна Марина Василівна, *директор комунального закладу «Дитячий будинок «Теремок» Херсонської обласної ради;*

Слободенюк Лідія Іванівна*, проректор з навчально-виховної роботи комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, кандидат психологічних наук, доцент;*

Сургаєва Вікторія Валеріївна*, завідувач науково-методичної лабораторії інноваційної діяльності та роботи з обдарованою молоддю комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради»;*

Юдіна Олена Вікторівна*, методист з інклюзивної освіти науково-методичної лабораторії корекційної педагогіки та психології комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради*

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти впроваджується інклюзивне навчання. Дошкільна інклюзивна освіта передбачає процес, у якому заклад намагається відповідати на потреби усіх дітей, вносячи необхідні зміни до навчальної програми та ресурсів, щоб забезпечити рівність можливостей. Методичних напрацювань, рекомендацій щодо впровадження інноваційних методик недостатньо, тому у нашому закладі, в процесі експериментальної діяльності «Моделювання навчально-корекційного освітнього простору дошкільного закладу в системі інклюзивної освіти» (експеримент розпочато у 2010 році), розроблено та апробовано індивідуальну програму корекції розвитку дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

Авторська індивідуальна програма корекції розвитку дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами розроблена на основі програми «Я у Світі», яка рекомендована для дітей дошкільного віку із віковою нормою розвитку, Програми виховання та навчання розумово відсталих дітей дошкільного віку та Програми корекційно-відновлювальної роботи для дітей із затримкою психічного розвитку (логопедична частина), затвердженою вченою Радою Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (нині комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради), 1999р.

Актуальність програми полягає у тому, що вона спрямована на стимуляцію основних ліній розвитку дитини з особливими освітніми потребами, формування базисних характеристик її особистості, корекцію психофізичних та мовленнєвих вад, емоційно – вольової сфери, соціалізації дитини у сучасному суспільстві.

Мета – розробити та реалізувати програму соціалізації та навчання дітей дошкільного віку з вадами психофізичного з урахуваннями їх індивідуальних особливостей.

Завдання – корекція порушень у розвитку дитини, що забезпечить розвиток особистості дитини в умовах інклюзивної групи дошкільного закладу.

Індивідуальна програма корекції розвитку дитини розрахована на індивідуальні можливості вихованців з особливостями психофізичного розвитку, враховує адаптацію середовища, навчального процесу відповідно до особливих потреб дитини, забезпечує додаткову підтримку у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, необхідну корекційну допомогу у розвитку.

Навчання дітей за індивідуальною програмою корекції розвитку дозволяє підвищити загальний рівень розвитку дитини, поповнити прогалини її попереднього розвитку і навчання, розвинути недостатньо

сформовані вміння та навички, підготувати дитину до адекватного сприйняття навчального матеріалу, адаптувати вихованців до життєвого середовища.

У програмі враховано особливості психолого-педагогічної підтримки: як вона забезпечуватиметься; хто нестиме відповідальність за її виконання; як будуть задіяні батьки; як плануватиметься і здійснюватиметься корекційна робота. Корекційний напрям включає роботу з активізації психічних процесів: уваги, сприйняття, мислення, пам'яті; формування емоційної та емоційно-вольвої сфери, оптимізації взаємовідносин між однолітками; соціальну адаптацію до соціуму, розширення уявлень про навколишній світ.

Програму розробляють спеціалісти: вчитель-дефектолог, практичний психолог, соціальний педагог, вихователі, музичний керівник, інструктор з фізичного виховання, інструктор з ЛФК, лікар-педіатр, які будуть працювати з дошкільником. Ці фахівці входять до основного складу робочої групи, що визначає освітній маршрут дитини з особливими потребами, розробляє індивідуальні навчальні плани з наданням відповідних реабілітаційно-корекційних послуг, координує діяльність різнопрофільних фахівців, консультує батьків.

У програмі вказуються досягнення дитини, потім плануються ближні (до 3 місяців) та дальні (6 місяців – один рік) цілі, які можуть коректуватися і змінюватися, відповідно до того, як розвивається дитина. Коригування програми фіксується та затверджується на засіданнях робочої групи.

Індивідуальна програма корекції розвитку дитини містить розділи:

1. Дата заповнення.
2. Прізвище, ім’я дитини.
3. Дата народження.
4. Місце проживання.
5. Висновки ОПМПК.
6. Група здоров’я.
7. Стан здоров’я дитини.
8. Профілактично-лікувальна робота.
9. Корекція, реабілітація та розвиток дитини:

9.1. Розвиток мовлення (додаток №3)
9.2. Соціально-психологічний розвиток (додаток №3).
9.3. Розвитково-виховна діяльність (додаток №3).
9.4. Музичний розвиток (додаток №3).
9.5. Фізичний розвиток (додаток№3).

10. Пізнавальна активність дитини: висока, середня, низька (підкреслити)
11. Додаткові відмітки.
12. Дата контролю за виконанням програми.
13. Результати корекційної реабілітації.
14. Програма виконана: у повному обсязі, частково, не виконана (підкреслити).
15. Мета програми: досягнута не досягнута (підкреслити).
16. Причини невиконання програми дитиною
17. Робоча група індивідуальної програми корекції.
18. Характеристика дитини.
19. Батьківська сторінка.

Широкий спектр завдань, які охоплюють розділи програми, дозволяє розвивати та соціалізувати дитину з особливими освітніми потребами відповідно до завдань дошкільної освіти.

До програми розроблені методичні рекомендації, які можуть використовувати вчителі-логопеди, вчителі-дефектологи, практичні психологи, соціальні педагоги, вихователі, музичні керівники, інструктори з фізичного виховання, батьки.

Методичні рекомендації до розділу з розвитку мовлення.

Раннє виявлення порушень мовленнєвого розвитку у дошкільників з особливими освітніми потребами дуже важливе. Від своєчасно проведеної корекційної роботи і усунення причин, які зумовлюють виникнення мовленнєвих порушень, залежить подальший розвиток мовлення дитини.

Розділ програми «Мовленнєве спілкування» направлений на розвиток мовленнєвих умінь та навичок дитини, формування загальної культури мовленнєвого спілкування.

На основі програми визначаються завдання з розвитку того чи іншого компонента мовлення дитини, добираються ігри та вправи для відпрацювання необхідних навичок.

За програмою складається перспективне планування роботи з дитиною, використовується як наглядний консультативний матеріал у роботі з батьками.

Програма включає:

1. Напрями роботи.
2. Зміст навчального матеріалу.
3. Навчальні досягнення.
4. Спрямованість корекційно-розвивальної роботи.

Робота над розвитком мовлення охоплює:

1. Розвиток фізіологічного та мовленнєвого дихання.

2. Розвиток загальної моторики.
3. Розвиток дрібної моторики.
4. Розвиток артикуляційного апарату.
5. Вдосконалення логіко – математичних процесів.
6. Розвиток лексичної компетенції.
7. Розвиток граматичної компетенції.
8. Розвиток зв'язного мовлення.
9. Розвиток фонетико-фонематичних процесів.
10. Формування звукового аналізу та синтезу.
11. Логоритміку.

У комплексі програма забезпечує різносторонній розвиток дитини та відповідає загальним вимогам нормативних документів з дошкільної освіти.

Робота орієнтована на розвиток лексичної, граматичної компетенції, фонетичної, діамонологічної.

Подаючи матеріал, необхідно дотримуватися точності, поетапності. Матеріал добирається індивідуальний та адаптований до розвитку кожної дитини.

Методичні рекомендації до розділу «Соціально-психологічний розвиток».

Спільними проблемами дітей з особливостями психофізичного розвитку (ОПФР), є соціальна дезадаптованість, низький рівень психічних процесів (уваги, сприймання, мислення, пам'яті), несформованість мотиваційної та емоційно-вольової сфер, знижена довільність психічних процесів, діяльності та поведінки, труднощі оволодіння мово, відхилення у сприйманні, осмисленні та використанні інформації з навколишнього середовища.

Завдання соціально-психологічного розвитку:

1. Чітко формулювати основні цілі корекційної роботи.
2. Виділяти коло завдань, які конкретизують основну мету.
3. Визначати зміст корекційних занять з врахуванням структури дефекту та індивідуально-психологічних особливостей дитини, розвитку провідного виду діяльності.
4. Визначати форму роботи з дитиною (групова, родинна, індивідуальна);
5. Добирати відповідні методи і техніку з врахуванням вікових, інтелектуальних і фізичних можливостей дитини.
6. Планувати форму участі батьків в корекційному процесі.
7. Розробити методи аналізу оцінки динаміки корекційного процесу.
8. Підготувати приміщення, необхідне устаткування і матеріали.
9. Використовувати партнерство педагогів, батьків, дефектологів, психологів, фізичних реабілітологів, соціальних працівників у оцінюванні потреб і перспектив розвитку дитини.

Методичні рекомендації до розділу «Розвитково – виховна діяльність».

Розділ індивідуальної програми корекції розвитку дитини «Розвитково -виховна діяльність» передбачає забезпечення вихователями інтегрованого підходу до розвитку дитини за лініями розвитку: соціально-моральна, емоційно-ціннісна, пізнавальна, мовленнєва, художньо-естетична, креативна. Такий підхід забезпечує збереження наукового обґрунтування, інтеграцію та систематизацію змісту.

У пошуках шляхів оптимізації педагогічного впливу на дітей та успішної реалізації завдань даного розділу програми, виходячи з різновікового складу вихованців, їх різнорівневої готовності до засвоєння знань, вихователі обирають доступні варіанти планування, що ґрунтуються на розкритті основних ліній розвитку.

Вихователям необхідно оволодівати мистецтвом і наукою співбуття з дітьми, переживання з вихованцями досягнень та поразок, розширювати рамки своєї педагогічної діяльності, виходити за межі групової кімнати, говорити з дітьми про реальне життя.

Подані рекомендації конкретизують, уточнюють, об'єктивують кожну лінію розвитку, пропонують вихователеві інструментальну допомогу для їх реалізації.

Завдання вихователя полягають у визначенні участі в спільній діяльності молодших і старших дітей та забезпечують для кожного з них умови для оптимального розвитку.

Урахування інтересів та можливостей дітей - відправна точка для педагогічних впливів.

Обираючи спосіб впливу на дитину, вихователь усвідомлює, що емоції - провідний психічний процес у дошкільному віці, місток, що зв'язує внутрішній світ дитини із зовнішніми подіями.

Методичні рекомендації допомагають батькам та педагогам створити сприятливі умови для формування компетентності дітей.

Методичні рекомендації з розділу «Музичний розвиток»

Завдання музичного виховання: виходити за межі суто музичного й естетичного виховання, нести корекційно-розвиваючу складову.

Педагогам у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами рекомендується стимулювати виконання рухів, які є природною необхідністю для правильного обміну речовин та моторного розвитку дитини.

Під час групових занять корекційний педагог допомагає дитині з особливими освітніми потребами стати повноцінним учасником на музичному занятті: копіювати дії дітей з віковою нормою розвитку, виконувати разом з усіма завдання музичного керівника тощо. Більш конкретного музичного розвитку та

впливу на дитину з особливими потребами музичний керівник надає на індивідуальних заняттях, де використовує методичні прийоми, направлені на розвиток уваги, відчуття ритму, вміння рухатися в певному темпі.

Методичні рекомендації з розділу «Фізичний розвиток»

Програма індивідуального корекційного розвитку дитини спрямована вирішення завдань виховання всіх фізичних якостей. В першу чергу звертається увага на виховання координаційних здібностей: відчуття рівноваги, точність, ритмічність, узгодженість окремих рухів. При оволодінні новими рухами перевага надається методу цілісного розучування. Дитина може відразу бачити результат своєї дії.

У дітей з особливими потребами рухова творчість розкриває моторні характеристики власного тіла та учить відноситися до руху як до предмету ігрового експериментування. Основний засіб його формування – емоційно забарвлена рухова активність, за допомогою якої діти потрапляють в уявну ситуацію, через рухи тіла вчаться виражати свої емоції, шукати творчі композиції , створювати нові сюжетні лінії, нові форми рухів.

На розвиток фізичних якостей дошкільника роблять вплив різні засоби і методи фізичного виховання. Ефективним засобом розвитку швидкості є вправи, направлені на розвиток здібності швидко виконувати рухи. Діти з особливостями психофізичного розвитку засвоюють вправи краще всього в повільному темпі. Педагог передбачає, щоб вправи не були тривалими, одноманітними. Бажано їх повторювати в різних умовах з різною інтенсивністю, з ускладненнями або навпаки, зі зниженням вимог.

Особливу значущість у фізичному розвитку дошкільників мають ігрові рухові завдання, рухові спортивні ігри, спортивні розваги, які завжди цікаві дітям, вони містять великий емоційний заряд, відрізняються варіативністю складених компонентів, дають можливість швидко здійснювати вирішення рухових задач. Діти вчаться створювати руховий зміст до запропонованого сюжету, самостійно збагачують і розвивають ігрові дії, вигадують нові сюжетні лінії, нові форми руху. Це виключає звичку механічного повторення вправ, активує в доступних межах творчу діяльність щодо самостійного осмислення і успішного застосування знайомих рухів в нестандартних умовах. Поступово колективна творчість, організована дорослим, стає самостійною діяльністю дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Методичні рекомендації до «Батьківської сторінки»

Батьківська сторінка - це своєрідний особистий щоденник малюка, в якому батьки фіксують успіхи і досягнення дитини в будь-якій області. Також на сторінку записуються пам'ятні дати, які висвітлюють різкі зміни у розвитку дитини. Сторінка заповнюється батьками в кінці кожного місяця, таким чином простежується розвиток дитини протягом всього періоду.

Взаємозв'язок педагога з батьками має суттєве значення в корекційній роботі з дитиною. Глибокий, постійний корекційний вплив на дитину з особливими освітніми потребами є необхідною умовою у подоланні різних порушень розвитку дитини. Позитивні зміни можливі лише при спільній роботі корекційних педагогів та батьків. Завдяки тісному співробітництву спеціалістів з членами родини створюється єдиний корекційний простір, атмосфера довіри, взаєморозуміння, підтримки, визначається єдиний шлях та основні вимоги у подоланні відхилень розвитку дитини. Це означає, що батьки та інші члени родини перестають бути пасивними, виступати в ролі експертів чи спостерігачів, а починають працювати з педагогами на засадах партнерства з правом ініціативи та активної дії. Активна позиція батьків є головною умовою впровадження інклюзивного навчання особливої дитини в закладі.

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ СЕМЬИ И ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ В ЭКОЛОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

***Прокофьева Ольга Олеговна**, кандидат педагогических наук, доцент УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь*

Экологическое образование – новое направление дошкольной педагогики, оно отличается от ознакомления детей с природой и традиционно сложившейся природоохранительной деятельности дошкольных учреждений. Целью экологического образования дошкольников является формирование начал экологической культуры как базисных компонентов личности, позволяющих в дальнейшем, в соответствии с концепцией общего среднего экологического образования, успешно усваивать в совокупности практический и духовный опыт взаимодействия человека с природой, который обеспечит гармонию с окружающей природной средой и полноценное развитие ребенка. Эта цель согласуется с образовательным стандартом дошкольного образования, который, ориентируясь на общегуманистические ценности, ставит задачу, формирования азов экологической направленности личности ребенка, как основы формирования начал экологической культуры у дошкольников.

Формирование начал экологической культуры у дошкольников базируется на формировании осознанно правильного отношения к природным явлениям и объектам, постоянно окружающих детей, к человеку как живому существу, к своему здоровью и среде, в которой они живут.

В настоящее время экологическое образование дошкольников, как новое направление дошкольной педагогики и первое звено в системе непрерывного экологического образования, интенсивно развивается и

совершенствуется. Представляется, что экологическое образование детей в дошкольный период следует обсуждать в трех взаимосвязанных направлениях:

- повышение качества профессиональной подготовки педагогов дошкольных учреждений к экологическому образованию детей;
- экологическое образование детей дошкольного возраста;
- просвещение родителей в области экологического образования дошкольников.

В конце прошлого, начале нынешнего столетия различные аспекты экологического образования детей дошкольного возраста были исследованы рядом ученых (С.Н.Николаевой, Н.Н.Кондратьевой, З.П.Плохий, И.А.Комаровой, В.А.Дрязгуновой, Н.А.Рыжовой, О.О.Прокофьевой, М.М.Ярмолинской, А.А.Петрикевич и других), что позволило определить его содержание, методы, формы и условия. Однако, как показал анализ научных работ вопросы взаимодействия семьи и дошкольных учреждений в экологическом образовании дошкольников исследованы в недостаточной степени. Незначительность разработки данной проблемы, вызвала необходимость проведения нами более глубокого исследования в этом направлении. Целью исследования явилось теоретическое обоснование, разработка и экспериментальная апробация модели взаимодействия семьи и дошкольного учреждения в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста и методики ее реализации.

Исходя из цели, нами были определены следующие задачи:

- изучить психолого-педагогические аспекты проблемы экологического образования детей дошкольного возраста;
- выявить особенности взаимодействия учреждения дошкольного образования и семьи в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста в современной практике;
- разработать и экспериментально апробировать модель взаимодействия семьи и дошкольного учреждения в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста и методику ее реализации;
- проверить эффективность разработанной модели взаимодействия семьи и дошкольного учреждения в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста и методики ее реализации

Исследование осуществлялось в четыре этапа. На первом этапе был проведен научно-теоретический анализ современных подходов к экологическому образованию дошкольников и инновационных форм и методов взаимодействия учреждения дошкольного образования и семьи в данном направлении на основе чего разработана современная модель взаимодействия семьи и дошкольного учреждения в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста включающая в себя пять блоков: целевой, содержательный, процессуальный, оценочно-результативный и рефлексивный.

В целевом блоке представлены цель, задачи и принципы экологического образования детей старшего дошкольного возраста посредством взаимодействия учреждения дошкольного образования и семьи. В рамках данной модели целью явилось обеспечение оптимального взаимодействия социальных институтов учреждения дошкольного образования и семьи в формировании основ экологической культуры детей старшего дошкольного возраста. Наряду с обозначенной целью мы определили принципы, которыми необходимо руководствоваться в процессе экологического образования детей старшего дошкольного возраста посредством взаимодействия дошкольного учреждения и семьи: принцип гуманизации, природосообразности, культуросообразности, системности, деятельности, перспективной инициативы.

В процессуальном блоке нами были определены этапы работы по взаимодействию дошкольного учреждения и семьи в экологическом образовании дошкольников: информационно-просветительский, методический, практический этап.

В тесной связи с целевым и процессуальным находится содержательный блок, который основывается на концепции экологического образования дошкольников и исследованиях по формированию осознанно-правильного отношения дошкольников к природе (С.Н.Николаева, И.А.Комарова) и определению механизма социально-нравственного воспитания дошкольников (С.А.Куликова), составным компонентом которого является экологическое образование детей дошкольного возраста. Исходя из чего мы определили следующие компоненты экологического образования детей старшего дошкольного возраста: интеллектуально-познавательный, эмоционально-эстетический, нравственно-действенный.

Оценочно-результативный блок включал в себя критерии и уровни позволяющие проверить эффективность взаимодействия семьи и дошкольного учреждения в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста.

На наш взгляд разработанная нами модель окажет эффективное влияние на формирование представлений дошкольников о явлениях и объектах природы, о человеке как живом существе, о своем здоровье, среде в которой живет ребенок и будет способствовать формированию осознанно-правильного отношения детей к природе.

На втором этапе экспериментальной работы для выявления уровня экологического образования дошкольников в практике современного дошкольного учреждения, профессиональной готовности педагогов к взаимодействию с семьей в экологическом образовании дошкольников, проверки компетентности родителей в данной области мы использовали следующие методики диагностики: выполнение детьми тестовых заданий, решение проблемных ситуаций, беседу, анкетирование воспитателей и родителей, анализ годового плана работы дошкольного учреждения и планов образовательной работы с детьми.

Количественный и качественный анализ результатов констатирующего эксперимента показал достаточно низкий уровень взаимодействия дошкольного учреждения и семьи в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста.

Для решения данной проблемы на основе предложенной нами модели, на третьем этапе исследования, мы разработали и апробировали методику экологического образования детей старшего дошкольного возраста посредством взаимодействия дошкольного учреждения и семьи. Данная методика включала в себя три взаимосвязанных этапа: информационно-просветительский, методический, практический. Каждый этап интегрировал в себя комплекс инновационных форм и методов сотрудничества учреждения дошкольного образования и семьи.

Целью информационно-просветительского этапа явилось повышение компетентности педагогов в области сотрудничества с семьей по экологическому образованию дошкольников; формирование у родителей экологической культуры, овладение ими основами экологических знаний и достижений науки в области экологического образования дошкольников. В связи с чернобыльским фактором, мы сочли необходимым познакомить родителей с содержанием радиоэкологических знаний, которыми должны овладеть дети: знания об экологических проблемах в республике и родном городе; радиации и ее основных источниках; сформировать у них представления о радионуклидах и местах их концентрации; о влиянии радиации на организм человека и на природу в целом; о способах защиты от радиации. Реализация данного компонента предусматривала проведение с педагогами и родителями следующих форм работы: лекториев, круглых столов, заседаний клуба «Муравейник», викторин, семинаров, семинаров-практикумов, родительских собраний.

Большое место в организации работы по взаимодействию семьи и дошкольного учреждения в экологическом образовании дошкольников было отведено методическому этапу, целью которого явилось обеспечение единого подхода в использовании форм и методов экологического образования дошкольников в практике работы дошкольного учреждения в условиях семьи. Для более эффективного овладения родителями методами экологического образования мы провели с ними методический ринг по вопросам использования методов экологического образования в практике работы с детьми в условиях семьи, проблемно-методический семинар «Использование игры в экологическом образовании дошкольников», семинар-практикум, разработали и провели ряд экологических проектов, неделю открытых дверей на тему «Неделя экологической культуры», также им была предложена серия дидактических игр для работы с детьми в данном направлении.

Особое значение в ходе экспериментальной работы мы уделили реализации практического этапа, который позволил качественно реализовать обозначенные задачи в тесном взаимодействии учреждения дошкольного образования и семьи. Это нашло отражение в экологических выставках-презентациях, природоохранных акциях, экскурсиях, походах, трудовых десантах, изготовлении книжек самоделок, выпуске экологических листовок и т.д.

На четвертом этапе исследования нами проведена оценка эффективности модели взаимодействия семьи и дошкольного учреждения в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста и методики ее реализации. Полученные данные свидетельствуют о том, что благодаря целенаправленному систематическому взаимодействию учреждения дошкольного образования и семьи в экологическом образовании детей старшего дошкольного возраста значительно повысился уровень экологической культуры дошкольников.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДОШКІЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

***Лохвицька Любов Василівна**, кандидат педагогічних наук, доцент Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства моральне виховання дітей дошкільного віку набуває пріоритетного значення, оскільки виникла потреба у здійсненні психолого-педагогічного супроводу їх розвитку. Це спричинено наявним зростанням показників агресивності, тривожності, емоційної нестійкості та порушенням поведінки сучасних дошкільників, що все частіше характеризується як амбівалентна (амбівалентність – «складний суперечливий емоційний стан людини, в якому поєднані два емоційні переживання, зумовлені двоїстим (одночасно позитивним і негативним) ставленням до іншої людини, предмета чи явища» [6, с. 19]). Відповідно, діти поводять себе по-різному залежно від місця перебування (середовища), ситуації, в якій вони знаходяться, та кола оточення однолітків і дорослих (відносин, що склалися між ними у процесі міжособистісної взаємодії). Тобто, у поведінці дошкільників спостерігаються значні розходження між реальними вчинками та їхніми уявленнями про «добро» та «зло», «чесність» та «брехливість», «справедливість» та інші етичні поняття. Таким чином, процес розвитку моральної сфери має соціальну обумовленість, а тому залежить від правил та установок, прийнятих у певному суспільстві, що безпосередньо впливають на формування навичок безпечної поведінки.

Актуальність питання обумовлена вимогами суспільства до моральної вихованості підростаючого покоління та реальними результатами морального виховання дітей; труднощами педагогів-практиків у забезпеченні морального розвитку дошкільників і полягає в необхідності розробки пакету методичних порад. Зокрема, мета для педагогів – зберегти життя і здоров'я дошкільників та озброїти їх навичками безпечної поведінки у довкіллі. У процесі морального виховання дитина привласнює моральні норми, узагальнює їх, перетворюючи на внутрішні «моральні» інстанції, які реалізуються нею у поведінці. При цьому моральна поведінка розуміється як сукупність вчинків особистості, що мають моральне значення та здійснюються нею у відносно довгий період часу в постійних чи змінюваних умовах. Важливу роль у формуванні моральних почуттів відіграють дитячі уявлення про позитивні зразки поведінки (у тому числі й зразки безпечної поведінки). Отже, в процесі виховання безпечної поведінки в соціальному середовищі, що проходить під час формування моральної сфери особистості дитини, доцільним є впровадження поетапної методики формування навичок безпеки, яка забезпечить єдність усіх її складових.

Реалізація завдань морального виховання дітей в період дошкільного дитинства є надзвичайно актуальним питанням, тому що саме в цьому віці дитина особливо сприйнятлива до засвоєння моральних норм і вимог. Це одна з дуже важливих сторін процесу формування зростаючої особистості, оскільки вона опановує правила поводження, причому безпечного, в навколишньому. Іншими словами, моральне виховання дітей дошкільного віку можна розглядати як безперервний процес засвоєння ними встановлених у суспільстві зразків поведінки, які в подальшому стануть регуляторами їхніх вчинків. У результаті такого морального виховання дитина починає діяти не тому, що хоче заслужити схвалення дорослого, а тому, що вважає за необхідне дотримання самої норми поведінки, як важливого правила у відносинах між людьми. Саме в дошкільному дитинстві стрижнем, який визначатиме моральне виховання особистості, є встановлення доброзичливих відносин між дітьми, опора на власні почуття, емоційна чуйність, що забезпечують комфортне і безпечне перебування в соціумі. У житті дитини емоції відіграють дуже важливу роль, вони допомагають реагувати на навколишню дійсність і формувати до неї своє ставлення. У міру зростання дошкільника світ його емоцій розвивається, стає різноманітнішим і багатшим. Моральне виховання дітей дошкільного віку визначається тим, що в цей період відбувається засвоєння емоцій і почуттів, опанування прийнятими в суспільстві формами вираження власних переживань за допомогою різних (вербальних і невербальних) засобів. Водночас дитина привчається стримувати себе в прояві власних почуттів занадто бурхливо або різко. Зростаючи, старший дошкільник уже може приховати свій страх або стримати сльози, він починає управляти своїми емоціями, визначає ступінь безпеки в конкретній життєвій ситуації, свідомо проявляє свої власні почуття. Таким чином, становлення емоційної сфери середовища дитини дошкільного віку найтіснішим чином пов'язане з його моральним вихованням і має свою динаміку.

Стан морального виховання в дошкільному віці визначається тим, як дитина формує найперші моральні оцінки і судження. Вона починає розуміти, що таке моральна норма, і проявляє своє ставлення до неї, що, однак, далеко не завжди забезпечує дотримання її в реальних вчинках. Тобто, виникає проблема пошуку відповідних методичних впливів на формування базових основ особистості дошкільника, які можуть бути регуляторами його моральної поведінки і безпечного поводження залежно від конкретної ситуації чи відносин з учасниками міжособистісної взаємодії.

Питання вивчення розвитку моральної сфери дитини дошкільного віку було в полі зору ряду провідних науковців-психологів. Зокрема, С. Л. Рубінштейн відмічав, що всі зовнішні впливи на особистість переломлюються через внутрішні умови суб'єкта, "які самі формуються у результаті зовнішніх впливів" [7, с. 209]. До таких внутрішніх умов відносять основи моральної поведінки, які є підґрунтям до накопичення навичок безпеки у власних діях. Таким чином, розвиток моральності у період дошкільного з одного боку базується на аналізі зовнішніх чинників формування внутрішніх утворень особистості, які в подальшому продукуватимуть позитивну поведінку дитини дошкільного віку. З іншого боку, – на виявленні внутрішніх інстанцій, які забезпечуватимуть успішність морального виховання дитини дошкільного віку в умовах дошкільної освіти (через здійснення комплексного методичного впливу). Через такі внутрішні умови, як знання та уявлення; емоційна сфера дошкільника, моральні почуття; прагнення до участі в спільній діяльності дітей та дорослих переломлюються зовнішні впливи на дитину.

Психолог Ж. Піаже, на основі проведеного аналізу генезису моральних суджень на різних етапах дошкільного періоду, стверджував, що дітям молодшого, середнього і навіть старшого дошкільного віку властиві автономна мораль, некритичне ставлення до вимог дорослих і тим паче однолітків. Свої вчинки вони оцінюють переважно за результатом. Це пояснюється тим, що моральна свідомість індивіда існує в уявленнях, поняттях, переконаннях, ідеалах. У дошкільному віці формуються елементарні уявлення про мораль, судження про те, що добре і що погано, що можна робити і чого слід уникати. У цьому процесі дитина вчиться правильно оцінювати вчинки, обирати адекватну ситуації форму поведінки, усвідомлювати свої дії. Оцінювання вчинків відбувається за способом їх здійснення (як вчинив), результатами (які наслідки вчинку) і мотивами (чому так вчинив). Приділяючи значну увагу розвитку логіки у моральних судженнях дітей, Ж. Піаже значно нижче оцінював значення моральних почуттів, що дало підстави визначити обґрунтовану ним теорію як моральний реалізм дитини. Моральний реалізм дитини (за Ж. Піаже) – концепція, згідно з якою у дітей дошкільного віку значно вище розвинута логіка моральних суджень, ніж моральні почуття [5].

Проте, засвоюючи моральні норми, дитина дошкільного віку усвідомлює лише загальну тенденцію: бути турботливим, чесним, ввічливим — це добре. Досить часто, користуючись згаданими поняттями,

дитина не може витлумачити їх суті. Але, як свідчать дослідження, зміст моральних норм завжди цікавить дітей, що спростовує твердження про моральний реалізм дитини дошкільного віку в умовах цілеспрямованого формування етичних уявлень. Так, 3–4-річна дитина може усвідомити лише загальну характеристику моральних якостей, не диференціюючи їх змісту (“добрий” – “поганий”). Часто неадекватними є і визначення старших дітей. Диференціювання таких моральних понять, як “доброта”, “чуйність”, “справедливість”, “чесність”, “дружба”, “товариськість”, “працелюбство” та інші, відбувається поступово. Моральним уявленням і судженням дітей дошкільного віку властиві елементарність, конкретність, зв’язок із почуттями. Щоб виховання мало вплив на формування особистості, необхідно, щоб його ідеї трансформувалися у переконання вихованців, переконання – у звички, а звички – в нахили. Відповідно, недостатній розвиток уявлень про норми і правила поведінки знижує рівень моральних мотивів, обмежує моральну поведінку, яка має бути безпечною як власне для дитини, так і для оточуючих.

Сформовані навички моральної поведінки є невід’ємною складовою розвитку дитини, визначають її вчинки, зумовлюють ставлення до навколишньої дійсності, дорослих та однолітків. Важливим є не лише те, як дитина поводиться, а й те, як вона приймає рішення про певний вчинок: самостійно чи під впливом дорослих, мотивовано чи боячись бути покараною, демонстративно заради отримання винагороди чи усвідомлено. Звична поведінка дошкільників формується поступово, з набуттям ними власного життєвого досвіду. Відповідно, у процесі пізнання дітьми моральних засад дорослі (батьки і педагоги) мають допомагати їм виховувати у собі самостійність, культуру спілкування і різних видів діяльності, налаштованість на вчинки відповідно до норм моралі. Часто рівень моральних уявлень випереджає розвиток поведінки дитини, оскільки формування навичок поведінки потребує більше часу і вправляння, ніж формування стихійно засвоєних уявлень. Окрім цього, у процесі виховання не завжди може бути забезпечена єдність знань дітей про моральні норми з вимогами дорослих щодо їхньої поведінки (діють подвійні стандарти, слова розходяться із діями). Саме тому втілення уявлень про моральні норми у реальні вчинки дітей за різних життєвих ситуацій є дуже складним завданням.

Моральне виховання відбувається протягом всього життя, і визначальне значення в становленні моральності дитини відіграє середовище, в якому вона розвивається і росте. У контексті сказаного переоцінити важливість сім’ї, а згодом – дошкільного навчального закладу як першого соціального середовища у моральному вихованні дошкільнят неможливо. Способи поведінки, прийняті в сім’ї, дуже швидко засвоюються дитиною і сприймаються нею, як правило, в якості загальноприйнятої норми, що продукується назовні під час спілкування і діяльності з однолітками в дошкільному навчальному закладі. Отже, зміни, які фіксуються у відношенні і зовнішніх, і внутрішніх умов, що детермінують розвиток дитини, актуалізують потребу в розробці нових напрямів впливу середовища на формування особистості, в тому числі й її морального аспекту.

На даний час у рамках вказаного підходу розробляються різноманітні моделі впливу середовища. Згідно з моделлю Д. В. Ушакова [9] і Т. Н. Тихомирової [8], які розроблені на основі аналізу досліджень впливу середовища на когнітивний розвиток людини, врахування причинно-наслідкового ряду зв’язків середовища і здібностей, вони повинні включати такі компоненти: 1) властивості середовища, що мають вплив; 2) спосіб впливу властивостей на внутрішню когнітивну структуру; 3) внутрішня структура, яка піддається впливу; 4) зв’язок внутрішньої структури з емпірично зафіксованими залежними змінними типу психометричного інтелекту або креативності [9, с. 83]. Таким чином, описавши компоненти середовища (друга ланка) в контексті їх відповідності внутрішнім психологічним утворенням (третя ланка), які в свою чергу впливають на індивідуальні прояви психічних функцій, можна уточнити причинно-наслідковий ряд між середовищним явищем і когнітивним результатом. Аналіз особливостей індивідуальних відмінностей через призму механізмів формування є найбільш адекватним методом сучасної психології, вважають автори розглянутої моделі. Дана модель може бути використана для аналізу механізмів розвитку моральної сфери особистості сучасної дитини. У відповідності з моделлю, структурні компоненти моральної сфери особистості відносяться до третьої ланки модельного ряду. В такому випадку четвертою ланкою є моральність [8].

Проведений аналіз досліджень дає підстави зазначити, що найбільш повно особливості розвитку моральної сфери особистості у дітей дошкільного віку (третьої ланки моделі середовищного впливу) представлені у монографії Р. В. Овчарової і Н. В. Мельникової «Розвиток моральної сфери особистості дошкільника». Вони детально проаналізували різні тлумачення поняття моральність, які були запропоновані провідними педагогами і психологами. Р. В. Овчарова і Н. В. Мельникова узагальнили уявлення вітчизняних і зарубіжних вчених П. П. Блонського, Л. І. Божович, Л. С. Виготського, В. С. Мухіної, Г. Олпорта, В. О. Сухомлинського, К. Д. Ушинського та інших про сутність «моральності» і створили авторську концепцію моральної сфери особистості в дошкільному віці. На думку Р. В. Овчарової і Н. В. Мельникової, «моральність – не просто засіб суспільного регулювання поведінки людини, але ще і засіб духовно-індивідуального виживання індивіда» [4, с. 43-44]. Аналіз літератури і емпіричного матеріалу дозволив авторам стверджувати, що єдність моральної свідомості і поведінки забезпечує єдність когнітивного, афективного і поведінкового компонентів у розвитку особистісної сфери дитини. Когнітивний (інформаційний) компонент містить знання про моральні еталони, норми, правила, а також уявлення про моральні якості особистості. Афективний (емоційно-мотиваційний) компонент містить моральні почуття, соціально-моральні емоції, моральні мотиви і моральні переваги, моральну оцінку і самооцінку. Поведінковий (практичний) компонент включає моральні дії, моральні звички і вчинки, тобто реальне

виконання моральних норм і вимог [4, с. 90-91]. Таким чином, реалізуючи завдання морального виховання дітей дошкільного віку слід враховувати триєдину структуру: когнітивний, емоційно-мотиваційний та поведінковий компоненти, що вміщують сегментарно знання, переконання і потреби в прищепленні навичок безпечного поводження в навколишньому.

Результати досліджень М. В. Богомолової і О. Б. Отвєчаліної, переконливо доводять, що для аналізу детермінації морального розвитку дітей необхідно використовувати різні аспекти зовнішнього впливу [1]. Представлений опис сучасних досліджень когнітивного, емоційного і поведінкового компонентів моральності дітей є базовою платформою для побудови методики впливу (системи психолого-педагогічних методів). Вказані компоненти є внутрішніми умовами культивування морально-безпечної поведінки людини, починаючи з дошкільного віку.

Зазначаючи на безпеці в контексті морального зростання особистості дитини дошкільного віку, слід зауважити, що важливим є «попередження нещасних випадків», на думку Л. Ф. Коженьовскі, що зумовлює «право вимагати задоволення своїх особистих потреб через загальний (суспільний) добробут, у тому числі й у забезпеченні безпеки, але, у свою чергу, і суспільство жадає від індивідів відповідних дій на користь досягнення, підвищення рівня загального добра, добробуту, включаючи безпеку» [10, с. 12]. Врахування вікових і психологічних характеристик дошкільників дає підстави для таких узагальнень: «значущим компонентом розвитку особистості в дошкільні роки є забезпечення психологічного комфорту, постійний моніторинг особливостей і аналіз поведінкових реакцій дітей» [2, с. 100]. Лише на цій основі можливе формування в дошкільників морально-позитивних якостей і базису безпечної поведінки в навколишньому (з дорослими та серед ровесників, у родинному колі та в умовах дошкільного навчального закладу). Діти передусім оцінюють ті якості і особливості поведінки однолітків і самих себе, які найчастіше піддаються оцінці з боку навколишніх і від яких більшою мірою залежить їхнє становище в групі. Важливість піднятого питання полягає в тому, що життєво необхідні морально-безпечні навички поведінки, набуті в дошкільному віці під час спілкування і діяльності в групі однолітків, не повинні нівелюватися в подальшому житті. Це основа у формуванні особистості дитини, на що особливу увагу повинні звертати батьки та вихователі дошкільних навчальних закладів.

В організації навчально-виховного процесу дошкільного навчального закладу особливий вплив необхідно приділяти особистісному зростанню дитини, розвитку її моральної сфери і безпечної діяльності. Відтак, значущими компонентами розвитку особистості в дошкільні роки є забезпечення психологічного комфорту, постійний моніторинг особливостей і аналіз поведінкових реакцій дітей. Найбільш ефективними методичними засобами формування навичок безпечної поведінки в процесі здійснення морального виховання є ті, які забезпечують набуття дитиною індивідуального досвіду, що накопичується в різних життєвих ситуаціях. «Власне життєва ситуація характеризує реально існуючі зовнішні умови та обставини, в які потрапляє людина, і які спричинюють певний вплив на неї, її поведінку, рішення, що приймаються, вчинки тощо. Виховна психологічна ситуація (ВПС) – це також життєва ситуація, але яка містить у собі певний позитивний виховний зміст та спонукає людину до саморозвитку. Виховна психологічна ситуація – це єдність зовнішніх умов та їх суб'єктивної інтерпретації, що обмежена часом та спонукає людину до вибіркової активності, роздумів, самоаналізу, рефлексії, самостійної роботи, творчого пошуку. Причиною виникнення таких наслідків вважається проблема, яку містить життєва ситуація, або ж внутрішні проблеми особистості, що змінюють її ставлення до самої життєвої ситуації» [3, с. 21].

Реалізація завдань морального виховання дітей дошкільного віку дає можливість забезпечити створення таких виховних психологічних ситуацій, які сприяють вправлянню і накопиченню досвіду поводження. Окрім цього, значення використання в житті дитини виховних психологічних ситуацій та особливостей їх функціонування є першорядним, тому що вони привчають до самостійності, швидкого прийняття оптимального рішення (інсайту – «розв'язування відбувається не внаслідок сприймання окремих частин ситуації, а внаслідок швидкого мисленого розуміння цілого» [6, с. 156]). Стосовно дітей дошкільного віку «виховні психологічні ситуації» відносять до групи методів формування досвіду поведінки (особливо важливим є формування досвіду саме моральної поведінки). За допомогою виховних психологічних ситуацій створюються такі зовнішні обставини, які дозволяють опосередковано впливати на свідомість, почуття, вчинки дитини. Виховний педагогічний ефект забезпечується не прямим зверненням до дитини, а цілеспрямовано організованими обставинами, які й створюють ситуацію вибору діяльності (уникнення небезпеки, врахування морального аспекту тощо). Відповідно, вплив виховної психологічної ситуації на становлення особистості дошкільника значною мірою зумовлюється ступенем типовості ситуації щодо індивідуального досвіду кожного дитини. Так, якщо для дитини певні обставини є знайомими, типовими, то прийняття рішення про те як діяти, не містить у собі ускладнення проблеми, тобто дитина діє впевнено, стереотипно, інколи навіть автоматично, не вдаючись до поглибленого аналізу ситуації, створення нових шляхів виходу із неї, без пошуку нестандартних рішень, додаткових розмірковувань. Проте, у разі виникнення ситуації, яка для дитини є новою (незнайомою, несподіваною тощо), вона набуває ознак проблемності і спонукає її до аналізу та осмислення, тобто стає проблемною. Таким чином, ступінь проблемності ситуації залежить від індивідуального життєвого досвіду дитини і вироблених в неї навичок поведінки. Отже, ми припускаємо, що при систематичній та цілеспрямованій роботі та ефективному використанні методичного інструментарію у дітей формуються базові основи моральної поведінки. Ці основи в майбутньому забезпечать розвиток моральності дитини, яка є регулюючою функцією поведінки людини.

Для формування моральних якостей особистості та навичок безпеки дитини дошкільного віку доцільно використовувати такі методи: бесіда, читання й аналіз творів дитячої художньої літератури, ігрові (інсценізації, драматизації, режисерські, ігри-казки, сюжетно-рольові ігри за мотивами художніх творів тощо), виконання корекційних завдань, моделювання ситуацій, практичні (конструювання, ліплення, розфарбовування за мотивами творів і т. д.), спостереження, доручення. Вартими на увагу будуть такі виховні технології: «Правила групи», «Бесіда вихователів», «Бібліотерапія», «Гумор і жарти» тощо. Для формування в дошкільників навичок безпечної поведінки в різних ситуаціях взаємодії з однолітками й дорослими доцільно провести огляд «Куточків поведінки». Поступове введення й дотримання правил допомагає дитині засвоювати на власному досвіді моральні норми поведінки, викликає бажання виконувати їх.

Стратегія морального виховання в дошкільному навчальному закладі і вдома повинна спрямовуватися не лише на усвідомлення своїх почуттів і переживань, на засвоєння суспільно значущих правил і норм поведінки, але і на розвиток почуття спільності з іншими людьми, формування позитивного ставлення до людей в цілому. Таке завдання морального виховання дітей у дошкільному віці безпосередньо пов'язане з формуванням основ безпечної поведінки в соціумі. Саме в період дошкільного дитинства відбувається ознайомлення з різними видами діяльності, засвоєння нових для себе соціальних ролей, удосконалення комунікативних навичок, привчання до вираження своїх почуттів і розуміння емоцій інших людей. У випадку, коли дитина опиняється в ситуації, що потребує співпраці і взаємної допомоги, відбувається накопичення первинного досвіду моральної поведінки, аналіз співвідношення своїх вчинків з моральними уявленнями, привчання слідувати засвоєним моральним нормам і самостійно здійснювати моральний вибір.

Викладене вище дає підстави для обґрунтування наступних висновків: моральне виховання дітей є фундаментом виховного процесу загалом, оскільки в його основі лежить прищеплення норм і правил поведінки в соціумі. На даний час це питання хвилює психологів і педагогів, тому що на особистість з дитинства обрушується величезний потік інформації, вона змушена до процесу інтелектуалізації, що призводить до ігнорування, а подекуди й знецінювання моральних норм. Тому важливим є здійснення завдань морального виховання дітей з культивуванням в них навичок безпечної поведінки. У нашому розумінні «безпечність» – це формування способів безпеки поведінки в оточенні (під час діяльності, спілкування з ровесниками і старшими та ін.).

Особливості морального виховання дошкільників полягають в тому, що дитина цього віку вже здатна правильно оцінити і зрозуміти почуття та емоції іншої людини, усвідомити, що для неї значить дружба, справедливість, співчуття, доброта, любов тощо, чи не зашкодять вони її безпеці під час контактування з незнайомцями. Тобто, в дошкільному дитинстві відбувається підвищення рівня емоційного розвитку, що сприяє уникненню проблем у спілкуванні з оточуючими, зростає ступінь витримки, з'являються вміння набагато стійкіше переносити стресові ситуації і не піддаватися негативному впливові ззовні, що має безпосередній відбиток на формуванні вчинково-поведінкової сфери.

Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо в розробці тематичної програми для використання в системі дошкільної освіти, що забезпечить моральне зростання особистості і її безпеку в оточенні.

Література.

1.Богомолова М. В. Детермінація розвитку моральної сфери особистості дітей старшого дошкільного віку / М. В. Богомолова, О. Б. Отвєчаліна [Електронний ресурс ; yandex. com.ua (Ukraine)] : [цит. 2013-02-05]. Доступно за адресою: http://vuzlib.com/content/view/537/ .

2.Лохвицкая Л. В. Формирование нравственно-безопасных навыков поведения детей в группах дошкольного образовательного учреждения / Любовь Лохвицкая // Securitologia: Czasopismo nauk o bezpieczeństwie EAS. – 2012. – № 1 (15). – С. 99-106.

3.Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» // наук. кер. проекту: В. О. Огнев'юк ; наук. ред. Н. В. Кудикіна, В. У. Кузьменко. – 3-тє вид., доопр. та доп. – К. : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2012. – 400 с.

4.Овчарова Р. В. Развитие нравственной сферы личности дошкольника : [монография] / Р. В. Овчарова, Н. В. Мельникова. – СПб. : Изд-во «НПФ «Амалтея», 2008. – 336 с.

5.Пиаже Ж. Моральное суждение у ребенка : [пер. с фр. В. Большакова]. – М. : Академический проект, 2006. – 480 с.

6.Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.

7.Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.

8.Тихомирова Т. Н. Обогащение среды и развитие способностей: трехкомпонентная модель образовательного пространства / Т. Н. Тихомирова, М. В. Богомолова // Психология обучения. – 2008. – № 1. – С. 36-46.

9.Ушаков Д. В. Интеллект: структурно-динамическая теория / Д. В. Ушаков. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2003. – 264 с.

10. Korzeniowski L. F. Podstawy nauk o bezpieczeństwie / Leshek F. Korzeniowski. – Warszawa : Difin, 2012. – 298 s.

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

***Лобан Татьяна Ивановна**, преподаватель кафедры педагогики детства и семьи, УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь*

Появление в современной педагогике новых подходов к процессу образования, активное внедрение в практику обучения развивающих технологий привели не только к большим изменениям в разработке содержания и методик обучения детей дошкольного возраста, но и к появлению новых требований к подготовке ребенка.

Главной целью системы образования является подготовка подрастающего поколения к активной жизни в условиях постоянно меняющегося социума. И, поскольку развитие современного общества носит перманентный и динамический характер, постольку ключевой задачей образовательного процесса является передача детям таких знаний и воспитание таких качеств, которые позволили бы им успешно адаптироваться к подобным изменениям. Поиск эффективных дидактических средств развития логического мышления дошкольников является неотъемлемой частью данной задачи.

Практически все психологические исследования, посвященные анализу способов и условий развития мышления ребенка, единодушны в том, что методическое руководство этим процессом не только возможно, но и является высокоэффективным. Т.е. при организации специальной работы по формированию и развитию логических приемов мышления наблюдается значительное повышение результативности этого процесса независимо от исходного уровня развития ребенка.

Возможность системного усвоения логических знаний и приёмов детьми старшего дошкольного и младшего школьного возраста показана в психологических исследованиях Х.М. Веклеровой, С.А. Ладымир, Л.А. Левитова, Л.Ф. Обуховой, Н.В. Котетешвили, А.Г. Лидерса, Н.Н. Поддъякова. Ими была доказана возможность формирования отдельных логических действий (сериации, классификации, умозаключений на основе транзитивности отношений между величинами) у старших дошкольников при использовании соответствующей их возрасту особой фронтальной методике (С.А. Ладымир, Л.А. Левитов). В своих работах Е.Л. Агеева показывает, что использование таких наглядных моделей, как «классификационные деревья» и круги Эйлера, обеспечивают успешное формирование у детей дошкольного возраста представлений о логических отношениях. Необходимость и возможность развития логической сферы ребенка дошкольного возраста неоспоримы, как и то, что это проблема более всего именно математического развития. Вопрос лишь в том, на каком содержании наиболее оптимально развитие логических умений дошкольников: на традиционном арифметическом содержании или менее традиционном – геометрическом. В методических работах упомянутых авторов в большей мере используется геометрическое содержание, чем арифметическое.

Суть проблемы состоит в том, чтобы через систему специальных заданий и упражнений организовать ситуацию, позволяющую формировать и развивать у ребенка именно логические структуры, в процессе знакомства с математическим содержанием. Сочетание такой работы с системой заданий, активно развивающих мелкую моторику, т. е. заданий логико-конструктивного характера, является фактором, активно влияющим на формирование и развитие математических способностей дошкольника.

Бесспорно, что воспитание детей с самого рождения, в частности воспитание дошкольников, включает усвоение ими разного рода правил и их выполнение (правила утреннего туалета, одевания и раздевания, принятия пищи, перехода улицы и др.). Режим дня дошкольника представляет собой систему предписаний о выполнении детьми и воспитателем действий в определенной последовательности. Обучая детей счету, измерению длин, сложению и вычитанию чисел, уборке комнаты, посадке растений и т.д., мы сообщаем им необходимые правила о том, что и в какой последовательности нужно делать для выполнения задания. Организовывая разнообразные дидактические и подвижные игры, мы знакомим дошкольников с их правилами.

О всех видах деятельности, осуществляемых по определенным предписаниям, говорят, что они выполняются по определенным алгоритмам. С малых лет человек усваивает и исполняет в повседневной жизни большое число алгоритмов, часто даже не зная, что это такое.

Интуитивно под алгоритмом понимают общепонятное и точное предписание о том, какие действия и в каком порядке необходимо выполнить для решения любой задачи из данного вида однотипных задач.

Имеются различные формы записи или представления алгоритмов, предназначенные для различных исполнителей: словесные предписания, в том числе включающие различные формулы; наглядные блок-схемы, ориентированные на исполнителя-человека; программы, представляющие собой запись алгоритма на языке, понятном ЭВМ, т. е. языке программирования.

Детям старшего дошкольного возраста доступно понимание линейных, разветвленных и циклических алгоритмов.

Рассмотрим освоение дошкольниками линейных и разветвлённых алгоритмов. Оно проходит, разумеется, в детских играх.

Игра «Автотрасса».

I этап. Цель: развитие умений выделять свойства предметов, абстрагировать их от других, следовать определенным правилам при решении практических задач, самостоятельно составлять алгоритм простейших действий (линейный алгоритм).

Материал: таблицы с правилами построения дорог, логические блоки.

Содержание: город логических фигур готовится к автомобильным соревнованиям – гонкам. Надо построить гоночную трассу. Для каждой машины в ней должна быть отдельная дорожка, построенная по своим правилам. В первом соревновании участвуют три автомобиля. Правила построения записаны в таблицах. Стрелки показывают, какой по цвету блок за каким должен идти. Дети разбирают первое правило: за красным блоком стоит желтый, за желтым – красный, за красным – синий, за синим – снова красный. Решают, с какого блока начнут дорожку, и строят ее. Блоки выкладывают по очереди. Если для дорожки подходит несколько блоков, то свой блок кладет тот из детей, кто первым заявил об этом. Увидевший ошибку говорит «стоп» и исправляете. Затем дети строят дорожки для второй и третьей машины.

При повторении упражнения меняются правила построения дорог.

Дети могут строить дорожки из блоков и плоских фигур. Упражнение можно организовать по-разному:

- все дети строят одну дорожку;
- участники разбиваются на пары, и каждая пара строит свою дорожку;
- каждый ребенок строит свою дорожку.

В игре парами можно ввести правила: кт допустит ошибку, оставляет себе фигурку как штрафную; выигрывает тот, у кого меньше штрафных фигур.

Сначала дети строят дорожки по готовым правилам, потом придумывают правила сами.

II этап. Для выкладывания дорожек используется правила, которые требуют ориентировки на два свойства блоков.

III этап. Дети строят дорожки (цепочки) по правилам, которые требуют учета трех свойств (цвет, размер, форма).

Игра «Необычные фигуры».

I этап. Цель: Развитие способности к анализу, абстрагированию, умения строго следовать правилам при выполнении цепочки действий (разветвленный алгоритм – «выращивание дерева»).

Материал: таблицы с правилами построения сложных фигур, логические блоки по количеству детей.

Содержание: В городе логических фигур состоится карнавал необычных фигур. Надо помочь простым фигуркам превратиться в необычные, сложные. Правила таких превращений записаны в таблицах. Для каждой фигуры есть свое правило построения.

Взрослый показывает таблицу с правилом построения необычной фигуры.

Он помогает детям выяснить, на какое свойство фигур надо смотреть (на форму), с какой фигуры надо строить необычную (с той, от которой отходят все стрелки), и установить, что если от фигуры не отходит ни одна стрелка, то к ней ничего не надо пристраивать. Затем каждый ребенок строит сложную фигуру. По окончании работы дети сравнивают неточности, устанавливают, на что похожи получившиеся фигуры. В повторных упражнениях используются другие правила.

Сначала дети пользуются готовыми правилами, потом сами составляют их. Взрослый каждый раз поощряет проявление детьми самостоятельности и творчества при составлении правил.

II этап. Необычные фигуры дети строят по правилам, которые требуют учета двух свойств (форма и цвет, форма и размер и т.д.).

III этап. При составлении необычных фигур требуются учета сразу трех свойств.

Взрослый поощряет проявление детьми самостоятельности при определении правил игры.

Умение применять разного рода алгоритмы, тем более умение предвидеть и обосновывать возможные результаты их применения – признак формирования свойственного для математика стиля мышления.

Отметим, что логические игры открывают хорошие возможности для раннего внедрения в обучение простейших идей информатики; умения расчленять сложные действия на составляющие, планировать свои действия, строго придерживаться определенных правил и др.

Вряд ли нуждается в доказательстве важность этих умений в человеческой деятельности, необходимость и возможность как можно более раннего начала работы по их формированию у детей.

Литература.

1. Давайте поиграем / Под ред. А.А. Столяра. – М : Просвещение, 1991. – 80 с.
2. Логика и математика для дошкольников / Авт.-сост. Е.А. Носова, Р.Л. Непомнящая. – СПб : Детство-пресс, 2005. – 95 с.
3. Михайлова, З.А. Теории и технологии математического развития детей дошкольного возраста / З.А. Михайлова, Е.А. Носова. – СПб.: Детство-пресс, 2008. – 384 с.
4. Носова, Е.А. Интеллектуальные игры и упражнения для дошкольников / Е.А. Носова. – Минск : Нар. асвета, 1998. – 64 с.
5. Столяр, А.А.. Математика 0 / А.А. Столяр, Р.Ф. Соболевский, Н.К. Рузин. – Минск : Нар. асвета, 1982. – 160 с.
6. Формирование элементарных математических представлений / Под ред. А.А. Столяра. – М. : Просвещение, 1988. – 330 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Скидан Вероніка Юріївна**, вихователь Усть-Путильського дошкільного навчального закладу Путильської районної ради Чернівецької області*

В основі інновації лежить нова парадигма дошкільної освіти та методичні рекомендації С.Ніколаєвої, З.Плохій, Н.Глухової, психолого-педагогічні дослідження та висновки Ю.Горвица, О.Кореганова, Г.Лаврентьєва щодо використання комп'ютера та інших інформаційно-комунікаційних технологій як засобів інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку.

Питання впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в організацію життєдіяльності дітей дошкільного віку визначається як нормативно-правовими документами в галузі, так і недостатнім науково-методичним забезпеченням його на всеукраїнському, обласному та місцевому рівнях.

Аналіз стану комп'ютеризації дошкільних навчальних закладів та розробки вітчизняних педагогічних програмних засобів свідчить, що проблема використання інформаційно-комунікацівних технологій як засобів навчання дітей дошкільного віку потребує ґрунтовних наукових досліджень. Невисоким є рівень комп'ютерної грамотності та інформаційної культури педагогів. Педагоги погано розуміються у підборі програм, не цікавляться новинками програмного забезпечення. Хоч у більшості сімей є комп'ютери, однак часто дітям комп'ютер демонструється дорослими як пристрій для ігор, а не як засіб для навчання. Підбір комп'ютерних ігор батьки здійснюють навмання. Інколи ігри, які застосовуються вдома не рекомендовані для дітей дошкільного віку.

Часто діти грають в "гонки" та "стрілялки", а також азартні ігри такі як "карти" та "гральні автомати", які не відповідають віку дітей.

Невипадково формування в дошкільника "знань, вмінь та навичок, потрібних для свідомого оволодіння комп'ютерною грамотністю" є одним із завдань Базової програми розвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі". Крім того, сьогодні перед вихователями постала серйозна проблема використання комп'ютера та мультимедійних презентацій на заняттях і під час інших режимних моментів, на батьківських зборах, святах та розвагах, для виготовлення наочних посібників для індивідуальної роботи з дітьми, для оформлення групової документації тощо.

Все вище сказане спонукало мене визначити тему науково-методичної проблеми "Інформаційно-комунікаційні технології як засіб створення інтегрованого предметно-розвивального середовища для дітей дошкільного віку", над розв'язанням якої я працюю вже 2 роки.

Формування основ комп'ютерної та інформаційної грамотності дітей дошкільного віку я умовно розділила на 3 основні розділи:

1. Ознайомлення з особливостями будови комп'ютера, назвами його частин, клавіш, знаків, дій, зі способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури та "миші".
2. Застосування комп'ютера як засобу навчання, ігрової, образотворчої та пізнавальної діяльності.
3. Використання комп'ютера як засобу, що впливає на розвиток пізнавальних процесів дитини (мислення, уяви, пам'яті, мови).

Кожен етап роботи мною спрямовується на комплексне розв'язання наступних завдань:

- формування у дітей елементарних уявлень про комп'ютер як сучасний технічний засіб, способи керування ним за допомогою клавіш та «миші»;
- ознайомлення з використанням комп'ютера в різних сферах життя людини;
- озброєння дітей початковими знаннями, уміннями та навичками самостійного володіння комп'ютером для ознайомлення з довкіллям, конструювання, малювання, експериментування;
- сприяння розвитку передумов теоретичного мислення та інтересу до дій з комп'ютерною технікою;
- ознайомлення з правилами користування комп'ютером та вироблення навичок дотримання правил безпеки поведінки під час роботи з ним.

Роботу над реалізацією цих завдань я розпочала зі створення передумов для використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації навчально-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку. Насамперед, розповіла батькам своїх вихованців про використання ІКТ для інтелектуального розвитку дітей та вплив комп'ютера на дитину, ознайомила батьків з правилами безпеки під час роботи з комп'ютером. Наступним етапом було створення динамічного інтегрованого предметно-розвивального середовища, в якому ІКТ вміло поєднуються з традиційними дидактичними засобами.

Комп'ютер став ядром розвивального середовища і забезпечує, змінює та з'єднує різні напрями освітнього процесу. Комп'ютер цілком природно вписується в життя дитячого садка і сім'ї, будучи одним з ефективних сучасних технічних засобів, за допомогою якого значно урізноманітнюється процес виховання, навчання і розвитку малюка. Я використовую комп'ютер, мультимедійні презентації з використанням комп'ютерної графіки (Microsoft Power Point) та інші ІКТ під час підготовки та організації занять, режимних процесів з дітьми, для методичної роботи, самоосвіти та оформлення документації вихователя.

Інформаційно-комунікаційні технології відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність роботи, дають цілком нові можливості для творчості, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання. Комп'ютер уже сам по собі привабливий для дитини, викликає у дітей пізнавальний інтерес.

Комп'ютерні програми для ігор та занять використовую для дітей, починаючи з п'ятирічного віку, оскільки у дошкільників цього віку вже розвинута символічна функція наочно-образного мислення. Комп'ютерні ігри проводжу поряд із традиційними іграми і заняттями, не замінюючи звичайних ігор і занять, а доповнюючи їх та збагачуючи педагогічний процес новими можливостями. Так, спочатку проводжу ігри із звичайними іграшками і предметами-замінниками, а вже потім - комп'ютерні ігри. Працюючи на комп'ютері, дитина шостого року життя діє з наочними, екранними образами, яким надає ігрового значення, переходить від звичайних дій із предметами до дій з ними в образному плані.

Робота з комп'ютером допомагає мені краще зрозуміти бажання дитини і я застосовую нові методи навчання, спираючись на зацікавленість дітей. Кожне заняття із застосуванням комп'ютера викликає у дошкільників емоційний підйом, бажання домогтися успіхів, зробити завдання до кінця.

Комп'ютерно орієнтоване ігрове середовище сприяє формуванню просторових уявлень, розвитку логіко-математичних умінь, творчої активності, інтелектуальному та естетичному розвитку дітей.

Для формування логіко-математичної компетентності я використовую такі навчальні та розвивальні комп'ютерні ігри як «Знайди відмінності», «Склади предмет», «Продовж візерунок», «Склади картинку», «Назви предмет», а також автоматизовані розвиваючі презентації (слайд-шоу) за методикою Г. Домана: «0-10 ляльки» «0-10 крапки» «0-10 машинки» «0-10 м'ячики» «0-10 цифри» «0-10 яблука» «10 віднімання» «10 додавання» «10 додавання Телепузики» «Кольори» «Частини доби».

Практика свідчить, що особливо подобаються дітям комп'ютерні навчальні ігри з серії «Мудрі ігри для розумних дітей», «Уроки тітоньки Сови», які тренують пам'ять, логіку, уміння планувати свою діяльність, знаходити інформацію, необхідну для розв'язання поставленого запитання.

Для навчання дітей грамоти використовую розвивальні ігри програми «Самоучка»: «Алфавіт» (у звуках і картинках), «Звуки» 1ч., 2ч., 3ч., «Знайомимось із буквами», «Слово на букву», «Перша буква», «Знайди букви», «Злиття звуків», «Гойдалка», «Повтори слово», «Двоскладові слова», «Створи малюнок», «Повтори трискладове слово», «Таблиця складів» 1ч., 2ч., «Незнайко» 1ч., 2ч., тощо. Також застосовую автоматизовані розвивальні презентації (слайд – шоу) за методикою Глена Домана.

Екологічному вихованню дошкільників сприяють розвивальні комп'ютерні слайд-шоу різноманітної тематики: «Жива природа», «Нежива природа», «Дикі тварини», «Свійські тварини», «Дикі птахи», «Свійські птахи», «Комахи», «Риби», «Рослини», «Зелена аптека», «Червона Книга України» тощо.

Під час комп'ютерних ігор діти не втрачають інтерес до діяльності так швидко, як у випадку з друкованими іграми і в них розвиваються позитивні емоційні реакції. Для підтримання інтересу вихованців добираю програми ігрового характеру з елементами казки та мультиплікації. Показ казок-презентацій практикую для дітей, починаючи з трьохрічного віку. В моєму педагогічному арсеналі є повний набір казок – презентацій, як сучасний варіант дитячих діафільмів, які передбачені Базовою програмою розвитку дитини «Я у Світі» для різних вікових груп дітей дошкільного віку.

Для формування основ комп'ютерної грамотності дітей дошкільного віку також використовую завдання навчально-розвивальної програми «Сходинки до інформатики Плюс»: «Абетка», «Стрільці по яблуках», «Лісова галявина», «Мильні бульбашки», «Розібрані малюнки», «Кіт-риболов», «Розгорни серветку», які сприяють засвоєнню дітьми букв, розвивають навички читання, елементарні математичні уявлення тощо. Успішне виконання завдань заохочую бонусами та балами.

При підборі комп'ютерних ігор та розвивальних вправ враховую вікові особливості дітей. Процес освоєння персонального комп'ютера поєдную з розвивальними іграми та заняттями, хвилинками релаксації та фізхвилинками з мультимедійним супроводом. Діти охоче виконують вправи мультимедійних комплексів психогімнастики «Я – вітер», «Я – дощ», «Я – сонце», «Я – квітка», «Я – хмаринка», «Я – ріка», «Весняна – релаксація», «Музика квітів».

Яскраво оформлені презентації з використанням ефектів анімації в вигляді тестів, малюнків, фотографій дають можливість наочно і зрозуміло пояснити навчальний матеріал, а також пробуджують інтерес до занять. Практика свідчить, що художньо-естетичне виконання слайдів заставок, доцільно підібрані анімації та звуковий супровід підвищують пізнавальну активність дітей і полегшують засвоєння матеріалу.

Формуванню в дітей старшого дошкільного віку навичок роботи з комп'ютером сприяють заняття гуртка «Маленькі програмісти», які проводяться 1 раз в тиждень тривалістю 25-30 хвилин, 10-15 з яких відводиться роботі за комп'ютером. Робота з комп'ютером чергується з рухливими іграми, фізкультурними випавами, вправами на зняття зорового навантаження. Після кожного заняття для профілактики зорової втомлюваності обов'язково проводжу вправи комплексу гімнастики для очей.

Велику увагу приділяю дотриманню санітарно-гігієнічних вимог, вивченню з дітьми основних правил техніки безпеки під час роботи з комп'ютером, формуванню в них навичок гігієни зору та профілактики порушень постави.

Значну увагу приділяю методичному супроводу педагогічної діяльності.

За два роки роботи над темою впровадження інформаційно-комунікаційних технологій я зібрала та систематизувала цікавий дидактичний матеріал, який використовую в роботі з вихованцями як на заняттях, так і під час організації інших режимних моментів.

Мною створено для практичної роботи з дітьми, педагогами та батьками:

-Банк даних інформаційно-комунікаційних технологій;

-Картотеку мультимедійних презентацій, відео- та аудіо-файлів;

-Медіатеку автоматизованих розвиваючих презентацій (слайд-шоу) за методикою Глена Домана до різних освітніх ліній інваріантної та варіативної складової Базового компонента дошкільної освіти;
-Каталог казок-презентацій як сучасний варіант дитячих діафільмів для різних вікових категорій дітей дошкільного віку;
-Електронний каталог інтернет-адрес «Скарбничка інтернет-ресурсів»;
-Добірку шаблонів для мультимедійних презентацій та анімаційних картинок за різноманітною тематикою.

Проблема інформатизації та комп'ютеризації дошкільної освіти впливає не лише на дітей, а й вихователів та батьків. Одним із найголовніших факторів ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні дітей старшого дошкільного віку є взаємодія педагогів та батьків. Тому я значну увагу приділяю педагогічному всеобучу батьків та колег-педагогів. Всіма можливими засобами намагаюся донести до них інформацію про те, що використання комп'ютерів не мета, а засіб виховання і розвитку творчих, креативних здібностей дитини, формування її особистості. Для цього використовую інформаційні стенди, папки – пересувки, щоденники спілкування з батьками, а також батьківські збори, консультації, індивідуальні та колективні бесіди, семінари, тренінги, години спілкування. Наявність в ДНЗ власного сайту в мережі Інтернет надає батькам можливість оперативного отримання інформації про життя закладу, групи, про заходи, що проводяться. Окрім цього сайт ДНЗ є для батьків джерелом інформації. Зі сторінок нашого сайту батьки можуть отримати інформацію про методи охорони здоров'я дітей, їх безпеку, правила поведінки дитини в сім'ї та суспільстві, корисні поради з навчання та виховання дошкільників. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес ДНЗ дає змогу вирішити основне завдання – формування інформаційної культури педагогів, батьків і дітей .

Результативність інновації полягає в тому, що впровадження ІКТ та мультимедійних технологій у практику роботи дає змогу:
-поєднати інноваційні дидактичні функції комп'ютера та мультимедійного обладнання з можливостями традиційних засобів навчання;
-збагатити і наповнити виховний та навчальний процес новими формами роботи;
-значно підвищити зацікавленість дітей у навчанні;
-активніше використовувати навчальні, розвивальні комп'ютерні ігри та вправи;
-зробити процес засвоєння нових знань більш швидким та різнобічним;
-розвинути логічне мислення;
-покращити пізнавальну активність;
-розвинути позитивні емоційні реакції.

Дитина, яка оволоділа елементарною комп'ютерною технологією, краще за інших здатна розмірковувати, розв'язувати задачі, почуватися компетентною. Вона має можливість за бажанням грати розвиваючі ігри, переглядати мультфільми чи фільми, роздивлятися фото чи картинки, малювати в програмі Paint, вчити цифри та букви тощо. Це сприяє інтелектуальному розвитку дитини дошкільного віку. Крім цього, використання інформаційно-комунікаційних технологій позитивно впливає на загальний рівень педагогічного процесу та рівень розвитку дітей дошкільного віку.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРАКТИЧНОГО ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ МЕТОДОМ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ

Нечай Олена Миколаївна, *завідувач Комсомольського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №7 «Колосок» Комсомольської селищної ради Зміївського району Харківської області;*
Дікова Олена Анатоліївна*, вихователь Комсомольського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №7 «Колосок» Комсомольської селищної ради Зміївського району Харківської області*

З огляду на модернізаційні процеси в системі дошкільної освіти ми усвідомлюємо, що наявність у дитини певного віку знань та умінь не є основним, а тим більше вичерпним показником оптимального ступеня її розвитку. Базова програма «Я у Світі» орієнтує на впровадження системи дошкільної освіти, центром і метою якої є сталий розвиток компетентної особистості, здатної жити в правовому, демократичному, гуманістичному суспільстві. Навчально-виховний процес у дошкільному закладі спрямовується на забезпечення балансу: прагнень дитини до самореалізації та самозбереження; її фондів «можу» (знань, умінь, навичок, здібностей) і «хочу» (інтересів, бажань, планів, намірів, почуттів); запрограмованого та спонтанного в бутті дошкільника; колективного та особистісного; проявів компетентності у різних сферах життєдіяльності («Природа», «Культура», «Люди», «Я сам»); напрямів виховної діяльності (з фізичного, емоційно-ціннісного, соціально-морального, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного, креативного розвитку дошкільника); форм організації з життєдіяльності (спеціально організованих дорослим занять та самостійної діяльності дітей); виховних та навчальних технологій, форм організації педагогічної роботи (групових та індивідуальних).

Одним з основних завдань пізнавального розвитку в ДНЗ №7 для педагогів є завдання не просто дати дітям знання, а й навчити малюків міркувати, грамотно обґрунтовувати свою позицію, самостійно приймати рішення, не уникати завдань із багатьма варіантами розв'язку.

Одним з ефективних методів роботи є пошукова діяльність, а саме – експериментування. Чим різноманітніше і інтенсивніше пошукова діяльність, тим більше нової інформації отримує дитина, тим швидше і повноцінно вона розвивається. У цій діяльності найбільш яскраво виражені процеси цілеутворення, розвитку нових мотивів, що лежать в основі саморозвитку дошкільників. Дитяче експериментування досить легко інтегрується з іншими видами дитячої діяльності.

Формування навичок практичного життя через дитяче експериментування.

Дитяче експериментування є найважливішим видом орієнтовно-дослідницької діяльності, і разом з тим воно має ряд принципових відмінностей від інших її видів. Відмінності експериментування від традиційної орієнтовно-дослідницької діяльності полягають у тому, що в процесі останньої діти обстежують той чи інший об'єкт або ситуацію в тому вигляді, як вони постають перед дитиною, не вносячи в них будь-яких істотних змін. У дітей спостерігаються розгорнуті обстежуючи дії руками, ретельне простежування поглядом контуру і т.д. У дитячому експериментуванні після попереднього зорово-перцептивного обстеження того чи іншого об'єкта дитина починає здійснювати з цим об'єктом різні перетворення. У ході експериментування досліджуваний об'єкт може бути не тільки радикально змінений дитиною, але й зруйнований. Саме в процесі таких перетворень дитина розкриває для себе суттєві зв'язки і залежності, що характеризують структуру об'єкту. У експериментуванні дитина виступає як своєрідний дослідник, самостійно впливає різними способами на навколишні предмети і явища з метою більш повного їх пізнання і освоєння.

Дитяче експериментування характеризується насиченістю емоцій, зачіпають глибинні особистісні структури дитини. Процес самостійного дослідження нових об'єктів захоплює дошкільнят особливо сильно, коли вони можуть не тільки оглянути й торкнутися цих об'єктів, а й перетворити їх, змінити, розчленувати з метою пізнання внутрішніх зв'язків і відносин.

Потужна потреба в нових враженнях надає діяльності експериментування високий енергетичний потенціал, супроводжуваний емоційним підйомом. Тому саме в цій діяльності дуже рано і найбільш яскраво проявляються загальний психічний розвиток дітей, формування здібностей, в тому числі і такої фундаментальної, як здатність до побудови все більш складних ієрархічних структур власної діяльності.

Ця діяльність не задана дорослим дитині заздалегідь у вигляді тієї або іншої схеми, а будується самим дошкільням у міру отримання всіх нових відомостей про об'єкт. В процесі експериментування з новим об'єктом дитина може отримати абсолютно несподівану для нього інформацію, що часто веде до зміни спрямованості діяльності, її істотної перебудови. І в цьому полягає основа надзвичайної гнучкості дитячого експериментування, здібності дітей перебудовувати свою діяльність залежно від отриманих результатів. По мірі накопичення знання про досліджуване явище дитина отримує можливість ставити собі нові, все більш складні цілі.

Наступний важливий момент дитячого експериментування полягає в тому, що для досягнення нових цілей, поставлених самою дитиною, потрібні в ряді випадків нові способи перетворення об'єктів. Їх пошук йде шляхом випробування старих способів, їх комбінування, перебудови. Тому проби й помилки - обов'язковий і найважливіший компонент дитячого експериментування. У ході розвитку пошукової діяльності переборюється страх дітей робити помилки, що важливо для розвитку сміливості дитячого мислення. Важливо, щоб дитина вміла використовувати результати помилкових дій, витягувати з них потрібну інформацію для подальшого коректування своїх дій.

Дитяче експериментування носить, як правило, креативний характер і стимулює формування креативної спрямованості особистості дитини. В структурі його особистості провідну роль починає грати активно-наступальна позиція маленького дослідника-експериментатора, позитивно впливає на розвиток усіх сфер психіки дошкільника. Останнє проявляється в особливих видах дитячого експериментування, так званому соціальному експериментуванні дошкільнят у різних життєвих ситуаціях, коли діти (свідомо чи несвідомо) "випробують" на дорослих чи однолітках різні форми поведінки в пошуках найбільш прийнятних їх варіантів. Таким чином дитина глибше пізнає себе і внутрішній світ інших людей. Соціальне експериментування створює надалі базу для експериментування із власним внутрішнім світом для пошуку все нових шляхів і способів задоволення власних духовних потреб.

У багатьох дітей спостерігається інтенсивний пошук різноманітних способів дій, спрямованих на задоволення потреби в самоствердженні. Діти активно "випробують" себе в різних дитячих діяльностях (конструюванні, образотворчій діяльності, музиці тощо). Розвиток особистості дошкільника, його моральний розвиток постають як засвоєння гнучкої рухомої системи моральних норм і еталонів, у якій, залежно від умов, одні норми набувають пріоритет перед іншими.

Формування основ життєвої компетентності й цілісного та реалістичного світобачення дитини – стало пріоритетним напрямком акумулювання зусиль всього колективу Комсомольського ДНЗ №7 «КОЛОСОК». З цією метою в дошкільному закладі створено розвивальний життєвий простір. Такі умови поживлюють природні сили дитини, сприяють реалізації нею своїх потенціальних можливостей, збагачують знаннями основ філософії життя та практичними навичками, вдосконалюють їх, забезпечують усвідомленість, культурність, міцність, позитивно впливають на оновлення особистісного досвіду, формують реалістичні образи світу та власного «Я», елементарну систему морально-духовних цінностей,

корисних гармонійному розвитку, що базуються на знанні вікових та індивідуальних можливостях вихованців.

Психологами доведено, що у дітей перших чотирьох років мислення наочно-дійове, саме тому педагогічний процес у дошкільному закладі повинен будуватися на практичних і наочних методах. Важливу роль у цьому відіграє науково-пізнавальна діяльність молодших дошкільників, яка в цей період має форму експериментування.

На сьогоднішній день методика організації дитячого експериментування у молодшому дошкільному віці розроблена недостатньо. Як наслідок, розвиток дитячого експериментування, а особливо експериментування молодших дошкільників, у практиці роботи дошкільних закладів відбувається дуже повільно.

Для дітей 3-4 років притаманна висока пізнавальна активність, допитливість. Малюки цього віку можуть подовгу розглядати те, що їх зацікавило: спостерігати явища та об'єкти природи, зацікавлено ставитись до власного тіла. Однак дітям цього віку притаманний ситуативний ненавмисний характер діяльності. Молодші дошкільнята ще не вміють співвідносити результат і умови діяльності, відстежувати процес досягнення мети. Саме тому в молодшому дошкільному віці мова може йти про експериментування, а не проведення дослідів.

Експериментування пронизує всі сфери дитячого життя, воно є основою будь-якого знання, без нього будь-які поняття сухі абстракції.

Вагомий внесок у питання організації експериментування у молодших дошкільнят належить А.Івановій, яка розробила класифікацію експериментів:

- за місцем проведення (на ділянці, у групі),
- за кількістю дітей (індивідуальні, групові, фронтальні),
- за характером включення їх у педагогічний процес (випадкові, заплановані),
- за кількістю (епізодичні, систематичні),
- за місцем у циклі,
- за характером розумових операцій (констатуючі, порівняльні, узагальнюючі),
- за характером об'єкта (з рослинами, тваринами, неживою природою, людиною).

Безумовно, експериментальна діяльність, як і будь-яка інша, має спиратися на певні принципи:

1) принцип відповідності потребам і інтересам дитини (реалізується через врахування потреб дітей у доступних видах діяльності: побутовій, навчальній; надання широких можливостей для апробування своїх сил);

2) принцип врахування індивідуальних особливостей психічного розвитку (диференціація форм організації експериментальної діяльності та методів впливу на дитину з боку вихователя);

3) принцип доступності (реалізується шляхом побудови вихователем усієї роботи з дітьми на основі змісту програми навчання і виховання дітей дошкільного віку, адекватності завдань обраному змісту експериментування та віковим можливостям молодших дошкільнят);

4) принцип активізації самостійності (надання дитині можливості вибору змісту та процедури експериментальної діяльності, вихователь не нав'язує свого плану дій);

5) принцип безпечності (обумовлює створення безпечних умов для експериментування).

Умови ефективної організації експериментування молодших дошкільників: підготовка матеріалів та обладнання для експериментування, стимулювання пізнавальної активності дітей щодо дослідження об'єктів природи, надання початкової системи знань та приведення у систему емпіричних уявлень дітей про об'єкти та явища природи.

Важливим є добір оптимальної форми організації експериментування в ДНЗ: індивідуальної або групової. Фронтальна форма організації експериментування не ефективна на етапі молодшого дошкільного дитинства, оскільки вихователь не має можливості приділяти увагу всім дітям.

Значна роль у цьому процесі належать вихователеві, його вмінню ставити перед дітьми проблемно-пошукові завдання та організовувати елементарну дослідну роботу дітей, надаючи їм максимум самостійності.

Організаційно-методичний аспект

Діти дошкільного віку за своєю природою-допитливі дослідники навколишнього світу.

Розуміючи значення експериментування для психічного розвитку дитини в дитячому саду створено лабораторію, яка оснащена необхідним устаткуванням і матеріалами для реалізації дитячої експериментальної роботи.

Це дає можливість педагогові працювати у малих групах (по 6-8 дітей) за інтересами; використовувати матеріали, які часто не використовуються в групі, коли там велика кількість дітей; не обмежувати дитину в діяльності з гігієнічних міркувань («забруднишся», «проллєш»...).

Спільна діяльність вихователя з дітьми в дитячій лабораторії проводиться один раз на тиждень з невеликими підгрупами з урахуванням рівня розвитку і пізнавальних інтересів дітей: із дітьми середнього дошкільного віку (по 15-20 хвилин); із дітьми старшого дошкільного віку (по 25-30 хвилин).

Під час заняття проводяться один-два експерименти з дітьми середнього дошкільного віку і два-три експерименти з дітьми старшого дошкільного віку (залежно від складності).

Алгоритм проведення гри-експериментування: постановка, формулювання проблеми (пізнавального завдання); висунення припущень, добирання способів перевірки, висунутих дітьми; перевірка гіпотез; підбиття підсумків; фіксація результатів; запитання дітей.

Стимули для позитивної мотивації діяльності дошкільників: зовнішні стимули: новизна, незвичність об'єкту; таємниця, сюрприз; мотив допомоги; пізнавальний мотив (чому так?); ситуація вибору.

Робота в дитячій лабораторії розпочинається з екскурсії, під час якої діти знайомляться з господарем лабораторії, (наприклад, із дідусем Знаєм), з устаткуванням та правилами поведінки. Дідусь Знай показує цікаві досліди. Окрім дідуся Зная, до дітей у лабораторію можуть «завітати» його онуки Чомучка і Крапелька, «залетіти» галочка Допитайка, «припливти» Золота рибка та інші відомі дітям персонажі.

Після проведення експериментів у дітей виникає безліч питань (особливо у старших дошкільників), в основі яких лежить пізнавальний мотив. Найчастіше їх цікавить те, як виглядає мікроб, чому буває вітер, за допомогою чого видається звук в телевізорі, чому очищена картопля без води чорніє і багато чого іншого. Дорослому варто не поспішати з відповіддю, а сприяти тому, щоб діти знайшли її самостійно.

Діти можуть ставити запитання дідусеві Знаю, а він або присилає їм у групу книгу або підказку, або пропонує запитати у тата і мами, а потім розповісти решті дітей. Крім цього, деякі дитячі питання можуть стати темами чергової зустрічі з дідусем у лабораторії.

Робота в лабораторії знаходить відбиття і в творчій діяльності дітей. Так, після проведення експериментів зі звуком можна створювати з дітьми свої музичні інструменти з підручного матеріалу.

Для батьків вихованців можна створювати (записувати і гарно оформляти) перелік висловів дітей на різні теми. Наприкінці навчального року для старших дошкільників та їх батьків варто проводити відкрите заняття, де діти демонструватимуть своє вміння міркувати, робити висновки, бути самостійними.

Природа дає найбагатший матеріал для розвитку мислення і мовлення дитини. Жодний технічний винахід не замінить його.

У період дошкілля закладаються основи екологічної культури особистості, основною складовою якої є екологічна свідомість. Екологія — це наука про взаємозв'язки між живими організмами та природним довкіллям. Отже, важливо сформувати в дітей перші науково-об’єктивні уявлення про них. Наявність таких знань допоможе малюкові зрозуміти, як тісно пов'язані між собою всі компоненти природи, як живі організми, зокрема людина, залежать від навколишнього середовища. Ідеться про ознайомлення дитини з механізмами взаємодії людини з природним довкіллям, що допоможе передбачити негативні наслідки окремих дій, усвідомити самоцінність природи, відчувати себе її частиною.

Основні завдання цієї роботи: забезпечення сталого розвитку дитини; формувати у дошкільнят елементи наукових знань про основні екологічні чинники в розвитку живої природи; виховувати в дітей діяльну любов до природи, вміння дбати про рослини й тварин; розвивати вміння класифікувати об'єкти живої природи на основі аналізу зовнішніх ознак, способів взаємодій із навколишнім середовищем; стимулювати допитливість та інтерес до пізнання природи; активізувати знання й практичний досвід дітей у різних видах діяльності у природі; учити правил поведінки у природі.

Найоптимальніші методи в практичній роботі: спостереження (епізодичні, нетривалі, тривалі); демонстрація картин, ілюстрацій, фотографій; дослідницько-пошукова робота; праця па природі; ігри (медитації, подорожі, драматизації, дидактичні); бесіди (вступна, супроводжувальна, заключна); словесно-логічні завдання; проблемні ситуації; експериментальна робота з рослинами та тваринами; ознайомлення з творами художньої літератури відповідної тематики.

Зі способами харчування тварин та умовами зростання рослин малята ознайомлюються в ході спостережеш, за ними та зі слів дорослого. Усвідомлення такої інформації потребує тривалого часу. Систематичні спостереження разом із дітьми за природними явищами викликають у малюків хвилюючі переживання.

Структура досліду має багато спільного зі спостереженнями.

Перший етап підготовка дітей до пошукової діяльності в природі має бути спрямований на виявлення їхніх знань про певні об'єкти та природні явища і створення атмосфери зацікавленості. Цьому сприятимуть доречно поставлені запитання, цікава розповідь дорослого.

Другий етап початок досліду. Він розпочинається з висунення припущень, а якщо діти мають необхідні знання, то вони можуть самі висувати припущення у вигляді певних висловлювань. Якщо вони будуть правильними, вихователеві слід підтвердити це дослідом. Неправильні припущення необхідно спростувати. Після цього дослід має обговорюватися.

Третій етап сам дослід та подальший обмін думками.

Четвертий етап заключний, на якому відбувається обговорення результатів досліду: робляться певні висновки, тобто початкові припущення підтверджуються або спростовуються.

Залежно від обсягу і складності організації та проведення дослід може бути як цілим заняттям, так і його компонентом. Нескладні досліди проводять під час занять, екскурсій па природу, цільових прогулянок та праці на природі з метою узагальнення та систематизації знань дітей. Такі досліди допоможуть вихователям разом із дітьми розкрити деякі таємниці навколишнього світу і сприятимуть формуванню загального та екологічного світогляду дошкільнят.

Таким чином, дослідницька діяльність дошкільників сприятиме тому, що діти охоче звертатимуться за допомогою до дитячих енциклопедій, пізнавальної літератури, за порадами до дорослих. Опанування

дошкільниками різних засобів пізнання, у тому числі і експериментуванням, сприяє розвитку активної, самостійної, творчої особистості дитини.

Оснащення дитячої лабораторії (основне устаткування і матеріали).

1. Прилади-помічники: мікроскоп; збільшувальні стекла; чашкові ваги; безмін; пісочний годинник (на 1, 2, 3, 5 хвилин); компаси; різноманітні магніти; бінокль.

2. Прозорий та непрозорий посуд різної конфігурації й різного об'єму: пластикові пляшки, стакани, ковші, відра.

3. Природні матеріали: камінчики різного кольору і форми; мінерали; глина; різна за складом земля; вугілля; різний за кольором пісок; пташині пір'їнки; мушлі; шишки; шкаралупа горіхів; шматочки кори дерев; листя; гілочки; пух; мох; насіння фруктів і овочів; шерсть (котяча, собача, овеча).

4. Підручний матеріал: шматочки шкіри, поролону, хутра; латочки тканини; пробки; дріт; дерев'яні, пластмасові, металеві предмети; форми-вкладиші від наборів шоколадних цукерок; дерев'яні котушки.

5. Технічні матеріали: гайки; гвинти; бовти; цвяхи.

6. Різні види паперу: звичайний альбомний; калька; наждачний; вощений тощо.

7. Фарбники: ягідний сироп; акварельні фарби; інші безпечні фарбники.

8. Медичні матеріали: піпетки; колби; пробірки; шпателі; дерев'яні палички; вата; мензурки; шприци (пластмасові без голок); марля; мірні ложечки; гумові груші різного об'єму.

9. Інші матеріали: дзеркала; повітряні кулі; старі пластинки для програвання; дерев'яні зубочистки; олія; мука; сіль; кольорові і прозорі стекла; форми; піддони; плоске блюдо; стеки; пила для нігтів; учнівські лінійки; сито; металеві кульки (легка і важка); таз; сітка-авоська; сірники; сірникові коробки; нитки; різнокольорові ґудзики; голки; шпильки; соломинки для коктейлю.

10. Ігрове устаткування: ігри на магнітній основі; пластмасовий клоун; водяний млин; тіньовий театр; театр на магнітній основі; ванна для ігор із піском і водою тощо.

Додаткове устаткування і матеріали

1. Контейнери для зберігання сипких і дрібних предметів.

2. Дитячі халати (для створення ігрової мотивації діяльності), клейонкові фартухи, рушники.

3. Таблиці-схеми, колажі за пройденими темами.

4. Дитячий тлумачний словник.

5. Журнал досліджень або зошит (альбом) для фіксації дітьми результатів дослідів, робочі листи.

Пропонована система роботи сприяє не тільки інтелектуальному розвитку дитини, але й підвищенню рівня професійної компетенції вихователів.

Створення умов для дитячого експериментування дозволяє педагогу природно створити атмосферу творчої одностайності, породілля радості створення нового, де кожна дитина може знайти собі справу по силам, інтересам і здібностям.

Дитяче експериментування – інноваційна і перспективна технологія в парадигмі дошкільної освіти.

Експериментальна діяльність дошкільників дає можливість розвивати у дітей допитливість, ініціативність, можливість експериментувати і синтезувати отримані знання, виявляти проблему і самостійно шукати потрібне рішення. Пошук проблемних питань та їх вирішення проходить під контролем і за допомогою наукового керівника. Ним може бути вихователь, психолог або батьки дитини, групи дітей. Тому доцільна співпраця вихователя та психолога з батьками дітей (консультації для батьків, ігри-експериментування, психологічні тренінги тощо) дає змогу батькам глибше пізнати внутрішній світ дитини.

За допомогою експериментування діти усвідомлюють причинно-наслідкові зв'язки, самостійно будують гіпотези, активізують мовленнєву діяльність. У малюків розвивається пам'ять, уява, увага, спостережливість, формується пізнавальний інтерес.

Дитяче експериментування дозволяє виховати свідому і всебічно розвинену особистість, зі сформованими навичками практичного життя, що є головним завданням дошкільної освіти.

АДАПТОВАНА ПРОГРАМА «РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ»

Дроняк Ніна Іванівна, *вихователь Усть-Путильського дошкільного навчального закладу Путильської районної ради Чернівецької області*

«Дитина – це талант, який потрібно розвивати», - ці слова Василя Сухомлинського зумовили вибір теми досвіду вихователя Дроняк Ніни Іванівни «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами зображувальної діяльності».

Актуальність досвіду вихователя полягає в його відповідності найважливішим на сучасному етапі проблемам формування творчо обдарованої, самодостатньої особистості дошкільника.

Зміст досвіду сформовано відповідно до вимог Державного стандарту дошкільної освіти в Україні.

В основі досвіду – психолого-педагогічні дослідження та наукові положення Л.Виготського, Г.Граєвої, М.Задесенець, О.Соловйова, Є.Бєлкіної про розвиток зображувально – художніх творчих здібностей дошкільників, методи та прийоми ТРВЗ технології Г.Альтшуллера, концептуальні засади

технології психолого-педагогічного проектування П.Пироженко, досвід Л.Шульги щодо розвитку творчих здібностей дошкільників.

Головна педагогічна ідея досвіду - в тому, щоб через відчуття кольору, активізацію природних можливостей дитини, співпрацю з педагогом та однолітками, створення відповідного розвивального середовища забезпечити розвиток творчих здібностей дітей в умовах дошкільного закладу і сім'ї.

Новизна досвіду полягає у:

- створенні ефективної моделі розвитку творчих здібностей дошкільників шляхом поєднання традиційних і нетрадиційних технік зображувальної діяльності для дітей усіх вікових груп;
- вмінні оновити, переоцінити педагогічний процес, відійти від старих стереотипів;
- спроможності генерувати ідеї особистісно орієнтованої освіти;
- оригінальному використанні педагогічних інновацій.

Суть досвіду базується на принципах забезпечення системного підходу до організації зображувальної діяльності; врахування індивідуальних особливостей дітей; ефективного поєднання традиційних і нетрадиційних технік зображувальної діяльності; особистісно зорієнтованої взаємодії педагога з дітьми; співпраці вихователя з сім'ями вихованців.

З огляду на це, у своїй роботі Ніна Іванівна велику увагу звертає на створення відповідного розвивального середовища, що є домінуючою умовою розвитку самоактивності дошкільника, забезпечення розвитку його творчості. Куточок зображувальної діяльності обладнаний казковими атрибутами зображувальної діяльності. Добрі друзі й помічники малят – Чорна туш, Веселі й Сумні олівці, Чарівні пензлики, Веселкова палітра залучають дітей до чарівного світу мистецтва, пробуджують творчі здібності, уяву, бажання фантазувати.

Як педагог-практик, Ніна Іванівна переконана, що саме нетрадиційні види зображувальної діяльності активізують художній потенціал дітей і малюки залюбки прилучаються до творчості. Тому, впливаючи насамперед на емоційну сферу дітей різними засобами зображувальної діяльності (традиційними і нетрадиційними), вихователь розвиває природні нахили і задатки дитини. Із великого арсеналу педагогічних впливів вона добирає найефективніші для конкретного етапу роботи, конкретної дитини, конкретного дня та раціонально, вдумливо планує свою діяльність із дітьми.

Ігри-заняття, тематичні та комплексні заняття наповнені цікавими для дітей завданнями: сюрпризами, дидактичними іграми та вправами, зображенням своїх відчуттів у малюнку,хвилинками мрій та милувань, релаксації, творчості, радості, поетичними хвилинками, хвилинками-здоровинками.

Враховуючи вікові та індивідуальні особливості дітей, вихователь організовує роботу так, що заняття не перетворюються на механічне копіювання зразків, а розвивають уяву, фантазію, бажання вигадувати щось нове, цікаве.

Значне місце в роботі Ніна Іванівна відводить проведенню занять з застосуванням нетрадиційних технік малювання, що дає змогу дітям осягнути розмаїття форм і барв довкілля, відтворити сприйняте своєю уявою і передавати власне враження на аркуші паперу.

Працюючи над проблемою розвитку творчих здібностей дітей засобами зображувальної діяльності з використанням нетрадиційних технік малювання, Ніна Іванівна використовує активні методи та прийоми навчання, організовує творчу діяльність, у процесі якої створюються сприятливі умови для виявлення ініціативи, самостійності, творчості; забезпечує перетворення дошкільників на активних учасників творчого процесу, формує їх здатність до самовираження, розвиває їхнє свідоме бажання виявляти творчі нахили і здібності у зображувально-художній діяльності.

Вагоме місце у своїй педагогічній діяльності вихователь відводить роботі з сім'ями вихованців. Вона завжди готова до співробітництва з батьками, будує з ними ділові партнерські відносини, створюючи атмосферу емоційного благополуччя і комфорту. Для батьків постійно організовує виставки дитячих робіт, розміщує цікавий матеріал у ширмах та папках-пересувках у батьківському куточку. Батьки беруть активну участь у конкурсах, святах та розвагах. Вони не тільки фінансово підтримують дошкільний заклад, а й є активними учасниками педагогічного процесу.

Як досвідчений педагог, Ніна Іванівна охоче ділиться своїми педагогічними здобутками з колегами по роботі та з вихователями інших дошкільних закладів району та області. Вона бере активну участь у роботі районних методоб'єднань та семінарів, проводить майстер-класи та відкриті заняття з теми досвіду.

Про результативність педагогічної діяльності Дроняк Ніни Іванівни свідчать: стійкий інтерес малюків до використання різноманітних художніх технік в зображувальній діяльності; збагачення предметно – ігрового середовища ДНЗ творчими роботами вихователя та дітей; активна участь педагога з дітьми та батьками в різного роду конкурсах та виставках малюнків і виробів декоративно-прикладного мистецтва; підвищення педагогічної культури батьків дошкільнят щодо створення умов для організації зображувальної діяльності; роль вихователя у подальшій профорієнтації її вихованців та виборі професій художника, дизайнера.

Яскравим свідченням результативності роботи вихователя є галерея конкурсів та виставок, у яких брала участь Ніна Іванівна зі своїми вихованцями та їх батьками:

- 2007 рік - вихователь разом з дітьми взяли участь в обласних змаганнях «Перші кроки. Веселі старти» та зайняли ІІ місце.
- 2008 рік – її вихованці взяли участь у Всеукраїнському конкурсі декоративно – прикладного мистецтва «Міцна казна – міцна держава» та були відзначені дипломами, грамотами та цінними подарунками.

-2009 рік - вихованці Ніни Іванівни разом з батьками брали участь у Всеукраїнському конкурсі «Цікаве дозвілля – чисте довкілля».

-2010 рік - члени гуртка «Веселковий дивокрай», яким вона керує, стали дипломантами Всеукраїнського конкурсу дитячої творчості «Майбутнє країни – у кожній дитині».

-2012 рік – роботи вихованців Ніни Іванівни та їх батьків брали участь у обласній виставці дитячої творчості, присвяченій Дню захисту дітей і були відзначені грамотами та дипломами.

-2013 рік - вихованці Ніни Іванівни разом з батьками взяли участь у обласному конкурсі дитячої творчості в рамках VI Міжнародного екологічного конкурсу.

-2013 рік - вихователь разом з дітьми взяли участь у Міжнародному конкурсі дитячої творчості «Безпечна країна очима дитини».

Крім того, Ніна Іванівна є постійним ініціатором та організатором різного роду оглядів, виставок та конкурсів малюнків та виробів декоративно-прикладного мистецтва в дошкільному закладі, в яких беруть активну участь не тільки її вихованці з батьками, а й діти та вихователі інших груп.

Цінність досвіду полягає в тому, що використання поряд із традиційними нетрадиційних способів зображувальної діяльності дає можливість через казку, фантазію, неповторну дитячу творчість знайти дорогу до серця кожної дитини, повністю відмовитись від стереотипів, виховати дітей нової формації, творчо обдарованих, здатних до самореалізації та самовдосконалення.

Реалізація досвіду відкриває широкі можливості для підвищення якості педагогічного процесу, забезпечує комфортність, емоційну задоволеність дітей, а також рівноправність стосунків «вихователь – дитина» для розкриття, формування та реалізації творчих здібностей дошкільників. Досвід сприяє комплексній реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти, дає можливість виявити свою індивідуальність. Перспективність досвіду Ніни Іванівни передбачена можливістю його творчого використання в практичній діяльності іншими педагогами.

ТЕХНОЛОГІЯ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ СУЧАСНИМ ДОШКІЛЬНИМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Крутій Ірина Михайлівна, *завідувач ДНЗ № 1 я/с «Веснянка» Донецької міської ради;*
Дмитренко Галина Миколаївна, *практичний психолог ДНЗ № 1 я/с «Веснянка» Донецької міської ради*

Для керівників дошкільних навчальних закладів корисними є практичні ідеї тайм-менеджменту.

Перші кроки освоєння запровадження деяких методів та правил цієї технології дали певні результати в роботі нашого дошкільного закладу. Отже, ми вирішили поділитися основними аспектами використання технології тайм-менеджменту в сфері управління дошкільним закладом освіти.

Як окрема дисципліна і область управлінського консультування, тайм-менеджмент склався ще наприкінці 70-х років XX століття. Напрямок отримав визнання та набув широкої популяризації у процвітаючих бізнес-країнах. Класичні посібники з тайм-менеджменту не містили інформації про те, як вбудувати методи самоорганізації в систему управління закладом, як зробити тайм-менеджмент інструментом управління персоналом. Інструменти управління часом пропонувалися співробітникам економічних компаній у формі тренінгу, а подальше їх застосування залишалося на розсуд співробітника. Як бачимо, спочатку управління часом приписувалося тільки бізнесу, та з згодом термін розширився, включивши особисту діяльність людини у будь-якій сфері або трудовій діяльності.

З 90-х років використання тайм-менеджменту поширилося на управління в інших сферах людської діяльності, а саме: економічній політиці, менеджерській діяльності, і в решті, розпочало своє впровадження в управлінській діяльності в системі освіти.

Довгий час до тайм-менеджменту багато управлінців у сфері освіти ставились скептично. Це пояснюється тим, що ця технологія розроблялась і використовувалась лише в економічній сфері. Більшість наукових праць, літературних статей, посібників стосуються бізнес-управління, складання бізнес-планів, розширення економічної структури або мережі. Отже, складається враження, що ця технологія суто економічна.

Однак, фактичними результатами використання нами обраної технології потягом 2010-2011 навчального року стали:

1) прийняття конструктивних рішень щодо вирішення єдиної проблеми, над якою працює дошкільний навчальний заклад;

2) зростання якості виконання річного плану діяльності дошкільного закладу; на 19% та становить 78% за 2010-2011 навчальний рік (у порівнянні з минулим 2009-2010 навчальним роком – 59 %);

3) активна й систематична участь всіх членів колективу в запланованих заходах;

4) консолідація членів педагогічного колективу з метою покращення матеріально-технічного забезпечення освітньо-виховного процесу та предметно-розвивального середовища;

5) підвищення рівня професійної компетентності вихователів за рахунок складання планів самоосвіти та саморозвитку, згідно отриманих після курсових завдань;

6) своєчасна та якісна підготовка педагогів до чергової атестації.

Це суттєві зміни, але є не остаточними показними, бо згідно наданих діагностичних даних інших закладів, які використовують тайм-менеджмент не один рік, їх показники виконання річних завдань становить від 92% до 98%. Заклади мають стабільні високі рейтингові показники серед закладів міста, мають можливість впроваджувати різні інноваційні технології. Тому на наступний навчальний рік адміністрація закладу вирішила розширити використання методів тайм-менеджменту.

Постановка проблеми. Посилення процесів глобалізації на початку XXI століття, загострення конкурентоспроможності фахівців поширилося на всі сфери суспільного життя, актуалізувало питання національної освіти.

За короткий час відбулася модернізація в усіх ланках освітнього напрямку: оновлення стратегічних завдань та сутності освітньо-виховного процесу в сфері освіти, зокрема дошкільної ланки, впровадження Базового компоненту та Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», програми розвитку дітей 5-річного віку «Впевнений старт», визначення нових державних стандартів щодо рівня розвитку та зрілості дітей на кожному віковому етапі.

Сучасні тенденції оновлення системи освіти визначають необхідність в зміні направленості вектору управління на особистість, її потреби, створення в освітніх закладах умов для забезпечення комфортного перебування та всебічного розвитку всіх учасників освітнього процесу.

Система освітнього управління, що склалася в період централізованої командно-адміністративної системи, орієнтована більшою мірою на сам педагогічний процес, а тому потребує суттєвого оновлення й удосконалення. Водночас аналіз практичної діяльності освітніх закладів свідчить, що незважаючи на декларування прихильності до гуманістичної парадигми, управління педагогічним колективом здебільшого залишається традиційним.

Необхідність розв'язання зазначених проблем підтверджують педагогічні дослідження вітчизняних та зарубіжними вченими проблем гуманізації, демократизації, особистісної орієнтації управління в освіті (В.Андрущенко, Т.Давиденко, Г.Єльникова, Ю.Конаржевський, В.Лазарев, М.Михальченко, Т.Рогова, Т.Шамова та інші). Характерною тенденцією розвитку сучасних наукових досліджень управління в освіті є синергетичне світосприйняття, прагнення привнести його положення в управлінську діяльність (Т.Давиденко, Л.Даниленко, Г.Єльникова, В.Лутай, І.Осадчий, М.Поташник та інші).

Значним внеском у розробку проблеми керівництва закладом, роботи з педагогічними кадрами та педагогічним колективом є праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Ю.Бабанського, М.Ващенко, І.Жерносека, І.Зязюна, В.Звєрева, Ю.Конаржеського, В.Лазарева, В.Мадзігона, В.Маслоу, М.Поташника, В.Сластьоніна, Н.Тализіної, П.Третьякова, Т.Шамової, Л.Юрчук та інші. Їх дослідження спрямовані на розробку проблем розвитку цілісної ефективної системи управління.

Представники різних шкіл менеджерів вважають, що в сучасних умовах управління повинно використовуватися не стільки як система влади у вигляді ієрархічної піраміди, скільки як ресурс розвитку закладу. Управління повинно забезпечувати оптимізацію прийняття рішення тими, кого вони безпосередньо стосуються. При цьому під прийняттям управлінського рішення розуміють план дій, що приймається самостійно кожним суб'єктом управління.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що управління на сьогоднішній день розглядається у широкому визначенні та включає не тільки управління людьми, але й управління фінансовими, матеріально-технічними, часовими та іншими ресурсами.

На думку дослідників (Є. Березняк, Л. Даниленко, Н. Денисенко, Г. Єльникової, Є.Павлютенкова, Р. Шакурова), управлінська діяльність у системі освти ставить складні вимоги до керівника, оскільки ціна його можливої помилки може виявитися дуже суттєвою.

Сучасний керівник повинен усвідомлювати, що на зміну філософії впливу в управлінні освітою прийшла філософія взаємодії, співробітництва на засадах гуманізації та людиноцентризму. Отже, управлінська діяльність керівника дошкільного навчального закладу у сучасних умовах означає по-новому, оптимістично мислити про педагогів і дітей, вірити в їх сили і здібності, самостійно, без примусу взаємодіяти в освітньому процесі, спиратися на особистісну значущість їх праці, довіряти, допомагати, супроводжувати у набутті особистісного сенсу діяльності, створювати умови для раціонального використання робочого часу, радісного почуття успіху, руху вперед, успішної персоналізації педагогічної взаємодії вихователя і вихованця на основі адекватного включення в цей процес їх особистісного досвіду, почуттів, переживань.

Метою управління сучасним навчальним закладом є створення педагогічних умов для розвитку та саморозвитку педагогів, реалізації ними своїх потенційних можливостей з метою досягнення дошкільним закладом високих реальних стандартів, рейтингових показників та конкурентоспроможності серед інших дошкільних закладів міста.

Означена мета є актуальною і для нашого дитячого садка. Розв'язання зазначеної проблеми ми бачимо у пошуку оригінальних механізмів та використанні технологій, спрямованих на підвищення ефективності роботи закладу.

До технології тайм-менеджменту ми звернулися невипадково. По-перше, у самій назві та тлумаченні технології ми побачили відповідь на актуальне питання «Удосконалення системи управління дошкільним навчальним закладом у сучасних умовах розвитку сфери освіти».

У широкому розумінні «тайм-менеджмент – це сукупність правил, методів, стратегій, які спрямовані на досягнення єдиного результату – ефективне використання свого часу: робочого та вільного для досягнення окреслених життєвих цілей».

Неможна не погодитися з цим твердженням. Як би там не було, але своїм часом управляють всі. Питання тільки в тому, наскільки ефективно нам це вдається робити. В умовах оновлення системи дошкільної освіти (нова програма, нові види планування, нові підходи до організації життєдіяльності дітей та ін..) проблема використання робочого часу куди ширше, ніж банальне складання та формальне виконання річного плану роботи закладу або схеми виконання будь-якого освітнього проекту.

Особливо гостро завдання ефективного тайм-менеджменту стоїть перед керівниками – вони управляють не тільки своїм власним часом, але і робочим часом своїх підлеглих. У практиці управлінця позначається традиційне бажання "повільно запрягати, та зате швидко їздити". Дійсно, керівникам куди ближче і зрозуміліше робота в системі авралу, коли в критичні моменти людина перестає нормально їсти і спати, віддаючи всі сили роботі, - а потім може дозволити собі розслабитися. До наступного «непередбаченого» випадку: відвідування організованої діяльності адміністрацією закладу, виступ на педагогічній нараді, участь в семінарі, чергова атестація та інші….

Як вважають експерти з тайм-менеджменту (раціонального управління часом), до 80 % часу в кожного керівника проходить даремно або витрачається вкрай нераціонально; виконання річних планів (по факту) не відповідає навіть 75%, не кажучи вже про кінцевий результат, або продукт; частіше за все люди працюють в стані «авралу».

Якщо ефективна система управління часом відсутня, людина ходить на роботу як в кіно: вранці приходить і не знає, що з ним буде в наступний момент. Щодня – прем'єра, а епізоди можуть розвиватися за будь-яким сценарієм. Може це і цікаво, але з позиції керівництва не дуже продуктивно. Задача управлінця полягає в тому, щоб активно просувати свій дошкільний заклад вперед, працювати на підвищення рейтингу, а значить, ставити цілі і передбачати хід подій.

Проаналізувавши основні аспекти технології тайм-менеджменту, ми звернули увагу на ще декілька важливих висновків, які були зроблені управлінцями освітніх закладів, що на практиці опанували дану технологію:

1) чим динамічніше розвивається дошкільний навчальний заклад і чим серйозніше навантаження на всіх фахівців всіх підрозділів, або кожного члену колективу окремо – тим вище необхідність впровадження технологій тайм-менеджменту в управлінську діяльність керівника закладом;

2) використання технології дозволить вийти на високий рівень виконання річних завдань (до 98%), через підвищення ефективності в роботі кожного педагога та роботі творчих груп;

3) в процесі запровадження технології установлюється позитивний психологічний клімат у колективі, формується готовність до інноваційної діяльності, через високо робочу здібність та творчу ініціативність.

Це спонукало адміністрацію дошкільного закладу «Веснянка» до детального ознайомлення з системою ефективного управління часом та запровадження її в управлінській діяльності. Завідуючою, практичним психологом, методистом були вивчені методологічні та психологічні основи технології, розглянуті практичні можливості використання тайм-менеджменту за трьома аспектами, а саме:

- мотиваційним (показник задоволення запитів і потреб суб'єктів діяльності в освітньому закладі);
- змістовним (цілісність змісту, форм і методів, спрямованих на особистісний розвиток учасників освітньо-виховного процесу);
- операційний (оцінювання якості, реалізації технології).

Кожен з означених аспектів мав свої параметри.

Параметри мотиваційного аспекту – новизна, актуальність, можливість реалізації широким загалом; змістовного – перспективність, цілісність, мобільність; операційного – результативність, надійність, економічність.

Для того, щоб упевнитися, що технологія тайм-менеджменту підходить до освітньої сфери, ми по-перше знайшли подібність організації роботи в сфері дошкільної освіти з базовими принципами класичної системи управління часом, ідею створення якої приписують Бенджаміну Франкліну.

Головне положення системи Франкліна – матеріалізувати час у конкретний результат, примусити час працювати на нас, а не навпаки.

Принципи цієї системи передбачають, що будь-яке велике завдання, що стоїть перед людиною, колективом, розподіляється на підзадачі, а ті у свою чергу – на ще дрібніші під задачі, які за короткий проміжок часу надають можливість отримати певні результати. Візуально це можна зобразити у вигляді багатоступінчастої піраміди, а застосування системи – як процес зведення цієї піраміди.

Найголовніше – 1 сходинка, фундамент піраміди – життєві пріоритети, на яких базується головна мета (2 сходинка). Третій щабель – генеральний план досягнення мети (строки можуть сягати від 5 років до 25 років діяльності). Четверта сходинка – це довгостроковий проміжний план (до 5 років) з визначенням конкретних термінів та проміжних кінцевих результатів. Наступні сходинки – середньотривалі та короткотривалі плани (на 1 рік; 1 квартал, 1 місяць). Остання сходинка – план на 1 день.

Головне правило: плани не можуть залишатися незмінними. Тому, в залежності від терміну необхідно аналізувати свої плани та їх результативність. План на 1 день коректується декілька раз, план на 1 місяць кожного тижня, план на квартал 1 раз на місяць, план на 1 рік – 2 рази. У зв'язку з тим, що

довгострокові плани складаються з короткотривалих та проміжних дій, які ведуть до отримання конкретних результатів, можна стверджувати, що контроль та аналіз реалізації відбувається постійно, вносяться корективи, які відповідають вимогам часу та зміні обставин.

На нашу думку, в сфері освіти дуже схожа система. Підставляючи параметри системи Франкліна отримуємо таку піраміду. Фундамент – або пріоритети - отримання дітьми початкової дошкільної освіти, надання рівних стартових можливостей для всіх дітей щодо подальшого навчання у першому класі. Головна мета дошкільного закладу – формування необхідної життєвої компетентності та досягнення дошкільником-випускником рівня розвитку відповідно державних стандартів. Генеральним планом досягнення поставлених завдань можна вважати Базовий компонент.. Довгостроковим проміжним планом є Концепція та Програма розвитку дошкільного закладу на 5 років та Базову програму розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Наступна сходинка - це варіативні та адаптовані програми розвитку дітей, інноваційні проекти, які складаються на термін від 1 до 3 років. Аналогом середньо та короткотривалих планів є річний план роботи закладу, перспективне та календарне планування роботи.

Чим більше ми працювали над теоретичними засадами тайм-менеджменту, тим більше бачили можливості використання даної технології в роботі нашого закладу. Тайм-менеджмент може допомогти упорядкувати, варіювати, консолідувати управлінські навички, інструменти і методи впливу на колектив, які необхідно використовувати для управління та організації діяльності при виконанні конкретних завдань, проектів і цілей.

Аналізуючи основні характерологічні особливості тайм-менеджменту, а саме: продуктивне планування, конкретизація поставленої мети, досягнення цілей через організацію діяльності, контроль і аналіз, ми дійшли висновку, що ці самі параметри співпадають з системою управління закладом (планування, організація діяльності, контроль та корекція) та можуть стати якісним інструментом в руках управлінця для зростання ефективності діяльності закладу та сприятимуть підвищенню іміджу дошкільного закладу.

Технологія дуже багатогранна та включає широкий спектр діяльності, а саме: планування, розподіл, постановку цілей, делегування, аналіз часових витрат, моніторинг, організацію, складання списків і розстановку пріоритетів, пошук резервів для виконання запланованих дій.

Ця технологія має своє призначення – це дія або процес тренування свідомого контролю над кількістю часу, витраченого на конкретні види діяльності. При цьому як результат використання цієї технології - збільшуються ефективність і продуктивність діяльності у будь-якій сфері життя людини.

Використання часу залежить від деяких психологічних закономірностей. Тільки знаючи ці закономірності і приймаючи їх до уваги, ми можемо ефективніше розпоряджатися своїм часом. Технологія тайм-менеджменту базується на шести законах перебігу часу: Закон Лабориту, Закон Тейлора, Закон Мерфі, Закон Ілліча, Закон Паркінсона, Закон Паретто. Детальний опис законів наведено в додатку 1.

Система тайм-менеджменту складається з поєднання інструментів (додаток 2), методів та правил (додаток 3), технік (додаток 4), які впливають на планування, організацію, аналіз та контроль діяльності.

Управління часом – вельми складна і індивідуальна система. Фахівці вважають, що украй неефективно нав'язувати людині конкретну технологію управління закладом в часі. Осягаючи тайм-менеджмент, людина повинна вивчати не стільки якусь певну технологію організації, скільки методи вироблення індивідуальної технології (підходу), найбільш відповідної його складу характеру і роду занять. Як і освоєння будь-якої технології, ознайомлення та впровадження в управлінську діяльність закладу тайм-менеджменту відбувається поетапно, від використання окремих правил, методів та технік (наприклад: правило «Планування і аналіз», метод «поглинання слона», техніка хронометражу) до використання їх в системі. Але витрачений час не буде витрачено даремно! Адже тайм-менеджмент – це технологія економії, правильної організації та ефективного використання найціннішого людського ресурсу – часу! З метою популяризації даної технології серед управлінців галузі освіти було проведено семінар для завідувачів та методистів дошкільних закладів міста. (додаток 5). Представлений матеріал зайняв ІІІ місце у Всеукраїнському конкурсі освітніх технологій (журнал «Дошкільне виховання», 2011р.)

Література.

1.Алямовская В.Г. Социально-психологический аудит – инструмент управления //Управление дошкольным образовательным учреждением. – 2003. - № 4. – С.8-18.

2. Армстронг М. Основы менеджмента: Как стать лучшим руководителем. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. С. 512.

3.Василенко В.А., Мельник И.Е. Операционное и ситуационное управление в системе менеджмента: Учебное пособие. – М.: МГИУ, 2001. – 531 с.

4. Коломінський Н. Л. Науково-психологічні засади менеджменту освіти. // Освіта і управління.- 1998. №2.

5. Крутій К.Л., Маковецька Н.В. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2004. – 128 с.

6. Кузьменко В. Педагогічний менеджмент у системі дошкільної освіти. // Дошкільне виховання. – 2002. №5.

7. Управління навчальним закладом: Навчально-методичний посібник у двох частинах. Ч. 1. Абетка менеджера освіти/ О. І. Мармаза, О. М. Касьянова, В.В. Григораш та ін. – Харьків, Веста: Видавництво "Ранок". 2003. С. 160.

8. Управлінська діяльність в системі дошкільної освіти: теорія і практика. Дайджест 7/Упор. К.Л. Крутій, О.М. Байєр, З.П. Дорошенко, О.М. Каплуновська, Н.В. Погрібняк. – Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2009. – 228 с.

9. Інтернет ресурси: http://www.jobs.ua/articles/17/538/ ; http://www.timesaver.ru/mcard/detail.php?ID=1693
http://www.ubo.ru/articles/?cat=118&pub=2218 ; http://www.sunhome.ru/psychology/11388/p3
http://trainingtechnology.ru/category/tajm-menedzhment/#ixzz1TyxgTQUG
http://trainingtechnology.ru/category/tajm-menedzhment/#ixzz1TzB0ycy8
http://drive-to-wealth.ru/praktika-taym-menedzhmenta-po-brayanu-treysi-chast-1/

ЗАСОБИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У НАВЧАННІ ТА ВИХОВАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

***Пушкар Наталія Анатоліївна**, вчитель початкових класів Новгород – Сіверського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» І ступеня «Дзвіночок» Чернігівської області;*

***Введенська Тетяна Петрівна**, вчитель початкових класів Новгород – Сіверського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» І ступеня «Дзвіночок» Чернігівської області;*

***Гончаренко Світлана Володимирівна**, вчитель початкових класів Новгород – Сіверського навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» І ступеня «Дзвіночок» Чернігівської області*

Економічні та соціальні суперечності, які торкнулись усіх сфер діяльності держави і всіх верст українського населення, у першу чергу позначились на його найменш захищеній категорії – дітях з особливими потребами. На фоні змін моральних та загальнолюдських цінностей, різкого зниження життєвого рівня населення збільшується кількість дітей з вадами розвитку, які не відчувають своєї значимості, взаєморозуміння, підтримки дорослих, що призводить до психічних порушень та антисоціальної поведінки.

Конституція України гарантує право кожного громадянина на доступність якісної освіти. Це в повній мірі повинно стосуватися й дітей з особливими потребами .

Для забезпечення права на якісну освіту цих дітей практика пропонує дітям з особливими потребами широкий вибір доступних форм здобуття освіти: індивідуальну, дистанційну, екстернату, «школи консультаційних класів», «школи другого шансу», «вечірні школи», а також «включені» («інклюзивні») форми навчання. Останні дають змогу дітям із особливими потребами навчатися спільно зі своїми здоровими ровесниками, що ефективно впливає на рівень їхньої соціалізації.

Питання освіти дітей з особливими потребами регулюється законодавством про інвалідів, зокрема, Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», нормативними документами у цій сфері та міжнародними договорами з питань прав інвалідів.

Інклюзивна освіта пов’язана, насамперед, з тим, що число дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно росте. Окрім зростання кількості дітей з обмеженими можливостями, відбуваються якісні зміни комплексного характеру порушення у кожної окремої дитини. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами. Навчання дітей з особливими потребами ґрунтується на принципах виваженої педагогіки, дієвість яких підтверджується і від використання якої виграють усі діти. Освіта дітей з особливостями психофізичного розвитку на сьогодні є однією із найважливіших завдань для країни .

Тож, зважаючи на вище сказане, освіта дитини з обмеженими можливостями має бути спрямована на облаштування її в соціокультурному просторі і повинна допомогти дитині в самоіндефікації, самовизначенні, самореалізації з урахуванням її індивідуальності.

Нові підходи в організації роботи педагогів дають можливість сподіватися на нове моделювання освітнього середовища, яке б врегулювало розвивальні, навчальні, оздоровчі стратегії та впливи у корекційній роботі школи. Таким чином, можна стверджувати, що соціальна адаптація дітей є пріоритетним напрямком в роботі вчителів.

Аналіз праць В.О. Сухомлинського свідчить про те, що майже в усіх своїх роботах учений звертав особливу увагу на необхідність використання принципу індивідуального підходу в роботі з дітьми з особливими потребами. «Конкретна наша робота, - зазначав дослідник, - полягає у визначенні причин біди в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посильну розумову працю, доступні для неї шляхи подолання труднощів, захопити її цікавою роботою, завдяки якій вона могла б розвиватись інтелектуально », - писав В.О. Сухомлинський .

Головна мета інклюзивної школи - дати всім учням можливість повноцінного соціального життя, активної участі в житті колективу, забезпечуючи взаємодію учасників групи, турботу одне про одного як членів співтовариства.

Завдання інклюзивної освіти полягає в організації навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей; розробці системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами; створенні позитивного клімату в шкільному середовищі.

У нашому навчальному закладі НВК «Дзвіночок» навчаються 7 дітей з особливостями психофізичного розвитку.

З дитиною вадами слуху та мовлення заняття проводить вчитель-логопед. Для дітей з особливостями психофізичного розвитку, які неспроможні на рівні зі здоровими однолітками оволодіти освітнім стандартом, складений відповідний розклад (з урахуванням індивідуальних особливостей їх навчально-пізнавальної діяльності). Заняття проводять учителі із високим рівнем психологічної компетентності, адже покликання педагога полягає у створенні умов для розвитку кожної дитини.

Пізнавальні можливості дітей з особливими потребами можуть залишатися нереалізованими, якщо навчальний процес буде зорієнтований здебільшого на вік дитини та на ті обмеження, що накладає фізичне порушення та його наслідки. У таких дітей розвиток вроджених здібностей та задатків може гальмуватися як власне порушенням, так і специфікою мовленнєвого, пізнавального розвитку, складністю спілкування та труднощами у висловленні своїх думок. За таких умов виникає велика вірогідність того, що обдарування дітей з особливостями психофізичного розвитку залишиться невиявленим, а творчий потенціал нереалізованим. Тому нашим колективом було обрано технологію «Засоби театральної педагогіки у навчанні та вихованні дітей з особливими потребами»

Театралізація навчально-виховного процесу виконує три основні функції: компенсаторну, розвиваючу, навчальну.

Компенсаторна функція полягає в тому, що домінанта активності особистості переміщається із зони відношень з оточуючим світом, де вона за якихось причин не може досягти успіху, в зону, доступну для її контролю та ефективного впливу.

Механізм впливу розвиваючої функції полягає в тому, що за рахунок удосконалення навичок та частішого використання суб'єкт поширює зону власного контролю та взаємодіє з оточуючими.

Ефективність реалізації навчальної функції досягається за рахунок використання вже існуючих навичок, що дає можливість здійснювати гнучкий перехід від умінь людини до того, що їй необхідно освоїти.

З педколективом постійно проводяться бесіди та обговорюються питання стосовно інклюзивного навчання на нарадах, круглих столах, психолого-педагогічних семінарах, тренінгах. Обговорюються такі питання: «Принципи ефективної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами», «Компоненти навчального плану для дітей з особливими потребами», «Інклюзивна освіта: проблеми та перспективи», тренінг «З чого почати?» (проведення комплексної оцінки сильних і слабких сторін дитини), круглий стіл «Як допомогти дітям з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі».

Невід'ємною частиною системи роботи з дітьми з особливими потребами є батьки, яких можна вважати першими і головними вчителями для дитини. Тому ми будуємо свою роботу спираючись на інтереси дітей та їхніх родин. Турботи сімей враховуємо повною мірою. До кожної родини застосовуємо індивідуальний підхід. Запорукою ефективних стосунків є повага. Спілкування організовуємо через зустрічі у школі, візити додому, телефон, батьківські збори. При цьому ми обмінюємось інформацією і розглядаємо можливі варіанти навчання дітей. Родини мають бути впевнені, що інформація, яку вони надають усно чи письмово членам педагогічного колективу не розголошується. Будь яке прийняття рішення щодо дитини насамперед обговорюємо з батьками. Ставимось з повагою до всіх членів родини і обов'язково дякуємо за візити, співпрацю.

Творчості дітей сприяє сталий контакт педагогів з батьками наших учнів. Багато батьків беруть участь у створенні декорацій до дитячих вистав, виготовляють разом з дітьми костюми, допомагають у заучуванні текстів ролей. Однією з цікавих форм роботи, якої нам вдалося досягти, є залучення батьків для участі у театралізованих виставах у якості акторів .

Внаслідок використання театральних засобів педагогіки створюються додаткові можливості для внутрішньоособистісної комунікації дітей з особливими. «Через казку, фантазію, гру, через неповторну дитячу творчість – вірна стежка до серця дитини» - стверджував В. Сухомлинський

Універсальний засіб всебічного розвитку дітей з особливими потребами — інсценізація, де гра виконується за суворими правилами розвитку сюжету з урахуванням типажу персонажів.(Додаток 2) Саме театральна педагогіка піклується про емоційне самовідчуття та психологічне здоров'я особистості з обмеженими можливостями або групи засобами інсценізації.

Завдяки використанню цього методу у процесі соціалізації дітей з особливими потребами формуються усвідомлені відношення як до власних потреб, так і до людей які її оточують .

Крок за кроком вводячи дитину з особливими потребами у світ людських стосунків, ми маємо допомагати їй розвиватись, підтримувати і створювати умови для її успішної соціалізації. Цьому найбільше сприяє моделювання різноманітних життєвих ситуацій у сюжетно-рольових іграх різноманітної тематики.

Психогімнастика охоплює комплекс вправ, ігор, етюдів, метою яких є корекція психоемоційних та моторних порушень у дітей з вадами розвитку. На таких заняттях діти навчаються елементам техніки вираження емоцій за допомогою виразних рухів тіла, навичкам релаксації тощо. Важливим розділом психогімнастики у випадках інтелектуального недорозвинення розглядається корекція психічних функцій (уваги, пам'яті, виразної моторики), а також емоційно-вольової сфери.

Особливе місце роботи з дітьми, які мають вади психофізичного розвитку посідає імаготерапія (від лат. imago – образ), оскільки ґрунтується на теоретичних положеннях про образ, єдність особистості та образу. В основі методу лежить театралізація психотерапевтичного процесу, який рекомендований у випадках: емоційної неврівноваженості дитини з особливими потребами; неадекватної самооцінки; порушеннях комунікативної діяльності; наявності патологічних страхів тощо. В якості лікувальних та корекційних чинників імаготерапії виступають: відволікання, емоційна підтримка, навчання новим способам поведінки, позитивні установки, радість колективної творчості, зміцнення почуття впевненості у собі тощо.

Серед різних видів імаготерапії з описаною категорією дітей ми проводимо лялькотерапію.

Лялькотерапія як метод базується на процесі ідентифікації дитини з улюбленим героєм мультфільму, казки чи улюбленою іграшкою.

Основним прийомом корекційного впливу є лялька як проміжний об'єкт взаємодії дитини і суспільства. Лялькотерапія широко використовується для розв'язання інтра – та інтерперсональних конфліктів, поліпшення соціальної адаптації, у корекційній роботі зі страхами, заїкуватістю, порушеннями поведінки .

Казкотерапія – метод, що використовує казкову форму для інтеграції особистості дитини з особливими потребами , розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, удосконалювання взаємодій з навколишнім світом.

Привабливість казок для соціалізації особистості дитини з особливими потребами полягає в таких їхніх рисах:

1) відсутність у казках прямолінійної моралі та нудних повчань;

2) через образи казки дитина стикається з життєвим досвідом багатьох поколінь. Перемога добра в казках забезпечує дитині з вадами розвитку психологічну захищеність та надійну підтримку в процесі соціалізації;

3) головний герой – це збірний образ, і дитині легше ідентифікувати себе з героєм казки і стати учасником казкових подій на шляху до адаптації в суспільстві;

4) ореол таємниць і чарівництва, привабливості й неперевершеності краси духовного світу .

Великий і різнобічний вплив театралізованих ігор на особистість дитини з особливостями психофізичного розвитку дає можливість використовувати їх як впливовий, але ненав'язливий педагогічний засіб, бо сама дитина зазнає при цьому радість, задоволення. Виховні можливості цих ігор посилюються тим, що їх тематика практично необмежена. Вона може задовольнити різнобічні інтереси дітей, спонукаючи до творчої діяльності.

У своїй роботі ми використовували ігри-драматизації. Тут дитина найбільш може виявити свої творчі здібності. Приймаючи участь у цих іграх дитина ніби входить в образ, перевтілюється в нього, живе його життям. Це найбільш складне виконання, бо воно не спирається ні на який предметний зразок.

Театралізовані засоби потребують режисерування та проказування реплік. Тут необхідні й виразні інтонації, типові для визначеного образу, які характеризують його вчинки і поведінку, і відповідна міміка, що доповнює гру голосу. Міміка і жести мовця - додатковий засіб впливу на глядача. Це природна здатність людини виявляти внутрішній стан, за допомогою жестів доказати те, що неможливо пояснити словами. У роботі над виразністю міміки і жестів проводяться різні ігри, вправи та етюди.

Як відомо, в мові жесту, в позах, рухах завжди відображається внутрішній емоційний, душевний стан дитини з особливими потребами. Ритмічний лад музики стимулює та регулює рухи тіла людини, що робить її незамінним компонентом різних видів театралізації. У зв'язку з цим, використання танцювальної музики, корекційної ритміки як засобів невербального спілкування зумовлює усунення емоційного напруження дітей з різними порушеннями у розвитку.

Труднощі при оволодінні навичками письма в учнів з особливими потребами обумовлені слабкістю м'язів, розладами м'язового тонусу кисті, насильницьких рухів, відсутністю можливості послідовного скорочення і розслаблення м'язів кисті. Враховуючи всі ці особливості, доцільно проводити серію корекційних театралізованих вправ та ігор для розслаблення м'язів руки, ліктя, кисті, пальців, зняття спазмів.

Пальчикова гімнастика. Дуже важливою частиною роботи з розвитку дрібної моторики є "пальчикові ігри" та пальчиковий театр. Вони захоплюючі і сприяють розвитку мовлення, творчої діяльності дітей з особливими потребами .

Артикуляційна гімнастика, спрямована на розвиток мовного апарату, активізує рухливість губ і язика. Заняття починаються з розминки, на якій ми розучуємо з дітьми статичні і динамічні вправи для артикуляції. Робота з таблицею голосних і артикуляційних вправ на її базі дає можливість тренувати не тільки мову дитини, а й навички колективної роботи, де потрібно з одного боку одночасність, з іншого боку, необхідні і тренування, розкриття, активізація своєрідності, самобутності, самостійності кожної дитини з особливими потребами.

Грати так, щоб тобі повірили, важко. Так формується база для інтересу до навчальних завдань, у процесі яких основний акцент робимо на ігри зі словом. Слово розкривається як основний засіб виконання сценічної завдання, як основний компонент створення характеру. Граючи у різні поєднання одного дії з різними текстами або одного тексту з різними діями, діти з особливими потребами вчаться чути психологічну виразність мови.

Інтонаційна виразність. Ці вправи не тільки сприяють розвитку чіткої дикції і вмінню правильно розподіляти дихання, але і допомагають відпрацювати інтонацію - найважливішу і найскладнішу складову мови актора. Чим контрастніше за змістом текст, тим різноманітніше його інтонації .

Використання різноманітних театральних прийомів на уроці розраховані на активну участь дитини, який стає співучасником педагогічного процесу. Причому, у спільній діяльності йде пошук відповіді на виниклі в процесі роботи питання, що сприяє накопиченню теоретичних знань і практичних умінь. Нові знання на уроці підносимо у вигляді проблемних ситуацій, що вимагають від дитини з особливими потребами і нас спільних активних пошуків.

В основу реалізації театральної діяльності в позаурочний час і використання елементів театральної педагогіки на уроці покладено індивідуальний підхід, повага до особистості дитини з особливими потребами, віра в його здатності і можливості. Ми вважаємо, що чим менше запрограмовані в діяльності

дітей, тим більше задоволення отримують вони від спільної творчості, тим яскравіше і барвисто стає їх емоційний світ.

З використанням засобів театральної педагогіки емоційний інтерес до будь-якого виду діяльності формується і підтримується, насамперед, різноманітністю самого процесу праці, варіативністю технологій. Методи , форми і зміст театральних вправ, які ми пропонуємо дітям, реалізують одночасно три цілі: занурюють дітей у властиву їм стихію гри, згладжуючи рамки уроку, розвивають корисні для навчання і мистецтва психологічні структури (увага, уява, мислення, волю, пам'ять); надають навчальному дню привабливі для дітей якості цікавої і веселої праці.

У процесі соціалізації дітей з вадами розвитку виникає ряд проблем, серед яких чільне місце займають відношення суспільства і держави, виховання й навчання таких дітей у закритих школах-інтернатах, усунення родини від виховання дитини. До дітей-інвалідів у сім'ях, як правило, пред'являються занижені вимоги, санкції, запити, дитині не надається можливість проявити власну активність, що сприяє закріпленню інфантильності, невпевненості у собі, труднощам у спілкуванні, у встановленні міжособистісних контактів. Тому реабілітаційний процес має передбачати гармонійну інтеграцію дітей з обмеженими психофізичними можливостями, пізнання власного «Я», формування вміння встановлювати взаємини з іншими людьми. Ефективним методом у цьому процесі є використання театральних засобів педагогіки.

Практично кожна дитина з особливими потребами може брати участь в театралізованій роботі. Ця робота допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувати більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність і особисті межі. У процесі театралізації дитина з особливими потребами отримує можливість пережити больові для неї ситуації та почати звільнятися від стереотипної поведінки та відношень до оточуючих, які заважають соціальній адаптації.

У процесі соціалізації дітей з особливими потребами у більшості випадків використовують індивідуальну і групову форми театралізації . Більшість вчителів надає перевагу груповій театралізації , адже саме групова робота з дітьми з вадами розвитку дозволяє розвивати ціннісні соціальні навички, дозволяє опановувати нові ролі, а також спостерігати, як рольова поведінка впливає на взаємини з навколишніми, підвищує самооцінку і призводить до зміцнення особистої ідентичності.

Навчання в інклюзивних освітніх закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для звичайних дітей, членів родин та суспільства в цілому. В інклюзивних класах наголос робиться в першу чергу на розвиткові сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх проблемах. Взаємодія з іншими дітьми сприяє когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвиткові дітей з особливими потребами. При цьому діти з типовим рівнем розвитку демонструють відповідні моделі поведінки дітям з особливими освітніми потребами і мотивують їх до розвитку та цілеспрямованого використання нових знань і вмінь. Взаємодія між «здоровими» дітьми і дітьми з особливими потребами в інклюзивних класах сприяє налагодженню між ними дружніх стосунків. Завдяки такій взаємодії діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, вони стають більш чуйними, готовими до взаємодопомоги.

Інклюзивні підходи також корисні для сім'ї. В цьому випадку родини дітей з особливими освітніми потребами можуть отримувати підтримку з боку інших батьків, вони краще розуміють у чому розвиток їхніх дітей, а також беруть активнішу участь у процесі навчання і виховання.

Вчителі інклюзивних класів глибше розуміють індивідуальні відмінності й особливості дітей, а також ефективніше співпрацюють з батьками та іншими фахівцями (спеціалістами з лікувальної фізкультури, реабілітологами, логопедами, соціальними працівниками та ін.). Інклюзивна система освіти є також корисною із суспільної точки зору, оскільки завдяки спільному навчанню діти змалку вчать розуміти і толерантно ставитися до людських відмінностей.

Розділ ІІ. ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ ТА ПОЗАШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОСТУП НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2021 РОКУ

Кириленко Світлана Володимирівна, *начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, кандидат педагогічних наук, доцент*

У період глобалізації світової економіки, постіндустріального, інформаційного етапу розвитку цивілізації, упровадження інформаційних технологій в усіх країнах Європи здійснюються різні за змістом реформи національних систем освіти. Освіта і наука сьогодні стають пріоритетними напрямами розвитку соціально-економічного, духовного та політичного життя будь-якої країни. Тому в цих умовах набуває актуальності проблема інновацій, інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів. Широкий спектр інноваційних проблем, їх активне впровадження в освітню галузь є ключовим напрямом роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів, науковців НАПН України, навчальних закладів України.

Президент України своїм Указом затвердив Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року і наголосив, що "освіта належить до найважливіших напрямів державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людей інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості" [6].

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління. Тому в умовах розбудови національної системи загальної середньої освіти важливого значення набуває інноваційна діяльність, яка характеризується системним експериментуванням, розробленням та впровадженням інновацій (нововведень) в освітньому процесі. Вона як одна з найважливіших складових залежить від змін, що відбуваються в освіті, повинна швидко реагувати та відповідати стану науково-технічного прогресу, тенденціям розвитку економічної сфери країни, впливати на всі процеси і сторони навчання, оскільки розвиває особистість, формує певні життєві погляди. Передусім особливої уваги заслуговує сучасний стан проблеми впровадження інновацій в освіту нашої країни.

Серед учених, які вели дослідження у даному напрямі, слід відзначити праці І.Д. Беха, Л.І. Даниленко, І.М. Дичківської, М.В. Кларіна, О.М. Пєхоти, О.В. Попової, Л.С. Подимової, А.І. Прігожина, А.В. Сластьоніна, А.В. Хуторського.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Зокрема, В.Загвязинський вважає, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які мають у собі прогресивний початок, що надає змогу під час зміни умов і ситуацій ефективно вирішувати завдання виховання та освіти.

Хоча на пріоритет формування освітнього простору вказують усі сучасні законодавчі і нормативні документи, найбільш регламентують здійснення інноваційної діяльності Закони України "Про інноваційну діяльність" (від 04.07.02 р. № 40-ІУ), "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (від 16.01.03 р. № 433-ІУ), накази Міністерства освіти і науки України "Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" (від 07.11.2000 р. № 522 у редакції наказу МОНмолодьспорту України від 30.11.2012 року № 1352, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18.12.2012 за № 2111/22423), "Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад" (від 20.02.02 р. № 114 у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 23.11.2009 № 1054, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 16.12.2009 за № 1217/17233.), "Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямами діяльності технологічних парків" (від 17.04.03 р. № 245) та інші.

Стратегія розвитку національної системи освіти має формуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, чим забезпечити стійкий рух і розвиток України в першій половині XXI століття, інтегрування національної системи освіти у європейський і світовий освітній простір. Метою Національної стратегії розвитку освіти на наступне десятиріччя є:

- підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина;
- забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання впродовж життя.

З метою прискорення процесу реформування освітньої галузі на виконання Програми економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" на урядовому рівні прийнято низку надзвичайно важливих для освіти державних цільових програм:

- розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року;
- розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року;
- підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року;
- впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій "Сто відсотків" [6].

Продовжується робота, спрямована на реалізацію державних програм, направлених на: інформатизацію та комп'ютеризацію загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, упровадження інформаційних та комунікаційних технологій в освіті і науці; забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін; роботу з обдарованою молоддю тощо.

За десять років, що минули від попереднього з'їзду працівників освіти, здійснено серйозні кроки щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, реформування освіти згідно з потребами громадян і держави, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності. За цей час запроваджено державні освітні стандарти, модернізовано зміст та вдосконалено організацію всіх ланок освіти, створено національні підручники, запроваджено профільне навчання у старшій школі, зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів. Понад 95% загальноосвітніх навчальних закладів I-III ступенів забезпечено сучасними навчальними комп'ютерними комплексами, 85% шкіл підключено до мережі Інтернет [6].

У контексті приєднання до Болонського процесу перед українською школою постали завдання: внести зміни до структури, змісту, стандартів, форм національної освіти; забезпечити якість навчання на рівні європейських стандартів, адаптацію навчальних планів, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, розвиток системи неперервної освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Інноваційні методи забезпечують підняття освіти, її багатогранних факторів на якісно новий рівень.

Термін "інновація" (із пізньолатинської innovatio – оновлення, новизна, зміна) означає нововведення, тобто цілеспрямовані зміни, які вносять у середовище впровадження нові стабільні елементи (нововведення), що викликають перехід системи з одного стану до іншого [3]. Інноваційні процеси в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії та розвитку науково-педагогічної і педагогічної творчості та процесів застосування її результатів.

Хоча часто про інновації говорять у контексті нових технологій, проте часто вони можуть, навіть, не включати в себе такі технології. Інновації в освіті розглядають як реалізоване нововведення – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (методиках, технологіях), у змісті і формах організації управління освітньою системою, у засобах навчання та виховання, в підходах до соціальних послуг в освіті, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів.

Наука про педагогічні нововведення своїм об'єктом визначає процеси розвитку освітніх систем на основі продукування, розповсюдження й освоєння новацій, дослідження ефективності інноваційних змін. У межах педагогічної інноватики формується відповідний термінологічний апарат, до складу якого входять поняття *«інноваційний процес», «інноваційна діяльність», «інноваційна політика», «інноваційний потенціал», «інноваційне середовище»* тощо.

Педагогічна інноватика відповідно до особливостей інноваційних процесів охоплює такі теоретичні блоки понять і принципів:

- створення нового в системі освіти та педагогічної науки;
- сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством;
- застосування педагогічних новацій, а також система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними.

Блок створення нового у педагогіці. В його контексті розглядаються такі проблеми, як нове в педагогіці, класифікація педагогічних новацій, умови створення нового, критерії новизни, міра готовності нового до його освоєння і використання, традиції та новаторство, етапи створення нового у педагогіці.

Усі вони утворюють предмет педагогічної ***неології*** – галузі педагогічних знань, у якій систематизуються, узагальнюються і розвиваються наукові, експериментальні та дослідні дані про процес науково-педагогічної творчості, його особливості, основні результати [5].

Створення нового у педагогіці має свою специфіку, пов'язану з неповторністю особистості педагога, особливостями класу, групи, кожної дитини, типом, стилем діяльності навчального закладу.

До *основних завдань педагогічної неології* на сучасному етапі належать:

- розкриття суті і джерел зародження нового у педагогіці (соціальних, соціально-педагогічних, педагогічних детермінант нового);
- розроблення типології нового у педагогічній науці та практиці;
- визначення критеріїв і ступеня новизни;
- виявлення сприятливих умов становлення, розвитку й утвердження нового у педагогіці;
- визначення категоріального апарату теорії нового у педагогіці ("нове", "старе", критерії оцінювання нового, етапи розвитку тощо);
- розкриття зв'язку неології з іншими науками і напрямами педагогічних досліджень;
- осмислення, систематизація функцій педагогічної неології в системі педагогічного знання;
- визначення ролі та значення неології у педагогіці.

Необхідність розроблення неології як напряму досліджень зумовлено посиленням інтенсивності інноваційних процесів, тобто процесів упровадження педагогічних новацій у теорію і практику.

Блок сприйняття, освоєння й оцінювання нового. Поняття і принципи, які належать до цього блоку, розкривають специфіку оцінювання, освоєння та усвідомлення педагогічним співтовариством того, що виникає у педагогічній теорії і практиці.

Явища консерватизму та новаторства у педагогіці, особливості інноваційного середовища, готовність педагогічного співавтовариства до сприйняття й оцінювання нового вивчає педагогічна ***аксіологія*** (грец. axios – цінний і logos – слово, вчення) – розділ педагогіки, в якому досліджуються значущі для педагогічної праці цінності навчання та виховання [5].

У вітчизняній філософській і педагогічній літературі проблемам аксіології тривалий час не приділяли належної уваги, а поняття "аксіологія" (вчення про цінності) трактувалось як елемент ідеалістичної філософії. У контексті сучасного наукового знання аксіологія розглядається як теорія цінностей з акцентом на їх загальнолюдські аспекти, що зумовлено утвердженням у свідомості людей гуманістичного мислення, новими соціокультурними реаліями. Педагогічна дійсність, як частина соціальної, охоплює всю сукупність конкретних педагогічних явищ, які беруть участь у цілеспрямованому процесі формування людини. До них належать суб'єкти цього процесу (вчителі та вихованці), зміст і процес навчання та виховання, різноманітні навчально-виховні засоби. Педагогічні явища утворюють першу велику групу цінностей, яку повинна досліджувати педагогічна аксіологія.

Друга група охоплює науково-педагогічні явища: педагогічні теорії, ідеї, принципи і результати науково-педагогічної діяльності.

Педагогічні явища якісно відрізняються одне від одного. Будь-яке з них можна оцінити, однак, не кожне може бути цінністю, оскільки деякі є деструктивними щодо розвитку особистості або з часом втрачають цінність.

Блок використання та застосування нового (розроблення рекомендацій). В його контексті відбувається осмислення практики застосування педагогічних інновацій, вивчення закономірностей і форм упровадження, використання нового.

Усі ці явища вивчає педагогічна ***праксеологія*** (грец. - praktikos - діяльний та logos - слово, вчення) – галузь педагогічних знань, яка досліджує ефективність механізмів застосування педагогічних інновацій, оптимальної інноваційної діяльності [5]. З цього погляду безперечним є те, що процес упровадження й освоєння педагогічних інновацій повинен бути природним, у цьому запорука його ефективності.

Як відомо, упровадження означає перетворення практики на основі результатів досліджень за умови обов'язкового їх застосування з метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Сучасна педагогічна практика орієнтується на такий принцип упровадження нового, як варіативність, яка передбачає раціональне поєднання різних його видів, найпоширенішими серед яких є:

- обов'язкове (регламентується директивними документами);
- вибіркове (вибір змісту, форм і методів упровадження залежно від конкретних умов);
- ініціативне (його основу складає ініціатива колективів загальноосвітніх навчальних закладів, окремих вчителів).

У педагогічній інноватиці утвердився такий алгоритм (система операцій) упровадження нового:

- вивчення завдань, передбачених нормативними документами;
- аналіз практики та зіставлення отриманих в його процесі даних із соціальними вимогами;
- моделювання еталонних висновків, яких очікують у результаті перетворення педагогічної практики;
- пошук ідей, рекомендацій, що можуть бути впроваджені;
- розроблення комплексної програми, яка охоплює закономірності упровадження нового;
- відбір дидактичних, матеріальних, інформаційних, організаторських засобів тощо;
- теоретична, методична, психологічна підготовка учасників впровадження нового;

- установлення зв'язку з авторами рекомендацій [2, 31-37].

Інноваційні процеси, що поєднують створення, освоєння і застосування педагогічних нововведень, здатні значно прискорити процеси оновлення системи освіти загалом. Тому вивчення та реалізація всіх трьох блоків інноваційних процесів широко використовується в системі освіти на різних її рівнях.

Сьогодні вже багатьма усвідомлюється той факт, що справжньою проблемою є відтворення інноваційності і формування умов, які забезпечують це відтворення. "…Слід зазначити ще один вкрай необхідний критерій феномена інновації. Йдеться про те, що на відміну від природного, стихійного процесу інновація має характер змін, які ініціюються та контролюються, змін, що відбуваються на основі раціонально-вольової дії. Іншими словами, це штучно організований процес, спрямований і керований для досягнення певного результату" [4] .

Наведені думки надають можливість виявити декілька основних сенсів у розумінні **термінів *"інновація"* та *"інновація в освіті"***. Перший і найосновніший: ***інновація як якісна зміна,*** оновлення суттєвих елементів системи та становлення нової системи, яка має інші ціннісні і цільові орієнтири. Щодо інновації в освіті - мається на увазі зміна цілей освіти, його результатів (зміст освіти) - та вслід за цим – зміна способів їх досягнення (інша система організації навчального процесу, інші позиції вчителя і того, хто вчиться, форми і характер їх взаємодії). Іншими словами, система набуває принципово нових властивостей або призначення. У цьому сенсі зміни можуть ініціюватися і керівництвом сфери освіти безпосередньо загальноосвітнього навчального закладу і самим вчителем. Повинен зберігатися *основний критерій інноваційності – зміна цілей, тобто змісту освіти (його результатів) як основних складових діяльності вчителя і того, хто вчиться.*

Принциповим є також і те, що *зміни повинні здійснюватися саме в діяльності та мисленні* учасників навчально-виховного процесу. Якщо цього не відбувається, то будь-які, навіть найцікавіші, інноваційні концепції і програми залишаться лише на папері та не будуть реалізовані.

Інновація може розумітися і як *інноваційна діяльність тобто процес, спрямований на досягнення певних результатів.* При цьому особливу роль відіграє керівництво загальноосвітнім навчальним закладом, яке за допомогою своїх управлінських дій запускає процес інновації. Якщо експеримент в освіті можна трактувати як контрольовану зміну одного або декількох складових навчального процесу, то інновація в освіті – це завжди усвідомлений, спеціально організований процес здійснення якісних змін усіх основних підсистем освітнього процесу: цілей освіти та способів їх досягнення, форм організації навчально-виховного процесу, характеру взаємодії учителя і того, хто вчиться, системи педагогічних кадрів, соціального партнерства в системі управління якістю освітнього процесу.

Тому будь-яка інновація передбачає наявність певного проекту та плану її реалізації в даних умовах (розумове уявлення всіх складових процесу змін), а також оцінку (рефлексію) результатів щодо здійснення діяльності з їх досягнення.

Інновація також може розглядатися як *зміни, спрямовані на постійне покращення існуючої системи* (наприклад, утворення, навчання) *і доведення її до технологічно організованого процесу досягнення необхідних результатів.* Інновація спочатку завжди здійснюється як формулювання проблем, що повинні бути вирішені з її допомогою. Це завжди пошук шляхів, способів досягнення бажаних результатів. Лише на завершальних етапах інновація стає технологічно організованим процесом та переходить у режим функціонування.

Чи можна вважати інновацією покращення системи організації навчального процесу в загальноосвітніх навчальних закладах, яка вже склалася, традиційної, наприклад, орієнтованої на репродуктивне засвоєння навчального знання, його якіснішого засвоєння? З погляду розглянутих вище ознак інновації, мабуть не можна. Подібне вдосконалення існуючої системи не передбачає її якісної зміни, а тому, не може бути інновацією. Локальне, приватне вдосконалення традиції може бути нововведенням, але не інновацією.

Крім того, інновації додається сенс основного механізму розвитку сфер діяльності (економіки, освіти тощо), що не діє постійно. Тому особлива увага повинна приділятися створенню необхідних умов для виникнення інновацій. Можливо, таким механізмом, який постійно діє, забезпечує процес постійного оновлення системи освіти, може стати система управління якістю освіти. Вона надає можливість не лише враховувати вже наявні освітні запити, але й породжувати нові.

Класифікація інновацій в освіті є досить складним методологічним завданням. Це обумовлено складністю понять "інновація" і "інновація в освіті", що, у свою чергу, ускладнює однозначне визначення критерію класифікації інновацій. Інновації також класифікуються за рівнем інноваційної зміни. Виокремлюють сім порядків інновацій в освіті:

- *інновації нульового порядку*, які передбачають практичну регенерацію первинних властивостей системи (відтворення традиційної освітньої системи або її елементу);
- *інновації першого порядку,* що характеризуються кількісними змінами в системі при незмінній її якості;
- *інновації другого порядку,* які є перегрупуванням елементів системи й організаційними змінами (наприклад, нова комбінація відомих педагогічних засобів, зміна послідовності, правил їх використання тощо);
- *інновації третього порядку,* що характеризуються адаптаційними змінами освітньої системи в нових умовах без виходу за межі старої моделі освіти;

- *інновації четвертого порядку,* які містять новий варіант рішення (це найчастіше прості якісні зміни в окремих компонентах освітньої системи, що забезпечують деяке розширення її функціональних можливостей);
- *інновації п'ятого порядку,* у результаті яких створюються освітні системи нового вигляду з якісною зміною функціональних властивостей системи при збереженні системоутворюючого функціонального принципу;
- *інновації шостого порядку*, що є вищою, корінною зміною освітніх систем, під час якої змінюється основний функціональний принцип системи [7, 52-58].

Подавати всі наявні в науковій літературі класифікації інновацій немає необхідності. Г.І. Герасимова і Л.В. Ілюхина як інтегративний критерій виокремлюють соціально-освітню цінність інновації, що містить у собі такі показники:

- ступінь зміни ефективності освітнього та педагогічного процесів з орієнтацією на перспективи суспільного розвитку;
- професійно-педагогічний і соціальний обсяг перетворень;
- ступінь професійно-педагогічного та соціального відтворення (широта та швидкість розповсюдження) [4].

За таким критерієм, як спосіб здійснення, інновації можна підрозділити на:

- зміни, які здійснюються всередині традиційної освітньої системи та на її базі (кадри, матеріальне забезпечення тощо) у зв'язку із системними змінами в суспільстві із залученням нових освітніх елементів. Нова система будується із запозичених (нових) частин і частин колишньої системи освіти;
- зміни в традиційній системі, що здійснюються шляхом адаптації і культурного перенесення цілісних зразків західної шкільної педагогіки (вальдорфської, Монтессорі, Френе, Дальтон-плана, компетентнісного підходу та інших разом із системою фінансування і підготовкою кадрів) у ситуації освіти.

Іншими словами, зміни передбачають вкраплення нових елементів у традиційний підхід до освіти. В останньому випадку учасники інновації – вчителі – реалізують уже наявну педагогічну систему в тісному контексті із зарубіжними колегами, а не будують її наново за західними зразками і зразком вітчизняної, традиційної освітньої системи.

Отже, зазначене вище надає можливість зробити висновок про те, що інновація є основною формою розвитку сфери освіти, тоді як управління процесом інновації, що включає створення умов для її відтворення, - основним механізмом, який визначає її якість та якість освіти в цілому. У зв'язку з цим, особливого значення набуває визначення суті процесу інновації в освіті.

Література

1. Бех І.Д. Принципи сучасної освіти / І.Д. Бех. – Рівне: РГДУ, 2005. – 26с.
2. Буркова Л. Ключ до управління: Класифікація педагогічних інновацій як елемент механізму керування інноваційним процесом в освіті / Л. Буркова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000 - № 1. – С.31-37.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови /Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2002. – 1440с.
4. Герасимова Г.И. Инновации в образовании: сущность и социальные механизмы (социалогический аспект) – Ростов- на – Дону, 1999.
5. Педагогическая энциклопедия. – М.: Сов. Энциклопедия, 1965. – Т.2. – 739с.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013.
7. Шилов К.В. Классификация инноваций / К.В. Шилов // Инновации в образовании. – 2007. -№ 3. – С.52-58)

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ СТАРШОКЛАСНИКІВ В ПОЗАКЛАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Чорна Катерина Іванівна, *кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії морального та етичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України*

Двадцятирічний надзвичайно повільний і малоефективний процес позитивних зрушень в державі не найліпшим чином вплинув на патріотизм українців і на специфіку патріотичного виховання в школі. Втім, незалежна Україна не хоче бачити випускників з психологією раба. Сьогоднішній учень, а завтрашній виборець має бути законослухняним, але вільним, готовим до гуманістичної взаємодії і разом з тим до самоствердження, любити свою Батьківщину і вміти добитись від неї взаємності. Він має бути національно свідомим громадянином-патріотом, демократом і гуманістом. Тобто спроможним відстоювати свої права і сприяти розбудові правової держави, громадянського суспільства, нації. Адже для зникнення нації не потрібно фізичної загибелі етнічної маси – досить, щоб у спільноти згасла воля бути окремим політичним суб'єктом, тобто мати свою державу.

Без патріотизму національно-громадянського спрямування годі й сподіватись на збереження незалежності та встановлення цивілізованих норм життя, а надто в жорстких умовах посттоталітарного

періоду, коли модернізаційні суспільні зміни лише задекларовані, а зубожіння народу досягає критичного рівня. Під цими змінами розуміють: розбудову правової, демократичної держави, становлення громадянського суспільства, верховенство закону, консолідацію нації, визнання людини найвищою цінністю, а її прав пріоритетними, перехід до ринкових відносин.

Реалізація цих завдань актуалізує розробку інноваційних форм і методів патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Теоретичні засади патріотичного виховання громадян закладені в працях В.О. Сухомлинського, який підкреслював діяльний характер патріотизму, необхідність вчити дітей шукати своє місце в житті країни, включати їх в боротьбу з недоліками в житті суспільства. Зміст і принципи патріотичного виховання української молоді висвітлювались Г. Ващенком.

Не залишилась проблема виховання патріотизму підростаючого покоління поза увагою сучасних українських науковців. Різні аспекти цього феномена розглядали І. Бех, Г. Біленька, Г. Бугайцева, В. Вербець, Є. Голибард, В. Гонський, Г. Гуменюк, М. Жулинський, П. Матвієнко, Б. Мисак, Н. Міщенко, В. Огнєв, В. Панасюк, І. Пилипів, А. Погрібний, Р. Петронговський, В. Рижих, Ю. Руденко, М. Скрипець, П. Ігнатенко, М. Павленко, В. Коваль, О. Шефер та ін.

Заслуговує на особливу увагу неоціненний досвід патріотичного виховання дітей в умовах становлення правової держави педагога-академіка О.А. Захаренка. І не даремно цей унікальний досвід названий „Сахнівським чудом”.

Найновіші підходи, зміст та конкретні методики патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін розкриті в науково-методичному посібнику „Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін” [2].

Різнобічний аналіз поглядів науковців та практиків на проблему патріотизму, актуалізація окремих факторів, які причетні до виховання патріотизму, дозволили синтезувати нове уявлення про предмет дослідження.

Український патріотизм – це любов до Батьківщини, свого народу, турбота про своє і його благо, сприяння становленню й утвердженню України як суверенної, правової, демократичної, соціальної держави, нації, готовність відстояти її незалежність, служити і захищати її, розділити свою долю з її долею.

Метою статті є розкриття основних інноваційних методів виховання патріотизму дітей та учнівської молоді в позакласній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів.

Як показала практика, ефективність патріотичного виховання в позакласній діяльності значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, його змісту, форм та методів. Серед методів і форм патріотичного виховання пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини, і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До таких методів належать: соціально-проектна діяльність, Інтернет-технології, ситуаційно-рольові ігри, соціодрама, метод відкритої трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, „мозкові атаки”, метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації, створення проблемних ситуацій, ситуацій успіху, аналіз конфліктів, моделей, стилів поведінки, демократичний діалог, педагогічне керівництво лідером і культивування його авторитету, використання засобів масової комунікації, методики колективних творчих справ, традицій, символіки, ритуалів, засобів народної педагогіки.

Крім названих, застосовували традиційні методи: бесіди, диспути, лекції, семінари, різні форми роботи з книгою, періодичною пресою, самостійне рецензування тощо. Орієнтовна тематика:

- бесіди – „Моя рідна Україна”, „Знати і поважати Герб своєї Вітчизни, її прапор і гімн”, „Наша вітчизна – Україна”, „Державна символіка Батьківщини”, „Твої права і обов'язки”, „Що таке воля”, „Борімося – поборемо”, „Волю не дають, а здобувають”, „Український народе – з колін”, „Створи себе і державу”, „Демократія – влада народу, а не олігархів”, „Шовінізм не пройде”, „В Україні наша доля, життя і майбутнє”, „Ми ті, що гідні процвітання”, „Ми не обніжки і не грязь Москви, а України дочки і сини”, „Патріотизм – нагальна потреба України”;
- огляди періодичної преси – „Світ новин”, „Сьогодні”, „За текстами газет”, „Цікаві хвилинки”, „Пульс планети”;
- огляд телепередач – „Наживо”;
- засоби, які виховують любов до української мови – „Свято рідної мови”, „Мужай, прекрасна наша мово”, „Шевченківське слово”, „Літературні вечорниці”, „Тиждень української мови”; конкурси: на кращий мовний плакат, декламаторів, на кращу розповідь української народної казки, вечір українських загадок, прислів'їв, приказок, повір'їв, легенд, народних прикмет; екскурсії до країни Мови із зупинками на станціях Лексики, Фразеології, Етимології; зустрічі з письменниками, поетами; філологічні мікроекспедиції (записати назви окремих предметів давнини, зібрати прислів'я, приказки, загадки, поширені в даній місцевості з наступним обговоренням їх у класі, або на засіданнях гуртка); мовні екскурсії, завданням яких є виявлення неграмотних, неоковирних висловів у оголошеннях, рекламах, вивісках, тощо; стенди „Як ми говоримо”;
- форми роботи, пов'язані з вивченням історії рідного краю і народу – історичне краєзнавство: відвідування місць історичних подій, вивчення літератури, збирання документів та матеріальних пам'яток, замальовування чи фотографування історично цінних об'єктів, виготовлення схем, макетів, щомісячного історичного календаря, влаштування виставок, заочна подорож „Україно ти моя прекрасна”, складання

історії свого роду, участь в роботі гуртків, етнографічного та фольклорного ансамблів, оформлення кімнат народознавства, святкування Дня Конституції, Дня незалежності України;

- форми і методи військово-патріотичного виховання: патріотичні клуби, участь у роботі організацій Пласту, юний рятівник, „Котигорошко”; фестивалі патріотичної пісні; святкування Дня Перемоги, Дня Збройних Сил України, Дня призовника, захисника Вітчизни, дня пам'яті Героїв Крут; змагання з військово-прикладних видів спорту, літні військово-спортивлі табори, участь у військово-спортивних іграх „Патріот”, „Смуга десантника”, участь у фізкультурно-оздоровчому патріотичному комплексі „Козацький гарт”; інтелектуальні вікторини „Пишаємося подвигами предків”;
- архівно-пошукова робота, екскурсії до музеїв, зустрічі з ветеранами війни, родичами загиблих захисників Батьківщини, випуск плакатів, буклетів, газет за матеріалами пошукової діяльності;
- участь у „Вахті пам'яті”, участь в акціях „Громадянин”, „Збережемо пам'ять про подвиг”, „Ветеран мого двору”, „Школа – госпіталь”, „Солдатські вдови”;
- вивчення факультативних курсів за вибором: „Історія української культури”, „Видатні військові України”, „Історія дипломатії”, „Ми – громадяни”, „Практичне право”, „Людина і світ”, „Людина і суспільство”;
- участь у Всеукраїнському конкурсі учнівських та студентських проектів „Служіння заради миру”, „Моральний вчинок”; проведення семінарів, конференцій, „круглих столів”: „Партизанський рух в Україні у спогадах учасників, мовою документів”, „Утверджувати ідеали культури миру – служити миру”, „Діячі руху Опору в Україні”;
- уроки пам'яті, уроки мужності: „Їх славні імена в літописі Великої Вітчизняної”, „Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься”, „Наша вулиця носить ім'я героя війни”, „Діти, молодь у підпіллі в роки минулої війни”, „Бойові нагороди воїнів, полководців, які визволяли Україну від нацистів”, „Імена фронтовиків на обеліску братської могили у моєму населеному пункті”;
- виховання бережного ставлення до природи – створення музейного природничого комплексу із розділами „Наукові знання про природу”, „Очевидне – неймовірне”, сторінки „Червоної книги”, „Дивосвіт”; вироби учнів з природних матеріалів, конкурс на кращий плакат „Бережи довкілля”, операція „Мурашник”, „Блакитні водойми”, „Шпачки прилетіли”, „Лелеки”, „Посаджу я жолудьок”, „Наші джерела”; екологічні екскурсії, олімпіади, свята, конкурси, штаби охорони природи, пошукова діяльність;
- форми і методи виховання правосвідомості – вивчення Конституції України, клуби юних юристів, дипломатів, загони ЮДМ, шкільні штаби порядку, зустріч з депутатами, працівниками правоохоронних органів, дискусії: „Чи варто завжди дотримуватись букви закону?”, „Що значить бути патріотом?”, „Свобода чи вседозволеність?”, теоретичні конференції: „Україна – суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава”, „Суть громадянського суспільства”, захист рефератів: „Найважливіші функції Української держави”, „Проблеми та спрямованість нашої економіки”, „Свобода та особиста недоторканість громадян”;
- виховання засобами праці – соціально-проектна діяльність, підприємництво, кооперативи, бізнес-клуби, табори праці і відпочинку, фермерські господарства, аукціони, ярмарки, індивідуальна трудова діяльність, розширення зеленої зони біля школи, впорядкування та догляд за подвір'ям, проведення операцій „Турбота”, „Милосердя”, „Біля мого будинку” та ін.

Запропоновані форми і методи патріотичного виховання покликані формувати в особистості когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти, що передбачають вироблення вмінь міркувати, аналізувати, ставити питання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему, робити власні висновки, брати участь у громадському житті, набувати вмінь та навичок адаптації до нових суспільних відносин, адекватної орієнтації, захищати власні інтереси, поважати інтереси і права інших тощо.

Практика засвідчила, що пріоритетним методом виховання патріотизму старшокласників є проектна діяльність. Вона передбачає не лише думку, мотив, намір, а найважливіше – вчинок, який єдиний дає конкретний результат, формує відповідальність, дозволяє учням проявити свої переконання не на словах, а на ділі. Так, здійснивши проект відродження штучної екосистеми скверу по вулиці Заводській, учні Антрацитівської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів № 4 Луганської області в 2008 році стали переможцями І Всеукраїнського конкурсу благодійних проектів „Добро починається з тебе”.

У вихованні любові до рідного краю метод проекту дав відчутні результати на Черкащині. Зокрема, в Москалівському НВК Чорнобаївського району здійснювався проект „З народних джерел”. Метою цієї роботи було збереження і примноження спадщини рідного народу. Учні організували пошукові загони щоб зібрати експонати серед жителів села зразки старовинної і сучасної народної вишивки, предмети народного побуту, зразки народного одягу, прикрас.

З метою активізації в учнів героїко-патріотичних почуттів, готовності до захисту національних інтересів України в Чорнобаївській ЗНЗ № 2 Черкаської області здійснювались пошукові проекти: „Говорять ветерани”, „Солдатські вдови”, „Діти війни”, „Партизанський рух на Чорнобаївщині”, „Незабутні зустрічі”, „Ветеран живе поруч”.

Експериментально-дослідна робота підтвердила, що значний виховний потенціал у становленні патріотизму учнів належить урокам громадянськості, які традиційно проводяться 1-го вересня у школах. Називати їх можна по-різному: „Я – громадянин європейської держави Україна”, „Україна – держава європейська”, „Наша мета – суверенна і незалежна, демократична, правова, соціальна Україна”, „В європейській Україні – наша доля, життя і майбутнє”.

На цих уроках старшокласники переконувались, що головний рецепт становлення демократії в Україні такий: якщо хочеш, щоб твоє життя стало кращим, розпочни з себе. Разом з іншими мужньо і вміло захищай свої інтереси, впливай на владу. Україна – твоя земля. Від тебе залежить її і твоя доля. Якщо ти не займешся політикою – політика обов'язково займеться тобою, використає тебе. І це вже не на твою користь.

Педагоги прагнули донести до учнівської молоді, що існує пряма залежність між державою і людиною. Людина не може змінювати світ у позитивному плані, якщо не змінить себе, свою свідомість, не стане гуманнішою, відповідальнішою. Без розвитку людської гідності, громадянськості, патріотизму, чесності, толерантності, працьовитості не може бути ні вільної особистості, ні добробуту українського народу, ні правової України, ні рівноправної інтеграції до європейського співтовариства.

Очевидно, що будь-які ідеї засвоюються краще, якщо вони здійснюються на практиці, проходять через емоційну сферу людини, впливають на її почуття. Тому педагоги Шполянського НВК „ЗОШ І-ІІІ ступенів № 2 – ліцей" Шполянської районної ради Черкаської області, виховуючи любов до Батьківщини, намагались розвивати у старшокласників основну рису демократії – вміння співпрацювати з владою, впливати на неї. Тому учнівська молодь Черкащини працювала під девізом: „Якщо я не можу покращити ситуацію в усій країні, зроблю це там, де живу".

Весною 2010 року учні старших класів Шполянського району дослідили стан питної води й виявили її незадовільний стан. Результати дослідження повідомили районному керівництву. У серпні 2010 року відділ екології районної держадміністрації розробив рекомендації щодо покращення стану питної води. У даний час ліцеїсти досліджують вплив залізничного транспорту на екологію Шполянщини.

У 2010 році активісти самоврядування цього ж ліцею підготували фільм про деструктивний вплив на становлення моральності учнівської молоді неформальних молодіжних об'єднань ЕМО та Готів. На презентацію фільму з метою привернення уваги до цієї проблеми були запрошені спеціалісти відділу сім'ї та молоді Шполянської райдержадміністрації. Відбулась дискусія. Співпраця з цього питання триває.

Старшокласники Суботівського НВК „ДНЗ – ЗОШ І-ІІІ ступенів" Чигиринського району змогли відстояти свій єдиний у селі спортивний майданчик від передачі його приватному бізнесмену, який хотів виорати його і долучити до своїх сільськогосподарських угідь. Це стало можливим завдяки вчасному зверненню спочатку до голови сільської Ради, а коли з'ясувалась його бездіяльність, - до Чигиринської районної державної адміністрації.

Як показала практика, останнім часом у патріотичному вихованні досить результативними виявили себе інформаційно-комунікаційні технології. В залежності від домінуючого методу науковці виокремлюють дослідницькі, пошукові, творчі, ігрові, інформаційні та практично-орієнтовані телекомунікаційні проекти. Завдяки Інтернет-проектам їх учасники з різних регіонів, міст, області, країн, світу не лише разом співпрацюють над цікавими і важливими проблемами й спілкуються з однодумцями та опонентами, а пропагують свій досвід. Активному залученню учнів до участі у телекомунікаційних проектах сприяє IEARN – Міжнародна освітня та ресурсна мережа, яка з 1998 р. об'єднала в Національну мережу понад 100 навчальних закладів України.

Однак, значних успіхів саме у патріотичному вихованні учнів засобами інформаційно-комунікаційних технологій досягли педагоги Черкащини, які впроваджували Концепцію авторського дослідження дисертантки Зорі Ю.М. У межах цього дослідження молодим науковцем було розроблено сайт, що містив Інтернет-проект „Ми – патріоти Черкащини" (тематика його 10 підпроектів „На цій землі я народився", „Сім духовних святинь малої Батьківщини", „Добро починається з тебе", „Щоденник корисних справ", „Квіти біля школи", „Пишаюся тобою, рідний краю!", „Народні та родинні традиції мого краю", „Знаю та реалізую свої права", „Мій ідеал громадянина-патріота", „Здоровим бути модно" корелювалась із критеріями і показниками вихованості патріотизму старшокласників); форум Ліги старшокласників; Інтернет-газету „Патріот", он-лайн-опитування, експрес-діагностику, розділ „Інтернет-заходи" (Інтернет-мости, конференції, дискусії). Формуванню патріотичних цінностей сприяла участь в Інтернет-проекті „Подорож Золотою підковою Черкащини", дослідницька діяльність старшокласників щодо вивчення культурних, історичних та географічних особливостей різних куточків славетної Черкаської землі та створення за допомогою технології Вікі історико-географічного Інтернет-довідника „Рідний край – Черкащина".

У рамках обласної дистанційної „Школи лідерів учнівського самоврядування" за допомогою технології Skipe в режимі онлайн координувалась спільна патріотично спрямована діяльність всіх осередків Ліги старшокласників Черкащини.

Електронні ресурси, створені старшокласниками в рамках Інтернет-конкурсів „Легенди, міфи, притчі рідного краю", „Віртуальний музей малої батьківщини" та „Віртуальні авторські виставки майстрів" у подальшому використовувались для проведення різних за формами виховних заходів патріотичного спрямування.

Оскільки патріотичне виховання не лише надзвичайно важливе, але й складне, доцільно при проведенні виховних засобів застосовувати найновіший розвивальний метод, який апелює до позитивного поведінкового досвіду молодої людини, сприяє глибинному зануренню у особистісну самосвідомість вихованця – авторський рефлексивно-експліцитний метод, розроблений академіком НАПН України Бехом І.Д. Назва цього методу походить від слів рефлексія (лат. reflexio – вигин, відображення) – мислення, яке спрямовує особа на свій внутрішній світ, самоаналіз; та експліцитний (від лат. exsplicitus – розгорнутий) – явний, чіткий, доступний зовнішньому спостереженню і розумінню.

Суть методу полягає в тому, щоб через атмосферу довіри педагога до вихованця, впевненості в наявності у молоді основ благородства, самоповаги, їх орієнтації на добро, удосконалення повсякденного шкільного життя спонукати юнаків і дівчат до ґрунтовного усвідомлення свого внутрішнього світу (емоцій, почуттів, мотивів, цінностей, потреб, інтересів, бажань, прагнень, ідеалів). Адже без розуміння цієї психічної сфери не можливо вести мову про вихованця як патріота, суб'єкта духовної діяльності, на основі якої відбувається особистісний саморозвиток та боротьба зі своїм егоїстичними потягами. Рефлексія виступає основою самосвідомості.

Процес занурення вихованця у свої душевні глибини, їх осмислення і перебудова здійснюється під керівництвом педагога, який активізує рефлексивне мислення вихованця та сприяє винесенню його результатів назовні, тобто готує їх експлікацію з метою більшого усвідомлення і надання їм індивідуальної значущості.

Застосування методу здійснюється у такій послідовності:

- глибоке ознайомлення зі змістом того предмету, який буде виховуватись;
- визначення засобів формування, механізму виховання даної якості чи цінності;
- усвідомлення, як даний феномен вплине на стимулювання позитивної спрямованості вихованця (Я – доброцентроване);
- усвідомлення, як патріотизм вплине на зменшення егоїзму учня (Я – егоцентроване);
- як патріотизм впливає на іншого, на суспільне життя? Як він оцінюється людьми?
- Чим він винагороджується?
- Яка альтернатива даної чесноти?
- Які обставини можуть до неї призвести?
- Якими засобами можна цього уникнути?

Основна перевага рефлексивно-експліцитного методу полягає в тому, що вихованець не відчуває себе об'єктом педагогічного впливу, рабом моральної норми, не переживає стану підкорення моральним істинам, а сприймає їх як власний вільний вибір.

Окрім того, унікальність даного методу полягає в тому, що його застосування може посилити виховну ефективність переважної більшості форм та методів становлення патріотизму особистості: бесід, круглих столів, дискусій, диспутів, мозкового штурму, педагогічних ситуацій, ділових ігор та ін.

Саме тому, на заняттях з виховання патріотизму дітей та учнівської молоді надзвичайно важливо частіше використовувати рефлексивно-експліцитний метод, апелювати до морального досвіду юнаків і дівчат.

Література.

1. Бех И. Д. Рефлексивно-эксплицитный метод в воспитании личности // Материалы Международной научно-практической конференции в рамках VI Сибирского педагогического семинара [„Стратегия и ресурсы социального воспитания: вызовы XXI века"], (г. Новосибирск, 6-8 ноября 2012) / [Под общ. ред. Т.А. Ромм, И.В. Хромовой]. – Новосибирск : Изд-во НГПУ, 2012. – Т. 1. – С. 13-22.
2. Система патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в умовах модернізаційних суспільних змін [Текст] : навч.-метод. посіб. / [Бех І. Д. та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 239 с.

ДИАГНОСТИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧРЕЖДЕНИЙ ОБРАЗОВАНИЯ И СЕМЬИ

Антипова Елена Владимировна, *старший преподаватель кафедры педагогики Могилевского Государственного университета им. А.А. Кулешова, Республика Беларусь*

Осуществление образовательного процесса без знания особенностей обучаемого малоэффективно. Несовершенство образовательных систем обусловлено тем, что педагоги не всегда представляют, что влияет на результат функционирования системы, какова ее цель, какие процессы в ней осуществляются, кто взаимодействует. О важности получения такого рода информации отмечал С.Т. Шацкий. Он писал: «Чтобы работать с семьей, надо хорошо знать ее быт и особенности. Поэтому на изучение быта семьи школа должна тратить много сил. Изучение необходимо проводить, конечно, не на глаз, не путем случайного, хотя бы оставляющего яркий след знакомства, но при посредстве разработанных схем обследования, которым вооружается школьный работник» [1, 205].

Создание, управление и прогнозирование изменений возможно при условии «непрерывного потока информации» о состоянии и процессах, происходящих внутри и вне системы. В научной литературе для обозначения процедуры получения информации такого рода используется разнообразие терминов: изучение условий воспитания, изучение семьи, педагогическая диагностика, мониторинг, мониторинговая диагностика.

Не смотря на то, что разные авторы, раскрывая сущность, делают акцент на разных аспектах понятия, все сходятся в одном – суть педагогической диагностики состоит в отслеживании качественных изменений, результатов формирования, в раскрытии смысла изменений, происходящих в объекте диагностики.

Объектом педагогической диагностики является все, что относится к педагогическому процессу.

Объектом диагностики процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей являются:

- семья, родители;
- учащиеся;
- педагоги;
- методическое обеспечение процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей.

В таблице представлены показатели и диагностический инструментарий педагогического анализа объектов диагностики процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей.

Таблица – Методика диагностики процесса взаимодействия учреждений образования и семьи

Объект диагностики	Показатели для анализа	Диагностический инструментарий
семья, родители	➢ *количественные* (социальный паспорт семьи): возрастной и количественный состав, жилищно-бытовые условия, образовательный и социальный статус родителей; ➢ *качественные* (психолого-педагогический портрет семьи): особенности понимания и осмысления целей и содержания семейного воспитания, знание и применение методов, средств семейного воспитания, способов создания благоприятного семейного микроклимата, установления внутрисемейных отношений.	анкетирование, беседы, наблюдения, тесты, собеседования, изучение детских работ, обследование, самооценка
учащиеся	➢ отношения с родителями; ➢ авторитет родителей; ➢ авторитет педагогов; ➢ психологическое здоровье учащихся; ➢ отношение к семье, семейному микроклимату, укладу.	анкетирование, беседы, наблюдения, рисуночные тесты, тесты-ассоциации, изучение детских работ, недописанный тезис, мини-сочинения.
педагоги	отношение, теоретическая и практическая подготовка классного руководителя к работе с семьей	анкетирование, беседы, самооценка, собеседования, изучение школьной документации.

В процессе взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей реализуются следующие функции диагностического сопровождения:

- функция обратной связи (получение информации о процессе взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей в целом и о субъектах процесса взаимодействия, о тех изменениях, которые с ними происходят в результате воздействия друг на друга на каждом этапе взаимодействия);
- прогнозирующая функция (проектирование развитие процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей в целом и субъектов процесса взаимодействия);
- контрольно-оценочная функция (получение информации об исходном состоянии процесса взаимодействия учреждений образования и семьи в целом и о субъектах процесса взаимодействия, определение качества, результативности процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей по конкретным критериям и показателям);
- коррекционно-рефлексивная функция (самоанализ деятельности субъектов в процессе взаимодействия, внесение корректив с целью совершенствования процесса взаимодействия учреждений образования и семьи).

Названные функции определяют основные составляющие диагностического сопровождения процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей: образовательная составляющая (изучение потребностей родителей в психолого-педагогических знаниях, уровня знаний по частным психолого-педагогическим вопросам, изучение возможностей самообразования родителей); социально-психологическая составляющая (изучение уровня воспитательного потенциала семьи, трудностей родителей в ходе организации процесса семейного воспитания и создания благоприятного микроклимата в семье); рефлексивная составляющая (изучение рефлексивной позиции родителя как воспитателя, изучение возможностей коррекции межличностных отношений в кризисные

периоды).

Результативность диагностического сопровождения процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей обусловлена соблюдением ряда принципов.

Принцип этапности. Процесс взаимодействия учреждений образования и семьи – это динамическая система специально организуемых целенаправленных двусторонних воздействий субъектов друг на друга, при которых поведение каждого выступает одновременно стимулом и реакцией и обуславливает преобразовательные процессы и качественные изменения сторон. Следовательно, для прогнозирования путей и результатов развития, эффективности протекания процесса взаимодействия необходимо отслеживание изменений состояний его компонентов.

Полученная в ходе диагностики информация должна обеспечивать педагога необходимыми данными для организации процесса взаимодействия учреждения образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей при определении целей и задач (этап целеполагания), при отборе методов и форм взаимодействия (этап планирования), при отборе содержания и непосредственной реализации процесса взаимодействия (основной этап), при подведении итогов и анализе результатов взаимодействия (рефлексивный этап). Поэтому, каждому акту взаимодействия предшествует анализ предыдущего, каждому этапу взаимодействия предшествует анализ результатов предыдущего.

Принцип системности. Субъектами процесса взаимодействия учреждений образования и семьи являются педагоги, работающие в конкретном классном коллективе, педагогический коллектив учреждения образования в целом, учащиеся, родители, а также другие члены семьи, окружающий социум. Кроме того, процесс взаимодействия осуществляется по различным направлениям: повышение уровня готовности педагогов (классных руководителей) к организации взаимодействия школы и семьи в формировании педагогической культуры родителей, формирование педагогической культуры родителей и повышение воспитательного потенциала семьи, включение субъектов взаимодействия в различные виды совместной деятельности и др. Для получения достоверной информации о состоянии процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей необходимо учитывать влияние всех субъектов в совокупности, диагностировать все направления взаимодействия.

При осуществлении диагностического сопровождения процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей деятельность педагога предполагает:

- отбор системы методов сбора и обработки информации исходя из целей и содержания каждого этапа взаимодействия с целью получения представлений об исходном состоянии субъектов, достигнутых результатах в процессе взаимодействия, их сравнение и сопоставление;
- анализ собранной информации с целью определения причин, обуславливающих изменения (положительные или отрицательные) субъектов взаимодействия, а также определяющие направления протекания процесса взаимодействия учреждения образования и семьи;
- прогнозирование на каждом этапе развитие субъектов процесса взаимодействия;
- создание условий для самоанализа деятельности субъектов в процессе взаимодействия.

Таким образом, эффективность и качество процесса взаимодействия учреждений образования и семьи по формированию педагогической культуры родителей зависит от последовательного и продуманного диагностического обеспечения.

Литература.

Шацкий, С.Т. Педагогические сочинения в 4-х т. Т.3. – М.: Просвещение, 1964. – 492

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОФИЛАКТИКИ СОЦИАЛЬНОГО СИРОТСТВА

***Олиференко Людмила Яковлевна**, доктор педагогических наук, профессор, ГБОУ ВПО МО АСОУ, г.Москва, Россия*

Детская безнадзорность и беспризорность – следствие социально- экономической и духовно-нравственной ситуации в стране, которая характеризуется социальным неблагополучием семей, нарушением прав детей, ростом ранней алкоголизации и наркомании подростков, омоложением преступности,

Остро обозначилась проблема социального сиротства и защиты детей от жестокости и насилия в семье, от безответственного отношения родителей к воспитанию и здоровью своих детей. Ежегодно лишаются родительского попечения более 100 тысяч детей, которые поступают в различные учрежде-ния для детей-сирот, отдаются под опеку и попечительство, усыновляются (удочеряются).

Остается острой проблема детей, оказавшихся вне образования Школа дистанцируется от детей с трудной судьбой.

Государство, являясь безусловным гарантом обеспечения прав и закон-ных интересов ребенка, принимает адекватные меры по защите детей, оказавшихся в трудной жизненной ситуации, семей и детей, находящихся в социально опасном положении, т.е. в тех случаях, когда родители в силу жизненных

обстоятельств и по иным причинам не в состоянии справиться со своими обязанностями в отношении детей, либо уклоняются от исполнения своих родительских обязанностей.

Решением конкретных вопросов защиты семьи и детства занимаются различные государственные и муниципальные органы и учреждения, а также негосударственные организации.

В соответствии со ст. 9 Федерального Закона «Об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних» ор-ганы и учреждения системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних в пределах своей компетенции обязаны обеспечивать соблюдение прав и-законных интересов несовершеннолетних, осуществлять их защиту от всех форм дискриминации, физического или психического насилия, оскорбления, грубого обращения, сексуальной и иной эксплуатации, выявлять несовершеннолетних и семьи, находящиеся в социально опасном положении, а также незамедлительно информировать:

1. Орган прокуратуры - о нарушении прав и свобод несовершеннолетних;
2. Орган опеки и попечительства — о выявлении несовершеннолетних, остав-шихся без попечения родителей или законных представителей либо находящихся в обстановке, представляющей угрозу их жизни, здоровью или препятствующей их воспитанию;
3. Комиссию по делам несовершеннолетних и защите их прав, образуемую органом местного самоуправления, – о выявленных случаях нарушения прав несовершеннолетних на образование, труд, отдых, жилище и других прав, а также о недостатках в деятельности органов и учреждений, препятствующих предупреждению безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних;
4. Органы внутренних дел – о выявлении родителей несовершеннолетних или их законных представителей и иных лиц, жестоко обращающихся с несовершеннолетними и (или) вовлекающих их в совершение преступления или антиобщественных действий или совершающих по отношению к ним другие противоправные деяния, а также о несовершеннолетних, совершивших правонарушение или антиобщественные действия;
5. Органы управления социальной защитой населения – о выявлении несо-вершеннолетних, нуждающихся в помощи государства в связи с безнадзорностью или беспризорностью, а также о выявлении семей, находящихся в социально опасном положении;
6. Органы управления образования – о выявлении несовершеннолетних, нуждающихся в помощи государства в связи с самовольным уходом из детских домов, школ-интернатов и других детских учреждений либо в связи с прекращением по неуважительным причинам занятий в образовательных учреждениях;
7. Органы управления здравоохранения – о выявлении несовершеннолетних, нуждающихся в обследовании, наблюдении или лечении в связи с употреблением спиртных напитков, наркотических средств, психотропных или одурманивающих веществ;
8. Органы по делам молодежи – о выявлении несовершеннолетних, находя-щихся в социально опасном положении и нуждающихся в этой связи в оказании помощи в организации отдыха, досуга, занятости.

Органы и учреждения системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних осуществляют в пределах своей компетенции следующие виды деятельности, направленные на защиту прав и законных интересов несовершеннолетних:

- индивидуальная профилактическая работа – деятельность по своевременному выявлению несовершеннолетних и семей, находящихся в социально опасном положении, а также по их социально-педагогической реабилитации и:(или) предупреждению совершения ими правонарушений и антиобщественных действий;
- профилактика безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних – система социальных, правовых, педагогических и иных мер, направленных на выявление и устранение причин и условий, способствующих безнадзорности, беспризорности, правонарушениям и антиобщественным действиям несовершеннолетних, осуществляемых в совокупности с индивидуальной профилактической работой с несовершеннолетними и семьями, находящимися в социально опасном положении;
- мероприятия по социальной адаптации несовершеннолетних. Социальная адаптация ребенка – процесс активного приспособления ребенка, находящегося в трудной жизненной ситуации, к принятым в обществе правилам и нормам поведения, а также процесс преодоления последствий психологической или моральной травмы;
- мероприятия по социальной реабилитации несовершеннолетних. Социальная реабилитация ребенка – мероприятия по восстановлению утраченных ребенком социальных связей и функций, восполнению среды жизнеобеспечения, усилению заботы о нем.

Результатом деятельности перечисленных категорий специалистов, работающих в различных организациях, является оказание конкретной социальной и государственно-правовой помощи детям и семьям, в том числе организация предоставления приюта в учреждениях для временного пребывания граждан, а также принятие различных санкций к детям и (или) родителям в случае их виновного поведения. Наиболее важными направлениями социальной и государственно-правовой защиты является устройство детей в семью, восстановление утраченных связей детей и родителей, социальный патронаж, оказание материальной поддержки гражданам.

Должностные лица органов и учреждений системы профилактики и правонарушений несовершеннолетних имеют право:

- в установленном порядке посещать несовершеннолетних, проводить беседы с ними, их родителями или законными представителями и иными лицами;
- запрашивать информацию у государственных органов и иных учреждений по вопросам, входящим в их компетенцию, приглашать для выяснения указанных вопросов несовершеннолетних, их родителей или законных представителей и иных лиц.

Компетенция органов и учреждений системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних определяется ФЗ «Об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних», федеральным и региональным законодательством.

Приводим направления деятельности органов и учреждений образования в соответствии с вышеназванным федеральным Законом.

Статья 14. Органы управления образованием и образовательные учреждения

1. Органы управления образования в пределах своей компетенции:

- контролируют соблюдение законодательства Российской Федерации и законодательства субъектов Российской Федерации в области образова-ния несовершеннолетних, осуществляют меры по развитию сети специальных учебно - воспитательных учреждений открытого и закрытого типа органов управления образованием, образовательных учреждений для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, а также других образовательных учреждений, оказывающих педагогическую и иную помощь несовершеннолетним с ограниченными возможностями здоровья и (или) отклонениями в поведении;
- участвуют в организации летнего отдыха, досуга и занятости несовер-шеннолетних;
- ведут учет несовершеннолетних, не посещающих или систематически пропускающих по неуважительным причинам занятия в образовательных учреждениях;
- разрабатывают и внедряют в практику работы образовательных учреждений программы и методики, направленные на формирование законопослушного поведения несовершеннолетних;
- создают психолого-медико-педагогические комиссии, которые выявляют несовершеннолетних с ограниченными возможностями здоровья и (или) отклонениями в поведений, проводят их комплексное обследование и готовит рекомендации по оказанию им психолого-медико- педагогической помощи и определению форм дальнейшего обучения и воспитания несовершеннолетних.

2. Общеобразовательные учреждения общего образования; образовательные учреждения начального профессионального, среднего профессионального образования; и другие учреждения, осуществляющие образовательный процесс, в соответствии с уставами указанных учреждений или положениями о них:

- оказывают социально-психологическую и педагогическую помощь несовершеннолетним с ограниченными возможностями здоровья и (или) отклонениями в поведении либо несовершеннолетним, имеющим проблемы в обучении;
- выявляют несовершеннолетних, находящихся в социально опасном по-ложении, а также не посещающих или систематически пропускающих по неуважительным причинам занятия в образовательных учреждениях, принимают меры по их воспитанию и получению ими основного общего образования;
- выявляют семьи, находящиеся в социально, опасном положении, и ока-зывают им помощь в обучении и воспитаний детей;
- обеспечивают организацию в образовательных учреждениях общедоступных спортивных секций, технических и иных кружков, клубов и привлечение к участию в них несовершеннолетних;
- осуществляют меры по реализации программ и методик, направленных на формирование законопослушного поведения несовершеннолетних.

3. Образовательные учреждения для детей-сирот и детей, оставшихся без по-печения родителей, в соответствии с уставами указанных учреждений или положениями о них:

- принимают для содержания, воспитания, обучения, последующего устройства и подготовки к самостоятельной жизни несовершеннолетних в случаях смерти родителей, лишения их родительских прав, ограничения их в родительских правах, признания родителей недееспособными, длительной болезни родителей, уклонения родителей от воспитания детей, а также в других случаях отсутствия родительского попечения;
- принимают на срок, как правило, не более одного года для содержания, воспитания и обучения несовершеннолетних, имеющих родителей или иных законных представителей, если указанные несовершеннолетние проживают в семьях, пострадавших от стихийных бедствий, либо являются детьми одиноких матёрей (отцов), безработных, беженцев или вынужденных переселенцев;
- осуществляют защиту прав и законных интересов несовершеннолетних, обучающихся или содержащихся в указанных учреждениях, а также участвуют в пределах своей компетенции в индивидуальной профилактической работе с ними.

4. Руководители и педагогические работники органов управления образования образовательных учреждений пользуются правами, предусмотренными пунктом 3 статьи 12 настоящего Федерального закона.

Спектр форм и методов работы, направлений деятельности различных организаций и учреждений многообразен, имеются специфические, присущие лишь одним объектам профилактики, особенности.

Органы прокуратуры осуществляют надзор за соблюдением и надлежащим выполнением всеми органами и учреждениями требований законодательства, направленного на борьбу с детской безнадзорностью и правонарушениями, совершаемыми как самими несовершеннолетними, так и в отношении несовершеннолетних, соблюдением прав несовершеннолетних и их законных представителей.

При этом они не подменяют органы государственной власти, осуществ-ляющие контроль за деятельностью органов системы профилактики. Координацию деятельности органов и учреждений осуществляют комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав.

Ведомственный контроль за их деятельностью осуществляется вышестоящими органами и их должностными лицами.

Во исполнение возложенных функций прокуратурой ежегодно проводятся проверки законности деятельности органов и учреждений системы профилактики реализации положений ФЗ «Об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних». Результаты проверок, нарушения, отмечающиеся в деятельности субъектов профилактики, пути и способы их устранения обсуждаются на координационных и межведомственных совещаниях руководства правоохранительных и контролирующих органов.

Прокуратура осуществляет надзор за работой комиссий по делам несовершеннолетних и защите их прав, органов управления образования и образовательными учреждениями, органов социальной защиты населения, опеки и попечительства.

В органах управления образования и образовательных учреждениях проверяется, в числе прочего, организация учета несовершеннолетних, не посещающих или систематически пропускающих учебные занятия в учебных заведениях.

Практика прокурорского надзора свидетельствует, что основными причинами систематических пропусков учащимися учебных занятий являются семейное неблагополучие, бесконтрольность со стороны родителей. При этом большинство несовершеннолетних, не учащихся по году и более, назад в школу не возвращается.

Между тем Законом Российской Федерации «Об образовании» преду-смотрены различные формы получения образования, в зависимости от потребностей и возможностей личности, как то: очная, очно-заочная (вечерняя), заочная, семейное образованием, самообразование, экстернат. При этом допускается сочетание различных форм получения образования. Образовательное учреждение должно обеспечить реализацию права обу-чающегося (в данном случае «числящегося за школой») на получение образования по индивидуальным учебным планам, на ускоренный курс обучения. То есть, если подросток длительное время пропускает занятия по неуважительной причине, остается не по одному разу на повторные курсы обучения и с учетом возраста не желает учиться в одном классе с детьми, значительно младше его, родители могут поставить перед администрацией учебного заведения вопрос о переводе ребенка на другую форму получения образования.

Немаловажное значение имеет и своевременное сообщение о таких уча-щихся в комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, подразделения по делам несовершеннолетних (ПДН) органов внутренних дел, органы опеки и попечительства, органы социальной защиты для своевременного выяснения причин семейного неблагополучия, для оказания компетентной помощи как подростку, так и его родителям. На деле зачастую такая информация «мертвым грузом» оседает в территориальных органах управления образования, процесс утраты со стороны ребенка интереса к учебе стремительно нарастает. В результате такие подростки пополняют ряды безнадзорных.

К сожалению, вышеназванный Закон недостаточно исполняется, и органы государственной власти вынуждены принимать дополнительные меры по выполнению субъектами профилактики своих обязанностей. Глава Правительства России на заседании президиума Совета дал поручения - усилить меры профилактики и защиты детей от жестокого обращения в семье и в организациях для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родите-лей;обеспечить проведение общенациональной информационной кампании по противодействию жестокому обращению с детьми; Министерству образования и науки РФ, Министерству здравоохранения и социального развития РФ совместно с заинтересованными федеральными органами исполнительной власти, органами исполнительной власти субъектов РФ и с участием общественных организаций разработать дополнительные меры, направленные на профилактику социального сиротства и повышение эффективности работы уполномоченных органов с семьями, находящимися в социально-опасном положении.

Министерством образования Московской области издан приказ «Об организации работы образовательных учреждений по выявлению детей, находящихся в трудной жизненной ситуации» и Инструкция «О порядке действий ответственных лиц образовательных учреждений по выявлению детей, находящихся в трудной жизненной ситуации».

Руководитель образовательного учреждения обязан организовать следующую работу во вверенном ему учреждении:

1. Назначить ответственных должностных лиц (социального педагога, зам. директора по воспитательной работе и др.) за раннее выявление детей, находящихся в социально опасном положении, вести их учет и сов-местно с педагогическим коллективом организовать работу с детьми и их семьями по оказанию необходимой помощи.

2. Обеспечить взаимодействие и информирование о фактах ненадлежащего исполнения родителями (законными представителями) своих обязанностей по воспитанию, содержанию и защите прав детей, выявлению детей, находящихся в трудной жизненной ситуации, случаев жестокого обращения с детьми: с муниципальными органами управления образования, администрациями муниципальных образований, в том числе сельских поселений, Комиссиями по делам несовершеннолетних и защите их прав, органами опеки и попечительства, органами социальной защиты населения, органами системы здравоохранения, органами внутренних дел, в том числе с отделом по делам несовершеннолетних.

3. Направлять информационно-рекомендательные письма руководителям органов и учреждений системы профилактики:

-о выявлении несовершеннолетних, находящихся в обстановке, представляющей угрозу жизни или здоровью, в том числе о нанесенных побоях и иных случаях;

-о вновь прибывших на территорию замещающих семьях (опекунских, приемных, патронатных);

-о несовершеннолетних, прекративших посещение образовательного учреждения без уважительных причин или посещающих образовательное учреждение в неадекватном состоянии;

-о случаях проживания ребенка у родственников или иных лиц без законного представителя;

-о случаях самовольного ухода ребенка из семи;

-о случаях длительного отсутствия контакта родителей (законных представителей) с классным руководителем образовательного учреждения или воспитателем в детском дошкольном образовательном учреждении (см. схему 2).

4. Учитывать эффективность работы ответственных должностных лиц за ведение учета и организацию работы по профилактике социального сиротства при социальных выплатах стимулирующего характера.

5.По запросу органов и учреждений системы профилактики направлять запрашиваемую информацию с учетом защиты конфиденциальности сведений.

6. Осуществлять контроль за организацией данной работы.

Что мы понимает под определением семьи и дети, находящиеся в труд-ном или социально опасном положении.

Семья и дети, находящиеся в социально-опасном положении

Семья. Родители или законные представители несовершеннолетних не выполняют своих обязанностей по воспитанию, обучению и (или) содержанию детей; отрицательно влияют на поведение детей либо жестоко с ними обращаются.

Несовершеннолетние:

- лицо в возрасте до 18 лет, которое вследствие безнадзорности или беспризорности находится в обстановке: - не отвечающей требованиям к его воспитанию и (или) содержанию; - представляющей опасность для его жизни или здоровья; - совершающий правонарушения или антиобщественные действия.

- Безнадзорный – несовершеннолетний, контроль за поведением которого отсутствует вследствие неисполнения или ненадлежащего исполнения обязанностей по его воспитанию, обучению и (или) содержанию со стороны родителей или законных представителей, либо должностных лиц.

- Беспризорный – несовершеннолетний, не имеющий места жительства и (или) места пребывания.

Дети, находящиеся в трудной жизненной ситуации

Дети, оставшиеся без попечения родителей:

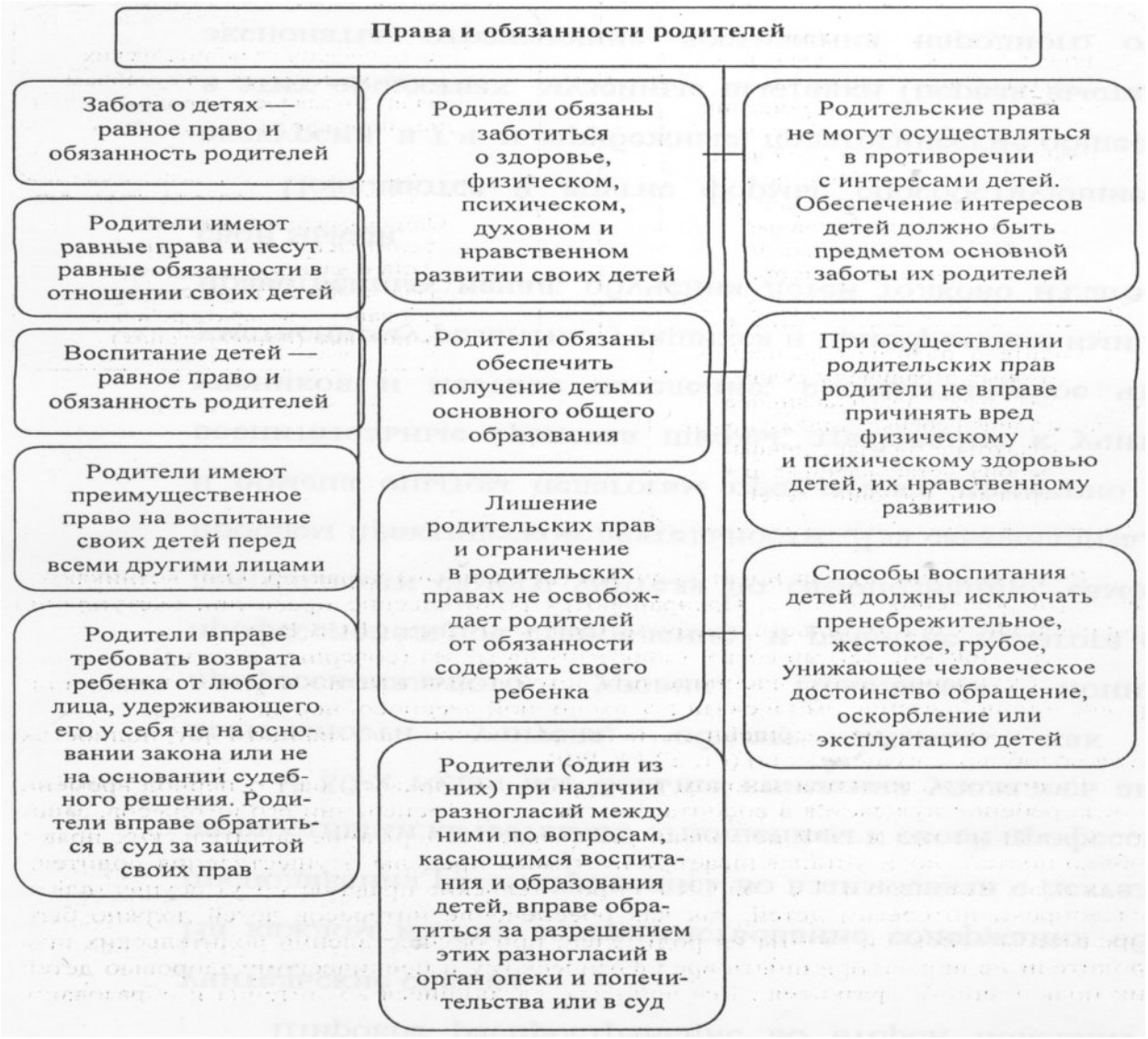
- длительное отсутствие родителей: отбывание наказания в исправительных учреждениях или содержание под стражей в период следствия; розыск родителей органами внутренних дел в связи с отсутствием сведений об их месте пребывания; нахождение родителей в длительных командировках; родители добровольно передают детей под опеку (попечительство) другим лицам; родители проживают раздельно с детьми, но имеют условия для их содержания и воспитания; уклоняются от воспитания своих детей или защиты их прав и законных интересов; отказываются взять своих детей из лечебных , сиротских учрежний.

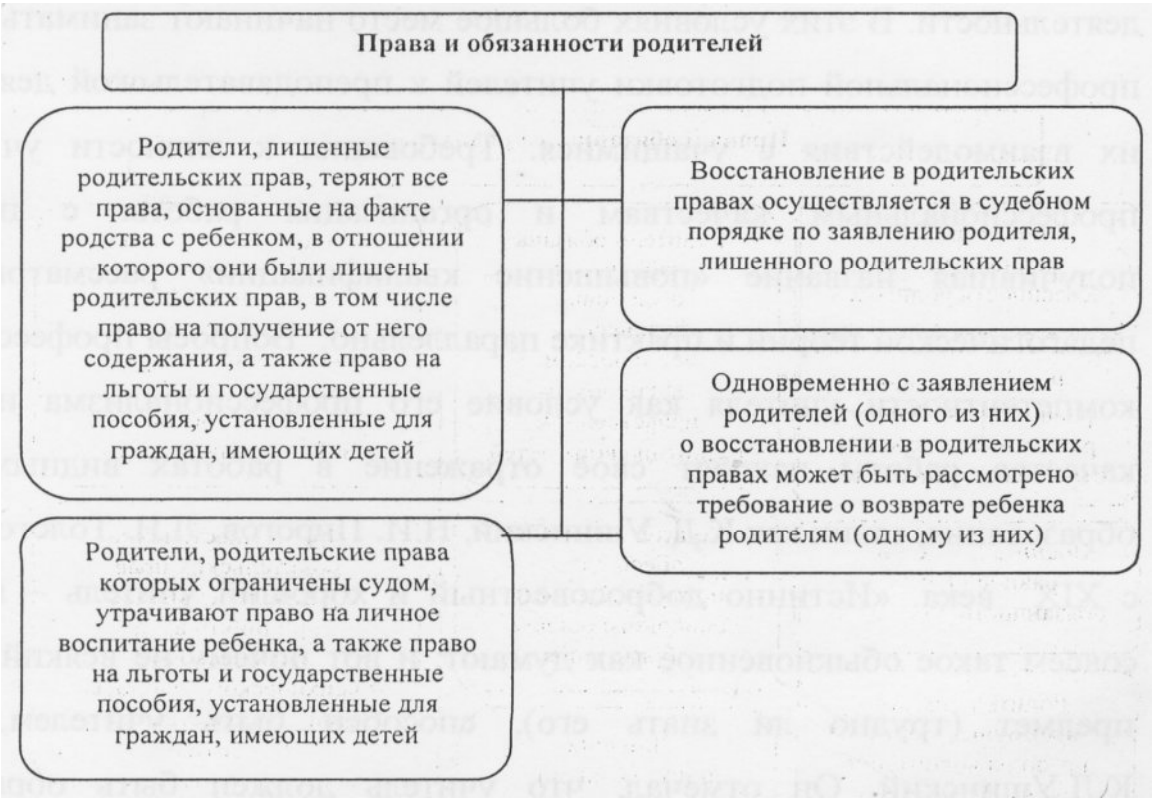
- дети, оказавшиеся в экстремальных условиях; дети, имеющие недостатки в психическом и физическом развитии; дети – инвалиды; дети – жертвы насилия; Дети, находящиеся в специальных учебно – воспитательных учреждениях; детит в малоимущих семьях; дети, жертвы вооруженных конфликтов, техногенных катастроф, стихийных бедствий.

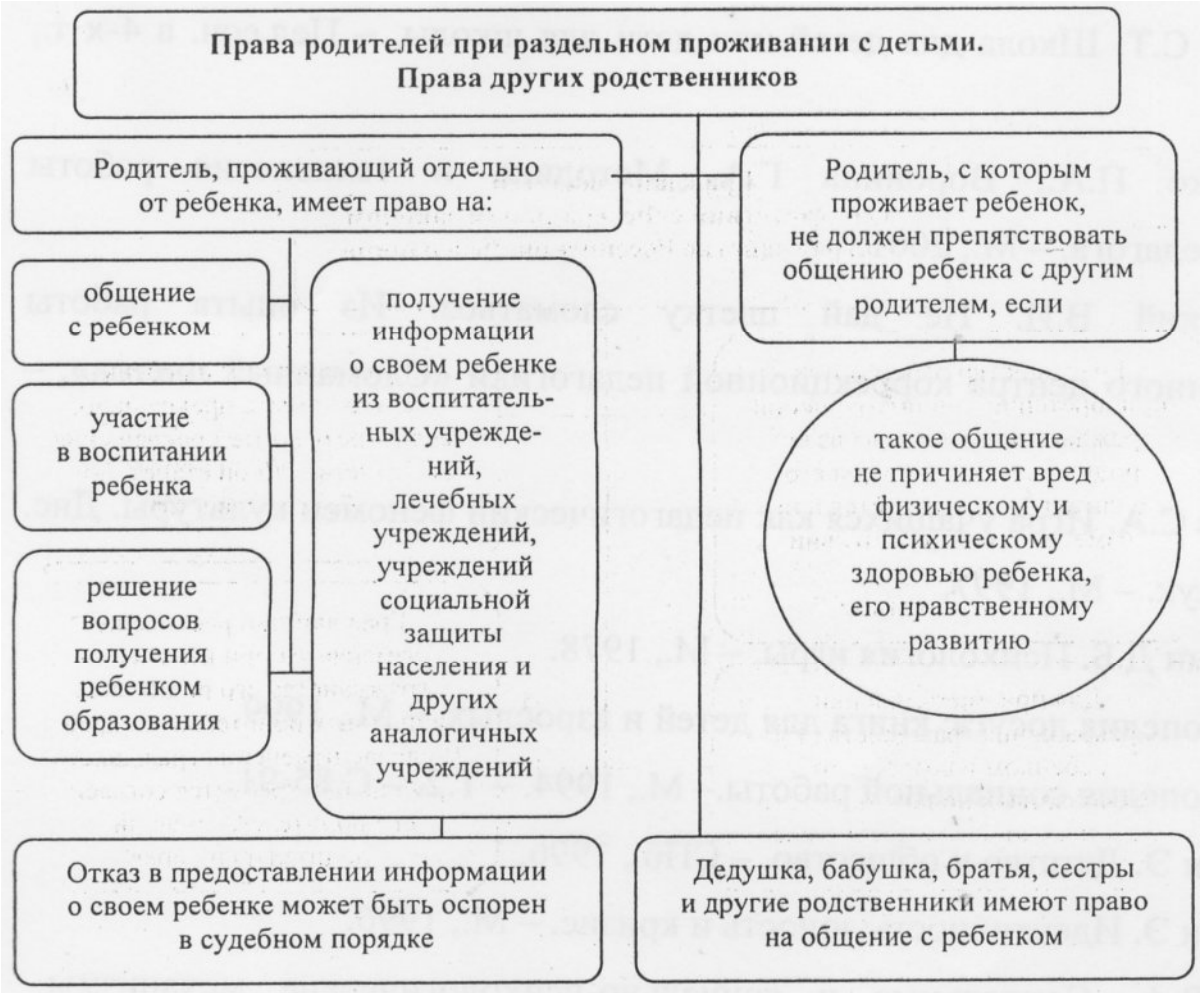
Раннее выявление неблагополучия имеет цель предотвращения изъятия ребенка из кровной семьи путем социально-педагогической помощи на дому и на основе сотрудничества с родителями.

Работа с родителями обязывает педагогических работников изучить права, обязанности и ответственность родителей по воспитанию детей. Было бы важно провести обучение всего педагогического коллектива, изучив главу 12 «Семейного кодекса», схематичное содержание которой приводится ниже.

Примечание: приведенные в тексте схемы взяты с изменениями и дополнениями из Информационного вестника по предупреждению детской безнадзорности и противоправного поведения несовершеннолетних: С-Петербургский Университет, 2002г.

Права и обязанности родителей
Забота о детях — равное право и обязанность родителей
Родители имеют равные права и несут равные обязанности в отношении своих детей
Воспитание детей — равное право и обязанность родителей
Родители имеют преимущественное право на воспитание своих детей перед всеми другими лицами
Родители вправе требовать возврата ребенка от любого лица, удерживающего его у себя не на основании закона или не на основании судебного решения. Родители вправе обратиться в суд за защитой своих прав
Родители обязаны заботиться о здоровье, физическом, психическом, духовном и нравственном развитии своих детей
Родители обязаны обеспечить получение детьми основного общего образования
Лишение родительских прав и ограничение в родительских правах не освобождает родителей от обязанности содержать своего ребенка
Родители (один из них) при наличии разногласий между ними по вопросам, касающимся воспитания и образования детей, вправе обратиться за разрешением этих разногласий в орган опеки и попечительства или в суд
Родительские права не могут осуществляться в противоречии с интересами детей. Обеспечение интересов детей должно быть предметом основной заботы их родителей
При осуществлении родительских прав родители не вправе причинять вред физическому и психическому здоровью детей, их нравственному развитию
Способы воспитания детей должны исключать пренебрежительное, жестокое, грубое, унижающее человеческое достоинство обращение, оскорбление или эксплуатацию детей

Права и обязанности родителей
Родители, лишенные родительских прав, теряют все права, основанные на факте родства с ребенком, в отношении которого они были лишены родительских прав, в том числе право на получение от него содержания, а также право на льготы и государственные пособия, установленные для граждан, имеющих детей
Родители, родительские права которых ограничены судом, утрачивают право на личное воспитание ребенка, а также право на льготы и государственные пособия, установленные для граждан, имеющих детей
Восстановление в родительских правах осуществляется в судебном порядке по заявлению родителя, лишенного родительских прав
Одновременно с заявлением родителей (одного из них) о восстановлении в родительских правах может быть рассмотрено требование о возврате ребенка родителям (одному из них)

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА

***Мошнина Р.Ш.**, кандидат педагогических наук, заведующая кафедрой начального образования ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия;*
***Батырева С.Г.**, старший преподаватель кафедры начального образования ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

На современном этапе развития общества предполагаются принципиально иные результаты обучения и воспитания. Возникает необходимость «обеспечения образованием более полного, личностно – и социально-интегрированного результата. В качестве общего определения такого интегрального социально-личностно-поведенческого феномена как результата образования в совокупности мотивационно-ценностных, когнитивных составляющих и выступило понятие «компетенция/компетентность». На смену прежнему образовательному стандарту, который предполагает формирование у учащихся минимального набора знаний, умений и навыков по отдельным школьным предметам, пришёл новый Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, методологической основой которого является компетентностный подход.

По мнению отечественных учёных (Д.А. Иванов, В.К. Загвоздкин, И.Л. Зимняя и др.) компетентностный подход является способом достижения нового качества образования.

Одним из наиболее важных результатов современной системы образования являются метапредметные результаты, которые предполагают формирование универсальных учебных действий (УУД), обеспечивающих школьникам умение учиться, способность к саморазвитию и самовоспитанию. Литературное чтение – один из основных предметов в начальной школе и успешность изучения данного курса влияет и на формирование УУД. «Литературное чтение» сегодня рассматривается как предмет, обеспечивающий получение предметных, личностных и метапредметных результатов (УУД).

Задачи по выработке навыка осознанного чтения, ознакомления учащихся с основами теории литературы, способами создания художественного образа являются предметными и решаются непосредственно в урочной деятельности.

Формирование универсальных учебных действий в курсе «Литературного чтения» учителю предстоит не только в урочной, но и во внеурочной деятельности, так как эти виды деятельности взаимодополняют и взаимообогащают друг друга.

Курс «Литературное чтение» имеет особую значимость для формирования коммуникативных универсальных учебных действий и на их основе коммуникативной компетентности. Под коммуникативной компетентностью мы понимаем свойство личности, проявляющиеся в способности к взаимодействию с другими людьми речевым и неречевым способами, устно и письменно, на родном и иностранном языках. Другими словами это способность понимать и быть понятым.

Речевое общение является главным видом человеческой деятельности, основным условием развития мышления и речи ребенка, а младший школьный возраст – наиболее благоприятный период для развития речевого общения. Однако, в настоящее время развитию коммуникативных умений уделяется недостаточно внимания. Результаты наших наблюдений свидетельствуют о том, что во время урока ребенку предоставляется возможность общаться и говорить по теме урока не более 3-4 минут, остальное время ребенок молчит. Это не позволяет сформировать у него коммуникативные умения. А ведь именно на ступени начального образования коммуникативная компетентность должна быть сформирована.

К началу обучения в школе первоклассник имеет достаточно большой словарный запас. В его языке уже присутствуют все части речи. Дети этого возраста чаще всего с удовольствием рассказывают, пересказывают, заучивают наизусть. Язык и речь приобретают общеучебное универсальное значение, так как без овладения умением слушать, читать, говорить невозможно успешное изучение ни одного школьного предмета. Формирование коммуникативной компетентности в начальной школе является условием успешного обучения учащихся. Коммуникативная компетентность является сложным новообразованием в развитии младших школьников и включает в себя систему знаний, ценностных отношений, коммуникативных универсальных действий и опыт коммуникативной деятельности.

Рассмотрим дидактические условия формирования коммуникативных УУД как компонента коммуникативной компетентности младших школьников.

Для формирования коммуникативных универсальных учебных действий у учащихся начальных классов, необходимо создать особые условия:

- отказаться от авторитарного стиля педагогической деятельности;
- признать ребенка субъектом образования;
- организовывать эффективное взаимодействие учащихся при решении учебных задач;
- использовать специальные задания и упражнения для формирования коммуникативной компетентности.

Учителю важно обеспечить формирование коммуникативных УУД на содержании учебного предмета без увеличения его объёма.

Рассмотрим условия формирования коммуникативных УУД подробнее. Очень часто отношения учителя и учащегося строятся по заранее составленному плану. Учитель в этом случае четко выдерживает цели и задачи урока, логично излагает материал, его жесты и мимика продуманы, но, к сожалению, на таком уроке учитель – солист, главное действующее лицо. Такая активность учителя исключает всякую активность ученика. Детям отведена роль слушателя и безропотного исполнителя воли учителя. Необходимо отказаться от привычного авторитарного стиля педагогической деятельности и дать, наконец, слово ребенку. Учителю на уроке должна быть отведена очень важная роль – организатора учебного взаимодействия. Он должен, скрыто управлять и оказывать поддержку коммуникативной деятельности учащихся, поощрять их инициативу, реагировать на меняющуюся коммуникативную ситуацию на уроке, тогда все учебные проблемы будут решаться совместными усилиями ребенка и учителя.

Учебное взаимодействие, сотрудничество, в котором ребенок и учитель – равные партнеры по общению, собеседники, позволяет ребенку стать субъектом образования и получить возможность научиться ориентироваться в изменяющейся ситуации общения, научиться речевому взаимодействию, освоить приемы его самоорганизации.

В начальной школе речевое взаимодействие приобретает особое значение. Параллельное (одновременное) общение детей в паре, в группе и с учителем по разным поводам и на разные темы – одно из важных условий для формирования их коммуникативной компетентности. Для того чтобы общение на уроке было эффективным, оно должно быть заранее спланировано с учетом дидактической цели урока, возрастных и психологических особенностей учащихся и класса в целом, индивидуальности учителя.

Организация ребенком собственной коммуникативной деятельности также предполагает: определение цели, выбор средств и способов взаимодействия.

В начальной школе можно выделить следующие цели коммуникации:

- информационный запрос,
- информационный обмен,
- эмоциональное самовыражение,
- презентация,
- убеждение,

• мотивированный отказ.

Достижение поставленных целей коммуникации невозможно без овладения ребёнком универсальными способами взаимодействия: вопрос, сообщение, высказывание, выступление, аргументация, отрицание, монолог, диалог, полилог, диспут, дискуссия, письмо, SMS, телеграмма, телефонный разговор.

Формирование соответствующих этим способам коммуникативных действий на уроке возможно с помощью специальных заданий и упражнений.

В статье представлены типовые задачи, которые могут быть предложены первоклассникам на самом разном содержательном материале, в любых общеобразовательных учреждениях, независимо от того, по учебнику какого автора обучаются в данном классе. Необходимо помнить, что младшему школьнику присуще наглядно-действенное мышление, то есть для выполнения новой трудной задачи он должен совершить ряд реальных действий (проговорить, прочитать, нарисовать). Причём лишь некоторые дети прежде, чем выполнить задание, пытаются предвидеть результат, а остальные действуют путем проб и ошибок. Именно поэтому каждая новая задача начинается с указания вида деятельности ребёнка: расскажи, докажи, обоснуй, задай вопрос…

Все задания и упражнения ставят учащихся в ситуацию коммуникации как взаимодействия.

Если, например, цель коммуникации – информационный запрос, то для достижения этой цели ребёнку необходимо уметь задавать вопросы, чтобы с их помощью получить необходимые сведения от партнёра по коммуникации. Сформировать это УУД поможет следующее упражнение. Детям предлагается рисунок, на котором изображены различные предметы: очки, книга, лыжи, коньки, кукла, букет, рюкзак.

Задание: Рассмотри рисунки. Назови каждый предмет.

Задай одноклассникам два вопроса по картинкам.

Используй в своих вопросах слова: «принес», «купил», «подарила», «забыла», «нарисовал».

Послушай вопросы одноклассников.

Постарайся ответить на все их вопросы.

Отметь знаком (+) предметы, которые были названы в ответах.

Все ли предметы отмечены знаком (+) ?

Составь вопросы к рисункам, которые не отмечены.

Другое задание предполагает работу с текстом.

Прочитай рассказ.

***

Муравей подполз к реке пить. Вдруг накрыла его волна, и стал муравей тонуть. Увидела его голубка и бросила ему ветку. Муравей сел на ветку и спасся. (Лев Николаевич Толстой)

Придумай свое название текста. Запиши_____

Спроси, какие названия придумали твои товарищи.

Какое из названий больше всего подходит.

Узнай, как автор назвал свой рассказ. Как ты будешь узнавать? Выбери способ: Отметь.

- Спрошу у учителя
- Спрошу у мамы
- Прочитаю в книге
-_____

Задайте вопросы одноклассникам

• о муравье, который попал в беду
• о голубке
• о спасении муравья

Правильные ли ответы дали одноклассники. Если нет, почему?

Когда целью коммуникации является информационный обмен, учащемуся необходимо владеть следующими универсальными действиями:

• с достаточной полнотой и точностью выражать свои мысли в соответствии с задачами и условиями коммуникации,

• строить понятные для партнёра высказывания.

Упражнения, предлагаемые нами, помогут сформировать эти умения. Например, прочитай рассказ. В зоопарке.

Ученики нашего класса ходили в зоопарк. Они видели много зверей.

На солнце грелись львица с маленьким львенком. Заяц и зайчиха грызли капусту. Волчица с волчатами спали. Медленно ползала черепаха с большим панцирем. Всем очень понравилась лисица.

- Каких животных увидели дети в зоопарке? Напиши.
- О каких обитателях зоопарка не написано в рассказе? Расскажи.
- Договоритесь с соседом по парте, о каком животном вы будете рассказывать.
- Нарисуйте животное, которое вы выбрали.
- Подготовьте рассказ об этом животном по плану:

• Как называется животное
• Описание животного

- размер

- окраска
- глаза, нос
- движения

• Почему вы выбрали именно это животное

- Договоритесь, кто будет рассказывать о животном в классе.
- Договоритесь с одноклассниками, в каком порядке вы будете рассказывать о своих животных.
- Разместите ваши рисунки на доске.
- Расскажите о своем животном классу.

Если ребенок вступает в коммуникацию с целью эмоционального самовыражения, он должен обладать действиями:

• строить понятные для партнёра высказывания,
• понимать мысли, чувства, стремления и желания окружающих.

Сформировать эти универсальные УУД помогут следующие упражнения:

Прочитай стихотворение медленно.

Я рисую море. Я рисую море, Голубые дали. Вы такого моря Просто не видали! У меня такая Краска голубая, Что волна любая Просто как живая!	Я сижу тихонько Около прибоя – Окунаю кисточку В море голубое. (Владимир Натанович Орлов)

- Каким видит море автор стихотворения?
- Напиши_____
- Представь, что ты сидишь около моря вместе с автором.
- Как ты думаешь, какое у него настроение? Собирается ли он уходить? Почему?
- Для кого он рисует море?
- Для чего он рисует море?
- Изобрази море, описанное в стихотворении.

Когда целью коммуникации является презентация, у учащихся должно быть сформированы умения

• строить понятные для партнёра монологические высказывания,
• выражать свою точку зрения разными способами, в том числе и неречевыми, слушать собеседника,
• умение описывать, объяснять содержание совершаемых действий.

Работу по формированию этих умений можно выстроить с помощью следующих задач:

Прочитай рассказ Константина Дмитриевича Ушинского «Ворон и сорока».

Узнай, что обозначают слова КУМУШКА, КУМАНЁК.

Подумай, каким способом ты будешь это узнавать.

Выбери самый простой способ: Отметь знаком

• Спрошу у учителя
• Прочитаю в учебнике
• Найду в словаре
• _____

Расскажи, что ты узнал об этих словах.

Расскажи, как ты это узнавал.

Придумай свои предложения с этими словами.

Цель коммуникации – убеждение. В этом случае пригодятся умения предвидеть разные возможные мнения других людей, аргументировать собственное мнение, обосновывать и доказывать собственное мнение. Сформировать такие универсальные умения помогут следующие упражнения:

- Прочитай рассказ "Помощница" Нины Александровны Павловой. Обсуди с одноклассниками, почему мама отказалась идти с дочерью в парк?
- Выскажи свое мнение.
- Узнай, что думают твои товарищи.
- Как ты считаешь, кто прав, мама или дочка? Докажи.

Если цель коммуникации - мотивированный отказ, то для её достижения ребенку уже с 1 класса необходимо учиться говорить «нет», то есть обладать действием аргументации собственного отказа

Для формирования этого умения можно предлагать такие упражнения:

- Прочитайте отрывок из рассказа «Тетрадки под дождём»:

На перемене Марик мне говорит:

— Давай убежим с урока. Смотри, как на улице хорошо!

— А вдруг тётя Даша задержит с портфелями?

— Нужно портфели в окно побросать.

Глянули мы в окно: возле самой стены сухо, а чуть подальше — огромная лужа. Не кидать же портфели в лужу!...

(Виктор Владимирович Голявкин)

- Договоритесь с соседом по парте, кто из вас будет читать за автора, а кто за Марика.
- Прочитайте отрывок из рассказа по ролям, постарайтесь передать настроение героев.
- Мог ли автор отказаться от предложения Марика, сказать «НЕТ»?
- Выскажи своё мнение. Придумай как можно больше причин, по которым он не мог отказаться.
- Послушай, что скажет твой товарищ.
- Подумай и расскажи товарищам, когда надо говорить «НЕТ». Назови как можно больше причин для отказа.
- Бывают ли у тебя ситуации, когда «НЕТ» сказать трудно? Расскажи.
- Обсудите, зачем нужно научиться говорить «НЕТ»?

Итак, в основу типологизации задач по формированию коммуникативных УУД положены цели коммуникации. В зависимости от поставленной цели коммуникации, выделяются следующие типы заданий: задачи на информационный запрос, задачи на информационный обмен, задачи на эмоциональное самовыражение, задачи на презентацію (знаний, действий, результатов), задачи на убеждение, задачи на мотивированный отказ.

Мы не ставили задачи показать в этой статье все возможные виды заданий по формированию коммуникативных УУД. В ней представлены некоторые возможные варианты заданий, которые больше подойдут ученикам 1 класса. Представленные задачи учитель по своему усмотрению может выбирать и предлагать учащимся как дополнительные на уроках соответствующей тематики или в качестве основного материала во внеурочной деятельности.

К ПРОБЛЕМЕ МОДЕЛИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО УРОКА (НА ПРИМЕРЕ ДИСЦИПЛИН ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ЦИКЛА)

Левитская Надежда Андреевна, *кандидат педагогических наук, заведующая кафедрой филологии ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

В начале XXI века в системе научных взглядов актуализировалась роль филологии. Филология (в переводе с греческого, буквально означает любовь к слову) и представляет собой ряд научных дисциплин, изучающих культуру человечества через анализ письменных текстов. Глубоко национальная, филология вместе с тем, по словам Д. Лихачёва, «опирается на любовь к словесной культуре всех языков, на полную терпимость, уважение и интерес ко всем словесным культурам».

В школьном изучении цикл филологических дисциплин представлен такими учебными предметами, как русский язык, литература, иностранные языки, результатом освоения которых должно стать формирование языковой личности, способной осуществлять внешнекультурную и внутрикультурную коммуникацию.

Целью филологического образования является овладение «языком как знаковой системой, лежащей в основе человеческого общения, формирование гражданской, этнической и социальной идентичности, позволяющей понимать и быть понятым, выражать внутренний мир человека».

В настоящее время преподавание филологических дисциплин становится важнейшим средством духовно - нравственного развития молодёжи, а значит, является консолидирующей силой в гражданском обществе. (Смена общественного уклада, произошедшая в нашей стране, повлекла деформацию традиционных моральных норм и нравственных установок, как отмечается в «Концепции духовно – нравственного развития» (Кондаков, Тишков)).

Духовность является «формой человеческого самосознания, основой конституирования человека в роли субъекта отношений, сфера сущности человека». Понятие «духовный» в соответствии со словарём В.В. Лопатина и Л.Е.Лопатиной трактуется как «наличие духовных интеллектуальных интересов, запросов, идеалов». Духовность имманентно присуща человеку, и с момента рождения каждый человек реализует различные формы духовности и имеет свойство развиваться вместе с ней. Духовно - нравственное воспитание – это основное направление, определяющее проектирование содержания филологических дисциплин в современной школе.

Опираясь на положение о том, что отечественное образование является историко-культурным феноменом (П.Белозерцев) и его смыслом «должно стать образование «человека национальной культуры», то базовыми категориями, определяющими осуществление воспитания, являются духовно-нравственное развитие и её составляющие: гражданственность, гражданское воспитание, патриотизм и патриотическое воспитание, национальное самосознание, национальная идентичность.

Разделяемое всеми гражданами представление о своей стране, её народе заключено в понятие национальное самосознание (идентичность), основу национальной идентичности составляют базовые национальные ценности и общая историческая судьба народа. Национальное самосознание включает: 1)

национальные идеи; 2) национальные чувства (привязанность к родной земле, национальная гордость, достоинство, честь и др.; 3) сознание этнической принадлежности; оно формируется в юношеском возрасте и, прежде всего, дисциплинами филологического цикла.

Роль учебных дисциплин « Русский язык» и « Литература» в контексте общего среднего образования в духовно- нравственном развитии личности осуществляется в русле трёх направлений: нравственного потенциала учебного предмета, введения вариативного образования, проведения внеклассной воспитательной работы.

Учитывая то, что определяющим вектором остаётся целевая составляюшая, то в контексте новой образовательной парадигмы преподавание филологических дисциплин предполагает разработку новых основ филологического мировоззрения, в которой соединились бы научные знания и духовно-нравственные ценности.

Проектирование содержания образования определяется основными подходами в педагогической; это субъектный, личностно-ориентированный, компетентностный, средовой, социокультурный, аксиологический, гуманистический, системный, деятельностный, возрастной, развивающий подходы.

В педагогической практике мы наблюдаем совокупность перечисленных подходов при определяющей роли гуманистического похода, что позволяет достичь гармонизации в развитии личности.

Новая техногенная цивилизационная модель общества потребовала новых, более эффективных форм школьного образования, так как главным ресурсом общества должна стать когнитивная творческая личность. С этой задачей, которую общество ставит перед системой образования, коррелирует выдвинутая В.В. Давыдовым идея, в соответствии с которой значимая роль принадлежит теоретическому мышлению как основе интеллектуального и личностного развития.

В настоящее время, когда основная школа начинает работать по стандартам второго поколения, основные положения которой изложены в основополагающих документах Правительства Российской Федерации (Закон Российской Федерации «Об образовании» от 10 июля 1992 г., «Концепции долгосрочного социально- экономического развития Российской Федерации», «Фундаментальное ядро среднего общего образования»), предполагает модернизацию образования в целом.

Основой современной парадигмы образования является системно-деятельностный подход, позволяющий реализовать новые принципы, что предполагает использование педагогом новых педагогических методов, приёмов, средств обучения.

Системно–деятельностный поход раскрывает основные психологические условия и механизмы усвоения знаний, формирует картину мира, общую структуру учебной деятельности. Системно-деятельностный подход включает цель, действия, мотивации, операции и результат, в качестве которого выступает продукт. Системно- деятельностный подход меняет парадигму образования, которая определяется новыми качественными характеристиками. Одной из них является учебная деятельность ученика, которая определяется новыми качественными характеристиками. Именно она становится стратегией целенаправленной организации и планомерного формирования школой. Цель деятельности учителя – организация деятельности учащихся вместе с осуществлением последующей рефлексии. Целью школьного образования становится умение учиться. Задачей учителя является формирование учебной мотивации, разработка алгоритма обучения. В результате учебного сотрудничества учителя и ученика – главной формы в достижении целей обучения – осуществляется учение как процесс образования и порождения смыслов. Результатом продуктом деятельности становятся универсальные учебные действия (УУД). Универсальные учебные действия – это обобщённые действия, обеспечивающие умение учиться. Универсальным учебным действиям свойствен широкий перенос, т.е. обобщённое действие, сформированное на конкретном материале какого – либо предмета, может быть использовано при изучении других предметов, но при этом сохраняется специфика преподавания отдельных дисциплин.

Современный урок – это совместная деятельность учителя и ученика, и в настоящее время стоит проблема его моделирования.

Далее предлагается разработанная на кафедре филологии Академии социального управления технологическая карта моделирования урока русского языка и литературы, иностранных языков, которая разработана с учётом формирования УУД (в основу карты легла модель урока, разработанная Е.Н. Чернобай).

Технологическая карта моделирования урока
в современной информационной образовательной среде

<table>
<tr><td colspan="4">ОБЩАЯ ЧАСТЬ</td></tr>
<tr><td colspan="2">ПРЕДМЕТ</td><td colspan="2" rowspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">ТЕМА УРОКА</td></tr>
<tr><td colspan="4">ПЛАНИРУЕМЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ (УУД)</td></tr>
<tr><td>предметные</td><td>личностные</td><td>регулятивные</td><td>коммуникативные</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td colspan="4">Предметные результаты</td></tr>
<tr><td>Решаемые проблемы</td><td colspan="3">Переработка информации, выполнение операции анализа (выделение составляющих элементов), операции синтеза (объединение в целое частей), осуществление операции сравнения, обобщения,</td></tr>
</table>

	абстрагирования, сериации, классификации, установление аналогий, причинно- следственных связей, выстраивание логической цепи рассуждений, соотношение объектов с известными понятиями, выстраивание модели или представление в пространственно-графической или знаково- символической форме, написание текстов различных стилей, написание проектов
Ключевые понятия	язык, языковая личность, языковая картина мира, текст, стиль, ключевые слова, средства выразительности и изобразительности, идея, проблематика, микротема и т.д.
Применяемая (ые) педагогическая технология (ии)	Технология критического мышления, технология портфолио, технология Ильина, Шаталова и т.д.
Методы обучения	Рассказ, беседа, лекция, семинар. Практическое занятие, дискуссия, показ, демонстрация, деловая игра и т.д.
Форма организации деятельности учащихся	Индивидуальная работа, работа в малых группах, групповая работа
Роль учителя	Лектор, организатор, мастер, тьютор, наставник…
Средства ИКТ	Компьютер, мультимедийная доска и т..д.
Личностные УУД	
Мотивация к обучению	Высокая-низкая, широкая социальная и внутренняя
Самосознание (Образ –я)	Осознание себя как успешной личности, в частности успешного ученика (в той или иной сфере деятельности: «золотая» голова, « золотые руки», « золотое сердце»)
Формирование адекватной самооценки	Адекватная-неадекватная, высокая- низкая, завышенная, заниженная
Формирование мировоззрения	Формирование целостного социально ориентированного взгляда на мир в его органичном единстве и разнообразии природы, народов. Культур и религий; становление гуманистических и демократических ценностных ориентаций, гуманистическая позиция, осознание своей ответственности за всё происходящее, созидательное отношение к миру, гражданская идентичность
Формирование ценностных ориентаций	Формирование целостного социально ориентированного взгляда на мир в его органичном единстве и разнообразии природы, народов, культур и религий; становление гуманистических и демократических ценностных ориентаций, гуманистическая позиция, осознание своей ответственности за всё происходящее, созидательное отношение к миру
Формирование национального самосознания	любовь к Родине, знание родного языка, гордость за свою историю, забота о целостности государственных границ, знание национальной культуры.
Формирование гражданского самосознания	формирования гражданской позиции личности,; соблюдение принципов функционирования гражданского общества – гуманизма, свободы самовыражения человека, равенства возможностей, коллективизм, функциональная обусловленность, организованность, сотрудничество.
Воспитание лучших черт характера	доброта, отзывчивость, трудолюбие, дисциплинированность, ответственность
Перевоспитание	
Регулятивные УУД	
Выполнение видов деятельности учеником	Освоение учебной деятельности в умственной форме, материализованной, гипермедийной, громкоречевой
Определять и формулировать цель деятельности	Постановка цели обучения, постановка конкретной учебной задачи
Формулировать учебную проблему	На конкретном материале находить и ставить учебную проблему
Выявлять средства осуществления цели	Умение выбирать действия и способы решения учебной задачи
Составлять план выполнения задач	Составлять последовательность учебных действий
Оценивать результаты деятельности	Сличать способ действия и его результат с заданным эталоном с целью обнаружения отклонений и отличий от эталона, осуществлять итоговый и пошаговый контроль по результату и способу действий
Определить пути исправления ошибок	Вносить необходимые коррективы ёв действие после его завершения в случае его завершения на основе его оценки и учёта сделанных

	ошибок. \адекватно воспринимать предложения учителей, товарищей, родителей по исправлению ошибок
Выстраивать алгоритм дальнейшей работы	Предвидеть уровень усвоения знаний, его временных характеристик
Коммуникативные УУД	
1 линия. Коммуникация со взрослым Соотносить свои учебные цели и задачи с учителем	Развитие навыков коммуникации со взрослыми, сотрудничество со взрослыми в разных социальных ситуациях, умение не создавать конфликтов и находить выходы из спорных ситуаций
Уметь строить совместную учебную деятельность с учителем	Адекватно воспринимать замечания учителя, учитывать критику в свой адрес со строны взрослых
Уметь доказывать правильность своего выбора и принятого решения	Уметь строить доказательства, подтверждающие вашу точку зрения
2 линия. Коммуникация со сверстниками	Развитие навыков совместной деятельности сверстниками в разных социальных ситуациях, умение не создавать конфликтов и находить выходы из спорных ситуаций
Уметь преодолевать барьеры в общении со сверстниками	Преодоление застенчивости, неуверенности
Уметь строить совместную учебную деятельность с одноклассниками	Развитие навыков совместной деятельности со сверстниками в разных учебных ситуациях
Уметь отставать свою позицию	Развивать навыки доказывания. Умение аргументировать свою точку зрения
Строить стратегию взаимодействия в учебной и внеучебной деятельности	Умение строить стратегию взаимопонимания на основе нахождения компромиссов
Находить решения в конфликтной ситуации	Знание природы конфликтов и поиск выхода в конфликтной ситуации

Итак, современная парадигма филологического образования, (включающая цели образования, способы организации, подходы, принципы, содержание, методы, приёмы), определяемая коммуникативно-прагматической доктриной, диктующей формирование языковой личности нового типа, предполагает сверку педагогической деятельности с камертоном, звучание которого задано речью русской классики в её высоких образцах.

Литература.

1.Асмолов А.Г., Семёнов А.Л., Уваров А.Ю. Российская школа и новые информационные технологии: взгляд в следующие десятилетие.// А.Г. Асмолов., А.Л. Семёнов, А.Ю, Уваров – М.: Изд-во «НексПринт», 2010.с.467.
2. Асмолов, А.Г. (под ред.) Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действия к мысли / А.Г. Асмолов. Система заданий. –М.: «Просвещение» 2010.с. 342.
3. Бахтин, М.М. Язык в художественной литературе// Соб соч. в 7 т/–М.: 1997. –т.5. с. 306
4.Бердяев, Н.И. О духовности/Н.И. Бердяев –М.: Просвещение -2004.с 231
5. Буслаев, Ф.И. О преподавании отечественного языка / Ф.И. Буслаев – Л.: Наука,-1941.
6. Национальная образовательная инициатива «Наша новая школа»- http://mon.gov.ru/dok/akt/6591.
7. Федеральная целевая программа развития образования на 2011-2015 годы- http://mon.gov.ru/press/news/8286.

САЙТ «ВЧИМОСЯ ДЕМОКРАТІЇ РАЗОМ!» ЯК ВІРТУАЛЬНИЙ ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ДЕМОКРАТИЗМУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Назаренко Галина Анатоліївна, *проректор з наукової роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, кандидат педагогічних наук, докторант Інституту проблем виховання НАПН України*

Однією із пріоритетних особливостей модернізації українського суспільства на сучасному етапі є інформатизація всіх сфер суспільного життя. Останніми роками владними структурами реалізується Концепція розвитку електронного урядування в Україні, яка передбачає запровадження не лише системи електронного документообігу, але й технологій надання адміністративних послуг населенню через Інтернет, налагодження спілкування влади і громадян в режимі он-лайн, посилення прозорості діяльності влади, надання більш широких можливостей суспільству брати участь у процесі прийняття владою рішень, обговоренні прийнятих нормативних актів.

Учні старших класів, які через декілька років увійдуть у самостійне доросле життя, мають бути готовими і до такого формату спілкування і взаємодії з владою. Це положення підтверджує необхідність

запровадження інформаційно-комунікаційних технологій, телекомунікаційних – зокрема, у виховання культури демократизму старшокласників.

На основі опрацювання наукових досліджень останніх років, у яких здійснено перші спроби дослідити проблему ефективності використання нових інформаційних технологій як засобу професійної орієнтації старшокласників (В.Осадчий, Г.Шліхта), формування особистісних якостей особистості (Т.Крамаренко), її художньо-естетичної культури (В.Антонюк), творчих здібностей (Є.Вінниченко), екологічної компетентності (Н.Олійник), в організації волонтерської діяльності (Н.Вайнілович), у патріотичному вихованні старшокласників (Ю.Зоря), можна стверджувати, що сьогодні інформаційно-комунікаційні технології стають потужним засобом навчання й виховання, використання якого дає змогу педагогу вирішувати методичні завдання на якісно вищому рівні.

Не заперечуючи ефективність використання інших сучасних виховних засобів, у рамках докторського дисертаційного дослідження ми дослідили потенційні можливості інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерних, мультимедійних та телекомунікаційних) у вихованні культури демократизму особистості старшокласника як активного суб'єкта громадянського суспільства.

Центром інформаційно-комунікаційного простору для виховання у старшокласників досліджуваного феномену став *сайт для старшокласників «Вчимося демократії разом!»* (http://democraty.ippro.com.ua), на головній сторінці якого міститься вмотивоване запрошення учнів старших класів вчитись разом ініціювати й обговорювати важливі для них як частини народу України рішення, вчитися співпрацювати з владними структурами задля вирішення важливих для життя учнівської молоді проблем, вчитись контролювати діяльність влади і впливати на неї задля покращення життя місцевої громади.

Одним із розділів сайту є *дистанційний факультативний курс для учнів 10-11 класів «Вчимося демократії»*, підготовлений за авторською 35-годинною програмою. Всі теми курсу об'єднані у чотири розділи: «Політична і державна влада у сучасному світі», «Демократичні засади української держави», «Громадянське суспільство як інститут демократичної політичної системи української держави», «Особистість як суб'єкт громадянського суспільства».

У четвертому розділі факультативного курсу розглядаються такі важливі питання, як сутність поняття «культура демократизму особистості», особливості визнання і реалізації демократії суб'єктом громадянського суспільства, його конституційні права і свободи; шляхи реалізації суб'єктами громадянського суспільства виборчого права як здійснення прямого народовладдя та можливість особистого впливу на розвиток демократії в Україні; політичне право громадян України на участь в управлінні справами суспільства; свобода і відповідальність, ініціативність і самостійність особистості як пріоритетні якості суб'єкта громадянського суспільства; шляхи взаємодії суб'єктів громадянського суспільства й органів місцевого самоврядування; участь суб'єктів громадянського суспільства в обговоренні проектів законодавчо-правових актів, у суспільних слуханнях, зустрічах з представниками влади, роботі експертних та робочих груп, дорадчих рад з різних питань життя громадянського суспільства як форми реалізації народовладдя у прийнятті рішень на регіональному й державному рівнях та контролю за їх виконанням; шляхи оскарження дій органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, що порушують конституційні права і свободи людини і громадянина. На теоретичному рівні розглядаються також протестні форми захисту конституційних прав і свобод суб'єктів громадянського суспільства (акції громадянської непокори, мітинги, маніфестації, демонстрації, страйки) та обговорюється неприпустимість насильницьких форм громадянського протесту в демократичних державах.

До кожної із тем дистанційного факультативного курсу розміщено текст лекції (теоретичний матеріал), питання для самоперевірки, список додаткової літератури та Інтернет-джерела. Якість опанування курсу перевіряється за допомогою електронного тесту.

Програмою факультативного курсу передбачено також проведення підсумкової Інтернет-конференції, під час якої старшокласники мають змогу презентувати результати Інтернет-проектів, досліджень, громадських опитувань з актуальних проблем життя громадянського суспільства в Україні, здійснених у позакласній виховній діяльності.

Згадані Інтернет-проекти розміщені на окремій сторінці сайту, їх тематика корелюється з критеріями і показниками вихованості культури демократизму особистості старшокласника.

Так, *Інтернет-проект «Досліджуємо особливості громадянського суспільства свого регіону»* спрямовує старшокласників на ознайомлення із структурою громадянського суспільства свого міста, району в залежності від трьох типів зв'язків і відносин:

- взаємодія людей у процесі виробництва, заснованій на праві приватної власності, свободі праці і підприємництва;

- соціокультурні відносини, що задовольняють потреби громадян у сімейно-родинних зв'язках, вихованні дітей, освіті, духовному удосконаленні, вірі, здоров'ї, творчості, спілкуванні, інформації (сім'я, освітні, виховні, наукові і культурні установи тощо);

- взаємодія об'єднань за інтересами всередині громадянського суспільства (союзи підприємців, фінансистів, екологів, професійні союзи; церковні, жіночі, молодіжні та інші організації; клуби за інтересами тощо).

Сторінка сайту, на якій розміщено *Інтернет-проект «Вчимося захищати свої права і свободи»*, пропонує старшокласникам дослідити, яким чином дотримуються (або не дотримуються) громадянські,

політичні, економічні, соціальні та культурні права і свободи людини і громадянина у їхньому регіоні, а також поділитись результатами дослідження з однолітками з інших областей України.

Якщо під час участі у дослідженні стану реалізації прав і свобод людини і громадянина у своєму регіоні старшокласники виявили такі, що не дотримуються владними структурами, вони мають змогу висловити свої пропозиції стосовно того, яким чином можна було б вирішити цю проблему на сторінці сайту, де розміщений *Інтернет-проект «Я пропоную!»*.

Однією із умов розвитку громадянського суспільства в Україні є становлення особистості як самостійного суб'єкта, що усвідомлює себе індивідуальним членом суспільства, наділеним певним комплексом прав і свобод, і водночас несе відповідальність за свої дії і вчинки перед суспільством. У недалекому майбутньому перед кожним із старшокласників постане проблема самовизначення, самоствердження і самореалізації в умовах громадянського суспільства. Висловлюючи віру у спроможність учнів старших класів у дорослому житті забезпечити прогресивний демократичний розвиток своєї держави, *Інтернет-проект «Вчимося поліпшувати життя місцевої громади»* вже під час навчання у школі спрямовує позакласну діяльність старшокласників на здійснення конкретних вчинків, реалізацію суспільно корисних справ задля покращення життя громадянського суспільства свого регіону. Крім цього, пропонується розмістити на цій сторінці сайту плани проектів, фоторепортажі та розповіді про таку діяльність.

На головній сторінці *Інтернет-проекту «Співпрацюємо з інститутами громадянського суспільства»* зазначається, що активні члени громадянського суспільства для вирішення особистих, групових та загальнодержавних інтересів об'єднуються у громадські, професійні та релігійні об'єднання, спілки й організації, місцеве самоврядування, політичні партії та використовують можливості вільних засобів масової інформації. Старшокласникам пропонується скористатись можливостями співпраці з цими інститутами громадянського суспільства задля більш ефективної реалізації суспільно корисних справ, спрямованих на покращення життя місцевої громади, та розмістити на сайті плани й опис результатів спільних проектів, розповіді та репортажі про досвід такої співпраці.

Отже, у попередніх проектах учнівська молодь досліджувала різні проблеми життя громадянського суспільства, намагалась власними зусиллями вирішити деякі із них. Але, можливо, певні питання можуть розв'язати лише владні структури в силу своїх повноважень. Під час роботи за Інтернет-проектом «Вчимося взаємодіяти з владою» старшокласникам пропонується спробувати як в традиційному (письмовому), так і в електронному варіантах звернутись у владні структури із заявами або пропозиціями з питань практичної реалізації прав і свобод громадян свого регіону. Очікується, що в результаті цієї діяльності учні усвідомлять, наскільки демократичною є їхня регіональна влада, адже у демократичній державі, якою прагне стати Україна, влада виступає не як влада *сили*, а як влада *авторитету*, її основні функції зводяться до захисту соціальних прав та інтересів кожної людини, створення необхідних умов для самореалізації кожної особистості.

Інтернет-проект «Вчимося контролювати діяльність влади» спрямований на сприяння усвідомленню старшокласниками того факту, що влада у демократичній державі підконтрольна громадянському суспільству, діє в межах чинного законодавства з метою максимального забезпечення вільного самовияву прав і свобод громадян, залучення їх до вирішення загальносуспільних проблем і реалізації їх інтересів. Лише за таких умов реалізується право всіх громадян формувати, контролювати і змінювати державну владу у відповідності до Конституції України, згідно з якою джерелом влади та її сувереном проголошується народ як суб'єкт визначення змісту і характеру владних функцій, а влада відіграє обслуговуючу роль. Під час роботи за цим проектом старшокласникам пропонується спробувати організувати зустрічі з представниками органів державної влади та депутатами різних рівнів і дізнатись про їхню діяльність щодо реалізації громадянських, політичних, економічних, соціальних та культурних прав і свобод кожної людини, створення необхідних умов для самореалізації кожної особистості. Пропонується також розмістити на сайті розповіді та фоторепортажі про ці зустрічі, а також повідомлення про ті особи, які не вважають за потрібне прийти до старшокласників на розмову.

На головній сторінці Інтернет-проекту «Вчимося обирати» зазначається, що важливими ознаками демократії є право всіх громадян на участь у формуванні органів державного управління, яке реалізується через систему демократичних виборів та чіткі демократичні процедури обрання і зміни органів державного управління. Наголошується, що право вільно обирати та бути обраними до органів державної влади й органів місцевого самоврядування, закріплене у статті 38 Конституції, належить виключно громадянам України, які досягли 18 років і набули повної правосуб'єктності. Але вже у шкільному віці пропонується навчитись робити правильний вибір шляхом участі у виборах органів учнівського самоврядування свого навчального закладу та розмістити репортажі про це на сайті.

Важливою сторінкою сайту є молодіжний *форум «Моя громадянська позиція»*, де учні старших класів мають змогу висловити особисту позицію з різних проблем життя громадянського суспільства в Україні.

Старшокласники, які мають авторські есе, вірші, байки, твори на суспільно-політичну тематику, мають змогу розмістити їх на сторінці *електронної газети «Все залежить від нас!»*.

Крім цього, у фотогалереї «Активність, самостійність, відповідальність» учні старших класів мають змогу розмістити фото, що ілюструють їхню участь у суспільно-політичному житті України та реалізацію суспільно корисних справ.

Таким чином, на основі діяльнісного підходу розроблений нами сайт «Вчимося демократії разом!» сприяє становленню особистості старшокласника як активного, ініціативного, самостійного та відповідального члена громадянського суспільства, який готовий і спроможний взаємодіяти з владними структурами задля вирішення важливих суспільно-політичних проблем місцевої громади.

АВТОРСКИЕ ЭЛЕКТРОННЫЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ: НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЗДАНИЯ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

***Башаркина Елена Александровна**, доцент кафедры педагогики, кандидат педагогических наук, УО «Могилевский государственный университет имени А. А. Кулешова», Республика Беларусь*

В современных условиях информационного развития общества подрастающее поколение очень активно приобщается к использованию продуктов технического прогресса, подвергается их многостороннему влиянию и, к сожалению, не всегда такому же прогрессивному для личностного развития как сами сверхмодные изобретения. Социальные аспекты данной проблемы определяют ряд задач для образовательного процесса, в организации которого необходимо учесть и целенаправленно применять электронные ресурсы. Понимая, заинтересованность и обращенность современных школьников к компьютеру и всему тому, что с его помощью можно узнать, а также понимая учебно-методическую значимость применения информационно-коммуникативных технологий в процессах обучения и воспитания, научно-исследовательским коллективом педагогов-практиков учреждений образования различных регионов Республики Беларусь разработан и реализуется инновационный проект «Внедрение авторских электронных средств обучения и воспитания в процесс гражданско-патриотического воспитания учащихся» (автор проекта Беляева Г.Н., координаторы проекта Беляева Г.Н., Бубенко Г.И. Дроздова Т.В., Шатило А.Н., научный консультант – Башаркина Е.А.).

Реализация инновационного проекта осуществляется в соответствии с нормативно-правовыми документами Республики Беларусь в сфере образования 1; 2, в рамках выполнения Государственной программы «Информационное общество» на период 2011–2015 гг., Национальной программы ускоренного развития услуг в сфере информационно-коммуникационных технологий на 2011–2015 гг., Республиканской программы «Электронное обучение и развитие человеческого капитала».

Для осуществления исследовательской работы в рамках реализации проекта сформулирован научный аппарат.

Цель проекта: обеспечение эффективности идеологической работы, повышение качества образования на основе внедрения в образовательный процесс авторских электронных средств обучения и воспитания.

Достижение поставленной цели определило решение следующих задач:

- определение уровня готовности педагогического коллектива к инновационной деятельности;
- организацию методической подготовки учителей учреждения образования;
- определение критериев и показателей эффективности инновационной работы школы и каждого участника инновационного процесса;
- анализ результатов диагностического изучения информационных потребностей, запросов и возможностей педагогических работников, учащихся, родителей;
- выявление новых тенденций в развитии информационного пространства школы, района, города;
- создание и обеспечение внедрения авторских компьютерных программ в образовательную практику;
- создание медиатеки авторских компьютерных обучающих программ, мультимедийных презентаций, методических разработок по вопросам идеологической и воспитательной работы, внеклассных мероприятий;
- изучение и систематизацию результатов деятельности учащихся и родителей, опыта учителей-предметников, классных руководителей по внедрению авторских электронных средств обучения;
- обеспечение переноса опыта в практику работы школы;
- разработку методических рекомендаций для педагогов области, республики.

Объект исследования - система гражданско-патриотического воспитания в учреждении образования.

Предмет исследования - совершенствование гражданско-патриотического воспитания средствами внедрения авторских электронных средств обучения.

Методологической основой разработки и реализации инновационного проекта являются научные теории:

- по использованию компьютерных технологий обучения (Г.К. Селевко, Е.Н. Балыкина, В.С. Лозицкий, Л.С. Зазнобин и др.);
- создания инновационных моделей обучения и воспитания учащихся (А.И. Добриневская, М.В. Кларин, В.А. Сластенин, С.Д. Шакура);
- создания системы методической работы и управления развитием профессиональной компетентности педагогов (А.А. Глинский, Л.В. Грицкевич, Л.К. Волченкова, С.А. Киселёва, Л.Е. Осипенко и др.);

• психологические теории, определяющие взаимообусловленность психического развития с обучением и воспитанием (Л.С. Выготский, П.Я. Гальперин, Н.Н. Поспелов и др.);

• развития мышления в детском возрасте (Ж. Пиаже, Дж. Брунер, Л. С. Выготский, П. Я. Гальперин, В. В. Давыдов, Д.Б. Эльконин и др.);

• деятельностных форм обучения и развития (Ю.К. Бабанский, А.И. Жук, Н.Н. Кошель, А.Н. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн и др.).

Первоначальным творческим продуктом инновационной деятельности участников проекта являются созданные электронные средства

Электронные средства – источники, выполненные на электронных носителях.

Авторские электронные средства обучения и воспитания – источники с учебно-воспитательным содержанием, разработанным одним человеком или творческим коллективом, реализуемые через информационно-коммуникативные технологии.

В целях эффективного создания и реализации авторских электронных средств накапливается организационно-методическое обеспечение, определяющей составляющей которого является критериальная база создания электронных средств.

Разработка критериальной базы создания авторских электронных средств обучения и воспитания (АЭСОиВ) гражданско-патриотической направленности осуществлена в условиях научного консультирования проекта и включает следующие критерии и показатели.

1. Нормативно-правовая и научно-теоретическая обоснованность АЭСОиВ:

- изучение нормативно-правовых документов, регламентирующих использование электронных средств в образовательном процессе;
- аналитический обзор научно-методической литературы по проблематике разработки и использования электронных средств;
- выбор концептуальных оснований для создания авторских электронных средств.

2. Оформленность АЭСОиВ:

- отбор содержания электронных средств, соответствующего тематике инновационного проекта;
- выбор формы представления содержания электронного средства: компьютерная обучающая программа, мультимедийная презентация, видеоматериалы и др.;
- структурированность электронных средств.

3. Гражданско-патриотическая направленность содержания АЭСОиВ:

- информационное обеспечение, ориентированное на усвоение общечеловеческих гуманистических ценностей, культурных и духовных традиций белорусского народа и идеологии белорусского государства;
- обеспечение аналитического сопровождения изучения информационного обеспечения электронных средств.

4. Организационно-методическая обеспеченность реализации АЭСОиВ:

- создание условий реализации электронных средств в процессе преподавания различных учебных дисциплин, при проведении воспитательных дел;
- организация систематизированного включения участников инновационного проекта в реализацию авторских электронных средств;
- психолого-педагогическое сопровождение и педагогическое руководство учебной, воспитательной, научно-исследовательской деятельностью учащихся-участников реализации авторских электронных средств.

5. Диагностируемость реализации АЭСОиВ:

- составление диагностических программ;
- обработка, фиксация и оценка промежуточных результатов;
- учет полученных результатов в процессе реализации авторских электронных средств обучения и воспитания гражданско-патриотической направленности.

С учетом обозначенных требований разработаны следующие авторские электронные средства:

- компьютерный проект «Во славу Отечества, во славу рода», компьютерные программы «История Могилева», «По страницам истории Могилева», «Безопасный маршрут» и др. (автор Беляева Г.Н., ГУО «Средняя школа №34 г. Могилева»);
- компьютерная программа «Безопасный маршрут из дома в школу», электронный тренажер по предмету «Человек и мир» и др. (авторский коллектив ГУО «Средняя школа №43 г. Могилева»);
- компьютерные презентации «История Великой Отечественной войны в бронзе и граните», «Бобруйская крепость» и др. (авторский коллектив ГУО «Средняя школа №10 г. Бобруйска»);
- компьютерные программы «Наследие Березинщины», «Духовная культура Беларуси», «Заочное путешествие по замкам Беларуси», «Свою родную Родину как родную мать люблю» и др. (авторский коллектив ГУО «Поплавский учебно-педагогический комплекс детский сад - средняя школа»).

Электронные средства структурированы следующими блоками: информационный, проверки и контроля знаний, коррекции полученных знаний.

Электронные средств обучения и воспитания выступают системообразующим фактором, влияющим на познавательную активность учащихся, их личностное развитие, результативность гражданско-патриотического воспитания и другие критерии и показатели, определяющие качество реализации проекта в целом.

Данными критериями и показателями являются:

-Личностное развитие учащихся: развитие исследовательских способностей школьников, развитие познавательных потребностей и интересов в процессе использования электронных средств обучения и воспитания и др.

-Обученность учащихся по учебным дисциплинам: качество предметной подготовки, положительная динамика учебных и творческих достижений учащихся по отдельным предметам и др.

-Идейная убежденность, гражданственность и патриотизм учащихся: устойчивость взглядов, убеждений, умение их отстаивать; знание истории, символики, законов Республики Беларусь, современной экономической, социально-политической, культурной жизни общества; чувство гордости за свою страну, законопослушание; осознание своего гражданского долга; стремление отстаивать идеалы своей страны; активная жизненная позиция, готовность защитить свою Родину; активное участие в идейно-воспитательной и социально значимой деятельности детских и молодежных общественных объединений и др.

-Профессионально-личностный рост педагогов: эффективность использования информационных технологий в идеологической работе; освоение методов исследовательской деятельности и др.

-Информационная культура, инновационная компетентность учителей: систематическое и результативное использование информационных технологий в учебно-воспитательном процессе, отбор электронных средств обучения и воспитания и др.

Формы контроля и количественных измерителей результатов реализации инновационного проекта: анкетирование, наблюдение, собеседование, мониторинг, психолого-педагогический анализ идейной направленности личности, анализ участия школьников и педагогов в клубах общественно-политической и патриотической на¬правленности, общественно полезных акциях, анализ участия в мероприятиях идейно-воспитательной направленности, компьютерная аттестация, интерактивная рефлексия, анализ рефлексивных материалов (по 10-балльной шкале оценки эффективности использования материалов гражданско-патриотической направленности при проведении учебно-воспитательных мероприятий с выводом средней оценки) и др.

Прогнозируемые результаты реализации инновационного проекта:

- создание информационно-компьютерной образовательной среды, основанной на объединении традиционной и электронной форм предоставления информации по гражданско-патриотическому воспитанию учащихся;

- создание комплексно-целевой программы по внедрению в образовательный процесс авторских электронных средств обучения и воспитания;

- повышение эффективности идеологической работы, качества образования общего среднего учебного заведения;

- повышение компетенции педагогического коллектива;

- создание медиатеки авторских компьютерных обучающих программ, мультимедийных презентаций, методических разработок, по вопросам идеологической и воспитательной работы, внеклассных мероприятий;

- выпуск методических рекомендаций по использованию авторских электронных средств обучения и воспитания в образовательный процесс;

- распространение опыта работы по использованию авторских электронных средств обучения и воспитания на международных, республиканских, областных конференциях и семинарах.

В настоящее время работа над инновационным проектом характеризуется заинтересованностью и динамичностью, что поддерживает исследовательский подход и творческий поиск в решении поставленных задач на инновационных площадках.

Литература.

1. Кодекс Республики Беларусь об образовании. – Минск: Национальный центр правовой информации РБ, 2011. – 400 с.
2. Концепция непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь // Праблемы выхавання. – 2007. – № 2. – С. 3-19.

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ КАК ИННОВАЦИОННАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ

***Шишкина Валентина Андреановна**, кандидат педагогических наук, доцент, УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь;*
***Дедулевич Марина Николаевна,** кандидат педагогических наук, доцент, УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь*

На страницах печати весьма редко и скромно предлагается результативный опыт физического воспитания. Отсутствие такого опыта, как нам представляется, можно объяснить, в определенной степени тем, что, не смотря на огромную популярность термина «педагогические технологии» (ПТ), в практике физического воспитания дошкольников технологические аспекты не заняли должного места. В литературе не удалось засвидетельствовать целостной технологии личностно-ориентированного физического

воспитания. Необходимость же такой технологии очевидна, – она должна составить основу эффективной оздоровительно-развивающей физкультурной работы с детьми.

В данной статье мы попытаемся, на основе результатов нашего исследования, раскрыть теоретические и практические аспекты технологии личностно-ориентированного, оздоровительно-развивающего физического воспитания дошкольников.

Анализ литературы позволил выделить специфические особенности ПТ. Первой является то, что цели в ней должны конкретизироваться точными, заранее прогнозируемыми результатами в заданном временном отрезке, т.е. они должны быть сформулированы диагностично. Таковыми их можно считать, если дается «…настолько точное и определенное описание формируемого личного качества, что его можно безошибочно дифференцировать от любых других качеств; имеется способ, «инструмент» для однозначного выявления диагностируемого качества; возможно измерение интенсивности диагностируемого качества на основе данных контроля; существует шкала оценки качества, опирающаяся на результаты измерения» [1, с.7]. В физическом воспитании качественными показателями (целями) являются здоровье, физическое и двигательное развитие детей, которые органично вписываются в общую цель воспитания как «со-цели», или задачи. При этом критерии оценки и оценочные методики должны быть представлены в системе, обеспечивающей объективность анализа и удобство в практической деятельности педагога.

Именно в этом направлении велся поиск критериев оценки «технологичности» (результативности) системы ФВ и диагностического инструментария.

Другой особенностью ПТ является наличие алгоритмов деятельности, направленных на достижение прогнозируемых результатов. Нами были обозначены следующие: диагностика и прогнозирование здоровья, физического и двигательного развития детей, коррекционная работа, создание в дошкольных учреждениях (ДУ) условий здорового образа жизни (ЗОЖ), обеспечение развивающей физкультурно-игровой среды, сотрудничество с семьями воспитанников, систематический анализ и оценка деятельности на основе рефлексии. Перечисленные структурные элементы явились теми базисными блоками, в рамках которых проведен экспериментальный поиск методов «технологизации » физического воспитания дошкольников. Рассмотрим их более подробно в логической последовательности.

Проблема диагностики является в настоящее время одной из важнейших в образовании, так как успешное воспитание возможно лишь при познании ребенка «во всех отношениях» (К.Д.Ушинский). Однако, помимо знания ребенка «сегодняшнего» необходим прогноз его «завтрашнего уровня» с учетом «зоны ближайшего развития» (Л.С.Выготский). Целостный подход к ;оценке состояния ребенка по комплексу показателей, когда здоровье и физическое развитие рассматриваются как фундамент, на котором выстраивается его общее развитие и благополучие, исключает одностороннее воспитание, помогает определить стратегию развития.

Из оценочных методик в физическом воспитании наиболее разработанными являются тесты для определения уровня физической подготовленности, физического развития, физической и умственной работоспособности, которые в условиях личностно-ориентированного воспитания необходимо переориентировать с усредненных оценок на индивидуальные. Все оценочные критерии целесообразно представить в определенной системе, которая бы давала возможность комплексной оценки динамики развития детей от поступления их в ДУ до перехода в школу на основе мониторинга. Чрезвычайно важно, чтобы диагностические методики были простыми и удобными в повседневной деятельности педагога, давали объективную информацию.

В процессе многолетнего экспериментального исследования была разработана система диагностико-коррекционной деятельности педагога, предложен ряд диагностических методик.

В физическом воспитании диагностика используется для оценки исходного состояния организма ребенка, чтобы определить (спрогнозировать) для него «ближайшую зону» здоровья, формирования систем и функций, развития жизненно важных двигательныхумений. Знания о физическом состоянии ребенка необходимы воспитателю также для того, чтобы соответствующим образом организовать процесс физического воспитания: построить рациональный распорядок дня, подобрать закаливающие средства, дифференцировать условия жизни и воспитания, оптимальность физических и умственных нагрузок в двигательно-игровой и учебной деятельности.

Основными направлениями диагностики обозначены: оценка состояния здоровья детей;оценка физического развития; определение уровня двигательного развития.

При педагогической оценке здоровья выделяются 3 качественно характерные группы детей: здоровые (не болевшие в течение года); часто болеющие (4 и более раз в году – группа ЧБ); эпизодически болеющие (1 – 3 раза в году – группа ЭБ).

При оценке физического развития важно не только собрать антропометрические данные, но и провести их анализ: определить гармоничность физического развития по росто-весовому показателю (высчитывается по справочным таблицам или индексам), а также установить отклонения в физическом развитии. К ним относятся – завышенная масса тела или ее дефицит, низкий рост, заниженный показатель окружности груди, низкое общее физическое развитие. Особое внимание при оценке физического развития обращается на осанку и стопу ребенка, поскольку нарушения в этой сфере являются в настоящее время наиболее частыми. Прогнозирование в физическом развитии осуществляется в направлении коррекции тех отклонений, которые имеют место в организме ребенка.

Двигательное развитие детей оценивается по уровню двигательной активности, составу движений в самостоятельной деятельности, физической подготовленности.

Сущность диагностики ДА сводится, главным образом, к оценке индивидуального уровня подвижности (двигательного поведения) детей с тем, чтобы оптимизировать их творческую двигательную деятельность и при необходимости обеспечить своевременную коррекцию в этом направлении. По степени подвижности дети дифференцируются как оптимально подвижные, малоподвижные и гиперподвижные.

Прогнозирование двигательного развитиясвязано, во-первых, с коррекцией малоподвижности и гиперподвижности детей и переводом их в группу оптимально подвижных, во-вторых – с обогащением состава движений детей и формированием у них умениятрансформировать двигательные навыки в различные виды деятельности, в первую очередь, - игровую; в-третьих – с повышением уровня физической подготовленности детей.

Банк полученных данных о здоровье, физическом и двигательном развитии детей ежегодно заносится в карту мониторинга. Назначение карты мониторинга – систематический анализ динамики индивидуальных показателей физического состояния детей с момента их поступления в дошкольное учреждение и до перехода в школу. В карту заносятся данные, полученные методом диагностики, в начале каждого учебного года. Все полученные показатели сравниваются с таковыми предыдущего года.

Карта мониторинга помогает исключить усредненный подход к оценке развития детей и более четко определить приоритеты в содержании и методах индивидуального физического воспитания. Данные мониторинга, в свою очередь, способствуют оценке эффективности системы физического воспитания в ДУ, дают объективную индивидуальную характеристику физической готовности детей к школе.

Диагностику и сопутствующую ей коррекцию уровня и темпов развития следует рассматривать не как единовременное мероприятие, а как целостный процесс, органически сочетающийся с развитием двигательных умений и физических качеств у детей, интегрированный в образовательный процесс.

Важной составляющей технологии физического воспитания в ДУ является система ЗОЖ. Эколого-гигиенические условия, психологический комфорт, рациональный распорядок дня, оптимальную двигательную активность, закаливание - мы рассматриваем как основные компоненты ЗОЖ в педагогике развития. Каждый из них выступает одновременно и «собственной» системой и «подсистемой» целостного образовательного процесса ДУ.Здоровый образ жизни в ПТ рассматривается с двух позиций: как фактор здоровья, полноценного развития ребенка, а также в качестве главного условия формирования навыков ЗОЖ у детей. При этом каждый из компонентов ЗОЖ является своего рода «мини-системой» с четко обязательными правилами выполнения

В технологию физического воспитания включена в качестве обязательного вида педагогической деятельности коррекционная работа по укреплению здоровья, улучшению физического и двигательного развития детей.

Органичной частью ПТ является система физкультурно-оздоровительных мероприятий как общий арсенал средств формирования личности дошкольника.

Одним из важнейших технологических компонентов физического воспитания является развивающая физкультурно-игровая среда. К ней относятся временные и пространственные ресурсы, оптимальное разнообразие, количество и качество физкультурных пособий и инвентаря, игрушек-двигателей.

Сотрудничество с семьями воспитанников также требует своей особой «технологичности». Родители могут и должны активно участвовать в проведении диагностики и прогнозирования здоровья, физического и двигательного развития своих детей, коррекционной работе, создании развивающей оздоровительной физкультурно-игровой среды; поддерживать в семье условия ЗОЖ, постоянно повышать свою педагогическую компетентность. Умение спроектировать основные направления сотрудничества ДУ и семьи на перспективу и определенный временной отрезок - одно из условий результативного физического воспитания.

Исходя из изложенного педагогическая технология физического воспитания нами определена как системный педагогический процесс [2], направленный на улучшение индивидуальных показателей здоровья, физического, двигательного и общего развития детей, построенный на алгоритмах деятельности, призванной обеспечить эти результаты (см. рис.)

В годичном цикле процесс физического воспитания строится следующим образом:

- в начале учебного года проводится диагностика физического состояния детей;

-далее разрабатывается система здорового образа жизни в целом для группы

- обеспечиваются перспективные планы индивидуальной и дифференцированной коррекционной работы;

-отбираются формы и методы физкультурно-оздоровительных мероприятий для создания целостного двигательного режима,

-планируется развивающая физкультурно-игровая среда с учетом интересов и возможностей каждого ребенка;

- продумываются формы сотрудничества с семьями воспитанников.

Осуществляя образовательный процесс, спроектированный заранее, педагоги и медицинские работники ведут постоянные наблюдения за детьми.

Такая четко продуманная организация деятельности педагога обеспечивает в высшей степени осмысленность и целенаправленность воспитания, помогает обеспечить систему оздоровительно-развивающего воспитания, способствует развитию педагогического мышления и росту профессионального мастерства.

Чрезвычайно важно рассматривать технологию не как формальное повторение заложенных в нее видов деятельности, а вдумчиво искать варианты их обогащения с учетом индивидуальных особенностей детей, запросов родителей, конкретных условий дошкольного учреждения.

1. Кротов, В.М. Технология мониторинга качества обучения физике / В.М. Кротов, А.Г. Погуляева // Современные образовательные технологии: материалы респ. науч.-практ. конф. 10-11 дек. 2002, Могилев / Могилевск. госуд. ун-т им. А.А. Кулешова; отв. ред. А.М. Радьков. – Могилев, 2003. – С. 7–9.

2. Шишкина, В.А. Базисная модель физического воспитания детей дошкольного возраста в Республике Беларусь: монография / В.А. Шишкина. – Могилёв: МГУ им А.А. Кулешова, 2007. – 238 с.

ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В КОНТЕКСТЕ ТИПОЛОГИИ УРОКА

***Лабутина Варвара Анатольевна**, старший преподаватель кафедры информационно-коммуникационных технологий ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

В системе образования Московской области сложилась ситуация, в которой учителя, обеспеченные достаточным количеством современных информационно-коммуникационных средств, испытывают недостаток в научно обоснованных методиках эффективного применения этих средств в образовательном процессе.

Информатизация образования, помимо материально-технического оснащения образовательных учреждений, предполагает научно-методическое и кадровое обеспечение применения вновь приобретенных технических средств обучения. Кадровое обеспечение предполагает подготовку (повышение квалификации) учителей и административных работников образовательных учреждений. Под научно-методическим обеспечением подразумевается: комплектование технических средств обучения сопроводительной литературой, как по эксплуатации данного средства, так и по методике его применения при решении типовых образовательных задач. Требуется разработка методической модели применения технических средств обучения для решения определенных дидактических задач. Выделим спектр таких задач в зависимости от типа урока (классификация урока по М.И. Махмутову):

1.Изучение нового материла;

2.Совершенствование знаний, умений, навыков;

3.Контроль и коррекция знаний, умений, навыков;

4.Комбинированные.

Следует отметить, что введение ФГОС вносит свои коррективы в предложенную типологию: традиционные знания, умения и навыки уступят место универсальным учебным видам деятельности личностного, регулятивного, познавательного, коммуникативного характера, формирование которых осуществляется в ходе образовательного процесса.

Ниже обозначим, также основные методические модели применения интерактивных технологий в образовании.

Интерактивный плакат или система плакатов.

Эта методическая модель предполагает работу учителя и обучающихся с иллюстративным материалом (схемы, иллюстрации, анимационные ролики, видео и аудио клипы) дающим возможность воздействия на объекты, изображенные на плакате, с целью усиления дидактического эффекта.

Система тренинга.

Система, позволяющая моделировать ситуации применения знаний и умений и анализировать действия обучающегося. Предполагается дифференцированный подход к обучению и наличие контекстной подсказки.

Портфолио, электронный дневник.

Фиксирование результатов обучения и внеучебных достижений (в рамках требований ФГОС). Записи в электронном дневнике должны быть доступны не только учителю и обучающемуся, а также и родителям (например, можно отправлять на мобильный телефон родителя SMS-сообщение о полученной оценке).

Интерактивный опрос.

Тестовая система, позволяющая: создать опрос на основе базы вопросов в соответствии с предметом и темой; реализовать дифференцированный подход; собрать и систематизировать ответы обучающихся; проследить траекторию прохождения обучающимся контрольных мероприятий. Для учителя важно иметь возможность составлять собственные опросы, ориентированные на конкретный класс и методику преподавания.

Эти методические модели универсальны для любого предмета, но каждая из них тяготеет к определенному типу урока с его дидактическими задачами. Это обусловлено наибольшей эффективностью

применения конкретной модели при сочетании с одним из типов урока. В таблице 1 приведены типы урока оптимально, сочетающиеся с методическими моделями.

Таблица 1.

№ п/п	Тип урока* (цель)	Дидактические задачи*	Методические модели	Содержание модели
1.	Изучения нового материла	формирование системы понятий и способов самостоятельной поисковой деятельности	Интерактивный плакат или система плакатов	Иллюстративный материал (схемы, иллюстрации, анимационные ролики, видео и аудио клипы) предполагает возможность воздействия на объекты, изображенные на плакате, с целью усиления наглядности
2.	Совершенствование знаний, умений, навыков	систематизация и обобщение новых знаний	Система тренинга	Система, позволяющая моделировать ситуации применения знаний и умений и анализировать действия обучающегося. Предполагается дифференцированный подход к обучению и наличие контекстной подсказки.
		повторение и закрепление ранее усвоенных знаний		
		применение знаний на практике для углубления и расширения ранее усвоенных знаний		
		формирование умений и навыков		
		контроль за ходом изучения учебного материала и совершенствования знаний, умений и навыков	Портфолио, электронный дневник	Фиксирование результатов обучения и внеучебных достижений (в рамках требований ФГОС).
3.	Контроль и коррекция знаний, умений, навыков	оценка процесса учения и его результатов	Интерактивный опрос	Тестовая система, позволяющая: - создать опрос на основе базы вопросов в соответствии с предметом и темой, - реализовать дифференцированный подход, - собрать и систематизировать ответы обучающихся - проследить траекторию прохождения обучающимся контрольных мероприятий
		оценка уровня усвоения системы понятий, сформированности умений и навыков		
4.	Комбинированный	Задачи различных типов урока, предполагающие применение соответствующих методических моделей и технических средств обучения		

* Классификация урока по М.И. Махмутову

Применение определенной методической модели требует соблюдения некоторых условий. Эти условия можно разделить на материально-технические и организационно-педагогические. К материально-техническим условиям можно отнести: наличие специальных технических и программных средств обучения; наличие необходимой документации по работе с ними. А к организационно-педагогическим условиям реализации методической модели относятся: уровень подготовки учителя и обучающегося (готовность к применению технических средств обучения); наличие методического сопровождения; педагогическая целесообразность применения тех или иных средств для решения дидактических задач.

Для достижения цели информатизации образования необходимо координировать усилия педагогов-практиков, научных деятелей образования и специалистов по техническим средствам обучения. Это одна из задач кафедры информационно-коммуникационных технологий ГОУ Педагогическая академия.

Литература.

1. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании. - М.: Академия, 2005 г.
2. Махмутов М.И. Современный урок: Вопросы теории. - М.: Педагогика, 1981 г.
3. Сальникова Т.П. Педагогические технологии. - М.: Сфера, 2008 г.

ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕУЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ.

Романова Галина Александровна, *кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры воспитательных систем ГБОУ ВПО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

В проекте Базисного учебного плана общеобразовательных учреждений Российской Федерации выделены основные направления внеурочной деятельности: спортивно-оздоровительное, художественно-эстетическое, научно-познавательное, военно-патриотическое, общественно полезная деятельность, проектная деятельность.

Внеурочная деятельность школьников объединяет все виды деятельности обучающихся (кроме учебной), в которых возможно и целесообразно решение задач их воспитания и социализации.

Время, отводимое на внеурочную деятельность, используется по желанию учащихся; при этом используются формы, отличные от урочной системы обучения.

Для реализации заявленных задач в школе доступны следующие виды внеурочной деятельности:

1) игровая деятельность;
2) познавательная деятельность;
3) проблемно-ценностное общение;
4) досугово-развлекательная деятельность (досуговое общение);
5) художественное творчество;
6) социальное творчество (социально значимая волонтерская деятельность);
7) трудовая (производственная) деятельность;
8) спортивно-оздоровительная деятельность;
9) туристско-краеведческая деятельность.

Успешность в достижении планируемых результатов внеурочной деятельности может быть обеспечена следующими принципами её организации: системность и целостность в реализации образовательных программ различных типов; преемственность образовательных программ; связь содержания с жизнью, с социокультурной средой; единство воспитательных воздействий и взаимодействий всех участников образовательного процесса; постоянное усложнение содержания и характера деятельности обучающихся; дифференциация содержания деятельности и способов её организации в соответствии с возрастными особенностями обучающихся, уровнем их успешности в осуществляемой деятельности, интересом, мотивацией, актуальным уровнем достигнутых результатов её освоения.

Деятельностный подход в реализации образовательных программ внеурочной деятельности позволяет не ограничиваться усвоением социального опыта (знания, умения, навыки и привычки поведения), а нацеливать на освоение способов деятельности как основы того, чем должен овладеть школьник. Осуществление данного подхода требует создания условий для целесообразного отбора и оптимальной организации видов деятельности, способствующих успешному развитию личности ребёнка. В рамках деятельностного подхода можно выделить следующие приоритетные направления по видам деятельности:

- ценностно-ориентированная деятельность;
- интеллектуально-познавательная деятельность;
- эколого-трудовая деятельность;
- художественно эстетическая деятельность;
- физкультурно-оздоровительная деятельность.

Деятельностный подход отражает следующие характеристики:

- субъектный характер деятельности, где обучающийся выступает не только объектом организуемой и управляемой деятельности, но и субъектом творческой самодеятельности;
- развивающий характер деятельности;

- постоянно усложняющийся характер деятельности;
- перцептивно-коммуникативный характер деятельности;
- творческий характер деятельности;
- индивидуально-коллективный характер деятельности;
- социально значимый характер деятельности.

Личностно ориентированный подход к внедрению программ внеурочной деятельности основывается на следующих теоретических положениях:

- в образовательном процессе личность ребёнка является субъектом, а не объектом;
- личность является целью образовательной системы, а не средством для достижения каких-либо внешних целей;
- приоритетными качествами личности являются высшие этические ценности (доброта, любовь, трудолюбие, совесть, достоинство, гражданственность и др.);
- основными факторами социализации и воспитания личности ребёнка являются его природная заданность, социальный опыт, положительная социальная среда, развивающие виды деятельности, атмосфера гуманного общения, позитивная информационная среда;
- ведущим условием развития личности ребёнка является целенаправленный процесс воспитания, основанный на принципах природосообразности, культуросообразности, успешности и креативности развития ребёнка.

Можно выделить следующие типы организационных моделей внеурочной деятельности:

- модель дополнительного образования;
- модель «школы полного дня»;
- оптимизационная модель;
- инновационно-образовательная модель.

Модель дополнительного образования опирается на использование потенциала дополнительного образования преимущественно самой школы и на сотрудничество с учреждениями дополнительного образования детей. Однако надо признать, что большую роль в этом может сыграть и родительский коллектив, например, создавая клубы по интересам, координируя деятельность разновозрастных отрядов, оказывая помощь в разработке социальных проектов. Причём, мотивация школьников к занятиям со взрослыми, не являющимися педагогами школы, зачастую выше, чем со школьными учителями, так как в этом случае нивелируется так называемое «сопротивление воспитанию».

При использовании данной модели важно обеспечить систему воспитательных воздействий всех структур, преемственность содержания и форм деятельности обучающихся, целостность в реализации целей и задач единой образовательной программы и одновременно дифференциацию и индивидуализацию планируемых уровней результатов для каждого.

Модель «школы полного дня» позволяет наиболее полно объединить учебную и внеучебную сферы деятельности школьников в условиях учебного сообщества, сформировать единое образовательное пространство, обеспечить успешную интеграцию основного и дополнительного образования обучающихся. Данная модель создаёт благоприятные условия для разработки метапредметных проектов обучающихся, направленных на реализацию и развитие социально значимых качеств школьников, достижение образовательных результатов третьего уровня.

Однако подобная модель часто предполагает реализацию внеурочной деятельности преимущественно в группах продлённого дня. Это снижает самостоятельность в принятии решения, возможность свободного выбора формы и содержания деятельности, сковывает инициативу школьников.

Оптимизационная модель внеурочной деятельности выстраивается на основе оптимизации всех внутренних ресурсов образовательного учреждения. Предполагается, что в её реализации принимают участие все педагогические работники данного учреждения: учителя, педагог-организатор, социальный педагог, педагог-психолог, учитель-дефектолог учитель-логопед, воспитатели, вожатые, тьюторы и другие. Результативность данной модели обеспечивается взаимообусловленностью и взаимодополняемостью педагогических взаимодействий всех участников образовательного процесса.

Инновационно-образовательная модель опирается на деятельность инновационной (экспериментальной, пилотной, внедренческой) площадки федерального, регионального, муниципального или институционального уровня, которая существует в образовательном учреждении.

Можно выделить следующие этапы подготовки и внедрения программы внеурочной деятельности:

- диагностика всех составляющих воспитательного процесса;
- целеполагание на основе полученных диагностических данных;
- проектирование, планирование, прогнозирование воспитательных взаимодействий (разработка содержательного и процессуального компонентов процесса воспитания);
- организация педагогического взаимодействия (включая мотивацию и стимулирование субъектов воспитательной деятельности);
- анализ и оценка результатов;
- корректировка (при необходимости).

Эффективность достижения планируемых результатов (уровней результатов и эффектов) определяется качественной диагностикой исходного уровня личностного развития, умело подобранным инструментарием отслеживания промежуточных результатов, что позволяет вносить своевременные

коррективы в общую деятельность и в программу личностного развития каждого. Необходимо отметить тщательную разработку этапа целеполагания, предусматривающего реализацию определённых требований к постановке планируемых результатов, промежуточных целей и задач, в том числе: диагностичность, доступность (реальная достижимость), конкретность, осознанность и осознаваемость с точки зрения полезности для всех и для каждого, постоянное усложнение целей и задач, преемственность в системе общих образовательных целей.

Предлагаем следующую структуру разработки образовательной программы внеурочной деятельности:

1. Обоснование актуальности данной программы. Характеристика состояния проблемы.
2. Цель.
3. Задачи.
4. Определение потенциала, на который можно опираться в реализации поставленных задач.
5. Стратегии реализации программы: содержательный аспект; аспект взаимодействия учебного и воспитательного процесса; управленческий аспект; аспект стимулирования и мотивации; ресурсное обеспечение и т.п.
6. Механизмы реализации образовательной программы: целевые организационно - воспитательные модули, включающие в себя комплекс задач по определенному направлению деятельности и реализуемые на основе компетентностного подхода.
7. Условия и средства реализации программы внеурочной деятельности: социально-организационные условия, управленческо-ресурсные условия, психолого-педагогические условия; информационно-просветительское обеспечение, подготовка, повышение квалификации и переподготовка педагогических кадров, создание атмосферы творчества и духовного роста; создание ученических объединений и клубов по интересам; использование ИКТ; организация волонтёрского движения; использование здоровьесберегающих, личностно ориентированных технологий; создание благоприятной социально-психологической обстановки; мониторинг качества всех составляющих образовательного процесса.
8. Ожидаемые результаты реализации программы внеурочной деятельности.
9. Критерии эффективности реализации программы по уровням результатов внеурочной деятельности.

Программа внеурочной деятельности обучающихся базируется на следующих принципах:

- принцип социально-педагогического партнерства;
- гуманистический характер воспитательно-образовательной деятельности школы;
- принцип комплексного характера воспитательной работы, соблюдение преемственности традиций;
- требовательность, основанная на уважении и признании прав личности обучающегося;
- принцип оптимального сочетания педагогического руководства и активности обучающихся, развития ученического самоуправления и соуправления структур школьного сообщества в целом;
- приоритет общечеловеческих ценностей в выстраивании взаимоотношений личность-личность, личность-группа, личность-класс;
- учёт возрастных особенностей как основа формирования положительной мотивации к личностному развитию;
- учёт социального опыта обучающихся;
- связь с жизнью, с социокультурной средой;
- создание целостной воспитывающей среды,
- стимулирование различных форм социально значимой инициативы и активности, направленной на совершенствование окружающего жизненного пространства.

Основными подходами к реализации программы внеурочной деятельности можно считать:

- аксиологический подход - ориентация системы образования на формирование системы общечеловеческих ценностей;
- адресный подход - использование индивидуальных (дифференцированных) технологий развития культуры личности с учетом особенностей тех или иных обучающихся (классов), учёт интересов и потребностей школьников;
- принцип модульного подхода к реализации содержания внеурочной деятельности;
- компетентностный подход к оценке результатов реализации программы внеурочной деятельности;
- системно-деятельностный подход - обеспечение единства воспитательных воздействий всех действующих факторов и обусловливающий активность всех участников образовательного процесса.

Актуальность модульного подхода в организации внеурочной деятельности обучающихся сводится к концептуально новому введению в практику механизма действия по целевым организационно-воспитательным модулям, каждый из которых носит комплексный характер, имеет четкие временные границы, общие и поэтапные цели и задачи.

Особенностью модульного подхода к организации работы можно считать:

- учет в постановке и реализации долговременных целей;
- комплексный характер воспитательного воздействия;
- оптимизация конечного результата, что позволяет проводить диагностику в целом и каждого этапа в отдельности;
- расширение числа субъектов деятельности;

-увеличение сферы среды деятельности (группа, класс, школа, город, область, другие регионы);

-возможность осуществления мониторинга каждого структурного уровня школы.

Модульный подход обеспечивает системность в реализации поставленных задач и позволяет избежать формализма в организации внеурочной деятельности, которая иногда сводится к так называемой «системе мероприятий».

Выбор того или иного подхода к разработке и реализации программ внеурочной деятельности различных типов обусловлен в немалой степени уровнем профессионализма педагогических работников: форсирование результатов и форм не способствует повышению качества и эффективности деятельности. Педагог, не владеющий формами деятельности достижения результатов первого уровня, не может обеспечить достижение результатов второго и, тем более, третьего уровня: от приобретения школьником знаний к формированию позитивных отношений его к базовым ценностям общества и далее – к приобретению школьником опыта самостоятельного социального действия.

Координатором реализации воспитывающих видов внеурочной деятельности во вверенном ему классе является классный руководитель, оказывая необходимую помощь всем субъектам указанной деятельности.

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ РЕСУРС МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Нечаев Михаил Петрович, *доктор педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой воспитательных систем ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Проблема создания в образовательных учреждениях гуманистических развивающих социальных сред принадлежит к классическим проблемам образования.

С появлением теории воспитательных систем педагоги получили методологическое средство отношения к школе, как целостному объекту образования. Понятие воспитательной системы школы отражает один из наиболее фундаментальных фактов педагогической действительности: воспитание становится функцией целого социального организма – школы.

Поиск оптимальных форм организации воспитательного процесса – рано или поздно – приводит к воспитательной системе как высшему уровню такой организации. Система, по сути дела, становится ключевым понятием педагогики. Необходимость ее вытекает из самой природы социализации детей, требующей интеграции усилий всех институтов воспитания – семьи, школы, общественности, средств массовой информации и т.д., осуществления воспитательной деятельности, как на индивидуальном, так и на групповом уровне, и на уровне социума. Практически на всех из этих уровней возможно и необходимо формирование воспитательных систем.

Однако в практике образования под системой воспитания, как пра-вило, понимается система взаимосвязанных воспитательных воздействий (мероприятий, дел, акций), адекватных поставленной цели. В лучшем случае это подсистема в общей образовательной системе школы, в худшем – набор мероприятий, проводимых не всегда осмысленно, а иногда «для галочки» или под давлением из вне.

Это обстоятельство, несомненно, требует формирования профессиональной компетентности руководителя в управлении воспитанием. Значит, с целью устойчивого развития необходимо определить и задействовать как внутренние ресурсы школы, так и профессиональную жизнеспособность и компетентность всех субъектов образовательного процесса; выстроить воспитательный процесс с учетом ориентации на его качество как интегративный результат; разработать новые концептуальные подходы к содержанию воспитания и отбору воспитательных технологий.

По мнению ученого В.Г. Афанасьева, система – это совокупность объектов, взаимодействие которых обуславливает наличие новых интегративных качеств, не свойственных образующим ее частям и компонентам [1].

Признаками системы являются:

1. целенаправленность;
2. наличие совокупности компонентов (элементов);
3. наличие структуры, то есть определенных связей и отношений между компонентами (д.б. полиструктурная);
4. наличие функциональных характеристик системы и ее компо-нентов (отсутствие дублирования, перенасыщения или недостаточности компонентов) (д.б. полифункциональная);
5. наличие связей со средой и другими системами;
6. динамичность;
7. способность к развитию и самосовершенствованию;
8. интегративность;
9. управляемость;
10. целостность.

Термин «воспитательная система» был предложен А.Т. Куракиным и Л.И. Новиковой в 1989 году. А

за десятилетие после этого под ее руководством была создана целая педагогическая теория воспитательных систем. Показаны возможности ее практического применения.

Изначально Л.И. Новикова дала такое определение: «Воспитательная система есть целостный социальный организм, возникающий в процессе взаимодействия основных компонентов воспитания (цели, субъекты, их деятельность, общение, отношения, материальная база) и обладающий такими интегративными характеристиками, как образ жизни коллектива, его психологический климат» [3].

Н.Л. Селиванова определяет воспитательную систему как комплекс основных блоков воспитания (цели, деятельности, ее субъекта, отношений, освоенной среды). Ею критерии оценки воспитательной системы подразделены на две группы - «критерии факта» и «критерии качества». Первая группа позволяет ответить на вопрос, есть ли в данной школе воспитательная система или её нет; вторая даёт представление об уровне развития воспитательной системы.

Критерии факта:

1) упорядоченность жизнедеятельности школы: соответствие со-держания, объёма и характера в работе возможностям и условиям школы;

2) наличие сложившегося единого школьного коллектива, устойчивые межвозрастные связи и общение, коллектив живёт по выработанным им самим законам, правилам, привычкам, традициям;

3) синтегрированность воспитательных воздействий в комплексы, дискретность воспитательного процесса: чередование периодов относи-тельного покоя, повседневной работы с периодами коллективного напряжения, яркими событиями, фокусирующими главные черты сис-темы.

Критерии качества:

1) степень приближённости системы к поставленным целям, реализация педагогической концепции, лежащей в основе воспитательной системы;

2) общий психологический климат школы, стиль отношений в нём, самочувствие ребёнка, его социальная защищённость, взаимопонимание семьи и школы, эмоциональная насыщенность жизни коллектива;

3) уровень воспитанности выпускников, который можно определить несколькими интегрированными качествами личности, наиболее актуальными для данного времени.

В.А. Караковский вносит существенное дополнение в определение «воспитательной системы», рассматривая ее не только как состояние, но и как процесс: «Школьная воспитательная система - это не только состояние, но и процесс, притом процесс управляемый. Включая в себя педагогическое руководство, самоуправление и саморегуляцию, он проходит через следующие основные стадии: становление системы, отработка структуры и содержания деятельности, функционирование в оптимальном режиме, обновление или перестройка» [7].

Становление системного подхода в педагогике 70 – 90-х годов имело целью углубить представления о воспитательных возможностях среды, о воспитательном потенциале образовательных учреждений как социальных институтов, создающих развивающую социальную среду.

В настоящее время данный педагогический феномен изучается большой группой у. Исследователи объясняют появление феномена «воспитательная система» объективными причинами. «В современном интенсивно меняющемся мире неуклонно проявляются две взаимосвязанные тенденции – интеграция и дифференциация. В результате этого возникают разного рода противоречия. Распадаются целостные образования, в то же время разрозненные явления, действия, процессы, интегрируются в целостные, глобальные явления, различного рода системы. Тенденции эти свойственны и педагогической действительности, в рамках и под воздействием которой формируется и развивается современный человек и как индивидуальность, и как определенный тип личности. В педагогической действительности указанные тенденции проявляются как при целенаправленном воспитании, так и в стихийно протекающих процессах социализации».

Теория воспитательных систем была в науке и практике не первой попыткой целостного описания школы как образовательного учреждения, институционально реализующего функцию воспитания в среде.

Целостное влияние школы как сложной организации описывалось через понятие «климат» (А.Н. Лутошкин), «этнос», «дух» (С.Т. Шацкий, Т. Парсонс), «культура школы» (Н.Б. Крылова, К.М. Ушаков), «школьный уклад» (А.Н. Тубельский), «философия школы» (А. Жиро, Е.А. Ямбург), «воспитательная среда школы» (П.Ф. Лесгафт, Я. Корчак), «педагогическая система» (Н.В. Кузьмина, В.П. Беспалько), «экология школы» (С. Сарсон), «образовательное пространство школы» (И.Д.Фрумин, Д.Б. Эльконин).

Понятие «воспитательной системы» в рамках общей теории воспитательных систем постоянно уточняется, совершенствуется. С точки зрения современной теории воспитания, воспитательная система – это упорядоченная совокупность компонентов воспитательного процесса (целей, субъектов воспитания, их деятельности, отношений, осваиваемой им среды), дающая общий эффект (С.В. Евтушенко) [2].

Структура воспитательной системы очень сложна и включает следующие компоненты:

1. цели, выраженные в исходной концепции (т.е. совокупность идей, для реализации которых она создается);
2. деятельность, обеспечивающая ее реализацию;
3. субъект деятельности, ее организующий и в ней участвующий;
4. рождающиеся в деятельности и общении отношения, интегрирующие субъект в некоторую общность;

5. среда системы, освоенная субъектом;
6. управление, обеспечивающее интеграцию компонентов в целостную систему;
7. развитие этой системы.

Л.И. Новикова, рассматривая школу как воспитательную систему, сформулировала 9 признаков воспитательной системы школы:

1. наличие общих представлений об образовательном учреждении как целостном феномене, то есть наличие собственной модели школы, отражающей её настоящее и проектирующее её будущее, наличие концепции, принятой педагогами и учениками;
2. здоровый образ жизни её коллектива, включающий помимо учёбы и труд, и развлечения, и неформальное общение, и творческую деятельность по интересам;
3. наличие радостных событий в жизни ребят, ожидаемых и переживаемых ими, порождающих энергию, подъём духа в коллективе;
4. наличие зон неупорядоченности, свободного развития отдельных классов, групп детей, как противовес заорганизованности;
5. наличие «говорящих стен», отражающих повседневную жизнь ребят;
6. включённость среды в школу и школы в среду;
7. разрешение внутренних конфликтов за счёт саморегуляции;
8. гуманистический характер межличностных отношений, проявляющийся в повседневном общении, внимательность и доброжелатель-ность по отношению к новичкам и посторонним для школы людей;
9. чувство принадлежности к школе.

Как показывает практика, модель воспитательных систем, разработанная в научной школе Л.И. Новиковой, более востребована в образовательных учреждениях, так как она имеет формально-логические основы и позволяет конкретно проработать технологию создания воспитательной системы, структурируя её компоненты в среде и со средой.

Моделирование (конструирование) воспитательной системы школы предполагает выполнение следующих этапов:

1. Определение целей ее создания (или цели развития, если она создана). Цель является основанием для отбора компонентов системы. Формирование и формулирование целей – трудное дело. Неверно сформулированная, а то и неверно сформированная цель дезориентирует деятельность воспитательной системы. Не менее важна трансформация педагогических целей в цели учащегося. Должны быть созданы дидактические условия и возможности определения целей и раскрытия их личностного смысла.

Процесс выработки целей воспитания может состоять из следующих этапов:

- диагностика состояния воспитательного процесса, анализ исходной ситуации;
- моделирование целей и задач, возможных результатов;
- организация коллективного целеполагания, совместной деятельности учителей, учащихся и родителей;
- уточнение целей и задач, внесение корректив в первоначальные замыслы.

2. Определение набора компонентов, элементов воспитательной системы, исходя из определенной цели.
3. Определение функционала каждого компонента и проверка на то, нет ли дублирования.

Функции – это целевое предназначение компонентов в системе, характеризующее содержание, формы и методы деятельности по ее достижению (что и как делать?).

Определение функций каждого компонента предполагает:

- определение роли этого компонента в общей структуре управления (для чего?);
- формулирование целей деятельности этого компонента (что будет делать?);
- систематизация и обобщение всех целей деятельности компонента;
- непосредственное определение функций (как этот компонент достигнет возлагаемых целей?), т.е. определение направлений деятельности.

4. Выделение системообразующего (главного) компонента. Этот компонент должен быть связан со всеми другими, без него система разрушается.
5. Установление связей системообразующего компонента со всеми другими. На этом этапе определяются направления совместной деятельности компонентов, корректируются ранее разработанные функции. В итоге выстраивается структура воспитательной системы, представляемая в виде схемы.
6. Оценка уровня целостности системы. На этом этапе мы отвечаем на вопрос, позволит ли разработанная воспитательная система достичь цель ее создания (см. п. 1).
7. Определение условий для ее функционирования (создание ресурсного обеспечения). Этот этап является заключительным, он состоит в формировании материальной основы функционирования системы [6].

Следует отметить, что воспитательная система школы – не застывший, а постоянно развивающийся феномен. Процесс развития воспитательной системы противоречив и нелинеен. В нем бывают спады и подъемы и достаточно длительные периоды стабильности, для него характерны и регрессивные явления. Этого не надо бояться. Как пре-дупреждал В.А. Караковский, необходимо знать это и уметь анализировать

причины и последствия явлений, происходящих в системе.

Основные этапы развития воспитательной системы школы:

1. Моделирование. Проектирование ценностных ориентаций и целевых установок, их осмысление и принятие педагогическим коллективом. Выработка нового педагогического мышления. Формирование коллектива педагогогов-единомышленников. Проектирование системообразующих видов деятельности.

2. Становление. Начальный этап развития воспитательной системы школы. Появление признаков системы: целенаправленность, основные компоненты системы, установление внутрисистемных связей и связей с внешней средой, развитие воспитывающей деятельности и гуманистиче-ских межличностных отношений, актуализация идеи целостности лично-сти ребенка, которой должен соответствовать целостный образовательный процесс. Поиск системообразующей деятельности.

3. Стабилизация. Утверждение системообразующей деятельности. Отработка эффективной технологии. Развитие школьного коллектива, органов самоуправления, рождение коллективных традиций и ценностей. В центре внимания – личность школьника, являющегося субъектом системы.

4. Функционирование. Технология организации жизнедеятельности общешкольного коллектива. Содержание и формы деятельности, их многообразие. Системообразующие виды деятельности и их роль в развитии внутришкольных и внешкольных связей. Показатели и критерии развития и эффективности воспитательной системы школы. Традиции в воспитании.

5. Обновление. Может принимать характер кризиса. Нельзя отно-ситься к кризису как негативному явлению. Его возникновение говорит о динамизме воспитательной системы, о том, что она развивается нормально.

Обновление может идти двумя путями – революционным и эволюционным. Первый вызывается чрезвычайными обстоятельствами в жизни школы или общества. При эффективном управлении воспитательной системой механизмы обновления заложены в самой системе. Обновление системы осуществляется за счет инноваций, ведущих к изменениям системы. Эти изменения и поднимают ее на новую ступень. Если перестройка в целом прогрессивна, то воспитательная система школы, как правило, идет в сторону услож-нения.

Но процесс перестройки противоречив. Включаемые инновации не всегда вписываются органично. Необходимо предварительное моделирование нового состояния системы [4].

При построении модели воспитательной системы школы или моде-лировании ее развития рекомендуем провести организационно-деятельностную игру «Прогноз» [5].

Цель: выработать единую программу организации взаимодействия с детьми и родителями, определить пути развития воспитательной системы школы.

Ход игры. Коллектив разбивается на 4 равные команды (администрация, учителя, родители, подростки). Игра начинается во всех командах одновременно. Командам выдается задание на заранее заготовленных карточках, где указываются вопросы с позиций четырех социальных групп. Игрокам дается 15 минут на обдумывание. После выполнения задания команды (переходят на следующую социальную группу) меняются местами, проходя все четыре социальные группы. В конце игры подводятся итоги работы каждой команды и коллектива в целом.

Игру рекомендуется проводить как с преподавателями, так и с родителями и учащимися старших классов.

Задания участникам игры:

1. Администрация:

1.1. Ваше представление о системе воспитательной работы в школе.

1.2. Возможные формы взаимодействия с учителями и помощь в организации воспитательной работы школе.

2. Учителя:

2.1. Сегодняшние трудности воспитательной работы в школе.

2.2. Ваши предложения по преодолению этих трудностей конкретные формы и методы воспитательной работы.

3. Родители:

3.1. Есть ли у Вас проблемы в организации свободного времени ваших детей.

3.2. В чем возможны точки взаимодействия учителей с родителями в организации свободного времени детей. Какую помощь ждете от учителей.

4. Подростки:

4.1. Какой должна быть внеурочная работа в школе.

4.2. Какую роль Вы отводите учителям в организации Вашего досуга.

Подбор и характер вопросов зависят от целей игры, от уровня профессиональной компетентности игроков и от того, на каком уровне в данный момент предлагается решить ту или иную проблему.

В заключении отметим, что при желании можно достаточно быстро спроектировать идеальную модель воспитательной системы школы, но с момента замысла до реализации идеи пройдут годы. Однако не используйте готовые модели. Ведь еще К.Д. Ушинский предупреждал, что передается не опыт, а идея опыта. А опыт создается собственными усилиями коллектива единомышленников в единстве теории и практики.

Литература.

1. Афанасьев В.Г. Системность и общество. – М.: Политиздат, 1980. – 148 с.
2. Евтушенко С.В. Воспитание на пороге XXI: реалии и перспективы. – М.: Департамент образования, 1998. – 127 с.
3. Караковский В.А. Воспитательная система школы: Педагоги-ческие идеи и опыт формирования. – М.: Творческая педагогика, 1991. – 125 с.
4. Караковский В.А., Новикова Л.И., Селиванова Н.Л. Воспита-ние? Воспитание... Воспитание! – М.: Новая школа, 2000. – 160 с.
5. Нечаев М.П. Педсовет: подходы, технологии, методики. Методическое пособие по воспитательной работе. – М.: Перспектива, 2009. – 112 с.
6. Нечаев М.П. Управление развитием воспитательной системы школы: Монография. – М.: Педагогический поиск, 2011. – 160 с.
7. Управление воспитательной системой школы: проблемы и решения / Под ред. В.А. Караковского и др. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 264 с.

РОЛЬ КЛАССНОГО РУКОВОДИТЕЛЯ В ФОРМИРОВАНИИ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ ШКОЛЬНИКА

Зубова Елена Ивановна, *старший преподаватель кафедры воспитательных систем, ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Аннотация: В статье показана актуальность духовно-нравственного развития и воспитания школьников в рамках внеурочной деятельности в образовательной среде школы. Раскрывается роль классного руководителя в системе внеурочных мероприятий по развитию и воспитанию духовно-нравственных ценностей школьника.

Ключевые слова: духовно-нравственные ценности, воспитательный потенциал образовательного учреждения.

Изменения, происходящие в обществе, в том числе и в сфере образования как одного из социокультурного и духовного феномена, требуют пристального и всестороннего осмысления в области духовного и нравственного становления подрастающего поколения.

Сегодня все более очевидной становится потребность в одухотворении образования, в возвращении его к первоначальному смыслу: «образовать» – значит, помочь человеку сформировать Образ мира, в котором духовно-нравственные приоритеты бесспорны. Основным средством в этом благородном деле становится воспитание. Еще Ян Амос Коменский утверждал, что следующий век будет именно таким, какими будут воспитанные для него будущие граждане [1, с. 416].

Важность духовно-нравственного и патриотического воспитания в формировании личности гражданина неоднократно подчеркивалась в выступлениях Президента России В.В. Путина, который отмечал: «Для гражданина России важны моральные устои, которые он впервые обретает в семье. Именно они составляют стержень патриотизма. Это главное. Без этого России пришлось бы забыть и о национальном достоинстве, и даже о национальном суверенитете. Насущная задача образования в современной России - восстановление и развитие ее духовного, интеллектуального и информационного потенциала, утверждение национального и государственного патриотического самосознания граждан, обеспечения уровня знаний населения, который необходим для самостоятельного, независимого существования страны».

Без укрепления духовных начал нашей жизни, её нравственных основ невозможно поступательное развитие российского общества. В условиях реализации национальной образовательной инициативы «Наша новая школа» вектор образовательной политики направлен на духовно-нравственное воспитание. Закон «Об образовании» (ст.9.) устанавливает в качестве важнейших задач, на решение которых должна быть направлена деятельность общеобразовательных школ, «духовно-нравственное развитие, воспитание и качество подготовки обучающихся» [2]. Формат ФГОС как общественного договора (основа построения российского гражданского общества) и норма Закона «Об образовании» потребовали научного обоснования процессов консолидации общества в образовательной деятельности. В ответ была разработана «Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России», определившая методологическую и идеологическую основу новых стандартов общего образования в части воспитания, социализации, развития человеческого потенциала, тесно связывающая цели образования с решением проблем развития российского общества, включая преодоление духовного кризиса; требующая переосмысления задач воспитания как первостепенных приоритетов в образовании; к важнейшим задачам воспитания относят формирование духовности и высокой нравственности [3].

Сухомлинский считал, что «незыблемая основа нравственного убеждения закладывается в детстве и раннем отрочестве, когда добро и зло, честь и бесчестье, справедливость и несправедливость доступны пониманию ребенка лишь при условии яркой наглядности, очевидности морального смысла того, что он видит, делает, наблюдает» [4, с.120].

Ведь даже взрослому человеку порой трудно выбирать, как поступить в той или иной ситуации не «ударив лицом в грязь». А что же говорить о детях? Еще В.А. Сухомлинский говорил о том, что необходимо заниматься нравственным воспитанием ребенка, учить «умению чувствовать человека» Василий Андреевич

говорил: «Никто не учит маленького человека: «Будь равнодушным к людям, ломай деревья, попирай красоту, выше всего ставь свое личное». Все дело в одной, в очень важной закономерности нравственного воспитания. Если человека учат добру - учат умело, умно, настойчиво, требовательно, в результате будет добро. Учат злу (очень редко, но бывает и так), в результате будет зло. Не учат ни добру, ни злу - все равно будет зло, потому что и человеком его надо сделать» [5, с.170].

Э. Фромм писал, что человек склонен к добру и злу, когда обе склонности уравновешенны, он способен выбирать. Однако, если сердце ожесточилось до такой степени, что его склонности больше не уравновешенны, он более не свободен в выборе. Очевидно, что с воспитанием сердца связан нравственный выбор личности. Забота о сердце является главной заботой духовно-нравственного воспитания – это значит в «возвышении» сердца, научении его любви [6, с.85].

Выдающиеся педагоги К.Д. Ушинский, Н.И. Пирогов, А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинский подразумевали под воспитанием сердца: выбор правильного направления личности, воспитание чуткости ко всему святому,

К. Д. Ушинский писал: «Задача воспитания – пробудить внимание к духовной жизни… Если ваш воспитанник знает много, но интересуется пустыми интересами, если он ведёт себя отлично, но в нём не пробуждено живое внимание к нравственному и прекрасному – вы не достигли цели воспитания» [7, с.131]. Никакие высокие технологии не помогут человеку стать порядочным, патриотом своей Родины, человек не сможет достигать серьёзных целей, умело реагировать на жизненные ситуации, если в нём не будет заложен нравственный стержень.

Без воспитания немыслима жизнь человеческого общества, ибо его назначение – передача накопленных знаний и жизненного опыта от поколения к поколению. Без этого невозможно развитие человека. В современных условиях, связанных с экономическим, социальным и духовным кризисом, невозможно воспитание только как процесс передачи опыта, материальных и духовных ценностей.

Духовно-нравственное воспитание – это процесс содействия восхождению детей к нравственному идеалу, через приобщение их к нравственным ценностям (добро, долг, верность, истинность, благодарность, отзывчивость, милосердие), пробуждение и развитие нравственных чувств (стыда, сострадания, долга любви и веры); становление нравственной воли (способности к служению добру и противостояние злу, терпения и терпимости, готовности к преодолению жизненных испытаний и противостоянию соблазнам, стремления к духовному совершенствованию); побуждение к нравственному поведению (послушание, служение Отечеству, проявление духовной рассудительности, доброй воли).

Воспитательная деятельность классного руководителя в школе охватывает множество проблем и является исключительно многогранной как по содержанию, так и по разнообразию методов, форм и средств педагогического воздействия на учащихся. Какую бы сторону учения и практической деятельности школьника мы ни взяли, она так или иначе находит свое отражение в работе его наставника, касается обязанностей педагога. Но поскольку любая область поведения и жизни учащихся затрагивает сферу нравственности, постольку все разнообразные виды педагогической деятельности классного руководителя так или иначе связаны и направлены на моральное воспитание, на стимулирование нравственного развития учащихся [8, с.520].

Учителя осуществляют духовно-нравственное воспитание главным образом в процессе обучения, используя для этого содержание изучаемого материала и различные методические приемы, способствующие осмыслению и усвоению морально-политических идей. Среди возможных путей обретения духовности детьми педагоги называют художественное образование – приобщение к литературе, искусству, музыке, этике, эстетике, учебным предметам гуманитарного («человеческого») цикла.

Другой путь к духовности – использование возможностей дополнительного образования, внеклассной работы, такая целостная организация жизни учащихся, при которой ребенок невольно осмысливает и «вочеловечивает» все явления окружающего мира, и тем самым становится причастным этому миру.

Классные руководители проводят эту работу в системе внеурочных мероприятий, то есть классный руководитель выступает как основной организатор нравственного воспитания учащихся во внеурочное время. Работа классного руководителя – целенаправленная, системная, планируемая деятельность, строящаяся на основе программы воспитания всего образовательного учреждения, анализа предыдущей деятельности, позитивных и негативных тенденций общественной жизни, на основе личностно-ориентированного подхода с учётом актуальных задач, стоящих перед педагогическим коллективом школы, и ситуации в классном коллективе, межэтнических, межконфессиональных отношений. Классный руководитель принимает во внимание уровень воспитанности обучающихся, социальные и материальные условия их жизни, специфику семейных обстоятельств [9, с. 6].

Одной из важнейших задач классного руководителя является системная работа с коллективом класса. Педагог гуманизирует отношения между детьми в коллективе, способствует формированию нравственных смыслов и духовных ориентиров, организует социально ценные отношения и переживания воспитанников в классном сообществе, творческую, личностно и общественно значимую деятельность, систему самоуправления; создаёт ситуацию защищённости, эмоционального комфорта, благоприятные психолого-педагогические условия для развития личности ребёнка, способствует формированию навыков самовоспитания обучающихся. Процесс духовно-нравственного воспитания в школе характеризуется многоплановостью и разнообразием средств педагогического воздействия на учащихся, осуществляется в

различных формах при помощи разнообразных методов, приёмов и воспитательных средств, учитывают и особенности учащихся того или иного возраста, конкретные условия жизни классного коллектива.

После начальной школы дети приходят с культурой, сформированной исключительно в семье и первым учителем. Окунаясь в общение во время обучения с более взрослыми учащимися, мировоззрение их расширяется, и задача классного руководителя контролировать и направлять этот опыт в русло духовно-нравственного воспитания и общечеловеческих ценностей.

Основой в воспитании должны быть национальные духовно-нравственные традиции народа. Выдающийся педагог К.Д. Ушинский писал: «Дух школы, её направление, её цель должны быть обдуманы нами самими, сообразно истории нашего народа, степени его развития, его характеру, его религии. Постигая отечественную культуру, связанную непосредственно с духовным опытом, школьник придёт к осмыслению того, в какой стране он живёт, какие ценности отстаивали его предки» [10, с. 172].

Формами привития школьникам российских духовно-нравственных ценностей могут быть: система классных часов, викторин, круглых столов, конкурсы проектов, рисунков, творческие фестивали и др. по темам: «Я - гражданин Земли Российской»; «Россия – моя территория»; «Я - молодой россиянин», «Традиции, обычаи Земли Российской»; «Моё моральное кредо»; «Круглый стол с острыми углами».

Формы работы классного руководителя определяются исходя из педагогической ситуации, сложившейся в школе и в данном классе, традиционного опыта воспитания [11, с. 290] :

- классный час – занимает особое место в деятельности классного руководителя, форма организации процесса непосредственного общения педагога и воспитанников, в ходе которого могут подниматься и решаться важные моральные, нравственные и этические проблемы;
- беседы;
- читательская конференция - она помогает не только расширить кругозор школьников, развить у них художественный вкус, но и усвоить нормы и принципы нравственности;
- диспут по вопросам морали – сложная и вместе с тем действенная форма убеждения;
- метод коррекции поведения - этот метод направлен на то, чтобы создать условия, при которых ребенок внесет изменения в свое поведение, в отношения к людям;
- упражнение в системе нравственного воспитания - процесс нравственного воспитания обязательно включает в себя приучение воспитанников к выполнению норм и правил общественной морали, выработку и закрепление у них устойчивых привычек поведения;
- воспитание в труде – это наиболее действенное воспитание. Если школьник занят трудом, он обычно любознателен и дисциплинирован, требователен к себе и честен, он надёжный помощник в семье. У него больше развито чувство ответственности;
- метод игровых ситуаций - для младших школьников отражением и воспроизведением общественной жизни является игра. Игровые ситуации позволяют легко, увлекательно, без назойливого дидактизма взрослых усваивать на практике правила поведения;
- методы стимулирования - помогают человеку формировать умение правильно оценивать свое поведение, что способствует осознанию им своих потребностей - пониманию смысла своей жизнедеятельности, выбору соответствующих мотивов и соответствующих им целей, то есть тому, что составляет суть мотивации;
- методы воспитывающих ситуаций - классный руководитель специально создает лишь условия для возникновения ситуации. Когда в ситуации возникает проблема для ребенка, и существуют условия для самостоятельного ее решения, создается возможность социальной пробы (испытания) как метода самовоспитания;
- методы дилемм - они направлены на включение учащихся в систему новых для них отношений. У каждого ребенка должен накапливаться опыт социально полезного поведения, опыт жизни в условиях, формирующих элементы плодотворной ориентации, высоконравственные установки, которые позже не позволят ему вести себя непорядочно, бесчестно.

Роль классного руководителя в духовно-нравственном воспитании настолько огромна, что трудно выразить в нескольких фразах:

- каждый поступок, слово учителя должны быть выверены; -
- движение глаз, взгляд, улыбка должны влиять на настроение и чувства детей;
- педагог должен быть примером для ребёнка, оказывать влияние на его внутренний мир;
- педагог должен уметь понимать и сострадать другим и уделять внимание своему собственному внутреннему миру;
- учить детей адекватному выражению чувств, развивать эмоциональную сферу ребёнка, чувство любви ко всему высокому, святому как основе духовно-нравственного воспитания.

Перед современным учительством стоит сложнейшая задача – возрождение духовности и нравственности нации. Счастливы те люди, в чьей памяти неизгладимый след оставили мудрые слова их классного руководителя, те, чья память хранит самые добрые и тёплые воспоминания о любимом классе, родной школе. Ведь школа – это место, где дети получают не только образование, но и где происходит формирование духовно-ценностных ориентаций.

Воспитательная работа – дело очень не простое, а формирование духовно-нравственных ценностей кажется вообще чем-то невыполнимым. Конечно же, если классный руководитель стремится достичь результатов, он всю свою энергию, знания и душу должен без остатка отдавать ученикам. И конечно же,

нельзя ожидать результатов сию минуту. Воспитание – процесс бесконечный. И всё-таки хочется верить, что работа по духовно-нравственному воспитанию будет с успехом продолжаться и принесёт свои плоды. Все старания не пройдут бесследно, а позволят изменить в лучшую сторону наших детей.

Итак, насыщенная жизнь в школе, тёплая атмосфера в семье, культура в обществе играют огромную роль в духовно-нравственном воспитании ребёнка – эти условия должны быть подчинены воспитанию души и духа, воспитанию любви.

Подводя итог, хотелось бы привести слова известного учёного, директора школы № 825 В.А. Караковского, которые определяют формулу успеха в воспитании: без памяти – нет истории, без истории – нет культуры, без культуры – нет духовности, без духовности – нет воспитания, без воспитания – нет Человека, без Человека – нет Народа! [12].

Литература.

1. Коменский Я. Педагогическое наследие. М.: Педагогика, 1989. – с. 416.
2. Закон Российской Федерации «Об образовании» (от 10.07.1992) № 3266-1; в редакции федерального закона от 22.08.2004г. № 122-ФЗ;
3. Концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности гражданина России.
4. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения, с. 120.- 1981
5.Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения, с.170. - 1981г.
6. Фромм Э. Душа человека. М.: Республика, 1992, с. 85.
7. Ушинский К.Д. Проблемы педагогики.- М:изд- во УРАО,2002г., с. 131.
8. Харламов И.Ф. Педагогика. — М.: Гардарики, 1999. – 520 с.
9. Нечаев М.П. Методика воспитательной работы в новом классном коллективе. М., 2010, с. 6, с.7.
10. Ушинский К.Д. Проблемы педагогики.- М:изд- во УРАО,2002г., с. 172.
11. Болдырев Н.И. Нравственное воспитание школьников. - М.:
Просвещение, 1979, с. 290.
12. Караковский В.А. «УГ Москва», № 7 от 14 февраля 2012.

ИНФОРМАЦИОННО-ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СРЕДА КАК КОМПОНЕНТ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ШКОЛЫ

***Лазарева Ирина Станиславовна**, аспирант кафедры воспитательных систем ГБОУ ВПО «Академия Социального Управления», г.Москва, Россия*

Отличительной особенностью нашего времени является резкое повышение роли информационных процессов в обществе. Жизнь человека протекает не только в физической среде, мире природы, но и в среде искусственной, являющейся продуктом деятельности самого человека. Эта «искусственная среда» имеет несколько составляющих, одна из которых – среда информационная.

Е.В.Петрова пишет: «Прежде чем анализировать проблему адаптации человека в изменяющейся информационной среде, нужно четко определить, что же такое информационная среда, какие этапы прошла она в своем развитии – с древних времен до той эпохи, в которую живет современный человек – информационной эпохи. На заре человечества информационная среда совпадала с окружающей природной средой. Основным источником информации была природа, от которой полностью зависела жизнь людей. С развитием общества происходило накопление вторичной, социальной информации, которая на сегодня играет определяющую роль в развитии отдельной личности и общества в целом. Современную информационную среду можно определить как совокупность информационных условий существования субъекта (наличие информационных ресурсов и их качество, развитость информационной инфраструктуры), а также социально-экономических и культурных условий реализации процессов информатизации. Информационная среда со всеми своими составляющими (электронные средства массовой коммуникации – радио, телевидение, Интернет; компьютеризация всех сфер жизни) стала настолько глобальным явлением в жизни современного человека, что нынешнюю эпоху можно с полным правом назвать информационной эпохой» [2,с.111].

Одним из первых концепцию информационной среды предложил Ю.А. Шрейдер, который рассмотрел ее не только как проводника информации, но и как активное начало, непосредственно воздействующее на ее участников.

Информатизация общества затронула все сферы деятельности человека, включая образование.

Толковый словарь терминов понятийного аппарата информатизации образования дает нам следующее определение данного процесса:

«Информатизация образования – целенаправленно организованный процесс обеспечения сферы образования теорией, технологией и практикой создания и оптимального использования научно-педагогических, учебно-методических, программно-технологических разработок, ориентированных на реализацию дидактических возможностей информационных и коммуникационных технологий, применяемых в комфортных и здоровьесберегающих условиях.

Информатизация образования – новая область педагогической науки, включающая в себя подсистемы обучения, воспитания, просвещения и интегрирующая психолого-педагогические, социальные, физиолого-гигиенические, технико-технологические научно-практические исследования, находящиеся в

определенных взаимосвязях, отношениях между собой и образующие определенную целостность» [6, с.11-12].

В ходе процесса информатизации образования, сложилась особая информационная среда образовательного учреждения, несущая в себе образовательный и воспитательный потенциалы.

Образовательным ресурсам информационной среды школы уделяется достаточно много внимания, тогда как ее воспитательной потенциал остается мало изученным.

Еще В.А.Сухомлинский отмечал, что окружающая детей обстановка, является неотъемлемой частью воспитательного воздействия, справедливо считая ее «необходимым условием полноценного педагогического процесса» и «средством воздействия на духовный мир воспитанников, средством формирования их взглядов, убеждений и хороших привычек» [5, с.134].

Информационная среда, представляя собой одну из составляющих окружения ребенка, имеет непосредственное влияние на формирование его личности. Опираясь на работы С.В. Сидорова, в которых дается описание предметно – пространственной среды школы, попытаемся определить, что включает в себя информационная среда школы.

Компонентами информационной среды школы являются:

1. Средства осуществления педагогического процесса:
- Учебно – методические комплекты;
- Компьютерные программы и электронные приложения к учебникам;
- Медиатека;
- Печатные издания.

2. Элементы предметно-пространственной среды, являющиеся результатами работы самих субъектов педагогического процесса:
- Выставки ученических сочинений, рисунков, поделок;
- Фото-, аудио-, кино-, видеохроники школьной жизни;
- Школьный архив или музей, хранящий подшивки старых стенгазет, афиш, тематических альбомов, результаты краеведческой работы и т.д.;

3. Информационно-организующие элементы предметно-пространственной среды:
- Расписание занятий;
- «Доска объявлений»;
- Школьная газета;
- «Классный уголок».

4. Средства массовой информации:
- Периодические печатные издания;
- Радиопрограммы;
- Телепередачи;
- Теле- и кинофильмы;
- Интернет – ресурсы.

Каждый из компонентов среды несет в себе определенный воспитательный потенциал, который может обладать как положительным, так и отрицательным эффектом. Задача педагога – усилить положительное воздействие и нейтрализовать или свести к минимуму негативное.

Создание благоприятной информационно – воспитательной среды подразумевает такую организацию пространства, при которой воспитательная работа осуществляется наиболее эффективно. Для этого необходимо, чтобы пространство, где протекает воспитательный процесс, уже само по себе являлось средством воспитания, несло большую смысловую и эмоциональную нагрузку.

Таким образом, можно говорить об особой информационно – воспитательной среде школы.

Информационно-воспитательная среда школы – совокупность информационных условий сложившихся в школе (включающих в себя средства осуществления педагогического процесса, элементы предметно-пространственной среды, являющиеся результатами работы самих субъектов педагогического процесса, информационно- организующие элементы предметно-пространственной среды, средства массовой информации), обеспечивающая целенаправленное воздействие на формирование определенных личных качеств обучающихся.

Эффективность информационно-воспитательной среды определяется следующими условиями:
- соответствие целям и задачам воспитания;
- культуросообразность (соответствие общекультурным требованиям, учет особенностей культуры данной национальности, данной местности);
- эмоциональная насыщенность;
- соответствие возрастным особенностям учащихся;
- многоканальность воспитательного воздействия информационной среды (через различные органы чувств);
- участие воспитанников в создании и поддержании информационно-воспитательной среды школы.

Обеспечения целостности развивающейся воспитательной системы в школе включает содержательную и организационную преемственность разных периодов и направлений воспитательного процесса, создание в школе единой информационно-воспитательной среды, единство педагогических

требований и оценок, единство управления, интеграцию воспитательных возможностей школы и среды [1, с.54].

Изучение воспитательного аспекта информационной среды школы является одной из составляющих исследования воспитательных систем, в связи с этим актуальными становятся разработка теории и методики прогнозирования развития информационно – воспитательной среды школы, создание моделей информационно – воспитательных систем, адаптированных условиям различных школ.

Литература.

1. Караковский В.А., Новикова Л.И., Селиванова Н.Л. Воспитание? Воспитание… Воспитание!: Теория и практика школьных воспитательных систем. – М., 1996. -199 с.
2. Петрова Е.В. Человек в современной информационной среде: проблемы социальной адаптации // Информационная эпоха: новые вызовы человеку и обществу. М.: ООО «Широкий взгляд», 2008. С. 100-118
3. Рожков М.Н., Байбородова Л.В. Организация воспитательного процесса в школе. – М.: ВЛАДОС, 2002. – 265 с.
4. Смирнов, М.А. Информационная среда и развитие общества// Информационное общество. – 2001.- № 5. с.50-54.
5. Сухомлинский, В.А. Павлышская средняя школа: обобщение опыта учеб.-воспитат. работы в сел. сред. школе / В.А. Сухомлинский. – М.: Просвещение, 1979. – 396 с.
6. Толковый словарь терминов понятийного аппарата информатизации образования. – М.: ИИО РАО, 2009. – 96 с.

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА ДЕТСКОГО ДОМА-ШКОЛЫ КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ РЕСУРС МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Миронова Галина Петровна, *директор ГБОУ Непецинский детский дом-школа Московской области, Россия*

В 2011 году Непецинский детский дом-школа гостеприимно встречал гостей на 50-летии образовательного учреждения. За свой полувековой цикл учреждение занималось образованием и воспитанием детей: 1961- 1992 г. – санаторно-лесная школа для детей с различными отклонениями в здоровье.

1992 год - областной центр, затем школа-интернат, занимающаяся проблемой реабилитации детей с нервно-психическими нарушениями, испытывающими трудности в условиях обычной школы, склонных к асоциальному поведению.

В 2001г. Министерство образования Московской области в целях оптимизации сети образовательных учреждений и в связи с необходимостью принятия первоочередных мер по улучшению положения детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей школу-интернат перепрофилировало в Непецинский детский дом-школу. В данном статусе учреждение функционирует двенадцатый год.

В образовательном учреждении живут, воспитываются и обучаются 50 воспитанников в возрасте от 7 до 17 лет.

Задачи, которые ставит перед нами ФГОС НОО ориентированы на формирование личностных качеств выпускника образовательного учреждения.

В соответствии с «Типовым положением об образовательном учреждении для детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей» администрация и педагогический коллектив выполняют следующие задачи: создание благоприятных условий, приближенных к домашним, способствующих умственному, эмоциональному и физическому развитию личности; обеспечение социальной защиты, медико-психолого-педагогической реабилитации и социальной адаптации воспитанников; освоение образовательных программ, обучение и воспитание в интересах личности, общества и государства; обеспечение охраны и укрепление здоровья воспитанников; защита прав и интересов воспитанников.

Основное направление работы педагогического коллектива - это духовно-нравственное становление личности, развитие способностей ребенка, его познавательных интересов, формирование социальных умений и навыков, необходимых в жизненном самоопределении, обучение по программам начального и основного общего образования с учетом особенностей каждого обучающегося, использование в процессе обучения методики личностно-ориентированного подхода и др.

Система воспитательной работы, сложившаяся в нашем образовательном учреждении включает:

- Личностное и профессиональное самоопределение как основа социализации детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.
- Духовно-нравственное становление личности ребенка.
- Воспитание семьянина в условиях детского дома-школы.
- Реализация программ дополнительного образования.

Структура воспитательной работы представляет собой следующие звенья единого учебно-воспитательного пространства:

1. Урок (ибо только образованный человек может считать себя воспитанным).
2. Программа воспитательной работы каждого детского коллектива (группы).
3. Дополнительное образование через систему кружковой работы.
4. Коллективное творческое дело.
5. Интеграция в социум (тесная взаимосвязь с учреждениями культуры, спорта и др.).

В образовательном учреждении реализуются в соответствии с ФГОС следующие программы:

1. «Основная общеобразовательная программа начального общего образования», разработанная с учетом рекомендаций «Примерной основной образовательной программы образовательного учреждения. Начальная школа» г. Москва, «Просвещение», 2011г.

2. «Основная общеобразовательная программа основного общего образования», разработанная с учетом рекомендаций «Примерной основной образовательной программы образовательного учреждения. Основная школа» г. Москва, «Просвещение», 2008г.

Большое значение в развитии познавательной активности воспитанников имеет внеурочная деятельность, в том числе предметные недели, традиционно проходящие в детском доме-школе: русского языка и литературы, детской книги, английского языка, математики, истории, предметов естественно - научного цикла. Ребята с удовольствием принимают участие в подготовке и проведении этих мероприятий и показывают уровень заинтересованности, творческий потенциал.

Для социального воспитания и успешной реабилитации детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в Непецинском детском доме-школе реализуется рекомендованные Министерством образования и науки РФ программы: «Становление», «Воспитание семьянина в условиях детского дома-школы», Е.Д. Худенко «Современные подходы к планированию воспитательной работы в условиях детского дома», программа Сидоровой Л.К. «Программа социального воспитания детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей».

Установлены и поддерживаются связи с научными коллективами Московской области: БГОУ ВПО Педагогическая академия последипломного образования и ГОУ ВПО МГОСГИ в г. Коломна.

Для успешной реабилитации и социализации детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей педагоги решают следующие задачи:

-Обеспечение социальной защиты и охраны здоровья детей-сирот.
-Обеспечение роста качественного уровня образования.
-Индивидуализация обучения и воспитания.
-Работа над единством основного и дополнительного образования воспитанников.
-Внедрение инновационных педагогических технологий для оптимизации образовательного и воспитательного процессов.
-Формирование у воспитанников положительно ориентированных жизненных планов, профессиональных намерений, социально-бытовых умений и навыков, способности противостоять асоциальному окружению и следовать принятым в обществе законам.
-Создание благоприятных условий проживания и развития детей.

Способствование развитию семейных форм устройства детей.

Основные направления воспитательной деятельности:

- Кто я? Нормы полоролевого поведения человека в современной культуре.
- Гигиена как условие сохранения здоровья и жизни.
- Этические нормы жизни как регулятор поведения людей.
- Общение с детьми и взрослыми.
- Природный мир вокруг нас. Человек как часть природы. Экологическая культура.
- Отечество (Родина) как место, где человек родился и познал счастье жизни.
- Правовые нормы жизни – культура взаимодействия со средой проживания.
- Правила ухода за жилым помещением, растениями, животными.
- Знакомство с профессиями.
- Экономика и ее роль в жизни человека. Финансово-денежные нормативы жизни.
- Основы безопасности жизнедеятельности.

Работа по данным направлениям строится на основе принципов гуманистической направленности (отношение воспитателя к детям и подросткам как к ответственным субъектам собственного развития, а также стратегия взаимодействия, основанная на субъект-субъектных отношениях), природосообразности (воспитание детей согласно их полу и возрасту, формирование ответственности за самих себя, за экологические последствия своих действий и поведения); культуросообразности (воспитание основывается на общечеловеческих ценностях); эффективности социального взаимодействия (расширение сферы общения, формирование социально-бытовых умений и навыков). Реализация принципа концентрации воспитания на развитие социальной и культурной компетенции личности обеспечивает помощь воспитаннику в освоении социокультурного опыта и свободном самоопределении в социальном окружении. Воспитательный процесс выстраивается как логическое восхождение от возраста к возрасту, каждый новый шаг – ступенька вверх в духовном, физическом и социальном становлении.

Важным направлением в работе воспитателя является профилактическая деятельность по предупреждению употребления спиртных напитков, наркомании, табакокурения, безнадзорности. Поэтому особое место в календарно-тематическом планировании отводится занятиям, посвященным здоровому образу жизни, профилактике правонарушений. Воспитателями 1 группы проведены клубные часы по следующей тематике: беседы «Курение – это вредно», «Алкоголизм, подростки и закон», практикум с элементами тренинга «Умей сказать: НЕТ!»; воспитателями 2 группы - анкетирование «Какой образ жизни ты выбираешь?», беседа «Табачный дурман», деловая игра «Пить или не пить»; 3 группа – беседа по профилактике наркомании «Ты должен жить», игровая программа «Если хочешь быть здоров»; 4 группа –

час общения «Ставим условие: долой сквернословие», правовой лекторий «Я и закон»; 6 группа – беседа «Детки в пивной клетке», лекция «Наркотики. Оружие самоистребления», ситуативный практикум «Решения, которые я принимаю»; 7 группа – просветительское занятие «Профилактика вредных привычек», правовая игра «Суд над хулиганством», цикл занятий по граждановедению «Твои права и обязанности». Воспитатель Шульга А.В. разработала, опробировала и успешно реализует в практической деятельности программу по профилактике табакокурения «Сигаретам – НЕТ!».

Детский дом – это институт социального спасения детей, в котором обеспечивается их подготовка к самостоятельной жизни. Педагоги детского дома-школы используют принцип: самый близкий путь к душе ребенка, лишенного семьи, открывает искусство, приобщение к творчеству, познавательной деятельности. Радость творчества рождает в маленьком человеке тягу к созиданию. Изменение растущего человека, врачевание его души красотой, творчеством возможно в любом виде деятельности, сопряженной с учебно-воспитательным процессом. Разноплановое художественное эстетическое воспитание успешно совмещается с занятиями физкультурой и спортом, которые в свою очередь также сопряжены с творчеством, но другого рода, и активизацией познавательной деятельности.

Одной из основных задач, стоящих перед коллективом, является развитие творческих способностей воспитанников. Все дети занимаются в кружках и клубах по интересам: «Компьютерный»; «Поваренок»; «Прикладное искусство»; «Вокально-инструментальный»; «Танцевальный»; «Юнкор»; «Спортивные игры»; «Резьба по дереву»; «Военно-патриотический клуб»; «Бодибилдинг».

О результатах кружковой работы можно судить по впечатлениям детей и педагогов от выставок, устраиваемых руководителями кружков, от праздничных концертов и тематических вечеров.

Наши воспитанники принимают активное участие в областных и Всероссийских конкурсах детского творчества.

В областном этапе Всероссийского Фестиваля детского творчества «Созвездие» ежегодно принимают участие более 40 воспитанников и занимают призовые места, блестяще выступая во всех номинациях (в 2012г. 10 призовых мест).

Театральный коллектив Непецинского детского дома-школы также занял 1 место во Всероссийском детском и юношеском фестивале «Театральная азбука», проходившем по инициативе благотворительного фонда «Алфавит» в Российской государственной детской библиотеке г. Москвы.

Благотворительный фонд «Алфавит» ежегодно проводит выставку-ярмарку «Вернисаж на Николиной Горе», где выставляются творческие работы воспитанников детских домов, школ искусства Подмосковья и близлежащих областей. Работы наших ребят пользуются большим успехом, постоянные посетители выставки их ждут с нетерпением.

В спартакиаде в рамках турнира «Юность России» наши воспитанники заняли 2 место в общекомандном зачете среди областных детских домов и школ-интернатов в прошлом 2011-2012 учебном году.

Коллективные творческие дела играют большую роль в воспитательной работе. Коллективная деятельность заражает и заряжает ребят энергией. Работая в творческом коллективе, воспитанники стараются показать себя с лучшей стороны, на это их вдохновляет множество детских и взрослых глаз: их признают, поощряют, награждают.

Традиционными формами проведения КТД в учреждении стали: 1.Конкурсно-игровые вечера: «Всем всегда весело», «Гиннес-шоу», «Масленица», «Пойми меня» и др. 2.Тематические праздники: «Школьная страна» - 1 сентября, «День рождения нашего дома», спектакль «Новогоднее волшебство», «Вдохновение» - музыкально-хореографический творческий отчет, музыкально-поэтический спектакль «Сплети мне, милая, кольчугу из ромашек» - 9 мая. 3.Спортивно-оздоровительные мероприятия: соревнования по различным видам спорта, веселые эстафеты, туристические походы. 4. Военно-спортивные мероприятия: «Марш-бросок» - ко Дню защитника Отечества, военно-спортивная игра «Зарница».

В рамках культурного и творческого обмена наши дети выступали на сцене ГОУ ВПО «Московского социальногуманитарного института», в том числе исполняли музыкальные произведения на свирелях и блокфлейтах, показали танец «Фламенко», «Девичий хоровод». Незабываемые впечатления дети получили от тематической программы, посвященной снятию блокады Ленинграда в Молодежном центре «Выбор». Они встречались с ветеранами-блокадниками, посетили культурно-досуговую программу, посвященную Дню защитника Отечества.

На нашей сцене актерская группа церкви Святой Троицы г. Москвы показала прекрасный музыкально-поэтический спектакль «Рождество Христово».

В прошлом учебном году с инициативой проведения международного телемоста к нам обратились ученики и педагоги одной из школ столицы Азербайджана принять участие в национальном празднике весны Новруз. Это приглашение приняли наши воспитанники и в ответ показали азербайджанским друзьям, как на Руси празднуют Пасху. Провели замечательный тематический вечер «Праздник Пасха в традиционной культуре русского народа».

Усилия педагогов и воспитателей детского дома-школы направлены на расширение социальной модели воспитанника, повышение их самооценки за счет создания ситуации успеха, широких возможностей для творческой и иной деятельности, способствующей максимальной реализации личностных и социально значимых потребностей, воспитание подлинного гражданина и счастливого человека.

Литература.
1. Нечаев М.П. Управление развитием воспитательной системы школы. – М.: Педагогический поиск, 2011.
2. Сидорова Л.К. Программа социального воспитания детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей. – М.: АИРИС ПРЕС, 2004.
3. Худенко Е.Д. Современные подходы к планированию воспитательной работы в условиях детского дома. – М.: АНМЦ: Развитие и коррекция, 2005.
4. Программы, рекомендованные Министерством образования и науки РФ «Становление», «Воспитание семьянина в условиях детского дома». – М., 2004.

ПРЕДМЕТ «ОСНОВЫ ПРАВОСЛАВНОЙ КУЛЬТУРЫ И СВЕТСКОЙ ЭТИКИ» КАК КОМПОНЕНТ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ ШКОЛЫ.

***Яшкина И.С.**, старший преподаватель кафедры воспитательных систем ГБОУ ВПО «Академия Социального Управления», г.Москва, Россия*

Основы религиозных культур и светской этики (ОРКСЭ) – учебный предмет, который включен Министерством образования и науки Российской Федерации в школьную программу в качестве компонента с 1 сентября 2012 года обязательным для всех регионов Российской Федерации.

Нормативная база: Конституция РФ (ст.13,14) (свободный выбор учащимися (представителями) религиозных культур и светской этики); Закон «Об образовании» (п. 4, ст.14) (реализация права свободного выбора мнений и убеждений); Закон «О свободе совести и о религиозных объединениях» (ст.5) (право родителей обучать детей религии (вероучению) вне образовательной программы); Закон «Об основных гарантиях прав ребёнка»; ФГОС начального общего образования; утвержден приказом МО РФ от 06.10. 2009 г. №373; Из приказа Минобрнауки России № 1241 от 26.11.2010 « О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утверждённый приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 6 октября 2009 г. № 373» (включена программа духовно-нравственного развития, воспитания обучающихся на ступени начального общего образования); Поручение Президента РФ от 2 августа 2009 г. № Пр-2009; Распоряжение Правительства РФ от 28 января 2012 г. №84-р «О введении курса ОРКСЭ с 1 сентября 2012 г.»

Данный курс является важным компонентом воспитательной системы школы. Его введение обусловлено временем, в котором государство пытается возродить утраченные и забытые культурные традиции единой семьи Российского народа. В годы воинствующего атеизма, а затем в 90-е годы у значительной части населения страны общечеловеческие ценности были смещены или деформированы, были утрачены такие понятия как «патриотизм», «общественная нравственность», «национальные общественные отношения». Для многих деньги, власть стали важнее, чем совесть, честь, патриотизм. Коренные экономические изменения в жизни страны обострили социальные проблемы населения, привели к потере общих для всех граждан духовных ценностей. Эти изменения снизили культуру в обществе. Был полностью разрушен институт семьи, как носитель традиций, передающий из поколения в поколение лучшие черты русского человека. Деградация общества, потери нравственности, отказ от традиционных человеческих принципов заставили принять на государственном уровне меры, обеспечивающие усиление воспитательной функции школы.

Нельзя сказать, что в советское время в нашей школе не было воспитания школьников, напротив, патриотическое и гражданское воспитание всегда были приоритетными и важными. В современной школе вопросам развития и воспитания уделяется огромное значение в качестве духовно – нравственного, патриотического, гражданского. Учитель на сегодняшний день ближе расположен к ребенку, чем родители, у которых порой не хватает и времени, чтобы пообщаться с ребенком и знаний. Сами дети зачастую прибывают в определенном вакууме, многие просто не могут сделать свой нравственный выбор. Школьный возраст - период, когда идет процесс формирования моральных, нравственных идеалов. Наше общество стоит на гране выживания, в этих условиях государство вводит изучение комплексного курса ОРКСЭ.

Все участники образовательного процесса: учителя, родители, представители общественности понимают, насколько необходимо введение данного курса в школьную программу.

Данный курс изучается в 4 классе в течение всего учебного года, что составляет 34 учебных часа (1 час в неделю). Данный предмет заносится в журнал, но является безоценочным (отметки в журнал учитель не выставляет). В журнале записывается тема урока и домашнее задание. Как оценить работу обучающихся? Учитель может поощрить ребенка словесно, в рабочей тетради (если она ведется) подходящим значком.

Предмет включает 6 модулей:

- «Основы православной культуры»
- «Основы исламской культуры»
- «Основы иудейской культуры»
- «Основы буддийской культуры»
- «Основы мировых религиозных культур»
- «Основы светской этики»

Родители (законные представители) должны выбрать вместе с детьми изучаемый модуль и подтвердить его письменным заявлением с обеих сторон.

Учебный курс является культурологическим и направлен на развитие у обучающихся 4 класса представлений о нравственных идеалах и ценностях, которые составляют основу светских и религиозных традиций многонациональной культуры России на понимание их значения в жизни современного общества и своей сопричастности к ним. Нужно осознавать, что светский характер обучения, далеко не означает - атеистический. Европейская культура на протяжении почти 2 тысяч лет формировалась под влиянием христианства, которая явилась для многих народов национально образующей составляющей (русская нация формировалась под влиянием православия). С течением времени влияние церкви ослабевало, но основы, закрепленные в языке, традициях и обычаях, сохранились и остаются актуальными до сих пор.

Основной целью курса «Основы религиозной культуры и светской этики» является: формирование у младшего подрастающего поколения мотиваций к осознанному нравственному поведению, основанному на знании и уважении культурных и религиозных традиций многонационального народа России, а также к диалогу с представителями других культур и мировоззрений.

Задачи учебного курса «Основы религиозной культуры и светской этики»:

- знакомство обучающихся с основами православной, исламской, буддийской, иудейской культурами, основами мировых религиозных культур и светской этики.
- развитие представлений младшего подростка о значении нравственных норм и ценностей для достойной жизни личности, семьи, общества.
- формирование у младшего школьника мотиваций к осознанному нравственному поведению, основанному на знании и уважении культурных и религиозных традиций многонационального народа России, а так же к диалогу с представителями других культур и мировоззрений.
- воспитание личности гражданина России посредством приобщения его к культурным и нравственным ценностям.

Все содержание курса выстраивается на основе трех 3 базовых национальных ценностях:

1) Отечество;

2) Семья;

3) Культурные традиции.

Через изучение этих блоков осуществляется развитие и воспитание обучающихся.

В каждом модуле есть темы, которые обучающиеся изучают совместно, это позволяет познакомиться с особенностями культурных традиций других конфессий. В период прохождения данных тем обучающиеся готовят проекты (индивидуальные и коллективные, выполненные совместно с учителем или с родителями) о своей традиционной культуре: представляют свой национальный костюм, готовят стихи, известных поэтов, песни, танцы, демонстрируют блюда национальной кухни, праздники. На такие уроки уместно будет пригласить и родителей.

Обучение направлено на воспитание ребёнка и опирается на нравственные ценности семьи в воспитании.

Новый предмет имеет большое педагогическое значение для семейного воспитания. Не каждая семья сейчас в полной мере выполняет свои традиционные функции защиты и поддержки. Родители пытаются навязать детям свой образ жизни, живи «как я». Мнение ребенка не слышат и не хотят. Успешное решение воспитательных задач возможно только в согласованном взаимодействии семьи и школы. Предмет рассчитан на партнёрство учителей и родителей. Выполнить домашнее задание обязан ученик, но в учебнике есть задания для совместного выполнения. Вопросы, предлагаемые в конце параграфа, позволяют определить, насколько ребенок усвоил пройденный материал. Есть вопросы, творческого характера, требующие помощи старших: родителей, бабушек и дедушек. Напрягая, таким образом, свою память, старшее поколение передает опыт и традиции своим детям и внукам. Выполнение проекта потребует знание не только учебника, но дополнительной литературы, а это значит, что ребенку понадобится и Интернет и другая справочная или энциклопедическая литература. Сколько можно выполнить проектов в течение учебного года? Подготовка проекта требует много знаний, времени, а значит, ребенок долго будет находиться за компьютером (как более распространенный для него источник информации), а это вредно для здоровья. С другой стороны, помимо данного предмета ребенок изучает и другие предметы, требующие подготовки. В течение учебного года учитель с учетом возможности своих подопечных может регламентировать их количество (2-3 проекта в год).

На уроках учитель для воспитания моральных, нравственных, духовных качеств обучающихся должен использовать произведения литературы, искусства, а также заповеди. Задача педагога - в беседе, в диалоге, через мир прекрасного, через добрые поступки «заставить» ребенка задуматься, оценить свои действия по отношению к другим. В конце урока необходима рефлексия, следует обратиться к обучающимся с вопросами: «А как бы поступил ты?», «А ты мог бы так поступить?», «Как бы ты посоветовал поступить?» и т.п. Такие вопросы способны заставить ребенка задуматься, оценить поступок, принять (пропустить через сердце свое), сделать вывод, высказать свою точку зрения. Это поможет сформировать нравственный стержень в детях, заложит основы их морального поведения.

Изучив в течение года заповеди (законы), общечеловеческие и общенациональные ценности, культурные традиции, обучающиеся должны надолго их запомнить и передать будущему поколению. Только тогда будет достигнута поставленная цель. Когда ждать результата? Не скоро. Нельзя надеяться на

то, что все обучающиеся 4 – х классов будут обладать теми качествами души, к которым учитель их подводил. Есть и условие, при котором будет результат – это продолжение курса. Огромную роль в воспитании духовных и нравственных идеалов играют СМИ. Наши дети не смотрят «советские мультфильмы» как мы их называем, а смотрят «боевики». Вот и получится, что труды будут напрасны. Давая такой заказ школе, само государство должно лицом повернуться к детям, они все наши, чужих не бывает. Значит и учитель, и родитель, и государство в этом случае, несет ответственность за образование российских школьников, осознавая, что это наше будущее.

Хотелось бы отметить и трудности, с которыми сталкивается учитель.

Не каждый учитель готов преподавать данный предмет. Дети – народ любознательный, а значит, смогут задать сложные, каверзные вопросы. Учитель должен хорошо знать предмет, культурные традиции, он должен сам быть носителем этой культуры. Само отношение учителя к предмету должно быть искренним и вызывать интерес, дети хорошо улавливают фальшь. То количество часов для переподготовки (72 часа) явно не достаточно. У учителя нет методички с разработками уроков, а если они имеются, то из – за нашей «аттестации» учителей, все держится в строгом секрете. Вот и получается, подсмотрел на семинаре, добавил свое и провел урок. А как было бы хорошо обмениваться опытом проведения уроков между преподавателями области, создать сайт и помещать интересные наработки. Может быть, со временем появятся хрестоматии с нужными текстами, соберется фильмотека.

Учитель загружен он ведет уроки, затем занят организацией внеурочной деятельности, проверкой тетрадей, а еще нужно подготовиться к новому предмету. Занимает это очень много времени. Только тот, кто заинтересован, кто действительно хорошо знает свой модуль, может сделать уроки интересными для ребят и незабываемыми.

Литература.

1. Виноградова Н.Ф., Власенко В.И., Поляков А.В. Основы духовно – нравственной культуры народов России. 4 класс. М., 2011.
2. Карамазов В.Д. Всеобщая история религий мира. М., 2011.
3. Кураев А.В. Основы духовно – нравственной культуры народов России. Основы православной культуры. 4 – 5 класс. М., 2011.
4. Данелюк А.Я. Основы религиозных культур и светской этики. Программы общеобразовательных учреждений.4 -5 классы. М., 2010.
5. Основы религиозных культур и светской этики. Книга для учителя. 4-5 классы: справочный материал для общеобразовательных учреждений / Сост. Б. Х. Бгажноков, В.А. Тишкова, А.В. Глоцер. М., 2010.
6. Саплина Е.В., Саплин А.И. Основы духовно – нравственной культуры народов России. 4 класс. М., 2010.
7. Студеникин М.Т. Основы духовно – нравственной культуры народов России. Основы светской этики. 4 класс. М., 2011.
8. Членов М.А., Миндрина Г.А., Глоцер А.В. Основы духовно – нравственной культуры народов России. Основы иудейской культуры. 4 – 5 класс. М., 2011.
9. Латышина Д.И. Основы духовно – нравственной культуры народов России. Основы исламской культуры. 4 – 5 класс. М., 2011.
10. Чимитдоржиев В.Л. Основы духовно – нравственной культуры народов России. Основы буддийской культуры. 4 – 5 класс. М., 2011.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ С УПОЛНОМОЧЕННЫМ ПО ЗАЩИТЕ ПРАВ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

Куницына Светлана Михайловна, *кандидат педагогических наук, доцент кафедры воспитательных систем Академии социального управления, г.Москва, Россия*

Успех социально-экономических реформ во многом определяется уровнем образования граждан, степенью их готовности к жизнедеятельности в условиях рыночных отношений. Практика развитых западных стран показывает, что социальную базу рыночных преобразований составляют «сильные» социальные слои, высокообразованные граждане, которым легче адаптироваться к новым условиям. Образование и воспитание - это основа социума. Они обусловливают эффективность всех остальных, в том числе экономических, элементов и факторов общественного прогресса.

Образование как целенаправленный процесс обогащения личности и групп людей фундаментальными и прикладными знаниями, соответствующими современному уровню развития, охватывает целую систему отношений, складывающихся между государством и личностью, между государством и образовательным учреждением, между педагогами и обучающимися и др. Все эти отношения нуждаются в адекватном регулировании, которое осуществляется как правовыми нормами, так и нормами профессиональной педагогической этики. Правовое регулирование является приоритетным, потому что все субъекты образования наделены соответствующими правами и обязанностями в данной сфере. Эти права и обязанности должны быть реализованы, что достигается, в том числе, посредством применения мер государственного принуждения (включая меры юридической ответственности).

При этом нельзя недооценивать того важного факта, что система образования способна к самоуправлению и саморазвитию. Главное, чтобы процессы самоорганизации системы образования не нарушали прав и интересов ее субъектов, осуществлялись в рамках, определенных законом, общих принципов и требований по организации образования.

Система образования представляет собой школу демократии. Именно здесь формируется человеческая личность. В системе среднего общего образования обучающийся получает не только научные знания, но и представления о своем предназначении в обществе, о своих правах и обязанностях. Она призвана обеспечить положительную социализацию личности, которая достигается знанием правовых норм.

Правовые нормы регламентируют принципы организации образовательного процесса, позволяющие обеспечивать реализацию прав и интересов всех его участников. Участниками образовательного процесса являются физические лица, наделенные взаимными правами и обязанностями по реализации целей и задач образования (учителя, учащиеся, родители, их законные представители).

Кто же в образовательном учреждении должен отслеживать соблюдение прав несовершеннолетних?

Субъектами, обеспечивающими деятельность образовательного учреждения по защите прав несовершеннолетних, являются директор, его заместители, социальный педагог, педагог-психолог, классный руководитель. Обеспечивая защиту прав участников образовательного процесса, вышеперечисленные субъекты опираются на следующие нормативно-правовые документы: (международные, федеральные, региональные, локальные). Международные нормативно-правовые акты («Всеобщая декларация прав человека», 1948; «Конвенция о правах ребенка», 1989). Федеральные законы, обеспечивающие соблюдение прав участников образовательного процесса («Конституция РФ», 1993; Закон РФ «Об образовании»; Федеральный закон от 24.07.1998 № 124-ФЗ «Об основных гарантиях прав ребёнка в Российской Федерации»; Федеральный конституционный закон от 26.02.1997 № 1-ФКЗ «Об Уполномоченном по правам человека в РФ»; Указ Президента РФ от 01.09.2009 № 986 «Об Уполномоченном при Президенте Российской Федерации по правам ребенка»; Трудовой кодекс РФ, Семейный кодекс РФ). Региональные нормативно-правовые акты («Положение об уполномоченном по защите прав участников образовательного процесса в образовательном учреждении (утв. Уполномоченным по правам человека в Московской области и министром образования Правительства МО и принято на коллегии Министерства образования 05.12.2008г). Локальные нормативно-правовые акты («Положение об уполномоченном по защите прав несовершеннолетних»; «Устав школы»; «Правила школьной жизни»; «Решения Совета школы»; «Положение о форме одежды в школе»; «Единые требования к учащимся» и др.).

В последнее десятилетие в общеобразовательных учреждениях появляются уполномоченные по защите прав несовершеннолетних (омбудсмены). Ими могут быть как работники системы образования, так и независимые лица.

Школьный омбудсмен (уполномоченный) – неофициальное лицо, выбранное педагогами, родителями и учениками. Омбудсмен не подотчетен администрации школы и должностным лицам. Он разбирает конфликтные ситуации, занимается правовым воспитанием и образованием, участвует в формировании правового пространства в школе, является гарантом реализации на практике существующих нормативных и гигиенических требований к организации учебного процесса и условиям труда. При этом важнейшим, приоритетным направлением деятельности уполномоченного, на наш взгляд, является работа с несовершеннолетними.

Зачастую участники образовательного процесса – и в первую очередь учащиеся – не знают прав личности. Они не знают, что обладают определенными правами, основные из которых даны людям от рождения (право на жизнь, на свободу и личную неприкосновенность, на достоинство, неприкосновенность частной и семейной жизни, неприкосновенность жилища), о том, что их права и свободы гарантированы законом. Поэтому одним из наиболее важных направлений деятельности школьных уполномоченных по правам несовершеннолетних должно стать правовое обучение и правовое воспитание детей – передача, накопление и усвоение знаний о праве, формирование соответствующего отношения к праву и практике его реализации. В этой связи, нам представляется важным разъяснительная работа с учащимися, которую необходимо проводить омбудсмену. Детям следует не только разъяснять их права и обязанности, но и объяснять, что другие люди тоже обладают такими же правами, что их (права других людей) следует уважать. Важно научить детей умению использовать права личности, соблюдать запреты и исполнять обязанности по отношению к себе и к другим людям.

Уполномоченный по правам ребенка в Москве, Евгений Бунимович, в своем заявлении, сделанном 08 февраля 2010 года, заявил, что во всех столичных школах будут созданы институты уполномоченных по защите прав несовершеннолетних. Ожидается, что данное нововведение упростит разрешение конфликтных ситуаций в учебных заведениях. Уполномоченные по защите прав несовершеннолетних появятся предположительно с 1 сентября 2010 года в школах каждого округа Москвы. Сначала омбудсмены появятся хотя бы в одном учебном заведении административного округа столицы. А на следующем этапе этот опыт будет распространяться внутри округа. Детский омбудсмен столицы подчеркнул, что такие люди появятся в школах лишь «на добровольной основе».

В интервью сайту «Милосердие.ru» Евгений БУНИМОВИЧ сказал, что речь идет не об обязательном введении уполномоченных, но о такой возможности. Нужен ли школе омбудсмен, каждая школа решит сама.

«Если в школе хорошая атмосфера, нет серьезных конфликтов учителей с учениками, и учителя не видят необходимости в таких уполномоченных, то они вправе оставить все так, как есть. Но если постоянно вспыхивают и усугубляются конфликты, мы с такой школы спросим: почему вы не сделали так, чтобы не доводить конфликт до кризисной ситуации?», — пояснил Евгений Бунимович.

Также только сама школа может решить, кому доверить функции уполномоченного.

Уполномоченный по защите прав несовершеннолетних в образовательном учреждении - это взрослый участник образовательного процесса (не член администрации), к которому можно обратиться если возник конфликт и учащимся следует помочь выйти из конфликтной ситуации сохранив достоинство.

Уполномоченный по защите прав несовершеннолетних в школе должен быть:

- простым, доступным, быстрым средством разрешения конфликтной ситуации;

- неформальным;

- нейтральным;

- пользующийся доверием (школьный Омбудсмен не раскрывает личность людей, обратившихся за помощью или предоставивших ему информацию, кому-либо без разрешения на то обратившегося лица.);

- имеющий доступ к любой информации.

Итак, целью работы школьного омбудсмена является оказание всесторонней помощи всем участникам образовательного процесса в приобретении опыта бесконфликтного поведения и взаимодействия, а так же в приобретении навыков выходить из конфликтной ситуации. К уполномоченному по защите прав несовершеннолетних могут обращаться и учителя, и родители, и ученики.

Назовем основные направления деятельности уполномоченного по защите прав несовершеннолетних:

1. Участие в работе Управляющего совета.

2. Разработка и проведение мероприятий «Недели права».

3. Совершенствование работы с родителями через страничку омбудсмена на школьном сайте.

4. Психологическая поддержка участников образовательного процесса.

Формы работы уполномоченных могут быть различными: непосредственное общение с участниками образовательного процесса; предоставление информации по решению проблем, связанных с вопросами разрешения конфликтных ситуаций; создание в школьных библиотеках отделов по правам человека; установление доверительной обратной связи; трансляция по школьному радио передач по правозащитной тематике, выпуск стенгазет и т.п.

Что же даёт школе работа ОМБУДСМЕНА?

Детям: Есть человек, к которому можно пойти со своими проблемами. Понимание, что можно и нужно жить по правилам, что у других людей есть тоже свои права и их нужно уважать. Понимание, что конфликты можно и нужно разрешать мирно, договариваясь.

Учителям: Четкое понимание того, что он участник общественного договора и это не дает войти в конфликт с ребенком.

Родителям: спокойствие за детей, т.к. вероятность, что обидят или унизят уменьшается. При конфликтной ситуации родителям есть с кем посоветоваться, разобраться, кто прав, не вводя конфликт в официальное русло.

Директору: до 90% конфликтных ситуаций решаются оперативно, до жалоб к администрации. Возможность решать проблемы и управлять школой, используя силу общественного мнения, что, в большинстве случаев, гораздо эффективнее.

Школе. Изменение самой атмосферы. Установление гуманных отношений партнёрского сотрудничества.

Далее хотелось бы обозначить основные проблемы, которые, как мы считаем, связаны с деятельностью уполномоченного по защите прав несовершеннолетних.

1. Федеральное законодательство не содержит норм, делающих обязательным введение в школе штатной единецы омбудсмена, отсутствует четкая правовая основа для деятельности школьных омбудсменов, которая была бы единой для всей территории России. Даже там, где приняты положения об уполномоченных по защите прав несовершеннолетних, как правило, они являются примерными, носят рекомендательный характер.

2. Если соответствующие документы не приняты на уровне субъекта РФ, каждая школа вправе самостоятельно решить — нужен ей омбудсмен или нет, и определить его полномочия, ответственность, финансирование.

3. Омбудсмен, по нашему мнению, должен быть компетентным в вопросах педагогики, психологии, юриспруденции, конфликтологии.

Стоит отметить, что в условиях недостаточности нормативного регулирования вопроса деятельности уполномоченных по защите прав несовершеннолетних, особо важным является обмен опытом между омбудсменами – посредством круглых столов, семинаров, тренингов, мастер-классов и т.п.

Литература.

1. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. - М.: Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2001. – 464 с.

2. Бочкарёв В.И. Директору школы о самоуправлении. - М.: Владос, 2001. – 192 с.

3. Буданова Г.П., Буйлова Л.Н. Повышение уровня воспитательной работы в школе. Нормативно-правовые основания деятельности педагогических работников, выполняющих функции классных руководителей. - М.: Школьная книга, 2007. – 328 с.

4. Воспитание детей в школе. Новые подходы и новые технологии / Под ред. Н.Е.Щурковой. - М.: Новая школа, 1998. – 207 с.

5. Воспитание и педагогическая поддержка детей в образовании / Под ред. О.С. Газмана - М.: УВЦ Инноватор, 1996. – 50 с.

6. Воспитательный процесс: изучение эффективности. Методические рекомендации / Под ред. Е.Н. Степанова. - М.: Сфера, Творческий центр, 2003. – 128 с.

7. Воспитать человека. Сборник нормативно-правовых, научно-методических, организационно-практических материалов по проблемам воспитания / Под ред. И.А. Зимней. - М.: Вентана-Графф, 2002. – 384 с.

8. Галкина Т.И. Справочник современного заместителя директора школы по воспитательной работе. – М.: Феникс, 2008.- 384 с.

9. Ранняя профилактика девиантного поведения детей и подростков / Под ред. А.Б. Фоминой. - М.: Педагогическое общество России, 2003. – 128 с.

10. Рожков М.И. Развитие самоуправления в детских коллективах. - М.: Владос, 2004. – 160 с.

Международные документы:

1. Рекомендация о воспитании в духе уважения прав человека и основных свобод (издательство ЮНЕСКО, принята 19.11.74г.).
2. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах (издательство ЮНЕСКО, принята 21.11.78г.).
3. Всеобщая декларация прав человека (издательство ЮНЕСКО, принята 10.12.48г.).
4. Декларация прав ребёнка (издательство ЮНЕСКО, принята 20.11.59г.).
5. Конвенция о правах ребенка (издательство ЮНЕСКО, принята 20.11.89г.).
6. Декларация принципов терпимости (издательство ЮНЕСКО, принята 16.11.95г.).

ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УЧНІВ І ВЧИТЕЛІВ У СТАВЛЕННІ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я

Бережна Таміла Іванівна, *Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України*

В сучасних умовах здоров'я нації розглядається як показник цивілізованості держави, що відбиває соціально-економічне становище суспільства. Згідно з Резолюцією ООН №38/54 (1997 рік), здоров'я населення вважається головним критерієм доцільності ефективності всіх без винятку сфер господарської діяльності.

У народній педагогіці, педагогічних ідеях минулого яскраво виражені думки про необхідність збереження здоров'я дітей та учнів, їх загартування, вивчення власного організму, формування здорового способу життя за участю батьків, старших братів, вчителів; про розвиток фізичної культури.

Завжди в усі часи на першому місці в українській народній педагогіці було і є піклування про здоров'я, фізичний розвиток молодого покоління. Власне, з цього починається виховання у сім'ї. У народі з покоління у покоління передаються казки, легенди, думи, оповідання про людей, наділених надзвичайною фізичною силою, - богатирів Кирила Кожум'яку, Іллю Муромця, Котигорошка. Велич богатирів у тому, що їхня надзвичайна фізична сила поєднується із моральною довершеністю: усі вони на перше місце ставлять громадські справи, боротьбу зі злом, відстоюючи інтереси народу. Тому й народ їм завжди глибоко симпатизує. Цікаво, що в українському народному епосі богатирями були не лише чоловіки, але й жінки, дівчата. Народною уявою створено, наприклад, такі чудові образи жінок-богатирок, як Настасія Микулична – дружина богатиря Добрині, Настасія-королівна – дружина богатиря Дуная, Маруся – козацька донька.

Будучи прихильником гармонійного виховання Г.Сковорода розумів його як єдність розумового, фізичного, морального і естетичного. Він вважав, що началом усього є природа; виховання випливає з природи, яка вливає у серце насіння благої волі, що, мало-помалу виростаючи без перешкод, приводить до того, що людина вільно і самостійно робить все те, що святе і угодно Богу і людям.

Великий Кобзар Т.Шевченко звеличував людину-трудівника, підкреслюючи, що найщасливішою є людина працьовита, яка має благородну мету – власну силу і велич використати на благо народу і Батьківщини.

Про те, на даний час ми говоримо про глобальний простір існування людини, який включає кілька сфер, найважливішими з яких (з точки зору впливу на людину і її життя) вважають ноосферу (ноосфера формується продуктами розумової діяльності людини), техносферу (формується сукупністю технічних засобів, за якими взаємодіє людина, зокрема, з комп'ютером) та екосферу (екосфера включає екологічні умови існування живих організмів на землі, зокрема людини) [6, 7].

Таким чином є доцільним виділити кілька нагальних проблем, які стосуються безпосередньо навчально-виховного процесу, зокрема, у загальноосвітніх навчальних закладах.

У процесі навально-виховної діяльності учні і вчителі постійно перебувають у взаємодії з техносферою, соціумом країни, в якому народилися і розвиваються, інформаційними потоками, які циркулюють у середовищі існування, та екологічними факторами довкілля.

Наприклад, у процесі діяльності учнів і вчителів доцільно виділити найбільш значущі елементи сфер, у процесі взаємодії з якими проявляються негативні наслідки: у техносфері це комп'ютер; в інформаційному просторі це Internet, медіа засоби (мобільний телефон і телебачення); у навколишньому середовищі - це екологічні фактори (повітря, вода, продукти харчування); у соціальній сфері - це шкідливі звички [6, 2].

Сьогодні людина живе у дуже розвиненій техносфері, яка інтенсивно функціонує, продукти функціонування її елементів мають як позитивний, так і негативний вплив на їхній організм, але найбільшою проблемою є те, що вплив цей є постійним, оскільки сучасне помешкання, та навчальні приміщення насичені технічними пристроями. А саме: *комп'ютер* у багатьох навчальних закладах і у родинах став нормою, але, на жаль, роль комп'ютера, як інструмента навчально-пізнавальної діяльності, самовдосконалення, самоосвіти, поки що усвідомлюється дуже мало. Інтенсивна взаємодія з комп'ютером негативно впливає на здоров'я як дітей так і дорослих.

Крім того, майже кожна молода, доросла людина користуються *мобільним телефоном*. Сучасні діти якщо ще не мають то прагнуть мати мобільний телефон. Ще на початку 50-х років доведено, що електромагнітні поля радіочастотного діапазону можуть бути причиною розладів центральної нервової та серцево-судинної систем. А мобільний телефон якраз і є генератором таких полів. [6, 7].

Екологічні умови у поєднанні з нераціональним способом життя у багатьох випадках стають причиною зниження імунітету, захворювань, зокрема, хронічних, психічних розладів у дитячому та молодіжному середовищі. Це стосується також якості води, повітря і продуктів харчування.

Саме тому проблема здорового способу життя, формування культури здоров'я у дітей та молоді набуває пріоритетності у діяльності органів державної влади, соціальних інституцій, причетних до виховання молодої людини, здорової фізично, духовно та психічно, а теоретико-методологічні та науково-практичні засади цієї проблеми активно розробляються вченими - психологами, соціологами, медиками, педагогами.

За роки незалежності в Україні зроблено значні кроки щодо розвитку соціогуманітарної сфери, забезпечення законодавчої бази збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Закон України "Про загальну середню освіту" одним із головних визначає завдання виховання свідомого ставлення учнів до власного здоров'я, формування засад і гігієнічних навичок здорового способу життя, збереження і зміцнення їх фізичного, психічного здоров'я.

Сьогодні немає жодної скільки-небудь важливої виховної проблеми, яка б не була пов'язана із здоров'ям. Це об'єктивно спричинило виникнення в освітньому просторі України соціального замовлення загальноосвітнім навчальним закладам - ***сформувати свідомого громадянина***, особистість з притаманними їй якостями і рисами, спрямованими на саморозвиток, самовдосконалення; виховати молоду людину в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності.

У дослідженні С. В. Кириленко визначено, що *соціальне здоров'я (соціальне благополуччя)* характеризується, поряд з такими показниками як доброзичливість; здатність до самоактуалізації; самовиховання; правова свідомість; активність і ініціативність у дотриманні вимог здорового способу життя і таким показником як сформована громадянська відповідальність [3, 67].

Почуття громадянської відповідальності, за твердженням П.Ігнатенка, - це переживання відповідності наслідків своєї діяльності громадянському обов'язку [2, 70]. Це стосується таких проблем: чи може особистість виконати державні вимоги через незначний обсяг своїх знань і здібностей; чи правильно розуміються ці завдання; чи повинна людина відповідати за наслідки своїх дій, на які впливають зовнішні обставини.

Сьогодні педагогічні колективи загальноосвітніх навчальних закладів України працюють у напрямі впровадження здоров'язбережувальних педагогічних технологій, які сприяють значній ефективності навчально-виховного процесу, створюють освітній простір, в якому вчителі, лікарі, батьки, учні займають чітку громадянську позицію щодо виконання Державних та національних програм, Указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, направлених на зміцнення моральності у суспільстві, утвердження здорового способу життя, профілактики тютюнокуріння, вживання наркотичних речовин, ВІЛ/СНІДу та інших небезпечних хвороб.

Так, у загальноосвітній школі №27 м. Дніпропетровська впроваджується авторська програма «Здоров'язбереження», відпрацьовуються технології побудови уроків культури здоров'я, апробуються методи релаксації, фізкультурно-оздоровчої роботи. Створено банк даних здоров'язбережувальних педагогічних технології; впроваджується система семінарів-тренінгів для вчителів з різних напрямів щодо здорового способу життя.

У гімназії № 1 «Надія» м. Бердянська Запорізької області розроблені проекти: «Обдарованість», «Здоров'я через освіту», «Я – гімназист», «Гімназія і сім'я», «Духовність» тощо. Складені під ці проекти програми стали одним з важливіших етапів вивчення природи обдарованих і здібних дітей, формування в них потреби у здоровому способі життя, самопізнання, самовиховання та самовдосконалення, відродження традицій єдності сімейного і гімназійного виховання. А також розробляються програми з діагностики та корекції психічного, фізичного, емоційного та соціального здоров'я учнів.

У загальноосвітній школі №12 м. Кременчука Полтавської області
впроваджуються *медико-гігієнічні технології*, які реалізуються шляхом проведення регулярних медичних оглядів, диспансеризації учнів, надання консультативної й невідкладної допомоги, проведення заходів щодо санітарно-гігієнічної освіти учнів, їхніх батьків, учителів; *корекційні технології* реалізуються за допомогою арт-терапії, казкотерапії, корекції поведінки; *технології навчання здоровому способу життя* проводяться за допомогою комунікативних ігор, методу проектів, бесід, лекцій, тренінгів, гурткової та клубної роботи («Дівоча світлиця», «Лицар», занять батьківського лекторію, годин спілкування, спортивно-масових заходів; *компенсаторно-нейтралізуючі* - використовуються для нейтралізації будь-якого негативного впливу (фізкультхвилинки, вітамінізація харчового раціону тощо).

Педагогічний колектив загальноосвітньої школи №12 м. Кременчука щомісяця проводить декади: «Екологія і моє здоров'я», «Ми за здоровий спосіб життя», «Збережи зуби здоровими», «Мій родовід», «Шкідливі звички. Як їх позбутися», «Правильно харчуймося», «Гігієна і здоров'я», «Лікарські рослини в нашому житті», «Конфлікти і наше здоров'я», «Я і навколишнє середовище», «Здорові діти — здорова нація», «Здоров'я і безпека життя», «Навчання та здоров'я» тощо.

Вивчаючи досвід роботи педагогічного колективу навчально-виховного об'єднання – «Загальноосвітня школа І-Ш ступенів № 31 з гімназійними класами, центр дитячої та юнацької творчості «Сузір'я» м. Кіровограда ми можемо стверджувати, що колектив працює над формування у дітей та молоді позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, активної громадянської позиції, готовності до збереження

духовних, суспільних і природних цінностей, здатності до творчої праці, саморозвитку, самовиховання, самоосвіти.

Діяльність кожного навчального закладу спрямована на формування, збереження й зміцнення здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу.

Окрім того, учитель, який працює над вирішенням завдань з формування культури здоров'я вихованців, впроваджує здоров'язбережувальні педагогічні технології, повинен сам бути людиною, яка володіє системою здоров'язбережувальних знань, систематично працює над формуванням свідомого ставлення до власного здоров'я як до найвищої цінності, розуміє необхідність його збереження і зміцнення як власний громадянський обов'язок.

Бо саме здорова людина здатна досягти успіхів у житті, стати лідером, переможцем, високоосвіченою і висококультурною особистістю.

Єдиний і ефективний шлях збереження і зміцнення здоров'я наших дітей та молоді - це формування здорового способу життя, формування особистої громадянської відповідальності за власний високий рівень культури здоров'я та розуміння, що здорова молода особистість - це гарант безпеки, стабільності і могутності Української держави.

Література.

1.Закон України „Про загальну середню освіту" // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 1999. - №15. – С.6-31.

2.Ігнатенко П.Р. Аксіологія виховання: від термінології до постановки проблем // Педагогіка і психологія. -1997. - №1(14). - С, 70.

3.Кириленко С.В. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників. Дисертація … канд. пед. наук 13.00.07. – К., 2004. – 215 с.

4.Науменко Ю.В. Здоровьесберигающая деятельность школы// Педагогіка, 2005, №6 с. 37-44.

5.Про дальше впровадження міжнародного проекту "Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю" в Україні. Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я України від 20 липня 1998 року №205/272 // Позакласний час. – Технології виховання: досвід, проблеми, перспективи: Науково-методичний вісник відділу виховної роботи НМЦ середньої освіти МОН України. – 2004. - №3-4. – С. 11-12.

6.Журавльова Л. А. Учень-техніка-середовище. Несприятливі фактори оточення / Л. А. Журавльова // Основи здоров'я (Основа) : науково-методичний журнал. - Харків : Вид. група "Основа", 2012г. № 6 - С. 2-7.

7.Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека. Педагогическое наследие //Сост. О.В.Сухомлинская. -М.: Педагогика, 1990.-288 с.

8. Сухомлинський В.О. З чого починається громадянин / Вибрані твори в 5-ти т. - Т.5. - С. 359 - 365. - К.: Радянська школа, 1979. - 639 с.

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННІЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Корецька Леся Володимирівна, *начальник відділу організації виховної роботи Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України*

В Україні забезпечено правове регулювання питань функціонування системи освіти, всіх її рівнів і підсистем, діяльності навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм навчання.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (схвалена Указом Президента України № 344 від 25 червня 2013 року) на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти.

Розроблення Національної стратегії зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір.

Серед основних завдань Національної стратегії є побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності та підвищення відповідальності сім'ї за освіту і виховання дітей.

Ключовим нормативним документом у сфері освітньої політики щодо виховання є наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243, яким затверджено «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України». Програма розрахована на весь період виховної діяльності з учнями конкретного класу з урахуванням вікових, індивідуальних та психолого-педагогічних особливостей учнів (для роботи з учнями 1-4, 5-9 та 10-11 класів). Метою «Основних орієнтирів виховання» є створення цілісної моделі виховної системи на основі громадянських та загальнолюдських цінностей.

Мета громадянської освіти та виховання - сформувати свідомого громадянина, тобто людину, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, світогляд і спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка, спрямовані на становлення й саморозвиток як активного, самостійного й відповідального суб'єкта

демократичного громадянського суспільства в Україні. Зазначені характеристики мають органічно поєднуватись з потребою й умінням діяти компетентно й технологічно.

Крім того, метою громадянської освіти та виховання є формування громадянської компетентності особистості, що забезпечує її активну громадянську позицію у суспільстві, здатність відповідально реалізовувати свої права та обов'язки, налагоджувати соціальне партнерство у процесі розв'язання суспільних проблем.

Громадянська освіта і виховання покликані формувати в особистості когнітивні та поведінкові норми, що включають у себе вміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні висновки, брати участь у громадському житті, здатність орієнтуватися і адаптуватися в нових соціальних умовах, захищати свої інтереси, поважати інтереси і права інших, самореалізуватися тощо.

Значне місце у змісті громадянської освіти та виховання посідає формування культури поведінки особистості, що виявляється у сукупності сформованих соціально значущих якостей особистості, заснованих на нормах моралі, закону, вчинків людини. Культура поведінки виражає, з одного боку, моральні вимоги суспільства, закріплені в нормах, принципах, ідеалах закону, а з іншого - засвоєння положень, що спрямовують, регулюють і контролюють вчинки та дії людини.

Важливою складовою змісту громадянської освіти та виховання є усвідомлення життєвої необхідності трудової активності, розуміння економічних законів і викликів суспільства та шляхів їх розв'язання, готовності до соціальної творчості як умови соціальної адаптації, конкурентноздатності й самореалізації особистості в ринкових відносинах.

Важлива роль у формуванні громадянськості має належати сімейному вихованню. Саме в сім'ї формуються базові цінності світогляду молодого громадянина демократичної держави, почуття відповідальності за долю своєї Батьківщини.

Сім'я - це суспільний інститут, де відбувається соціалізація дитини, де засвоюються загальнолюдські норми, цінності у процесі взаємин з іншими людьми, формуються перші стійкі враження про навколишній світ. Сім'я не тільки закладає основи формування особистості, якою є їхня дитина, а й забезпечує найважливіші умови її розвитку.

Сім'я характеризується безперервністю та тривалістю виховних відносин між людьми різного віку, життєвого досвіду, різних особових якостей, з різним соціальним статусом у суспільстві.

Саме в сім'ї дитина засвоює основні норми моралі, опановує навички спільної праці, формує власні життєві плани, естетичні смаки, громадянську позицію. Батьки – найперші та найголовніші вихователі, які відповідають перед власним сумлінням, народом, державою за якість виховання своїх дітей.

Пошана і любов до матері та батька з боку підростаючого покоління – одна з головних умов побудови власного щасливого життя. Саме вміння вибудовувати гармонійні стосунки з матір'ю та батьком, з усіма родичами є дуже важливим кроком на цьому шляху.

Відродити в сімейному житті численні народні звичаї, котрі становлять серцевину сімейно-побутової культури і мають потужний виховний потенціал, – одне з найважливіших і невідкладних завдань батьків, педагогів, усієї громадськості.

Культура сім'ї насамперед визначається тим, чи шанують батьки своїх предків, один одного, чи бережуть честь свого роду, родини. У плеканні історичної пам'яті наших дітей, вихованні шанобливого ставлення до роду, сім'ї важливе значення має живе спілкування з найближчими людьми в колі родини у формі бесід і розповідей про далеких предків, рід, сім'ю, історію українського народу, рідного краю, села чи міста або селища.

Від рівня духовної культури сім'ї залежить і рівень культури та вихованості дитини. Культура сім'ї насамперед визначається тим, чи шанують батьки своїх предків, один одного, чи бережуть честь свого роду, родини.

Сім'я – це найменший осередок народу, нації. Кожна родина має дотримуватися заповітів батьків і дідів: берегти рідну мову, вивчати історію свого народу, знати й розвивати національне мистецтво, жити за принципами народної моралі, краси. Традиції і звичаї кожної сім'ї повинні творчо трансформувати національну культуру.

Основними завданнями сімейного виховання є:

виховання фізично і морально здорової особистості, забезпечення необхідних екосоціальних умов для повної реалізації можливостей розвитку дитини (генотипу), повноцінного психічного та духовного її становлення, формування навичок здорового способу життя;

створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, взаєморозуміння, чуйності, доброзичливості, належних умов для розвитку почуттів;

засвоєння базових моральних цінностей та ідеалів, культурних традицій, етичних норм взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні, виховання культури поведінки, здатності піклуватися про молодших і немічних;

забезпечення духовної єдності поколінь, збереження родинних традицій, сімейних реліквій, вивчення родоводу, прилучення дітей до народних традицій, рідної мови, звичаїв, обрядів, виховання в них національної свідомості і самосвідомості;

виховання поваги до законів, прав і свобод людини, розвиток громадянської і соціальної відповідальності;

залучення дітей до світу знань, виховання поваги до науки, школи і вчителя, розвиток прагнення до освіти й творчого самовдосконалення;

включення в спільну побутову та господарську діяльність, розвиток рис творчої працелюбної особистості, формування почуття власності та навичок господарювання;

формування естетичних смаків і почуттів, уміння розрізняти прекрасне і потворне в мистецтві і житті, забезпечення умов для практичної і творчої діяльності дітей;

статеве виховання дітей, розвиток моральної чистоти, поваги до жінки, почуття дружби, кохання, підготовка до подружнього життя, прищеплення навичок виховання дітей у сім'ї;

розвиток внутрішньої свободи, здатності до об'єктивної самооцінки і саморегуляції поведінки, почуття власної гідності, поваги до себе, відповідальності за свої вчинки, здатності до морального самовдосконалення.

Не применшуючи значущості суспільних інститутів виховання, слід визнати, що людство не створило іншої ланки у виховній системі, яка б відповідала сімейному за силою емоційно-етичної дії на особу. Сімейне виховання має ряд переваг. Базуючись на авторитеті батьків, воно впливає безпосередньо на певну особу. Сім'я, як соціальна мікрогрупа, є найважливішим ступенем соціалізації особи, передаючи різносторонній соціальний досвід підростаючому поколінню.

В умовах постійних демографічних і соціальних змін в Україні (зростання кількості розлучень, самотніх людей, перевищення смертності над народжуваністю) втрачаються сімейні цінності, руйнуються відносини, підвищується ризик розлучень, знижується вага виховної функції сім’ї.

З кожним роком кількість неблагополучних сімей збільшується, у багатьох такі звичайні людські цінності, як любов, повага, взаєморозуміння, почуття відповідальності та родинного єднання відходять на другий план.

Як свідчать матеріали щорічної державної доповіді «Становище сімей в Україні» (за підсумками 2000–2009 років) за останні десять років соціально-економічне становище сім’ї в Україні значно погіршилося. Низька народжуваність, збільшення випадків насильства в родині, велика кількість розлучень та неповних сімей – такі сумні реалії сучасної України.

Існує цілий комплекс проблем, які переживає інститут сім’ї. Для їх вирішення має здійснюватися не тільки профілактична робота, але й цілий комплекс заходів, спрямованих на подолання існуючих проблем та надання допомоги сім’ям, які потрапили у складні життєві обставини.

Школа як суспільний інститут не може замінити сім'ю, вирішити багато її соціально-економічних і матеріальних проблем. Вона покликана піднімати виховний потенціал, авторитет сім'ї за допомогою організації продуктивних взаємин з батьками своїх учнів. Завдання школи - визнати, поважати та підтримувати роль батьків як перших учителів і найкращих експертів своєї дитини.

Виконання зазначених завдань передбачає взаємодію сім'ї, навчальних закладів та установ освіти, органів управління освітою, дитячих і молодіжних громадських організацій, широких верств суспільства у вихованні і соціалізації дітей та молоді; впровадження програм підготовки молоді до подружнього життя та формування відповідального батьківства; збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді, формування здорового способу життя як складової виховання; створення системи психолого-педагогічної і медико-соціальної підтримки та реабілітації сім'ї.

Сім'я та школа мають спільну мету - виховати всебічно розвинену гармонійну особистість, здатну реалізувати себе в професійному, громадянському і сімейному аспектах.

Актуальними є реалізація в освітніх програмах ідеї посилення ролі сім'ї у вихованні дітей, розширення можливості впливу родин учнів на навчально-виховний процес. Поширенню ідей громадянської освіти та виховання сприятиме організація просвітницьких заходів для батьків з метою впровадження демократичних гуманістичних методів сімейного виховання.

Громадянське становлення особистості нами розглядається як результат взаємодії її внутрішнього потенціалу, який формується у колі сім’ї, загальноосвітньому навчальному закладі із виховним впливом зовнішнього середовища.

Позитивні зміни в суспільстві загалом відбуваються в результаті вияву та реалізації громадянської активності. Участь молоді у суспільно-корисних справах, соціальна активність впливають на формування особистісних якостей та громадянських здатностей. Оцінка власних соціальних можливостей, навички самоорганізації, готовність самостійно вирішувати особисті та суспільні проблеми, реалізовувати свої життєві плани, мирне розв’язання конфліктних ситуацій, — важливі показники рівня сформованої громадянської компетентності молодого покоління, а отже, ефективності процесу громадянського виховання загалом.

Система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі.

Література.

1. Парламентські слухання про становище молоді в Україні “Молодь за здоровий спосіб життя”. – К.: Парламентське вид-во, 2011.- 112 с.
2. Сімейні цінності: комплекс навчальних програм сімейного виховання (9, 17, 35, 70 годин) [для 8-9 класів] / [О. В. Мельник (кер. авт. кол.), Т. В. Кравченко, Л. В. Канішевська, Г. Г. Ковганич, В. І. Кириченко, Л. В. Корецька, В. І. Прит]. – Івано-Франківськ: НАІР, 2012. – 48 с.

3. Родинно-сімейна енциклопедія. Авт. кол. В. М. Благінін, Н. І. Бєлкіна та ін.; / за заг. ред. Ф. С. Арвата та ін. – К.: Богдана, 1996. – 438 с.
4. Рекомендації парламентських слухань на тему “Інститут сім’ї в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення” / схвалено Постановою Верховної Ради України від 20 грудня 2011 року № 4183- VI.
5. Становище сімей в Україні (за підсумками 2000-2009 років): Щорічна державна доповідь Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище сімей та стан реалізації державної сімейної політики / Міністерство України у справах сім’ї, молоді та спорту, Державний інститут розвитку сім’ї та молоді. – Київ, 2011. – 224 с.
6. Концепція сімейного виховання дітей і молоді в системі освіти України “Щаслива родина”/ схвалена Вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (протокол № 9 від 14 листопада 2012 року).
7. Проект Концепції громадянської освіти та виховання дітей і молоді в Україні / схвалена Вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (протокол № 5 від 24 квітня 2013 року).

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ПОСІБНИКА «РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАДАЧ»

Пугач Роман Іванович, *вчитель географії*
Піщанської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Волинської області

Шкільна географічна задача – це вступ до широко спектру різноманітної людської діяльності з використання властивостей Землі, її ресурсів. Географічна задача – це та ж математична чи фізична задача, але яка носить суто географічний характер, а, отже, має прикладне, тобто практичне значення. Розв'язуючи географічні задачі, учні здобувають нових географічних знань, вчаться використовувати вже набуті знання у конкретних ситуаціях. Вони можуть самостійно здобувати знання, прогнозувати, вимірювати, проектувати. Це робить географічну науку ще більш цікавою, а головне ще раз – практичною.

Шкільний курс географії об'ємний і різноманітний. На різних уроках і у різних класах можна розв'язувати різні типи задач. Їх багато. Даний посібник розкриває алгоритми розв'язування задач з розділів «Земля у космічному просторі» та «Земля на плані та карті».

Перший розділ присвячений руху Землі в Сонячні системі і його наслідками на її поверхні з точки зору спостерігача. Внаслідок річного руху навколо Сонця полуденна висота сонця змінюється протягом року, яка залежить від широти місцевості, і яка підлягає математичним розрахункам. Знаючи ці закони, людина може орієнтуватися на місцевості, використовувати ці знання в навігації, під час простих подорожей. Крім того протягом року змінюється тривалість дня, час сходу і заходу сонця. У господарській діяльності ці знання часто стають у пригоді.

Розділ «Земля на плані та карті» допомагає здобути навики орієнтації у просторі, використовуючи географічну карту, компас, теодоліт, інші географічні приладдя, а також вміння користуватися картою, визначати координати, вимірювати відстані і напрямки, правильно застосовувати масштаб.

Метою даного посібника є унаочнення навчального процесу з географії, вироблення алгоритмів розв’язування типових і ускладнених географічних задач, підвищення мотивації учасників педагогічного процесу до самоосвіти і самовдосконалення, зростання рівня фахової підготовки вчителів географії, надання допомоги обдарованим учням для підготовки до олімпіад.

Автор пропонує таку типологію задач, яка сформована на основі змісту програми загальної географії середньої школи:

Розділ 1. «Земля у космічному просторі»:

1. Визначення висоти Сонця над горизонтом і тривалості дня;
2. Визначення місцевого і поясного часу;
3. Лінійна швидкість обертання Землі;
4. Визначення географічних координат пунктів за висотою полярної зірки;
5. Зміна дальності видимого горизонту;
6. Визначення координат точок-антиподів.

Розділ 2. «Земля на плані і карті»:

1. Масштаб, відстані і площі.
2. Визначення напрямків на плані і карті.
3. Визначення прямокутних і географічних координат.

В кінці посібника є словник термінів і понять, які вживають в ньому, для кращого розуміння матеріалу. В тексті такі терміни і поняття виділені напівжирним курсивом.

Пропонований педагогічний програмний засіб перший із запланованої серії посібників по розв’язуванню географічних задач з різних розділів географії.

Нехай цей посібник, а також методичні рекомендації щодо його використання і розв'язування географічних задач допоможуть вам у розв'язанні важливої задачі – підвищення вашого освітнього рівня, освітнього рівня ваших вихованців.

Рекомендації щодо використання мультимедійного електронного посібника «Розв’язування географічних задач»

Посібник складається з розділів, в кожному з яких міститься теоретичний матеріал про даний тип задач, а також приклад розв'язування однієї задачі. Слід мати на увазі, що задачі одного типу можуть відрізнятися від прикладу, поданому у посібнику, проте їх розв'язки базуються на загальних принципах,

розкритих у алгоритмі розв'язку наведеної задачі. Ілюстрації в тексті доповнюють текстовий матеріал і є фрагментами допоміжного мультимедійного матеріалу електронного посібника. У посібнику вміщено в кінці кожного розділу умови кількох задач даного типу, для розв'язування на уроках або вдома.

Електронний варіант подається у вигляді диску з динамічними мультимедійними презентаціями, де наочно показано хід розв'язування задачі. Рекомендуємо використовувати його для демонстрації на уроках, які стосуються вивчення тем «Земля і космічному просторі» та «Земля на плані і карті». В електронному варіанті посібник є програмним педагогічним засобом, який як учні, так і вчителі, можуть опрацьовувати самостійно. В ППЗ подано алгоритми розв'язування задач поетапно, який супроводжується анімацією зі схемами і малюнками, а також звуковим супроводом. Деякі презентації не містять звукових пояснень, так як, на думку автора, в них немає потреби, тому така презентація супроводжується приємною музикою.

На диску міститься дві папки: «Розв'язування географічних задач 2003» і «Розв'язування географічних задач 2010». Вони ідентичні, тільки в першій папці матеріали представлені у форматі пакета програм Microsoft Office 2003, у другій - Microsoft Office 2010. Папки містять багато робочий файлів, проте вони мають прихований статус, щоб не заважати користувачеві. Для роботи представлений один файл "Розв'язування географічних задач". Тому, за краще, коли комп'ютер настроєний в режимі невідображення прихованих файлів і папок.

Після запуску робочого файлу відкривається вікно з назвами розділів. Для переходу на відповідний розділ потрібно клацнути мишкою по ньому. Відкриті вікна можуть містити списки для аналогічного переходу між типами задач, або між окремими їх підрозділами. Для роботи в з конкретним типом задач просто використовуйте стрілки переходу на клавіатурі, пропуск (Space), ввід (Enter), або просто клацайте мишкою у будь-якому місці слайда. Швидкість переходу між слайдами залежить від швидкодії вашого комп'ютера, тому може прийдеться мить почекати. Щоб завершити роботу на будь-якому етапі, потрібно натиснути клавішу на клавіатурі Esc, або клацнути по кнопці на слайді "ВИЙТИ". Для роботи необхідно мати пристрої виводу звукової інформації (звукові колонки, навушники, вмонтовані динаміки і т. п.).

Мультимедійний посібник побудований у вигляді презентації, перехід між слайдами якої здійснюється керовано користувачем. Якщо виникає потреба призупинити хід презентації в якомусь місці, клацніть в будь-якому місці правою кнопкою мишки. Для продовження – лівою. Не варто спішити при переході між слайдами, тому що може виникнути ситуація накладання аудіосупроводів різних слайдів.

При створенні копії продукту копіюйте всю папку, можна одну з двох: "Розв'язування географічних задач 2003" або "Розв'язування географічних задач 2010", інакше ППЗ не працюватиме коректно.

Рекомендуємо після опрацювання тексту одного розділу або ж одночасно переглянути відповідну презентацію на диску (додається до конкурсних матеріалів).

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ МЕРЕЖЕВИХ РЕСУРСІВ

***Пучковська Тетяна Василівна**, вчитель інформатики*
Нововолинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 Волинської області

Інформатизація освіти в Україні - один із найважливіших механізмів, що зачіпає основні напрямки модернізації освітньої системи. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним методам та програмам навчання.

Інтернет сьогодні – це засіб розповсюдження інформації, середовище співпраці та спілкування людей, це найбільша та найпопулярніша комп’ютерна мережа, яка відкриває широкі можливості ефективного її використання в процесі здобуття знань. Надання різноманітних освітніх послуг, навчальної інформації, відкриття широких можливостей використання різноманітних ресурсів мережі Інтернет, включаючи дистанційні курси, навчальні майданчики, онлайн олімпіади і конкурси, бібліотеки, текстові сховища, інтерактивні енциклопедії та словники, перекладачі, віртуальні музеї та виставки, сприяє підготовці високоосвіченої комунікативної людини.

Використання у навчально-виховному процесі загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів освітніх дистанційних мережевих технологій спрямовано на переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, його самостійного оволодіння новими знаннями. Сучасна молода людина об’єктивно змушена бути більш мобільною, інформованою, критично і творчо мислячою, а значить - і більш вмотивованою до самонавчання і саморозвитку. Для цього необхідно створити навчально-розвивальне середовище, в якому учні можуть вирішувати творчі пізнавальні завдання. Це стосується організації навчально-виховного процесу таким чином, щоб упроваджувати засади компетентнісного підходу, а саме: учень називає, наводить приклади, характеризує, визначає, розпізнає, аналізує, порівнює, робить висновки та виконує відповідну навчальну роботу під керівництвом педагога та за рахунок використання відповідних технічних мережевих засобів, має можливість об’єднати та узгодити всі елементи навчального процесу.

Накопичений досвід застосування мережевих ресурсів у різноманітних сферах освіти показав, що цей вид інформаційних технологій дає змогу: організовувати спільні проекти досліджень учнів в межах

однієї та кількох шкіл, наукових і навчальних центрів окремого регіону та різних країн. Такий підхід забезпечує справжню дослідницьку, творчу, практичну, самостійну діяльність школярів з використанням розмаїття засобів і форм самостійної, пізнавальної та практичної творчої роботи; надавати оперативну консультаційну допомогу під час навчального процесу; швидко обмінюватися інформацією, ідеями, планами з питань і тем, що цікавлять, розширюючи при цьому свій кругозір та підвищуючи культурний рівень; формувати в учнів, вчителів комунікативні вміння, культуру спілкування, залучаючи до процесу спільного пошуку, до дискусій, до порівняння різних думок; учити пошуку інформації, обробки її за допомогою комп´ютерних технологій; забезпечувати культурний, гуманітарний розвиток учня.

У зв'язку з розвитком мережевих технологій сьогодні широкого розповсюдження набувають дистанційні телекомунікаційні проекти, у яких беруть участь учні різних шкіл, міст, країн.

Актуальність даної інноваційної моделі полягає у наступному – розробка та апробація методики використання мережевих ресурсів та інструментів, які б сприяли забезпеченню освіти учнів школи за допомогою інформаційних та інноваційних технологій.

Мета методики. Розробити практичні засади моделі навчально-виховної системи школи на основі використання інформаційно-освітніх мережевих ресурсів.

Відповідно до мети завдання даної роботи: визначити інструменти, які забезпечують використання мережевих ресурсів у процесі навчання учнів; створити інформаційно-навчальне середовище для зручного використання його учнями і вчителями; визначити особливості управління процесом роботи над мережевими проектами; виявити ефективні форми та методи роботи з дітьми щодо формування навичок використання дистанційних мережевих ресурсів.

Об'єкт моделі – способи використання мережевих ресурсів для освіти учнів основної та старшої школи.

Предмет - система мережевих ресурсів та інструментів для забезпечення навчально-виховної роботи навчального закладу.

Практичне значення моделі полягає у доборі та створенні інструментарію і організаційно-методичного забезпечення навчально-виховної системи здобуття інформаційної освіти у старшій школі; підготовці пропозицій щодо впровадження одержаних результатів у практику роботи з усіх предметів загальноосвітніх навчальних закладів.

Дистанційні мережеві ресурси кілька останніх років використовуються на уроках інформатики в нашій школі, зокрема, для роботи над мережевими проектами в старших класах.

Навчальний мережевий проект – це спільна навчально-пізнавальна творча або ігрова діяльність учнів-партнерів, організована на основі комп'ютерних дистанційних мережевих ресурсів, яка має спільну мету (дослідження деякої проблеми), узгоджені методи, способи діяльності, спрямована на досягнення спільного результату.

Використання мережевого сервера http://www.inhost.com.ua

Одним з таких інструментів, що забезпечує побудову розвивального навчального середовища учнів у їх шкільній та позашкільній діяльності є сервер підтримки навчальної взаємодії (СПНВ), де зареєстровані вчителі та учні Нововолинської ЗОШ №2.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 11.07.2011 № 769 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Нововолинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 2 Нововолинської міської ради Волинської області», колектив закладу працює над реалізацією дослідно-експериментальної роботи за темою: «Оптимізація мережевих ресурсів для забезпечення екологічної освіти в школі».

Для роботи над цією темою вчителями та учнями школи використовуються служби серверу підтримки навчальної взаємодії (СПНВ), що сприяє впровадженню інноваційних технологій в практику роботи навчального закладу.

Інструментальні засоби даного мережевого середовища надають можливість вчителю, інтегрувати окремі фрагменти інформації і конструювати такі навчальні курси, які дозволяють вивчати як окремі питання предмету, так і його розділи; забезпечувати адміністративне середовище, у якому легко керувати індивідуальними курсами, синхронними подіями, завданнями для учнів; підтримують доступ до особистих бібліотек учнів, надають можливість спілкуватися з викладачами та між собою.

Засоби сервера підтримки навчальної взаємодії включають в себе:

-Реєстрацію та коригування програм навчання.
-Підключення до програм абонентів (учнів чи вчителів).
-Використання бібліотеки навчального матеріалу (шкільного, регіонального та всеукраїнського рівнів).
-Використання поштового сервера, дошки оголошень.
-Можливість спілкування з користувачами СПНВ, консультування учнів.

Учні школи, що зареєстровані на даному сервері мають можливість:

-Підключатися до програм, запропонованих вчителями.
-Використовувати бібліотеку навчального закладу.
-Розміщувати матеріали в персональній бібліотеці.
-Користуватися форумом, поштовою скринькою, дошкою оголошень.
-Вести дистанційне спілкування з викладачем-консультантом.
-Виконувати тестові та інші завдання, переглядати відео-уроки.

-Коригувати персональні дані.

Серед навчальних технологій, що дають змогу використовувати мережеві ресурси, на уроках інформатики в старших класах нашої школи особливе місце займають інтерактивні проектні технології.

Так, у межах дослідно-експериментальної роботи школи серед учні 9-10х класів проводився проект «Бережи природу», під час роботи над яким школярі вчилися працювати з видавничими програмами і створювали буклети.

Основні етапи роботи над проектом: постановка проблеми або проблемного завдання (учні отримали завдання, тему, вимоги до оформлення буклету); пошук інформації та її накопичення з подальшим аналізом і систематизацією (над проектом можна було працювати на уроках інформатики, вдома, індивідуально або об'єднавшись в групи); реалізація проблеми, результатів дослідження, створення продукту; аналіз і оформлення буклету згідно вимог; перевірка роботи й підготовка супровідної інформації; розміщення роботи в персональній бібліотеці ЕП учня та школи; захист та демонстрація проекту.

Використання мережевого сервера http://live.com

Учні 11-х класів також брали участь у мережевих проектах, використовуючи сервіси служби SkyDrive, призначеної для зберігання та спільної роботи з документами, фотографіями та іншими типами файлів.

Вхід на даний ресурс виконується за допомогою служби Windows Live ID, сервісу ідентифікації та аутентифікації, що надається системою Windows Live.

Послуги SkyDrive включають такі сервіси:

-Документи (Office Web Apps) - сервіс для зберігання документів, редагування у веб-браузері або настільному додатку, спільної роботи.

-Фотографії (Photos) - сервіс зберігання і управління фотографіями, а також організація спільного доступу та публікація в блогах і соцмережах.

-Групи (Groups) - сервіс створення і взаємодії груп учасників за інтересами.

У службі Windows Live за допомогою веб-застосунків Office Web Apps можна переглядати та редагувати, спільно працювати над документами Office у браузері на будь-якому комп'ютері, який підключено до Інтернету. Таким чином учні можуть працювати з документами не лише на уроках, але й дома, коли не мають змоги відвідувати школу.

Перший етап роботи над мережевими проектами у даній службі починається зі створення спільного профілю, який буде використовуватися усіма учнями класу. Реєстрацію та створення профілю виконує вчитель, учні ж готують свої роботи та розміщують їх у спільній папці профілю. При цьому школярі вчаться працювати зі службами сервісу SkyDrive.

Для колективної роботи пропонується творча розробка деякої теми. Зокрема, на уроках інформатики учні уже працювали над такими темами: «Бережіть природу», «Старі та нові чудеса світу», «Нові чудеса України», «Безпека інтерактивного спілкування», «Соціальні мережі», «Великі свята України», «Бережи життя. Напутні слова Матері Терези», «До українців. Демонстрація вірша В. Баранова».

Алгоритм роботи у даному ресурсі: на підготовчому етапі вчитель створює профіль класу, підбирає теми проектів, готує необхідну документацію (завдання для учнів, вимоги до файлів і т.д.); учні отримують завдання та пояснення від вчителя щодо роботи зі службами SkyDrive; пошук, систематизація та узагальнення інформації учасниками проекту; створення файлів (це може бути документ, презентація, публікація, буклет, фільм) засобами сервісу SkyDrive та розміщення їх у папці спільного профілю; відкриття власного профілю учня; робота над завданнями наступної теми чи продовження роботи над отриманими раніше завданнями; захист і демонстрація результатів проекту (для підтвердження існування профілю учні роблять знімок екрану чи відкривають його на шкільних комп'ютерах).

У папці «Документи» розміщені файли, над якими учні працювали під час роботи над останнім проектом. Для ідентифікації, файли учні називають своїми прізвищами:Папка «Документи» з презентаціями «До українців».

На другому етапі учні створюють свої власні профілі, завантажують та редагують у них файли засобами служби SkyDrive, потім демонструють і захищають свої роботи.

Отже, діяльність учнів в інтерактивних мережевих проектах має низку позитивних ознак:

-самостійна робота;

-елементи дослідно-пошукової діяльності;

-інтерактивна взаємодія учасників проекту;

-наявність запланованого кінцевого результату у вигляді об'єкта проектування.

Інтернет надає багато різноманітних сервісів, які мають широкі і різноманітні можливості для використання їх у процесі дистанційного навчання. Вони можуть служити як основними та і додатковими засобами для досягнення учнем навчальних цілей за умови доцільного та системного їх використання відповідно до технічних можливостей школи. Позитивний досвід використання цієї методики на уроках інформатики доводить доцільність використання його і при вивченні інших шкільних предметів.

Водночас упровадження методів інтерактивного навчання ставить нові завдання перед учителем, вимагає високого рівня його педагогічної майстерності. Методи активного навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій підвищують інтерес учнів до здобуття нових знань та їх практичного застосування, сприяють пошуку власних підходів до розв'язання нестандартних завдань,

розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, учать орієнтуватись в інформаційному просторі, сприяють формуванню інформаційної культури школярів.

У рамках використання даного методу навчання учень дійсно стає центром освітнього процесу завдяки можливості вільного вибору часу, місця і форми навчальної діяльності. Успішність висвітлених у даній роботі навчальних проектів, виконаних учнями нашого навчального закладу, свідчить про те, що сучасні мережеві інформаційно-комунікаційні технології здатні забезпечити необхідні умови для реалізації особистісно орієнтованого навчання, підготовки випускників школи до життя в інформаційному просторі.

ШКІЛЬНИЙ КЛУБ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Баран Віктор Васильович, *заступник директора з навчально-виховної роботи Підгайцівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-гімназія» Луцького району Волинської області*

Соціально-економічні зміни, які відбуваються сьогодні у всіх сферах життя, охоплюють широкий спектр відношень суспільства та особистості. З одного боку, ці відношення стають більш жорсткими і потребують конкурентоздатності всіх суб'єктів, з іншого – сприяють вільному вибору та самореалізації людини. Сьогодення потребує людей, які володіють глибокими інтелектуальними знаннями, мають сформовані лідерські характеристики, є ініціативними, здатними до здійснення свідомого самостійного вибору, готовими до особистісного саморозвитку тощо.

Відтак, перед навчальними закладами постає завдання створити відповідне освітнє середовище, умови якого сприяли б самостійному вирішенню учнями актуальних навчальних завдань, забезпечувало проектування ситуацій щодо розв'язання можливих освітніх, соціальних, життєвих проблем тощо.

Дирекція Підгайцівського НВК «ЗОШ І–ІІІ ступенів – гімназія» Луцького району Волинської області намагається вирішувати окресленні вище завдання шляхом дослідно-експериментальної роботи «Створення освітнього середовища для інтелектуального розвитку особистості учнів». В основу гіпотези було покладено ідею про те, що освітнє середовище сприятиме формуванню інтелектуального розвитку особистості за умови цілеспрямованого впливу на особистісні характеристики учнів, формуванні у них прагнення до успіху, лідерства, підприємливості тощо.

Тема експериментальної роботи була обрана з урахуванням сучасних вимог до випускника школи, соціального запиту держави, батьків, кадрового потенціалу освітян. Педагогічний колектив НВК постійно розмірковує над тим, що змінюється в житті закладу, в який бік відбуваються зміни, через які причини, чого чекає дитина від учителя, хто він для неї – носій знань і приклад для наслідування? Дискутуючи з приводу цього, колектив дійшов висновку: учень чекає від учителя розуміння своїх проблем та прагнень і найбільш вдячний за створені умови для самоутвердження.

Залучаючи школяра до активної навчально-виховної діяльності, ми скеровуємо його на пізнання світу і себе в ньому. Але при цьому завжди пам'ятаємо слова Ш. О. Амонашвілі про те, що силоміць збагачувати духовний світ дитини – все одно, що зловмисно висаджувати райські яблука в отруєний ґрунт. Відтак, працюючи над удосконаленням освітнього середовища, педагоги нашого навчального закладу виходять із розумінням того, що світ дитинства існує, і відмінний від світу дорослих. Впроваджуючи нові елементи в освітньому середовищі, необхідно навчитись приймати світ дітей, вміти жити в ньому разом із вихованцями, відмовитись від власних стереотипів і моделей поведінки.

Педагогічний колектив навчального закладу спрямовує свої зусилля на створення освітнього середовище, в якому є можливість для реальної участі учнів в організації своєї навчально-виховної діяльності та усвідомленні відповідальності за результати. Важливим, на нашу думку, є створення умов для відкритого, демократичного спілкування учасників навчального процесу, обговорення проблем, критичного оцінювання своїх дій і дій своїх товаришів, реалізації права на творчість.

Творчою групою дослідно-експериментальної роботи було розроблено теоретичну модель такого освітнього середовища. Методологічну основу моделі становлять засади компетентнісного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого підходів. Концептуальні ідеї зазначених підходів дозволили запровадити інноваційні елементи в освітнє середовище, зокрема – клуби за інтересами.

Чому саме клуби? Навчання і виховання – це дві взаємопов'язані сторони педагогічного процесу. І цей процес слід організовувати так, щоб учень прагнув сам до самореалізації, до прояву життєвої активності і цілеспрямованої роботи над своїм розвитком. Це можливо тільки тоді, коли учні включені у такі види діяльності як фізично-оздоровча, предметно-перетворювальна, навчально-пізнавальна, соціально-комунікативна, оцінно-орієнтаційна. Більшу частину завдань може вирішити саме діяльність клубів.

Ми вважаємо, що клуби є осередками освітнього середовища, яке відкриває перед школярами широке поле можливостей для самореалізації і самоорганізації, орієнтуючи їх на досягнення соціально корисної мети.

Ми розглядаємо клуб за інтересами як комплексний універсальний центр навчально-виховної і дозвіллєвої діяльності, як середовище для виявлення та розвитку творчих задатків, практичного застосування інтелектуальних знань та умінь, формування лідерських якостей; як осередок виховання й самовиховання на основі ініціативи, самодіяльності й всебічного прояву здібностей кожної особистості.

Найважливіші функції діяльності шкільних клубів ми вбачаємо у:

– наданні можливості учням усвідомити важливість набутих знань у вирішенні навчальних і життєвих ситуацій;

– формуванні комунікативних та соціальних компетентностей учнів;

– вихованні активної життєвої позиції школярів, лідерських якостей і підприємливості;

– допомозі щодо набуття молодим поколінням соціального досвіду;

– вихованні морально здорової, духовно багатої, різнобічно розвиненої, успішної особистості.

Діяльність клубів за інтересами будуємо на таких принципах:

1. *Принцип науковості*. Цей принцип вимагає обґрунтування цілей, змісту, форм і методів діяльності клубу, використання досягнень, суміжних наук – педагогіки, соціології, соціальної психології, мистецтвознавства, естетики, економіки, теорії управління тощо.

2. *Принцип комплексності* забезпечує органічне поєднання трудового, морального й естетичного виховання, а також єдності масових, групових та індивідуальних форм діяльності з урахуванням особливостей різних вікових груп школярів; цілеспрямоване використання всіх засобів і методів діяльності для формування гармонійно розвиненої особистості.

3. *Принцип диференційованого підходу*. Він займає важливе місце в діяльності клубної роботи й передбачає врахування вікових особливостей у визначенні змісту, організаційних заходів, форм й методів роботи.

4. *Принцип зв'язку із життям*. Передбачає конкретність і цілеспрямованість змісту роботи: кожен захід повинен носити конкретний характер і мати чітко виражену практичну мету.

5. *Принцип послідовності й систематичності*. Діяльність клубів тільки в тому випадку може сприяти формуванню гармонійно розвиненої особистості, якщо вона буде будуватися не фрагментарно, не епізодично, а систематично та послідовно. Це повинно знаходити своє відображення в хронології організації занять, перспективних та поточних планах, методиці роботи.

6. *Принцип добровільності*. Добровільність відображає добровільний вибір учнями участі в тому чи іншому клубі, можливість вільного вибору занять і різноманітності видів діяльності, що пропонуються.

Важливим аспектом в налагодженні діяльності клубів за інтересами є встановлення демократичної форми управління, яка забезпечувала б самоорганізацію життєдіяльності учнівських колективів, розвиток самостійності учнів в прийнятті і реалізації рішень для досягнення суспільно значимих цілей.

У нашому навчальному закладі робота шкільних клубів будується на засадах самоврядування. Основні функції органів самоврядування визначаються в Положенні про шкільний клуб, а конкретизуються в статутах та інших документах, що регулюють діяльність конкретного клубного об'єднання.

Структура самоврядування клубного об'єднання в найзагальнішому вигляді така: вищим органом є загальні збори, на яких обирається правління клубу (рада, президія), члени правління обирають голову (президента), заступника, секретаря. У межах клубного об'єднання можуть працювати секції. Вони створюються на основі вивчення інтересів і побажань членів клубу, що сприяє покращенню роботи та залученню учасників. Такий підхід щодо самоорганізації та управління роботою клубів дозволив формувати у школярів вміння самостійно приймати відповідальні рішення, свідомо брати участь в організації шкільних заходів.

Демократичні засади учнівського самоврядування в шкільних клубах за інтересами знайшли своє відображення і в тому що:

– вчителі виступають в ролі педагогів-консультантів; їх обов'язки та відповідальність за роботу конкретного клубу ухвалені рішенням педагогічної ради;

– органи учнівського самоуправління клубу формуються для організації діяльності в колективі і для колективу (є предметна діяльність – є орган самоуправління, немає діяльності – немає органа самоуправління);

– шкільний план виховної діяльності доповнюється планами (проектами) шкільних клубів, що забезпечує активне, добровільне включення в організацію внутрішнього життя школи всіх учасників педагогічного процесу;

– обрання лідерів в органах самоуправління здійснюються за результатами виборів відповідно до «Положення про структуру і функції органів самоуправління і співуправління» тощо.

Діяльність шкільних клубів, їх вплив на активність учнів в позаурочній роботі, виховних заходах спонукають педагогів до переоцінки поглядів щодо можливості налагодження якісного, партнерського, конструктивного діалогу з учнівською молоддю. У вчителів є розуміння того, що необхідно забезпечувати визнання прав та обов'язків органів самоуправління, поважати їх рішення і пропозиції, підтримувати демократичні процедури обрання лідерів, сприяти учням у самостійному плануванні справ, допомагати організовувати їх та підводити підсумки тощо.

Сьогодні у нашому закладі ефективно діють клуби «Чомучки», «Феміда», «Ерудит» з двома секціями, клуб журналістики «Шкільний вісник» і шкільний клуб підприємництва «Step by step (Крок за кроком)».

Успіх роботи кожного із клубів полягає в правильній організації того чи іншого виду діяльності, що вимагає постійного творчого пошуку, врахування запитів і інтересів учнівської молоді. Так, проведені нами діагностичні опитування учнів 8 – 9-х класів показали, що 98% підлітків бажають працювати в підприємницьких структурах, а 35% респондентів мають намір створити власну справу. Однак, як зазначили опитані, у них немає ґрунтовних знань щодо функціонування сучасної ринкової економіки й ведення власної

справи. Вони відчувають потребу у формуванні власних особистісних якостей таких як: воля, наполегливість, самодисципліна, ініціативність, здатність до конкуренції, ділового спілкування, навчання протягом усього життя.

Отже, було підтверджено, що освітнє середовище нашого навчального закладу потребує введення такого нового структурного елемента, який міг би сприяти формуванню особистості нового типу – ділової, підприємливої, здатної до самоорганізації й управління. І прикладом такого елемента є шкільний клуб підприємництва (ШКП) «Step by step (Крок за кроком)».

Головна мета діяльності клубу: формування стійкого інтересу учнів до економічної науки, ознайомлення з напрямами та методами фінансової освіти, підготовка молоді до активної діяльності на ринку праці, до виконання ролі підприємця. Клуб надає можливість творчого підходу учнів до вирішення економічних проблем, розвитку їх нахилів, здібностей, формування лідерських якостей, визначення майбутньої професії.

Членами ШКП можуть бути учні 8 – 11 класів Підгайцівського НВК за власним бажанням, які дотримуються Статуту ШКП, активно працюють в одному з напрямів діяльності і практичними діями сприяють розвитку клубу.

Основними напрямами діяльності шкільного клубу підприємництва «Step by step» визначено:

1. Залучення до діяльності клубу учнівської молоді, які мають спільні економічні погляди та прагнуть розвивати підприємницькі здібності, отримувати знання, навички та уміння з підприємницької діяльності та популяризувати економічні знання серед однолітків.

2. Розвиток в членів клубу культури підприємництва, необхідних компетентностей для досягнення успіху в бізнесі або професійній кар'єрі.

3. Розвиток індивідуальних задатків та інтересів.

4. Формування навичок конкурентоспроможності та лідерства.

5. Розвиток критичного мислення.

6. Збагачення та поглиблення знань і вмінь учнів з економіки.

7. Підготовка нового покоління, яке спроможне розвивати соціокультурну, економічну та виробничу сфери як міста, так і села.

8. Обмін досвідом у запровадженні в шкільній практиці заходів, пов'язаних із розвитком професійної активності та підприємливості.

Вважаємо, що участь у клубі допоможе сформувати в учнів такі здатності:

– аналізувати отриману інформацію;

– критично мислити й критично оцінювати вчинки;

– використовувати знання в різних життєвих ситуаціях;

– володіти комунікативною та загальнолюдською культурою;

– приймати нестандартні рішення, виходити з нестандартних ситуацій;

– використовувати здобуті знання для професійної, суспільної й особистої реалізації;

– до підприємливості, конкурентності і мобільності у суспільстві.

Для виконання поставлених цілей ШКП здійснює низку заходів, використовуючи різні форми роботи:

– розповсюдження інформації про цілі та діяльність ШКП;

– здійснення підготовки учнів до олімпіад, турнірів, конкурсів економічного спрямування;

– проведення циклу занять з основ підприємливості та етики підприємництва з метою збільшення обсягу економічних знань учнів;

– проведення циклу профорієнтаційних занять за програмою професійного консультування «Моя майбутня професія»;

– створення проектів і презентацій;

– проведення циклу психологічних тренінгів, пов'язаних з підприємливістю і профорієнтаційним спрямуванням;

– організація проведення семінарів, тренінгів, круглих столів, діагностичних досліджень, аукціонів, ярмарок, акцій тощо;

– використання активних методів, придатних для навчання підприємливості, зокрема симуляційних, дидактичних ігор, ІКТ в економічній освіті;

– розробка, реалізація та впровадження в життя бізнес-ідей;

– розвиток підприємницьких рис, економічного мислення;

– проведення економічних ігор;

– здійснення роботи із профорієнтації, свідомого вибору професії;

– проведення екскурсій на приватні підприємства, в державні установи і зустрічей з успішними людьми, представниками державних установ і громадських організацій;

– сприяння змістовному дозвіллю учнівської молоді;

–співпраця з іншими організаціями, товариствами, державними та недержавними установами з метою обміну досвідом;

– здійснення інших видів діяльності, не заборонених чинним законодавством.

Членами шкільного клуб розроблено свою символіку та атрибутику. Так, сама назва клубу «Stepbystep» , що в перекладі означає «Крок за кроком», несе певне смислове навантаження і визначає зміст

і напрями його роботи. Девіз: «Крок за кроком до мети, впевнено ми будемо йти», і логотип підтверджує задум і мету діяльності клубу.

Діяльність шкільного клубу підприємництва «Stepbystep» висвітлюємо на сторінках блогу клубу за адресою http://pidhayci.blogspot.com/.

Перші підсумки роботи ШКП показали, що наша модель самоорганізації учнівської молоді дає хороші результати і її можна застосувати в діяльності інших клубів. Члени клубу стали більш організованими, багато з них виявили свої лідерські здібності, поглибили знання з основ підприємництва і психології, навчилися складати проекти, проводити акції, проявляють креативність у мисленні, підприємливості через бізнес-ідеї.

Отже, досвід роботи шкільних клубів нашого навчального закладу засвідчує, що запроваджуючи такі інноваційні елементи в освітнє середовищеможна більш ефективно виконати місію сучасної школи: поряд із здійсненням виховної і освітньої діяльності надати школярам можливість перевірити на практиці свої здібності, оволодіти мистецтвом лідерства, опанувати вмінням самостійно приймати відповідальні рішення.

Література.

1. Байрамова М. Технології учнівського самоврядування / М. Байрамова, А. Дзюбук, В. Дзюбук // Директор школи. – 2003. – №15. – С.11–13.

2. Байрамова М. Технології учнівського самоврядування / М. Байрамова, А. Дзюбук, В. Дзюбук // Директор школи. – 2003. – № 16. – С.11–12.

3. Комарова П. Учнівське самоврядування – крок за кроком // Завуч. – 2002. – №34. – С. 6–8.

4. Самоврядування дітей, а не для дітей: Досвід Першої української гімназії м. Миколаєва // Завуч. – 2003. – №12. – Вкл. – С. 1–16.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ УРОКІВ ГЕОГРАФІЇ КУЛЬТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кобзар Марина Олександрівна *учитель географії Київського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів - ліцей» № 240 «Соціум», науковий кореспондент лабораторії географічної та економічної освіти Інституту педагогіки НАПН України*

В умовах модернізації шкільної освіти актуальність набувають ті напрями освіти, зміст яких забезпечує розвиток пізнавальної активності та самостійності мислення учнів. Тому велике значення приділяється інтегративним курсам та інтерактивним технологіям, які спонукають учнів ставати активними учасниками учбового процесу. Процес інтеграції наук в шкільній освіті втілюється через міжпредметні зв'язки. Міжпредметні зв'язки є одним із факторів підвищення педагогічної ефективності уроку, що забезпечують систематичний взаємозв'язок у викладанні шкільних дисциплін. Знання учня мають бути не «предметним уламком», а цілісною інформацією про навколишній світ, на тлі якої виділяються відомості предметної специфіки.

Крім того, треба відмітити Сучасні цифрові технології обробки інформації, телекомунікації та комп'ютерне моделювання відкривають нові глибокі аспекти проблем мотивів і структури пізнавальної діяльності учнів.

З'являється можливість якісного оновлення всього демонстративного та практичного комплексу природничих дисциплін.

Основна мета даної статті – опис методики проведення інтерактивних уроків географії культури з використанням міжпредметних зв'язків та мультимедійних технологій.

Основна частина. Міжпредметні зв'язки реалізуються через зміст, методи навчання та різноманітні форми організації навчальної діяльності. Робота над здійсненням міжпредметних зв'язків не обмежується лише уроками, а приводить до організації міжпредметних семінарів, екскурсій, конференцій, предметних тижнів та І етапу учнівських шкільних олімпіад тощо. Професійні вміння вчителів під час використання міжпредметних зв'язків повинні бути спрямовані не просто на контроль навчальних досягнень учнів, а на діагностику їх діяльності та розвитку, вивчення здібностей та нахилів учнів. Це новий технологічний підхід, який значно складніший від звичайного, традиційного, але необхідний в сучасних умовах [1 с. 13].

Використання міжпредметних зв'язків при вивченні елективного курсу «Географія Культури» надано в вигляді таблиці на прикладі теми «Європейський геокультурний регіон».

Таблиця № 1.

Міжпредметні зв'язки з предметами гуманітарного циклу при вивченні елективного курсу «Географія культури» тема «Європейський геокультурний регіон».

Урок №	Тема уроку	Предмети, між предметні зв'язки з якими, використовуються під час проведення уроку
18	Особливості традиційної та сучасної культури регіону.	Географія, історія, країнознавство, культурологія, економіка.
19	Міста Європи –осередки світової	Географія, історія, країнознавство, культурологія,

	культури.	архітектура, економіка.
20	Європейські музеї світового значення.	Географія, мистецтвознавство, історія.
21	Визначні пам'ятки історії та культури.	Географія, історія, країнознавство, культурологія, архітектура.
22	Місця паломництва.	Географія, релігієзнавство, історія, архітектура.
23	Визначні пам'ятки історії та культури України.	Географія, історія, українознавство, культурологія, архітектура.
24	Видатні діячі науки та культури Європи.	Географія, мистецтвознавство, музична культура, зарубіжна література, українознавство, культурологія.
25	Геокультурна характеристика країн Європи.	Географія, історія, країнознавство, культурологія, економіка.

Для досконалого впровадження міжпредметних зв'язків у навчально-виховний процес на уроках географії треба дотримуватися наступних правил та пропозицій: не слід вважати, що на одному уроці мають встановлюватись зв'язки з усіма предметами аби не перенасичувати урок інформацією, що іноді буває занадто деталізованою; для окремих уроків однієї теми потрібні зв'язки з окремими предметами; треба вдало чергувати міжпредметні зв'язки з однойменними темами різних об'єктів вивчення.

Необхідними умовами впровадження міжпредметних зв'язків у педагогічний процес є:

- досконале знання вчителем географії не тільки власного програмного матеріалу, а й матеріалу з інших дисциплін;
- обізнаність з календарними планами різних предметів;
- творчий зв'язок з іншими учителями-предметниками, які викладають в даному класі;
- застосування різноманітних форм і методів організації навчально-виховного процесу, прийомів активізації розумової діяльності учнів тощо.

Крім того слід зазначити що, збільшення обсягу навчального матеріалу з географії вимагає пошуку шляхів інтенсифікації процесу навчання, інноваційних методів та управління ним. Як свідчать результати освітньої практики, його джерелом є використання інноваційних комп'ютерних технологій. Аналіз результатів освітньої практики показав, що використання мультимедійних комп'ютерних технологій руйнує стабільні ознаки традиційного навчально-виховного процесу, орієнтує вчителів на пошук нових методів навчання, надає їм можливість для збільшення обсягу навчальних завдань пошукового та дослідницького характеру, переструктурування системи та змісту позашкільних занять.

В залежності від форми реалізації в навчально-виховному процесі технології побудови навчання з використанням мультимедійних засобів поділяються на пасивні, активні та інтерактивні [3 с. 53]. Автором було розроблено та використовується цілий спектр означених вище технологій, деякі з них представлені в додатках.

Серед пасивних : 1) розроблено мультимедійні лекції з використанням презентацій до понад 90 % учбового матеріалу . Використовуються відео фрагменти, робота з електронними документами, мультимедійними підручниками. 2) Проводиться контроль знань репродуктивного характеру з використанням мультимедійних презентацій, підручників, тематичних CD та DVD-дисків тощо..

Активні технології:

1) Розроблені лабораторно-практичні роботі з використанням матеріалів мультимедійних підручників (Практичні роботи : «Опис одного з традиційних ремесел свого краю», «Складання екскурсійного маршруту однією з європейських столиць», Складання за картосхемою туристичного маршруту Африкою»…), які ввійшли до складу робочого зошиту «Географія культури» [2 с. 1-84];

2) створення учнями тематичних мультимедійних презентацій (створено презентації до понад 70 % тем курсу);

3) дискусії та диспути з використанням мультимедійних технологій (наприклад теми дискусій: «Вплив інновацій на традиційний одяг», «Вплив географічного середовища на музичну культуру світу» тощо) ;

4) віртуальні подорожі-дискусії регіонами світу; віртуальні подорожі музеями світу (Лувр, Дрезденська картинна галерея, Британський національний музей, музей Прадо, Ермітаж …); віртуальні екскурсії по місцям паломництва (Собор Святого Петра, Києво-Печерська Лавра, Троїце-Сергіївська Лавра, Мекка, Медина, Лхаса, Єрусалім…) по визначним місцям, славетним своїми пам'ятками історії (Персеполь, Петра, Баальбек, Пальміра, Анкор…) та культури тощо .

При використанні інтерактивних технологій головний аспект ставиться на співпраці та взаємодії учнів між собою[5 с. 90]:

1) організація дидактичних ігор, що імітують науковий пошук;

2) розробка творчих проектів з використанням мультимедійних технологій (Проекти «Зустріч весни в різних країнах світу», «Національні страви регіонів світу», «Красота – страшенна сила» (о особливостях уявлення про красу людини в різних країнах); створення інтерактивних карт регіонів світу… ;

3)створення комп'ютерної ігри «Європейський геокультурний регіон». Автори: Молоченко Даша 11-А клас, Кобзар М. О. вчитель.

4)В даний час учнями 11 класу проводиться комп'ютерне моделювання процесу розповсюдження світових релігій .

Розробці методиці уроків з використанням міжпредметних зв'язків та технологіям проведення мультимедійних уроків автором було присвячено декілька статей в наукових та науково-педагогічних виданнях.

Висновки. Комплексне використання різноманітних мультимедійних та інформаційних технологій, міжпредметних зв'язків сприяє підвищенню якості знань як фундаменту реалізації нового освітнього стандарту в системі безперервної освіти.

Література.

1. Бібко Л. П. Міжпредметні зв'язки на уроках географії в десятому класі // Географія 2007.- № 2.- с.13
2. Географія Культури: Робочий зошит для 10 – 11 класів / Кобзар М. О., Капіруліна С. Л., Бродовська О. Г.– Кам'янец-Подільський: «Аксіома», 2010.- 84 с.
3. Изотов И. В. Основные технологии построения учебного процесса с использованием мультимедийных средств обучения // Интеграция образования 2009.- № 2.- с 51-54
4. Капіруліна С. Л., Кобзар М. О. Міжпредметні зв'язки як складова шкільної географічної освіти / Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. Збірник наукових праць. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна 2010. – Випуск 12.- 216 с., с 72 – 77
5. Кобзар М. О. Використання мультимедійних комп'ютерних технологій на уроках географії // Шкільна географічна освіта: інформаційно-комунікаційні технології у навчально-виховному процесі / Збірник наукових праць – К.: ДНВП " Картографія ", 2008. – с.88-92
6. Лиферов А. П. Интеграционные тенденции в мировом образовании // Педагогика 2009.- № 6.- с.3-11
7. Нелунова Е. Активизации саморазвития студента в системе открытого образования: технология мультимедийного обучения // Образовательные технологии 2009.- № 2.- с.103-110

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ «ВЧИСЬ ПО-СУЧАСНОМУ» В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА НОВИЙ ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ БАЗОВОЇ І ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мігунова Інна Анатоліївна, *заступник директора з навчально-виховної роботи навчально-виховного комплексу №10 Хмельницької міської ради*

Проект розроблено у відповідності до завдань і пріоритетів, визначених Конституцією України, Національної доктриною розвитку освіти України, Законом України «Про освіту», Державним стандартом базової та загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів від 23 листопада 2011 р. N 1392,)

Мета проекту:

– забезпечити вивчення і виконання нормативних документів (Національна доктрина розвитку освіти України, Державний стандарт початкової загальної освіти ,затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 р. №462, Державний стандарт базової та загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. N 1392, Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу, Державні санітарні правила і норми ДСанПіН 5.5.2.008-01; Програм для початкової школи, розроблені на основі Державного стандарту початкової загальної освіти, Програм для базової школи, розроблені на основі Державного стандарту базової та загальної середньої освіти);

- забезпечити високій рівень освітньої компененції з орієнтацією на новий Державний стандарт базової та загальної середньої освіти, світові стандарти;
- підготувати педагогічні кадри до реалізації завдань Державного стандарту базової та загальної середньої освіти;
- залучити всіх учасників освітнього процесу до творчого переосмислення педагогічної діяльності, створити умови для професійного самовдосконалення педагогів з метою підвищення результативності навчально-виховного процесу в умовах переходу на нові стандарти базової та загальної середньої освіти у парадигмі сучасного освітнього простору;
- ознайомитись з особливостями змісту та методикою викладання предметів за новими програмами;
- сформувати «діалогічний простір» педагогічного процесу з метою розвитку педагогічної співпраці в системі «учитель – учень - батьки» та встановлення «суб'єкт-суб'єктних» стосунків;
- запроваджувати використання здоров'язбережувальних технологій в навчально-виховному процесі;
- реалізувати шкільну програму «Наступність», розпочату в початковій школі, з цією метою провести:

- спільний з учителями початкової школи педагогічний консиліум «Наступність у роботі початкової школи та школи П ступеня - діалог взаємодії »;
- спільні методичні об'єднання вчителів початкових класів і учителів школи базової школи , методичні діалоги та інші методичні заходи;
- взаємовідвідування уроків у початковій школі ;
- цикл занять для батьків за участю медпрацівників, психолога, вчителів, які будуть навчати учнів 5 класу у 2013-2014 н. р., анкетування батьків з метою вивчення сім'ї, забезпечення належної підготовки сім'ї до базової школи, індивідуальні консультації;
- дні відкритих дверей для майбутніх п'ятикласників;
- провести педагогічну раду «Готовність школи до впровадження Державного стандарту базової та загальної середньої освіти»;
- розробити та реалізувати шкільну програму «Крок за кроком»;

- підготувати батьків п'ятикласників до нової соціальної ролі та віковим змінам дітей;
- забезпечити належні умови для навчання і виховання учнів, встановлені Державними санітарними правилами і нормами (ДСанПіП 5.5.2008-01);
- удосконалювати навички роботи учителів з комп'ютером для ефективного використання інформаційно-комунікативних технологій у навчально-виховному процесі школи;
- залучити спонсорів до забезпечення сучасної матеріальної бази, навчального середовища для школярів.

Аналіз стану і підготовки кадрів: існує реальна суперечність: наявність законодавчого та наукового обґрунтування інноваційних перетворень в школі (Державний стандарт базової та загальної середньої освіти) і рівень готовності освітян до цих перетворень. Саме цю суперечність і спрямований подолати цей проект. 2012-2013 н. р. буде підпорядкований вирішенню проблеми оновлення фахової підготовки учителів. Підготовка планується за триступеневою моделлю:

1 етап – інститут післядипломної освіти педагогів

2 етап – міські семінари-практикуми

3 етап – творча лабораторія учителів школи по підготовці до роботи за новим Державним стандартом базової і загальної середньої освіти.

Це дозволить залучити до процесу оновлення підготовки педагогів з усіх предметів.

Завдання фахової підготовки учителів - оновити зміст безперервної освіти педагогів школи.

Очікуванні результати: готовність школи до впровадження Державного стандарту базової та загальної середньої освіти: 100% підвищення кваліфікації учителів школи щодо реалізації змісту Державного стандарту базової та загальної середньої освіти; методичні рекомендації для учителів та батьків; електронний кейс «На допомогу учителю»; консультпункти; видання методичних посібників: «Використання здоров'язбережувальних технологій в навчально-виховному процесі», «Створення комфортного педагогічного простору в умовах переходу на новий Державний стандарт базової та загальної середньої освіти; галерея передового педагогічного досвіду; електронний кейс педагогічного програмного забезпечення навчально - виховного процесу.

Термін реалізації: вересень 2012 р.- травень 2018р.

Напрямки роботи проекту: підготовка та перепідготовка кадрів (загальна підготовка учителів, фахова підготовка учителів з базових дисциплін); науково-методичний та психологічний супровід діяльності учителя; створення методичних рекомендацій та посібників для учителів базових дисциплін; психолого-педагогічна підготовка батьків.

РЕЗУЛЬТАТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ:

- 100% підвищення кваліфікації учителів школи щодо реалізації змісту Державного стандарту базової та загальної середньої освіти;
- методичні рекомендації для учителів та батьків;
- електронний кейс «На допомогу учителю 5 класу»;
- електронний кейс педагогічного програмного забезпечення навчально-виховного процесу
- методичні посібники: «Використання здоров'язбережувальних технологій в навчально-виховному процесі», «Створення комфортного педагогічного простору в умовах переходу на новий Державний стандарт базової та загальної середньої освіти», «Використання навчального програмного забезпечення для навчання учнів»;
- з кожної базової дисципліни розроблено: алгоритм роботи учителя в умовах моніторингу результативності навчально-виховного процесу; алгоритм роботи учня в умовах моніторингу результативності навчально-виховного процесу; галерея передового педагогічного досвіду, створення картотеки, зональні презентації; тематика занять для батьків за участю медпрацівників, психолога, вчителів, які будуть навчати учнів 5 класу у 2013-2014 н.р.

ВКЛЮЧЕННЯ КОМПОНЕНТА ВИХОВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ГРОМАДЯНСТВА Й ОСВІТИ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ В НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Кідалова Наталя Олександрівна, *завідувач методичного кабінету управління освіти Мелітопольської міської ради Запорізької області*

Пріоритетними напрямками розвитку сучасного суспільства є активні соціальні зміни та перетворення, що ґрунтуються на принципах відкритості, діалогічності, природовідповідності, цінності унікального потенціалу кожної особистості, толерантності та творчості в умовах інформаційного середовища. Потік інформації неможливо ані зупинити, ані контролювати, і саме завдяки цьому молоде покоління стало найбільш поінформованим з усіх поколінь, що існували до того. Замість безнадійних спроб запровадити цензуру або штучні обмеження, доцільним видається вчити молодь критичного мислення, вчити декодувати інформацію, отриману з різних джерел, формуючи навички багатоперспективного сприйняття дійсності, вчити стратегіям уникнення маніпуляцій. На сьогоднішній день серед підлітків та

молоді спостерігається тенденція бачити себе, швидше, в якості споживача, ніж громадянина в суспільстві загального добробуту. Процес розвитку громадянської компетентності спрямований на те, щоб покоління молодих громадян було готове і мало необхідні знання та навички для того, щоб грати активну роль у демократизації своїх громад, суспільства в цілому, а також всієї країни. Школа і суспільство не є розрізненими структурами, це цілісна синергетична система. Партнерство між школою та громадою сприяє розвитку активної життєвої позиції учнів, активізації громадян у вирішенні власних проблем, реалізації концепцій освіти громади та навчання впродовж усього життя.

Досвід роботи автора інновації учителем, класним керівником, заступником директора з науково-методичної роботи, завідувачем методичним кабінетом управління освіти Мелітопольської міської ради Запорізької області, а також участь у міжнародних освітніх програмах та соціальних проектах дають підстави стверджувати, що громадянське виховання є слабким місцем навчально-виховної роботи загальноосвітніх навчальних закладів. І викликано це, перш за все, причинами державного масштабу. Так, 1 вересня 2013 року набуває чинності Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. Компетентнісний підхід, покладений в основу цього стратегічно важливого документу, сприяє формуванню ключових компетентностей, до яких належать, серед інших, уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, соціальна і громадянська компетентності. Поняття громадянська компетентність вживається у такому значенні: здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства.

Таким чином, формування громадянської компетентності учнів, зміст якої є інтегративним, має відбуватися під час вивчення всіх предметів навчального плану. Проте навчальні програми конкретизують для кожного класу визначені цим Державним стандартом результати навчання відповідно до освітньої галузі або її складової, деталізують навчальний зміст, у результаті засвоєння якого такі результати досягаються, а також містить рекомендації щодо виявлення та оцінювання результатів навчання в межах окремих базових дисциплін, тобто навчальні програми є суто предметноцентричними.

З огляду на вищезазначене, видається доцільним, щоб навчальними програмами обов'язково передбачався внесок кожного навчального предмета у формування громадянської компетентності.

Загальновідомо, що роль вчителів у підтримці вивчення демократії через використання активних та інтерактивних методів, дуже важлива. 3 жовтня 2008 Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла Рекомендацію 1849 (2008), яка, крім іншого, стверджує: «... 5.2. знання та навички, необхідні для формування культури демократії і сприяння правам людини в класі, повинні бути включені в програму підготовки вчителів з усіх предметів». Розвиток шкільної демократії – це комплексна складна справа, яка вимагає не тільки часу, ретельного планування, а й методичного забезпечення і конкретних рекомендацій.

Саме тому запропонована педагогічна інновація «Включення компонента виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини в навчальні програми з англійської мови та української літератури» є актуальною, а її реалізація надає можливість суб'єктам навчально-виховного процесу отримувати досвід демократії у дії в кожній сфері життя в школі і на кожному рівні.

Теоретико-методичною базою інновації є такі документи:

- Хартія Ради Європи про виховання демократичного громадянства й освіту в сфері прав людини (рекомендації CM/Rec (2010) 7, затверджені Комітетом Міністрів Ради Європи);
- Загальна Декларація прав людини (від 10 грудня 1948 року);
- Конвенція про права дитини (від 20 листопада 1989 року, набула чинності 2 вересня 1990 року, відповідно до статті 49).

В основу реалізації інновації покладені ідеї:

- Елізабет Бекман і Бернарда Траффорда, які запропонували орієнтири, ресурси та інструменти, що формують фундамент демократичної школи;
- Пітера Бретта, Паскаль Монпуан-Гайяр, Марії Хелени Салема;
- дослідження співробітників фонду «Сівітас» (Росія) Є. Белякова, Н.Воскресенской, А. Іоффе з питань використання проектної діяльності в розвитку школи.

Практичні посібники:

- «Жити в умовах демократії: Зразки уроків, концепції, методи та моделі», Рольф Голлоб, Тед Хаддлстон;
- «Освіта в галузі прав людини в шкільній системі Європи, Центральної Азії та Північної Америки: Збірник прикладів успішних практик»;
- «Компасіто: Посібник з навчання дітей правам людини», Ненсі Флауерс, Джо Клейес, Ранья фазах, Аннет Шнайдер;
- «Компас: Посібник з освіти в сфері прав людини за участю молоді», Патриція Брандер, Руї Гомес, Еллі Кін, Марі-Лор Лемінер.

Основна педагогічна ідея інновації.

Навчальний заклад, як цілісний інститут, задає певний контекст реалізації ідей громадянської освіти. Демократичні і громадянські цінності діти засвоюють, беручи участь у повсякденному житті школи, спільноти, громади. При цьому школа виступає як модель світу дорослих. Безумовно, процес навчання правам людини та якісної освіти в області демократичного громадянства неефективний без безперервного підвищення рівня компетентності педагогів.

Лише організаційними перетвореннями демократію в школі створити неможливо, якщо дорослі люди самі не є демократами. Бути справжнім педагогом-демократом нелегко. Зрозуміло, ним може бути тільки людина з мисленням, орієнтованим на людину і насамперед на дитину як на найвищу цінність, унікальну людську особистість. Виховання дітей має будуватися як демократична громада, здатна до самоврядування і саморегуляції.

Автор інновації усвідомлює, що формування громадянської позиції школярів є пріоритетним напрямком діяльності всієї школи. Проведені дослідження (спостереження, анкетування) на базі Мелітопольської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №23 окреслили проблему: відсутність навчально-методичного забезпечення формування ВДГ/ОПЛ компетентності учнів та низький рівень компетентності вчителів у сфері виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини, що, у свою чергу, не дозволяє формувати дану компетентність у дітей.

Автор інновації включив до змісту навчальних програм з англійської мови та української літератури, окрім традиційних компонентів «Зміст навчального матеріалу», «Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів», такі компоненти: «Сфера виховання демократичного громадянства й освіти в області прав людини», «Вимоги до рівня компетентності учнів у сфері виховання демократичного громадянства й освіти в області прав людини».

Важливим аспектом є те, що автор вважає інформаційні засоби необхідними для розуміння сучасного світу, які допомагають дітям зрозуміти економічний і соціальний контекст створення і споживання інформації, тому до навчальних програм включено компонент «Веб-ресурси», що містить посилання на медіа-матеріали, які не просто унаочнюють і ілюструють навчальний матеріал, а сприяють розвитку критичного ставлення до засобів масової комунікації, навичок аналізувати комунікаційні стратегії, навичок розуміння того, як можна створити різні сприйняття реальності, тобто демонструють багатоперспективність.

Характеристика педагогічної інновації.

На переконання автора досвіду, формування громадянської позиції школярів має стати пріоритетним напрямом діяльності кожного загальноосвітнього навчального закладу.

Процес упровадження інновації «Включення компонента виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини в навчальні програми з англійської мови та української літератури» складається з трьох етапів:

І блок (мотиваційний або підготовчий)

«Розуміння виховання демократичного громадянства
й освіти в сфері прав людини»

• Що становить основу знань і принципів виховання демократичної громадянськості і освіти в сфері прав людини?

• Які основні поняття ВДГ/ОПЛ?

• Які навички, цінності, ставлення треба враховувати при плануванні уроків з компонентом виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини?

• Яким чином можна розподілити компоненти навчальної програми, щоб найкращим чином зв'язати предметну компетентність з компетентністю виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини?

ІІ блок (практичний)

«Планування та викладання»

• Як планувати методичну діяльність, щоб заохочувати учнів відігравати активну роль у процесі навчання?

• З ким можна співпрацювати, щоб ввести виховання демократичного громадянства й освіту в сфері прав людини в різні предмети?

• Які цінності будуть визначати атмосферу навчання в класі?

• Які ефективні методи оцінки вивчення матеріалу учнями можна використовувати у своїй практичній роботі?

ІІІ блок (рефлексивний)

«Результативність реалізації інновації та оцінка»

• Як можна змоделювати цінності, позиції, пов'язані з вихованням громадянства й освітою в сфері прав людини?

• Як оцінити ефективність методів викладання?

За основу доповнення навчальних програм з української літератури та англійської мови автором використано тематику проблемних питань, запропоновану Ненсі Флауерс, Джо Клейес, Ранією Фазах та Аннет Шнайдер у посібнику «Компасіто», а саме:

№1. Бідність і соціальне відчуження
№2. Громадянство
№3. Демократія
№4. Дискримінація
№5. Здоров’я і добробут
№6. Мир
№7. Насильство

№8. Освіта і відпочинок
№9. Навколишнє середовище
№10. Родина й альтернативне піклування
№11. Засоби масової інформації та Інтернет
№12. Участь
№13. Гендерна рівність.

Результативність упровадження інновації.

Протягом 2012-2013 навчального року дану інновацію було впроваджено у навчально-виховний процес Мелітопольської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №23: доповнено компонентом виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини курс викладання англійської мови в 9 класі та української літератури в 6 класі, а саме:

- створено методичну базу для розвитку компетентності учнів у сфері виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини;
- розроблено навчальні програми з української літератури, англійської мови з компонентом ВГД/ОПЛ;
- розроблено плани-конспекти уроків з англійської мови, української літератури з компонентом ВГД/ОПЛ.

Як результат, підвищився рівень компетентності 13 учнів 9 класу та 28 учнів 6 класу Мелітопольської спеціалізованої школи №23 у сфері виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини: відповідальність учнів через прийняття рішень, створення дієвої системи самоуправління, навички взаємодії шляхом прояву ініціативи і реалізації практично спрямованих міні-проектів (додаток 4).

Окрім підвищення рівня компетентності учасників навчально-виховного процесу у сфері виховання демократичного громадянства й освіти в області прав людини, запропонована інновація має і соціальний вплив:

- на рівні учнів - розвиток відповідальності та активної громадянської позиції;
- на рівні педагогічного колективу - розвиток компетентності у сфері виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини;
- на рівні школи - налагодження системного ефективного довготривалого співробітництва школи і соціальних партнерів (міжнародних інституцій, громадських організацій);
- на рівні освітніх послуг - підвищення рівня компетентності учнів у сфері виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини;
- на рівні соціуму - партнерство школи та інших організацій у вирішенні різних проблем.

Досвід роботи Кідалової Наталі Олександрівни щодо впровадження інновації «Включення компонента виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини в навчальні програми з англійської мови та української літератури» є актуальним для сучасної освіти, сприяє реалізації комплексної системи демократизації всіх рівнів навчального закладу. Досвід роботи щодо впровадження даної інновації та проміжні результати було представлено на засіданні педагогічної ради Мелітопольської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №23. У роботу щодо доповнення навчальних програм з предметів компонентом виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини включились 15 педагогів школи, які підготували навчальні програми з української літератури, англійської мови, географії, біології та історії з компонентом ВДГ/ОПЛ.

Досвід роботи був презентований на on-line платформі Share and Connect Європейського центра Вергеланда (Норвегія) та отримав схвальні відгуки експерта в області ВДГ/ОПЛ, координатора міжнародної Літньої Академії «Демократія в школі» Олени Стиславської (Польща).

Таким чином, педагогічна інновація «Включення компонента виховання демократичного громадянства й освіти в сфері прав людини в навчальні програми з англійської мови та української літератури», спрямована на розвиток громадянської та соціальної компетентностей учнів, є результативною і може бути застосована на державному рівні системи освіти.

ПРОДУКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

***Дідик Олена Віталіївна**, вчитель початкових класів*
Ніжинської загальноосвітньої школи ЗОШ І-ІІІ ступенів №15
Ніжинської міської ради Чернігівської області

Стежинами творчості до вершин пізнання - така суть Школи творчості, яку ми прагнемо створити закоханими у дітей серцями. Зовнішньо моя рідна школа така ж, як і багато інших закладів України, а за змістом – школа інновацій, зітканих із безлічі стежинок творчості, що ведуть педагога до реалізації шляхів оновлення форм та змісту освітньо-виховного процесу, а дитину - до становлення її як творця і проектувальника свого життя.

Одним із важливих напрямків мого творчого пошуку стала проблема «Продуктивне навчання як основа стратегії формування творчої особистості». Її актуальність полягає в тому, що застосування методів

репродуктивного навчання призводить до послаблення внутрішньої мотивації учнів, зниження творчого потенціалу. Людство завжди рухалося вперед завдяки зусиллям творчих людей, але саме радісного «Еврика», подиву як рушійної сили розвитку, вміння дітей відкривати таємниці довкілля не вистачає, на мою думку, сучасній школі.

Питання розвитку самостійності школярів, критичності мислення, здатності до творчого пошуку не нове у педагогічній науці. Своїм корінням воно сягає часів античності, що збереглося й донині як «сократівські діалоги», які допомагають «народитися істині в душі співрозмовника», думок Платона і Піфагора. Не втратили своєї актуальності ідеї Ж.-Ж. Руссо: «Нехай учень дізнається не тому, що ви сказали, а тому, що він сам зрозумів». Настановою для мене стали слова К. Д. Ушинського: «Кожна здорова дитина потребує діяльності і до того ж серйозної діяльності…», школою творчості - спадщина В.О. Сухомлинського. Як філософські категорії «репродуктивне» і «продуктивне» вперше були використані в аналізі структури процесу пізнання Е. Кантом, пізніше розвинені В.Г. Гегелем. У педагогічній науці це питання досліджене С.О. Сисоєвою, В.Ф. Овчинниковим, К.В. Яресько, В. Ледньовим, Ю. Лі, А. Хуторським та ін., а в психології – В.О. Моляко, Б.Г. Богоявленською, Я.О. Пономарьовим.

Провідна ідея досвіду: піклуватися не про навчальний план, а про план життя і розвитку кожної дитини (К.М. Вентцель), переконати школяра в тому, що «Вчимося не заради школи, а для життя» (Сенека).

Пріоритетними напрямками діяльності щодо реалізації ідеї стали:

- використання можливостей продуктивного навчання для формування творчої особистості через впровадження інтерактивних технологій;
- реалізація трьох «Е»: ерудиція, естетика, емоційність;
- використання феномену «Краса» як засобу розвитку творчої особистості;
- реалізація проекту «Від іскринки - до зірки» у співпраці з батьками, педагогічним колективом дошкільного навчального закладу.

Щодня веду своїх учнів чарівними стежинами творчості:

- «Стежиною пошуку», девіз якої - «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно і де це я можу застосувати», що реалізується через пошукову діяльність, технологію проектів;
- «Стежиною соціальної творчості», на якій формується активна життєва позиція через впровадження технології колективного творчого навчання і виховання, інтерактивних технологій, колективних творчих справ, включення дій суб'єкта в соціально-культурний контекст. Навчаю «жити заради посмішки іншого», наприклад, через участь у роботі фірми «На радість людям»: спілкування з вихованцями дитячого садка, центру реабілітації дітей-інвалідів, центру соціального забезпечення одиноких людей похилого віку;
- «Стежиною краси» - формування творчої особистості, яка прагне досягти краси і гармонії та «Стежиною успіху: від іскринки - до зірки», що дає можливість кожній дитині повірити у себе! Творчо застосовую на уроках та у виховній роботі технологію «Створення ситуації успіху», а також креативні методи, орієнтовані на створення учнями власних освітніх продуктів: метод «мозкового штурму», гіпотез, аглютинації, гіперболізації, методи фантазування Джанні Родарі тощо.

Як зазначає О.Я. Савченко, вихованість, навченість сучасної дитини - результат не лише діяльності вчителя, а й впливу середовищ. Саме тому приділяю велику увагу створенню поля креативності. Для організації продуктивного навчання обладнала «кімнату творчості», яка відрізняється від традиційного класу насиченістю навчальним матеріалом, обладнанням, де є довідково-інформаційне бюро, розвивальна ігротека, творча майстерня, «царство думки» (Ш. Амонашвілі) тощо.

Прагну, «щоб кожна дитина пройшла школу мислення» (В. Сухомлинський). У 2001 році стала слухачем курсів при науково-методичному центрі «Інтелект» АПН України за програмою «Читання та письмо для розвитку критичного мислення». Упровадження стратегій інтерактивного навчання дало можливість перетворити традиційний урок на урок мислення, урок – діалог, урок спілкування, що базуються на співпраці, взаємонавчанні. Так, наприклад, на уроці читання у 2 класі «І птахи, і звірі, й квіти у природі вільні діти», на етапі рефлексії пропоную учням дискусію із застосуванням «Т-схеми» та методу гіпотез, яка дає можливість школярам оцінити інформацію, знайти різні точки зору на проблему, сформулювати оцінні судження.

Так - Чи потрібно пташеня, яке випало з гнізда, забирати додому? - **Ні**

Під час складання асоціативного куща на уроці образотворчого мистецтва в 4 класі на тему «Образ тварин у мистецтві» пропоную учням передати малюнком слово «тварина». Такі малюнки, виконані нашвидкуруч, допомагають познайомити дітей з поняттям «начерк», сприяють розвитку мислення, уяви. Широке використання творів мистецтва на уроці (живопису, графіки, скульптури, літератури, музики) сприяє збагаченню його емоційно-естетичного компонента, реалізації трьох «Е»: ерудиції, естетики, емоцій.

Феномен «Краса» є величезним поштовхом до розвитку духовності та творчих здібностей. Особливу роль у цьому відводжу національним й регіональним особливостям. Жити у Ніжині і не творити неможливо, адже саме тут починався творчий шлях М. Заньковецької, М. Гоголя, Є. Гребінки, видатних художників О. Венеціанова, І. Сошенка, М. Самокиша, 150-річчя від дня народження якого стало для моїх учнів справжньою школою пізнання і творчості.

Особливу увагу приділяю розвитку творчої особистості на уроках образотворчого мистецтва, реалізуючи відомий вислів В. Сухомлинського про те, що процес малювання – це частка духовного життя дитини, у процесі якого вона не просто відображає навколишній світ, а живе в ньому, входить у нього як

творець краси. На уроках малювання використовую нетрадиційні техніки: вчу малювати пальчиками та долоньками, що допомагає учням не тільки засвоїти тему «Декоративно-прикладне мистецтво», а й покращити каліграфічне письмо. Використання технології розвитку творчої особистості на уроках образотворчого мистецтва сприяє формуванню культури навчальної праці, активізації творчої уяви. Наприклад, пропоную дітям намалювати будинок, у якому живе дощ чи шматочок світу, який бачить павучок. Або намалювати і скласти біографію цукерки, морозива, вітру – і тоді дитяча творчість не має меж.

Інформаційні технології дають можливість запроваджувати у практику інтегроване навчання. Так, у 2 класі, при вивченні тем з образотворчого мистецтва «Архітектура. Гарна хата» і «Складання малюнків за зразком» з курсу «Сходинки до інформатики», діти спочатку знайомляться з образами архітектури, а на основі здобутих знань творчо підходять до створення власних будинків.

У проектній діяльності у дитини з'являється вільний вибір дій, враховуються її власні інтереси. Учні охоче беруть участь у проектах, які підказує життя: «Не поруш красу», «Євро - 2012», «Врятуй ріки від забруднення», «Креатив зі сміття» та інші. Вони вчаться жити життям країни - історичним, культурним. За задумом організаторів дитячої акції «Євро - 2012» конкурс малюнків і листів на тему «Моя Україна в 2012 році» мав допомогти Україні виграти тендер. Старання моїх 30-ти маленьких патріотів були не марними. Україна виграла тендер! За рішенням журі УЕФА ми також перемогли у Всеукраїнському телевізійному конкурсі, оголошеному телепередачею «Індиго» (УТ-1), та отримали нагороду від оргкомітету - яскравий футбольний м'яч з портретом А. Шевченка. Розробка проекту «Євро-2012» була надрукована у журналі «Відкритий урок» (видавництво «Плеяда», № 9, 2010 р.). Свої досягнення оформляємо в портфоліо: тут результати міських, обласних конкурсів, цікаві самостійні проекти та творчі роботи, яких у моїх вихованців немало.

Особливу роль у формуванні творчої особистості дитини відводжу родині. Так, на зборах «Поговоримо про батьківську любов» пропоную скласти асоціативний кущ «Батьківські почуття: що це?», взяти участь у дискусії «Батьківська любов: яка вона?», написати есе «Я мрію, щоб моя дитина...».

Позитивні результати дають засідання майстер-класу для батьків, заняття у «Школі життєвого успіху», «Уроки творчості та життєвої мудрості» за місцем роботи батьків. Завдяки участі у сімейних проектах, колективних творчих справах, конкурсах родинної творчості батьки стали активними учасниками педагогічного процесу.

Щоб кожна дитина жила радісним шкільним життям, широко використовую на уроках та в позакласній роботі дискусії, ігри та змагання, конкурси, турніри, колективні творчі справи, експерименти, творчі презентації. Проводжу Дні творчості, Дні святкування досягнень, спільно оформляємо «галерею досягнень».

Творчо реалізую авторську програму гуртка «Фантазія» для роботи з учнями у позашкільних закладах. Заняття гуртка з образотворчого мистецтва проводжу за авторською програмою «Дивосвіт», в основі якої лежить метод художніх проектів. До програми підготувала авторський підручник для учнів 4 класів «Естетичне виховання або створення художніх образів через казку»(надруковано у журналі «Розкажіть онуку», №3, 2010 рік) та методичні матеріали «Майстер-клас з декоративно-прикладного мистецтва»(газета «Порадниця», № 35, 43, 2009 р., № 4,2010 р.). Свої творчі знахідки систематизувала в методичних рекомендаціях «Методична читаночка», «На крилах творчості», «Пізнання рідного краю через проектну діяльність»(ІІ місце на Всеукраїнському конкурсі). Матеріали колективної праці — книги «Стежинами творчості до вершин пізнання. Педагогічна технологія» здобули першість на Всеукраїнському конкурсі «Початкова школа ХХІ сторіччя». У 2010 році на полицях книгарень з'явилися методичні рекомендації з проблеми «Компетентнісно - зорієнтоване навчання» (видавництво «Основа», Харків). Матеріали з досвіду роботи розміщені на персональному сайті Internet Explorer http://tworchyst.narod.ru/

Про результативність продуктивного навчання свідчить те, що мої випускники – умілі дослідники, пошуковці, творці прекрасного, чудові співрозмовники, а головне – вчаться із задоволенням. Численні перемоги у конкурсах місцевого та Всеукраїнського рівня додають їм віри у себе, у свій успіх, вселяють бажання долати труднощі задля нових перемог.

Хочеться, щоб кожна дитина розвивалася всебічно, і якщо в ній „дрімає" якийсь талант, то треба, щоб він розкрився на користь їй та іншим. І, як підказує моя практика, саме творчий підхід до учіння допоможе досягнути бажаних результатів.

Творчі заняття не тільки розвивають фантазію, креативність, але й дають школярам безліч корисних, практичних навичок.

Найголовніше, що вимагається від учителя, - це зацікавити учнів, спрямувати їх енергію в потрібному напрямку. Наші діти надзвичайно кмітливі, розумні та творчі, тому практично завжди із задоволенням підтримують нові й цікаві ідеї.

Література.

1. Антощук Є.В. Вчимося запам'ятовувати: Швидка педагогічна допомога. – К.: Кімо, Рута, 2001.
2. Артемова Л.В. Вчися граючись – К.: Томі ріс, 1995.
3. Бьом І.І., Шнейдер Й.. Складові системи продуктивного навчання, «Завуч», №14,2004р.
4. Інтегроване навчання як засіб гармонізації розвитку дитини. Пушкарьова Т., «Мистецтво і освіта», №4, 2006.
5. Кашуба Л.І. Навчання через гру. – Т.: Мальва – ОСО, 2001.
6. Кроуфор А., Саул В.. Технологія розвитку критичного мислення учнів. - К.; Плеяда, 2006.
7. Освітні технології., за ред. О. М. Пехоти – К.: Видавництво А. С. К., 2003.
8. Організація навчання обдарованих і талановитих школярів: (навчально-методичний посібник)., «Рідна школа», №2, 2006.
9. Падалко А.Є. Букварь изобретателя. – М.: Рольф., 2001.

10. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюн – К.: Вища шк., 1997.
11. Петренко Л. Б., Ніжин древній і завжди юний. – Н.: Аспект – поліграф, 2006.
12. Продуктивне навчання як основа стратегії розвитку інноваційної особистості., «Управління школою», Основа, №3, 2008р.
13. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах. – К.; Майстер – S, 1997.
14. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. – Х.: Видавнича група «Основа», 2003.
15. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник / О.І.Пометун, Л.В. Пироженко; За ред. О.І. Пометун. – К.: А.С.К., 2003.
16. Технологія креативного навчання., «Завуч», №28, 2005.
17. Упровадження інтерактивних технологій у навчально-виховний процес., «Завуч», №5, 2008.
18. Упровадження освітніх інновацій. Васильченко Н., «Завуч», № 28, 2004.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ НА УРОКАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Молчанова Марина Василівна, *вчитель української мови та літератури*
Харківської гімназії № 86 Харківської міської ради

Актуальною проблемою сучасної освіти є невідповідність зростаючого об'єму навчальної інформації кількості навчального часу. Оскільки можливості збільшення навчального часу вичерпано, то необхідно інтенсифікувати процес навчання, підвищити насиченість занять. Але перш ніж повідомити факти, що стосуються інших речей, учень повинен отримати відомості про те, як можна запам'ятовувати, мислити, відтворювати з пам'яті, творити, вирішувати проблеми, тобто, як вчитися ефективніше. Досягти цього можливо, зокрема, за рахунок використання методу інтелект-карт, в основу якого було покладено дослідження англійського психолога Тоні Бьюзена.

Метод інтелект-карт – це інструмент і навчання, і діагностики вивченого. Він відображає розумову діяльність графічними засобами. Діяльність стає наочною, а значить і керованою. Більш того, наочними стають і уміння (загальноосвітні, індивідуальні, комунікативні), що формуються в процесі діяльності. Таким чином, можна без перебільшення сказати, що жоден з відомих методів, способів і прийомів, що використовуються в учбовому процесі, не має таких унікальних властивостей.

Використання вчителем методу інтелект-карт сприяє:

- підвищенню мотивації і якості знань учнів, їх конкурентоспроможності в освітньому процесі
- розвитку їх предметної компетенції
- активізації діяльності

Складання власних інтелект-карт дає учням можливість:

- адаптуватися до нових умов здачі ЗНО з української мові та літератури
- виявляти слабкі місця в знаннях
- навчитися самостійній роботі з навчальним та довідковим матеріалом
- розвивати індивідуальні якості, інтелект, просторове мислення, упевненість в своїх силах і здібностях, пізнавальну активність.

Практичні рекомендації щодо складання інтелект-карт.

Використання даного методу пов'язане з будовою людського мозку, що відповідає за обробку інформації. Ліва півкуля відповідає за логіку, аналіз, впорядкованість думок. Права півкуля - за ритм, сприйняття кольорів, уяву, створення образів, розміри, просторові співвідношення. Учні, засвоюючи інформацію, використовують переважно ліву півкулю, ментальні здібності. Це блокує здатність головного мозку бачити цілісну картину, здатність асоціативного мислення.

Т.Бьюзен створив інтелект-карти - інструмент, завдяки якому можна використовувати обидві півкулі для формування учбово-пізнавальної компетенції учнів. Під час опанування методу Тоні Бьюзен радить дотримуватися таких принципів:

• Приймати.

• Застосовувати.

• Пристосовувати.

Як показав ряд досліджень, використання інтелект-карт у середньому на 10–15% покращує запам'ятовування і обробку інформації людиною.

Малювати інтелект-карти можна руками на папері або використовувати комп'ютерні програми:FreeMind, MindMaps, PowerPoint.

Можна виділити 3 етапи творчого процесу:

1 етап (20 хвилин):

• Визначення об'єкту вивчення (центрального образу інтелекту-карти)
• Створення асоціацій (запис будь-яких слів, образів, символів, що прийшли в голову при погляді на центральний об'єкт карти)

2 етап. Побудова первинної інтелект-карти

• В центрі аркуша малюється центральний образ (об'єкт вивчення), що символізує основну ідею. Основні теми і ідеї, пов'язані з об'єктом вивчення, розходяться від центрального образу у вигляді гілок першого і другого рівнів

• На кожній лінії записується одне ключове слово

• Скрізь, де можливо, додаються малюнки, символи і інша графіка, що асоціюються з ключовими словами

• Наносяться стрілки, що сполучають різні поняття на різних гілках

• Для більшої зрозумілості нумеруються гілки і додаються ореоли

• По можливості використовується максимальна кількість кольорів

3 етап «Реконструкція і ревізія»:

• Повторне створення вільних асоціацій

• Перегляд інтелект-карт

• Перевірка здібностей щодо згадування інформації, що міститься в інтелект-карті

Інтелект-карта допомагає не лише побачити, як люди думають, але і навчити робити це ефективніше. Інтелект-карти мають відмітні властивості: наочність, привабливість, легке запам'ятовування, своєчасність, творчість, можливість перегляду.

Досвід роботи щодо вживання методу інтелект-карт на уроках української мови та літератури.

Особливу роль в створенні творчого процесу на уроках мови та літератури грає спонукання до асоціативного мислення. І в цьому випадку якраз і допомагають інтелект-карти. Інтелект-карти — це проміжна стадія між роздумами і перенесенням думок на папір. Наведення моста між мисленням і письмовим викладом є вирішальним чинником успіху в навчанні. У 2011 році я ознайомила учнів з принципами радіантного мислення і почала працювати з ментальними картами. Освоївши програму Visio і, вивчивши спеціальне програмне забезпечення Mindgenius, Conceptdraw MIND MAP, Mindmanager X5 Pro, Mindjetmindmanager 8.Ink, я стала удома складати карти на комп'ютері.

Використовуючи пошукову систему Інтернет, програму Conceptdraw MINDMAP, ми з учнями склали більше 70 інтелект-карт зі шкільного курсу української мови та літератури.

При використанні методу інтелект-карт в освіті як способу формування інформаційної та навчальної, пізнавальної компетенції учнів на уроках з української мови та літератури доцільно використовувати наступні форми роботи: анотування; конспектування; написання творів, доповіді, реферату; презентація; групова робота учнів.

Найбільш ефективним є використання інтелект-карт при підготовці до іспиту, оскільки на запам'ятовування і повторення інформації витрачається менше часу, її відтворення стає більш осмисленим.

Приклад використання інтелект-карти на уроках української мови

«Іменник як частина мови» (узагальнення теми)

На уроці узагальнення знань ми з учнями спочатку пригадали основні ознаки поняття іменника, що виконували роль основних гілок майбутньої інтелект-картки: морфологічні ознаки, граматичне значення, синтаксична роль. Ключові гілки задали нам структуру. Потім, клас, розбившись на групи, став розшифровувати кожну з ознак через систему підібраних мною завдань і тестів. Розшифровку ключових ознак на карті ми відображали додаванням відповідних відгалужень. Так поступово вишикувалася інтелект-карта. На уроці ми встигли розкрити всі поняття. Доповнити інтелект-карту малюнками і кольором було домашнім завданням дітям.

Як показав наш досвід, використання цього методу дозволяє вчителеві проводити систематизацію і узагальнення знань динамічно, а перевірку рівня знань і умінь швидше, а головне – ефективніше.

Приклад використання інтелект-карти на уроках української літератури

«Літературний процес 20-30-х років XX століття» (вивчення нової теми).

На уроці, прочитавши статтю підручника за темою та переглянувши відеофільм «Культура 20-30-х років XX століття», учні почали складати інтелект-карту. Під час заняття діти лише намітили структуру майбутньої інтелект-карти, тому завершення роботи по її оформленню і підготовка переказу по ній стало домашнім завданням. На наступному уроці було багато бажаючих відповідати.

Діти виконали завдання різними способами: хтось побудував інтелект-карту традиційним способом (папір і кольорові олівці), а хтось скористався програмою Microsoft PowerPoint. На малюнку представлена одна з таких інтелект-карт.

Типові помилки під час створення інтелект-карт учнями.

Інтелект-карта дозволяє побачити, наскільки повно учень засвоїв інформацію, як її структурував і зв'язав її елементи між собою. Інтелект-карти є дуже потужним засобом вивчення особливостей розвитку, світосприймання і мислення учнів. Тому цей метод допомагає не лише побачити, як люди думають, але і навчити робити це ефективніше. Як приклад наведемо чотири інтелект-карти до теми «Іван Франко» (Додаток Б).

На першій карті добре видно класифікація асоціацій, пов'язаних з життям та творчістю Івана Франка. За тими ознаками, які учень вважає істотними виділено чотири основні асоціативні гілки, але не розгалужені ланцюги вторинних асоціацій. Це дозволяє зробити висновок, що семантичні мережі дитини погано структуровані і диференційовані.

Друга карта містить досить мізерний набір асоціацій, які обмежені тільки поетичною творчістю поета, що свідчить про погану інформованість учня. Добре видно деякі знання школяра, істотні ж ознаки творчості Івана Франка повністю відсутні. Асоціації конкретні, що говорить про певний примітивізм семантичних мереж. Вони також майже позбавлені кольору, об'єму і форми, що свідчить про невисокий рівень розвитку образного мислення.

Третя карта чудово демонструє логічне мислення учня, але не має малюнків, що вказує на малорозвинене образне мислення.

Перерахованих недоліків позбавлена четверта карта. Добре видно головні асоціації, що мають відношення до істотних ознак творчості письменника, виражених на рівні категорій, присутні колір і форма. Це дозволяє говорити про збереження логічного і образного мислення.

За результатами дослідження зроблено такі висновки:

Досвід роботи показав, що використання теоретично обґрунтованого інноваційного методу інтелект-карт на уроках української мови та літератури дає можливість вчителям забезпечувати: розвиток наочної компетенції учнів; креативності мислення; підвищення їх мотивації, якості знань і конкурентоспроможності; наочної і комунікативної компетенцій; виявлення причини когнітивної скрути і їх корекції;зрештою зацікавленості. Даний метод дає можливість учням формувати загальноосвітні уміння і навики, пов'язані із сприйняттям, переробкою і обміном інформацією; покращувати всі види пам'яті; розвивати, інтелект, просторове мислення упевненість в своїх силах і здібностях, пізнавальну активність; мислити по-новому, природно, творчо і невимушено, максимально використовуючи обидві півкулі головного мозку;підвищувати результативність; самостійно виявляти слабкі місця в знаннях предмету, проводити роботу над помилками.

Поставлена мета щодо підвищення предметної компетентності учнів на уроках української мови та літератури методом інтелект-карт може бути досягнута лише за умови чіткого дотримання методичних рекомендацій та апробації методу на уроках і факультативних заняттях.

Література.

1. Бьюзен Б ., Бьюзен Т. Супермислення [Текст]: – М.: Попурі, 2008. – 208 с.
2. Бьюзен Т. Суперпам ять [Текст]: – Мінськ.: Попурі, 2003. – 208 с.
3. Бьюзен.Т. Карти пам'яті. Готуємося до іспитів [Текст]: – Мінськ.: Росмен-прес, 2007. -120 с.
4. http://conceptdraw.f
5. http://www.mind-map.ru/
6. http://www.mindmap.ru/stat/begin.htm
7. http://quester1.narod.ru/mindmap/Doklad.htm
8.http://www.syntone.ru/library/article_other/content/399.html?current_book_page=1
9. http://conceptdraw.fileburst.com/Full/CDMindMap

БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВИМОГА ЧАСУ ТА ЗНАЧУЩИЙ СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ В РОБОТІ ПНЗ

Первушевська Ірина Олександрівна, *директор Рівненського міського Палацу дітей та молоді;*
Щербакова Лариса Павлівна*, заступник директора з навчально-виховної роботи Рівненського міського Палацу дітей та молоді*

Рівненський Палац дітей та молоді – позашкільний заклад нового типу, єдиний в Україні, який працює за авторською альтернативною моделлю як Центр профільної допрофесійної підготовки та початкової професійної освіти, де крім спеціальних знань формуються соціальнозначущі життєві компетенції, що дають можливість випускникам бути конкурентоздатними і соціально адаптованими.

Сьогодні Рівненський Палац дітей та молоді – це 10 профільних шкіл допрофесійної підготовки та початкової професійної освіти, 4 спеціалізованих профільних центри, 3 спортивних школи, більше 20 аматорських і клубних об’єднань, 26 художніх колективи, з яких 22 мають звання «зразковий» та «народний», це біля 5000 юних рівнян, які самореалізуються і самоствердуються у процесі активного навчання та соціальних практик.

Унікальними в діяльності Палацу є сама інноваційна модель позашкільного закладу, авторська система профільного навчання, уніфіковане програмне забезпечення навчально-виховного процесу та його науково-методичний супровід, власні міська газета для учнівської молоді «Без секретів» та електронна газета «Без секретів +», телепередача «ПіДеМо разом», радіо випуски «Новини ПДМ», сайт ПДМ та портал «ОГО-ПДМ», а також адаптована система учнівського самоврядування, система соціального захисту своїх вихованців та багато іншого.

Одним з пріоритетних напрямків соціального захисту вихованців Палацу є соціально-педагогічні програми, реалізація власних оригінальних соціокультурних і соціо-освітніх проектів, націлених на розвиток творчої особистості, роботу з обдарованими дітьми, соціальну реабілітацію дітей та молоді, які є значущими для місцевої громади. Серед таких проектів особливе місце посідає Благодійний Марафон «З вірою в майбутнє», який заснований в перші роки незалежності України і став значним явищем в культурному житті міста та регіону. До нього з 2012 року доєдналася ще одна благодійна акція «Добро на Різдво», метою якої було здійснення різдвяно-новорічних мрій хворих дітей.

Автором ідеї Благодійного Марафону та благодійного місячника «Добро на різдво» як синтезу благодійності і демонстрації творчих результатів закладу, є директор Палацу, заслужений працівник освіти України Ірина Первушевська, яка керує роботою оргкомітетів щодо їхньої підготовки, готує загальний сценарій проведення заходів, і є режисером заключних акцій БМ. Практична реалізація ідей належить учнівсько-педагогічному колективу, який з кожним роком більш творчо підходить до втілення головної

мети Благодійного Марафону, активно реалізує потенціал дітей і дорослих, намагається привнести новизну та оригінальність, демонструє сучасні підходи, високий професіоналізм та майстерність, нетрадиційність і багатовекторність.

Соціальний захист дітей та молоді в Палаці відбувається, перш за все, через різнорівневу профільну освіту, що, власно, й робить їх затребуваними та конкурентоздатними в реаліях сьогодення, адаптованими до викликів сучасності. А, по-друге, через систему акцій соціальної підтримки обдарованої молоді. Однією з таких акцій стало проведення впродовж останніх 18 років вищезгаданого традиційного Благодійного марафону «З вірою в майбутнє», мета якого – моральна і матеріальна адресна підтримка талановитих соціально незахищених випускників профільних шкіл Палацу, сиріт, напівсиріт, інвалідів, дітей з малозабезпечених сімей тощо. А останній XVIII традиційний Благодійний Марафон-2013 – це ще і адресна підтримка дітей з особливими потребами міста, онкохворих дітей обласної дитячої клінічної лікарні, дітей хворих на сухоти та ВІЛінфікованих дітей.

Девізом Палацівської благодійності є слова українського поета Олександра Ірванця: "…Про людство - встигнеш, Про людей - подумай!…"

Відповідно до Положення про Благодійний Марафон його учасниками можуть стати обдаровані та талановиті випускники профільних шкіл Палацу, позбавлені належного реального соціального захисту. Як правило, це молоді люди віком 15-17 років, які в більшості випадків паралельно з профільною школою Палацу закінчують загальноосвітній заклад міста, та постають перед вибором подальшого життєвого маршруту. Саме в цей період для самовизначення дитини Благодійний Марафон і відіграє значну роль в їх самоствердженні, відкриває власні внутрішні резерви і потенціал, спонукає до творчої самореалізації.

Кандидатів на участь в Марафоні подають структурні підрозділи за результатами творчих досягнень, які висвітлюються в творчому портфоліо, візитівці та характеристиці дитини. Кандидат подає анкету встановленого зразка та відповідні документи, які свідчать про рівень його соціального захисту. Крім колективного висування можливе самовисування кандидата. Переможці серед кандидатів визначаються на розширеному засіданні оргкомітету, в склад якого входять як представники педагогічної і батьківської громади Палацу, так і члени Парламенту дітей міста, Молодіжної Палати і молодіжної редакції газети «Без секретів» ПДМ.

Кандидатури дітей для участі в благодійному місячнику (від 19 грудня до 19січня) «Добро на Різдво» визначають самі діти, члени Молодіжної Палати ПДМ, парламенту дітей міста, ініціативної молодіжної ради при директорі ПДМ. За період її реалізації 18 дітей міста втілили свої мрії в життя, отримали реальну допомогу від благодійників (музичні інструменти, ноутбук, мобільні телефони, тренажери, ліки тощо), яких організували ПДМ та ТРК «Рівне-1»

За час свого існування Благодійний Марафон набрав життєдайну силу, став живим організмом, створеним з добра, співчуття та взаєморозуміння дітей і дорослих. А ще – це популяризація творчих досягнень учасників Марафону, розкриття яскравої неординарності дитини, реальне усвідомлення віри в себе та реалізація життєстверджуючих принципів внутрішньої самоповаги, особистісної самооцінки та цільових установок.

З моменту затвердження учасників Марафону починається другий дуже важливий етап – презентація власних досягнень учасниками на всіх рівнях: Палацу, міста, регіону. За формами вони абсолютно різні – це і прес-конференції, прямі ефіри на всіх місцевих радіо- та телеканалах, телесюжети і статті в кращих ЗМІ міста і регіону, інформація на власному web-site, через соціальну мережу, власній газеті «Без секретів» та телепередачі «ПіДеМО разом» та багато іншого. Про них дізнається все місто, ними пишаються, оцінюють їх досягнення з точки зору їх значущості.

Унікальність Благодійного Марафону ще і в тому, що він зберігає традиції, живиться новими формами, проходить певні стадії ребрендінгу, адже багато традицій щодо благодійності в нашому житті з'являються та зникають, а ідея справжньої підтримки талановитої молоді Палацу реалізується з року в рік, вона об'єднує on-line рівні благодійності і творчої самореалізації дітей та дорослих, створює атмосферу соціальної значущості та особистої захищеності, що дуже важливо в наш нестабільний час.

Процес підготовки проведення Марафону дуже відповідальний для всіх учасників навчально-виховного процесу. Адже дана акція представляє собою низку творчих звітів 26 художніх колективів, клубів та творчих обєднань Палацу дітей та молоді, різноманітні дозвіллєві заходи, майстер-класи тощо. Впродовж Марафону функціонує традиційна весняна виставка робіт учнів профільної школи образотворчого мистецтва та вихованців творчих майстерень, яка відкривається тематичною інсталяцією та демонстрацією етнічних моделей одягу, створених в майстернях Поліського побуту. А під час кожного концерту впродовж Марафону проводяться аукціони творчих робіт, що готуються впродовж навчального року учнями школи образотворчого мистецтва.

В рамках Марафону проводяться міжнародні фестивалі і конкурси, flash-mob презентації, художні колективи захищають чи підтверджують звання «зразковий» і «народний» художній колектив, структурні підрозділи святкують свої ювілеї, проводяться Дні Європи в Рівному «За Європейським часом», виступи на майданах міста, етнофестини, тощо.

На Марафон працюють всі структури Палацу – медіацентр та юні журналісти гуманітарної школи готують PR- кампанію, дайджести, і прес-релізи для мас-медіа, організовують прес-конференції з організаторами і учасниками Марафону. Молодіжна редакція міської газети для школярів «Без секретів», електронна газета «Без секретів +», радіо- і телепередачі «ПіДеМо разом» висвітлюють хід Благодійного

Марафону та рекламують його заходи, учні школи інформатики готують тематичні випуски Sand-art(у), різнопланову мультимедійну продукцію: від рекламних роликів до анімаційних слайд-шоу, які демонструються в ході марафону; вихованці Екологічного центру готують для продажу на аукціонах екологічну продукцію (сумки, пакети) тощо; представники Парламенту дітей міста і Молодіжної палати Палацу дітей та молоді безпосередньо займаються його рекламою в навчальних закладах та розповсюдженням квитків, інші структури – сценографією, дизайном та технічним забезпеченням, пошуком спонсорів та благодійників.

Практично всі ЗМІ міста висвітлюють хід Марафону в своїх виданнях, а місцевий телеканал «Рівне-1» та «Радіо ХітFM» щоденно перегортають сторінки дайджесту Марафону в місцевих новинах впродовж його проведення. Рекламна кампанія Благодійного Марафону поширюється і на вулиці міста через флеш-моб(и),біглборди, сітілайти, лед-екрани, візуальну рекламу в місцях масового скупчення рівненчан.

Починається Марафон з урочистої ходи практично всіх вихованців та педагогів Палацу, а також їхніх батьків центральними вулицями міста. Це одночасно і промо-акція, і демонстрація мешканцям міста творчих (і не тільки) можливостей і потенціалу Палацу дітей та молоді, реалізація його зростаючого реноме і його стабільно високого іміджу досягнень і результатів. Традиційно з 2010 року, року 70-річчя Рівненського ПДМ, на головній площі міста - площі Незалежності, ходить урочиста на очах у рідного міста посвята учасників Благодійного Марафону. Помпезність і святковість виправдана високою відповідальністю за кінцевий результат.

Марафон проводиться в IV етапи:

І етап – висунення та затвердження кандидатів на право стати учасниками Благодійного Марафону, на яких і буде працювати весь Палац;

ІІ етап – затвердження програми проведення Благодійного Марафону , проведення рекламної кампанії в ЗМІ, робота зі спонсорами та благодійниками;

ІІІ етап – безпосереднє проведення заходів і акцій;

IV етап – підведення підсумків та оголошення результатів, вручення адресної матеріальної допомоги учасникам Благодійного Марафону.

Співорганізатором Благодійного Марафону виступає Міська громадська організація «Сприяння позашкільній освіті та соціальному захисту дітей і підлітків Палацу дітей та молоді», члени якої разом з членами Ради Палацу займаються системною роботою щодо залучання спонсорських коштів на організацію і проведення Благодійного Марафону, благодійних коштів – для його учасників.

Партнерами Благодійного Марафону може стати будь-яка громадська організація, заклад, фірма тощо, які поділяють його мету та цілі.

Net-working ПДМ під час благодійної акції розширюється, залучає все більше і більше партнерів. Програма Марафону дуже насичена: в середньому планується біля 5 заходів щоденно, тому за підсумками проводиться більше 50 акцій, які відвідують більше ніж 20 тисяч мешканців міста. Таким чином Марафон в центрі уваги як муніципальної громади, так і місцевої влади.

Впродовж 10-11 днів в Благодійному Марафоні беруть участь практично все освітні структури Палацу та всі його вихованці, а самі заходи одночасно виконують наступні функції:

- творчої самореалізації кожного учасника персонально (дитини, дорослого) і художнього колективу в цілому;
- підсумкової творчої діяльності кожного структурного підрозділу за результатами навчального року;
- демонстрації повного спектру напрацювань художньо-творчої діяльності, реальних досягнень, новизни та інновацій;
- внутрішньої інтеграції в Палаці;
- зовнішньої інтеграції з іншими колективами України та за кордону;
- відкриття нових імен;
- навчання благодійності і дорослих, і дітей;
- формування почуття відповідальності і солідарності;
- мобілізації єдності вихованців, педагогів та батьків заради досягнення загальної мети і багато іншого.

Головне – Благодійний Марафон створює умови для самовираження і самоствердження, роботи в команді, результатом якої є якісний спільний креативний продукт, який давно став реальним брендом міста та регіону.

На церемонію закриття Благодійного Марафону організатори запрошують спонсорів і благодійників, які вручають адресні цінні подарунки та фінансову допомогу учасникам Марафону.

Фінальним акордом Марафону традиційно є Гала-концерт. Це 3-х годинне мегашоу в режимі non-stop кращих прем'єрних номерів з концертів Марафону, що були продемонстровані художніми колективами Палацу під час своїх творчих звітів. Найважливіші і креативні учасники творчих колективів отримують відзнаки «Зірка Марафону» і цінні подарунки. А сторінки з прізвищами зірок, що засяяли на небосхилі Палацу, заносяться до Книги рекордів ПДМ.

Марафон завершується інтер-активіті- шоу «Хіти Палацу», вогнищем дружби та святковим феєрверком на майдані ПДМ, де вже всі разом: і організатори, і учасники творчих акцій в неформальному спілкуванні святкують спільні досягнення, а це символізує їх єдність: радіють успіхам один одного, демонструють доброзичливість та взаємовідчуття команди.

Характерним для Марафону є і той факт, що разом з учасниками постійно на марафонській дистанції знаходяться їх батьки, опікуни, члени сімей. Вони разом пліч о пліч проходять крізь всі акції і на власні очі переконуються в значущості того, що відбувається, а це, в свою чергу, формує стійкі особистісні відносини в сім'ях і родинах учасників Благодійного Марафону, сприяє стабілізації і покращенню мікроклімату в родинах.

Від заходів Благодійного Марафону його учасники, крім моральної підтримки, отримують ще й фінансову допомогу. Після проведення всіх запланованих заходів на засіданні оргкомітету його рішенням визначається розмір адресної благодійної допомоги за результатами проведення заходів та внесків благодійників. Вручення відбувається після підведення підсумків Марафону в присутності батьків і представників ЗМІ.

За рішенням оргкомітету визначаються активні спонсори та благодійники, їм висловлюється вдячність за їх конкретний внесок в проведення Марафону та причетність до вирішення проблем обдарованих дітей, дітей з особливими потребами тощо.

В ході Марафонів реалізуються міжнародні фестивальні проекти: фестини «Дружби», етнофестини, «Ми разом», «Ліхт-Арт», Бієнале «Графіті-автограф», фотовиставки та багато інших.

У всіх заходах Марафону втілюється практична реалізація базових навчальних соціальних компетенцій учнів профільних шкіл. Учасники художніх колективів демонструють високий професійний рівень, техніку, виконавську майстерність і невимушеність в ході творчих соціальних практик.

Системний підхід до вирішення освітньо-виховних задач базується на творчій ініціативі та глибокій зацікавленості в якісних результатах учасників навчально-виховного процесу: дітей і молоді, педагогів та батьків, а також високій організаційній культурі закладу та його управлінської складової.

За свої 18 років існування Благодійний Марафон «З вірою в майбутнє» адресно втілив у життя мрії більш ніж 80-ти випускників профільних шкіл Палацу, дав крила для подальшого їх зльоту, став знаковим та вирішальним в їх долі. І кожен учасник минулих марафонів вже знайшов себе у житті, отримав освіту та роботу, а семеро з них будують свою педагогічну кар'єру в Рівненському Палаці.

Марафон для Рівненського Палацу – колективна справа і колективна радість, стабільна демонстрація іміджевого креативного колективного продукту, колективна відповідальність та «віра в майбутнє», з якою колектив Палацу дітей та молоді йде від Марафону до Марафону.

Досвід роботи Рівненського міського Палацу дітей та молоді щодо підтримки обдарованих дітей і молоді, дітей з особливими потребами висвітлюється у пресі, навчально- та науково-методичних виданнях [1-11].

Література.

1. Від профільного навчання до профільної освіти. Стратегія локальних змін позашкільного навчального закладу нового типу : науково-методичний посібник / За редакцією І.О. Первушевської. – Рівне : ПДМ, 2010. – 606 с.
2. Конопацька О. Стартує Благодійний Марафон «З вірою в майбутнє» // Рівненська газета / О. Конопацька. - 2010. - № 15. – С.5.
3. Кравець О. Марафон стартує у «чорно-жовтий день» // Рівненський тижневик "ОГО"/ О. Кравець. - 2010. - №26. – С.31.
4. Нестерук - Володимирець О.В. Сприяння успішній соціалізації та реалізації творчого потенціалу особистості учнів в системі початкової професійної освіти у сфері інформаційних технологій : збірник тез Міждисциплінарної науково-практичної конференції «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді» / О.В. Нестерук - Володимирець. - К. : ІОД, 2010. – 134 с.
5. Первушевська І.О. Діяльність Ресурсних центрів Рівненського ПДМ, як фактор соціального розвитку муніципальної освітньої системи : Зб. тез Щорічного освітнього форуму «Артеківські діалоги» / І.О. Первушевська. - К. : МОН, 2009. – 105 с.
6. Первушевська І.О. Дозвілля дитини: традиції і пошук // Шкільний світ / І.О. Первушевська, О.М. Фусик . – 2004. - № 37.– С. 1-4.
7. Первушевська І.О. Організаційно-педагогічні умови інноваційної діяльності в позашкільному закладі нового типу // Директор школи / І.О. Первушевська. - 2003. - №11. - С. 3-5.
8. Погонська В. Підтримали талановитих, дали їм путівку у життя // Рівненський тижневик «Сім днів» / В. Погонська. - 2010. - №17. – С.6.
9. Толочик О. Заняття в Палаці відвідував навіть з температурою // Рівненська газета / О. Толочик. - 2010. - № 20. – С.5.
10. Цікава Г. Віра у майбутнє стає майбутнім // Рівненська газета / Г.Цікава. - 2010. - №16. - С.4.
11. Цікава Г. Учасники Благодійного марафону впевнено крокують у майбутнє // Рівненська газета / Г.Цікава. - 2010. - №17. - С.6.
12. Наумчук М.Б. Додаток до матеріалів: мультимедійна презентація проекту «Благодійний марафон «З вірою в майбутнє» 1996-2013». - http://www.ex.ua/view_storage/244539706384

ПРОДУКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

Кисільова Лариса Вікторівна, *учитель фізики Черкаської гімназії №9 ім. О. М. Луценка Черкаської міської ради Черкаської області*

Традиційні технології не забезпечують достатньої повноти, міцності та дієвості знань, умінь учнів, бо ці технології побудовані на вербальній, тобто словесній основі, і майже не відводять часу на самостійну практичну роботу учнів. Педагогічна закономірність наголошує: навчання методом практичної дії набагато (майже у 10 разів) продуктивніше за навчання словами. Організуйте достатній обсяг самостійного вправляння, - і ви отримаєте продукт високої якості.

У продуктивній технології ми можемо вибирати, використовувати і комбінувати усі відомі нам види навчання: пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, комп'ютерне. Переважаючим у нашій практиці традиційно залишається пояснювально-ілюстративне навчання, що слугує канвою і сполучною ланкою для застосування усіх інших видів і технологій. Педагогічні переваги пояснювально-ілюстративного навчання добре відомі. Воно заощаджує час, максимально швидко веде до мети, зберігає сили вчителів і учнів, полегшує останнім розуміння складних знань, забезпечує достатньо ефективне керування процесом. Але поряд з цими перевагами йому властиві і недоліки, серед яких найбільш помітні — повідомлення учням «готових» знань, звільнення їх від необхідності самостійно і продуктивно мислити, а також незначні можливості індивідуалізації та диференціації навчального процесу. Найбільш слабка ланка пояснювально-ілюстративного навчання - практика, без якої грунтовне засвоєння знань, умінь і навичок неможливе. Практична підготовленість - головний критерій дієвості навчання і одночасно найважливіший показник компетентності учнів.

У продуктивній технології пояснювально-ілюстративне навчання доповнюється кількома видами практики. Основна її мета - збільшення часу на активну самостійну роботу кожного учня. Відповідно до законів навчання, в умовах високої концентрації уваги й активності, великого обсягу самостійно виконаних вправ коефіцієнт продуктивності (правильного виконання завдань) може сягати 90 і більше відсотків.

Модель продуктивної технології та вибудуваного на її принципах продуктивного уроку містить сім послідовних етапів організації діяльності учнів на уроці:

1)пропедевтична практика,
2)орієнтація,
3)презентація,
4)практика на прикладах,
5)керована практика,
6)незалежна практика в класі,
7)домашня самостійна робота.

Постійно присутніми у процесі є поточна діагностика і моніторинг.

На продуктивному уроці не менше 30 хвилин відводиться на самостійну роботу учнів.

Перший етап уроку, що здійснюється за продуктивною технологією - пропедевтична практика, призначення якої - встановити рівень збереження знань, умінь, вивчених на попередніх навчальних заняттях. Уже на перших хвилинах уроку педагог пропонує завдання (тест), виконання якого засвідчить, чи можна переходити до вивчення нового матеріалу. Це завдання буде коротким, інформативним, трудність його не вища трудності домашнього завдання, з «ізюминкою», що дозволить встановити, — чи готові школярі до успішного продовження навчання. Найчастіше це тест на швидкість, результатом правильності виконання якого є конкретний показник. Спосіб швидкої перевірки — стандартизовані записи, перфокарти, умовні коди, підняті руки. Час на виконання не перевищує 3-5 хвилин. За результатом виконання тесту педагог приймає рішення — чи переходити до вивчення нового матеріалу, чи зупинитися на повторенні і зміцненні вивченого. Години навчального плану не мають для нього жодного значення, адже мета — навчити, а не «пройти» програму.

Другий етап навчального процесу, організованого за продуктивною технологією — орієнтація, де задаються рамки (межі, умови, характеристики) майбутнього навчального заняття і матеріалу, що буде вивчатися далі. Учитель роз'яснює свої сподівання, чітко викладає мету, визначає обсяг і структуру майбутньої роботи, інформує, у який спосіб будуть фіксуватися та оцінюватися результати. Структура цього етапу така:

•коротка характеристика змісту уроку, зв'язків між новими і вивченими знаннями;

•пояснення порядку вивчення нового — з яких частин буде складатися освоєння нового змісту, яка роль учнів при розгляді кожної з його частин.

Третій етап — презентація, тобто представлення, виклад нових знань. Учитель робить усе, що для цього необхідне, — пояснює, показує, демонструє, ілюструє, наводить приклади. Якщо це нова теорія, концепція, то докладно обговорюються усі поняття, що до неї причетні, даються їм визначення, формулюються правила і наводяться приклади. Якщо це нове уміння, то визначаються і чітко викладаються всі кроки його формування. Кожен крок обов'язково ілюструється прикладами. Цим усувається один з головних недоліків пояснювально-ілюстративного навчання - у ньому завжди бракує прикладів.

Важливо не тільки повідомити інформацію усно, але максимально прояснити її за допомогою наочних засобів, щоб в учнів на цій стадії вивчення матеріалу склалися міцні зорові асоціації. Візуальна репрезентація навчального матеріалу приблизно для однієї третини учнів найбільш доцільна. Для «візуалів», тобто дітей, які тяжіють до образного сприйняття, наочність відіграє головну роль у розумінні і засвоєнні вивченого, для всіх інших — буде важливою підмогою на шляху повного розуміння. Учитель з'ясовує, чи всі правильно розуміють візуальну інформацію, чи немає розбіжностей у тлумаченні побаченого. Етап завершується перевіркою розуміння всього навчального матеріалу.

Головне для педагога — установити, чи готові учні приступати до практичної апробації навчального матеріалу. Учитель з'ясовує:

•чи можуть усі учні безпомилково пригадати усі поняття, терміни, про які йшла мова?

•чи можуть вони пригадати, скільки кроків (пунктів) і в якій послідовності входить до щойно вивченого матеріалу (уміння)?

Дуже бажано на цьому етапі повторити виклад кілька разів (не менше трьох), поступово згортаючи інформацію, щоб головне було висвітлено максимально повно і прозоро, зрозуміло всім та сприйнято міцно і безпомилково.

Четвертий етап — практика на прикладах. Спершу педагог розбирає разом з учнями приклади. Практичні завдання виконуються спочатку всім класом, потім у підгрупах, трійках і парах. Гарною підмогою, що супроводжує цей етап роботи, буде проектор, дисплей або інтерактивна дошка. Коли учитель записує хід вирішення завдання (його алгоритм) на кодограмі (дошці), то всі бачать, що з чого випливає, розуміють, як здобувається кінцевий результат. Роль учителя в тому, щоб підгримувати зворотний зв'язок, чуйно реагуючи на всі відповіді учнів. Правильні відповіді підтримуються, неправильні — відсіваються чи виправляються. Усі учні повинні розуміти, що зображено на схемах. Вони можуть використовувати зображення (графіки, моделі, ілюстрації, схеми, таблиці, діаграми і т. ін.) як підказку, коли будуть діяти самостійно.

Наступний етап - керована практика. Тут слово «керована» означає, що вона проводиться під керівництвом учителя. Учні мають можливість попрактикуватися у присутності педагога. Робота учнів на ньому етапі дозволяє вчителеві оцінити їхню здатність самостійно виконувати навчальні завдання з певної теми. Аналізу підлягають кількість і типи допущених помилок. Учитель діє як індивідуальний помічник, фасилітатор, надаючи допомогу тим, хто її погребує.

Шостий етап — незалежна (самостійна) практика у класі. Вона розпочинається тоді, коли учні досягають рівня точності виконання завдання не нижчого за 85-90% на попередньому етапі керованої практики Мета незалежної практики полягає в тому, щоб закріпити нове знання, забезпечити його запам'ятовування на тривалий період часу. Під час незалежної практики учні виконують практичні вправи без допомоги вчителя. Практика розпочинається в класі і продовжується удома. Роль учителя — своєчасна перевірка робіт учнів. Визначається, чи залишився рівень точності виконання завдань на належному рівні, чи досягнув він 100%. За результатами визначається необхідність у допомозі і додаткових заняття для тих учнів, хто цього потребує.

Сьомий етап — домашня самостійна робота. Фактично це продовження розпочатої в класі самостійної практики. Учитель визначає обсяг тренувальної роботи, необхідної для безумовного закріплення вивченого і набування міцних навичок. Своїх цілей він досягає не перевантаженням, збільшенням обсягу вправ, а системою — перспективою подальшого підвищення міцності навичок шляхом розгляду вивченого в контексті подальшого вивчення нових знань.

Мета кожного продуктивного уроку – сформувати уміння використовувати набуті знання. Вона досягається збільшенням часу активної самостійної (тренувальної) роботи кожного учня. Відповідно до законів навчання, в умовах високої концентрації уваги й активності, великого обсягу самостійно виконаних вправ коефіцієнт засвоєння (правильного виконання завдань) може досягати 90 і більше відсотків.

Література.

1. Підласий І.П. Продуктивний педагог.-Х.: Вид. група. «Основа», 2009.
2. Євлахова О.М., Бондаренко М.В. Фізика 9 клас, серія «Мій конспект» .-Х.: Вид. група. «Основа», 2009.
3. Коршак Є.В., Ляшенко О.І, Савченко В.Ф. Фізика, 9 клас – К.: Ірпінь: Перун, 2000.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ. ПРОЕКТ «РІВНИЙ - РІВНОМУ»

Київська Валентина Володимирівна, *директор Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №124 Харківської міської ради Харківської області*

Людство завжди перебуває у пошуках нових ідей для рішення тих чи інших проблем, і цей процес починається саме зі шкільної парти. Час змінює стандарти, стереотипи, потреби, змінюється суспільство – все набуває оновлення. Сучасний етап інноваційного розвитку суспільства відзначається формуванням нового погляду на освіту й на місце людини в соціумі. Освіта набуває характеристик загальності, доступності, рівності. У межах міжнародного руху «Освіта для всіх» (Education For All (EFA)), ініційованого ЮНЕСКО, першочерговим завданням суспільного розвитку стає забезпечення кожного правом на задоволення освітніх потреб, отримання якісної базової освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема задоволення освітніх потреб дітей і молоді з обмеженими можливостями, зокрема проблема інклюзивної освіти.

Сьогодні учні, які мають певні вади здоров'я, навчаються в спеціальних навчальних закладах, школах – інтернатах, де їм створено належні умови. Але чи є гуманно по відношенню до дитини, коли вона виховується в державній установі, ізольована від сім'ї, позбавлена батьківської ласки та родинного затишку, бачачи батьків та родину щонайменш раз на тиждень, знаходячись весь час в колі таких же хворих дітей, не маючи можливості спілкування з здоровими однолітками. А це багато дітей, які не дивлячись на інвалідний візок, мають збережений інтелект. Чи є альтернатива цим закладам?

Практика європейських країн свідчить, що більшість дітей з особливими освітніми потребами може навчатися в загальноосвітніх школах за моделлю інклюзивної освіти. Використання такої моделі передбачає надання якісних освітніх послуг дітям з вадами фізичного та психічного розвитку, у тому числі дітям-

інвалідам, у звичайних класах загальноосвітніх навчальних закладів за умови відповідної підготовки вчителів та надання підтримки сім'ям.

Мета інклюзивної освіти – розбудова інклюзивного суспільства, що дозволяє кожному, незалежно від віку й статі, етнічної належності, здібностей, наявності або відсутності особливостей у розвитку, брати участь у житті суспільства й робити свій внесок в його розвиток. У такому суспільстві особливості кожного поважають і цінують.

У нашому місті протягом останніх років послідовно здійснюються заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями, відбуваються зміни, які дають можливість людям з інвалідністю брати активну участь в громадському житті та отримувати послуги нарівні з іншими харків'янами. Такі зміни відбуваються і в системі освіти міста. Загалом у Харкові приблизно сто дітей пересуваються на візках. Ці діти можуть навчатися у звичайних школах.

З 2010-2011 навчального року Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 124 стала першою в Харкові школою рівних можливостей. Адаптація школи для дітей з фізичними обмеженнями стала можливою завдяки співробітництву обласної та міської влад, громадської організації інвалідів «Креавіта» (віце - президент Шингарьова О. В.).

У школі створено умови для повноцінного навчання дітей з особливими потребами, від забезпечення архітектурної доступності шкільних приміщень до організації супроводу навчально-виховного процесу, зорієнтованого на дітей з особливими освітніми потребами.

Звичайно, виникають різні питання, пов'язані із організацією навчально-виховного процесу, забезпечення належних умов для адаптації дітей, адже наша школа робить перші кроки у реалізації процесу включення дітей з особливими освітніми потребами у шкільну спільноту.

Механізм реалізації проекту «Рівний - рівному» являє собою співпрацю школи з Харківською міською громадською організацією інвалідів «Креавіта», Харківською спеціальною загальноосвітньою школою – інтернатом №3, фондом «Крок за кроком» та батьками дітей з обмеженими можливостями.

Отже, проект «Рівний - рівному» - це відображення роботи Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №124 у сфері інклюзивної освіти. Гадаємо, він допоможе вирішити завдання подальшого розвитку і створення умов для реалізації творчого потенціалу дітей з особливими освітніми потребами.

ОБҐРУНТУВАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТА НОВИЗНИ ПРОЕКТУ

Видатний український філософ Г. Сковорода, говорячи про людей, уражених хворобою, у «Розмові п'яти подорожніх про істини щастя в житті», ставить риторичне запитання: «Невже гадаєш, що премилосердна й дбала матір наша природа зачинила їм двері до щастя, ставши для них мачухою?».

Це риторичне запитання нині хвилює багатьох спеціалістів, причетних до навчання, виховання, соціальної реабілітації дітей, яких природа позбавила достатньою мірою сприймати світ і відчувати свою належність до нього через хвороби, травми, патологічні стани.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), лише 20 % народжених дітей умовно вважається здоровими, інші – або страждають порушеннями психофізичного розвитку, або знаходяться в стані між здоров'ям і хворобою.

Визнання прав такої дитини, її інтересів, потреб, надання допомоги у процесі соціалізації та вибору професійної діяльності є дуже важливим на сучасному етапі розвитку освіти. Тому важливого значення набуває інклюзивне навчання, що передбачає спільне перебування дітей із порушеннями психофізичного розвитку з їх здоровими однолітками.

Для широкої громадськості ідеї інклюзивної освіти та її впровадження в Україні сьогодні є ще малознайомими. Однак, процес інклюзії в освіті - залучення дітей із особливими потребами та обмеженими можливостями за станом здоров'я до умов загальноосвітніх навчальних закладів - існував в українському суспільстві завжди. Більш інтенсивно і чітко цей процес проявив себе наприкінці 90-х років. Саме в цей період спостерігається збільшення кількості дітей із особливими потребами в загальноосвітніх школах. Посилення цих тенденцій відбулося під впливом економічних факторів, і змін, що позначилися в українському суспільстві: спрямування у напрямку демократизації та розповсюдження ідей і принципів рівності на всі сфери суспільного життя. Важливим стимулом для розвитку інклюзивної освіти також стало безпосереднє поширення інформації, ідей, досвіду та практики інклюзії, що мали місце в західних та пострадянських країнах, як серед професійної спільноти, так і серед громадськості.

На перший погляд, до проблем впровадження інклюзивної освіти долучена достатньо обмежена група населення. В першу чергу це діти із особливими потребами, їх батьки, вчителі загальноосвітніх шкіл та спеціальних навчальних закладів; по-друге: громадські організації, які допомагають – і батькам, і вчителям – подолати труднощі на шляху реалізації поставленої мети – забезпечення можливостей рівних освітніх умов для всіх дітей. В подальшому – розвиток і впровадження інклюзії стає завданням і потребою суспільства в цілому, процесом, до якого залучаються не лише безпосередні представники закладів освіти, але й фахівці у сфері освіти, представники законодавчих і виконавчих органів влади, широкі кола громадськості.

Отже, актуальність і новизна проекту «Рівний - рівному» полягає у поширенні принципів та ідей інклюзії, а також у підвищенні рівня поінформованості, сприйняття та ставлення до ідеї інклюзивної освіти з боку батьків та учнівського колективу; поширення досвіду включення дітей з особливими освітніми потребами в навчальний процес, який організовано у Харківській загальноосвітній школі №124.

МЕТА, ЗАВДАННЯ Й ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРОЕКТУ

Метою інклюзивного навчання є реалізація права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізація та інтеграція у суспільство, залучення сім'ї до участі у навчально-виховному процесі.

Отже, мета проекту «Рівний - рівному»: формування позитивного ставлення учнівського колективу до дітей з обмеженими можливостями; створення умов для реалізації державної політики щодо забезпечення конституційних прав дітей з особливими освітніми потребами; удосконалення системи роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в шкільному закладі шляхом систематичного підвищення професійного рівня педагогів та встановлення тісної взаємодії з батьками даної категорії дітей.

Досягнення поставленої мети вимагає розв'язання таких завдань:

- інтеграція дітей з різним рівнем здібностей в усі сфери шкільного життя;
- створення архітектурної доступності в Харківській загальноосвітній школі №124 необхідних для забезпечення повноцінного навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- формування освітньо-розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення психолого-педагогічного супроводу;
- надання підтримки батькам та їх залучення до процесу включення дітей з особливими освітніми потребами у суспільство.

Діти з особливостями психофізичного розвитку, як правило, мають постійну соціальну дезадаптацію, що обмежує можливість їх інтеграції в соціумі. У зв'язку з цим, вчителям, психологам, соціальним педагогам закладів освіти слід застосовувати заходи, пов'язані з покращенням стану соціальної адаптації.

Тому ми окреслили наступні очікувані результати від упровадження проекту:

- забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на рівний доступ до якісної освіти, незалежно від стану здоров'я, місця їх проживання;
- створення належних умов отримання освітніх послуг;
- удосконалення навчального процесу шляхом урахування сучасних освітніх технологій;
- підвищення педагогічної майстерності та необхідної фахової підготовки вчителів реалізації навчання дітей з особливими освітніми потребами;
- формування в інших дітей вміння природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них

ЗМІСТ ПРОЕКТУ

Нормативно – правове забезпечення інклюзивної освіти

Робота з упровадження інклюзивної освіти у Харківській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів №124 починається з нормативно-правових документів, що регламентують діяльність закладу освіти.

Нормативно-правову базу роботи з дітьми з особливими освітніми потребами становлять документи:

- Конституція України, закони України «Про дошкільну освіту», «Про освіту», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону дитинства».
- Протокол № 1 Конвенції про Захист Прав людини та Основних Свобод.
- Конвенція про права дитини.
- Концепція розвитку інклюзивного навчання (Наказ МОН № 912 від 01.10.10).
- План дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки (Наказ МОН № 855 від 11.09.2009).
- Порядок організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах (Проект опублікований в лютому 2011 року для громадського обговорення на сайті МОНМС).

У розвинутих суспільствах Західної і Центральної Європи в останні десятиліття відбулись суттєві прогресивні зміни у розумінні і ставленні до забезпечення дітей і молоді з особливими потребами якісною освітою.

Проблема адаптації школярів з особливими потребами до умов освітнього середовища завжди привертала увагу вчених. Зокрема, розкриттю різних аспектів навчання й виховання дітей і молоді з особливостями психофізичного розвитку присвячені праці таких науковців як А. Винокур, А. Гольдберг, П. Гуслистого, І. Дьоміної, І. Єременко, Н. Правдіної, Н. Стадненко, Р. Фрідленд та інших.

Враховуючи ситуацію і спираючись на існуючі підходи до створення моделей соціально-педагогічної роботи в закладах освіти, вітчизняні і зарубіжні досягнення в організації інклюзивного навчання, нормативно-правову базу впровадження інклюзивного навчання в Україні і досвід роботи в інклюзивному освітньому просторі, ми здійснили спробу створити власну модель інклюзивної освіти у Харківській загальноосвітній школі №124.

В основі цієї моделі лежить просте визначення інклюзії, а саме: «Інклюзія – це усунення всіх перешкод: організаційних, психологічних, архітектурних». Виходячи з цього, наша модель поєднує в собі всі компоненти, здатні допомогти соціальній адаптації дітей з особливими освітніми потребами і отримати доступ до якісної освіти.

Усі ланки моделі тісно пов'язані одна з одною і перебувають у постійному контакті. Так, адаптація школи для дітей з фізичними обмеженнями стала можливою завдяки співробітництву обласної та міської влад, Харківської громадської організації інвалідів «Креавіта» та її віце-президента Олени Шингарьової.

Процес реального включення дітей з особливостями психофізичного розвитку в активне шкільне життя у школі розпочався із забезпечення архітектурної доступності шкільних приміщень.

Директор Київська Валентина Володимирівна, яка стоїть у витоків інклюзії у школі, проводить постійну роботу з адміністрацією та вчителями з приводу організації управління навчально – виховним процесом, який спрямовано на реалізацію проекту «Рівний - рівному».

РЕСУРСИ Й ТЕРМІНИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Для одержання очікуваних результатів та подальшої успішної реалізації процесу включення дітей з обмеженими можливостями у суспільство необхідно створити своєрідну мережу підтримки. Всі працівники та адміністрація школи, всі, хто працює з дітьми з особливими освітніми потребами, мають допомагати один одному, обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати всі ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей.

Інклюзивна освіта є комплексним питанням. Відповідно, і ресурси для її реалізації будуть використовуватися різні. Кожен з них виконуватиме властиві йому функції і ті завдання, які перед ним поставлені.

Пріоритетними напрямками такої діяльності буде організація методичної підтримки педагогам, які працюють з дітьми з особливими потребами; створення бази даних ресурсів з питань інклюзивної освіти; обмін досвідом з питань інклюзії; інформаційна та консультаційна підтримка педагогів і батьків з питань інклюзивної освіти; проведення майстер-класів, тренінгів, наукових конференцій, семінарів із проблем інклюзивної освіти.

Терміни реалізації проекту «Рівний - рівному» у Харківській загальноосвітній школі №124 - 2010 – 2015 рр.

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Забезпечення архітектурної доступності в Харківській загальноосвітній школі №124 для реалізації Проекту «Рівний - рівному».

Вперше в Харкові в День знань у 2010 році поріг нашої школи переступили діти з фізичними обмеженнями. Трійко діток в інвалідних візках були центром уваги всіх, хто прийшов на свято. Дуже хвилювалися Алимов Олег, Равашдех Дарина, Кульбака Аліна – нарешті їх мрія здійснилася, адже вони стали школярами і незабаром сядуть за парти, як тисячі українських школярів (Додаток Б).

Для того, щоб мрія цих дітей здійснилася, довелося добре попрацювати. Перед входом у школу було споруджено пандус, навчальні кабінети оснащено спеціальними партами, були облаштовані туалетні кімнати, привозити до школи і забирати після школи дітей буде спеціальний автобус, обладнаний спеціальним підіймальним пристроєм. А головне - цілий день дітей буде супроводжувати соціальний робітник.

На той час облаштованим був тільки перший поверх школи, тому що діти прийшли отримувати початкову освіту. Олена Шингарьова, віце-президент Харківської громадської організації інвалідів «Креавіта», пообіцяла, що в подальшому планується повна адаптація школи, а саме: будівництво ліфта, щоб діти змогли без перешкод рухатися поверхами школи, а також спорудження підйомника в їдальню, щоб і її змогли відвідати діти з обмеженими фізичними можливостями .

Проект має партнерський характер, тому що в ньому була задіяна міська та обласна влада, громадська організація «Креавіта» та будівельні організації. Англійська організація WJR надала спонсорську допомогу для придбання мікроавтобуса і сплати за послуги перевезення дітей протягом навчального року.

До нового 2011-2012 навчального року встановлено ліфт, який об’єднує чотири поверхи і дає можливість дітям-інвалідам відвідувати заняття у всіх шкільних кабінетах та підйомник до їдальні.

Організація навчально-виховного процесу в закладі освіти

Якість навчально-виховного процесу в школі з інклюзивним навчанням значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. Якими б не були фізичні чи психічні обмеження, у дитини завжди є резерви для розвитку, використання яких може суттєво поліпшити якість її життя.

У такій школі вчителю необхідно створити умови, щоб кожна дитина почувала себе там комфортно, незалежно від її індивідуальних психофізіологічних особливостей, здібностей і нахилів. У центр уваги необхідно поставити фізичне, психічне й моральне здоров'я учнів.

У 2010 році Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №124 стала школою рівних можливостей. Здобувати початкову освіту до школи прийшли діти з обмеженими фізичними можливостями. Звичайно, вчителі дуже хвилювалися, адже про інклюзивне навчання на той час лише читали, дещо чули, знали, що в європейських країнах є таке навчання.

Дуже хвилювалася Бакум Галина Павлівна, класний керівник 4-Б – до її класу прийшла навчатися Равашдех Дарина. Маючи обмежені можливості за станом здоров’я, дівчинка до цього часу навчалася за індивідуальною формою, але дуже мріяла начатися разом з дітьми в звичайній школі.

Першовересневі урочистості відшуміли і починалися звичайні шкільні будні. Зараз Галина Павлівна пригадує, перше, що вона зробила – це подолала психологічний бар’єр, бо практичного досвіду роботи з такими дітьми вона не мала, але точно знала, що школа повинна давати не тільки якісну освіту, а й виховувати людей серцем, а, отже, такі діти мають рівні можливості вчитися разом з усіма. Після першого знайомства з Дариною, дізналася, що дівчинка має певні знання з навчальної програми, та головне – вона

має велике бажання вчитися. Розуміла і Дарина, що перед нею нарешті відкрилися можливості відчути себе такою, як усі діти, вона мріяла налагодити дружні стосунки з однокласниками, брати участь у шкільних позакласних заходах, громадському житті, розкрити свої здібності і можливості в навчальній діяльності.

Отримати освіту поза стінами школи, працевлаштуватися, бути конкурентоспроможним – це ті горизонти, до яких не може дійти жоден, хто не отримав досвід соціалізації. Включити Дарину в реальне життя – було головним завданням вчителя протягом навчання в початковій школі. Не все давалося легко і вчителеві, і дівчинці – вона не могла рухатися без підручних засобів або без допомоги дорослого, але з якою радістю вона виходила до дошки, брала в руки крейду і працювала на рівні з іншими дітьми.

Інклюзивне навчання потребує від учителя застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дітей з особливими потребами. Саме такий підхід допоміг розкрити в Дарини здібності і можливості на уроках, подолати певний страх. Даринка полюбила уроки читання, впевнено декламує вірші, пише свої перші твори, присвячені мамі. Дівчинка гарно малює – поезію Лесі Українки «Давня весна» вона спробувала відтворити в малюнках.

Як відомо, для досягнення будь-якого результату необхідна наполегливість та система в роботі. Спільна робота вчителів та батьків дівчинки допомогла адаптуватися дитині до шкільної програми і закінчити початкову школу належним чином. За підсумками державної підсумкової атестації Равашдех Дарина закінчила початкову школу на достатньому рівні.

Разом із Дариною до школи прийшов Алимов Олег – він став учнем 4-А класу. Після індивідуального навчання вдома нелегко вливатися уже у сформований учнівський колектив, але Олена Василівна Пряхіна зуміла підготувати і учнів, і батьків до того, що в класі буде навчатися дитина з особливими освітніми потребами, зуміла створити атмосферу взаємодопомоги та позитиву. Учні зустріли Олега як рівного, вчителі ставилися до нього з розумінням, адже хлопчикові довелося привчатися до дисципліни на уроці та опановувати шкільну програму.

Зараз Олег не відчуває, що він не такий, як усі. Так, він не бігає на перервах та не стрибає на уроках фізкультури, але він із задоволенням виступає в ролі «судді», коли хлопці грають у футбол, ретельно працює на уроках праці в шкільних майстернях, бере участь у позакласній роботі. Повертаючись додому після занять, Олег із задоволенням розповідає мамі про те, що «нам» зробили зауваження, «ми» грали на перерві, «ми» поїдемо в театр. І це відчуття дитиною з обмеженими фізичними можливостями себе частиною колективу – головне, до чого повинен прагнути вчитель (Додаток Д).

Навчальний рік промайнув у турботах швидко і непомітно. Прощавай, початкова школо! Перед Дариною та Олегом відчинилися двері старшої школи.

Зараз разом з ними в старшій школі навчається і Кульбака Аліна – вона учениця 5-Б класу. Дівчинка товариська, легко знайшла спільну мову з дітьми у класі, емоційна, наполеглива у навчанні, бере активну участь у житті класного колективу.

Отже, особлива увага приділяється організації навчально-виховного процесу. Вчителі школи, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, застосовують особистісно орієнтовані методи навчання та стимулюючу систему оцінювання навчальних досягнень учнів, організують навчальний процес з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Прогалини в знаннях дітей вчителі вирішують під час додаткових індивідуальних занять.

Як бачимо, в класах, де навчаються з особливими освітніми потребами наголос робиться в першу чергу на розвиток сильних якостей і талантів дітей, а не на їхніх фізичних або розумових проблемах. Взаємодія з іншими дітьми сприяє не тільки когнітивному, фізичному, мовному, соціальному та емоційному розвитку дітей з особливими освітніми потребами, але й налагодженню дружніх стосунків, завдяки чому діти вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, стають більш чуйними, готовими до допомоги.

Сьогодні в школі навчаються 18 дітей-інвалідів, зі збереженим інтелектом, 14 учнів з порушеннями опорно-рухового апарату (1-Б клас - 3 учня, 2-х класах - 3 учня, 5-Б клас - 3 учня, 6-х класах - 3 учня, 8-Б клас - 1 учениця, 11-Б клас - 1 учениця)

Психолого-педагогічний супровід роботи.

Супровід – це система професійної діяльності психолога, мета якої не в тому, щоб „зазирнути" у внутрішній світ дитини, дізнатись, як він влаштований, її взаємини зі світом, а в тому, щоб організувати співпрацю з нею, спрямовану на самопізнання, пошук шляхів саморегуляції внутрішнім світом і системою стосунків. Суть психологічної діяльності полягає в супроводі учня в процесі його навчання, що дає можливість впровадити психологічну діяльність навчально-виховну педагогічну систему. Стає можливим об'єднання мети психологічної та педагогічної практики і фокусування на головному – на особливості учня.

Завдання психолога – допомогти налагодити взаємодію дитини, шо має проблеми розвитку, з усіма учасниками навчально-виховного процесу. Таким чином, супровід розглядається як цілісна діяльність, командна взаємодія вчителів, батьків та практичного психолога, інших спеціалістів. У нашій школі проводяться різноманітні психологічні тренінги, заняття та ігри, рівноправними учасниками яких стають всі учасники навчально –виховного процесу (Додаток Ж).

З метою забезпечення якісного психолого – педагогічного супроводу інклюзивної освіти вчителі Харківської загальноосвітньої школи №124 співпрацюють зі спеціалістами Харківської спеціальної загальноосвітньої школи – інтернату №3.

У 3-В класі навчається Ткачов В'ячеслав – хлопчик з особливими освітніми потребами. Класний керівник, Кизилова Олександра Георгіївна, разом із психологом школи – інтернату №3, визначила чіткі цілі роботи з дитиною, які прагне реалізувати. Для досягнення цілей учитель використовує в роботі вправи на розвиток дрібної моторики рук. Під час навчальних занять учень отримує індивідуальні завдання з дрібними елементами (мозаїка, пазли), а також хлопчик має окремий зошит, у якому систематично вдосконалює навички каліграфічного та правильного письма. Робочі рядки зошита виділені червоним кольором і прописані зразки правильного написання слів та речень. Кожна робота датується, щоб чітко було видно результат, якого досягла дитина і за який період часу.

Декілька разів на місяць уроки відвідують педагоги та психолог зі школи –інтернату №3, які спостерігають та надають рекомендації вчителю для подальшої роботи. Було запропоновано ділити роботу учня на уроці (особливо якщо це уроки, які потребують підвищеної уваги), на короткі періоди, між якими В'ячеславу давати можливість перепочити, «переключивши» його увагу на інші види діяльності. Тому, під час уроку, коли учень втрачає увагу, відволікається, йому пропонуються для виконання невеличкі розмальовки, графічні вправи, цікаві задачі та вправи.

Дітям з особливими потребами необхідна постійна увага вчителя, тому їх розташування в класі має велике значення. Треба посадити учня так, щоб він не відволікав увагу інших дітей і вчитель міг своєчасно надати йому допомогу в процесі уроку, робити невербальні зауваження (елемент дотику, погладжування по плечу).

Важливим засобом контролю та оцінки є портфоліо. Портфоліо – це засіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень дитини протягом певного періоду навчання. За даними досліджень Р.Паулсона та К.Сайора порт фоліо відрізняється від традиційних методів оцінювання тим, що забезпечує вчителя обґрунтованою інформацією про процес та результати діяльності учня в режимі самостійної роботи. Це дає можливість розв'язати педагогу низку важливих завдань. Тому в класі було запроваджено портфоліо, яке кожна дитина добирала самостійно або з допомогою батьків.

Мета портфоліо:

- формування у дитини відповідальності;
- розвиток уміння давати якісну оцінку результатів власного навчання та діяльності;
- розвиток уміння аналізувати власні інтереси, схильності, потреби і співвідносити їх з наявними можливостями;
- формування пізнавальних інтересів і готовність до самостійного пізнання;
- самостійна добірка матеріалів породжує ситуацію успіху, призводить до підвищення самооцінки і впевненості у власних можливостях.

За умови роботи «на рівних», В'ячеслав не відчував себе не таким, як усі. Він теж має портфоліо і дуже пишається тим, що зробив його сам (Додаток К).

Ще існує портфоліо педагога, як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних досягнень дитини з особливими освітніми потребами протягом певного періоду часу.

Для залучення дітей з особливими освітніми потребами до позакласної роботи, у школі створено творчий гурток – ляльковий театр «Сонечко». У ролі акторів виступають всі бажаючі учні, в тому числі і учні з особливими фізичними можливостями. Створення театру базується на методиці Марії Монтессорі, а саме на принципі «руйнування стіни» між здоровими та хворими дітьми. У травні 2012 року у нашій школі відбулася прем'єра спектаклю «Колобок», для учнів 1-4-х класів. Організатор і керівник театру, педагог - організатор впевнена, що саме «казкотерапія» - унікальний спосіб спілкування дітей, який дозволяє не тільки виявити творчі можливості дітей, а й переступити межу повсякденності, поринути у світ казки, усвідомити її мораль. Під час підготовки до казки, учні разом із педагогом почувають себе рівноправними учасниками цікавого процесу, який допомагає здружитися, вчить вести себе у колективі (Додаток Л).

Активну участь у роботі гуртка беруть Равашдех Дарина, Алимов Олег, Дорожко Олександр. Створення такого гуртка відображає головну ідею інклюзивної освіти – всі діти повинні бути рівними членами суспільства. «Казкотерапія» вимагає активної участі дітей в подоланні своїх фізичних вад, спонукає до підвищення самооцінки, сприяє розвитку творчих здібностей. Гурткова робота вимагає індивідуального підходу до дітей з урахуванням їх фізичних можливостей, насамперед це стосується дітей з особливими освітніми потребами.

Як результат такої роботи – діти вчаться поважати одне одного, прислухатися до думок інших, толерантно ставитися до оточуючих. Отже, поставленої мети досягли – творча співпраця заради спільної мети об'єднала дітей у дружній колектив незалежно від фізичних вад.

Робота з батьками.

«Батьки або особи, які їх замінюють, мають право:

- вибирати навчальний заклад для неповнолітніх дітей;
- обирати і бути обраним до органів громадського самоврядування навчальних закладів;
- звертатися до державних органів управління освітою з питань навчання та виховання дітей;
- захищати у відповідних державних органах і суді законні інтереси своїх дітей»

Закон України про освіту, стаття 60

Сучасна освітня філософія, зорієнтована на особистість дитини, ґрунтується на положенні, що батьки є її першими і головними вчителями. Оскільки до загальноосвітніх закладів почали залучати дітей з особливими освітніми потребами, постійна співпраця з їхніми сім'ями має ще більше значення. У процесі

навчання таких учнів дуже важливо враховувати інтереси, пріоритети й турботи сімей. Батьки дітей з порушеннями психофізичного розвитку мають працювати в тісному контакті з учителями та іншими фахівцями для організації навчального середовища, створення умов для адаптації дітей у школі.

Школа та клас мають стати рідними для учнів та їхніх родин. Батьки почуватимуться спокійніше, якщо будуть також залучені до навчально-виховного процесу. Постійна соціальна взаємодія в різноманітних умовах, за різних обставин, в різних ситуаціях зближує учнів, виробляє емпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, відчуття захищеності.

Виходячи з цього, слід визначити наступні принципи педагогічної діяльності орієнтованої на інтереси сім'ї:

- ефективне співробітництво педагогів з батьками та іншими фахівцями;
- регулярний обмін з батьками повною та неупередженою інформацією стосовно їхніх дітей;
- розуміння й урахування потреб дітей під час розробки навчальних та інших програм;
- розуміння унікальності кожної сім'ї, повага до різних методів навчання та виховання дітей, що застосовуються батьками.
- турбота про те, щоб послуги, які надаються родинам, були комплексними, скоординованими, гнучкими та доступними.

Учителі нашої школи тісно співпрацюють з батьками для реалізації цих принципів. Під час консультацій, батькам пропонується виконувати домашні завдання разом з дітьми, але ні в якому разі не писати за них і не читати, а тільки слідкувати за правильністю та охайністю виконання, надавати допомогу.

Досвід роботи нашого закладу освіти дає змогу стверджувати, що у плануванні та реалізації навчальних програм дітей з особливостями психофізичного розвитку необхідно забезпечити співпрацю між педагогами, працівниками школи, родинами, громадськістю. Основну увагу необхідно звернути на те, щоб ця співпраця (а в кінцевому результаті успіхи учнів з особливими потребами) здійснювалася систематично і на регулярній основі.

Така співпраця є важливо для батьків, які є не тільки споглядачами навчального процесу, а безпосередніми його учасники. Слід зауважити, що і для вчителя батьки – партнери, помічники, порадники. Саме вони виступають ініціаторами навчання їх дитини з особливими потребами в загальноосвітньому закладі, а не в спеціальному.

У роботі з батьками вчителі нашої школи дотримуються таких принципів:

- співробітництво;
- гуманність;
- відкритість;
- демократичність;
- індивідуалізація та диференціація;
- послідовність і систематичність.

Участь батьків у впровадженні та здійсненні інклюзивних навчальних програм є одним із ключових елементів досягнення успіху. Ми намагаємося допомогти їхньому бажанню дати максимальні можливості для реалізації потенціалу дитини, незважаючи на труднощі. Надаємо необхідну інформацію та консультації, підтримуємо здатність батьків долати свої страхи та посилити компетентність, формуємо позитивне ставлення до реалізації творчих бажань дитини. Вся робота спрямована на те, щоб досягти головної мети: підготувати дитину до самостійного незалежного життя.

Ми впевнені, що саме така організація роботи з батьками буде ефективною та результативною. Підтвердженням цьому є слова мами Олега Алимова: «Нам пощастило – ми ходимо до школи! Тож нехай пощастить всім, хто до цього прагне. Нехай їхня мрія здійсниться!»

Література.

1. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти [Репортаж з Усеукраїнського «круглого столу» «Психолого-соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти: за і проти»]/ Наталія Валентик //Директор школи. – 2010 - №14-15. С.- 45 – 58.
2. Гикава Г. Реабілітація дітей з обмеженими функціональними можливостями / Галина Гикава // Соціальний педагог. – 2009. - №1. – С.33-36.
3. Державний стандарт спеціальної освіти дітей з особливими потребами / Ін-т спеціальної педагогіки АПН України. – К., 2003. – 12 с.
4. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка / за ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. – К. : Інститут дефектології АПН України, 2004. – 150 с.
5. Дятленко Н. Оцінка впливу інклюзивної моделі освіти на учасників проекту. Звіт за результатами оцінки / Н.Дятленко, Н.Софій, Ю.Кавун. – К. : Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2004. – 111 с.
6. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній заклад / Тамара Іллященко // Соціальний педагог. – 2009. - №5. – С. 26 – 35.
7. Ковальчук С. Профілактика самотності в осіб з обмеженими можливостями/ Світлана Ковальчук // Соціальний педагог. – 2009 - №7. – С.9-13.
8. Родименко І.М. Сучасний погляд на проблеми навчання дітей з особливими потребами // Нива знань. – 2004. - №2. – С. 8-12.

РОЛЬ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Коновальчук Валентина Іванівна, *кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедрою психології Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників*

Проблема здорового способу життєвої реалізації людини не лише не втратила актуальності у динамічному процесі культурно – історичного розвитку суспільства, а й набуває виняткової вагомості як фундаментальна сила прогресивних процесів сьогодення. Характерною особливістю сучасної наукової психології є відсутність експліцитної психології здоров'я і здорової особистості. Пов'язано це, очевидно, у першу чергу із тим, що наукові дослідження традиційно зосереджуються на проблемних, критичних питаннях стосовно психічних аномалій, асоціальної, кримінальної поведінки особистості, оскільки ці явища ускладнюють або загрожують розвитку суспільства. На сьогодні перспектива подальшого розвитку системи освіти передбачає необхідність дослідження проблеми психологічного здоров'я у взаємозв'язку із творчим розвитком особистості.

Історія розробки проблеми психологічного здоров'я людини започатковується античною філософією у контексті розробки основної проблеми– співвідношення макро - та мікрокосмосу. Платон проводить аналогію між Всесвітом, який мислиться як „єдине живе створіння", і людиною. Всесвіт є взірцем високої організованості, упорядкованості для кожної людини, орієнтованої на здоров'я. Так само, як гармонійно узгоджуються природні явища і стихія, відповідно до законів міри, межі і числа – чинників, які забезпечують єдиний Світовий лад ¬- повинні бути впорядковані пристрасті душі та тілесні потяги людини. В людській природі має панувати закон та порядок, які містять у собі межу. У відповідності з тлумаченням Платона, здоров'я як і прекрасне слід визначати рівномірністю на основі узгодження протилежного. Тому краса і здоров'я є виразом внутрішньої гармонії, досягнутого рівня духовної досконалості людини.

Загалом, антична філософія сформувала базові засади розуміння феномену здоров'я людини у взаємозв'язку внутрішньої (душевної) рівноваги і узгодженості взаємин людини з зовнішнім середовищем. Аналіз робіт античних філософів з проблеми здорового способу життєвої реалізації людини, дозволяє виділити, найперше, постулат стосовно „особистої справи кожного" в питанні здорового способу життя. Турбота ж про себе передбачає постійну роботу над собою з метою саморозкриття і самовдосконалення, саме тому питання здорового способу життя є питанням адекватного виховання і клопіткого самовиховання.

Найбільш глибоке дослідження впливу суспільства на індивідуальний спосіб буття здійснив Еріх Фромм. Автор вважає, що людина набуває душевного здоров'я у випадку, якщо досягає у своєму розвитку повної зрілості, відповідно до властивостей і законів людської природи. Тому критерієм здорового способу життєвої реалізації, на думку автора, є не індивідуальна пристосованість до певного суспільного ладу, а більш загальний показник – задовільне вирішення проблеми людського існування. Автор висловлює думку стосовно того, що у випадку, якщо людині не вдається досягти свободи, спонтанності, істинного самовираження, то її спосіб життя можна вважати глибоко дифіцитарним.

Розробка аспектів психологічного здоров'я передбачає комплексний підхід через складність та багатозначність самого поняття „здоров'я". У сучасній літературі, як зарубіжній, так і вітчизняній, підкреслюється необхідність розглядати здоров'я не тільки як категорію медичну, але й соціально-психологічну і філософську. В дослідженнях Е.Сайко, В.Родіна, Д.Вутулкаса, О.Васільєвої, Ф.Філатова здоров'я розглядається як значущий феномен соціального буття, як структуроутворюючий фактор соціальності.

Багато науковців намагалися дати визначення поняттю „здоров'я", серед них можна виділити Ю.Лісіцина, І.Брахмана, Є.Кудрявцева, Г.Апанасенко, Д.Венедиктова, Т.Бойченко. Зважаючи на те, що психічне здоров'я є одним із основних компонентів здоров'я особистості, його визначають комплексом біологічних (спадкових і набутих) та соціальних факторів. У преамбулі статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) записано, що здоров'я - це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад [8].

Р. Поташнюк розрізняє такі компоненти здоров'я, як соматичне, фізичне, моральне та психічне. Під соматичним здоров'ям він розуміє поточний стан органів і систем організму людини, основу якого складає біологічна програма індивідуального розвитку, зумовлена основними потребами, які домінують на різних етапах онтогенетичного розвитку. Ці потреби, по-перше, є пусковим механізмом розвитку людини, по-друге, вони забезпечують індивідуалізацію цього процесу. Фізичне здоров'я автор розуміє як рівень росту і розвитку органів та систем організму, основу якого складають морфологічні й функційні резерви, що забезпечують адаптаційні реакції на зміну умов навколишнього середовища. Моральне здоров'я

Р.Поташнюк розглядає як комплекс характеристик мотиваційної і потрібнісно-інформаційної сфери життєдіяльності, основу якого визначає система цінностей, настанов і мотивів поведінки індивіда в суспільстві. Автор вважає, що моральне здоров'ям визначається високою духовністю людини, яка грунтується на загальнолюдських цінностях - добрі, любові і красі. Щодо психічного здоров'я, то під цим поняттям автор розуміє стан психічної сфери, основу якого становлять стан загального душевного комфорту, що забезпечує адекватну психоемоційну і поведінкову реакцію. Такий стан зумовлюється як біологічними, так і соціальними потребами, а також можливостями їх задоволення. За визначенням М. Бачерикова, В. Петленка і Є. Щербини, „психічне здоров'я – це такий відносно стійкий стан організму і особистості, який дає змогу людині усвідомлено, враховуючи свої фізичні й психічні можливості, а також навколишні природні і соціальні умови, здійснювати й забезпечувати свої індивідуальні й суспільні (колективні) біологічні та соціальні потреби на основі нормального функціонування психофізичних систем, здорових психосоматичних і соматопсихічних відносин в організмі" [3;35-36. Однак сучасні дослідження не вичерпують актуальних аспектів проблеми і потребують необхідності пізнання визначальних чинників стану психологічного здоров'я, який на соціальному рівні виявляється в здоровому способі життєдіяльності особи.

Термін «психологічне здоров'я» підкреслює нероздільність тілесного і психічного в людині, необхідність і того, і іншого для повноцінного функціонування. В даний час достатньо розроблений напрям – психосоматична медицина, яка розглядає механізми впливу психіки на тілесні функції, систематизує психосоматичні розлади, визначає методи їх профілактики і лікування.

Психологічно здорова людина – це перш за все людина спонтанна і творча, життєрадісна і весела, відкрита і схильна до пізнання себе і навколишнього світу не лише розумом, але і відчуттями, інтуїцією. Вона повністю приймає саму себе і при цьому визнає цінність і унікальність людей, що оточують її. Така людина відчуває власну відповідальність за своє життя і отримує уроки із несприятливих ситуацій. Визначальною особливістю такої людини є те, що вона знаходиться у постійному розвитку, чим сприяє розвитку інших людей. Її життєва дорога може бути не зовсім легкою, а інколи досить важкою, але вона продуктивно адаптується до умов життя, що швидко змінюються, вміє знаходитися в ситуації невизначеності, довіряючи тому, що буде із нею назавтра. Таким чином, можна сказати, що «ключовим» словом для опису психологічного здоров'я є слово «гармонія», або «баланс» між різними складовими самої людини: емоційними і інтелектуальними, тілесними і психічними тощо. Але це також і гармонія між людиною і довколишніми людьми, природою, космосом. При цьому гармонія розглядається не як статичний стан, а як процес. Відповідно можна говорити про те, що психологічне здоров'я є динамічною сукупністю психічних властивостей людини, що забезпечують гармонію між потребами індивіда і суспільства і є передумовою творчого розвитку особистості і реалізації особистісного потенціалу.

Таким чином, центральною характеристикою психологічно здорової людини можна назвати саморегулятивність, тобто здатність адекватного пристосування як до сприятливих, так і до несприятливих умов, дій.

Основу психологічного здоров'я складає повноцінний психічний розвиток на всіх етапах онтогенезу. Психологічне здоров'я дитини і дорослого відрізнятиметься сукупністю особистісних новоутворень, які ще не розвинулися у дитини, але мають бути присутніми у дорослого. Таким чином, психологічне здоров'я – це прижиттєве утворення, хоча, безумовно, його передумови створюються ще в пренатальному періоді. Природно, що протягом життя людини воно постійно змінюється через взаємодію зовнішніх і внутрішніх чинників, причому не лише зовнішні чинники можуть заломлюватися через внутрішні, але і внутрішні чинники можуть модифікувати зовнішні дії.

Змістовне наповнення поняття психологічного здоров'я визначається духовністю. Слід розглядати психологічне здоров'я з точки зору багатства розвитку особистості, тобто включати в психологічне здоров'я духовне начало, орієнтацію на абсолютні цінності: Істину, Красу, Добро. Таким чином, якщо у людини немає етичної системи, то неможливо говорити про її психологічне здоров'я.

У науковій психології психологічне здоров'я описують як систему, що містить аксіологічний, інструментальний і потребово-мотиваційний компоненти. При цьому аксіологічний компонент змістовно представлений цінностями власного «Я» людини і цінностями «Я» інших людей. Йому відповідає як абсолютне прийняття саме себе при досить повному знанні себе, так і прийняття інших людей незалежно від статі, віку, культурних особливостей тощо. Безумовною передумовою цього є особисісна цілісність, а також уміння приймати себе. Інструментальний компонент передбачає володіння людиною рефлексією як засобом самопізнання, здатністю концентрувати свою свідомість на собі, своєму внутрішньому світі і своєму місці у взаєминах з іншими. Йому відповідає уміння людини розуміти і описувати свої емоційні стани і стани інших людей, можливість вільного і відкритого прояву відчуттів без спричинення шкоди

іншим, усвідомлення причин і наслідків як своєї поведінки, так і поведінки інших. Потребово-мотиваційний компонент визначає наявність у людини потреби в саморозвитку. Це означає, що людина стає суб'єктом своєї життєдіяльності, має внутрішнє джерело активності, яке виступає рушієм її розвитку. Вона повністю приймає відповідальність за свій розвиток і стає автором власної історії.

Розрізнення понять психологічного і психічного здоров'я дозволяє певною мірою визначитися в розумінні норми. Для психічного здоров'я правомірно за норму приймати відсутність патології, відсутність симптомів, що заважають адаптації людини в суспільстві. Для психологічного здоров'я норма – це, навпаки, присутність певних особистісних характеристик, що дозволяють не лише адаптуватися до суспільства, але і, розвиваючись самій, сприяти його розвитку. Норма – це деякий образ, який служить орієнтиром для організації умов її досягнення. Варто також відзначити, що альтернатива нормі в разі психічного здоров'я – це хвороба. Альтернатива нормі в разі психологічного здоров'я – зовсім не хвороба, а відсутність можливості розвитку в процесі життєдіяльності, нездатність до реалізації творчого потенціалу.

Розвиток є незворотним процесом, що полягає в зміні творчого типу взаємодії з довкіллям. Ця зміна проходить через всі рівні розвитку психіки і свідомості і полягає в якісно іншій здатності інтегрувати і узагальнювати досвід, що отримується в процесі життєдіяльності. З цих позицій розуміння норми повинне грунтуватися на аналізі взаємодії людини з довкіллям, що передбачає перш за все гармонію між умінням людини адаптуватися до середовища і умінням адаптувати його відповідно до своїх потреб. За змістовними характеристиками перебігу процесу адаптації розрізняють три рівні психологічного здоров'я.

До вищого рівня психологічного здоров'я – креативного – можна віднести осіб із стійкою адаптацією до середовища, наявністю резерву сил для подолання стресових ситуацій і активним творчим ставленням до дійсності, наявністю творчої позиції.

До середнього рівня – адаптивного – належать особи, що в цілому адаптовані до соціуму, проте мають дещо підвищену тривожність. Вони можуть бути віднесені до групи ризику, оскільки не мають запасу міцності психологічного здоров'я і передбачають необхідність роботи профілактично-розвивальної спрямованості.

Нижчий рівень – це дезадаптивний, або асимілятивно-акомодативний. До нього можна віднести осіб із порушенням балансу процесів асиміляції і акомодації, що використовують для вирішення внутрішнього конфлікту. Асимілятивний стиль поведінки характеризується перш за все прагненням пристосуватися до зовнішніх обставин на шкоду своїм бажанням і можливостям. Неконструктивність його виявляється в ригідності, в спробах людини повністю відповідати бажанням оточуючих. Людина, що вибрала акомодативний стиль поведінки, навпаки, використовує активно-наступальну позицію, прагне підпорядкувати оточення своїм потребам. Неконструктивна такої позиції полягає в негнучкості поведінкових стереотипів, переважанні екстернального локусу контролю, недостатній критичності.

Взаємозалежність психологічного здоров'я і творчого розвитку людини розглядає А.Маслоу. Вчений вважає, що кожна людина потенційно креативна [101]. У своїх дослідженнях А.Маслоу виділяє первинну і вторинну креативність. Первинна - це етап натхненної творчості, вторинна-процес деталізації творчого продукту і надання йому конкретно предметної форми. Вторинна креативність, згідно А.Маслоу, включає в себе не тільки і не стільки творчість, скільки важку рутинну роботу. Він відмовляє вторинної креативності в її значущості для вивчення природи творчості, оскільки пов'язує її з іншими якостями особистості, такими як завзятість, терпіння, працьовитість, витривалість. Автор акцентує увагу на початковій стадії творчості - на миттєвостях осяяння і натхнення (інспірацій на фаза творчості). Творча людина в моменти натхнення, в інспіраційну фазу творчості, забуває про минуле і майбутнє і живе тільки справжнім [101].

А.Маслоу зазначає, що у здорових людей, особливо у тих, які відрізняються високою креативністю, виявляється здатність сплавляти і синтезувати свої вторинні і первинні процеси, своє свідоме і несвідоме. В результаті такого злиття первинні та вторинні процеси взаємозбагачуються один одним і змінюють характер перебігу і перших і других. Творчість, в якій одинаково глибоко використовуються обидва типи процесів (первинні та вторинні), А.Маслоу назвав «інтегрованою творчістю», проте підкреслював, що при цьому головною якістю творчості самоактуалізації залишається її експресивність або буттєвість, «а не здатність вирішувати проблеми чи створювати «продукцію».

Визначальними чинниками в регуляції своєрідності творчої життєдіяльності людини є психологічні захисти особистості. Дія механізмів психологічного захисту починається з моменту актуалізації відчуттів тривоги, напруженості, які є наслідком зіткнення конфліктуючих імпульсів. Вся захисна активність суб'єкта спрямована на те, щоб зберегти «Я» від переживання незадоволення та тривоги. Психологічні захисти покликані забезпечити психічну рівновагу суб'єкта, знизити рівень тривоги, напруження у динамічному процесі життєтворчості

У сучасних психологічних дослідженнях сутність та функції психологічних захистів розглядають у контексті проблем спонтанного переживання психічної травми; способу переробки інформації в мозку, що селекціонує інформацію, яка загрожує психічній рівновазі; моделювання механізму адаптаційної перебудови сприймання та оцінки, що активізується у випадках, коли суб'єкт не може адекватно оцінити почуття тривоги, зумовлене внутрішнім чи зовнішнім конфліктом; механізму компенсації психічної недостатності; спеціальної регулятивної системи стабілізації особистості, яка спрямовується на подолання чи зведення до мінімуму відчуття тривоги, що пов'язане з усвідомленням конфлікту; способу репрезентації викривленого психологічного змісту.

Психологічна практика переконує у тому, що психологічні захисти слід розглядати у якості глибинно – психологічних структур, які здійснюють регуляцію внутрішньопсихічного балансу особистості і визначають своєрідність перебігу індивідуального процесу життєтворчості. Дисфункції психологічних захистів призводять до порушень емоційної стабільності, психічних розладів, ускладнення процесів життєдіяльності особистості.

Короткий аналіз наукових підходів до вивчення психологічних захистів показує, що спеціальних досліджень, направлених на грунтовне вивчення захисних механізмів психіки, їх ролі в регулюванні повноцінної здорової індивідуальної життєдіяльності особистості не проводилось.

Ми переконані, що розробка проблеми психологічного здоров'я особистості у взаємозв'язку із творчим розвитком передбачає необхідність виявлення ролі психологічних захистів. Психологічні захисти є системним утворенням психіки, яке інтегрує її структурні компоненти, забезпечуючи їх функціональний баланс.

Література

1. Александер Ф., Селесник Ш. Человек и его душа: познание и врачевание от древности до наших дней. - М.: Изд-во Агенства Яхтсмен, 1995. - 604 с.
2. Бассин Ф.В. Сознание «бессознательное» и болезнь // Вопросы философии. - 1971. - №9. - С. 90-92.
3. Васильева О.С, Филатов Ф.Р. Психология и здоровье человека. М.: Академия. - 2001. - 342 с.
4. Грановская Р.М. Элементы практической психологии. - Л.: ЛГУ, 1984. – 320с.
5. Гринсон Р. Практика и техника психоанализа. - Новочеркасск, 1994. – 342 с.
6. Лапланш Ж., Понталис Ж.-Б., Словарь по психоанализу: Пер. с фр. - М.: Высш. шк., 1996. - 623 с.
7. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики: Пер. с англ. - СПб.: Евразия, 1997. - 430 с.
8. Преамбула к Уставу (Конституции) Всемирной организации здравоохранения
9. Платон. Государство. Собр. соч.: В 4 т. – М., 1994. Т.3.
9.Фрейд А. Психология «Я» и защитные механизмы. - М.: 1993. - 141 с.
10. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. - М.: Наука. 1989. - 456 с.
11. Фром Э. Здоровое общество.- М.: Транзиткнига. 2005. - 571 с.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

***Басюк Надія Олександрівна**, завідувач Цюрупинської районної психолого-медико-педагогічної консультації Херсонської області*

Індивідуальний підхід до кожної дитини з особливими освітніми потребами.На сучасному етапі розвитку країни суспільство все більше опікується проблемами людей з інвалідністю, прагне створити для них повноцінні умови життя. Дітям вищезазначеної категорії приділяється особлива увага, в першу чергу, це надання їм якісної освіти, створивши при цьому найбільш сприятливі умови навчання та виховання.

В шкільних колективах 23 загальноосвітніх шкіл Цюрупинського району Херсонської області навчаються понад 150 дітей з порушенням психофізичного розвитку. Крім дітей з інвалідністю, 35 учнів мають порушення інтелектуального розвитку. Тому, питання навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами є досить актуальним, воно постійно розглядається на колегіях відділу освіти, засіданнях навчально-методичної ради, конференціях, семінарах.

До кожної дитини з особливими освітніми потребами, здійснюється диференційований підхід. Кожному учню підібрано індивідуальну програму та форму навчання відповідно до стану здоров'я та інтелектуального розвитку. Сплановано корекційну роботу, створюються сприятливі умови для перебування в навчальному закладі, здійснюється моніторинг досягнень. В 2012-2013 н.р. в десяти навчальних закладах району започатковано інклюзивну форму навчання.

Загальноосвітні заклади району 100% забезпечені пандусами або пристосованими входами, в двох навчальних закладах облаштовані спеціальні туалетні кімнати. Придбано автобус з підйомником для дитини, що пересувається на візочку. Здійснюється підвіз дітей з інвалідністю шкільними автобусами.

При відділі освіти функціонує районна психолого-медико-педагогічна консультація. Основною задачею РПМПК є вчасне виявлення дітей з порушеннями психофізичного розвитку, надання їм комплексної корекційної допомоги, консультування родин, методичний супровід педагогічних колективів.

Фахівцями районної психолого-медико-педагогічної консультації розроблено районну програму «Інклюзивна освіта», яку затверджено рішенням сесії районної ради. Основною метою програми є створення найбільш сприятливих умов навчання , виховання та проживання дітей з обмеженими можливостями.

Функціонує мобільна група з числа фахівців РПМПК, районного методичного кабінету. Члени мобільної групи здійснюють виїзди до загальноосвітніх шкіл району, дошкільних навчальних закладів, відвідують родини, що виховують дітей з інвалідністю, надають консультації, проводяться тренінги, майстер-класи для педагогів та батьків.

З метою надання методичної допомоги, районна психолого-медико-педагогічна консультація систематично проводить навчальні семінари для вчителів, практичних психологів, соціальних працівників шкіл району до яких залучає лікарів, дефектологів спеціальних шкіл, викладачів кафедри корекційної освіти Херсонського державного університету.

Завдяки індивідуальному, диференційованому підходу до кожної дитини з ООП, комплексній роботі фахівців, діти стають повноправними членами суспільства.

Запровадження інклюзивної форми навчання. В період з 2009 по 2012 роки було випущено ряд нормативних документів, що дали законодавче закріплення та методичне спрямування організації інклюзивної освіти. Це дозволило розпочати процес соціалізації та освітньої адаптації дітей з особливими потребами.

В цьому навчальному році ми запровадили інклюзивну форму навчання в 10 загальноосвітніх школах району, відкривши 11 інклюзивних класів.

До реалізації моделі інклюзивної освіти була проведена комплексна робота фахівцями відділу освіти, районної психолого-медико-педагогічної консультації, методичного кабінету.

Запровадження інклюзивної форми навчання в загальноосвітніх закладах району проходила в декілька етапів:

Перший етап – підготовчий. На цьому етапі проводилася підготовка педагогічних колективів до роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, створювалися сприятливі умови навчання та виховання.

Протягом 2010-2012 років проведено 11 навчальних семінарів для педагогів. В 2012-2013 н.р 85 педпрацівників, що зараз супроводжують інклюзивну освіту, пройшли навчання в Херсонській академії неперервної освіти, взявши участь в триденному обласному науково-практичному семінарі «Організація інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах ЗНЗ», отримали сертифікати.

Проводились наступні заходи:

- уточнено та вивчено банк даних дітей з ППФР;
- визначено актуальні проблеми та створено сприятливі умови щодо навчання та виховання для кожної дитини з інвалідністю;
- вивчено умови в загальноосвітніх навчальних закладах для запровадження інклюзивної форми навчання;
- розроблено та затверджено районну програму «Інклюзивна освіта»;
- розглянуто питання щодо запровадження інклюзивної освіти на педагогічних радах, батьківських зборах. конференціях;
- фахівцями РПМПК розроблено анкети та проведено анкетування серед педагогів;
- визначено вчителів для роботи в інклюзивних класах;
- до районного методичного кабінету введено посаду методиста з інклюзивної освіти;
- внесено зміни до Положення та плану роботи районної психолого-медико-педагогічної консультації;
- на перспективу вивчено контингент дітей дошкільного віку з порушеннями психофізичного розвитку та їхні індивідуальні потреби;
- створено мобільну групу з числа фахівців районного методичного кабінету та членів РПМПК для надання консультативної допомоги з питань інклюзивної освіти;
- започатковано роботу районного ресурсного центру для родин дітей з особливими освітніми потребами.

На підготовчому етапі вирішувалися технічні питання. Всі школи забезпеченні пандусами або спеціально облаштованими входами. В двох школах де навчаються діти з порушенням опорно-рухового апарату пристосовано спеціальні туалетні кімнати. Придбано автобус з підйомником для учня Цюрупинської гімназії, що пересувається на візку.

Першим кроком у залученні дитини з особливостями у розвитку до класного колективу є підготовка самого колективу. У різних дітей реакція може бути різною залежно від вікових особливостей, моральних цінностей у сім'ї, тому необхідним є формування позитивного психологічного клімату в класі. Важливо, щоб дитина з порушеннями у розвитку не стала об'єктом глузування та приниження, а з іншого боку – об'єктом надмірного співчуття та гіперопіки. З метою запобігання негативу з боку класних колективів були проведені батьківські збори до яких залучалися практичні психологи шкіл, які проводили

спеціальні заняття для створення доброзичливої атмосфери в класних колективах, як з боку батьків так і з боку дітей до учнів з ООП.

На основному етапі відкрито інклюзивні класи. Введено 5 посад асистентів вчителів для дітей, які цього потребують. Створено шкільні психолого-медико-педагогічні консиліуми (ШПМПк) до складу яких увійшли: класні керівники інклюзивних класів, вчителі-логопеди (за наявності), практичні психологи, соціальні педагоги, асистенти вчителів, медичні працівники, батьки. Координаторами шкільних психолого-медико-педагогічних консиліумів є заступники директорів з навчально-виховної роботи.

В вересні місяці членами ШПМПк колегіально було розроблено індивідуальні програми розвитку дитини, що навчається за інклюзивною формою навчання. Керуючись рекомендаціями обласної та районної психолого-медико-педагогічної консультації та висновками медичних працівників на засіданнях шкільних консиліумів обговорено та запротокольовано шляхи надання учням корекційної допомоги з визначенням найбільш сприятливих умов навчання та виховання.

Засідання шкільних психолого-медико-педагогічних консиліумів обов'язково проводяться на початку навчального року та в кінці семестрів. На першому засіданні планується робота на рік. В кінці першого семестру коригується план роботи, на останньому підводяться підсумки та проводиться перспективне планування. За потребою ШПМПК здійснюють позапланові засідання.

Для кожного учня, що навчається за інклюзивною формою розроблено портфоліо. В ньому зібрано всі важливі епізоди в шкільному та позакласному житті дитини. Це фото цікавих подій, грамоти, власні художні вироби, результати тестів, твори та інше. Ознайомившись з особистим портфоліо учня можна відстежити розвиток його здібностей, успіхів, коло захоплень.

Постійно проводиться моніторинг стану запровадження інклюзивного навчання, визначаються пріоритетні напрямки розвитку, проблеми.

На підсумковому етапі заплановано узагальнення та обмін набутим досвідом в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Для України інклюзивна освіта – педагогічна інновація, що знаходиться на стадії впровадження, а тому зустрічає немало труднощів. Проте досвід європейських країн демонструє позитивний вплив інклюзивної освіти не лише на дітей з особливими потребами, але й на всіх учасників освітнього процесу. Навчання учня з особливостями в розвитку в загальноосвітній масовій школі є визначним етапом соціалізації, оскільки саме тут формується його світоглядна позиція та ціннісні орієнтири, закріплюється індивідуальна модель взаємин з іншими людьми. Діти з нормою розвитку, вчаться сприймати відмінності між людьми як нормальне явище, шанувати людську гідність, бути відповідальними за інших, співчутливими та уважними до потреб оточуючих.

Аналізуючи навіть невеликий проміжок часу, від початку функціонування інклюзивних класів і закінчуючи сьогоденням, можна зробити висновки - в інклюзивному середовищі діти з обмеженими можливостями демонструють вищий рівень соціальної взаємодії з іншими дітьми, які таких обмежень не мають. Посилюється соціальне сприйняття дітей з відмінними здібностями завдяки методиці навчання в інклюзивних класах де воно часто відбувається в формі групової роботи. Працюючи в малих групах, діти навчаються бачити людину, а не її ваду, та починають усвідомлювати, що між ними та дітьми з обмеженими можливостями є багато спільного. Інклюзивне навчальне середовище підвищує самооцінку та сприяє розвитку самостійності у дітей з порушеннями розвитку. Діти з особливими потребами завдяки інклюзивній освіті будуть краще підготовлені до умов реального життя, мати більше можливостей брати участь у різних видах діяльності, що дасть їм можливість відчути себе повноправними членами нашого суспільства.

Робота районного ресурсно-інформаційного центру для родин дітей з особливими освітніми потребами. Одним із найважливіших питань сьогодення є проблема дитячої інвалідності, з урахуванням її медичного, соціального і економічного значення. В Україні, як і у всьому світі, спостерігається невпинне зростання кількості дітей з інвалідністю. Серед причин інвалідності дітей віком від 0-17 років вроджені вади розвитку, хвороби нервової системи, розлади психіки та поведінки. Накопичення тяжких розладів здоров'я у дітей зумовлюють серйозні соціальні, економічні та морально-психологічні проблеми, як для самої дитини, так і для її сім'ї. Соціальна ізоляція, в якій інколи знаходиться більшість сімей, що виховують дітей-інвалідів, посилює психічну травму, викликану інвалідністю дитини. Це, в свою чергу, призводить до створення нездорової емоційно-психологічної обстановки в родині та розвитку різноманітних психічних порушень як у дитини, так і в батьків.

Незважаючи на велике число реабілітаційних центрів, спеціальних шкіл, дитячих садків, санаторіїв, запровадження інклюзивної освіти тощо, проблеми дітей-інвалідів в нашій країні не втрачають своєї актуальності.

Після спілкування з батьками під час проведення засідань психолого-медико-педагогічної консультації, індивідуальних звернень, ми прийшли до висновку, що інколи в сім'ях, які виховують дитину з порушеннями розвитку, виникають не матеріальні потреби, а звичайна потреба у спілкуванні – соціальна ізоляція. Дуже часто родини залишаються зі своїми проблемами один-на один. Вони потребують соціально-педагогічної і психологічної допомоги, спілкування між собою.

Так виникла ідея створення районного ресурсно-інформаційного центру для родин дітей з особливими освітніми потребами, який дасть можливість родинам краще адаптуватися в суспільстві, розвинути свої здібності, підвищити самооцінку, більш якісно захищати свої права.

Метою роботи центру стало:

Надання можливості родинам, що виховують дітей з особливими потребами стати компетентними в питаннях:

- розвитку,
- захисту прав,
- соціалізації;
- рівних можливостей своїх дітей.

Визначено наступні функції центру:

- просвіта батьків з питань всебічного розвитку дітей та створення для них сприятливих умов навчання та виховання;
- консультування батьків дітей з інвалідністю щодо захисту прав дітей;
- вивчення потреб та проблем сімей, що виховують дітей з порушеннями розвитку;
- формування активної громадської позиції батьків;
- забезпечення можливості активного спілкування батьків, педагогів, представників державних та громадських організацій;
- налагодження зв'язків з провідними громадськими організаціями, які працюють у сфері роботи та допомоги дітям з особливими потребами.

До участі в засіданнях центру залучалися не тільки батьки, а й члени педагогічних колективів, соціально-психологічної служби. Серед запрошених були представники міської ради та фахівці обласної психолого-медико-педагогічної консультації, управління соціального захисту, лікарі, юристи.

Зустрічі проводяться в різних формах - офіційно за круглим столом чи за кашкою чаю або кави. Батькам за адресами проживання розносять запрошення з вказаною датою, місцем проведення та тематикою засідань.

На перших засіданнях було обрано актив з числа батьків та керівника ресурсного центру. Розглядалися наступні питання:

- мета створення та функції районного ресурсно-інформаційного центру для родин дітей з особливими потребами;
- законодавче поле щодо створення сприятливих умов навчання та виховання, соціального супроводу дітей з інвалідністю;
- взаємодія з батьками у системі інклюзивної освіти;
- форма співпраці закладів освіти та родини;
- актуальні проблеми інтеграції дітей з інвалідністю в соціум;
- особливості мовленнєвого розвитку дітей. Норма та патологія;
- консультування батьків щодо особливостей психофізичного розвитку дітей;
- навички організації розвиваючих занять у домашніх умовах;
- інтеграція дітей з ООП в активне життя суспільства…

та інші.

Не зважаючи на те, що план роботи центру та теми засідань планувались на цілий рік, питання до наступного засідання інколи приходиться змінювати. Все залежить від нагальних проблем, які з'являються у ході засідань. Інколи планується запросити до участі лікаря, а виникає потреба у консультації юриста та ін..

Дуже позитивним та важливим моментом у ході засідання ресурсного центру є можливість батьків спілкуватися між собою. Адже ніхто, навіть самі досвідчені фахівці не знають особливих діток та особливостей їхнього цілодобового супроводу, так як самі батьки. Починаючи з особливостей розвитку, вікових криз і закінчуючи інформацією – хто в якій лікарні лікувався, який спеціаліст по масажу, мануальній терапії сподобався більше, яким чином потрапили до того чи іншого реабілітаційного центру, санаторію та багато-багато іншого можуть поінформувати саме батьки.

Створено методичну базу ресурсного центру, до якої ввійшли медичні довідники, література по особливостям психофізичного розвитку дітей з особливими потребами по нозологіям, нормативні документи щодо навчання та супроводу дітей-інвалідів, матеріали по корекційній роботі, інформація про благодійні фонди та багато іншого.

Починаючи втілювати ідею функціонування центру, виникали сумніви в його потребі. Але вже після перших засідань, коли від батьків почали надходити вдячні відгуки стало зрозуміло, що ця співпраця дійсно потрібна.

В ході роботи з'являється все більше ідей та планів – продовжити зустрічі з представниками влади, соціальних служб, медичними працівниками, юристами, заплановано поїздку до дельфінарію, екскурсія до кінного клубу «Буцефал» та багато, багато іншого, що може стати корисним дітям та членам їх родин.

Розділ ІІІ. ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.
АНАЛИЗ ОТЕЧЕСТВЕННОГО И ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА ОБУЧЕНИЯ ПРОЕКТНОМУ УПРАВЛЕНИЮ

***Литвиненко Элеонора Владимировна**, доктор педагогических наук, профессор, академик Международной академии наук педагогического образования, профессор кафедры управления персоналом Московского института открытого образования, Россия*

Проектное управление (project management) – один из важнейших инструментов управления в современном мире и рыночной экономике. Методология и технологии проектно-ориентированного управления сегодня широко исполь¬зуются во всех развитых странах мира при управлении главным образом бизнесом.

За последние 50 лет проектное управление сформировалось как новая культура управления и стало своеобразным посредником в деловом сотрудничестве для стран с различной историей развития, разными тради-циями, экономикой и культурой. Сейчас уже трудно назвать хотя бы одну известную в мире компанию, не использующую в своей практике методы и средства управления проектами для иннова¬ционного развития и успешного ведения бизнеса. Сегодня зрелость и конкурентоспособность компаний оценивается, в том числе, и по критериям достигнутого ими уровня проектно-ориентированного управления.

По экспертным оценкам в настоящее время свыше 15 млн. специалистов во всем мире вовлечено в проектно-ориентированную деятель¬ность по осуществлению преобразо¬ваний в различных областях человеческой деятельности, созданию новых продуктов и услуг. На проекты и программы ежегодно расходуется около 30% мирового бюджета /1/.

Сфера образования не является исключением. В России реализовались ряд региональных комплексных проектов модернизации образования в рамках приоритетного национального проекта «Образование», регулярно в течении последних лет руководители образования участвуют в проектах в рамках грантов федеральной, региональной систем образования. Успешное выполнение этих проектов возможно лишь при достаточно высокой квалификации исполнителей этих проектов в области проектного управления. Это, в свою очередь, требует от системы дополнительного образования разработки методик, планов и программ обучения руководителей органов образования различного уровня современным методам проектного управления. В связи с чем, настоятельно необходимо оценить существующий опыт обучения проектному управлению у нас в стране и за рубежом.

Организация обучения проектному управлению. За рубежом и в России имеется множество разнообразных организаций, обучающих проектному управлению. Организация обучения в них ориентирована на квалификационные требования международных организаций в области проектного управления.

В настоящее время в мире существуют две профессиональные ассоциации, объединяющие специалистов по проектному управлению и определяющие стандарты и профессиональные требования в данной области: американский Институт управления проектами PMI (Project Management Institute) - организация с единым членством, в которую входят менеджеры со всего мира, - и Международная ассоциация по управлению проектами (International Project Management Association – IPMA, Швейцария), объединяющая национальные ассоциации, преимущественно европейские.

Институт управления проектами PMI (Project Management Institute) – PMI разрабатывает и издает Project Management Body of Knowledge (PMBoK) – свод понятий и практических требований по управлению проектами, признанный международный стандарт в этой области.

PMBoK содержит три части.

Первая часть описывает структуру проектного управления, дает понятия о жизненном цикле проекта, организационной структуре и окружении проектов.

Вторая часть описывает пять групп управленческих процессов: инициация проекта, планирование проекта, организация исполнения проекта, контроль исполнения проекта, завершение проекта.

В рамках перечисленных групп описываются 44 базовых управленческих процесса и взаимосвязи между ними

Третья часть описывает девять областей знаний, к которым относятся управленческие процессы: управление интеграцией, содержанием, сроками, стоимостью, качеством, человеческими ресурсами, коммуникациями, рисками и управление поставками проекта.

В третьей части приводится детальное описание каждого из 44 управленческих процессов, включая общее описание процесса, описание входной и выходной информации, а также перечисление рекомендуемых методов и инструментов.

Международная ассоциация по управлению проектами (International Project Management Association – IPMA) издает собственный свод требований к специалистам по управлению проектами International Competence Baseline – ICB ("Международные Требования к Компетенции" - МТК). Поскольку проектное управление в каждой стране имеет свою специфику, каждое государство – член IPMA – имеет аналогичный МТК документ: Национальные Требования к Компетентности (НТК). Ядром НТК является МТК и дополняется национальными особенностями ведения проектов. Для России НТК ("Управление проектами:

Основы профессиональных знаний. Национальные требования к компетентности специалистов") разработаны представителем IPMA в России – Российской ассоциацией управления проектами, СОВНЕТ (основана в 1990 году, осуществляет научные исследования и разработки, обучение и сертификацию специалистов в области проектного управления; обоснование, подготовку, выполнение и управление проектами в различных сферах деятельности).

Разработанные IPMA Международные Требования к Компетенции (МТК) содержат три группы взаимосвязанных элементов знаний, включающие;

• 20 технически элементов знаний, относящихся к содержанию проектного менеджмента;

• 15 поведенческих элементов знаний, относящихся к межличностным отношениям между индивидуумами и группами, участвующими в проектах. программах, портфелях;

• 11 контекстуальных элементов знаний, относящихся к вопросу взаимодействия проектной команды в контексте проекта и организаций, инициировавших и участвующих в проекте.

Обе указанные международные организации проводят сертификацию специалистов по управлению проектами.

Как в России, так и за рубежом, обучение проектному управлению, как правило, организуется либо на базе PMBoK либо на базе ICB (МТК). Реже обучение организуется на базе обоих квалификационных стандартов.

Примерами организаций, обучающих проектному управлению на базе PMBoK, могут служить учебные центры "Сетевая Академия Ланит", Training Line и московский Учебный центр IBM /1/.

Учебный центр "Сетевая Академия Ланит", предлагает два типа тренингов: ежемесячные программы для сборных групп на базе учебного центра и тренинги для конкретных заказчиков. Кроме того, практикуется проведение обзорных семинаров для высшего руководства компании, позволяющих оценить, насколько организации необходимо управление проектами, какой эффект ожидается от обучения на уровне повышения квалификации отдельных специалистов и на уровне создания корпоративной системы.

Основные понятия и методы теории управления проектами излагаются в двухдневном курсе "Эффективное управление проектами", построенном в соответствии со стандартом PMBoK. В программу обучения входят курсы "Календарное планирование и контроль исполнения проекта", "Управление рисками проекта", "Управление персоналом проекта", « Управление коммуникациями» и «Управлению качеством». Кроме того, существует несколько курсов, посвященных использованию программных продуктов для организации управления проектами. В "Сетевой Академии" разработаны начальный и расширенный курсы по системе Microsoft Project, предоставляющей базовые возможности календарного планирования и ориентированной на индивидуальных менеджеров. Курсы скомпонованы в две комплексные программы, ориентированные на разные функциональные роли: "Администратор проекта" и "Менеджер проекта". Менеджер – лидер проекта, отвечающий за достижение поставленных целей, решение текущих задач, разрешение конфликтов. Администратор – технический руководитель, отвечающий за технические аспекты проекта: работу с оборудованием, отчетность, взаимодействие с юристами, ведение контрактов и т.д. Поэтому в программе "Менеджер проекта" сделан акцент на методические вопросы управления проектами, в нее входят курсы по образованию команд и управлению рисками и затрагивают только основы работы с программными системами Microsoft Project и Project Expert. В программе "Администратор проекта" больше внимания уделено проблемам структуризации целей проекта, разработке календарных планов и их поддержке в программных продуктах, и помимо курса по календарному планированию программа включает базовые и расширенные курсы по всем программным продуктам управления проектами. Обе программы начинаются с базового курса "Эффективное управление проектами".

Курсы в учебном центре Training Line (площадка для проведения курсов по управлению проектами Московского отделения PMI) знакомят слушателей с международными стандартами PMI. Базовый курс "Основы управления проектами" является обязательным, и только после него слушатели могут заказывать более специализированные программы. Курс вводит основные понятия управления проектами, обсуждает процессы управления проектами, критерии и параметры управления проектами, дает представление о методах сетевого планирования, средствах компьютерного моделирования и рынке программных средств управления проектами, знакомит с принципами международной сертификации PMI и позволяет сдать пробный экзамен.

В базовом курсе слушатели знакомятся с глоссарием, необходимым для дальнейшего восприятия более углубленной информации по разным аспектам управления проектами. Курс – необходимая преамбула к началу подготовки к сдаче сертификационных экзаменов PMI. Специализированные курсы посвящены таким вопросам, как компьютерное моделирование проектов и техника составления расписания исполнения работ, стоимостный анализ, управление рисками, управление качеством проекта. Многие курсы завершаются деловыми играми для закрепления приобретенных знаний.

В Московском отделении PMI разработан также курс "Управление проектами для руководителей". Подчеркивается особая важность такого курса, поскольку, как показывает практика, система управления проектами только тогда внедряется успешно, когда высшее руководство понимает ее необходимость, заинтересовано в этом внедрении и занимается самообразованием в этой области. Данный курс ориентирован на тех, кто не будет сам заниматься рутинной работой по управлению проектами, но должен понимать, что это такое, какую выгоду может обеспечить компании и что можно требовать от менеджеров проектов.

На курсах московского отделения PMI излагается системный подход к управлению проектами и не выделяется отраслевая специфика, что подчеркивает универсальность излагаемых методов.

В Учебном центре IBM разработаны курсы, которые базируются на принятой в IBM методологии управления проектами PMM (Project Management Methodology). Стандарт PMI PMBoK является главной составной частью этой методологии, которая исторически включает в себя еще два компонента: MITP (Managing Implementation of Total Project) – принципы управления полным проектом, описывающие весь цикл управления проектом от подготовки коммерческого предложения по запросу заказчика до завершения проекта; PM4PE (Project Management for Project Executives) – методики, разработанные IBM с учетом специфики управления проектами в Северной Америке.

Пять модулей учебной программы Учебного центра IBM – это профессиональные курсы корпорации, адаптированные к российской специфике. Базовый курс "Концепции и принципы управления проектами в условиях российского рынка" обязателен для всех слушателей программы в Учебном центре. Курс строится не только на основе стандартных материалов корпорации.

Вслед за базовым курсом слушатели могут выбирать произвольную комбинацию более специализированных и углубленных модулей обучения управлению проектами. Особое внимание уделено курсу "Управление людьми и лидерство в проектной команде". По мнению специалистов центра, успех проекта в огромной степени зависит от организаторских способностей менеджера, от того, насколько он обладает качествами лидера. Менеджер должен уметь сформировать высокоэффективную команду, провести ее по всем этапам жизненного цикла проекта, раскрыть индивидуальные качества каждого подчиненного, чтобы тот смог принимать самостоятельные решения и с наибольшей результативностью выполнять свои задачи. Смысл настоящего лидерства в проекте – создание такой атмосферы в команде, которая позволит добиваться экстраординарных результатов и станет залогом высокой репутации компании в целом. В курсе раскрываются "секреты мастерства" менеджера проекта, в том числе вопросы мотивации подчиненных, проблемы разрешения конфликтов, управления командой в кризисных ситуациях и многое другое.

Программа обучения также включает отдельные курсы по таким значимым для успешной реализации проекта проблемам, как управление рисками и управление бюджетом. Курс "Управление рисками проекта" позволяет овладеть методологией этого процесса и рассматривает проблемы оценки рисков, анализа и расстановки приоритетов рискам, сдерживания рисков и т.д. Слушатели курса "Управление финансами и бюджетом проекта" узнают, из чего состоит бюджет проекта, как осуществляется контроль бюджета, анализ отклонений от базового бюджета, как подготовить финансовые отчеты по проекту, каковы общепринятые стандарты управления бюджетом проекта. Все области экспертизы управления проектами, определенные в PMBoK, так или иначе, освещаются в существующих модулях программы. Слушателям Учебного центра предлагается также курс по Microsoft Project, рекомендованному в IBM в качестве основного инструмента календарного планирования.

Программа по управлению проектами отличается большой практической направленностью. Не менее 50% времени отводится на самостоятельную работу слушателей – разбор опыта конкретных проектов, подготовку презентаций, поиски выхода из проблемных ситуаций. Задания, подготовленные преподавателями, всегда мобилизуют на серьезную умственную работу, но при этом их выполнение проходит в форме деловой игры, оставляя студенту свободу для импровизации.

В ближайшей перспективе программа обучения управлению проектами должна пополниться специализированным курсом по подготовке к сдаче сертификационных тестов PMI. Курс, который планируется выпустить на рынок уже осенью, будет целенаправленно готовить к успешному прохождению этих сложных экзаменов.

Квалификационные стандарты IPMA в России реализуются Российской ассоциацией управления проектами, COBHET, которая организует обучение, выдает сертификаты строго в соответствии с МТК и НТК. Система сертификации COBHET организована таким образом, что соответствие качеств претендента требованиям к управляющему проектами определяется беспристрастно и максимально объективно. IPMA/COBHET выдают международный сертификат, который действует в любой стране мира, и эти организации тщательно заботятся о репутации своих курсов и сертификационной системы.

С помощью COBHETa более чем в 60 вузах России и СНГ организованы, читаются курсы, и ведется подготовка специалистов с высшим образовани¬ем по управлению проектами в соответствии со стандартами IPMA. Организационная сторона обучения строится на тех же основаниях, что и обучение по стандартам PMBoK.

Следует отметить, что в большинстве обучающих проектному управлению организациях при чтении курсов учитывается российская специфика. Так, учебный центр Training Line опирается в своих курсах на стандарт PMBoK, но, тем не менее, на занятиях больше внимания уделяется важной проблеме управления ресурсами, которая, по мнению автора курсов, в PMBoK освещена довольно слабо. В стандарте выделены пять процессов управления проектами – инициация, планирование, исполнение, управление и завершение, а на курсах в Training Line рассматривается еще один незаслуженно забытый процесс – анализ, который необходимо проводить регулярно. Если американцы в качестве исходного материала для компьютерного моделирования используют длительности операций, то в отечественных проектах исходной информацией часто являются объемы работ и производительности назначенных ресурсов. Этот вопрос

тоже обсуждается на курсах. По мнению руководителя центра, отечественные технологии управления проектами и разработанные в нашей стране программные средства в ряде аспектов опережают зарубежные.

В Учебном Центре IBM базовый курс "Концепции и принципы управления проектами в условиях российского рынка" читается с учетом опыта, накопленного менеджерами IBM на реальных проектах в России. В нем поднимаются такие принципиальные вопросы, как постановка целей и задач проекта, организация планирования, мотивация членов команды проекта, роль лидера команды, использование методов и инструментов PM, превентивное разрешение проблем, организация корректного закрытия проекта. Конечная цель – подвести менеджера к решению трех основных задач любого проекта: выполнить его в заданные сроки, в рамках выделенного бюджета и с максимальным удовлетворением потребностей заказчика.

В целом организация обучения проектному управлению, как за рубежом, так и в России имеет несколько общих черт.

1. Курсы обучения проектному управлению, как правило, носят комплексный характер: имеют обязательный базовый модуль и несколько специализированных модулей, для детального изучения процессов и подсистем проектного управления.

2. Все курсы обучения проектному управлению сходные по общему содержанию и различаются степенью детализации, способам организации комплексных программ, освещению тех или иных аспектов управления проектами.

3. Методологии управления проектами, на которые опираются курсы, универсальны – с равным успехом могут быть применены в разных сферах бизнеса и для проектов разной степени сложности. Занятия проводятся как для смешанных аудиторий, где могут одновременно заниматься менеджеры компаний и предприятий различного профиля, так и для групп специалистов одной компании. Специфика конкретной отрасли может учитываться с помощью специальных упражнений и разбора проектов определенной направленности.

4. Курсы обучения проектному управлению, читаемые в России, учитывают российскую специфику в организации и осуществлении на практике управления различными проектами.

Методы обучения проектному управлению.

В курсах обучения проектному управлению, как за рубежом, так и в России, используются следующие методы обучения:

- традиционный;
- метод тренингов (семинаров);
- дистанционный метод;
- метод деловых игр;
- комбинированный метод.

Обучение проектному управлению традиционным методом осуществляется путем чтения лекций, проведения, семинарских и практических занятий по управлению проектами по аналогии с тем, как изучаются другие дисциплины в рамках высшего образования.

Преимущества данной формы обучения заключаются в получении фундаментальных знаний по управлению проектами и смежным областям.

К недостаткам можно отнести долгий срок обучения, смещение акцента с практически применимых методик в область теории, медленное отражение изменений происходящих в стандартах и методиках проектного менеджмента.

Обучение проектному управлению традиционным методом может быть полезно для обучаемых, которые ещё не начали работать в области проектного управления, но планируют сделать это через определённое время.

Обучение проектному управлению методом тренингов (семинаров) представляет собой семинар продолжительностью несколько дней, рассчитанный на небольшую группу обучаемых. В течение семинара преподаватель даёт некоторый объём теоретических знаний и проводит несколько практических упражнений, позволяющих попробовать применить теорию на практике.

Обучение на семинарах и тренингах в целом подходит для всех категорий обучаемых, если программа соответствует их ожиданиям и уровню знаний.

Тренинги позволяют решать следующие задачи обучения:

- отработать навыки профессионального управления проектами в таких вопросах, как эффективные коммуникации, мотивация, переговоры, преодоление конфликтов и ряде других, играющих ключевую роль в успехе большинства проектов;
- получить глубокое понимание специфических методик управления – искусства выбора оптимальных решений в условиях инновационной деятельности команды проекта, организации работы команды, распределения ролей, мотивации исполнителей, лидерства руководителя проекта.

К недостаткам подобной формы обучения можно отнести разный уровень подготовки участников, не позволяющий организовать обучение оптимальным образом, часто встречающийся среди тренинговых компаний акцент на теорию управления проектами вместо требуемых в работе навыков и практических методик. При обучении большой группы сотрудников из одной компании проблемой становится собрать такую группу, особенно в условиях уже стартовавшего проекта.

Основным отличием метода дистанционного обучения от других методов является отсутствие контакта обучаемого и носителя знаний (навыков). Дистанционное обучение может быть организовано в форме рассылки заданий, которые обучаемый выполняет и отправляет результаты преподавателю. Такая разновидность дистанционного обучения применяется достаточно давно, однако в условиях современного развития технологий не является оптимальной.

Метод дистанционного обучения обеспечивает обучаемым возможность:

- проходить курсы по управлению проектами, находясь в любом месте – в учреждении, дома, за городом и т.д., – без выезда в тренинговые центры (включая другие города);
- самостоятельно или всей группой определять структуру курса и график его освоения (последовательность тем, «длительность» разделов и перерывов между ними, день и время продолжения выбранной темы и т.д.);
- получить единый и унифицированный объем теоретического и практического материала в рамках занятий с минимальными расходами на обучение;
- сопоставить теоретические основы курса с практическим опытом управления реальным проектом на базе игровых ситуаций, приближенных к реальным условиям функционирования предприятий, учреждений, организаций.

Современное дистанционное обучение реализуется в виде обучения с помощью мультимедийных учебных компьютерных программ. Такая форма обучения позволяет ознакомиться с теорией управления проектами, а также проверить свои знания при помощи встроенных в программу тестов. При подобном обучении программа позволяет также осуществлять контроль за обучаемыми: сколько времени потрачено на каждый раздел курса, каков процент правильных ответов и т.п.

К преимуществам дистанционной формы обучения можно отнести индивидуальный подход и гибкий график обучения. Кроме того, дистанционное обучение обычно приблизительно на порядок дешевле очного. Единственный недостаток такого подхода заложен в его названии: отсутствие контакта с тренером и, следовательно, невозможность отработки навыков управления проектами.

Метод деловых игр в отличие от традиционных семинаров по управлению проектами ставит своей целью выработать определенные навыки практической работы (На семинаре основной акцент делается на передачу теории). Навыки можно приобрести только при практической работе. При чтении учебника, присутствии на семинаре, лекции, мастер классе и т.п. можно получить только теорию. В то же время в повседневной работе нужна не столько теория, сколько умение на основе этой теории решать поставленные задачи. Умение применять теорию на практике доведённое до автоматизма и называют навыком.

Деловые игры по управлению проектами дают возможность:

- закрепить знания, полученные на теоретических курсах, и максимально полно окунуться в атмосферу особенностей и условий выполнения реальных проектов;
- повысить эффективность работы проектных команд за счет наработки практики управления проектной деятельностью и условий, способствующих командообразованию.

Навыки, безусловно, отрабатываются в повседневной работе на проекте, но это неэффективно по двум причинам. Во-первых, учёба в условиях реального проекта может слишком дорого обойтись – привести к проблемам в его реализации или даже провалу. Во-вторых, в условиях реального проекта сложно создать оптимальные для обучения условия — с постепенно возрастающей нагрузкой и достаточным временем на оценку принятых решений.

Проведение деловых игр является наиболее успешным и эффективным методом отработки навыков управления проектами. Каждая игра разработана таким образом, чтобы участники развивали навыки, необходимые в работе именно для их проектной роли. Помимо отработки навыков деловые игры играют определённую командообразующую роль и позволяют оценить потенциал участников: как команды в целом, так и отдельных игроков. Метод деловых игр широко распространен в обучении проектному управлению. Так, на курсах "Сетевой Академии", часть семинарских занятий проводятся в виде деловых игр, которые дают возможность своими руками попробовать методики и средства управления. Кроме того, в ходе занятий слушатели обсуждают с инструктором способы применения принципов управления проектами в своих организациях.

Отметим еще одну важную сторону деловых игр: они позволяют смоделировать ситуации, не предусмотренные теорией. Хотя, конечно, некоторых значимых умений и навыков в управлении проектами не может дать ни одна деловая игра. На Западе, например, ни один серьезный работодатель не доверит управление важным проектом человеку, окончившему теоретические курсы по управлению проектами, но не имеющему практического опыта в управлении проектами. Дело в том, что есть много тонкостей и причин, по которым западные работодатели особенно щепетильны в подборе управляющих. Например, в США все крупные, масштабные проекты не обходятся без инструмента инициации управления проектами – лоббирования. Но ни одна "обучающая" организация не дает этот инструмент в полном объеме, а учебников по теории и практике лоббирования в США нет, поскольку эта тема по умолчанию является запрещенной для публичного обсуждения в обществе. Тонкости лоббирования (основного инструмента управления проектами!) менеджеры проектов осваивают только через "школу жизни".

При обучении проектному управлению комбинированным методом используются преимущества рассмотренных ранее методов: традиционного, тренингов, дистанционного обучения и деловых игр.

Изучение теории в этом случае проводится с помощью обычных лекций семинаров, тренингов или дистанционных курсов, а навыки управления проектами отрабатываются с помощью деловых игр. Комбинированный подход позволяет оптимизировать время обучаемых и стоимость обучения, в то же время позволяет дать каждой группе обучаемых именно те знания и навыки, которые ей необходимы.

Выбор варианта обучения зависит от нескольких факторов: от числа обучаемых, от потребностей обучения (в знаниях или навыках), от бюджета на обучение.

Если обучается достаточно большая группа, то наиболее приемлемым считается комбинированный метод обучения: теория в дистанционном формате, для разных групп обучаемых – разная. Практические навыки отрабатываются с помощью деловых игр, которые также подбираются для каждой группы обучаемых отдельно.

Завершая обзор методов обучения проектному управлению, следует остановиться на применяемых при обучении системах оценки знаний. Квалификационный стандарт PMBoK предполагает только тестовую оценку – ответ на вопрос из предлагаемых фиксированных ответов. В этом случае невозможно создать статистически обоснованную объективную систему оценок знаний во всех областях дисциплины управления проектами. Например, если критерием успеха тестирования мы выберем набор суммарного количества очков выше заданного, огромен риск упустить оценку знаний в одной из базовых предметных областей управления проектами. А об объективности оценки опыта здесь и говорить не приходится. Поэтому во многих российских учебных заведениях и центрах разрабатываются и используются комплексные системы оценок, содержащие различные виды оценивания знаний, умений и навыков обучаемых в области проектного управления.

Литература.

1. Наталья Дубова. Управление проектами /Открытые системы, № 9, 2001г. Россия в мировом сообществе управления проектами. /Стратегия и конкурентоспособность, № 6 (9), 2006 г.
2. Сергей Неизвестный. Элементы мастерства менеджера проекта /Intelligent Enterprise, Спецвыпуск №3, 28.06.2005г.
3. Бурков В. Н., Новиков Д.А. Как управлять проектами - М.: Синтег, 1997 – 190с.
4. Кремнева Ю.В. Проблемы развития проектного управления в России: социологический подход. Дисс. канд. социол. наук.- Н.Новгород, 2005 – 157с.
5. Управление проектами: учебное пособие /И.И. Мазур и др.; под общ. ред. И.И. Мазура и В.Д. Шапиро – М.:Издательство "Омега-Л", 2009 - 960 с.
6. Управление проектом. Основы проектного управления.: учебник/кол. авторов; под ред. проф. М.Л.Разу М.: КНОРУС, 2007 – 768 с.

ВНЕДРЕНИЕ МОДЕЛИ ИНФОРМАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО СЕРВИСА МЕТОДИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ УЧРЕЖДЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОГО ПРОЕКТА

Снопкова Елена Ивановна, *кандидат педагогических наук, доцент,заведующий кафедрой педагогики, УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь*

В данной статье автор как научный консультант представляет опыт работы по реализации инновационного проекта «Внедрение модели информационно-технологического сервиса методической службы учреждения образования», утвержденного приказом Министерства образования Республики Беларусь от 2 июля 2010 г. (№467) и реализовывавшегося в 2010-2013 годах.

Цель инновационой деятельности заключалась в создании условий для повышения эффективности системы методической работы с педагогическими кадрами посредством активного использования информационно- технологического сервиса образовательного пространства школы.

Инновационная деятельность предполагает преобразование всей работы методической службы учреждения образования. В рамках реализаци вышеуказанного проекта на первом этапе нам было важно четко представлять замысел преобразований. Для этого нам необходимо было в слое видения и понимания или в онтологическом слое деятельности разработать теоретическую модель преобразуемой деятельности (в нашем случае модель информационно-технологического сервиса методической службы учреждения образования). На основании деятельностного подхода нами был выделен целый ряд сервисных деятельностей, которые с нашей точки зрения позволили существенным образом повлиять на качество образования. В качестве системообразующей сервисной деятельности мы рассматриваем информационно-технологический сервис, включающей все другие виды сервиса: предметно-методический, управленческий, аналитический, технологический, маркетинговый, пресс-сервис и сервис педагогической поддержки. Модель информационно-технологического сервиса и включает в себя описание сущности, структуры, функционала вышеуказанных видов сервисной деятельности методической службы образовательного учреждения [1].

Предметно-методический сервис направлен на выработку научно-методического обеспечения педагогического процесса. Направлениями работы предметно-методического сервиса выступают: определение теоретико-методологической базы разработки и реализации содержания инновационной деятельности; определение тематики исследовательской деятельности всех участников инновационной деятельности или команды инноваторов; научно-методическая поддержка деятельности всех разнообразных

методических формирований, которые входят в структуры методической службы учреждений-участников проекта; обеспечение процесса самообразования членов педагогических коллективов; создание электронного банка данных современных методических средств; разработка методического обеспечения педагогического процесса разной типологии и гарантированное тиражирование их в педагогический процесс с помощью современных информационных технологий и т. д.

Пресс-сервис или PR-сервис реализует функцию информационно-методического обеспечения педагогического процесса. Данное направление деятельности создает условия (с одной стороны) для решения задачи мотивации участников инновационной деятельности. Для того чтобы инициировать процессы самоопределения и включения в исследовательскую деятельность большинства педагогов, необходима работа по распространению идеологии инновации, ее стратегических и тактических задач, информированию участников об ожидаемых результатах, нормативно-законодательной базе и др. С другой стороны, данное направление решает задачи распространения лучшего педагогического опыта, выпуск методических бюллетеней, подготовку и публикацию научно-методических материалов в печатном и электронном виде. Таким образом, пресс-сервис обеспечивает формирование информационно-методической базы, как инновационной деятельности, так и базового педагогического процесса; информирование о ходе реализации задач инновационной деятельности; информационное обеспечение деятельности методических формирований и разнообразных методических мероприятий (семинаров, практикумов, круглых столов, творческих отчетов, мастер-классов, тренингов и т. п.).

Важно подчеркнуть, что пресс-сервис направлен не только на информационную поддержку инновации внутри педагогических коллективов-участников проекта, но и позволяет через сетевое взаимодействие тиражировать лучшие образцы педагогической деятельности, осуществлять публичную экспертизу инновационных решений, организовывать единое информационное пространства в рамках учреждений района, города, области.

Сервис педагогической поддержки призван решать вопросы психолого-педагогического сопровождения инновационной деятельности, создания психолого-педагогических условий качественной реализации задуманного. Для продуктивной реализации данного направления сервиса был организована работа консультационного пункта в структуре методической службы образовательного учреждения, функционировал постоянно действующий методологический семинар по развитию профессионально-педагогической культуры работников образования посредством внедрения инновационной модели информационно-технологического сервиса, организовано повышение квалификации педагогов путем тренинговых занятий в рамках темы проекта, на базе средней общеобразовательной школы №15 г. Могилева проведены авторские курсы повышения квалификации для участников инновационой деятельности.

Важнейшее место в управлении инновационными процессами занимает функция контроля за процессом и результатами внедрения инновации. Аналитический сервис направлен на мониторинг педагогического процесса, позволяет осуществить системный анализ работы педагогического коллектива школы по реализации инновационного проекта, использовать рефлексивные механизмы в нормировании и перенормировании инновационной деятельности. Задачами мониторингового сервиса выступают констатация, экспертный контроль, аналитическая оценка промежуточных и итоговых результатов, регулирование всех управляющих воздействий, формирование каналов прямой и обратной связи и т. п.

Организационный или управленческий сервис решает функцию организационно-методического обеспечения педагогического процесса. В рамках этого сервиса осуществлялась организация работы школ по реализации инновационного проекта: планирование деятельности (разработка разных видов планов, находящихся между собой в сложных иерархических взаимосвязях); разработка локальных нормативных документов; распределение обязанностей между участниками инновационного проекта; разработка системы педагогического взаимодействия в рамках реализации проекта; организация работы творческой группы инноваторов как координирующего центра и др.

Технологический сервис занимает важнейшее место в структуре информационно-технологического сервиса и, следовательно, выполняет одну из ведущих функций ресурсного обеспечения инновации. Данный вид сервиса обеспечивает создание и реализацию модели сетевого взаимодействия на уровне отдельной школы, учреждений образования района, города, области. Актуальным направлением методической работы выступает создание и развитие школьных сайтов и создание веб-кольца, создание «Электронного методического кабинета школы». Определяющим является вопрос о создании локальной сети школы с возможностью выхода в Internet и обеспечение доступа к ней всем участникам педагогического процесса. Необходимо было предусмотреть способы защиты информации в целях обеспечения авторского права на методические ресурсы, которые разработаны участниками инновационного проекта. В рамках технологического сервиса создаются личные методические сайты учителей-участников инновационного проекта, ведутся сетевые журналы или авторские блоги как формы расширения контактов с единомышленниками, обмена опытом, тиражирования и присвоения образцов педагогической деятельности, самопрезентации и саморазвития. Блоги можно классифицировать по автору (личные, коллективные и корпоративные), виду мультимедиа (текстовые, фотоблоги, блогкастинги), особенностям содержания (контентный, мониторинговый, цитатный).

Методологической основой разработки и реализации данного инновационного проекта выступили системный и деятельностный подходы как исходные комплексные нормы, задающие целостность всей проектируемой деятельности.

Системный подход ориентирует на раскрытие целостности информационно-технологического сервиса методической службы, определение его системообразующих компонентов, иерархических уровней и многообразных свойств, связей и отношений, характеризующих качественно новый уровень методической службы образовательного учреждения (В. П. Кузьмин, В. Н. Садовский, Э. Г. Юдин, Б. Г. Юдин, И. В. Блауберг и др.).

Системно-компонентный аспект вышеуказанного подхода позволил выделить структурные компоненты информационно-технологического сервиса методической службы и на основе принципа изоморфизма (isos – одинаковый, morphe – форма) разработать сетевую модель сервиса, модель информационной культуры педагога, модель электронного банка данных современных методических средств и т. д.

Системно-структурный аспект выражает способ взаимодействия образующих информационно-технологический сервис методической службы учреждения образования компонентов. Данный аспект сервиса методической службы позволил обеспечить устойчивость инновационного развития методической службы, так как при сохранении качественной определенности гарантируется постоянное развитие и обновление составляющих методической службы, устанавливаются разнообразные связи и сотрудничество со всеми заинтересованными лицами, генерирующими новые идеи, осуществляющие поиск новых целей, содержания и технологий образовательной деятельности. В таких условиях важнейшее значение приобретает полноценная информационная и технологическая поддержка самообразования педагогических кадров, расширение контактов с единомышленниками, организованное общение и обмен опытом с помощью современных компьютерных технологий.

Системно функциональный аспект системы информационно-технологического сервиса проявляется в формах и способах осуществления инновационной активности как методической службы, так и в целом всего образовательного учреждения в направлении повышения уровня профессионально-педагогической культуры учителей и в конечном счете повышение качества образовательного процесса в учреждениях образования, участвующих в инновационном проекте.

Деятельностный подход позволил рассматривать деятельность методической службы в целом и информационно-технологического сервиса в частности в качестве предмета управления и проектирования (В. С. Степин, А. Н. Леонтьев, Г. П. Щедровицкий, А. А. Тюков и др.). Педагогическая деятельность осуществляется усилиями коллективного многоуровнего субъекта и включает в себя способы и формы общения, коммуникации, обмена информацией в результате чего происходит интеграция взаимодействия субъектов различных уровней (Е. В. Петушкова). На основании деятельностного подхода была выделена базовая деятельность образовательного учреждения и целый ряд сервисных деятельностей, как уже отмечалось выше.

Аксиологической базой нашего проекта выступили ценности мастерства и профессионального самосовершенствования. Н.Б. Крылова разделила базовые ценности на две условных группы: «ценности-добродетели» и «ценности жизнедеятельности». К последним она относит те ценности, в основе которых лежат деятельностные нормы и социальные ценности. Для реализации ценности мастерства как общественного и личностного идеала необходимо актуализировать ценность самореализации как одну из основных ценностей жизнедеятельности каждого педагога, проявляющуюся в потребности быть самостоятельным и успешным в профессиональной деятельности; последовательном достижении целей профессионального развития; умении отстаивать свою профессиональную позицию и др.

Кроме того, мы считаем важным особо выделить ценность критериально организованной деятельности. Ее признание неизбежно актуализирует ценность рефлексивного образования и самообразования, процесса повышения педагогической квалификации. Информационно-технологический сервис и выступает одним из условий такого рефлексивного самообразования.

Важнейшим направлением инновационной деятельности в рамках реализовавшегося проекта выступило создание эффективно функционирующей системы взаимодействия с информационными, научно-методическими, образовательными и др. учреждениями на основе социального партнёрства с целью повышения квалификации преподавательского состава школ-инноваторов. В сетевой методический консорциум уже вошли методические формирования школ, реализующих инновационный проект (это средние общеобразовательные школы №15, 21 и 31 г. Могилева), школы-партнёры, районные отделы образования (методические кабинеты), Могилевский областной институт развития образования, Могилевский государственный университет им. А.А.Кулешова и др. По этим каналам осуществляется обмен научно-методическими ресурсами и информацией. Благодаря сетевому взаимодействию педагоги и учащиеся школ получили возможность участвовать в различных Internet-мероприятиях, например: Internet-олимпиадах по белорусскому языку, физике, информатике; Internet- конференциях; Internet-марафонах (например, «Роль методических формирований в повышении качества образования») и др.

Организационным и координационным органом сетевого взаимодействия выступают центры информационно-технологического сервиса, созданные в средних школах №15 и №21 г. Могилева. В центры включены наиболее опытные учителя, заведующий библиотекой, руководители методических объединений (МО) и творческих групп.

Таким образом, реализация представленного инновационного проекта позволила создать единую систему информационного обмена между образовательными учреждениями-партнёрами посредством эффективно функционирующего web-кольца; получить удобный и действенный механизм, обеспечивающий комплексный интернет-маркетинг образовательных учреждений; открыть широкие возможности для обмена опытом, сотрудничества и распространения передового педагогического опыта; продолжить работу по активному использованию сетевой модели информационно-технологического сервиса методической службы как центра, аккумулирующего передовой опыт методической работы учреждения образования ; повысить уровень информационной культуры педагогических кадров посредством Интернет-конференций, форумов, семинаров; разработать и тиражировать цифровой образовательный ресурс для подготовки и проведения уроков, факультативных занятий, внеклассных мероприятий; разработать методические рекомендации для распространения в массовую образовательную практику опыта внедрения модели информационно-технологического сервиса методической службы на различных уровнях и др.

Литература.

1. Снопкова, Е. И. Модель информационно-технологического сервиса методической службы учреждения образования/ Е. И. Снопкова, С. А. Павлинкович, О. А. Суворова//Управление качеством инновационной деятельности: материалы Респ. науч.-практ. конф., Минск, 17 дек. 2010 г. – Минск: АПО, 2010 – С. 241-245.

ПОРТФОЛІО ЯК СПОСІБ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

Макарчук Наталія Євгеніївна, *заступник директора з навчально-виховної роботи навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - ліцей» №1 м.Каменя-Каширського Волинської області;*
Бащук Надія Макарівна, *заступник директора з навчально-виховної роботи навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів - ліцей» №1 м.Каменя-Каширського Волинської області*

У сучасних умовах освіта розглядається як найважливіша цінність світової культури. Сучасний педагог – це творча індивідуальність, яка володіє оригі¬нальним проблемно-педагогічним і критичним мисленням, творець різно-манітних розробок, які спираються на передовий світовий досвід і нові технології навчання.

Зміни в освіті знаходяться в прямій залежності від особистісних якостей педагогів, рівня їхньої професійно-педагогічної компетентності, а також рівня розвитку їх мотиваційно-ціннісної орієнтації на свою професію. Вчитель виступає головною дійовою особою будь-яких шкільних перетворень, які вимагають переорієнтації його діяльності на нові педагогічні цінності, що, в свою чергу, розкривають одну з основних проблем у роботі з підвищення професійної майстерності вчителів – формування особистісно-професійного іміджу.

Завданням школи є створення таких умов, які б забезпечували впровадження механізмів самоосвіти, самопізнання і самоактуалізації особистості, а також сприяли б формуванню мотивації досягнень. Професійне становлення вчителя неможливе без певних зусиль і вмінь керівни¬ка, спрямованих на забезпечення умов і допомоги вчителям, розвитку їх мотивації, формуванню особистісно-професійного іміджу педагогів.

Орієнтація освіти і науки на сучасну особистість учителя викликала необхідність пошуку нових підходів до організації внутрішньошкільної методичної роботи, одним із завдань якої є підвищення мотивації вчителя щодо якісної самоосвітньої діяльності.

Серед засобів, методів, способів, які сприяють професійному становленню і розвитку вчителя, виступає портфоліо як форма презентації індивідуальних і професійних результатів педагогічної діяльності, які демонструють уміння педагога розв’язувати фахові завдання, практично використовувати отримані знання в процесі освіти та самоосвіти, вибирати стратегію і тактику професійної поведінки, ефективно планувати й оцінювати процес і результати своєї діяльності, самопрезентуватися. Вимога сьогодення - важливими є не лише глибокі знання та сучасні професійні навики, але й уміння «подати» себе, показати високий рівень власної компетентності.

Актуальність використання технології самопрезентації полягає в необхідності підготовки вчителів до публічних виступів; залученні педагогів до різноманітних форм самопрезентації, що дають можливість учителеві представити себе оточуючим у найвигіднішому ракурсі. Портфоліо показує рівень активності в навчальних і позанавчальних видах діяльності, створює умови для самореалізації і самовираження вчителя, рефлексії, формування успішності та особистісно-професійного іміджу.

В умовах упровадження компетентнісного підходу в навчально-виховному процесі адміністрація школи опиняється перед необхідністю оцінити діяльність учителя з його професійного розвитку.

Проалізувавши різні інформаційні джерела, ми згодні з тим, що портфоліо є формою оцінки самоосвітньої діяльності, перспективного напрямку реалізації компетентнісно орієнтованого підходу. Наша увага до використання портфоліо як способу оцінювання результатів самоосвіти вчителя пов'язана з проблемами вивчення динаміки його професійного зростання, необхідності її відслідковування у міжатестаційний період та підсумкового оцінювання в процесі педагогічної атестації. Оскільки робота над

портфоліо сприяє підвищенню рівня рефлексії до саморозвитку, підвищується й ефективність самоосвіти, оцінюється не тільки результат, а і динаміка його досягнення. Учитель готується представляти, захищати власні напрацювання і досягнення в процесі педагогічної взаємодії з іншими учасниками педагогічного процесу, вибудовувати перспективи подальшого самовдосконалення. У цьому контексті портфоліо може виконувати роль інструмента підвищення якості внутрішкільної методичної роботи. Важливим є те, що досягнення треба не тільки оцінювати, а і документувати, тобто зробити безпосередньо наочними.

Портфоліо дає можливість:

• систематизувати досвід, діагностувати результати своєї діяльності;

• упорядкувати навчальні матеріали і напрацювання;

• окреслити траєкторію розвитку педагога, простеживши еволюцію професійної педагогічної діяльності;

• визначити перспективи розвитку професійного зростання педагога;

• презентувати досягнення колегам;

• послужити основою для участі в конкурсних програмах, семінарах, тренінгах, конференціях тощо.

• визначити напрямки та орієнтири особистісного і професійного розвитку;

• підвищити акмеологічну культуру педагогів, стимулювати їх на вищі професійні досягнення, орієнтувати на педагогічний успіх.

Створення портфоліо, безперечно, нова форма представлення власної педагогічної діяльності для учителів нашої школи. Для того, щоб робота з підготовки портфоліо мала певну систему у своїй роботі необхідно передбачити:

- ознайомлення педагогів з технологією портфоліо (його значущість для творчого зростання, структура, підбір матеріалів, їх оформлення);
- надання допомоги педагогам при підготовці презентації авторського портфоліо;
- інформування педагогічного колективу про змістову складову авторського портфоліо успішного педагога.

Особливістю портфоліо є те, що сам педагог обирає структуру свого портфоліо і сам вирішує, які документи і в якому порядку вносити до нього. Це робочий інструмент. На будь-яку сторінку можна внести доповнення, якісь зауваження, роздуми і самоаналіз. Це можливість створити індивідуальний портрет учителя і кваліфіковано представити свої професійні досягнення.

Вивченню і узагальненню можуть підлягати:

- цілісна система педагогічної діяльності;
- система роботи педагога з якої-небудь проблеми;
- використання одного ефективного прийому;
- досвід освоєння нових або взятих із минулого, але адаптованих до сучасних умов, технологій (наприклад, проектний метод).

Можна відзначити наступні вимоги до оформлення портфоліо:

- достовірність – матеріали, подані педагогом, повинні бути правдивими, такими, що легко перевірити;
- об'єктивність – у відгуках та рецензіях повинна відображатися різностороння точка зору;
- конкретність і науковість - розкриття компонентів педагогічної діяльності (методів, прийомів, способів і ін.) на основі прикладів педагогічної діяльності, відповідність описуваних компонентів їх визначенням в теорії педагогіки;
- наочність результатів роботи – все сказане повинно підтверджуватися прикладами або документально;
- цілісність, системність, тематична завершеність представлених матеріалів – послідовний опис компонентів в чіткому взаємозв'язку їх значимості;
- структуризація матеріалів, логічність і лаконічність всіх письмових пояснень;
- цілеспрямованість автора на самовдосконалення [2, с. 17].

Можна відзначити наступні вимоги до оформлення портфоліо:

- достовірність – матеріали, подані педагогом, повинні бути правдивими, такими, що легко перевірити;
- об'єктивність – у відгуках та рецензіях повинна відображатися різностороння точка зору;
- конкретність і науковість - розкриття компонентів педагогічної діяльності (методів, прийомів, способів і ін.) на основі прикладів педагогічної діяльності, відповідність описуваних компонентів їх визначенням в теорії педагогіки;
- наочність результатів роботи – все сказане повинно підтверджуватися прикладами або документально;
- цілісність, системність, тематична завершеність представлених матеріалів – послідовний опис компонентів в чіткому взаємозв'язку їх значимості;
- структуризація матеріалів, логічність і лаконічність всіх письмових пояснень;
- цілеспрямованість автора на самовдосконалення.

Структура портфоліо може містити п’ять основних розділів:

Розділ І. Загальні відомості про вчителя.

Розділ ІІ. Науково-методична діяльність.

Розділ ІІІ. Результати педагогічної діяльності.

Розділ ІV. Позакласна діяльність з предмета.

Розділ V. Навчально-матеріальна база.

Матеріали портфоліо можуть містити такі дані: 1. Прізвище, ім'я, по батькові. 2. Дата народження. 3. Освіта. 4. Який навчальний заклад закінчив. 5. Спеціальність за дипломом. 6. Кваліфікація за дипломом. 7. Диплом: серія, номер, дата видачі. 8. Домашня адреса, телефон. 9. Посада. 10. Проблема з предмету, над якою працює. 11. Проблема школи. 12. Які предмети викладає. 13. Позакласна робота з предмета. 14. Класне керівництво. 15. Інформація про проведення відкритих уроків (Рік, дата проведення, клас, тема уроку). 16. Інформація про відвідані уроки (Рік, дата, П.І.Б. вчителя, предмет, тема уроку). 17. Інформація про участь в шкільних заходах (засіданнях МО, педрадах, конференціях, конкурсах, виставках, предметних тижнях і т.д.) (Вказати рік, дату, назву заходу, форму участі). 18. Інформація про відвідування позашкільних заходів (засідань МО, конференцій, семінарів, консультацій, уроків колег із інших шкіл.) (Вказати рік, дату, тип заходу, місце проведення, тему заходу). 19. Інформація про участь учнів у позашкільних заходах з предмету (Рік, дата, тип заходу, місце проведення, кількість учасників, класи, результативність – зайняті призові місця) 20. Друкована продукція: (Назва, видавництво, рік) 21. Підвищення кваліфікації. (Назва навчального закладу/установи, період навчання, тематика підвищення кваліфікації, № свідоцтва) 22. Проходження атестації. (Дата, результати атестації) 23.Заохочення, нагороди, почесні звання 24. Документи і матеріали із досвіду роботи (зміст зразків і документів, що ілюструють можливості та досягнення його власника).

Використання педагогічного портфоліо як звітного документа педагога істотно полегшує діяльність членів атестаційної комісії навчального закладу, яким необхідно здійснювати аналіз роботи педагогів, оцінювати отримані результати, створювати умови для підвищення професіоналізму педагогів, готувати їх до процедури атестації. На початку навчального року адміністрація погоджує з керівниками методичних об’єднань перелік обов’язкових розділів та розділів за вибором для портфоліо педагогів, визначаються терміни роботи над ним, форма презентації та доводиться спільне рішення до відома усіх педагогів.

Протягом навчального року вчителі працюють над своїм портфоліо. Роботу обговорюють на методичних об’єднаннях та під час індивідуальних консультацій з фахівцями з окремих проблем. У документах збираються матеріали, що регламентують роботу педагога, збірки різних творчих, проектних, дослідницьких робіт, опис авторських методик, розробок, програм; а також дані про основні напрямки творчої активності, участі в наукових конференціях, конкурсах, педагогічних читаннях, проходження курсів підвищення кваліфікації; карта творчого зростання та ін.

У діагностиці успішності педагога містяться результати оцінки і самооцінки особистості вчителя, його професійної діяльності, якості освітнього процесу, аналіз роботи в міжатестаційний період: зрізи знань, підсумки навчання, тижневе навантаження педагога, програмний банк, використання сучасних технологій, результати олімпіад, перспективний план кабінету (майстерні, лабораторії).

Відгуки включають характеристики відношення педагога до різних видів діяльності, які представлені адміністрацією, колегами, батьками, а також самоаналіз діяльності.

Завершенням роботи над портфоліо стає процедура його представлення або захисту. Це може відбуватися під час засідання педагогічної ради, атестаційної комісії чи конференції з обміну досвідом. Цей захід може бути приводом для того, щоб конкретно поговорити про професійне зростання педагога. Важливе призначення портфоліо вчителя - це альтернативна форма оцінки професіоналізму та результативності роботи педагога при проведенні експертизи на відповідність заявленої кваліфікаційної категорії. Успішна презентація напрацьованого педагогічного досвіду, навичок щодо володіння методикою викладання та сучасними інноваційними технологіями - свідчення професіоналізму й результатів педагогічної діяльності.

Серед вчителів портфоліо завойовує все більшу популярність, і стає необхідним для педагогів, які підвищують свій професійний рівень. Сьогодні ставиться вимога до вчителя, що атестується, виконати звіт у формі портфоліо. Виходячи з цього, кожен учитель має створити власне презентаційне портфоліо – як найпростіший і дуже ефективний спосіб всебічно представити власну діяльність.

Як підсумок проведення атестації педагогічних працівників створюється електронна версія портфоліо педагогів, яка оформлена у вигляді презентацій з додатками відсканованих документів, що підтверджують наявність напрацьованих матеріалів і досягнень педагогів.

Оцінка представленого працівником портфоліо проводиться комісією відповідно до вимог, що пред'являються до кваліфікаційної категорії. Вважається, що педагог успішно витримав кваліфікаційні випробування, якщо представлені в портфоліо матеріали свідчать про те, що:

- педагогічний працівник веде активну співпрацю з методичним кабінетом, використовує на уроках різноманітні інноваційні методи і форми роботи, враховує при взаємодії з учнями їх індивідуальні особливості, знає сучасні технології навчання і методи діагностики рівня інтелектуального і особистого розвитку учнів;
- пізнавальна активність учнів висока, учні показують стійкі позитивні результати за підсумками перевірки рівня знань, беруть участь в олімпіадах, конкурсах, інтелектуальних марафонах;
- постійно ведеться позакласна робота з предмета;
- навчально-методичне і технічне оснащення кабінету відповідає сучасним вимогам і постійно удосконалюється.

При проведенні експертизи інноваційної діяльності особи, що атестується, необхідно визначити, чи використані результати його роботи в діяльності навчального закладу, на рівні району, області, За наявності публікацій оцінюється їх актуальність, міра наукової новизни, практична спрямованість і впровадження в практику школи, району, області .

На власному досвіді ми знайшли підтвердження характеристикам ефективності портфоліо:

• портфоліо ясно відображає прогнозовані результати, що вказані вчителем у програмі самоосвіти, яких він очікує і досягає;

• портфоліо містить зразки робіт, виконаних протягом певного періоду і в окремі відрізки часу;

• портфоліо містить роботи, що демонструють технологічну компетентність учителя;

• портфоліо містить матеріали, що оцінюють роботу вчителя адміністрацією, учнями, батьками, громадскістю.

Таким чином, використовуючи портфоліо як форму оцінки результативності самоосвітньої діяльності вчителя, ми дійшли наступних висновків:

• технологія роботи з портфоліо стає однією з управлінських технологій, що підтримує компетентнісно орієнтовний підхід у методичній роботі;

• портфоліо - перспективна форма представлення індивідуальної спрямованості професійного саморозвитку і самоактуалізації педагога, що відповідає завданням модернізації освіти;

• робота над портфоліо сприяє формуванню особистісного стилю діяльності, методичної культури, сучасного професійного мислення, підвищенню рівня критичності в самооцінці професійної діяльності;

• управління педагогічною творчою взаємодією, забезпечення визнання, надання допомоги вчителю дозволяє цілеспрямовано здійснювати моніторинг індивідуальної траєкторії професійного зростання кожного члена педколективу, створити повний банк результатів педпроцесу, виявити цінний досвід для його подальшого становлення, бо надихати особистість на творчу працю - найголовніший обов'язок керівника.

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ «ЛІТНЯ ШКОЛА»

***Целиковська Ірина Володимирівна**, заступник директора з навчально-виховної роботи спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №3 з поглибленим вивченням окремих предметів Маріупольської міської ради Донецької області*

Серед основних завдань Національної стратегії розвитку освіти зазначене «забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, створення сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу». В цьому контексті актуалізується розробка цілісної системи виявлення та психолого-педагогічного супроводу обдарованої молоді, забезпечення умов для її розвитку, соціалізації та подальшого професійного зростання. Протягом останніх років забезпечення якісними, доступними освітніми послугами школярів, задоволення їх освітніх та особистісних потреб є пріоритетним напрямком діяльності закладу,проте, невирішеними залишаються проблеми: 1) дієвої системи соціально-педагогічного та психолого-педагогічного супроводу обдарованої дитини в відкритому освітньому просторі школи; 2) професійно-особистісної та дидактико-технологічної готовності наставника до роботи з обдарованими дітьми за персоніфікованими розвивальними освітніми моделями; 3) недостатня розробленість впровадження Персоніфікованих Освітніх Моделей та Індивідуальних Освітніх Маршрутів учнів; 4) недостатня розробленість впровадження нелінійних форм навчання; 5) недостатня розробленість технології проектування Літньої Школи для обдарованих та талановитих школярів.

Технологія «Літня школа» (Додаток 1) спрямована на вдосконалення якісного освітнього простору закладу, який: 1) створює і відтворює умови для соціалізації, саморозвитку, самопізнання, самопроектування навчальної, творчої діяльності обдарованих та талановитих дітей; 2) визнає право дитини на якісну, доступну, варіативну, неперервну освіту; вільний вибір вчителя, змісту освіти, рівня вивчення дисципліни, індивідуального освітнього маршруту, професійне самовизначення відповідно до своїх потреб, побажань, здібностей і талантів в рамках проходження навчальної практики; 4) створює дидактико-технологічний простір творення педагогами навчально-методичного забезпечення, спроектованого за потребами та запитами учнів.

СУТЬ ТЕХНОЛОГІЇ: технологія зорієнтована на задоволення освітніх та особистісних потреб суб'єктів навчального процесу через залучення учнів до когнітивно-діяльнісної, ціннісно-смислової, творчо-перетворювальної та дієво-практичної, а вчителів до проектно-впроваджувальної діяльності в збагаченому освітньому просторі Літньої школи інноваційного загальноосвітнього закладу.

МЕТА: формування й удосконалення системи виявлення, підтримки й розвитку обдарованих та талановитих дітей, їх самореалізації й професійного самовизначення відповідно до здібностей та вподобань на основі персоніфікованих моделей соціально-педагогічного та психолого-педагогічного супроводу в рамках проведення Літньої школи (ЛШ).

ЗАВДАННЯ: 1) створення збагаченого освітнього простору через використання кадрового, матеріально-технічного ресурсів соціальних партнерів, ресурсів Інтернет, тощо; 2) формування

дослідницької інфраструктури закладу через залучення педагогів до інноваційної діяльності, розробку та впровадження локальних актів, що регламентують діяльність ЛШ, ефективних та оптимальних технологій навчання, виховання та розвитку школярів; 3) активне залучення обдарованої та талановитої молоді до науково-дослідницької,експериментальної, творчої діяльності в когнітивно-діяльнісному, ціннісно-смисловому, творчо-перетворювальному та дієво-практичному просторах закладу; 4) забезпечення варіативності змісту якісної освіти, його глибока індивідуалізація та диференціація на засадах персоніфікованих моделей навчання, індивідуальних освітніх маршрутів та програм; 5) розробка дієвого механізму стимулювання обдарованої молоді та їх наставників, пропагування інтелектуальних, творчих, спортивних, лідерських досягнень учнів у форматах неперервної освіти «школа-соціальні партнери», «школа-базова-індивідуальна освіта».

ЗМІСТ ТЕХНОЛОГІЇ: ЛШ як альтернативна форма організації навчальної практики має наступні особливості. 1. ЛШ – гнучка унікальна освітня система, яка ураховує широкий діапазон індивідуальних потреб, запитів, нахилів і можливостей учнів через розширення змісту, видів, форм і технологій навчання. Функціонує та розвивається в особистісно-орієнтованій дидактичній моделі навчання; базується: 1) на принципах неперервності освіти, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, єдності освітнього простору, орієнтації на особистісне зростання суб'єктів, особистісного самовизначення, активності та внутрішньої вмотивованості суб'єктів, технологізації; 2) на ідеях свободи вибору, рефлексії, продуктивного та кооперативного навчання. Створюється на засадах: 1) комплексної системної діагностики запитів, мотивів, нахилів, здібностей, можливостей учнів; 2) аналізу ступеню реалізованості учнів в конкурсах та змаганнях різних форматів; рівня інноваційного потенціалу педагогів; рівня розвитку підсистем закладу.

2. Принципами управління є гуманізація, демократизація, інноваційність, єдність державних та внутрішньошкільних механізмів управління, оптимального співвідношення горизонтальних та вертикальних зв'язків, індивідуальної та колективної рефлексії, самоорганізації та саморегулювання. Суб'єктами управління є: експертний центр МНМЦ, Рада ЛШ, Проектна група, аналітико-моніторинговий центр, методично-консалтинговий центр, адміністративна рада, психологічна служба. Інструментом управління є проект «Літня школа» (із підпроектами «Нормативно-правове забезпечення», «Навчально-методичне забезпечення», «Кадрове забезпечення», «Матеріально-технічне забезпечення», і т. ін.), який функціонує на засадах каскадного підходу за векторами: «створення», «збереження», «зміцнення». Технологія реалізується за наступними етапами: діагностико-прогностичний, концептуально-моделюючий, проектний, практичний, постпроектний (рефлексивно-коригуючий), ретрансляції досвіду (Додаток 2).

3. Якість системи забезпечується реалізацією управлінського циклу модулів (діагностико-прогностичного, проектного забезпечення, експертного моніторингу, психологічного супроводу). Як відкрита підсистема ЛШ співпрацює з соціальними партнерами (ВИШами – ПДТУ, МДУ, Краєзнавчим музеєм, і т. ін.), широко використовує потенціал медійної освіти, що забезпечує збагачений освітній простір для продуктивної діяльності суб'єктів взаємодії (Додаток 3).

4. Повноцінність навчання в ЛШ забезпечується реалізацією інваріантної та варіативної складових Навчального плану ЛШ (Додаток 4) через освітні галузі «Мови і літератури», «Математика», «Суспільствознавство», «Здоров'я і фізична культура», «Технології» та «Мистецтво». Інваріантна частина навчального плану включає пріоритетну дисципліну/діяльність, обрану учнем/учнями (Модуль Пріоритету), та підсилення пріоритетних предмету/діяльності інваріантної частини через (Модуль Підтримки Пріоритету). Варіативна частина навчального плану передбачає індивідуальні/групові заняття, консультації (Модуль Супроводу).

5. Багаторівневість ЛШ здійснюється за рівнями:1) формування профільних інтересів (5-7 класи), 2) становлення профільних інтересів (8-9 класи), 3) безпосередньої реалізації профільних інтересів (10-11класи).

6. Багатопрофільність реалізується в 1) когнітивно-діяльнісному модулі (через предмети зі спеціалізації та базові предмети); 2) модулі ціннісно-смислової діяльності; 3) модулі творчо-перетворювальної діяльності; 4) модулі дієво-практичної діяльності.

7. Забезпечується глибока індивідуалізація та диференціація освітнього змісту впродовж усього технологічного циклу:

- напрямки діяльності ЛШ формуються за запитами учнів в індивідуальному та груповому форматі (підготовка до конкурсу-захисту учнівських робіт МАН; підготовка до інтелектуальних, творчих конкурсів; поглиблення знань з предметів в рамках підготовки до ЗНО/ДПА; проектна робота в виховній підсистемі закладу; телекомунікаційні проекти; видавнича діяльність «Прес-центру» і т. ін.);

- комплектація груп може здійснюватися із учнів різних вікових категорій за результатами відбіркового тестування та співбесід;

- за результатами психолого-педагогічного обстеження учнів створюється Персоніфікована Освітня Модель (ПОМ) (яка включає Модуль Пріоритету, Модуль Підтримки Пріоритету (інваріантна складова Навчального плану) та Модуль Супроводу (варіативна складова Навчального плану) (Додатки 5, 6);

- Індивідуальний Освітній маршрут (ІОМ) учня/учнів реалізується через діагностичний, базово-інваріантний, варіативно-предметний, варіативно-особистісний та корекційно-розвивальний модулі. За учнем визнається право вільного вибору вчителя, освітнього змісту, рівня вивчення дисципліни, а також приймати участь в конструюванні власного ІОМ (Додатки 7, 8).

8. Глибока варіативність освітнього змісту забезпечується широким спектром цілей і задач, педагогічних технологій, організаційних форм та засобів навчання, ІОМ, творчого продукту.

Інструментом реалізації Технології є Проект «Літня Школа».

ПАСПОРТ ПРОЕКТУ «ЛІТНЯ ШКОЛА»

1.	Назва проекту	Проект «Літня школа»
2.	Підстава для розроблення	Рішення педагогічної ради Спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №3 з поглибленим вивченням окремих предметів Маріупольської міської ради Донецької області №6 від 29.03.2013 року
3.	Розробник та відповідальний виконавець Проекту	Целиковська Ірина Володимирівна, заступник директора з НВР Спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №3 з поглибленим вивченням окремих предметів Маріупольської міської ради Донецької області
4.	Рецензент	Бровкіна Любов Олександрівна, методист Маріупольського науково-методичного центру міської ради
5.	Учасники Проекту	Адміністрація, викладачі, психолог, учні Літньої школи СШ№3
6.	Строк виконання Проекту	2013-2014 роки
7.	Прогнозовані обсяги та джерела фінансування	відповідно до затверджених видатків в місцевому бюджеті, а також за рахунок інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством
8.	Очікувані результати	1)дієва ефективна модель взаємодії суб'єктів освітнього процесу з соціальними партнерами в системі наступно-перспективних зв'язків між середньою та вищою освітою; 2)позитивна динаміка результативності учнів ЛШ в конкурсах різного формату, ДПА/ЗНО; 3) підвищення рівня професійної компетентності педагогів, що працюють з обдарованою молоддю в умовах інноваційних змін; 4)збагачення дослідницької інфраструктури закладу; 5)розробка організаційного, науково-методичного забезпечення функціонування та розвитку ЛШ; 6)впровадження Технології ЛШ, популяризації досвіду; 7)підвищення рівня інформаційно-комунікаційної культури учнів та вчителів; 8)позитивна результативність психологічної корекції учнів та вчителів; 9)підвищення рівня задоволення учнів та батьків освітніми послугами, які надаються в школі, а також позитивного іміджу закладу в місті.

ПРОЕКТ «ЛІТНЯ ШКОЛА»

Проект розроблено відповідно до завдань і пріоритетів,визначених:

Законами України: «Про освіту»; «Про загальну середню освіту»; «Про позашкільну освіту»; «Про вищу освіту»; «Про авторське право та суміжні права»; «Про Національну програму інформатизації»; «Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021»

Указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів:

від 24.04.2000 № 612/2000 «Про додаткові заходи щодо державної підтримки обдарованої молоді»; від 04.07.2005 № 1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні»;від 16.05.2006 № 398/2006 «Про положення про стипендії Президента України для переможців Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів і Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України»;від 30.09.2010 № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»;від 30.09.2010 № 927/2010 «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді»; від 23.11.2011 № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Концепціями та програмами:

Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена постановою Міністерства освіти і науки України від 20.12.2000 В.Г. Кременем;Концепція профільного навчання в старшій школі, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 11.09.2009 № 854;Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава (Комітет з економічних реформ при Президентові України від 02.06.2010);Концепція Державної цільової соціальної програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти на період до 2015 року,схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.08.2010№1720-р;Концепція літературної освіти, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 26.01.2011 № 58;Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13.04.2011№494;Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх

навчальних закладів України загальноосвітніх навчальних закладів України, затверджені наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 № 1243;Програма «Освіта Донеччини. 2012-2016 роки», затверджена рішенням Донецької обласної ради від 29.03.2012 №6/10-253.

Мета проекту:

Запровадження Технології «Літня школа» як умова задоволення освітніх та особистісних потреб суб'єктів навчального процесу в збагаченому освітньому просторі закладу; формування й удосконалення системи виявлення, підтримки й розвитку обдарованих дітей, їх самореалізації й професійного самовизначення відповідно до здібностей та вподобань на основі персоніфікованих моделей соціально-педагогічного та психолого-педагогічного супроводу в рамках проведення Літньої школи

Напрямки діяльності в рамках функціонування ЛШ: 1) створення збагаченого освітнього простору через використання кадрового, матеріально-технічного ресурсів соціальних партнерів, ресурсів Інтернет, тощо;

2) формування дослідницької інфраструктури закладу через залучення педагогів до інноваційної діяльності, розробку та впровадження ефективних та оптимальних технологій навчання, виховання та розвитку школярів;

3) активне залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької,творчої,експериментальної діяльності в когнітивно-діяльнісному, ціннісно-смисловому, творчо-перетворювальному та дієво-практичному просторах закладу; 4) забезпечення варіативності змісту якісної освіти, його глибока індивідуалізація та диференціація на засадах персоніфікованих моделей навчання, індивідуальних освітніх маршрутів та програм; 5) розробка дієвого механізму стимулювання обдарованої молоді та їх наставників.

Шляхи реалізації:

Моделювання: збагаченого освітнього простору ЛШ; освітнього змісту ЛШ (Додатки 9); Персоніфікованої Освітньої Моделі Навчання в ЛШ; управління ЛШ (Додатки 10, 11); взаємодії з соціальними партнерами ЛШ; учня ЛШ; вчителя ЛШ.

Розробка: діагностичного інструментарію для виявлення запитів суб'єктів освітнього процесу; локальних актів, регламентуючих діяльність ЛШ (Додаток 12); освітнього змісту ІОМ; індивідуальних освітніх маршрутів учнів; навчального плану ЛШ освітнього змісту ЛШ; навчально-методичного забезпечення навчального процесу в ЛШ; системи психологічного супроводу учнів ЛШ; системи ІКТ-підтримки учнів ЛШ; системи дидактико-технологічної підтримки викладачів ЛШ.

Об'єкти корекції за результатами практичної реалізації: розроблені моделі, програми та підсистеми.

Перевірка ефективності проекту:за результатами проведення анкетувань, бесід, круглих столів із суб'єктами освітнього процесу ЛШ; за результатами участі учнів та кількістю учнів, залучених до інтелектуальних, творчих та спортивних конкурсів; за результатами участі вчителів в фахових конкурсах; за кількістю публікацій вчителів в фаховій пресі; за кількістю створених методичних одиниць вчителями (методичних посібників, методичних рекомендацій, авторських програм, тощо).

Оприлюднення досвіду вчителями, адміністраторами: на корпоративному, локальному, регіональному та національному рівнях шляхом: публікацій в фахових виданнях; участі в фахових конкурсах, виступах на педагогічних радах, семінарах, колегіях; проведення майстер-класів, творчих майстерень; оприлюднення досвіду в ЗМІ.

Моніторинг. Система моніторингу реалізації Проекту здійснюється за напрямками: 1) оцінка результатів діяльності за всіма аспектами функціонування в напрямку досягнення мети Проекту; 2) відстеження соціальної ефективності Проекту за відповідними критеріями з урахуванням очікуваних результатів.

Управління проектом та контроль за його виконанням. Загальний контроль за ходом реалізації проекту здійснює директор закладу. Оперативний контроль і поточну координацію заходів щодо організації виконання Проекту здійснює директор ЛШ. З цією метою директор ЛШ розробляє й затверджує план заходів щодо виконання Проекту. Рада ЛШ вносить пропозиції щодо його забезпечення. Директор ЛШ систематично інформує директора закладу, Раду ЛШ про хід реалізації Проекту. Пресс-центр ЛШ висвітлює діяльність ЛШ в засобах масової інформації. Директор ЛШ забезпечує взаємодію з батьками, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, установами, організаціями, громадськими об'єднаннями з питань реалізації Проекту.

Фінансування проекту: Виконання основних завдань, цілей та заходів повинно здійснюватися відповідно до затверджених видатків в місцевому бюджеті, а також за рахунок інших джерел фінансування, не заборонених чинним законодавством.

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ – ШЛЯХ ДО УСПІХУ

***Ткачук Ірина Олександрівна**, директор Броварського навчально-виховного об'єднання Київської області, кандидат філософських наук*

В умовах розбудови національної системи освіти України на сучасному етапі її розвитку важливого значення набуває діяльність керівника навчального закладу як професіонала, спроможного створити творче освітнє середовище в закладі і навколо нього.

Новий час потребує від педагогів нового мислення. Глобальні зміни вимагають нових підходів і до управління навчальними закладами. Зокрема, високої професійної компетентності всіх учасників навчально-виховного процесу, а особливо керівників закладів. Успіх будь-якої справи залежить, насамперед, від умілого управління процесом, тобто від ефективного менеджменту. Сучасний керівник має володіти цілим арсеналом засобів управління, що є неодмінною умовою ефективної діяльності управлінця. Тобто, розвиток можливий тільки за рахунок сучасного: технологій, підходів, методів, змісту роботи, організаційних структур.

Визначення доцільних законів та закономірностей розвитку закладу і, як наслідок, – освітніх моделей, рольових функцій педагога й учня, мети, завдань, змісту освіти, педагогічних технологій, нового соціально-економічного та правового статусу закладу зумовило потребу в інноваційних змінах системи управління закладом, науково-методичної роботи та організації освітньо-культурного простору на ідеях педагогіки життєтворчості.

Принципово нове замовлення на людину нової генерації спрямувало зусилля педагогічного колективу Броварського навчально-виховного об'єднання на створення конкурентоспроможної моделі сучасного навчального закладу, визначення основ функціонування, шляхів його розвитку (Концепція розвитку БНВО додається).

Високі творчі досягнення вихованців, вагомі професійні здобутки педагогів Броварського навчально-виховного об'єднання розглядаються як результат інноваційного менеджменту, впровадження власного стилю управлінської діяльності, цілеспрямованого відбору оптимальних засобів та методів керівництва, уважного відношення до кожної особистості, врахування її індивідуальності, організації спільної діяльності керівника та підлеглих на засадах партнерства, створення умов для професійного зростання кожного члена колективу.

Підґрунтя для створення Броварського навчально-виховного об'єднання було закладено ще в далекому 1975 році, коли в місті відкрилась станція юних техніків та згодом у 1977 році було створено міжшкільний навчально-виробничий комбінат.

Найвагомішими здобутками того часу можна вважати золоті та срібні медалі Виставки досягнень народного господарства, призові місця у Всесоюзній першості з автомодельного спорту, на Чемпіонаті світу з повітряного бою серед юніорів.

У листопаді 1992 року шляхом злиття Броварського міжшкільного навчально-виробничого комбінату та Броварської станції юних техніків в одну установу було створено позашкільний навчальний заклад нового типу – Навчально-виробничий центр творчості молоді, головною метою якого – організація навчально-виховного процесу і розвитку здібностей учнів як в урочний, так і в позаурочний час.

Першочерговими завданнями цього періоду були: організація професійного навчання, трудового виховання, робота з обдарованими дітьми, орієнтація на раннє виявлення і розвиток нахилів та здібностей підростаючого покоління.

Результатом наполегливої праці педагогічного колективу став перехід на якісно новий рівень: за рішенням Броварської міської ради (№1639-89-05 від 14.09.2010 року) створено загальноосвітній навчальний заклад – Броварське навчально-виховне об'єднання.

Сьогодні це експериментальний загальноосвітній навчальний заклад нового типу (наказ МОН України від 03.12.2010 за № 1198), що цілеспрямовано працює над створенням власної моделі навчально-виховного об'єднання як Школи життєвого успіху, яка дозволить органічно поєднати навчання, заняття улюбленою справою з процесом виховання й становлення особистості (додаток 3).

Зміст функціонування моделі навчально-виховного об'єднання як Школи життєвого успіху полягає в організації процесу формування та впливу сприятливого освітнього середовища на успішного та конкурентноспроможного випускника навчально-виховного об'єднання через запровадження структурних компонентів проекту «Школа життєвого успіху» та реалізацію програмно-методичної системи навчальних курсів, кожний з яких є цілісною системою.

Структура навчально-виховного об'єднання як Школи життєвого успіху:

Навчально-виховне об'єднання	***Школа життєвого успіху***
Центр розвитку дитини	Школа радості та сили розуму – для дітей 3-6 років
Центр позашкільної освіти	Школа життєвого успіху – для учнів 1-7 класів
Вечірня (змінна) загальноосвітня школа II-III ступенів; Центр професійної освіти	Діловий тренінговий центр «Успіх» - для учнів 8 - 11 класів

Заклад пропонує широкий спектр освітніх послуг, в його стінах навчається понад 1500 вихованців, учнів та слухачів.

Навчально-виховний процес Броварського навчально-виховного об'єднання спрямований на індивідуальний розвиток особистості, що вимагає від педагогів вміння працювати в творчому режимі, нестандартних умовах, постійно вдосконалювати свою професійну майстерність, опановувати специфічні форми і методи організації процесу навчання та виховання.

Першою сходинкою до адаптації в соціумі для дітей дошкільного віку став Центр розвитку дитини БНВО, який у 1996 році прийняв своїх перших вихованців. Тут дошкільнята отримують знання та навички, необхідні для вступу до школи та успішного навчання.

У Центр позашкільної освіти працюють творчі об'єднання та різноманітні гуртки художньо-естетичного, науково-технічного, військово-патріотичного, дослідно-експериментального та гуманітарного напрямів позашкільної освіти. Всі вони сприяють поглибленню розвивальних можливостей діючої державної програми, розширенню форм організації навчальної діяльності, оновленню викладання основних навчальних дисциплін, організації пізнання та самопізнання, набуття вихованцями нового досвіду в самореалізації життєдіяльності.

Позашкільна складова не розчинилася безслідно у новоствореному загальноосвітньому навчальному закладі, не втратила обличчя, а підтримує роками створений імідж, примножує творчі здобутки, продовжує найкращі традиції та має власне бачення майбутнього своїх випускників.

Рідне місто пишається досягненнями вихованців народної хореографічної майстерні «Мальва», зразкового творчого об'єднання декоративно-ужиткового напряму «Дивосвіт», клубу військово-історичної мініатюри «Десна» в обласних, всеукраїнських та міжнародних масових заходах.

Зважаючи на високі творчі досягнення вихованців у 2005-2006 навчальному році центр позашкільної освіти проатестовано з відзнакою.

Трудове виховання, орієнтація на вибір майбутньої професії, формування життєвих компетенцій, самореалізація особистості здійснюється через навчання в Центр професійної освіти, в якому учні 8-11 класів здобувають допрофесійну та професійну підготовку, необхідну для залучення їх до продуктивної праці і практичного оволодіння певною професією, відпрацьовують комунікативні та соціальні навички, вчаться самостійно приймати рішення.

Центр професійної освіти БНВО має необхідну навчально-матеріальну базу та науково-методичне забезпечення, що дало можливість отримати ліцензії Міністерства освіти і науки України на підготовку робітничих кадрів з професій: перукар, манікюрниця, кухар, оператор комп'ютерного набору, водій автотранспортних засобів.

Учні загальноосвітньої вечірньої (змінної) школи II-III ступенів Броварського навчально-виховного об'єднання мають унікальну можливість отримати не тільки повну загальну середню освіту, а й робітничу професію, а відтак – надію на майбутнє.

Навчально-виховний процес в закладі спрямований формування успішної особистості випускника, на організацію змістовного дозвілля вихованців закладу та школярів міста, сприяє розвитку інтелекту, широкого світогляду, творчої активності, створює атмосферу взаєморозуміння і товариськості.

Заклад є ініціатором та організатором проведення шоу-програм для старшокласників «Вітер кохання», творчих звітів художніх колективів, виставок-конкурсів військово-історичної мініатюри, конкурсів: промислового дизайну «Арт-факторія», професійної майстерності «Осіння сюїта» (з перукарського мистецтва), «Смачні перегони» (з кулінарного мистецтва), «Турнір інтелектуалів» (з уміння володіти комп'ютерними технологіями) та інших.

Справжньою подією в культурному житті міста стали конкурсні шоу-програми для старшокласників «Попелюшка» до Міжнародного жіночого Дня 8 березня та «Клуб капітанів» до Дня Збройних сил України. Щорічний аншлаг – найкращий показник популярності цих яскравих, феєричних шоу.

Результативність, успішність діяльності БНВО визначається його кадровим забезпеченням. На чолі з директором плідно працює потужна команда однодумців. Дітей навчають 67 педагогів, з них 6 мають почесне звання «Відмінник освіти України», 19 вчителів вищої категорії, 5 вчителів-методистів, 1 керівник гуртка-методиста, 1 старший психолог-методист, 7 старших вчителів.

Управління навчально-виховним процесом здійснюється на основі інноваційних технологій: педагогічного менеджменту, адаптивного управління, використанням комп'ютерних технологій.

Управлінська діяльність присутня в змісті всіх напрямів та аспектів діяльності закладу, має чітко визначену структуру і забезпечує розроблення та виконання управлінських рішень, контроль і корегування діяльності.

У контексті розвитку закладу важливе значення має ефективна взаємодія адміністративно-методичного складу та колегіальних органів управління закладом, а саме:

• педагогічної ради, що визначає стратегію розвитку закладу; створює організаційно-педагогічні умови для послідовних системних змін; забезпечує аналіз і контроль діяльності закладу;

• методичної ради, яка спрямовує роботу на підвищення рівня професійної компетентності педагогів, реалізацію творчого потенціалу педагогічного колективу, поліпшення якості освіти шляхом упровадження досягнень сучасної психолого-педагогічної науки й перспективного досвіду;

• батьківського активу, робота якого базується на принципах усвідомленого партнерства, залучення до участі в організації та забезпеченні навчально-виховного процесу, єдності педагогічних вимог сім'ї та закладу до виховання дитини, педагогічної просвіти батьків та педагогізації сімейних стосунків;

• органів дитячого самоуправління, діяльність яких спрямовано на розв'язання актуальних питань життєдіяльності навчально-виховного соціуму, залучення вихованців до соціально важливої діяльності, забезпечення психолого-педагогічних умов для розвитку їх громадянської компетентності та соціальної активності.

Відповідно до вимог сучасного освітнього менеджменту основними завданнями щодо вдосконалення системи управління Броварського навчально-виховного об'єднання є вдосконалення її компонентів та етапів (діагностико-прогностичного, організаційного, програмно-проектувального, контрольно-корегувального, оцінювального та підсумкового) з метою забезпечення ефективної діяльності,

визначання перспектив подальшого розвитку закладу. Механізм управлінської діяльності включає: діагностику, проектування, керування навчально-виховною діяльністю, моніторинг.

Керівник навчального закладу повинен мати належну теоретичну і практичну підготовку, бачення педагогічних проблем, творчу фантазію, вміти у своїй діяльності поєднувати педагогічну практику і науку, впроваджувати інновації.

Як менеджер освіти, бути здатним усвідомлювати завдання реформування, творчо осмислювати мету функціонування закладу, перспективи його розвитку, сутність інноваційних теорій, ідей, сучасних технологій, володіти знаннями з теорії управління соціальними системами, філософії освіти, психології управління, педагогіки, основ ринкової економіки, менеджменту, фінансів і права, маркетингу та комп'ютерної грамоти.

Місія директора-менеджера полягає у створенні середовища для динамічної взаємодії освітніх процесів і розвитку у педагогів та вихованців готовності до змін.

Управління інноваційними процесами в БНВО має системний характер. Це дає змогу впорядкувати процес інноваційного пошуку педагогів, виявити найбільш ефективні технології та організувати роботу адміністрації з розв'язання визначеної проблеми. Робота з кадрами є пріоритетним напрямом менеджерської діяльності.

Ефективність заходів щодо реалізації Концепції моделі навчально-виховного об'єднання як Школи життєвого успіху забезпечується системною роботою щодо підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників закладу.

На даному етапі змістом методичної роботи є наукове обґрунтування та створення умов ефективної взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу на основі психології толерантності, партнерства, ділового спілкування, вивчення теоретико-методологічної основи, теорії і практики з проблем експерименту.

Підготовка педагогічного колективу до роботи в умовах дослідно-експериментальної роботи послідовно та цілеспрямовано відбувалася через організацію роботи педагогічної та методичної ради, методичних об'єднань, проведення семінарських, тренінгових занять, зустрічі педагогічного колективу з авторами проекту та представниками організацій, що здійснюють науковий супровід впровадження дослідно-експериментальної роботи, організацію роботи творчих груп по роботі з місцевою владою, освітніми закладами, представниками бізнесу, ЗМІ, громадськими організаціями.

З метою підвищення рівня соціально-психологічної, інформаційно-комунікативної, профільної компетентності педагогів вдосконалюються самоосвітня та професійно-творча діяльність педагогів, узагальнення педагогічного досвіду, впровадження сучасної портфоліотехнології в систему атестаційної роботи. Керівники творчих груп пройшли навчання у школі адміністраторів розвитку і реалізації Всеукраїнського психолого-педагогічного проекту «Школа життєвого успіху».

Педагоги закладу неодноразові учасники обласних, всеукраїнських та міжнародних виставок педагогічних ідей, переможці обласних та всеукраїнських конкурсів методичних розробок, навчальних програм, освітніх та соціальних проектів, сценаріїв організаційно-масових та виховних заходів, які проводяться з метою підвищення якості навчально-виховного процесу. В останні роки вийшли з друку, схвалені й рекомендовані Міністерством освіти і науки України, збірники програм з позашкільної освіти науково-технічного напряму (лист № 1/11-5303 від 18.07.2007); збірник програм курсу за вибором з трудового навчання для учнів 8-9 класів: «Світ професії» (лист № 1.4/18-Г-759 від 20.10.2011); збірники завдань для державної підсумкової атестації з технологій (листи № 1/11-453 від 03.02.2010, № 1/11-1256 від 06.02.2013).

Велика увага приділяється аналітико-прогностичній діяльності, пов'язаної із відстеженням тенденцій і закономірностей, виявленням перспектив і прогнозованих змін у майбутньому та спрямованої на модернізацію навчально-виховного процесу. Планування у Броварського навчально-виховного об'єднання складається із розробки стратегічних і тактичних планів щодо впровадження інновацій.

Організація навчально-виховного процесу здійснюється відповідно до річного плану роботи, складання якого відбувається на діагностичній основі. На основі річного складаються плани роботи підрозділів на навчальний рік.

Контроль дозволяє перевіряти хід упровадження інновації, результативність інноваційного підходу до діяльності. Основними засобами інформаційного контролю виступають моніторинг, експертиза, аналіз інформації.

Виконання планів роботи аналізується щомісяця на нарадах при директорові. За наслідками контролю відбувається корекція діяльності колективу, що створює ситуацію стабільності та рівноваги, запобігає відхиленням від запланованих інноваційних стандартів.

Обов'язковою умовою розвитку колективу є регулярне продукування керівником нових ідей і постановку набагато складніших завдань щодо реалізації запланованого. А щире прагнення зробити заклад кращим, у поєднанні з професійним виконанням функціональних обов'язків, забезпечує успішність управління.

Броварське навчально-виховне об'єднання щедро ділиться досвідом роботи з колегами. На його базі на високому організаційному рівні постійно проводяться міські семінари керівників загальноосвітніх навчальних закладів, обласні та всеукраїнські семінари директорів позашкільних навчальних закладів, міжшкільних навчально-виробничих комбінатів.

На думку колег в закладі поєднано стільки, здавалося б, непоєднуваних речей – і дошкільники, і старшокласники, і «фізики», і «лірики», і дозвілля, і професійне навчання, – але виходить дуже гарний результат. Величезна користь для дітей, батьків, педагогів. Діти опановують не один вид творчості, випробовують себе багато в чому. Ну і, звичайно, при такому нестандартному підході педагоги мають перспективи творчого розвитку.

Робота педагогічного колективу Броварського навчально-виховного об'єднання високо оцінена. Актом визнання та довіри стала передача БНВО наказом управлінням освіти, науки та молоді Броварської міської ради повноважень координації роботи Ради дітей та учнівської молоді міста і міського осередку Київського територіального відділення Малої Академії наук.

Заклад постійно рухається шляхом інноваційного розвитку, він є членом Всеукраїнської асоціації Шкіл майбутнього. У 2012-2013 році отримано статус обласного опорного закладу а темою: «Організація професійної орієнтації дітей та учнівської молоді» та опорного навчального закладу освітнього кругу для забезпечення вивчення курсу «Технології» на профільному рівні та міського територіального осередку МАН.

Для підтримання іміджу сучасного навчального закладу широко використовувалися інформаційно-комунікаційні технології, функціонує web-сайт БНВО.

Через наполегливу управлінську діяльність, компетентність, професійність, толерантність та взаємоповагу вдалося створити творчий, організований, талановитий колектив педагогів, вихованців та їх батьків, сповнений нових ідей і нестандартного бачення виховного і навчального процесу, який постійно рухається вперед, весь час знаходиться в пошуку нових форм і методів роботи, здатний виконувати поставлені задачі, долати непередбачені перешкоди, прямуючи до головної мети своєї діяльності – виховати успішну особистість.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ІННОВАЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОБЛАСТІ ІЗ РОЗРОБКИ МОДЕЛЕЙ «ШКОЛИ МАЙБУТНЬОГО»

Сиротенко Григорій Олексійович, *методист центру педагогічних інновацій та інформації Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського*

Побудова школи майбутнього – надзвичайно важлива ідея, над розвитком якої постійно працює колектив Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В.Остроградського, зокрема центр педагогічних інновацій та інформації.

Проведено серію семінарів, конференцій (із 2005 року – 13 засідань) для керівників навчальних закладів області, які залучені до інноваційної діяльності із розробки моделей «Школи майбутнього»: «Впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес освітнього закладу як шлях до створення «Школи майбутнього», «Управління процесом упровадження інновацій як фактор створення «Школи майбутнього», «Інноваційні ідеї та технології навчання як основа створення "Школи майбутнього» та ін., на яких сформовано «полтавське рішення» щодо школи майбутнього. Це школа, в якій домінуватиме дух свободи та індивідуальність дитини, з індивідуальним архітектурним рішенням, що і нагадує дітям рідну домівку, комфортну для навчання і позаурочної діяльності. Сучасні технології – органічна частина навчального середовища. Потрібно удосконалити технологічне оснащення, зміст освіти. Зміниться ставлення до учня, до освіти вчителя.

Методичні матеріали, рекомендації зі створення моделей «Школи майбутнього», збірники статей керівників інноваційних навчальних закладів (71 публікація), постійно публікуються у часописі «Постметодика» та в окремих виданнях.

Визначальною рисою пошуку моделі «Школи майбутнього» є вибір найдоцільніших педагогічних інновацій у створенні навчальних закладів, що будуть своєрідним еталоном організації навчально-виховного процесу. Школа має бути своєрідним центром «запитань і відкриттів», «розвитку багатогранного інтелекту», «бізнес-партнерства», «кваліфікованого персоналу», «розвитку творчості», «психологічного комфорту для всіх учасників навчально-виховного процесу»; це заклад освіти, який «постійно навчається» і «постійно розвивається».

Існуючу школу до школи майбутнього будуть наближати такі процеси: вибір та впровадження в практику роботи освітніх закладів найдоцільніших педагогічних інноваційних технологій; розроблення, апробація та виконання інноваційних навчальних планів, програм, запровадження сучасних курсів за вибором, факультативів тощо; виховання різнобічної та гармонійно розвинутої, національно свідомої, високоосвіченої, життєво компетентної, творчої особистості, здатної до саморозвитку та самовдосконалення, готової до життя і праці в інформаційному суспільстві; розробка та впровадження нових сучасних моделей освітнього менеджменту; створення ефективної системи профорієнтаційної роботи з учнями відповідно до вимог сучасних світових економічних відносин; ефективне педагогічне керівництво; вміло організоване навчальне середовище, у якому правила поведінки відпрацьовані спільно з учителями, учнями та адміністрацією.

Які ж параметри моделі Школи Майбутнього (регіональне бачення)

Архітектура. Зовнішній та внутрішній дизайн. Архітектурно та за стилем управління відтворює модель невеликого міста, та/або є «школою-парком».

Міська школа – це школа-комплекс повного циклу, школа районного центру – освітній заклад з розвиненою позашкільною інфраструктурою, сільська школа – освітньо-культурний осередок села у поєднанні з дистанційними формами навчання.

Технічне забезпечення. Відповідно рівню вимог суспільства до кінцевого продукту середньої освіти.

Навчальне середовище. Інформатизоване/мережеве у поєднанні з традиційним.

Мета освіти. Задоволення потреб і запитів безпосередніх учасників навчально-виховного процесу та замовників.

Завдання освіти. Інтелектуальний, фізичний, естетичний, етичний розвиток школяра, що забезпечує набуття необхідних компетентностей.

Управління. Громадсько-державне.

Організація навчально-виховного процесу. Ефективні інноваційні технології, особистісно-орієнтоване, компетентнісно-орієнтоване, професійно-орієнтоване навчання, проблемне, диференційоване навчання

Концептуальні рамки моделі освіти. Демократична гуманістично–особистісна модель.

Зміст освіти. Відповідний громадянському суспільству.

Економічні засади. Державне фінансування; інвестиції.

Домінантні учительські практики. Партнерство, співпраця, сприяння, координування, наукове, в тому числі психологічне дослідження, наставництво, виховання.

Ставлення до учня. Особистісно-орієнтоване.

Навчання учня. Індивідуалізація навчально-виховного процесу.

Освіта вчителя. Протягом життя.

Організація освіти. Рівний доступ до якісної освіти; співуправління, співпраця, залученість зацікавлених сторін.

Роль і місце школи у спільноті. Рівноправний партнер, громадсько-активний член демократичного суспільства.

Безпека школи здоров’язберігаючі технології; безпека життя; психолого-діагностичний супровід

Компетентності. Стандарт ЗСО. Соціальні, загальнокультурні, здоров язберігаючі, морально-етичні.

Під час чергового заняття керівників інноваційних навчальних закладів, які залучені до інноваційної діяльності із розробки моделей «Школи майбутнього» (жовтень 2008 р.)

Фото на згадку біля Художнього музею ім. М. Ярошенка під час чергового заняття керівників інноваційних навчальних закладів області із теми: «Громадсько активна школа як інноваційна модель

На семінарах, конференціях, в часописі інституту «Постметодика» керівникам інноваційних навчальних закладів подаються науково-теоретичні основи створення моделі «Школи майбутнього».

Зокрема у «Постметодиці» № 3, за 2010 рік, вміщено статтю Г.Д Щекатунової, завідувачки лабораторії педагогічних інновацій Інституту педагогіки АПН України «Модель інноваційного навчального

Ми рекомендуємо, щоб кожен загальноосвітній навчальний заклад, який здійснюватиме моделювання і впровадження моделі інноваційної школи, наповнював її базові інваріантні характеристики власним варіативним змістом. На основі інваріантної моделі можливе розроблення варіативних, яке здійснюватиметься шляхом варіативного змістового наповнення інваріантних компонентів.

Таким чином, розроблено варіативні моделі гімназії, ліцею, сільської школи, спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів. Полтавська ЗОШ № 18 впроваджує модель громадсько активної школи, Новоаврамівська гімназії Хорольського району – модель особистісного розвитку школяра, обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей із сільської місцевості ім. А. С. Макаренка, с. Ковалівка Полтавського р-ну реалізував обласний експериментальний проект «Школи майбутнього».

Інноваційний загальноосвітній навчальний заклад має моделюватися як державно-громадський загальноосвітній навчальний заклад, у якому активну роль відіграватиме громадське самоврядування, а саме різноманітні колективні і колегіальні формування вчителів, учнів та їх батьків.

Структурна (інваріантна) модель школи майбутнього складатиметься із шести компонентів: управлінського, концептуального, організаційного, освітнього, соціального партнерства, ресурсного.

Усі компоненти моделі матимуть системоутворювальний характер, кожен компонент буде частково представлений в інших компонентах моделі взаємопов'язаний із ними.

Концептуальний компонент включає систему стратегічних орієнтирів, цілей, програм і планів школи, які визначають місію загальноосвітнього навчального закладу, принципи його становлення і розвитку, мету та завдання, пріоритетні напрями освітньої та соціальної діяльності.

У ньому узагальнено і систематизовано сукупність найважливіших стратегічних рішень, які визначають розвиток та функціонування школи протягом тривалого періоду часу.

Ідеї та цілі, закладені в концептуальному компоненті, породжені найсуттєвішими соціальними та педагогічними умовами життєдіяльності школи, які визначають її призначення, роль і місце у соціальному та освітньому просторі. Тому вони мають найбільш стійкий характер.

Управлінський компонент. Управління школою майбутнього – це процес, який забезпечує прийняття і впровадження стратегічних (концептуальних) і тактичних (поточних) рішень, які забезпечують оптимальне функціонування та цілеспрямований розвиток школи.

Процес управління школою майбутнього має державно-громадський характер; передбачає дієве самоврядування, участь громадськості у прийнятті та виконанні управлінських рішень.

Самоврядування та самоорганізація у школі майбутнього – це участь учнів, батьків, педагогів, громадськості у прийнятті важливих управлінських рішень; прийняття та реалізація рішень на місцях у межах компетенції органів самоврядування; участь громадськості та батьків в управлінні школою.

Організаційний компонент визначає структурно-функціональні характеристики моделі школи.

Його важливість обумовлено:

– реформуванням традиційних і введенням нових структурних підрозділів школи задля реалізації цілей і завдань інноваційного розвитку, забезпечення належної якості середньої освіти;

– створенням шкільних центрів і служб, які сприятимуть ефективнішому проведенню інноваційної освітньої діяльності (наприклад, центр моніторингу якості освіти, центр інформаційного забезпечення і супроводу проектної діяльності, соціальна служба тощо);

– закріпленням нової організаційної структури рівнів освіти, відповідної типу навчального закладу;

– переосмисленням традиційних і визначенням нових, інноваційних функцій загальноосвітнього навчального закладу (наприклад, функція початкової професійної підготовки; соціального партнерства; захисна; адаптаційна; регулятивна; рекреаційно-валеологічна тощо);

– закріпленням інноваційних функцій за традиційними структурними підрозділами (наприклад, забезпечення пошуку і збереження електронних документів бібліотекою, застосування матеріально-технічної бази спортивної зали для оздоровлення учнів у позаурочний час тощо);

– гнучкістю організаційної структури, її відповідністю цілям і завданням Концепції і Програми розвитку школи.

Освітній компонент визначає освітню діяльність школи, навчально-виховний процес у ній.

Інноваційна спрямованість освітнього компонента полягає в:

– переході на концептуальний рівень освітньої діяльності;

– стратегічному програмуванні і плануванні інноваційного розвитку освітньої діяльності (шляхом запровадження освітньої програми);

– забезпеченні освітньою програмою комплексності інноваційного розвитку з усіх напрямів освітньої роботи ЗНЗ (навчальної, виховної, соціально-педагогічної, психолого-педагогічної, профорієнтаційної; середньої і додаткової освіти та допрофесійної і професійної підготовки);

– розробленні і затвердженні освітньої програми за участі педагогічного колективу, ради батьків, учнівського самоврядування, піклувальної ради; консультуванні з представниками громадськості і роботодавців, ВНЗ регіону;

– системності (змістовий аспект) і комплексності (технологічний аспект) в упровадженні педагогічних інновацій, які розробляються у загальноосвітньому навчальному закладі; освітня програма передбачає і деталізує необхідне науково-методичне, методичне, кадрове, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення інноваційної освітньої діяльності;

– прогнозуванні, програмуванні і плануванні здобуття ресурсів (людських, методичних, матеріально-технічних тощо), необхідних для впровадження інноваційної освітньої діяльності;

– реальній індивідуалізації і персоналізації навчання (шляхом збільшення регіонального і шкільного компонентів навчального плану школи, індивідуальних навчальних планів);

– компетентнісному підходу до змісту й організації навчання;

– застосуванні інноваційних методик, методів і технологій навчання

(наприклад, дистанційного навчання);

– професійній орієнтації, допрофесійній підготовці, виробничій практиці,

інтеграції середньої і професійної освіти тощо.

Освітній компонент включає освітню програму навчального закладу, навчальний план та план виховної роботи, навчальні програми, профільні та елективні курси, колективну творчу діяльність, позакласну та позашкільну роботу.

Компонент соціального партнерства – передбачає співпрацю з державними, приватними (комерційними),громадськими організаціями, представниками батьківського активу та громадськості.

Соціальне партнерство у межах загальноосвітнього навчального закладу має забезпечити взаємоузгодження освітніх та соціально-економічних інтересів, носіями яких є, з одного боку, державні організації, підприємства (підприємці) та громадські організації, місцева громада, а з іншого – школа, яка представляє інтереси учнів та вчителів.

Найбільшу користь від соціального партнерства має школа, яка отримує доступ до необхідних для неї ресурсів – фінансових, кадрових, матеріально-технічних, інформаційних. Соціальне партнерство школи позитивно позначається і на місцевій громаді, адже переважна більшість учнів

будь-якої школи – це представники громади, у якій вона розташована. Якісна освіта учнів – це запорука соціального успіху та матеріального добробуту випускників, від якого залежить благополуччя громади.

Крім того, соціальне благополуччя учнів та випускників – це соціальне благополуччя громади. Нарешті, витрати підприємств (підприємців), понесені ними у процесі соціального партнерства, повертаються до них у вигляді кваліфікованих працівників, які навчалися у школі.

Підприємство отримує можливість генерувати професійний потенціал, впливати на якість та зміст допрофесійної та початкової професійної підготовки своїх майбутніх працівників ще в школі, формувати свій кадровий резерв. Учні отримають можливість проходити виробничу практику, реалізовувати учнівські проекти із застосуванням необхідної матеріально-технічної бази.

Соціальне партнерство школи та громади передбачає участь учнів та працівників школи у вирішенні посильних соціальних проблем громади. Соціальне партнерство школи майбутнього та громадських, благодійних організацій полягатиме у реалізації спільних програм та проектів.

Соціальне партнерство школи майбутнього та підприємств (установ, організацій) передбачатиме отримання спонсорської (меценатської, шефської) допомоги, можливості проходити виробничу практику, створювати умови для профорієнтації, визначати перспективи для працевлаштування учнів.

Ресурсний компонент включає людські, технологічні, матеріально-технічні та фінансові ресурси, які наявні або необхідні для школи.

Інноваційний характер ресурсного компоненту зумовлено:

- стратегічним прогнозуванням потреб у ресурсах, стратегічним програмуванням розвитку ресурсної бази;
- розумінням педагогічного персоналу як найважливішого ресурсу, який виробляє (володіє) другий за значущістю ресурс розвитку школи – інноваційні методики і технології;
- створенням і застосуванням новітніх форм підготовки педагогічних працівників до інноваційної освітньої діяльності;
- інтенсивнішим використанням ресурсів школи („школа повного дня”, у якій проводиться культурно-дозвільнева робота, надаються додаткові освітні послуги (у т. ч. дорослим);
- створення банку інноваційних технологій і методичних розробок вчителів школи;
- залучення компетентних батьків і представників громадськості для фахового надання освітніх послуг;
- залученням фахівців (працівників) і ресурсної бази підприємств і організацій соціальних-партнерів для вирішення навчально-виховних завдань;
- організацією цілеспрямованого пошуку фінансових і матеріально-технічних ресурсів;
- створенням власної навчально-виробничої бази.

Розвиток та функціонування ресурсної бази школи здійснюється шляхом прийняття та виконання відповідних управлінських рішень, які закріплено у концепції та програмі розвитку школи, планах розвитку ресурсної бази (людських, інформаційних, методичних, фінансових та матеріально-технічних ресурсів).

Досить упевнено в області йде до параметрів Школи Майбутнього (регіональне бачення) обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А.С. Макаренка (с. Ковалівка, директор Шульга В.І.) на базі якого завершилася обласна програми «Пілотний проект «Школа майбутнього» на 2006-2012 рр.»

Педагогічний колектив обласного ліцею-інтернату для обдарованих дітей із сільської місцевості імені А.С. Макаренка, виконуючи обласну програму «Пілотний проект «Школа майбутнього» на 2006-2012 рр.», за підтримки обласної ради, отримав на її реалізацію 3 мільйони гривень із запланованих 12 мільйонів гривень.

У навчальному закладі обладнано 19 сучасних навчальних кімнат, 7 з них мають інтерактивні дошки, 12 – мультимедійні проектори, 6 мають змогу приймати канали супутникового телезв’язку.

У навчальному процесі використовується 66 комп’ютерів, 8 ноутбуків, 6 телевізорів із комп’ютерами чи DVD-плеєрами. Робоче місце кожного із 32 учителів обладнано комп’ютером. Забезпечення навчального процесу комп’ютерами високе (з розрахунку 1 ПК на 2 учні 7 – 11 класів).

У ліцеї-інтернаті – 257 учнів, вчителів – 32 (10 вчителів мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст», 5 – «спеціаліст другої категорії», 9 – «спеціаліст першої категорії», 8 – «спеціаліст вищої категорії». Звання «Заслужений учитель України» має 1 педагог, за успіхи та сумлінну працю значком «Відмінник освіти УРСР» нагороджені 2 педагоги, значком «Відмінник освіти України» – 2, нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України Антон Макаренко» та «Василь Сухомлинський – 2, грамотами Міністерства освіти і науки України – 8 педагогів.

Із метою підвищення професійної компетентності педагогічних працівників у закладі використовуються різні форми науково-методичної роботи: методоб’єднання учителів початкових класів та вихователів, кафедри природничо-математичних, філологічних і суспільно-гуманітарних дисциплін, клуб класних керівників «Творчість», творчі групи вчителів.

Педагогічний колектив закладу у навчально-виховному процесі використовує інноваційні інтерактивні технології, особистісно-орієнтовані методики, новітні інформаційні, проектні технології, укрупнене структурування навчального матеріалу, проблемне навчання, рівневу диференціацію тощо. Учителі іноземних мов поєднують традиційні та нетрадиційні методи навчання, залучають кожного учня до мовленнєвої діяльності через дискусію, діалог, ділову або рольову гру, навчальне співробітництво та інші активні та інтерактивні вправи.

Упродовж роботи за пілотним проектом, починаючи з 2006 року, половина учасників обласного етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад здобуває призові місця.

У обласних конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН упродовж роботи за пілотним проектом, починаючи з 2006 року, взяв участь 91 ліцеїст, із них переможцями стали 70, а перші місця посіли 13 учнів. 5 років поспіль юні науковці ліцею на Всеукраїнському етапі конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН у Києві здобули одне перше, два других і три третіх місця. Майже 100% випускників ліцею успішно вступають і навчаються у вузах країни.

Учнівське наукове товариство ліцею «Потенціал» на Всеукраїнському відкритому конкурсі на кращу модель наукового товариства учнів Малої академії наук України у 2010 році нагороджене дипломом ІІ ступеня.

ПОІППО постійно здійснював науково-методичне забезпечення обласної програми у ліцеї. Педагогічному колективу ліцею-інтернату на допомогу з науково-методичного забезпечення удосконалення навчально-виховного процесу були надані напрацювання ПОІППО у рамках українсько-нідерландському проекті проекту «Громадські платформи освітніх реформ в Україні» (2007-2009 рр.), спрямованого на розвиток шкіл майбутнього: 29 різних узагальнених матеріалів – брошур, книг, повідомлень, аналізів, рекомендацій, статей тощо (загалом 878 сторінок). Крім того, ПОІППО залучив директора Шульгу В.І. до участі в проекті.

Вчителі ліцею діляться постійно своїм досвідом на сторінках педагогічних видань. Упродовж 2006-2012 років педагогічними працівниками закладу надруковано 52 статті у фахових журналах, науково-методичних та науково-практичних збірниках. У закладі випускається методичний журналу «Учитель», бюлетень для батьків «Родина» та ін.

Новітні інформаційні технології активно запроваджуються у навчально-виховний процес закладу, учителями підготовлено більше 20 електронних засобів навчання.

Щорічно педагогічний колектив проводить близько десяти різних методичних заходів. Всього ліцеєм проведено за 6 років (2006-2012) більше 60 різноманітних акцій, в яких взяло участь 1800 педагогічних працівників області, 600 із інших областей.

Внаслідок такої проведеної діяльності Полтавська модель Школи майбутнього пройшла апробацію у ході виконання обласної програми «Пілотний проект «Школа майбутнього» на 2006-2012 рр.».

Варта уваги і діяльність Великобудищанської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів Гадяцького району (директор – Геращенко О. В.), на базі якої 11 квітня 2013 року проведено обласний семінар директорів інноваційних навчальних закладів з теми «Залучення позабюджетних коштів для зміцнення матеріально-технічної бази та інноваційного розвитку школи».

Педагогічному колективу цього закладу вдалося добитися вагомих успіхів. У 2012 році залучення позабюджетних коштів сягнуло 586 тис. грн. Сьогодні школа обробляє, відповідно до сільськогосподарського профілю, 167 га землі, хоча в школі навчається всього 101 учень. Все це стало можливим внаслідок реалізації учителями дослідницької стратегії навчання та створення в школі сприятливого навчального середовища. У навчальному закладі – сучасні навчальні кабінети, комп'ютерний клас, бібліотека, музей, навчально-дослідні ділянки, подвір'я зі стадіоном, баскетбольним та волейбольним майданчиком, спортзалом, майстернею, стадіоном, с/г машинами (8 тракторів, 5 автомобілів, комбайн «Нива»), географічним майданчиком, зоною відпочинку, класом механізації і автосправи. Слід наголосити на те, що в школі успішно використовують навчально-виховну систему, що базується на ідеях А. Макаренка: праця школярів організована як цілком серйозне виробництво, метою діяльності якого є створення реальної продукції.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМНОСТІ ТА ГНУЧКОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гнатюк Іван Гурійович, *директор Здолбунівської гімназії*
Здолбунівської районної ради Рівненської області

Успішність інноваційної діяльності у сфері управління навчальним закладом на сучасному етапі залежить від використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) як освітньої інновації, що вимагає створення та реалізації комплексної автоматизації інформаційних потоків закладу у полі єдиного інформаційного простору, користувачами якого є всі учасники навчально-виховного процесу.

Функціонування єдиного інформаційного простору реалізує на високому рівні головне завдання школи – створення умов для розвитку компетентностей дитини, її повноцінного інтелектуального, творчого, морального і фізичного розвитку. Широкий спектр комунікаційних і комп'ютерних технологій відкриває можливості для створення віртуальних класів, лабораторій, розвитку комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища з можливістю реалізації інклюзивної та дистанційної освіти, що дозволить дітям навчатися за індивідуальною формою, здобувати якісну освіту та бути конкурентоспроможними на ринку праці. Використання мережевих технологій виводить на новий рівень співпрацю з батьками та громадськістю, що забезпечує моніторинг якості освітніх послуг Здолбунівської гімназії. Поєднуючи педагогічні інструменти,

до складу яких входять інтерактив, мультимедіа, моделінг, комунікативність, електронні засоби набувають нових інноваційних якостей.

Ідеальна модель реалізації можливостей ІКТ в управлінській практиці стикається з рядом проблем, таких як:

- формування базових навичок у галузі ІКТ у всіх учасників навчально-виховного процесу;
- готовність працівників управлінської ланки до застосування ІКТ;
- розробка нових принципів організації навчального процесу;
- розробка документації в електронній формі;
- створення апаратної та електронної інфраструктури.

Потреба в цілісному програмно-апаратному комплексі, що дозволяє задовольнити як поточні, так і стратегічні завдання в опрацюванні даних в управлінні та навчально-виховному процесі, зумовила впровадження та реалізацію Програми розвитку інформаційних технологій у Здолбунівській гімназії на 2010-2012 рр., затвердженої 15.03.2010 р. на засіданні педагогічної ради. Метою програми стало створення єдиного інформаційного середовища гімназії, яке охоплює управлінську діяльність, організацію навчально-виховного процесу, навчально-методичне забезпечення, матеріальну базу, роботу з громадськістю.

Завдяки реалізації програми в навчальному просторі вдалось сформувати засоби ІКТ у сфері управління, складовими якої є технічне, програмне, інформаційне, організаційне та методичне забезпечення.

Технічне забезпечення ІКТ ґрунтується на наявності обладнання для підтримки комунікаційної мережі, комп'ютерної конфігурації 10+1 (десять комп'ютерів для учнів та один для вчителя), другий – техніки та оргтехніки.

У навчальному закладі діє два кабінети інформатики із загальною кількістю 20 комп'ютерів: один комп'ютерний клас конфігурації 8+1 (вісім комп'ютерів для учнів та один для вчителя).

Одним із пріоритетних напрямків реалізації програми розвитку інформаційного середовища гімназії стало покращення якості доступу до глобальної мережі Інтернет. У 2011 р. навчальний заклад приєднано до волоконно-оптичної виділеної лінії. Підключення до мережі Інтернет здійснюється по двох каналах. Відповідно один канал зі швидкістю 10Mb/c використовується для локальної мережі Інтернет, другий зі швидкістю 8Mb/c використовується для роботи виділеного сервера з ПЗ «Net-школа». Локальна мережа з можливістю підключення до глобальної мережі забезпечується кабельною лінією та бездротовим радіозв'язком передачі даних Wi-Fi. Кабельна лінія побудована на основі мережної технології Fast Ethernet, яка забезпечує швидкість передачі даних 100Мбіт/с та з'єднує 2 кабінети інформатики, кабінет біології, бібліотеку, методичний кабінет, учительську, бухгалтерію, кабінет директора та окремо виділений комп'ютерний сервер з ПЗ «Net-школа».

Із метою організації точки доступу до Інтернету з будь-якого місця гімназії за технологією WI-FI використовуються роутери, які забезпечують швидкість бездротової передачі даних до 300Мбіт/с і надають всі переваги бездротового стандарту.

Технічне забезпечення навчального закладу дозволяє сформувати електронну платформу програмних засобів, які розв'язують задачі управлінського характеру та є складовими єдиного інформаційного простору гімназії.

Інформаційна система «Net Школа Україна» є основним програмним засобом ІКТ, який формує в межах гімназії єдиний інформаційний простір.

Застосування ІКТ у системі управління освітнім закладом є особливо необхідним, оскільки саме від правильності та своєчасності управлінських рішень залежить ефективність навчання. Таким кроком удосконалення системи управління гімназією є впровадження у 2011 р. новітньої інформаційної системи «Net Школа Україна», яка адаптована для України творчою групою О.Єльникової.

«Net Школа Україна» установлена на одному комп'ютері (сервері), з інших комп'ютерів у систему можна зайти через браузер, наприклад, через Internet Explorer. Обмін даними відбувається через Інтернет.

Вхід з Інтернету через сайти гімназії www.zdsova.at.ua, www.gymnasia.rv.ua або за прямим гіперпосиланням дає змогу батькам із домашніх комп'ютерів переглядати інформацію про своїх дітей або приймати SMS-повідомлення від класного керівника. Система об'єднує всіх учасників навчального процесу.

Система забезпечує формування необхідної звітності: адміністративної, підсумків успішності та відвідування навчальних занять.

У гімназії використовують такі можливості «Net Школа України»:

Для адміністрації - оперативне отримання й узагальнення інформації про навчальний процес для прийняття управлінських рішень; створення і підтримка шкільного документообігу; створення автоматизованої бази даних для оперативних звітів; моніторинг руху учнівського контингенту; ведення алфавітних книг, особових справ співробітників та учнів; створення і контроль виконання розкладу уроків, плану гімназійних і класних заходів; моніторинг динаміки успішності учнів; конструювання власних звітів педагогічних працівників та адміністрації.

Програма створює єдине інформаційне середовище в межах гімназії, що покращує взаєморозуміння і співробітництво між усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Доповненням до інформаційної системи «Net Школа Україна» є інші ПЗ, які використовуються для: моніторингу діяльності вчителя (ПЗ РЕЙТИНГ); формування розкладу навчальних занять (ПЗ Ректор); документообігу (ПЗ Net Speakerphone); бухгалтерського обліку (1С-Бухгалтерія); проведення навчального-виховного процесу (освітні проекти, педагогічні програмні засоби (ППЗ), електронна бібліотека);

використання Інтернет-комунікацій (сайти гімназії www.gymnasia.rv.ua, zdsova.at.ua, інтернет-форуми, веб-сервіси, мережеві спільноти, онлайн-бібліотеки, освітні сайти).

Оскільки професія педагога є соціально орієнтованою, його діяльність не обмежується вимогами навчальної програми з предмета, а тому актуальним є створення системи моніторингу освітньої діяльності вчителя (ведення шкільної документації, виконавська дисципліна, результативність навчання учнів, робота з обдарованими дітьми, участь у позашкільних заходах та ін.). Сьогодні існує багато різноманітних підходів до визначення рівня професійної діяльності вчителя, розробляються різноманітні системи моніторингу, моделі професійної діяльності та ін. Однією з найцікавіших є кваліметричні моделі професійної діяльності вчителя ЗНЗ, розроблені за методикою доктора педагогічних наук, професора Г.Єльникової.

Розробляючи власну систему моніторингу, ми використали окремі ідеї вже існуючих моделей (наприклад, визначення факторів вагомості методом Делфі) й адаптували їх до особливостей нашого навчального закладу, створили власний програмний засіб з робочою назвою «Рейтинг» та механізмом автоматичного розподілу матеріального стимулювання праці вчителя за результатами професійної діяльності.

Метою створення програми є проведення комплексного моніторингу освітньої діяльності вчителя та стимулювання росту його професійної компетентності.

Управління проектом здійснюється через організацію роботи творчої групи з числа найбільш досвідчених, активних, креативних педагогів, яка здійснює розробку факторів і критеріїв моніторингу освітньої діяльності, покладених в основу рейтингової системи.

Поєднання в системі моніторингу оцінки діяльності вчителя з боку адміністрації та самооцінки (шляхом анкетування) забезпечує ефективний механізм формування бази даних «Учитель».

Із метою визначення пріоритету та важливості в діяльності вчителя вищенаведених факторів, членами творчої групи було проведено анкетування вчителів з використанням методу Делфі.

Метод Делфі:

- дослідницький метод, у результаті якого узгоджена точка зору досягається за рахунок консультацій з експертами (у цьому випадку з учителями);
- суть цього методу в тому, щоб за допомогою серії послідовних кроків (опитувань та ін.) досягти максимального консенсусу при визначенні оптимального рішення;
- дозволяє уникнути відкритих зіткнень між носіями протилежних позицій, пристосування до думки більшості.

Учителям було запропоновано оцінити 15 факторів за вагомістю в їх особистій професійній діяльності: 15 балів – найвагоміший, 1 бал – найменш вагомий. За результатами анкетування було визначено коефіцієнт вагомості кожного фактору в діяльності колективу та покладено в основу моніторингової системи.

За результатами анкетування вчителя та оцінки його діяльності адміністрацією, згідно факторів і критеріїв моніторингу визначається сума набраних балів учителем за навчальний рік із урахуванням факторів вагомості. Наприклад, якщо в учителя три учні стали призерами ІІ етапу Всеукраїнських олімпіад із базових дисциплін, а один учень призером ІІІ етапу, то сума його балів за цим фактором визначається наступним чином: (5 балів х 3 призери) + 10 балів (один призер) х 0,08 (Кваг) = 2 бали. Загальна сума балів з усіх 15 факторів визначає рейтинг учителя за підсумками навчального року та його внесок у загальний результат діяльності гімназії.

Розроблений на основі моніторингу програмний засіб дозволяє в залежності від внеску кожного педагога автоматично визначати частку його грошової винагороди чи премії, у залежності від суми коштів, передбачених у навчальному закладі на матеріальне заохочення працівників.

Із метою апробації на практиці розроблених творчою групою підходів до визначення ефективності освітньої діяльності вчителя, теоретичні напрацювання були розглянуті та підтримані педагогами на засіданні педагогічної ради та погоджені з профспілковим комітетом гімназії.

Програмний засіб, розроблений на основі системи моніторингу діяльності вчителя, отримав робочу назву «Рейтинг». Він представляє собою головне вікно, з якого можна отримати доступ до інших частин програми. Програма має декілька додаткових вікон.

Результати реалізованого проекту:

Використання програмного засобу забезпечує вирішення наступних завдань: отримання повної, всебічної інформації про освітню діяльність учителя та її результативність; формування бази даних про результативність освітньої діяльності у міжатестаційний період; визначення рейтингу вчителя за результатами навчального року; справедливий розподіл матеріального стимулювання праці вчителя (грошова винагорода, преміювання) згідно індивідуального рейтингу за підсумками навчального року.

Труднощі, які виникли в процесі реалізації: психологічна неготовність учителя до сприйняття результатів комплексного моніторингу; великі затрати часу на розроблення власного програмного засобу та необхідність його подальшого вдосконалення.

Перспективи подальшої реалізації передбачають: формування в розробленому програмному засобі бази даних про кожного вчителя та результативність його діяльності в міжатестаційний період; необхідність коригування факторів і критеріїв здійснення моніторингу.

Програмний засіб «Ректор» дозволяє складати розклад в автоматичному, напівавтоматичному та ручному режимі. Програма має модуль перевірки складеного розкладу на відповідність усім вимогам до

нього. При складанні розкладу програма підбирає кабінети, враховуючи їх вміст та порівнюючи його з кількістю учнів у класі; розділяє клас на групи та розводить їх у різні кабінети до різних учителів; складає зручний розклад для кожного вчителя; підбирає необхідну кількість методичних днів; зводить паралелі в один день; забезпечує мінімальну кількість «вікон».

Налаштування параметрів дозволяють користувачеві управляти якістю розкладу: відслідковувати санітарні норми під час складання розкладу, вести порівняння розкладу з навчальним планом та коригувати розбіжності, перевіряти розклад на відповідність усім вимогам.

Основні можливості програмного засобу «Net Speakerphone» полягають в обміні повідомленнями, файлами та забезпечують голосове спілкування. Крім того, забезпечується передача вмісту буфера обміну, анімовані смайли. Крім низьких вимог до ресурсів комп'ютера і мережі, «Net Speakerphone» має можливість передачі папок зі збереженням їх структури, передачі файлів одночасно декільком клієнтам. При передачі файлів можливе відновлення (довантаження) з перерваного місця. Програмний засіб містить голосовий автовідповідач, автоматичне шифрування пакетів текстових повідомлень (anti-snif), призначення звукових клавіш для груп клієнтів. Програма «Net Speakerphone» встановлена на кожному ПК гімназії і слугує надійним засобом електронного документообігу та спілкування в локальній мережі як між адміністрацією гімназії, так і між учителями інформатики та учнями.

Використання наявних засобів ІКТ, запровадження інноваційних освітніх технологій організації навчально-виховного процесу неможливе без оволодіння всіма вчителями та адміністрацією навчального закладу основними навичками роботи з прикладним програмним забезпеченням загального призначення та використання ТЗН. Із цією метою вчителями інформатики проведено навчальні курси з основ інформатики та залучено усіх працівників до участі в реалізації Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків». Підготовка вчителів за програмою «Цифрові технології» проводилась у рамках сумісної програми «Партнерство в навчанні» профільного міністерства і корпорації «Майкрософт Україна» з метою підвищення комп'ютерної грамотності вчителів і ефективного використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Учителі-предметники та адміністрація гімназії пройшли навчання та успішно склали тест, отримали сертифікат міжнародного зразка, який засвідчив певний рівень володіння ІКТ.

На сучасному етапі Здолбунівська гімназія бере участь у Програмі інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів «Школи-новатори». Метою участі у проекті є створення власної моделі інноваційного розвитку гімназії, що дозволить підвищити рівень інноваційного розвитку та оптимізувати процес навчання з урахуванням сучасних світових тенденцій і перспектив розвитку інформаційного суспільства, сформувати уміння і навички, необхідні учням для життя у XXI столітті, створити необхідні передумови для підвищення ефективності та якості освіти.

На регіональному рівні наш заклад веде активну роботу щодо залучення працівників гімназії до мережевої спільноти освітян на порталі «Освіта Рівненщини» – http:www.rivneosvita.org.ua, який діє під егідою управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації та Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Структурними компонентами загальної інформаційної системи гімназії є Web-сайти гімназії www.gymnasia.rv.ua, www.zdsova.at.ua.

Створення та функціонування сайтів гімназії розглядається як механізм інтеграції навчального закладу до глобального веб-простору. Метою діяльності сайтів є створення умов для мережевої взаємодії всіх учасників освітнього процесу: адміністрації, педагогів, учнів, батьків, випускників, громадських організацій і зацікавлених осіб, стимулювання творчої активності вчителів та учнів, підвищення ролі інформатизації освіти, організація навчання з використанням мережевих освітніх ресурсів.

Поточним завданням із розвитку засобів ІКТ у нашому навчальному закладі є реалізація проекту нового сайту гімназії на базі CMS Goomla (доменне ім'я zdsova.rv.ua) із встановленням платформи для здійснення дистанційного навчання – Moodle, що створить умови для успішної організації навчально-виховного процесу шляхом модернізації методичної роботи, переорієнтації вчителів на нову особистісно зорієнтовану філософію в роботі з учнями та сприятиме соціалізації дітей з особливими потребами.

ОСВІТА ПОЛТАВЩИНИ – НАЗУСТРІЧ ДІТЯМ (УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОБЛАСТІ)

Калініченко Ірина Олександрівна, *методист відділу дошкільної, початкової та спеціальної освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського Полтавської області*

Сьогодні в Україні дуже важливою є проблема освіти дітей із порушеннями психофізичного розвитку. У зв'язку з цим широкого поширення набуває інклюзивна освіта, яка передбачає, що діти з особливими потребами відвідують звичайний дошкільний заклад, школу, навчаються і виховуються разом зі своїми ровесниками.

Полтавська область є однією з перших в Україні, яка згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 10.08.2001 р. № 586 долучилася до проведення Всеукраїнського науково-педагогічного експерименту «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». Статус експериментального майданчика, серед 27 освітніх закладів України, отримали СНВК № 26 «Перші кроки» м. Полтава, Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 34 та СНВК № 45 м. Полтава. З метою підтримки запровадження наступного етапу даного експерименту, спрямованого на розроблення науково-методологічних засад інклюзивного навчання дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, наказом Міністерства освіти і науки України від 01.12.2008р. № 1087 було започатковано проведення науково-педагогічного експерименту "Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, шляхом запровадження їх інклюзивного навчання" на 2008-2013 роки.

Статус експериментального закладу всеукраїнського рівня, крім трьох названих закладів області, отримала Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 18.

Запровадження інклюзивної практики у СНВК № 45

Полтавський спеціалізований навчально-виховний комплекс № 45 перебуває на шляху розвитку інклюзивної освіти в Україні з 2001 року. Діти з особливими потребами навчаються в групах та класах загального розвитку. В комплексі створено всі умови для розвитку творчих здібностей дітей та учнів. Одним з пріоритетних напрямків роботи закладу є організація тісної співпраці з батьками.

У закладі працює дошкільна ланка (8 груп) та класи початкової школи (4 класи).

У закладі створено команду педагогів-однодумців, які переконані в необхідності інклюзивного навчання для всіх дітей. Серед них практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-логопед. Для забезпечення належного медичного обслуговування працюють лікар, старша медсестра, масажист. З 2004 року заклад отримав статус спеціалізованого з поглибленим вивченням англійської мови. Всі педагогічні працівники мають відповідну базову освіту.

Навчальний заклад розробив основні підходи до створення й розвитку інклюзивного навчального середовища, які реалізуються у рамках чотирьох взаємопов'язаних напрямків, а саме :

- розв'язання організаційних питань;
- вироблення загальних принципів інклюзивного навчання в закладі;
- запровадження інклюзивної практики;
- робота з батьками.

Напрямок розв'язання організаційних питань у нашому закладі – це створення колективу, який поділяє ідеї співробітництва, стимулює розвиток усіх своїх учасників, колективу, в якому цінність кожного є основою спільних досягнень.

Напрямок вироблення загальних принципів інклюзивного навчання в закладі – включення кожної дитини у навчально-виховний процес та всіх членів колективу у роботу з першого дня перебування дитини в закладі.

Щодо запровадження інклюзивної практики, то це вироблення моделі командної роботи, пошук ефективних засобів, методів та прийомів щодо включення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх груп та класів. Робота з батьками була однією з найголовніших. Усім дітям потрібна підтримка батьків, а діти з ООП потребують ще більшого залучення батьків і не тільки на початкових етапах навчання, а й протягом всього перебування в дошкільній ланці та у шкільному житі. Чому батьки докладають всіляких зусиль для того, щоб дитина відвідувала масовий (загальний) навчальний заклад, а не спеціальний? Їм зручне місце розташування закладу – поблизу домівки, дитина не відривається від сім`ї, друзів, оточення люблячих батьків та родичів. А ще у нашому закладі дитина перебуває в середовищі однолітків з правильно розвиненим мовленням, гарним рівнем інтелекту. Тому розвиток таких дітей не гальмується, а навпаки прогресує.

Спеціалізований навчально-виховний комплекс №26 «Перші кроки»

На базі СНВК № 26 «Перші кроки» працює тренінговий центр для підготовки педагогів області до впровадження інклюзивного навчання та ресурсний центр для батьків. В цьому закладі 34 дитини із особливими освітніми потребами (ООП) інтегровано у загальноосвітнє навчальне середовище, так у СНВК № 45 – 16 дітей, в загальноосвітніх школах № 18 – 17 учнів, № 34 – 13 учнів. В інклюзивних класах даних навчальних закладів найбільше навчається дітей з тяжкими порушеннями мови, розумово відсталих, зі зниженим зором, зі зниженим слухом, з порушеннями емоційно-вольової сфери та іншими видами порушень здоров'я.

Педагоги закладу опрацювали «Індекс інклюзії», за результатами самоаналізу відзначили, що в своїй роботі широко використовують ритуали привітання учнів і працівників, методи кооперативного навчання, розроблені заходи щодо підтримки позитивної поведінки.

«Індекс інклюзії» – це набір практичних матеріалів, використання яких сприяє розвитку навчальних закладів в напрямі інклюзії.

Звичайно, що матеріали «Індексу інклюзії» не є єдиними – існують також індикатори інклюзивної освіти для Європи, розроблені Європейською агенцією розвитку освіти для осіб з особливими потребами та інші. Цінність даних матеріалів у тому, що кожен навчальний заклад може адаптувати їх до власних потреб і особливостей своєї діяльності; у підході, який передбачає максимальну участь усіх учасників навчально-

виховного процесу – від найменших дітей у дитячому садку, до учнів у загальноосвітньому та професійно-технічному закладі, педагогів, батьків, інших членів місцевих громад.

Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №18

Громадсько активна школа № 18 працює в експерименті з інклюзивного навчання з 2008 року. У закладі вісім учнів з особливими освітніми потребами які навчаються в рамках інклюзії. Школа працюємо за принципом рівності, як основи психологічної моделі інклюзивного навчання. Усі діти є рівними, незалежно від їхніх особливостей: фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних, мовних. Інклюзивна освіта передбачає перш за все формування нової філософії суспільства щодо позитивного ставлення до дітей з порушеннями психофізичного розвитку та інвалідністю. Перші кроки в цьому напрямку дають сподівання на те, що в майбутньому практичне впровадження інклюзивної освіти отримає розвиток.

З метою забезпечення батьків інформаційною підтримкою, задоволення їхнього професійного росту у відстоюванні прав та інтересів дітей з особливими освітніми потребами на базі нашої школи як осередку розвитку громади у жовтні 2011 року створено «Ресурсний центр для батьків учнів та мешканців громади».

Мета центру: надання професійної, кваліфікованої, консультативної допомоги фахівцями центру батькам дітей з особливими потребами, учням громадсько активної школи, мешканцям громади та молодим сім'ям.

Завдання центру: надання кваліфікованої соціально-психологічної допомоги батькам, учням та мешканцям громади; психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами; створення батьківських груп підтримки; забезпечення позитивної командної взаємодії; допомога молодим сім'ям у вихованні дитини.

Функції: надати можливість батькам та мешканцям громади активно використовувати відео, Інтернет-ресурси; забезпечити співпрацю спеціалістів центру з батьками та мешканцями громади; можливість отримати інформацію щодо функціонування державних та недержавних установ (послуги, які можна отримати); постійний обмін інформацією між Ресурсним центром, батьками та мешканцями громади.

Напрями діяльності: різнопланова просвіта батьків, учнів та мешканців громади; психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами (цілісна діяльність команди спеціалістів: вчителі, практичний психолог, соціальний педагог, логопед, медпрацівник, батьки та ін. фахівці); психологічне консультування.

Спеціалісти: практичний психолог, соціальний педагог, логопед, медичний працівник.

Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 34

Основними завданнями інклюзивного навчання в закладі є: інтеграція дітей з особливими потребами в активне життя суспільства; здобуття дітьми з порушеннями психофізичного розвитку освіти відповідного рівня у середовищі здорових однолітків згідно з Державним стандартом загальної середньої освіти; забезпечення різнобічного розвитку дітей, реалізація їхніх здібностей; створення позитивного мікроклімату у класах, де навчаються діти з обмеженими можливостями здоров'я; формування активного міжособистісного спілкування таких дітей з іншими учнями; забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей; надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, та їхнє залучення до розроблення індивідуальних навчальних планів .

Для успішної інтеграції дитини з обмеженими можливостями здоров'я в систему загальноосвітньої школи відповідно до нормативних документів було організовано психолого-педагогічну, соціально-психологічну просвіту педагогічного, батьківського та учнівського колективів закладу. Педагогічний персонал закладу пройшов спеціальне навчання у формі семінарів, тренінгів, конференцій, які було організовано Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» та спрямовано на зміну у педагогічних працівників закладу негативних соціальних настанов та стереотипів щодо дітей з проблемами розвитку, організацію якісного навчання дітей з вадами психофізичного розвитку, визнання і врахування різноманітних потреб учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання, розроблення відповідних навчальних та індивідуальних планів, запровадження організаційних заходів, використання ресурсів і партнерських зв'язків із громадою тощо.

З 1 вересня 2011 року на базі Полтавської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 19 створено інклюзивні класи для дітей з особливими освітніми потребами.

Для безперешкодного доступу учнів до школи споруджено пандус. Розроблено проектно-кошторисну документацію будівництва ліфта-підйомника. Придбано транспорт, який спеціально обладнано для перевезення дітей, що пересуваються на інвалідних візках. З урахуванням індивідуальних особливостей дітей облаштовано кімнату психологічного розвантаження. Спільно зі службами, які опікуються дітьми з особливими потребами, організовано консультативну допомогу для батьків цих дітей. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами здійснюють заступник директора з навчально-виховної роботи, психологічна служба школи та помічник вчителя.

Навчально-виховний процес в інклюзивних класах організовано відповідно до робочого навчального плану та має корекційну спрямованість. Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з ООП шляхом організації їхнього навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Особливість роботи педагогів із дітьми з обмеженими функціональними можливостями полягає у створенні таких умов, які сприятимуть внутрішньому розвитку дитини, досягненню нею своїх цілей. Дитина

з особливими освітніми потребами, що адекватно оцінює своє становище і усвідомлює свою самоактуалізацію, досягає душевного і психічного здоров'я, стає соціально повноцінною особистістю.

Кожна дитина має право навчатися і здобувати освіту. Дитина з особливими освітніми потребами, що навчається в школі – це учень, який повинен бути під пильним, але непомітним для самої дитини наглядом. Навчаючись у звичайній школі, ці діти більш гостро, ніж їхні ровесники переживають вікові кризи, тому завданням педагогічного колективу є робота з ними щодо подолання почуття страху перед новим соціальним оточенням, підготовка до нової соціальної ролі «учень».

Загалом станом на 2013 рік в Полтавській області визначено 38 базових навчальних закладів для запровадження інклюзивного навчання.

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти у навчальних закладах області є ефективна співпраця освітніх установ. Відповідно до Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки, до штатного розкладу Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (ПОІППО) введено посаду методиста з питань інклюзивного навчання. У 2010 році вперше було проведено обласний семінар-практикум «Шляхи вирішення психолого-педагогічних проблем впровадження інклюзивного навчання» саме для спеціаліста Р(М)МК з координування діяльності запровадження інклюзивного навчання. Не випадково, що захід проходив на базі Полтавської спеціальної загальноосвітньої школи № 39, адже спеціальний заклад має навчально-методичний ресурс для інклюзивної освіти. У 2011 році ПОІППО спільно з Полтавською обласною ПМПК провели обласний семінар-практикум «Особливості взаємодії загальноосвітніх навчальних закладів та ПМПК у здійсненні інклюзивного навчання» для методистів районних (міських) методичних кабінетів, які займаються питанням інклюзивного навчання та завідувачів районних (міських) ПМПК. Основним завданням ПМПК є своєчасне виявлення, облік, комплексна психолого-медико-педагогічна діагностика, соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей із різними проблемами у розвитку. Тому метою даного семінару було показати важливість взаємної співпраці навчальних закладів та ПМПК у впровадженні інклюзивного навчання. Діяльність обласної ПМПК в умовах упровадження інклюзивного навчання частково висвітлено у даному виданні.

У 2012 році був проведений Всеукраїнський семінар-практикум «Особливості формування інклюзивного освітнього середовища у загальноосвітньому навчальному закладі» Семінар був присвячений обговоренню питань: шляхи формування інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу та підготовка педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

У виступах учасників йшлося про те, що сучасна педагогічна практика стикнулася із серйозною проблемою включення дітей з особливими освітніми потребами у процес навчання і виховання загальноосвітнього навчального закладу. Інклюзивна освіта надає можливість кожному учневі задовольнити свою потребу в розвитку та рівні права в отриманні освіти незалежно від соціального стану, расової приналежності, фізичних і розумових здібностей.

Однак, розвиток інклюзивної освіти потребує подальшого удосконалення нормативних засад впровадження інноваційних технологій, узгодження системи освітньої діяльності із потребами дитини, сім'ї та відповідної підготовки педагогічних кадрів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

У рекомендаціях семінару визначили шляхи покращення якості освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема: створення електронного банку перспективного педагогічного досвіду з проблем інклюзивного навчання, здійснення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед учасників навчально-виховного процесу з питань упровадження інклюзивного та інтегрованого навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, забезпечення психолого-педагогічного супроводу опорних та базових навчальних закладів з упровадження інклюзивного навчання.

З 2011 року на базі ПОІППО проходить постійно діючий семінар-тренінг «Школа інклюзивної освіти», де педагогічні працівники області мають можливість ознайомитися з особливостями розроблення індивідуального навчального плану та диференційованого викладання для дітей з ООП в умовах інклюзивного навчання, засвоїти основні принципи роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами та виробити основні навички роботи з дітьми різних нозологій у спеціальних та інклюзивних класах.

З метою подальшого розвитку інклюзивної освіти на Полтавщині та успішної адаптації, інтеграції дітей з ООП у наше суспільство було розроблено інформаційно-методичний посібник «Освіта Полтавщини назустріч дітям (з досвіду впровадження інклюзивної освіти у навчальних закладах області)» [Режим доступу: http://poippo.pl.ua/nml/knyhy], який складається із трьох розділів та додатків, що містять основні нормативно-правові документи щодо організації інклюзивного навчання в Україні. Перший розділ присвячено понятійно-термінологічному визначенню інклюзивної освіти та висвітленню основних принципів інклюзивної школи. Другий розділ містить опис досвіду організації навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку у Полтавській області. У третьому розділі подається короткий аналіз нормативної бази щодо забезпечення освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Цей посібник адресований вчителям, керівникам навчальних закладів, які у практиці своєї школи намагаються втілити принципи рівності, справедливості.

ЕВАЛЮАЦІЯ В УПРАВЛІННІ ШКОЛОЮ

Мельник Оксана Миколаївна, *директор Монастирищенської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №5 Монастирищенської районної ради Черкаської області*

Кожна школа «хоче – мусить – може» розвиватися, а значить змінюватися в позитивний спосіб. Розвиток школи є синтезом організаційного розвитку, розвитку дидактичного процесу і професійного розвитку вчителів. Розвиток школи є процесом навчання, котрий полягає у впровадженні нової практики (інновацій) через досвід, пізнання і відновлення. У ньому повинні свідомо брати участь усі зацікавлені – тільки тоді є шанс на зміну їхньої поведінки, позбавлення старих звичок

Школа, яка хоче бути доброю (а яка не хоче?), повинна змінюватися; не так у ногу з суспільними змінами, як випереджаючи або навіть викликаючи, стимулюючи їх. Звідки відомо, що слід змінити? В якому напрямку? Чи приносять результати вже запроваджені зміни? Саме оцінювання може дати відповіді на ці питання. Управління якістю потребує даних як основи для діагнозу поточного стану, для керування процесом і для оцінки діяльності, а отже якість потребує оцінювання.

Оцінювання можна і потрібно проводити як всередині закладу, так і ззовні.

Зовнішнє оцінювання, що виконується від імені державної влади – це лише частина інформації про школу. Тільки школа насправді знає, як вона працює.

Саме тому одним з напрямків інноваційної діяльногсті у нашій школі є запровадження евалюації (самооцінювання) як інструмент інноваційного організаційного розвитку, як елемент культури педагогічної діяльності, засіб самоконтроль та знаряддя для співпраці.

Висновки оцінювання знаходять місце в діяльності, записаній у плані розвитку школи, що описує зміни, які потрібно запровадить.

Таким чином евалюація у нашій школі: має комплексний характер; виходить за рамки існуючих організаційних форм; має свій неповторний характер; стосується змін; реалізує визначені цілі; здійснюється у визначених часових рамках; вимагає певних ресурсів.

Отже вона є повноцінним проектом, який ми реалізуємо за таким макетом:

1. Концепція оцінювання (гіпотеза; очікувані результати).
2. Ключові питання (не більше 3-5 питань).
3. Методи самооцінювання (2-3).
4. Вибірка (кого? чому?).
5. Термін виконання та етапи реалізації: підготовчий (планування роботи, пошук відповідей на питання); збір даних; аналіз даних; підготовка звіту.
6. Команда самооцінювання (відповідальні за виконання кожного етапу).
7. Обробка матеріалів (час виконання, відповідальні).
8. Формулювання висновків.
9. Представлення результатів.

Етапи евалюації (самооцінювання): 1.Підготовчий (планування роботи, пошук відповідей на питання: що досліджувати? навіщо? (метод «дерево проблем» школи); через призму яких критеріїв (що є основним)? на які питання шукаємо відповідь? які показники дадуть необхідну інформацію? які інструменти будемо використовувати (чи можливо їх результати проаналізувати)?) 2. Збір даних (яка вибірка та критерії підбору). 3. Аналіз даних (у вигляді Excel-таблиці).

4. Підготовка звіту (до 3-4 сторінок):

- стислий опис методів, за допомогою яких визначено найбільш значущі проблеми (зовнішні та/або внутрішні причини). Чому саме виникли проблеми? Аргументація вибору (емоційний стан учасників, мотивація, оптимальність використаного часу).
- Опис заходів, які проведено відповідно до мети, завдань та спільно (з ким?) встановлених критеріїв, показників (їх вимірюваність).
- Розкрити використані (різні) методи оцінювання, правдивість отриманих при цьому даних, врахування «зовнішньої думки». Звернути увагу на економічний аспект процесу оцінювання (використаний час, не перевантаженість учасників, оптимальність методів проведення та управління).
- Вказати результати від (результативність … для) участі у заходах суб'єктів (учнів, батьків, учителів та інших суб'єктів). Як здійснювалася діяльність під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, створених умов? Позитив і негатив у процесі самооцінювання, поява потреби у навчанні тих, хто проводить самооцінювання і бере у ньому участь.
- Які засоби інформування (використовувалися для поінформованості) учасників оцінювання про результати і способи їх використання у роботі школи?
- Ефекти від критичних дискусій, обговорення у педагогічному колективі. Обговорення діапазону поінформованості представників місцевої громади, громадських організацій (конфіденційність деякої інформації, кому надати інформацію).
- Вплив результатів самооцінювання на професійний розвиток учителів, розвиток школи (прогноз дій). Дотримання етичних засад (систематичність обговорення, чесність, повага, відповідальність, конфіденційність, співпраця).
- Які ресурси були використані для процесу оцінювання (матеріально-технічні, фінансові, людські).

- Як готувалися висновки командою самооцінювання? Які прийнято рішення щодо впровадження висновків оцінювання (про поширення інформації, на скільки повну інформацію подавати і кому)?
- Що стало найважливішим завдяки самооцінюванню для: вас? закладу? колективу вчителів? колективу учнів? батьків? громади?

Як приклад наведемо наступну ситуацію…

Протягом останніх років педагогічний колектив школи спостерігає явище зниження рівня навчальних досягнень учнів при переході з початкової ланки до середньої. На дану проблему звернули увагу і батьки в інтерв'ю під час батьківських зборів. Це підтвердили і результати аналізу класних журналів (порівнювались рівні навчальних досягнень учнів шостого класу (2011-2012 н.р.) на час їхнього навчання у 4 (2009-2010н.р.) та 5 (2010-2011 н.р.) класах. Зокрема, кількість учнів, які мали високий рівень навчальних досягнень у 4 класі – 8. У п'ятому таких учнів у цьому ж класі стало 4. Зменшилась також кількість учнів з достатнім рівнем навчальних досягнень: з 21 до 14. Показник якості навчання знизився на 25%.

У процесі аналізу цих явищ та зіставлення їх з результатами наукових досліджень з цього питання, проблему було поділено на складові (див. Додаток). Частина причин носить психологічний характер і обумовлює, переважно, тимчасове зниження успішності учнів на 10-15 % .

Проблема зниження пізнавальної активності учнів може значно вплинути на рівень навчальних досягнень учнів та призвести до «незворотної» втрати інтересу до навчання. Адже у віці 9-10 років відбувається зміна мотивів навчання (факторів, що впливають на пізнавальну активність учнів), з'являються мотиваційні суперечності у взаємозв'язках «учень-вчитель-батьки». Своєчасне виявлення та усунення таких суперечностей дасть змогу підвищити рівень адаптованості учнів, запобігти подальшому зниженню рівня їхніх навчальних досягнень. Саме тому предметом евалюації було обрано пізнавальну активність учнів 5-6 класів.

Рішенням педагогічної ради від 25.08.11р. було створено команду самооцінювання, в яку увійшли директор школи, два заступники директора з навчально-виховної роботи, шкільний психолог та класні керівники 5-6 класів. 26.08.11р. було сформульовано Концепцію самооцінювання пізнавальної активності учнів 5-6-х класів. Щоб виявити мотиваційні суперечності між учасниками навчально-виховного процесу, необхідно було визначити, на які мотиви навчальної діяльності орієнтована кожна група: учні, учителі, батьки (Ключові питання1-3: Яку роль відіграє пізнавальна активність у життєдіяльності учнів 5-6-х класів? На які мотиви навчальної діяльності учнів орієнтовані вчителі? Які мотиви навчальної діяльності учнів відмічають батьки?) Для цього було проведено анкетування всіх суб'єктів евалюації. Під час інструктажу кожної групи перед анкетуванням було наголошено, що об'єктивність учасників, їхні правдиві відповіді на запитання анкет дадуть змогу в подальшому підвищити рівень пізнавальної активності.

Було проанкетовано 43 учні 5-х класів, 44 учні 6-х класів 87 батьків та 10 учителів основних предметів, які викладають у 5-6 класах (української мови та літератури, математики, англійської мови, німецької мови, природознавства, географії). Крім того, проведено спостереження під час відвідування уроків, аналіз поурочних планів учителів (на предмет наявності, виразності, доцільності мотиваційних компонентів уроку, спрямованості їх на підтримку, формування того чи іншого мотиву) та інтерв'ю.

За результатами цього етапу було досліджено, у якому співвідношенні перебувають мотиви пізнавальної активності учнів: з точки зору самих учнів, їхніх батьків та вчителів (ключове питання 4: У якому співвідношенні перебувають мотиви пізнавальної діяльності дітей, вчителів і батьків?). Виявилось, що у 6-х класах лише у 26 випадках з 44 (59%) погляди на мотиви пізнавальної діяльності в учнів, учителів та батьків збігаються. У 29 випадках (66%) збігаються погляди учнів та вчителів. Найбільша частота збігу (82%) - в учнів та їхніх батьків. Учителі та батьки орієнтовані в одному напрямку у 70,5% випадків. В результаті, до того ж, бачимо, що учні, для яких спостерігається кореляція трьох відповідей («сам про себе», «учитель про учня», «батьки про учня») практично не знизили рівень навчальних досягнень. Крім того зроблено висновки про те, що більша частина дітей у своїй пізнавальній активності орієнтується: на оцінку, на уникнення неприємностей, на навчання з примусу.

Подібна картина спостерігається і у 5-х класах. Цю групу дітей було долучено до евалюації, щоб за її результатами розробити систему попереджувальних заходів щодо зниження рівня пізнавальної активності учнів, хоча, власне, зниження цього показника на час проведення самооцінювання (у жовтні) не може бути показовим. Про результати самооцінювання вчителів було повідомлено на педагогічній раді (27.10.11р.) без зазначення прізвищ учителів, але із зазначенням прізвищ та результатів для кожного учня.

Таким чином, учителі зможуть скоригувати свою діяльність під час уроків та в позаурочний час так, щоб здійснювати позитивний вплив на мотиваційну сферу учнів. Зокрема їм будуть надані рекомендації щодо прийомів та методів, за допомогою яких можливо частково змінити орієнтацію учнів на вищеназвані мотиви та формувати нові. Крім того, класні керівники разом з практичним психологом розробили інформаційні буклети з рекомендаціями для батьків стосовно кожної дитини.

Учителі (не лише ті, що викладають у 5-6-х класах цього року) матимуть чіткі орієнтири щодо здійснення самоосвіти. Вважаємо, що все, що було зроблено в результаті самооцінювання і буде зроблено за його наслідками, підніме на новий рівень пізнавальної активності, що вплине на якість знань учнів. А навички здійснення евалюації дадуть змогу вивчати проблеми, що можуть виникати в ході навчально-виховного процесу. Адже школа – це не механізм, а організм, який розвивається, і відсутність проблем свідчить лише про те, що колектив не в змозі їх виявити.

Для самооцінювання було затрачено наступні ресурси:

- матеріально-технічні (комп'ютери та обладнання для друку анкет, буклетів є в наявності в школі; папір придбано за кошти піклувальників);
- людські (члени команди евалюації мають ненормований робочий день в межах 40-годинного робочого тижня, тому у додатковому фінансуванні потреби не виникло).

Висновки. Враховуючи зазначене, ми прийшли до висновку, що наша школа зможе протистояти викликам століття, якщо:володітиме правдивими даними щодо свого функціонування; матиме інструменти, щоб оволодіти такими даними та використати їх; створюватиме культуру, в якій учителі та всі, хто причетні до НВП, цінуватимуть важливість процесу, а не лише результату; забезпечить доступ до інформації на рівні школи, що сприятиме кращому плануванню, інтенсивному професійному розвитку та вдосконаленню школи. Вважаємо, що школа, яка не здатна до самооцінювання є в певному сенсі вразливою щодо оцінки, яку дають їм інші.

РОЗДІЛ IV. ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ НЕПЕРЕРВНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.

ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ

Завалевський Юрій Іванович, *заступник директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України,кандидат педагогічних наук*

У поступальному розвитку сучасного суспільства, його інтеграції в світові освітні процеси особливого значення набуває проблема професійної підготовки вчителя. Розбудова незалежної Української держави створила сприятливі умови для відновлення й розвитку української педагогіки, національної системи освіти й виховання дітей та молоді в Україні.

Акт проголошення державної незалежності України, а також Декларація про її суверенітет вимагають забезпечення національно-культурного відродження українського народу, його історичної свідомості й традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах життя. Президент України затвердив Указ Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року і поставив завдання забезпечити українську спрямованість освіти, що полягає у невіддільності освіти від національного ґрунту, її органічному поєднані з національною історією й народними традиціями: осмислення історичних фактів, подій і явищ, різноманітності шляхів людського розвитку; відображення у змісті історичної освіти закономірностей історичного розвитку, реформування змісту виховання, наповнення його культурно-історичними надбаннями українського народу [9].

Розробка Національної стратегії розвитку освіти зумовлена необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості та конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський та світовий освітній простір.

На різних історичних етапах, у змінах суспільно-економічних формацій завжди гостро стояла потреба висококваліфікованого, професійно компетентного, творчого вчителя – рушія суспільного прогресу в царині навчання і виховання підростаючого покоління. Показниками педагогічної та суспільної значущості виступали професійні компетентності особистості вчителя, його вміння на високому рівні здійснювати навчально-виховну дію, його майстерність організації взаємодії з учнями, дитячим колективом, батьками, громадськістю та ін. Аналіз історії педагогіки доводить необхідність усвідомлення потреби реалізації принципів гуманізації освіти, переорієнтації свідомості вчителів і всього суспільства на конкретну Людину з її неповторністю індивідуальних спроможностей та внутрішніх устремлінь. Багатовікова історія педагогічної майстерності переконує і в тому, що в основі сучасної педагогіки має бути педагогічна дія, спрямована на гармонійний розвиток особистості учня, формування в нього здатності до реалізації своїх особливостей у сфері соціального життя і суспільного поступу.

Початок XXI століття, ознаменований глобальними трансформаціями, стрімким економічним та інформаційно-технологічним розвитком, вимагає вчителя–професіонала, озброєного новітніми методиками та технологіями навчання, практичним досвідом особистості, універсальними знаннями для здійснення освіти і виховання підростаючого покоління. Одним з головних аспектів нових перетворень сьогодні є гуманізація всіх сфер життя, яка передбачає розкриття творчих можливостей особистості, створення умов для її гармонійного розвитку, формування соціальної активності, відповідальності та професійності. Вирішення цього завдання можливе за умови докорінної перебудови всієї системи освіти, головна роль в якій надається творчій особистості вчителя. В сучасних соціальних умовах, які характеризуються підвищеною ускладненістю, що пов'язані з постійною ламкою стереотипів (у тому числі, пов'язаних з мотивацією діяльності, особистістю педагога, процесами навчання і виховання в цілому) педагог є особою, що потребує особливої уваги. Бо там, де його місце займають недостатньо професійно спрямовані люди, в першу чергу страждають діти, причому моральні збитки, які виникають, як правило, непоправні. Це

потребує від суспільства створення таких умов, щоб серед учителів були люди, які найбільш підготовлені до роботи з дітьми, відповідають цій роботі за своїми особистісними мотиваціями.

В уявленні багатьох мислителів, філософів, науковців домінувало переконання про те, що вчителю необхідно бути не лише професійно компетентним, досконало орієнтуватися в предметній сфері, методиці викладання, стати авторитетом для учнів, а й володіти особистісною унікальністю і неповторністю, мати власний стиль у педагогічному спілкуванні, усвідомлювати механізми впливу на вихованців. Професіоналізм вчителя в освіті визначається його високою підготовленістю до виконання завдань професійної діяльності, а ідеалом є такий учитель, що володіє науковими знаннями і вміє застосовувати їх у реальній роботі відповідно до завдань, які стоять перед сучасною школою.

У поняття конкурентоспроможності входять такі основні елементи як знання, досвід, професійна культура та особистісні якості фахівця. Компетентність педагога зумовлена особливостями, багатством, різноманіттям, інтегрованістю професійного досвіду і детермінованою активністю самого суб'єкта та організаційною культурою [5].

Суспільство доручає вчителю своє майбутнє і, звичайно, чекає від нього застосування найефективніших методів та форм передачі своїх знань учням. Певні вимоги ставляться й до якостей особистості самого вчителя, найбільш суттєвими серед яких виділяють такі: почуття відповідальності (соціальної), благородство, інтелектуальна довершеність і моральна чистота, висока свідомість, чесність, вимогливість, доброзичливість тощо. Вони забезпечують умови ефективності педагогічної діяльності.

Особистість вчителя, система його взаємостосунків повинні стати для учнів взірцем, спрямованим на ефективне формування особистісних особливостей дітей. Будучи відповідальними за підростаюче покоління, вважаючи виховання нової особистості основною метою своєї діяльності, справжні майстри педагогічної діяльності намагаються прищепити почуття відповідальності за свої вчинки кожному учневі, потребу завжди й в усьому прагнути до високого рівня та сформувати в учнів адекватне, розумне сприйняття оточуючого світу.

Вчитель у своїй діяльності має бути не просто виконавцем поставлених перед ним завдань, а творцем, шукачем, відкривачем нового, прогресивного; використовувати наявний передовий педагогічний досвід у роботі, вдосконалювати свою майстерність. Водночас, професійна компетентність вчителя його конкурентоспроможність проявляється у систематичному підвищенні кваліфікації, творчій активності, здатності продуктивно задовольняти зростаючі вимоги суспільства та часу [4].

Теперішній час вимагає яскравої, масштабної, творчої особистості педагога, який покликаний опановувати культурою загальнолюдських цінностей, професійного мислення, методологічними знаннями як надійним інструментом теоретичної і практично-перетворювальної діяльності. У сучасній педагогічній науці розроблено Концепцію становлення педагога, сутність якої полягає, по-перше, у розвитку його багатої, самобутньої особистості, а по-друге, у злитті суспільного і особистісного сенсу. Індивідуальність педагога як суб'єкта професійної діяльності знаходить своє вираження у формі та змісті. Формальна сторона - це зовнішній вираз індивідуальних особливостей особистості педагога. Воно проявляється у формі індивідуального стилю педагогічної діяльності, спілкування, поведінки тощо. Змістовна сторона має серйозну філософську основу. Практично всі без винятку видатні педагоги минулого і сучасності мають глибокі філософські підстави своїх педагогічних концепцій. Виявити філософські витоки становлення вчителя і простежити його духовне становлення - це означає осмислити процес формування педагога, його індивідуальної діяльності.

Поняття становлення педагога, професіоналізм вчителя передбачає наявність не тільки необхідного високого рівня знань в галузі фізичних, математичних, технічних, біологічних чи гуманітарних наук, а головне опанування сукупністю знань і практичних навичок з професії педагога, що передбачає формування стійкого інтересу до особистості учня, відповідного світогляду, педагогічного такту, професійної відповідальності тощо. Серед зарубіжних та вітчизняних філософів і педагогів, які зробили вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних та ціннісних основ нових проектів освітніх систем і педагогічної думки, обґрунтування орієнтирів для реорганізації системи освіти — В. Андрущенко, І. Бех, Б.Гершунський, Т. Дем'янюк, І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченко, О. Сухомлинська.

Становлення вчителя є важливою умовою результативності навчально-виховного процесу і розвиток таких якостей особистості як самосвідомість, самостійність, сміливість, рішучість, працелюбність, наполегливість, зацікавленість, допитливість, інтуїція, захопленість, гнучкість тощо; уміння аналізувати, синтезувати, проводити аналогії і порівняння, сміливо будувати та висловлювати думки, висловлювати одну і ту ж думку в різних мовних формах (мовна варіативність), доносити свої думки до розуміння інших, виділяти в інформації, процесах і явищах суттєві ознаки, узагальнювати та диференціювати предмети і явища, дії і процеси, вчинки і відношення, робити висновки та вибирати найкращі, найбільш раціональні напрями діяльності.

Дослідження проблеми становлення та розвитку педагогічної майстерності конкурентоспроможного вчителя, його професійного становлення в Україні потребує чіткого визначення змістової моделі "становлення педагога" тобто її основних складових, інтеграція яких забезпечує високу результативність праці вчителя. На основі вивчення різних трактувань поняття "педагогічна майстерність", її структури розглядається нами змістова модель як становлення педагога, його педагогічної майстерності, на нашу думку, і має такі взаємопоєднані компоненти:

- професійну компетентність (знання педагогіки та вікової психології);

- фахові знання (володіння змістом навчального предмета і методикою його викладання);
- педагогічні здібності (дидактичні, організаторські, комунікативні, перцептивні, суггестивні, науково-пізнавальні);
- педагогічні вміння (уміння організовувати власну педагогічну діяльність, навчально-пізнавальну діяльність учнів; формулювати мету навчання, виховання і розвитку особистості учня; стимулювати працю учнів, здійснювати моніторинг результативності навчання);
- творчість педагога (креативність та умови її реалізації у навчально-виховному процесі);
- педагогічний досвід (поглиблення фахових знань, розширення ерудиції, удосконалення методики та технології викладання навчального предмета, сформованість гуманно-демократичного стилю спілкування з учнями у процесі навчання);
- особистісні якості педагога (любов до дітей, доброта, порядність, щирість, толерантність тощо);
- педагогічну техніку (володіння комплексом прийомів, що допомагає вчителеві глибше, яскравіше, талановитіше виявити себе і досягти успіхів у навчанні та вихованні) [6].

Наявність змістової моделі педагогічної майстерності у процесі дослідження (історико-педагогічного аспекту) цієї проблеми уможливить наступне: простежити залежність її становлення від рівня розвитку системи освіти і педагогічної науки в Україні, зміни соціально-педагогічних умов та освітніх парадигм, ступінь прояву окремих складових у різні періоди часу; з'ясувати оптимальні фактори впливу на формування педагогічної майстерності вчителя у найбільш повному прояві всіх її складових та для забезпечення високого рівня результативності педагогічної діяльності.

Професійне становлення конкурентоспроможного вчителя, вироблення його педагогічної майстерності - це вияв високого рівня педагогічної діяльності. Як наукова проблема, вона постала у XIX ст. і сьогодні тлумачиться як найвищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час учитель досягає оптимальних наслідків, "синтез наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва і особистих якостей учителя", комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності. Ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Так, П.Щедровицький вважає вияв власного "Я" у професії, як самореалізацію особистості вчителя в педагогічній діяльності, тому визначається як вища, творча його активність, що передбачає довільне використання методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній ситуації навчання та виховання. Така доцільність є результатом засвоєння системи знань і уявлень про закони навчання, технології розвитку дитини, а також індивідуальні особливості педагога, його спрямованість, здібності та психофізичні дані. Критеріями педагогічної майстерності є гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність).

У психолого-педагогічній літературі сьогодні є різні характеристики поняття "педагогічна майстерність", але немає єдиного визначення, яке точно і повно розкриває його зміст та сутність. У літературі нами виокремлено різні тлумачення поняття "педагогічна майстерність". Майстерність – "найвищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних наслідків". Педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистостей, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексійній основі [6].

Педагогічна майстерність – це досконале, творче виконання педагогом-вихователем своїх професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку особистості вихованців, забезпечення високого рівня їхнього інтелектуального й морально-духовного розвитку.

Прикладом проникнення філософських ідей у вітчизняну педагогіку служать філософсько-педагогічні погляди В.А.Сухомлинського про професію вчителя. Його ідеї громадянськості і людяності в педагогіці виявилися співзвучними нашої сучасності. Виховання в ім'я щастя дитини - такий гуманістичний сенс педагогічних праць В.А. Сухомлинського, а його практична діяльність – переконливий доказ того, що без віри в дитину, без довіри до вчителя вся педагогічна мудрість, усі методи і прийоми навчання та виховання неспроможні. "Школа – це, насамперед, учитель" - писав Василь Олександрович. "Особистість учителя - наріжний камінь виховання", – підкреслював педагог-новатор. Він вбачав у вчителеві непересічну, духовно багату, творчу людину, яка може **"**виражати себе як особистість, розкривати свій внутрішній світ перед людьми" [10, 199].

Учитель у першу чергу, на думку Сухомлинського, повинен уміти пізнавати духовний світ дитини, розуміти в кожній дитині "особисте". Як писав В.О. Сухомлинський: "Немає в світі нічого складнішого і багатше людської особистості" [10, 355]. І саме до особистості звернений педагог у своїй діяльності, тому вчитель - це людина, яка не тільки опанувала теорію педагогіки, вона ще і практик, який відчуває дитину, вона мислитель, який з'єднує теорію та практику воєдино.

Вельми оригінально розкрив сутність майстерності педагога В.О.Сухомлинський: "Майстерність і мистецтво виховання всебічно розвиненої особистості полягає в умінні педагога відкрити буквально перед кожним, отже, й перед найпосереднішим, найважчим вихованцем ті сфери розвитку його духу, де він може досягти вершини, виявити себе, заявити про своє Я, черпати сили із джерела людської гідності, почувати себе не обділеним, а духовно багатим" [10, 199].

Гуманістична спрямованість педагогіки Сухомлинського об'єднувала учнів та вчителів. "Учительська професія, - писав В.О. Сухомлинський, - це людинознавство, постійне, що не припиняється проникнення в складний духовний світ людини. Чудова риса - постійно відкривати в людині нове, дивуватися новому, бачити людину в процесі його становлення - один із тих коренів, які живлять покликання до педагогічної праці. Я твердо переконаний, що цей корінь закладається в людині ще в дитинстві й отроцтві, закладається й у родині, і в школі. Він закладається турботами старших - батька, матері, вчителя, - які виховують дитину в дусі любові до людей, поваги до людини" [10, 370].

Зокрема, В.О. Сухомлинський плідно поєднував наукову і практичну педагогічну діяльність. Стоячи на позиції гуманної педагогіки, Василь Олександрович виявляв високий професіоналізм, який на кожному кроці підкріплювався майстерністю високого ґатунку. Тому що "практична педагогіка – це знання і вміння, не тільки доведені до ступеня майстерності, а й підняті до рівня мистецтва" [10, 422]. Суттєвою є думка педагога, що "мистецтво й майстерність педагога… полягає в умінні поєднувати сердечність з мудрістю" [10, 424].

Витоками майстерності є емоційно-духовна сфера діяльності особистості педагога. Поняття "становлення вчителя", "педагогічна культура", "майстерність", "мистецтво", "професіоналізм" – категорії взаємообумовлені, взаємопов'язані. На наш погляд, професіоналізм виступає інтегративною категорією в освітньо-виховному процесі. В.О. Сухомлинський, дбаючи про формування професіоналізму вчителів-вихователів, наголошував, що важливим витоком цього процесу є оволодіння засадами педагогічної майстерності. Адже педагоги покликані творити, формувати найбільшу цінність нашого буття – Людину. Тому Василь Олександрович наголошував: "… в наших руках найбільша з усіх цінностей світу – Людина. Ми творимо Людину, як скульптор творить свою статую з безформного шматка мармуру: десь у глибині цієї мертвої брили лежать прекрасні риси, які потрібно добути, очистити від всього зайвого. Завдання керівника школи полягає в тому, щоб творче ядро, одухотворене цією ідеєю, надихало всіх учителів. Тільки той, хто вірить у Людину, може стати справжнім майстром" [10, 424]. А отже, одночасно зможе піднятися на вищу сходинку своєї діяльності – професіоналізм.

Пропоновані означення поняття "педагогічна майстерність" не виключають одне одного, а лише доповнюють, розширюють сутність цього феномена. Помилковою є думка, що педагогічні здібності, педагогічна майстерність, педагогічний талант – це "дар Божий". А.С. Макаренко наголошував: "Майстерність не є якимось особливим мистецтвом, що вимагає таланту, але це спеціальність, якої треба навчатись, як треба навчити лікаря його майстерності, як треба навчити музиканта"[8]. У наведених міркуваннях А.С. Макаренка щодо природи й змісту педагогічної майстерності проглядається своєрідна програма опанування педагогами основ педагогічної майстерності. Не оволодівши азбукою майстерності, годі і говорити про становлення професіоналізму вчителя-вихователя в широкому розумінні цього слова.

Так, наприклад, М.І. Дьяченко і Л.О. Кандибович пишуть: "Педагогічна майстерність – це високий рівень професійної діяльності викладача. Зовні воно виявляється в успішному творчому рішенні найрізноманітніших педагогічних задач, в ефективному досягненні способів і цілей навчально-виховної роботи. З внутрішньої сторони педагогічна майстерність – це функціонуюча система знань, навичок, умінь, психічних процесів, властивостей особистості, що забезпечує виконання педагогічних задач". Це визначення не дає чіткого представлення про становлення вчителя, зміст педагогічної майстерності, про його компоненти. Немає в ньому і вказівок на природу педагогічної майстерності. Не зрозуміло, наприклад, як приходить до педагога цей "високий рівень професійної діяльності". Чи це результат навчання, чи це прояв спадкоємного нахилу, чи це єдність теоретичної озброєності та практичної роботи.

Найбільш вдало, сутність становлення педагогічної майстерності розкрита в "Педагогічній енциклопедії": це "високе і постійно вдосконалюєме мистецтво виховання та навчання, доступне кожному педагогу, що працює за покликанням і любить дітей. Педагог – майстер своєї справи – це фахівець високої культури, глибоко знаючий свій предмет, добре знайомий з відповідними галузями науки або мистецтва, що практично розбирається в питаннях загальної й особливо дитячої психології, який досконало володіє методикою навчання і виховання" .

Отже, у зміст поняття "педагогічна майстерність" включаються: а) загальна висока культура, ерудиція; б) великі і глибокі знання з області вивчаємої науки; в) озброєність знаннями з педагогіки, загальної, вікової і педагогічної психології, уміння використовувати їх у практиці навчання і виховання; г) досконале володіння методикою навчально-виховної роботи, що виявляється, на думку Н.В. Кузьміної, головним чином у тім, що педагог знає, як учити і виховувати;

Педагогічна майстерність виховується, вона доступна кожному, хто обрав професію вчителя за покликанням. Зокрема, В.О. Сластьонін визначає педагогічну майстерність як вищу форму професійної спрямованості особистості, а головним показником майстерності у будь-якій діяльності, на його думку, є володіння спеціальними узагальненими уміннями.

На підставі зазначеного вище нами виділено в структурі педагогічної майстерності такі взаємозалежні елементи: *гуманістична спрямованість діяльності, професійна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка.*

До елементів педагогічної майстерності належать:

Гуманістична спрямованість діяльності - полягає в спрямованості діяльності педагога на особистість іншої людини, утвердження словом і ділом найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й стосунків; передбачає гуманістичний вияв його ціннісного ставлення до педагогічної діяльності,

її мети, змісту, засобів, суб'єктів. Той, хто не любить і не поважає дітей, учнів, не може досягти успіху в педагогічній праці, бо тільки щира любов і глибока повага педагога до вихованців породжують відповідну любов і повагу до нього, до його ідей, поглядів, переконань, знань, які він вчить здобувати.

Професійна компетентність, професіоналізм - передбачають наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок); їх змістом є знання предмета, методики його викладання, знання педагогіки і психології. Особливостями професійних знань є їх комплексність (потребує вміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії), натхненність (висловлення власного погляду, розуміння проблеми, своїх міркувань).

Професіоналізм педагога — це сукупність психофізіологічних, психічних та особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння знаннями та довготривалої діяльності, що забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань.

Педагогічний професіоналізм — уміння вчителя мислити та діяти професійно. Охоплює набір професійних властивостей та якостей особистості педагога, що відповідають вимогам учительської професії; володіння необхідними засобами, які забезпечують не тільки педагогічний вплив на вихованця, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість з ним.

Для активного співробітництва з вихованцями вчителю необхідна мобілізація інтелекту, волі, моральних зусиль, організаторського хисту та вміле оперування засобами формування моральних, інтелектуальних та духовних засад в учнів. Він повинен володіти широким арсеналом інтелектуальних, моральних та духовних засобів, що забезпечують педагогічний вплив на учня. До інтелектуальних засобів належать кмітливість, професійне спрямування сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, прояв та розвиток творчих здібностей учня. До моральних — любов до дітей, віра в їх можливості та здібності, педагогічна справедливість, вимогливість, повага до вихованця — все, що складає основу професійної етики вчителя. Духовні засоби — основа його загальної та педагогічної культури.

Професійне знання – це фундамент становлення педагогічної майстерності. Зміст професійних знань складає знання предмета, що вивчається, його методики, педагогіки і психології. Знання вчителя в області вікової, загальної психології підростаючого покоління, обумовлюють наукове рішення складних питань теорії і практики, озброюють учителя закономірностями процесу оволодіння знаннями, уміннями і навичками, формування особистості учня, дозволяють визначити найбільш ефективні методи подальшого удосконалення навчально-виховного процесу. Психолого-педагогічна ерудиція забезпечує правильний вибір впливу на основі точного психологічного аналізу вчинку, факту або явища. Недооцінка або ігнорування цієї першооснови високого професіоналізму (психолого-педагогічних знань) приводить деяких учителів до ремісництва, штампам, примітивізму, рутини.

Головною здібністю, що об'єднує всі інші, є толерантність, чутливість до людини, до особистості, яка формується. З нею тісно взаємодіють комунікативність (потреба у спілкуванні, здатність легко налагоджувати контакти, викликати позитивні емоції у співрозмовника й відчувати задоволення від спілкування); перцептивні здібності (професійна проникливість, пильність, інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину, її психологічний стан за зовнішніми ознаками); динамізм особистості (здатність активно впливати на іншу особистість); емоційна стабільність (володіння собою, самоконтроль, саморегуляція); оптимістичне прогнозування (передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній); креативність (здатність до творчості, генерування нових ідей, уникнення традиційних схем, оперативного розв'язання проблемних ситуацій); впливовість (здатність вплинути на психічний і моральний світ дітей у певному напрямі, зближуватися з ними, здобувати довіру, любов і повагу, глибоко проникати в їхній внутрішній світ, конструювати, проектувати його) [5].

Слід зазначити, що всі педагогічні здібності не виявляються і не діють ізольовано, вони тісно пов'язані між собою та доповнюють один одного, що породжує можливість компенсації відсутніх чи слаборозвинених здібностей іншими якостями особистості й особливостями психічних процесів. У цьому контексті актуальною є думка А.С. Макаренка, який стверджував: не можна будувати виховання нашого юнацтва з розрахунку на талант. "Потрібно говорити тільки про майстерність, тобто про дійсне знання виховного процесу, про виховне уміння. Я на досвіді переконався, що вирішує питання майстерності, заснованої на умінні, на кваліфікації". Стати вчителем-майстром справа нелегка, але вивчитися майстерності можна [8, 548].

Отже, педагогічна майстерність – це високе мистецтво виховання і навчання, яке постійно вдосконалюється, доступне кожному вчителеві, в основі якого лежать професійні знання, що формуються, уміння і здібності.

Саме тому необхідно підкреслити, що найважливішим показником педагогічної майстерності повинен бути високий рівень освіченості, вихованості і самостійності учнів, єдність освіченості та вихованості. Вчитель-професіонал – це тонкий і вдумливий фахівець, гарний вихователь, який у досконалості володіє сучасними методами навчально-виховної роботи.

Конкурентоспроможний вчитель – це людина, яким опановує азарт постійного збагачення політичної культури і професійними знаннями, азарт удосконалювання, що не припиняється, людина, у якої ніколи не слабшає прагнення усе далі осягати секрети навчання і виховання дітей.

Література.

1. Андрущенко В. Світоглядна культура сучасного вчителя: проблеми формування / В.Андрущенко, С.Дорогань // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С.5-14.
2. Бех І.Д. Принципи сучасної освіти. /І.Д.Бех. – Рівне: РДГУ, 2005. – 26с.

3. Дем'янюк Т.Д., Савінова Н.С., Кособуцька Г.П. Інноваційні технології підготовки конкурентоспроможного вчителя. / Т.Д.Дем'янюк, Н.С.Савінова, Г.П.Кособуцька – Рівне: РДГУ, 2009. – 382 с.
4. Завалевський Ю.І. Конкурентоспроможний вчитель: теорія і практика: Навч. посібник / Ю.І.Завалевський. – Чернівці: Букрек, 2010. – 216с.
5. Завалевський Ю.І., Кириленко С.В. Формування вчителя як конкурентоспроможного фахівця за умов модернізації освітньої галузі в Україні / Ю.І.Завалевський, С.В.Кириленко. – Рівне: РДГУ. – 2005.
6. Зязюн І.А. Мистецтво бути вчителем / І.А.Зязюн // Освіта України. – 2007. - № 36.
7. Кремень В.Г. Інноваційність і освіта / В.Г.Кремень // Моделі розвитку сучасної української школи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. - К. : СПБ Богданова А.М., 2007. – С. 9 - 14.
8. Макаренко А.С. Твори: В 7 т. / А.С.Макаренко. – К.: Радянська школа, 1954. – Т.5: Деякі висновки з мого педагогічного досвіду. – С.246.
9. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013.
10. Сухомлинський В.О. Вибрані твори. Т.5. / В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1978. – С.375.

ИСТОРИЧЕСКИЙ ОБЗОР РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ ЗА РУБЕЖОМ

***Баранников Кирилл Анатольевич**, кандидат педагогических наук, начальник научно-методического центра содержания образования ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

В настоящее время довольно часто понятие, явление дистанционного образования и всего, что с ним связано позиционируется рядом специалистов, как новая идея в образовании, однако концепция такой формы организации образовательного процесса и пространства существует уже более полутора столетия. Без сомнений, пережив заметное изменение и в понимании собственной роли в структуре образования, и в сфере технологий и технических решений, используемых для организации, и в подходах к обучению и во многих других направлениях, все же дистанционное образование сохранило свое изначальное идейное зерно и имеет определенные традиции существования.

В истории развития дистанционного образования как явления представляется правильным выделить несколько наиболее значительных этапов, деление на которые связано с возникновением в определенные периоды развития дистанционного образования новых тенденций и особенностей организации, оказавших значительное влияние на дальнейшее распространение этого явления:

– Корреспондентское обучение, относящее к периоду с 1830-х до 1920-х, в этот период происходит становление основных идейных принципов дистанционного образование, а также переход от формата персональных профессорских учебных программ к крупным университетским и межуниверситетским учебным курсам.

– Телевизионное обучение (теле-обучение), относящееся к периоду с 1930-х до 1970-х, когда особое значение в организации дистанционного образования получают телевизионные технологии. Стоит отметить, что в 1920-х годах некоторое распространение получил формат радио-обучения, который выступал как предвестник этапа телевизионного обучения.

– Компьютерное обучение, ставшее наиболее выраженным в период с 1960-х годов до 1990-х. Развитие компьютерных технологий и активное включение их в повседневную образовательную деятельность оказало влияние и на развитие дистанционного образования.

– Интернет обучение (персональное мобильное обучение), существующее по настоящее время с 1970-х годов.

Возникновение явления дистанционного образования, как правило, связывают с публикацией в 1833 году в одной из шведских газет объявления о проведении обучения через корреспондентскую рассылку, а также с именами Чарльз Тусан (Charles Tousaint) и Густав Лангешайт (Gustav Langeshceidt), которые в 1873 в Германии году использовали дистанционные формы обучения языку в Берлине, и с кем связывают понятие корреспондентского или почтового обучения (correspondence study). Активное развитие почтовой службы по всей Европе (в том числе, удешевлению представляемых корреспондентских услуг и возникновение стабильно функционирующей системы почтового сообщения), оказало положительное влияние на развитие новой формы обучения.

В последующие годы дистанционное обучение активно развивалось по всему миру, так в 1840 году в английской газете появилось рекламное объявления Айзека Питмана (Isaak Pitman) по обучению авторской методики стенографии (Pitman shorthand), обучающие материалы по которой отправлялись через почту, с 1858 года Лондонский университет становится первым учебным заведением, предложившим дистанционное обучение, в 1873 году в Бостоне Анна Элиот Тикнор (Anna Eliot Ticknor) основала «Общество обучения на дому», за 24 года существования которого привлекло более десяти тысяч студентов, в период с 1883 по 1891 штатом Нью-Йорка были выданы ученые степени студентам, завершившим курсы в рамках корреспондентского обучения в Колледже гуманитарных наук Шотоква (Chatauqua College of Liberal Arts).

В этом контексте во многих зарубежных исследованиях приводятся слова профессора Уилльяма Рэйни (William Rainey), ставшие показательным классическим комментарием к сложившейся в конце века ситуации с дистанционным обучением: «Студенты, изучавшие отдельные лекции в школах корреспондентского обучения, на практике знали содержание занятий лучше и глубже, чем те из студентов,

кто изучал аналогичные материалы в классе. Представляется, что уже скоро придет день, когда корреспондентское обучение позволит учить больше и лучше, чем это делалось в обычных классах».

В 1891 году Томас Дж. Фостер (Thomas J. Foster), редактор журнала «Горный вестник» (Mining Herald), еженедельной газетой в Пенсильвании, предложил курс корреспондентского обучения по горному делу, что должно было сократить число несчастных случаев, происходящих во время обучения молодых специалистов. Это стало своеобразным началом профессионального обоснования применения дистанционного обучения в узких профессиональных областях. Со временем курсы Фостера переросли в Международную школу корреспондентского обучения, ставшей первой коммерческой организацией дистанционного обучения. Школа пользовалась популярностью и стала коммерчески успешным предприятием, имея к 1900 году суммарный набор двести двадцать пять тысяч к 1920 году он достиг двух миллионов.

В конце XIX начале XX века начинается активное развитие организаций, занимающихся дистанционным обучением, а также возникновение в уже существующих университетах и учебных заведениях специальных подразделений. Так в 1898 году в Швеции был основан один влиятельный в настоящее время центров дистанционного обучения Хермодс (Hermods). В Великобритании году создаются учебные заведения корреспондентского обучения: в Эдинбурге в 1878 Колледж имени Джорджа Скерри (Scerry's College) и в Лондоне 1887 году Университетский колледж корреспондентского обучения (University Correspondence College). Аналогичные тенденции имеют место и Соединенных штатах Америки. Университет Иллионой Уэйслиан (Illinois Wesleyan) с 1877 года предлагает бакалаврские, магистерские и аспирантские программы обучения, основанные на британской модели. Чикагский университет стал первым университетом в США, который открыл в 1890 году новое направление, связанное с корреспондентским обучением. Новое подразделение университета было успешным, 125 педагогов обучали около 3 000 студентов по 350 различным курсам.

Однако несмотря на такое активное распространение корреспондентского обучения по всему миру во второй половине XIX века, к началу XX века в отдельных точка мира происходит спад интереса к новой форме образования, так в 1899 году Университет Чикаго (бывший тогда одним из лидирующих учебных заведений, занимавшихся дистанционными формами обучения) прекращает свои курсы корреспондентского обучения, и только через немногим менее 10 лет происходит возрождение дистанционного образования. Такое обновление интереса связано с высокой активностью социального движение демократизации образования «расширение Университета» (University Extensions), которое именно в этот период обретает наибольшую выраженность и масштаб.

В первой половине XX (в преддверии второй мировой войны) во Франции открывается при Министерстве образования Правительственный колледж корреспондентского обучения, а также Национальный центр начального образования средствами корреспонденции (Centre National d'Enseignment par Correspondences), вначале обучавший только детей, но со временем занявшийся и обучением взрослых.

Значительное влияние на развитие дистанционного обучения во XX веке оказал технических прогресс, связанный с появлением и развитием телефонной связи, радиотехнических и видеотехнических средств, телевидения. В 1910 году появляются и начинают активно развиваться первый каталоги учебных фильмов, интересно отметить слова Томаса Эдисона (Thomas Edison), сказавшего в отношении использования этого нового на тот момент образовательного инструмента, что в ближайшие десятилетия кардинально изменится. Изменения произошли: с 20-х годов можно говорить о завершении этапа корреспондентского обучения и начале нового этапа в развитии дистанционного образования, связанного с возникновение телеобучения и широкого взаимопроникновения телевидения и образования.

Стоит обратить внимание, что хотя зарождение явления и понятия дистанционного образования произошло в Европе и, можно сказать, что наиболее значимые моменты его развития на этапе корреспондентского обучения связаны именно с европейскими учебными заведениями и специалистам, дальнейшее наиболее активное развитие происходило в Соединенных Штатах Америки.

Как уже отмечалось ранее переход к новому этапу развития дистанционного образования предвещал промежуточный период, связанный радио-обучением. В 1922 году Государственный колледж Пенсильвании (Pennsylvania State College) запускает на радио собственный учебный курс. Уже через три года Государственный Университет Айовы (State University of Iowa) имеет пять учебных курсов радио-обучения. К концу 20-х годов XX века в Соединенных Штатах Америки насчитывалось около 170 радио станций, осуществлявших дистанционное обучение.

В 1930 годах были запущены первые экспериментальные телевизионные обучающие программы, которые были созданы и выпущены такими учебными заведениями, как Государственный Университет Айовы (State University of Iowa), Университет Пердью (Perdue University) и Государственным Колледжем Канзаса (Kansas State College). Однако первым учебным заведением предложившим не отдельные образовательные программы, а полноценный учебный телевизионный курс, в 1951 году стал Западный резервный университет (Western Reserve University), входящий в настоящее время в структуру Западного резервного университет Кейза. С 1957 года по телевизионной сети CBS стала выходить серия образовательных программ «Учеба на восходе» , подготовленных при поддержке Нью-Йоркского университета (New York University), и ставшая первым примером образовательного телекурса. Программа стала чрезвычайно успешным телевизионным образовательным проектом и просуществовала до 1980 года.

Стоит отметить, что США в середине двадцатого века можно наблюдать существование своеобразной тенденции к образовательному телевещанию, так в 1953 году начинает вещание в прямом эфире Университет Хьюстона (University of Houston), в эти же годы Университет Миссури (University of Missouri) ведет аналогичную работу. В 1954 была основана некоммерческая общественная сеть «Национальное Образовательное Телевидение» (National Education Television). NED оказало большее влияние на развитие телевизионного обучения, оказавшись одной из наиболее заметных организаций, занимавшихся данной формой дистанционного обучения. Сеть вела активную работу не только в направлении вещания, но и в сфере рассылки видео материалов на ленточных бобинах по почте своим аффилированным центрам. Материал был выдержан в академической манере и содержал интервью с научными специалистами.

В течение следующих нескольких лет «Национальное Образовательное Телевидение» (NED) вело активное деятельность по увеличению количество образовательного материала и времени вещания, для чего использовало как собственные программы, так и сторонних производителей (к примеру, BBC). С середины 60-х годов из-за проблем с финансированием и организационных вопросов взаимодействия с филиалами сеть начинает сокращать число вещаемых программ и спустя несколько лет вошла в структуру сети PBS. Интересно отметить, что до сих программы созданные в рамках сети NED остаются популярными, ярким примером таких программ можно считать успешный и в настоящее время телевизионный проект «Улица Сезам».

В это же время идет попытка нормативного и научного осмысления телевизионного образования. В 1956 году Северо-Западный Альянс Университетов сферы развлечений (Northwestern University Entertainment Alliance) при поддержке Фонда Форда (The Ford Foundation) проводило научное исследование по использованию телевизионных технологий для целей корреспондентского обучения. Геил Чайлдс (Gayle Childs), занимавшийся этим исследованием, сделал вывод, что телевизионные технологии являются не учебным методом, но инструментом доставки содержания и инструкций обучающимся. Также в исследовании выяснялось, что на практике использование комбинированного подхода, при котором совмещались корреспондентское обучение и телеобучение приводило к более высоким результатам, нежели традиционное обучение в классе.

В развитие этих идей с 1960 года Университет Пердью (Purdue University) запустил, так называемый, проект «летающие парты» (flying classroom, MPATI), в рамках которого более чем 2 000 школ и университетов в шести штатах обучали почти 400 000 учащихся с использованием телевидения и корреспондентского обучения.

К концу 1970 годов только в США насчитывалось около 230 образовательных телевизионных каналов. Вместе с тем, к этому же времени роль, которую приписывали этой форме обучения, в глазах научного мира начинает терять свою значимость. В этом контексте особо показательно заключение Коммиссии Карнеги по высшему образованию (Carnegie Commission on High Education), выпущенное в 1967 году, где говорилось, что место, которое занимает, инструктивное обучение средствами телевидения, в целом, не слишком значительное, с небольшими оговорками, исключение телевидения из обучения не придет к основополагающим изменениям образования. Такое мнение сформировалось в основном по двум основным причинам: с одной стороны, были высокие затраты на организацию и внедрение указанной системы, с другой, телевидение было неспособно в достаточной степени стать индивидуализированным и учесть особенности разных учащихся.

С конца 1960 годов в связи с развитием спутниковых технологий, которые получили начинается переходный период, завершение которого становится начала третьего этапа развития дистанционного образования. В это время широкое распространение в США и Канаде получают специальные проекты, одним первым среди которых стал Проект спутникового образования Аппалачи (Appalachian Education Satellite Project), существовавший в 1974-1975 годы. Аналогичным проектом, основанным на спутниковых технологиях, стал Проект Обучение/Аляска (Learn/Alaska), созданный и реализовывавшийся в 1980 году, в рамках которого около 100 дальних поселений могли получить ежедневное 6-часовое обучение.

В период с 1960 по 1970 годов также стоит отметить, что все более выраженным становится потребность и понимание необходимости в поиске новых форм для организации дистанционного образования, которые с одной стороны бы могли совместить скорость, широту охвата, наглядность телевизионного обучения, экономичность корреспондентских методов обучения, индивидуализированность образования и личный контакт учителя и учащегося в традиционных формах. Одним из признаков такого поиска становится появления формата дистанционного обучения, связанного с использованием телефона. Так в 1965 году в Университете Висконсин (University of Wisconsin) курсов по физике, обучение по которым шло с использование телефонных технологий.

Возникновение такой потребности связано с рядом факторов: с одной стороны, в школах и университетах США и Европы после завершения второй мировой войны начался резкий демографический прирост (так называемый, период беби-бума), что привело ближе к концу 60-х к значительному увеличению числа учащихся, что повлияло и на организационные, и на учебные составляющие системы образования, с другой стороны, появление и внедрение в повседневную профессиональную и образовательную деятельность в период с 1960 по 1980 персональных компьютеров, что представляло новые инструменты, способные более эффективно решать существующие образовательные и управленческие задачи.

С 1940-х годов можно говорить о начале компьютерной эры, когда математические, технические, инженерные изобретения и наработки таких ученых, как Блез Паскаль, Готфрид Лейбниц, Чарльз Бэббидж, Николай Иванович Брусенцов, Пафнутий Львович Чебышев, Венивар Буш, Конрад Цузе и многих других, легли в основу первых компьютеров и их прототипов. Так в 1944 году Говард Эйкенен по контракту с компнаией IBM собрал первый программируемый компьютер Mark I . В 1946 году по заказу Армии США, продолжая разработки Джона Атанасова (John Atanasoff) и Клифорда Берии (Clifford Berry), работавших в Университете штата Айова (Iowa State University), Джон Уильям Мокли (John W. Mauchly) был создан первый универсальный электронный компьютер, имеющий возможность перепрограммирования, названный ENIAC .

В 1957 году был впервые реализован язык программирования высокого уровня Fortran (Фортран), а в 1964 появился язык программирования BASIC (БЕЙСИК), который долгое время применялся во многих персональных компьютерных системах. В 1966 году Робертом Нойсом (Robert N. Noyce) и Гордоном Муром (Gordon E. Moore) была основана корпорация Intel, в этом же году Дуглас Энгельбарт (Douglas C. Engelbart), занимавшийся исследованиями в Стэндфордском университете (Stanford University) создает один из первых человеко-машинных интерфейсов, включающий компьютерную мышь, буквенную клавиатуру и программы, поддерживающие вывод информации на экран в формате «окон».

В 1974 году появляется компьютер Altair 8800, который принято считать одним из первых массовых персональных компьютеров, вдохновленные которым в 1975 году Билл Гейтс (William H. Gates) и Пол Аллен (Paul G. Allen) создали собственный интерпретатор языка BASIC и основали компанию Microsoft. Через два года, в 1976 году, Стивом Джобсом (Steven P. Jobs) и Стивом Возняком (Stephen G. Wozniak) были созданы компьютеры Apple I и Apple II, последний из которых стал началом широкомасштабного повсеместного внедрения персональных компьютеров, а уже к 1979 году насчитывалось около 15 миллионов персональных компьютеров по всему миру.

Начало использования компьютерной техники и технологий в сфере образования, как правило, связывают с именем Дональда Битцера (Donald Bitzer), работавшего в Университете Иллинойса (University of Illinois) и ставшего основателем проекта и первой в мире образовательной компьютерной системы PLATO. Первоначальной идей создания Битцером системы была необходимость использования для компьютерного обучения не только строчного формата представления данных, но также и графического, для чего им была разработана программная оболочка на базе аппаратного решения ILLIAC I. В первом варианте система состояла из телевизионного дисплея и специальной клавиатуры, с помощью которой можно было осуществлять навигацию по функциональным меню. В 1961 году была выпущенная обновленная версия PLATO II, а 1969 PLATO III, которая позволяла любому пользователю самостоятельно создавать новые учебные модули для последующего использования при обучении с использованием специальных терминалов.

После создания PLATO III Дональд Битцер смог получить грант от Национального научного фонда (National Science Found), при поддержке которого была открыта Исследовательская лаборатория компьютерного обучения (Computer-based Education Research Laboratory, CERL). В 1972 году была подготовлена новая, четвертая, версия образовательной системы. Главными техническими инновациями обновленной PLATO стали плазменный монитор, имеющий разрешение 512x512 точек, имеющий возможность сенсорного управления при ответах на вопросы, возможность присоединения периферийных устройств (музыкальные четырех-голосные синтезаторы, Вокстер – голосовой синтезатор для озвучивания необходимых учебных материалов и др.).

В последующие годы было выпущено еще несколько обновлений системы, однако ключевая характеристика системы, связанная с сетевым подходом взаимодействием учащихся и возможностью для тьюторов создания собственных учебных материалов, сохранилась, что и стало наиболее значительным преимуществом и достижением PLATO. Так уже с 1964 года в рамках системы PLATO существовал модуль компилятора, которая в том числе позволяла осуществлять образовательный процесс двумя основными путями: с использованием тьюторского подхода («tutorial logic»), когда система после презентации данных, фактов и примеров, формировала список вопросов на основе представленных материалов, и с использованием запросного подхода («inquire logic»), когда слушатель мог самостоятельно запрашивать необходимую ему информацию. Система имела модуль, с помощью которого осуществлялась презентация материалов, названный электронной книгой (electronic book), модуль хранилища материалов – электронная классная доска (electronic blackboard), модуль комментирования, позволявшего слушателям оставлять комментарии к прослушанным курсам и занятиям. В 1965 году компания IBM представила программную среду Courseware, функционально близкую к системе PLATO. В этом же году Университет Альберта (University of Albert) создал систему компьютерного обучения Фабритек (Fabritek), в 1967 году в университете было открыто специальное подразделение, занимающееся исследование в сфере образовательных сервисов, которое в этом же году на базе решений IBM была создана электронно-оптическая контрольно-расчетная машина , пользовавшаяся большой популярностью для статистических исследований и обучения. Наконец, к концу года была впервые создана учебное компьютерное приложение, которое автоматически адаптировало уровень сложности материала и контроля в зависимости от успешности прохождения слушателем курса.

Среди первых компьютерных систем, созданных специально для учебных целей, часто называют технический комплекс запущенный в 1963 году в Орандж Кост Колледже (Orange Cost College). Важно

отметить, что именно здесь были организованы одни из первых программ профессионального развития и переподготовки учителей по направлению использования компьютерных технологий в оборудовании, в рамках которых при государственной поддержки прошли переобучение около 100 специалистов.

Можно говорить, что с середины 60-х годов в практике Обучение с помощью компьютера (Computer assisted instruction, CAI) приобретает статус термина, который означает форму обучения, организуемую на основе использования компьютерных, в том числе дистанционных, технологий. Значимую роль в становлении этого термина сыграл Бернард Люскин (Bernard Luskin), который в 1970 году опубликовал свое диссертационное исследование, называвшееся «Выявление и изучение препятствий на пути развития обучения с помощью компьютера ». В 1971 году появляются два независимых проекта: Проект EXTEND, существовавший в штате Мичиган, в рамках которого велась консультационная работа для небольших колледжей и других учебных заведений по вопросами обучения с помощью компьютерной техники, и Проект DELTA, созданный силами Университета Делавэра (University of Delaware), который обеспечивал консультационную поддержку студентов в штате Делавэр по вопросам обучения с помощью компьютера. В 1973 году в Великобритании была запущена «Программа национального развития в обучении с помощью компьютера» (National Development Program in Computer Assisted Learning). Во многих университетах США и Европы создаются специальные учебные программы и модули, посвященные технологии обучения с использованием компьютера, и везде в них CAI употребляется как уже устоявшийся термин, что прежде всего другого связано с глубоким проникновением компьютерных технологий в образовательную сферу.

Очевидно, что ведущей силой в развитии компьютерного дистанционного образования не был исключительно технических прогресс, хотя влияние появившихся компьютерных технологий и было достаточно сильным, все же подобные технологии, прежде всего, создавали основу, на которой могли развиваться новые идеи и подходы в образовании. В этом плане, кроме упомянутого Бернарда Люскина, показательна деятельность Чарльза Ведемейера (Charles A. Wedemeyer), одного из заметных теоретиков и практиков дистанционного образования.

Будучи активным сторонником движения за «расширения Университета», Ведемейер вел исследования в Университете Висконсина, направленные на поиск новых форм образования, которые смогли бы обеспечить широкий доступ к образованию для учащихся разных возрастов вне зависимости от их местоположения и временных ограничений. Исследования Ведемейера касались использования телевизионных и компьютерных технологий для организации учебного процесса, была сделана попытка оценить эффективность новых образования. С 1963 по 1966 годы Ведемейре проводил серию семинаров в Мэдисоне (Madison), по результатам которых появилось двух-томное издание Бранденбургские воспоминания (Brandenburg Memorial Essays), где появился термин «дистанционное образование» и были сформулированы и представлены наиболее значительные теоретические положения о дистанционном образовании, какое мы знаем сегодня.

Среди учеников Чарльза Ведемейера были и Гейл Чайлд (о котором уже упоминалось ранее), и Гомер Кемпфер (Homer Kempfer), и Маргарет Монрое (Margaret Monroe), каждый из которых внес в последствии значительный вклад в развитие теории дистанционного образования. Особо стоит отметить Гарольда Уилтшира (Harold Wiltshire), который после участи в семинарах, организованных в Мэдисоне, вернулся с идеями Ведемейера в Великобританию и открыл Британский открытый университет (Britain Open University), который в настоящее время больше известен, как Открытый Университет, и является одной из крупнейших образовательных организаций, занимающихся дистанционным образованием.

Также на компьютерном этапе развития дистанционного образования нельзя не упомянуть Алана Кэя (Alan Kay), человека, внесшего значительный вклад в объекто-ориентированное программирование и развитие графических пользовательских интерфейсов , однако в контексте данного исследования следует отметить разработанный Кэйем систему KiddiKomputer, а также программный язык Smalltalk. Для данной системы Кэй, будучи не только программистом, но в большей степени теоретиком в сфере вычислительных систем и графических интерфейсов, указал ряд направлений использования компьютерных технологий в образовательном процессе, отделив предметную часть курсов от педагогического значения внедрения самих информационных технологий. Так он выделял следующие основные из направлений развития обучающегося при использовании компьютера в образовательных целях: обучение мыслительным навыкам, обучению моделированию, обучению взаимодействию с интерфейсами. По сути это был один из первых подходов, указывавших не только удобство использования компьютеров, но и на положительное влияние, которое они имеют при соответствующем использовании в образовательном процессе, эти идеи также легли в основу первых курсов по программированию для детей.

Одним из значимых участников процесса, связанного с развитием дистанционного образования, в период завершения компьютерного этапа была некоммерческая организация MITRE, которая начинала свою деятельность как научный координационный центр для специалистов включенных в реализацию исследовательских программ для военно-воздушных сил США, однако впоследствии занималась не только военными проектами. Так в 1968 году был запущен проект под названием TICCIT , изначально рассчитанный на взрослую аудиторию, но достаточно быстро транспонированный для учащихся школ. С 1969 года совместно с Университетом Техаса (University of Texas) проект TICCIT был запущен для начальной школы, в последующие годы до 1972 к проекту присоединились также Феникс Колледж (Phoenix College) в Аризоне и Колледж Северной Вирджинии (Northern Virginia College). В рамках проекта изучались

два основных курса: английский язык и математика. Технологически проект был реализован с помощью совмещения телевизионных и компьютерных технологий, так на специальный экран телевизора (формат NTSC), представляющий собой часть пользовательского терминала, выводились материалы – обучающие и контрольные – генерируемые с помощью компьютера, слушатели имели возможность взаимодействовать с материалами с помощью набора команд на специальном телефоне. Как отмечает ряд специалистов, уникальной особенностью TICCIT было не только технологическое решение, но и большое внимание, которое уделялось содержанию и разработке учебных курсов, где учитывали образовательные и психологические особенности слушателей, что для компьютерного этапа развития дистанционного образования, когда довлеющим был именно технический прогресс, стало важным шагом. К концу реализации проект насчитывал около 16 предметных областей, в рамках которых создавались учебные курсы, включая химию, физику, гуманитарные науки, иностранные языки (которых было наибольшее количество среди всех курсов).

Как и проект PLATO система TICCIT получила Национального научного фонда грант в 1971 году на дальнейшее научное развитие. В последующие года компания Hazeltine Corporation приобрела права на коммерческое использование системы, что успешно было реализовано в рамках военных, образовательных и промешенных проектов.

Интересно отметить, насколько неоднозначные результаты были получены в рамках реализации рассматриваемого проекта. С одной стороны, обучающиеся, завершившие обучение с использованием TICCIT, показывали более высокие результаты, чем обучавшиеся, изучавшие аналогичные курсы в рамках традиционной формы, с другой стороны, число завершивших обучение было довольно низким, т.к. значительная часть из начавших обучение в рамках системы пожелали вернуться к традиционному формату, однако основной причиной для подобной ситуации по оценке ряда специалистов связана с тем, что непосредственные исполнители и координаторы в учебных заведениях уделяли мало внимания запросам обучающихся. Другими словами, слабой стороной системы стала невыраженная обратная связь обучающегося и педагога, что не позволяло обучающимся ощущать полный контроль над образовательным процессом.

В последующие годы в развитие идей, заложенных проектами PLATO и TICCIT появляются такие системы, как COMIT, созданная совместными усилиями специалистов IBM и Университета Ватерлоо (University of Waterloo) в Канаде, Michigan Terminal System (MTS), созданная в Университете Мичигана (University Michigan) и другие.

Важным годом в истории развития дистанционного образования можно считать 1969 год, когда Министерство обороны США открыло проект ARPANET , который хотя и не использовался в образовательных целях или проектах, но стал прообразом всемирной сети компьютерных сетей, известной как Интернет. Проекта ARPANET определил значимую информационную и технологическую тенденцию, в направлении которой в последующие годы до настоящего времени идет развитие образовательных технологий, в том числе и дистанционных. В различных формах идеи разделенной в пространстве информационной образовательной среды существовали в разных проектах 60-70-х годов, однако именно с появлением ARPANET они получили вектор своего дальнейшего развития, и именно с этого времени можно говорит о возникновении нового этапа в развитии дистанционных образовательных технологий – интернет обучение.

Необходимо отметить, что как и на предыдущих этапах переход к стадии интернет (мобильного или сетевого) обучения проходил хотя и достаточно быстро, но все постепенно. При этом шла как технологическая трансформация, так и концептуальная, философская.

В период с конца 60-х годов до середины 70-х активно развивалась одна из первых научно-образовательных сетей Merit, которая соединяла компьютерные станции таких университетов, как Университет Мичигана, Мичиганский государственный университет и Государственный университет Уэйна (Wayne State University).

В 1974 году Мюррей Турофф (Murray Turoff) совместно со Старр Роксанн Хитц (Starr Roxanne Hitz), бывшей не только его коллегой, но и женой, открыли при Институте технологий Нью Джерси (New Jersey Institute of Technology) Компьютерный центр коммуникаций (Computerized Conferencing and Communication Center), ставшим одним из первых в мире центров, занимавшихся изучением форм сетевого взаимодействия и обучения, результаты исследований во многом легли в основу последующих систем «виртуальных классов», «виртуальных школ». Основные идеи Турофф изложил в своем труде «Сетевая нация» (The Network Nation), изданном в 1978 году. Важно также отметить, что еще до начала ведения научных исследований в рамках Компьютерного центра коммуникаций Турофф в 1971 году стал главным идеологом и разработчиком концепции и платформы EMISARI, которая по сути представляла собой первую в мире систему обмена мгновенными сообщения, легшую в основу возникших позже чатов, сервисов он-лайн пейджинга.

В 1976 году в образовательную практику входит использование специальных телевизионных ресиверов, обеспечивающих доступ к образовательным материалам в режиме он-лайн, примером провайдеров таких сервисов может служить компания CompuServ, ставшей одной из первых компаний, представлявших он-лайн сервисы.

В этом же году Открытый Университет начинает использование системы CYCLOP, которая представляла собой комбинированное решение, сочетавшее аудио-визуальные способы подачи материала

(кассетная запись лекции или комментария, представление на экране специально созданных графических материалов и пр.), интерактивные системы взаимодействия учащегося с системой (специальное сенсорное перо, пригодное и для письма, и для рисования, им можно было писать на специальном планшете и на экране) и дистанционные консультации через телефонные линии. Следующим шагом в развитии системы стал проект CICERO, в рамках которого стал наиболее выразителен функционал синхронизации работы с учебными материалами между учащимся и учителем.

Все эти события подготовили появления в 1978 году системы QZKOM, первого публичного интернет форума , что стало одним из значимых моментов в развитии дистанционного образования на интернет этапе. Идейная разработка и подготовка к созданию такой системы началась еще в 1970 году и в этом процессе участвовали специалисты различных университетов и государственных структур, однако авторами первой версии интернет системы считают Якуба Пальме (Jacob Palme) и Торни Фолерус (Torgny Tholerus), работавших в Компьютерном центре при Университете Стокгольма, а также Томас Олин (Tomas Ohlin), работавший в Шведском совете по техническому развитию (Swedish Board of Technical Development). Спустя год система была закрыта, чтобы было связано с существовавшим в Швеции нормативным документом, который регламентировал использование и распространение информации и данных. Изначально не имея регистрации в Агентстве защиты данных (Data Protection Agency), система KOM, с одной стороны, позволяла любому пользователю размещать на ресурсе текст любого содержания, а с другой стороны предоставляла в открытом доступе информацию о пользователях, это и стало основной причиной ее закрытия.

В это же время Национальный научно-исследовательский институт обороны, занимавшийся реализацией и координацией проекта KOM ведет переговоры с Агентством защиты данных, чтобы модернизировать системы и запустить ее вновь, что удалось спустя несколько месяцев.

Важным событием конца 70-х стал выход книги «Образовательная технология» (Educational Technology) Карла Цинна (Karl L. Zinn), одного из заметных теоретиков в сфере использования информационных технологий в образовании, в целом, и дистанционном образовании, в частности. В книге описывался опыт использования компьютеров в Мичиганском Университете, вводились и обосновывались такие понятия, обучающие компьютерные программы, компьютерное моделирование, расширенные лабораторные опыты, обучающие компьютерные игры и другие. Почти в это же время выходит в свет книга «Переворот в сознаии: дети, компьютеры и плодотворные идеи» Сеймура Паперта (Seymour Papert), одного из значительных ученых и педагогов. Паперт, бывший по образованию математиком, в период с 1958 по 1963 годы работал совместно со швейцарским психологом Жаном Пиаже (Jean W. Piaget) над вопросами применения математических моделей и концепций к пониманию механизмов мышления детей, а также их обучения. Конструктивистская эпистемологическая теория Пиаже оказала значительное влияние на Паперта, который на ее основе создал учебную теорию конструкционизма, представляющий процесс обучения как процесс построения ментальных моделей для понимания окружающего мира. В рамках этой теории появился целый ряд концепций, технологий и методик обучения . Важным вкладом в развитие философии и теоретической мысли в сфере дистанционных технологий организации образования стали два ключевых момента: во-первых, обоснование (в том числе и экспериментальное) значимости виртуального образовательного пространства для погружения учащегося в необходимую образовательную среду, во-вторых, формирование педагогической установки, при которой учитель выполняет роль сопровождающего, позволяя учащемуся самостоятельно находить пути для понимания возникающим перед ним образовательных проблем.

В начале 80-х годов в практике и теории появляется такой термин, как Система управления обучением, теперь более известный в виде аббревиатуры LMS (Learning Management System), который был связан прежде всего с выпущенной в 1980 году системой TML, первой автоматизированной системой управления образовательным процессом и пространством. Возникновение подобного понятия свидетельствует о появлении системного восприятия всего комплекса инструментов, о понимании синергетической взаимосвязи этих элементов. Тенденция к формированию целостной системы и внутренне согласованной системы имела место не только в образовательных системах, но и на управленческом уровне.

Так заметным явлением 80-х годов в сфере дистанционного образования становиться развитие образовательных сетей и интеграция все большего числа образовательных учреждений в эти сети. Ярким примером подобных масштабных сетей может служит сетевое объединение университетов BITNET, куда были включены многие учебные заведения Северной Америки, в том числе такие, как Университет Нью-Йорка, Йельский университет и др.

Укрупнение и расширение происходит и на уровне научных представлений о роли обучения с помощью компьютера, так в 1981 году выходит в свет книга профессора Калифронийского Университета (University of Califonia, Irvine) Альферда Борка (Alfred Bork) «Информационный поиск в образовании», где предложена попытка описать наиболее актуальные на тот момент формы и технологии управления образовательным процессом и пространством при обучении с использованием компьютерных и интернет технологий.

Все больше сетевые и интернет технологии проникают в образовательную сферу. Так одним из крупных международных центров становится созданный в 1982 году в городе Риндже, Нью-Хемпшир, США, Центр обучения с использованием компьютерных технологий, более известный как CALCampus. Уже с 1983 года в рамках работы Кампуса начинаются исследования по использования в целях осуществления

дистанционного образования телекоммуникационных и компьютерных технологий, а также поиск путей их совмещения. Результатом становиться запуск в начале 1986 года Учебного центра (Tutoring Center) на базе использования сетевого сервиса QuantumLink (Q-Link) , в последствии центр трансформировался в один из первых он-лайн учебных заведений Куантиум Коммьюнити Колледж (Quantium Community College), предлагавшего взрослым слушателям он-лайн обучение. В последующие годы в сеть Кампуса вошли целый ряд других телекоммуникационных сетей (таких, как PC-Link, AppleLink, GEnie, уже упоминавшаяся CompuServ и другие), а также технологии, разработанные и опробованные CALC Online Campus, были транспонированы и в школьную систему образования, что и стало наиболее значительным вкладом системы в развитие интернет обучения. Принято считать, что CALCampus стала одной из первых систем внедривших в школьное обучение весь цикл образовательных он-лайн сервисов (существовавших на тот момент), расширивших очные формы обучения, что позволило преодолеть существовавшую долгое время изоляцию между одноклассниками, а также учащимися и учителями.

В период с середины 80-х годов идет активное развитие различных образовательных он-лайн сервисов, которые включают все больше количество учащихся различных образовательных уровней. Так в 1985 году Новый Юго-восточный университет (Nova Southeastern University) во Флориде начинает присуждать научные степени слушателям, обучавшимся он-лайн. Он-лайн сервисы обучения в этот период активно развивались и в Открытом Университете: одним из первых крупных полномасштабных опытов дистанционного обучения с использование компьютерных телеконференций становится запущенный в 1986 году учебный курс DT200 (курс назывался Введение в информационные технологии), в рамках которого применялось программное обеспечение CoSy (программная часть модуля дописывалась и расширялась в течении всего времени ведения учебного курса), позволявшее слушателям помимо уже привычных функций еще взаимодействовать друг с другом через интернет сети.

Особо хочется отметить один из интересных международных проектов, запущенных в 1988 году и существующих до настоящего времени. Международная образовательная ресурсная сеть (International Education and Resource Network, iEARN) изначально была создана как система взаимодействия 12 школ в Москве и 12 школ в Нью-Йорке и была организована силами Семейного фонда Копена (Copen Family Found, Peter Copen), Государственного департамента образования города Нью-Йорка и Российской академией наук. Слушатели обучались на английском и русском языках, основной целью проекта представлялась демонстрация возможности и эффективности прямого он-лайн взаимодействия учащихся в едином наднациональном образовательном пространстве.

В этот же период выходит целый ряд интересных научных трудов: в 1986 году Тони Бейтс (Tony Bates) публикует книгу «Обучение и коммуникации с использованием компьютерных технологий: применение информационных технологий в дистанционном образовании», в 1987 году Мортен Флейт Полсен (Morten Flate Paulsen) «Он-лайн образование и системы управления обучением», в 1991 году Джондан Джонсон-Эейлола (Johndan Johnson-Eilola) «Облачные сервисы: в преддверии новой теории он-лайн взаимодействия».

Ключевым в первой половине 90-х годов становится процесс связанный с развитием заложенных в предыдущие несколько десятилетий тенденций, как в плане технического и технологического прогресса, так и плане расширения предлагаемых сервисов, а также числа учебных заведений и организаций, осуществляющих дистанционное обучение.

В технической сфере идет, с одной стороны, активное развитие телекоммуникационных и компьютерных технологий, а, с другой, возникают комплексные программные решения, которые начинают распространяться с меньшей привязкой к конкретному аппаратному решению. Так в 1990 году Кент Норман (Kent Norman) из Университета Мэрилэнда (University of Maryland) создает первый прототип электронной образовательной среды HyperCourseware, которая изначально создавалась для, так называемого, учебного театра (Teaching Theater) образовательной сети компании AT&T. Ключевая идея новой образовательной среды состояла в том, чтобы перенести все привычные в очном обучении компоненты в электронное пространство (учебные материалы, учебные планы, доску, лекции, дискуссии и пр.). Система обладала таким функционалом, как он-лайн тестирование, гипертекстовые материалы, групповое взаимодействие и другими. В последующее десятилетие появляется большое количество коммерческих решений для организации информационной образовательной среды, к примеру, такие, как Autoware от компании Macromedia, CourseBuilder от компании Discover System, Multimedia ToolBook от компании Asymetrix Corporation (основана Полом Алленом и в последствии куплена Click2Learn).

В организационной сфере все большую силу набирают интернет сообщества и сервисы групповой коммуникации и взаимодействия, которые активно используются в образовательных целях. Еще одним значимым моментом становится появление все большего числа коммерческих организаций, профилирующихся именно на дистанционном интернет образовании. Среди таких организаций можно назвать: Conven International, основанную в 1992 году, MathEverywhere, созданную в 1993 года и ориентированную на продажу он-лайн курсов по математическим дисциплинам, и другие. Стоит также отметить возникшее в 1994 году компанию SUNY Learning Network, представлявшей собой сетевое объединение учебных организаций и специалистов, создававших учебный контент и занимавшихся обучением студентов он-лайн, в настоящее время проект SUNY успешно существует и расширяется, включая в себя так называемые кампусы и партнерские организации, а также значительную коллекцию электронных курсов.

Можно говорить, что ко второй половине 90-х подавляющее число учебных заведений в мире используют комплексные информационные образовательные системы, обеспечивающие и доставку учебных материалов, и тестирование, и коммуникацию средствами интернет, а также электронное администрирование, включая дистанционную оплату, доставку результатов студентам, составление и управление учебными расписаниями. При этом важным становится возникновение полноценных виртуальных университетов и образовательных учреждений, и если раньше в некотором роде единственным был Открытый университет, то с 90-х годов начинается этап активной конкуренции на рынке на рынке образовательных услуг в сфере дистанционного образования. Также 90-е годы такие факторы, как широта и повсеместность использования дистанционных технологий в образовании, а также значительно количество вовлеченных в работу над развитием этого нового направления специалистов, обуславливает большое число международных конференций и мероприятий.

В 1994 уже упоминавшийся Центр обучения с использованием компьютерных технологий CALCampus запускает первую в миру он-лайн школу, где процессы администрирования, управления, обучения осуществлялись полностью дистанционно.

Во второй половине 90-х годов продолжают появляться все новые комплексные системы дистанционного обучения, для которых все более выразительными становятся две ключевых тенденции: с одной стороны, сетевая структура внутренней организации и все больше включение внешних дополнительных модулей или контента, а с другой, все большая обособленность отдельных решений, их функциональная и содержательная специализация.

В 1995 году происходит значительно событие в истории развития дистанционного образования и интернет образования: Джеррольд Мэддокс (Jerrold Maddox) из Государственного университета Пенсильвании (Pennsylvania State University) начинает обучение по первому в мире учебном курсу по искусству с использованием сети интернет.

В этом же году начинает работать веб-платформа и сервис MOLI , созданная Невиллом Гордоном-Кэрроллом (Neville Gordon-Carroll) и Воном Тейлором (Vaughn Taylor) из компании Microsoft. Система предполагала возможность самостоятельно доступа учащегося в любое время и из любой географической точки к содержанию (контенту), который управлялся администратором системы. Можно сказать, что MOLI стала одной из первых систем, представляющих собой образовательный хостинг – глобальной платформы обеспечивающей инструмента размещения, конструирования и доступа к образовательному контенту.

С этого периода начинается активное развитие учебных веб-курсов. В 1996 году уже упоминавшийся ранее Бернард Люскин вместе с Гленном Джонсом (Glenn Jones) создают Международный университет Джонса (Jones International University), который стал первым в мире аккредитованным веб-университетом, т.е. высшим учебным заведением все учебные курсы которого осуществляются с использованием исключительно веб-технологий.

В последующие несколько лет появляются аналогичные организации и факультеты во многих университетах мира. В 1997 году Стивен Нормантас (Steven Normantas) создает LMS-платформу, функционирующую с использованием веб-технологий, которая получила название Манхэттенский виртуальный класс . В 1998 год в Университете Стрейтклайда (University of Straithclyde) создается аналогичная по назначению система SPIDER VLE, в Университете Южной Австралии (University of South Australia) запускается в работу информационная образовательная среда UniSAnet. В этом же году в Университет Техаса (University of Texas) в Остине для своего образовательного ресурса Coursepackets.com начинает перевод своих основных курсов в формат веб-курсов. Одний из масштабных систем того периода стала Desire2Learn, созданная Джоном Бэйкером (John Baker) из Универстета Ватерлоо (University of Waterloo) в 1999 году. До сих пор данной системой пользуется более 650 университетов и институтов в 20 различных странах мира.

Все более яркой в этот становится тенденция работы образовательных хостингов, появляется новая схема, в рамках которой начинает работать алгоритм взаимодействия учащегося с содержанием не столько через тьютора или отдельного терминала, сколько через работу со специальным веб-интерфейсом, так все больше возникает отдельных информационных ресурсов, осуществляющих обучение дистанционно.

Необходимо отметить, что сходом времени все больше значение дистанционное образование приобретает в контексте роста самостоятельности и независимости учащегося или слушателя от учителя или тьютора, но перевод его в режим самообразования с соответствующим сопровождением.

Усиление обозначенных тенденций приводит и к перемещению LMS-систем во всемирную сеть, так в 2000 году появляется первая LMS-система на основе веб-решения, им стала система ePath Learning . В этом же году происходит резкий рост подобных систем, которые создаются различными университетами, среди ключевых стоит назвать: в 2001 году Стэндфордский университет представляет одну из первых версий программного решения CoursewareWork (стали активно использоваться пользовательские роли и специализированные логики обучения под них), LONA-CAPA в Мичиганском государственном университете (комплексное решение, включающее использование календарей, чатов, блогов и прочего), OLAT (активное использование Java скриптов, что значительно повышало гибкость системы) в Университете Цюриха (University of Zurich) и некоторые другие.

Важным событием стало появление открытых обучающихся веб систем, это значительно способствовало распространению дистанционных технологий. Так широкоприменямое в настоящее время

решение Moodle впервые было представлено в 2001 году австралийским разработчиком Мартином Доуджимасом (Martin Dougiamas). Аналогичной системой стала ATutor, представленная в 2002 году.

В эти же годы начинается стандартизация технологий и подходов к созданию и размещению учебного контента и курсов. Созданный в 2000 году стандарт ILIAS Университетом Кельн, в 2004 году получил первую стабильную третью редакцию. В эти годы идут активные процессы развития стандартизации разработки и представления электронного контента для дистанционного интернет образования. Созданные впервые еще в 1996 году стандарт SCORM получается серьезное признание, когда в 2003 году Министерство обороны США приводит все свои учебные электронные курсы в соответствие с указанным стандартом.

В управленческом смысле в этот период дистанционное и интернет образование в эти годы начинает координироваться не только на уровне университетов и межуниверситетских объединений, но уже в больше степени на уровне национальных министерств и межгосударственных организаций. Последующие годы идет также активное развитие информационных и технологических решений, которые расширяют доступность и удобство использования дистанционного образования.

Принято считать, что начиная с 2006 года, когда одна из крупнейших ныне сетей Facebook стала доступна значительному числу пользователей интернета, начинается активная эпоха развития и проникновения во все сферы жизни социальных сетей, которые в том числе оказали значительно влияние на дистанционное обучение. Необходимо сказать, что для развития дистанционного и интернет образования важным стало не просто появление одной, пускай и крупной социальной сети, но развития нового формата интернета, который обычно связывают с понятием Веб 2.0.

Все более широкое использование получают открытые социальные сервисы и сети, во многих крупных социальных сетях создаются страницы, посвященные использованию имеющихся возможностей для целей организации образования. Так виртуальная группа , посвященная указанным вопросам, появляется в конце 2009 года. Аналогичные группы представлены с сети Google+.

С ходом развития дистанционного образования на современном этапе все большее значение приобретает тенденция, связанная с ростом обособленности учащихся от учителей, в увеличении доли самообразования. Можно говорить о том, что все большее значение приобретает информальное обучение в виртуальных социальных сообществах различного формата. При этом происходит интеллектуализация контента и информационных систем, которые становятся через интерактивность, гибкость и многоформатность (причем как в значении терминального доступа, так и в смысле форм представления контента) высокоэффективны для обучения даже вне постоянного тьюторского сопровождения.

Ярким выражение обозначенных тенденций становится появление образовательных социальных сетей. Одной из первых подобных сетей стала Академия Хана (Khan Academy, www.khanacademy.org), созданная выпускником Массачусетского технологического института и Гарварда Салманом Ханом (Salman Khan). Изначально Салман выгладывал свои уроки по математике для племянницы на сервисе YouTube, позже, когда эти ролики оказались чрезвычайно популярными, Салман решил создать ресурс, где можно было бы через общение и самообразование изучать и другие предметы.

Несколько заметных и значимых проектов было запущено в 2011-2012 году, интересно, что в короткие сроки новые информационные ресурсы смогли собрать значительную аудиторию пользователей.

В 2011 году Себастьян Тран (Sebastian Thrun), Дэвид Ставенс (David Stavens) и Майк Сокольски (Mike Sokolsky) в рамках проведения бесплатных занятий по информатике Стэнфордского университета создали социальную сеть Udacity (www.udacity.com). В настоящее время в сети зарегистрировано около 400 000 пользователей.

В осени этого же года была запущена специальная учебная социальная сеть, созданная совместно Массачусетским технологическим институтом и Гарвардским университетом edX.

В апреле 2012 году начинает работу заметный стартап, основателями которого стали двое профессоров Стэнфордского университета Эндрю Энг (Andrew Ng) и Дафна Келлер (Daphne Koller). Менее чем, за год пользователями сервиса стало 1,9 миллиона человек из 196 стран мира.

В заключении необходимо отметить, что современные темпы развития дистанционных технологий в образовании увеличивают динамику свое развития и трансформации. Ближайшая перспектива представляет три ключевых тенденции: первое, расширение социально-образовательной и экспертных сетей для создания межорганизационных и международных информационных пространств, второе, рост виртуальной и облачной составляющей в сфере доступа к контент-активам, третье, еще большая демократизация отношений между участниками инфо-пространства с последующим формированием виртуальных самообразующихся учебных подпространств, лекториев, лабораторий, виртуальных университетов.

МОДЕЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

***Лапшина Ірина Сергіївна**, доцент кафедри менеджменту освіти та психології*
Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Запорізької обласної ради, кандидат педагогічних наук

Від сучасного навчального закладу післядипломної педагогічної освіти вимагається запровадження нових підходів до навчання, які дозволяють інтенсифікувати опанування зростаючих обсягів навчальної інформації. Такі підходи можуть базуватися або на застосуванні інноваційних високотехнологічних методик(наприклад, комп'ютеризація навчального процесу), або на збільшенні частки самостійної роботи слухачів. Сьогодні післядипломні заклади освіти переходять до більш економічних та ергономічних форм підвищення кваліфікації працівників, як дистанційна, заочна, індивідуальна. Для забезпечення якості та повноцінного опанування навчального контенту необхідним є удосконалення саме цих форм організації навчального процесу, ключовим ланцюгом яких є самостійна робота.

Отже, виникає необхідність досліджень спрямованих на методологічне та технологічне забезпечення самостійної роботи.

Науково-теоретична база розробки. Підходи до розробки та удосконалення методів навчання, які стимулюють самостійну та творчу активність, окремі аспекти інформатизації освіти та формування інформаційної культури викладачів, основні напрями використання інформаційних технологій в освіті висвітлені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як В. Биков, В. Гриценко, Р. Гуревич, М. Жалдак, Б. Кваша, Г. Казлакова, Н. Морзе, Є. Полат, І. Роберт, Д. Рупняк, В. Шевченко та ін.

Висвітленням проблем, пов'язаних з використанням програмних засобів у навчальному процесі, а також їх класифікацією займались в фундаментальних роботах Жук Ю.О. , Гомуліна Н.М., Роберт І.В., Морев І.А., Ільясова Т.В. та ін.

Метою даної розробки є апробування методологічних та технологічних підходів до створення електронного підручника для системи післядипломної педагогічної освіти як ефективного інструменту забезпечення керованої самостійної роботи.

З активізацією дистанційної, заочної та індивідуальної форм навчання на курсах підвищення кваліфікації та збільшення частки самостійної роботи виникає потреба у додатковому дидактичному забезпеченні навчального процесу. Основним дидактичним засобом при цьому залишається підручник. Зважаючи на перевантаженість більшості педагогічних працівників, самостійна робота повинна бути модернізованою і проходити із застосуванням новітніх досягнень науки й техніки, а саме з комп'ютерною підтримкою.

При наявній перенасиченості ринка друкованої продукції, система післядипломної педагогічної освіти потерпає від дефіциту навчальних посібників для курсової підготовки.

Одночасно, підручник у системі післядипломної педагогічної освіти в ході підвищення кваліфікації не в змозі відігравати значну роль, що обумовлено розбіжностями у особливостях друкованих видань і специфічних запитів слухачів курсів. Тоді, як педагогічні працівники мають потребу у знайомстві з інноваційними практико орієнтованими адаптованими до потреб конкретного регіону матеріалах, друковані видання містять переважно базову уніфіковану роками незмінну інформацію.

Друковані видання не пристосовані до стрімких змін сьогодення, видання підручника є процедурою довготерміновою та фінансово затратною. Поки нова версія підручника досягне споживача, він вже втрачає свою актуальність,а разом з цим і цінність. Видання підручників на регіональному рівні взагалі фінансово не рентабельно. Крім того друкованні підручники вимагають певних площин для їх зберігання, вчителі не мають можливості возити їх за собою на курси тощо.

Пошук видання в бібліотеках та навіть пошук необхідної інформації в самому підручнику занадто часовитратний і не зручний.

Часто педагогічні працівники під час опанування навчальним матеріалом мають цікаві наробки або факти з даної теми, однак не взмозі ними поділитися, іноді виникає необхідність проконсультуватися. Друковані книги не мають засобів реалізації інтерактивного спілкування.

Виникає потреба у створенні підручника нового покоління на основі досягнень як управлінської, так і інформаційно-технологічної науки. Це має бути комп'ютерноорієнтований, мережний засіб, здатний легко оновлюватися та оперативно поповнюватися новими матеріалами і акумулювати в собі всі переваги, що надають інформаційно-комунікаційні технології. Процес дидактичного проектування електронного підручника має специфічні етапи.

На організаційно-підготовчому етапі під час створення електронних програмних ресурсів здійснюється планування навчального процесу. На цьому етапі розробляється модульна структура навчальних матеріалів. Реалізується гіпертекстовість, яка надасть можливості навчатися слухачам курсів підвищення кваліфікації з різним рівнем стартової готовності.

Саме на цьому етапі підручник заповнюється змістовним матеріалом та моделями практичної діяльності. Створюється система навігації, яка на наступному етапі дозволить реалізацію індивідуальних освітніх маршрутів.

На діяльнісному етапі реалізується безпосередня трансляція знань, умінь та навичок від викладача й джерел інформації до слухача шляхом їх взаємодії. Зважаючи на проблеми окремих регіонів з доступом до мережі Інтернет, електронний підручник повинен працювати у двох режимах: он-лайн, з розширенням в світову мережу і офф-лайн у разі відсутності такої можливості. Інтернет-розширений підручник дозволить отримати доступ до світових ресурсів навчальної інформації, а також надасть можливість он-лайн консультувань з провідними українськими фахівцями у галузі управління закладами освіти. Локальний підручник має трохи менші можливості, проте містить всі необхідні базові матеріали і довідкову інформацію про можливість отримати консультацію іншими інформаційними каналами.

Контрольно-аналітичний етап не є окремим часовим етапом створення підручника, він органічно поєднується з діяльнісним етапом і незмінно супроводжує кожну порцію теоретичної інформації. На цьому етапіетапі реалізується функція встановлення рівня отриманих знань, надається інформація для саморефлексії, аналізується ефективність навчального процесу, відповідність форм, методів, ресурсної бази й відбувається удосконалення системи навчання для її використання у наступному циклі.

Фактором визначення якості комп'ютерної навчальної системи є формування ресурсної бази. Інноваційним підходом тут виступає переважність самостійної роботи та асинхронність діяльності слухачів. Тому електронні навчальні ресурси повинні повинні відповідати запитам кожної потенційної особистості з різними інтересами, нахилами та початковим рівнем готовності до засвоєння змісту. Головними чинниками при цьому виступають науковість, повнота та доступність навчального матеріалу.

За формою організації електронне навчання не обмежує викладача-автора підручника або посібника рамками 45 хвилинного уроку, що створює умови для більш широкого використання мультимедійних, аудіо та відео матеріалів.

Отже, підручник нового покоління, це сучасна інтелектуальна навчальна система, що має риси дистанційного навчання та інноваційного освітнього середовища. Він дозволяє реалізувати особистісноорієнтований стиль навчання, обирати індивідуальний комфортний освітній маршрут. Зменшує навантаження і одночасно задовольняє потреби у інформації за рахунок гіпертекстовості та варіативності подання навчальних матеріалів.

Нові погляди на дидактичні засоби навчання дозволяють організацію нової форми саморефлексії. Як пропонує В. Л. Шевченко систему тестового самоконтролю поповнювати роз'яснювальними матеріалами в залежності від виявленої за результатом тесту проблеми. Вчений пропонує створювати багаторівневу систему роз'яснювальних матеріалів, що зробить навчання дійсно особистісно зорієнтованим і дозволить підвищити ефективність навчального процесу для слухачів з різним початковим рівнем готовності. Різнорівневим повинно бути також саме подання навчального матеріалу, яке можливо за рахунок гіпертекстовості електронних документів або варіативності навчального плану.

Застосування комп'ютерних технологій значно розширює різноманітність форм подання навчального курсу. Для організації вивчення теоретичного матеріалу можуть бути використані відео-лекції. Лекція викладача записується на відеокамеру. Методом нелінійного монтажу вона може бути доповнена мультимедійними додатками, що ілюструють виклад лекції. Такі доповнення не тільки збагачують зміст, але й роблять її процес більш живим і привабливим для слухачів. Достатньо поширені сьогодні мультимедійні лекції створені у вигляді презентації з використанням графіки, анімації, відео фрагментів та ін. Теоретичний матеріал може бути структурований так, що кожен учень має можливість обирати для себе оптимальну траєкторію вивчення матеріалу, зручний темп роботи над курсом і спосіб вивчення, максимально відповідний психофізіологічним особливостям його сприйняття.

Мова викладання та форма подання матеріалу, наявність додаткових ресурсів, координуючі матеріали учителя повинні відповідати цільовій аудиторії, на яку розрахований електронний засіб навчання та обиратися за бажанням. Технічні можливості комп'ютерних технологій дозволяють робити дво-трьомовні підручники.

Реалізація вище задекларованих підходів накладає певні вимоги на комп'ютерну техніку, що порушує принцип створення рівних умов для всіх слухачів: і тих, хто має потужні комп'ютери, і тих, хто такої техніки не має. Зважаючи на не доцільність відмови від сучасних постійно удосконалюваних технологій, ми повинні віддавати перевагу тим ресурсам, в яких матеріал подано на альтернативній основі, коли разом з високотехнологічними ресурсами є їх текстові аналоги.

Здоров'я людини є найбільшою цінністю, збереження якої гарантує нам Конституція України. Це накладає серйозні вимоги на структурування навчального матеріалу. Уникнути перевантаження можливо шляхом дозування навчального матеріалу, його поділу на дидактичні одиниці у відповідності до дидактичного сценарію. Розрахунок навантаження слухача під час навчання використанням електронних програмно-педагогічних засобів навчання не повинен перевищувати вимоги Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01. Контроль за їх дотриманням повинен здійснюватися на етапі створення навчальних ресурсів. Значно зменшити шкідливі фактори впливу комп'ютерної техніки на здоров'я та психіку людини допоможе врахування рекомендацій психологів щодо використання кольорової гами подання матеріалу, комбінації текстової, візуальної та аудіальної форми, окремих методичних та психологічних прийомів. Принципи реалізації таких підходів детально описані в методичних рекомендаціях.

Зважаючи на все це ми дійшли висновків, що підручник повинен бути тільки електронним, таким, який легко модифікується без знищення попередньої версії, легко розміщується в мережі Інтернет і не вимагає площин для зберігання. Стає доступним як дома, так і під час курсової підготовки, легко знаходиться засобами автоматизованого пошуку інформації і дозволяє проводити самостійну роботу в інтерактивному режимі.

В цьому році кафедрою менеджменту освіти та психології ЗОІППО розпочато роботу щодо створення такого підручника з питань «Управління навчальним закладом».

Роботу над підручником ще не закінчено. Паралельно ведеться удосконалення організаційної оболонки і змістовного наповнення. Після створення підручника з управління та психології планується розробка подібних посібників з інших напрямов курсової підготовки. За нашим планом у найближчі п'ять років педагоги Запорізької області отримають он-лайн бібліотеку післядипломної освіти.

Узагальнюючи всі підходи та спираючись на власний досвід ми робимо такі ВИСНОВКИ: створення електронних підручників у системі післядипломної освіти сьогодні є актуальним і необхідним. Технічно сьогодні є можливість перетворити засобами комп'ютерних технологій звичайний підручник на інтерактивне навчальне середовище і планово та ефективно підвищувати якість інноваційного процесу самостійної керованої роботи слухача, забезпечити збереження здоров'я слухачів, нейтралізувати шкідливі фактори впливу, створити умови для розвитку та самореалізації кожної особистості, розкриттю її талантів, сприяти розвитку творчої активності, організувати економне та раціональне використання ресурсів.

Створена оболонка підручника може бути взята за основу для наповнення будь-яким змістом в системі андрагогічної освіти. Вона не є безумовно закінченою, статичною і має змінюватися в залежності від мети та форми навчання, особливостей навчального процесу, контингенту слухачів, змінами в технічній та методичній галузі, зростанням запитів споживачів освітніх послуг.

Демонстраційний екземпляр електронного інтерактивного мультимедійного підручника у КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР для апробації його функцій вже створено і використовується під час курсів підвищення кваліфікації.

ЛОКАЛЬНО-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОД В ПОДГОТОВКЕ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ К РАБОТЕ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ТОРГОВЛИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ

***Мурашко Елена Анатольевна**, старший преподаватель кафедры педагогики детства и семьи, УО «Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова», Республика Беларусь*

Современное общество характеризуется рядом социальных проблем, которые ставят под сомнение безопасность детей и реализацию их прав. Торговля детьми в целях эксплуатации приобретает опасные масштабы в мире, и проявляет себя в следующих формах: с целью коммерческой сексуальной эксплуатации; с целью эксплуатации их труда; с целью попрошайничества; для трансплантации органов и тканей; с целью незаконного усыновления/ удочерения. Все перечисленные формы негативно сказываются на благополучии ребенка, так как разрушается его физическое и психическое здоровье. Жертвы часто становятся зависимыми от наркотиков и одурманивающих веществ, подвергаются крайним формам насилия.

В Республике Беларусь профессиональная подготовка специалистов для решения задач преодоления торговли детьми и оказания помощи детям, пострадавшим от эксплуатации и насилия, осуществляется на трех уровнях: на уровне учреждения высшего профессионального образования; на уровне учреждения последипломного образования; на уровне общественных организаций.

Одной из организаций, занимающихся решением проблем детей в Республике Беларусь, является МОО «Понимание». Реализация миссии организации «Улучшим положение детей через наше профессиональное участие» поставила задачу: включить в процессы предупреждения насилия и эксплуатации в отношении детей специалистов, которые в силу своей профессиональной деятельности призваны оказывать помощь детям, в том числе жертвам торговли людьми. По инициативе МОО «Понимание» в ряде вузов республики определены подходы и начата работа по внедрению в учебные планы и программы подготовки социальных педагогов образовательных компонентов, обеспечивающих готовность к работе по предупреждению торговли несовершеннолетними и оказанию им квалифицированной помощи.

В настоящее время реализуются три основных подхода в подготовке специалистов обозначенной направленности – локально-дисциплинарный (внедрение отдельных тем в программы учебных дисциплин «Основы виктимологии», «Социальная виктимология» и др.), локально-междисциплинарный (определение спектра последовательно осваиваемых студентами дисциплин и введение содержания, направленного на поэтапное решение задач подготовки), целостный (введение специального курса «Социально-педагогическая работа по противодействию торговле детьми, эксплуатации и насилию в отношении несовершеннолетних»).

В УО «МГУ им. А.А.Кулешова» реализуется локально-междисциплинарный подход, позволяющий осуществлять подготовку без внедрения отдельного учебного курса и решать следующие задачи:

- формирование необходимых знаний о проблеме и обеспечение достаточными ресурсами / информацией, для передачи их пострадавшим;
- обучение эффективным стратегиям интервенции и организации превентивной работы по проблеме торговли людьми.

Государственным образовательным стандартом Республики Беларусь по специальности 1-01 01 02-07 «Дошкольное образование. Социальная педагогика» предусмотрена подготовка будущих специалистов к работе с различными социальными патологиями детства. Вопросы противодействия торговле несовершеннолетними могут рассматриваться в рамках таких учебных дисциплин как «Теория и практика социальной педагогики», «Технологии социально-педагогической деятельности», «Охрана детства», «Основы виктимологии». Изучение этих учебных дисциплин проходит параллельно на 5 курсе, что позволяет содержательно раскрыть проблематику торговли людьми.

Подготовка студентов реализуется в три этапа: мотивационно-ценностный, деятельностно-ориентационный, рефлексивно-оценочный.

Целью мотивационно-ценностного этапа является ознакомление студентов с проблемой торговли несовершеннолетними. На этом этапе студенты получают знания о формах торговли несовершеннолетними, причинах похищения, основных этапах незаконного перемещения детей. Важной задачей этого этапа подготовки является осознание будущими специалистами сложности и драматичности проблемы, собственного отношения и собственных стереотипов. В процессе обучения у студентов должны быть сформированы умения анализировать случаи торговли несовершеннолетними, определять их причины, предвидеть возможные последствия.

Целью деятельно-ориентационного этапа является углубление психолого-педагогических знаний, знакомство с профессиональными задачами социального педагога в работе с жертвами торговли людьми. На занятиях студенты знакомятся с содержанием кризисной интервенции, со спецификой консультирования жертв насилия; с технологией эмпауэрмента в работе с жертвами; с организацией работы межведомственной команды специалистов. Важно использовать такие формы организации занятий, которые позволят формировать у будущих специалистов фасилитирующие качества – гуманность и эмпатийность. В результате обучения студент должен уметь установить контакт с пострадавшим, оказывать ему поддержку в затруднительных ситуациях, работать в команде.

На рефлексивно-оценочном этапе подготовки студенты принимают участие в создании и реализации проектов по противодействию торговле несовершеннолетними. Важно раскрыть содержание превентивной работы по проблеме торговли людьми, специфику программ профилактики торговли несовершеннолетними.

Вопросы подготовки студентов к решению проблемы противодействия торговле несовершеннолетними нашли свое отражение в учебных программах ряда дисциплин.

Этап	Учебная дисциплина	Тема	Форма проведения занятия
I. Мотивационно-ценностный этап	Теория и практика социальной педагогики	Торговля несовершеннолетними как социально-педагогическая проблема.	просмотр видеофильма NOT FOR SALE - "Не продается", лекция с мульти-медийным сопровожде-нием.
II.Деятельностно-ориентационный этап	Охрана детства	Международные и национальные механизмы защиты детей от торговли, незаконного перемещения и эксплуатации.	практическое занятие с использованием интерактивных методов обучения.
	Основы виктимологии	Социально-психологические проблемы детей, пострадавших от торговли людьми.	тренинг с использованием метода анализа случая.
	Основы виктимологии	Социально-психологическая реабилитация детей, пострадавших от торговли людьми.	тренинг с использованием метода анализа случая.
	Основы виктимологии	Междисциплинарный подход в восстановлении обычных жизненных связей ребенка – жертвы торговли.	тренинг с использованием работы в группах.
III. Рефлексивно-оценочный этап	Технологии социально-педагогической деятельности	Формы и методы профилактической работы по предупреждению попадания детей в ситуации, приводящие к торговле людьми.	проектная деятельность.

Важную роль в обеспечении эффективности подготовки играют методы обучения. При их выборе мы руководствовались необходимостью вовлечения студентов в обсуждение проблем, включения в деятельность по анализу и разрешению ситуаций торговли несовершеннолетними. Так, знакомство с проблемой мы предлагаем начать с просмотра короткого документального фильма NOT FOR SALE – "Не продается" об эксплуатации детей и торговле детьми, подготовленного ЮНИСЕФ в 2009 году. Это позволяет добавить элемент достоверности при изучении темы и осознать сложность и драматичность проблемы.

Для работы над темой «Социально-психологические проблемы детей, пострадавших от торговли людьми» мы выбрали метод анализа случая, так как он позволяет определить причины, найти пути разрешения ситуации и понять чувства тех людей, о которых идет речь.

Тема «Социально-психологическая реабилитация детей, пострадавших от торговли людьми» предполагает изучение основных направлений работы социального педагога (например, консультирование) и здесь эффективным методом может стать ролевая игра, которая дает возможность студенту выступить и в роли специалиста, и в роли жертвы, и в роли наблюдателя.

Работа в группах позволяет большому количеству участников внести свой вклад в дискуссию и используется нами при изучении темы «Междисциплинарный подход в восстановлении обычных жизненных связей ребенка, жертвы торговли».

Научиться планировать работу по противодействию торговле несовершеннолетними, выбирать формы и методы ее организации, определять критерии для оценки ее эффективности студенты могут в процессе самостоятельной проектной деятельности при изучении темы «Формы и методы профилактической работы по предупреждению попадания детей в ситуации, приводящие к торговле людьми».

В качестве примера использования методов интерактивного обучения, построенного на взаимодействии учащегося с учебным окружением, учебной средой, которая служит областью осваиваемого опыта, мы предлагаем примерный конспект практического занятия «Международные и национальные механизмы защиты детей от торговли, незаконного перемещения и эксплуатации» по курсу «Охрана детства».

Цель занятия:

- изучить основные международные правовые документы по противодействию торговле несовершеннолетними: «Конвенция «О борьбе с торговлей женщинами и детьми» (1921), Конвенция ООН «О борьбе с торговлей людьми и эксплуатацией проституции третьими лицами (1949). Конвенция ООН «О правах ребенка» (1989), Факультативный протокол к Конвенции ООН «О правах ребенка», касающийся торговли детьми, детской проституции и детской порнографии (2000);
- изучить национальное законодательство, направленное на противодействие торговле несовершеннолетними: Декрет Президента РБ «О некоторых мерах по противодействию торговли людьми» № 3. От 9. 03. 2005 г. и Декрет Президента РБ «О внесении изменений и дополнений в некоторые декреты Президента РБ по вопросам противодействия торговли людьми № 15, от 22. 11. 2005; Закон РБ «О международном усыновлении»; Закон РБ «О противодействии торговле людьми»;
- проанализировать Государственные программы по противодействию торговле людьми на 2008 – 2010 годы и на 2011 – 2013 годы.

Базисные компетенции по теме:

- понимать необходимость изучения международных документов по защите детей от торговли, незаконного перемещения и эксплуатации;
- знать содержание основных положений международных и национальных документов по защите детей от торговли людьми;
- уметь давать качественную характеристику правовым документам, регламентирующим деятельность социального педагога по выполнению правозащитной функции.

Алгоритм подготовки студентов к занятию

Вопросы для изучения

1. Международные документы по защите детей от торговли, незаконного перемещения и эксплуатации.
2. Основные направления межгосударственного взаимодействия по противодействию торговле несовершеннолетними.
3. Нормативная база Республики Беларусь по защите детей от торговли людьми.

Самостоятельная работа студентов по теме

1. Изучить и составить каталог международных нормативно-правовых актов и постановлений по защите детей от торговли, незаконного перемещения и эксплуатации.
2. Изучить проблему торговли детьми в европейских странах, на примере 3 – 4 стран сделать сравнительный анализ превентивных мер.
3. Подготовить сообщение: «Основные направления противодействия торговле несовершеннолетними».
4. Изучить и составить каталог законов, актов, постановлений, принятых в РБ по защите детей от торговли, незаконного перемещения и эксплуатации.

5. Подготовить выступление и мультимедийную презентацию на тему: «Государственная социальная политика Республики Беларусь в области противодействия торговле людьми»

Алгоритм проведения занятия

1.Вызов

Метод «Интеллектуальные качели»

1. Преподаватель называет метод и поясняет его суть. Интеллектуальные качели это тот метод, который предполагает ведение оперативной дискуссии по актуальной теме.

2. Преподаватель предлагает проблемный вопрос: «Какие направления межгосударственного взаимодействия по противодействию торговле несовершеннолетними можно выделить?»

3. Обращаясь к тому, или иному участнику взаимодействия преподаватель предлагает ему высказаться по поводу предложенной темы. От одного участника к другому педагог передает эстафету «раскачивая качели», другому. Далее преподаватель подводит итоги дискуссии, обобщает, уточняет, конкретизирует ее результаты.

2.Осмысление

Метод «Сравнительная таблица»

Преподаватель предлагает по результатам самостоятельной работы (СРС №5) заполнить сравнительную таблицу.

Таблица 1. Сравнительный анализ содержания деятельности
различных стран по противодействию торговле детьми

Страна	Содержание деятельности

1. Коллективная деятельность по заполнению сравнительной таблицы.

Метод «Перекрестная дискуссия»

1. Постановка проблемного вопроса «Помогает ли правовая информированность социального педагога в организации работы по предотвращению торговли несовершеннолетними?»

2. Работа над Т-схемой и заполнение таблицы (индивидуально), формулировка обоснованных аргументов.

Таблица 2.Обоснование необходимости знаний
социальным педагогом нормативно-правовых документов

ДА	НЕТ

3. Работа в парах (обсуждение записей в Т-схеме).

4. Запись выводов по результатам работы в парах.

5. Выработка правил ведения дискуссии в группе: участники определяют свои позиции «За», «Против», сомневающиеся «Середина».

6. Обсуждение в группах аргументов в защиту своей позиции.

7. Проведение дискуссии: одна из сторон высказывает свое мнение и аргумент. Противоположная сторона выслушивает аргумент, повторяя его, перефразируя, и готовит контраргумент, который выдвигает противоположной стороне, после чего сообщает свой аргумент в защиту своей позиции. Поочередно высказывается каждая сторона, «Середина» задает вопросы обоим участникам взаимодействия, проговаривая свою позицию. В процессе дискуссии ведущий периодически обращается к «середине», уточняя, не возникло ли у них по ходу общения вопросов. В процессе педагогического взаимодействия участники имеют возможность изменить свою позицию, обосновав свой выбор.

Метод «Мультимедийные презентации»

1. Представление-защита результатов индивидуальной или групповой работы над СРС № 2.

2. Полипозиционная экспертиза представленных презентаций и заполнение оценочного листа.

Таблица 3. Оценочный лист экспертизы презентаций
«Государственная социальная политика Республики Беларусь
в области противодействия торговле людьми»

Название группы	**Критерии оценки**				**Всего баллов**
	Научность 1-4 балла	Содержательность 1-5 баллов	Оригинальность представления презентации 1-3 балла	Степень участия всех членов группы 1-3 балла	

3 Рефлексия

Метод «Ключевое слово»

1. Участникам педагогического взаимодействия предлагается на небольших листочках бумаги написать только одно слово, с которым ассоциируется оценка завершившейся деятельности и ее результат.

2. Для выполнения задания дается одна минута, далее преподаватель собирает листочки и проводит анализ результатов и занятия.

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ С ДЕТЬМИ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Соломенникова Ольга Анатольевна, *кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой дошкольного образования ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Проблема профессионального развития – актуальная социально-экономическая проблема. Без разрешения имеющихся противоречий между требованиями высокого уровня компетенции и профессионализма, выдвигаемые современной ситуацией в России, тенденциями развития мирового сообщества, и недостаточной профессиональной культурой, отсутствием стремления к совершенствованию в профессии у многих специалистов (вследствие несоответствия в оценке труда работников государственных и частных структур), невозможны экономическая стабильность, повышение уровня жизни в России.

Потребность страны в педагогах, способных занять личностно-гуманитарную позицию по отношению к воспитанникам и себе, выдвигает в ряд весьма актуальных проблему повышения их профессиональной компетентности. Проблема приобретает особую значимость в связи с процессом гуманизации образования. Особенности современной социально-образовательной ситуации предъявляют новые требования к педагогическим кадрам.

«Единый квалификационный справочник должностей руководителей, специалистов и служащих, раздел «Квалификационные характеристики должностей работников образования» (в ред. Приказа Минздравсоцразвития РФ от 31.05.2011 №448н) содержит необходимые требования к тому, что должен знать воспитатель дошкольного образования и какие требования, предъявляются к его квалификации.

Воспитатель должен знать: приоритетные направления развития образовательной системы Российской Федерации; законы и иные нормативные правовые акты, регламентирующие образовательную деятельность; Конвенцию о правах ребенка; педагогику детскую, возрастную и социальную психологию; психологию отношений, индивидуальные и возрастные особенности детей и подростков, возрастную физиологию, школьную гигиену; методы и формы мониторинга деятельности обучающихся, воспитанников; методы управления образовательными системами; современные педагогические технологии продуктивного, дифференцированного, развивающего обучения, реализации компетентностного подхода; методы убеждения; аргументации своей позиции, установление контакта с обучающимися, воспитанниками разного возраста, их родителями (лицами, их замещающими), коллегами по работе; технологии диагностики причин конфликтных ситуаций, их профилактики и разрешения; основы экологии, экономики, социологии; трудовое законодательство; основы работы с текстовыми редакторами, электронными таблицами, электронной почтой и браузерами, мультимедийным оборудованием; правилами внутреннего трудового распорядка образовательного учреждения; правила по охране труда и пожарной безопасности.

Требования к квалификации. Высшее профессиональное или среднее профессиональное образование по направлению подготовки «Образование и педагогика» без предъявления требований к стажу работы либо высшее профессиональное или среднее профессиональное образование и дополнительное профессиональное образование по направлению подготовки «Образование и педагогика» без предъявления требований к стажу работы.

Таким образом, мы видим, что на современном этапе к воспитателю дошкольного образования предъявляются высокие требования.

Е.А.Панько, известный специалист детской психологии, пишет: «Воспитатель – значимый для ребенка человек в детском саду, он входит в его микросреду. Дошкольник стремиться во всем подражать педагогу: его внешнему виду, манере разговора с окружающими, его отношениям с людьми, его поведению в целом. Важно, чтобы ребенок видел перед собой достойный образец для подражания» [8, с. 20].

Различные аспекты профессиональной деятельности воспитателей дошкольных образовательных учреждений отражены в трудах ученых В. И. Логиновой, Е. А. Панько, Л. Г. Семушиной, Е. В. Красной, Н. В. Шуровой, Т. С. Комаровой, а также Р. С. Буре, Е. А. Гребенщиковой, Д. Ф. Николенко, Н.В.Микляевой, Ю.В.Микляевой и других.

Исследуя проблему профессионального развития воспитателя дошкольного образования, мы рассматривает умения педагогов использовать современные педагогические технологии как одно из важных условий их профессионального совершенствования.

Вместе с тем, мы считаем, что без теоретического обоснования данной проблемы педагогам-практикам сложно разобраться в данном вопросе.

Термин «педагогическая технология» в последние годы широко используется в педагогической литературе (В.П.Беспалько, М.В.Кларин, Н.Е.Щуркова, Г.К.Селевко и др.). Однако теория и практика педагогических технологий еще только разрабатываются и являются в педагогике новым объектом изучения. Поэтому в литературе имеется множество противоположных мнений по вопросу о сущности педагогических технологий.

В словаре русского языка С.И. Ожигова технология определяется как «совокупность процессов в определенной отрасли производства, а также научное описание способов производства». Технология (от греческого techne – искусство, мастерство, умение; logos – слово, учение) совокупность методов,

осуществляемых в каком-либо процессе. Отсюда педагогическая технология – совокупность правил и соответствующих им педагогических приемов и способов воздействия на развитие, обучение и воспитание школьника [2, с. 7].

В.А. Сластенин считает, что «педагогическая технология - строго научное прогнозирование (проектирование) и точное воспроизведение педагогических действий, которые обеспечивают достижение запланированных результатов».

Кларин М.В. определяет педагогические технологии как направление в педагогике, которое ставит целью повысить эффективность образовательного процесса, гарантировать достижение запланированных результатов обучения; это исследования с целью выявить принципы и разработать приемы оптимизации образовательного процесса путем анализа факторов, повышающих образовательную эффективность, путем конструирования и применения приемов и материалов, а также посредством оценки применяемых методов [7].

В современном понимании педагогическая технология трактуется как компонент педагогического мастерства, способ осмысления технологичности педагогической деятельности, связанной с искусством воздействия на личность ребенка. Н.Е. Щуркова подчеркивает, что современная педагогическая технология представляет собой научно обоснованный профессиональный выбор операционного воздействия педагога на ребенка в контексте его взаимодействия с миром в целях воспитания отношений, гармонично сочетающих свободу личностного проявления и социокультурную норму. Основное назначение педагогического воздействия заключается в переводе ребенка на позицию субъекта [4, с. 230].

Каковы же критерии технологичности педагогического процесса? Как и любая технология, педагогическая технология представляет собой процесс, при котором происходит качественное изменение воздействия на обучаемого. Любая образовательная технология должна удовлетворять основным методологическим требованиям – критериям технологичности: концептуальности, системности, управляемости, эффективности, воспроизводимости.

Перечисленные критерии технологичности определяют структуру образовательной технологии, которая включает концептуальную основу, содержательный компонент обучения, процессуальную часть – технологический процесс.

Концептуальная часть образовательной технологии – это научная база технологии, те психолого-педагогические идеи, которые заложены в ее фундамент.

Содержательную часть технологии составляют цели – общие и конкретные, а также содержание учебного материалы.

Процессуальная часть представлена системной совокупностью следующих элементов:

- организация учебного процесса;
- методы и формы учебной деятельности детей;
- методы и формы работы педагога;
- деятельность педагога по управлению процессом усвоения материала;
- диагностика обучающего процесса.

Только в том случае, когда существуют (разработаны) все компоненты, описанные выше, можно утверждать, что рассматриваемая система является образовательной технологией.

Признаком технологичности образовательного процесса являются: детальное описание образовательных цепей; поэтапное описание (проектирование) способов достижения заданных результатов – цепей; системное применение психолого-педагогических и технических средств представления, восприятия, переработки учебной и социокультурной информации; системное использование обратной связи с целью корректировки и оценки эффективности образовательного процесса; гарантированность достигаемых результатов; воспроизводимость процесса вне зависимости от мастерства педагога; оптимальность затрачиваемых ресурсов и усилий [3].

Существуют различные классификации педагогических технологий. Наиболее полно, на наш взгляд, представлена классификация педагогических технологий, предложенная Г.К.Селевко, где в основу объединения положены наиболее существенные стороны и признаки: 1)уровень применения; 2)философская основа; 3)методологический подход; 4)ведущий фактор развития личности; 5) научная концепция; 6) ориентация на личностные сферы и структуры индивида; 7)характер содержания и структуры; 8)основной вид социально-педагогической деятельности; 9)тип управления учебно-воспитательным процессом; 10) преобладающие методы и способы; 11) организационные формы; 12) средства обучения; 13) подход к ребенку и ориентация педагогического взаимодействия; 14)направления модернизации; 15) категория педагогических объектов.

По мнению автора, предложенная классификация не является исчерпывающей и в любой момент может быть дополнена.

В современных условиях использование педагогических технологий становится неотъемлемой частью воспитательно-образовательной работы как с детьми, так и со взрослыми. Система дошкольного образования, не является исключением.

В современной дошкольной педагогике термин «педагогическая технология рассматривается как компонент педагогической системы, способ конструирования воспитателем педагогического процесса с помощью системы средств и методов воспитания и обучения дошкольников в специально созданных для

этого дидактических условиях детского сада в целях решения задач дошкольного образования (М.В.Крулехт).

Как отмечает М.В.Крулехт, важно, чтобы педагогическая технология была адекватна педагогической системе, без этого условия, цели педагогической системы и ее образовательная программа не могут быть реализованы.

При планировании учебно-воспитательной деятельности педагоги дошкольных учреждений России указывают на использование в практике работы с детьми различных педагогических технологий.

Однако, тщательный анализ научно-методической литературы позволил сделать вывод о том, что отсутствие единых теоретических подходов к понятийному аппарату в дошкольном образовании и подмена понятий: «педагогическая система», «методика» и «технология» не позволяют педагогам дошкольного образования точно определить и назвать педагогические технологии, используемые в работе с детьми дошкольного возраста.

Система (от греч. System – целое, составленное из частей; соединение) – совокупность элементов, находящихся в отношениях и связях между собой и образующих определенную целостность и единство. Пример: педагогическая система школы включает целый ряд технологий. Всякая технология представляет собой систему, но не любая педагогическая система является технологией.

В педагогической практике и учебно-методической литературе термин педагогическая система часто употребляется как синоним понятия педагогическая технология.

Дошкольное образование не является исключением и в нем также использовались и используются педагогические (методические) системы, разработанные для детей дошкольного возраста. В качестве примера можно назвать, такие системы: система общественного дошкольного воспитания Ф.Фребеля; система общественного воспитания детей дошкольного возраста Н.К.Крупской; гуманистическая система Я.А.Коменского; система умственного воспитания детей К.Д.Ушинского; система формирования детского коллектива А.С.Макаренко; система обучения детей дошкольного возраста – А.П.Усовой; система воспитания детей раннего возраста Н.М.Аксариной; система морально-эстетического воспитания детей дошкольного возраста – В.А.Сухомлинского; система свободного воспитания К.Н.Вентцеля, система свободного воспитания М.Монтессори; система свободного воспитания Р.Штейнера; система свободного воспитания Л.Н.Толстого; система гуманно-личностного воспитания Ш.А.Амонашвили; система развития творческих способностей дошкольников - ТРИЗ и РТВ (А.М. Страунинг); система социо-игровых подходов в педагогике (Е.Е.Шулешко); система эстетического воспитания детей – Комаровой Т.С.; систему Крыловой Н.М. - Системно-структурный и деятельностный подход к детям дошкольного возраста.

В традиционной системе дошкольного образования на протяжении длительного времени использовался термин «методика обучения». И по сей день многие специалисты просто подменяют понятие «методика обучения» на «технологию обучения» (по мнению многих авторов, данный подход не является научным).

Методика в образовании — описание конкретных приёмов, способов педагогической деятельности в отдельных образовательных процессах; «собирание правил воспитательной деятельности».

Методика обучения предмету включает в себя:

- цели обучения: образовательные, развивающие, воспитывающие, практические;
- принципы обучения;
- содержание обучения
- методы обучения.

Традиционно в системе дошкольного образования использовались различные методики. Например, методика изобразительной деятельности (Сакулиной Н.П., Комаровой Т.С., Халезовой Н.Б., Дороновой Т.Н. и др.); методика физического воспитания (Кенеман А.В., Д.В.Хухлаевой, Т.И.Осокиной, Степаненковой Э.Я. и др.); методика развития речи (Ф.А. Сохина, Гербовой В.В., Ушаковой О.А. и др.); методика формирования элементарных математических представлений (Леушиной А.М., Метлина А.С., Новиковой В.П. и др.); методика ознакомления с природой (С.А.Веретенниковой, Э.И.Залкинд, Н.Н.Кондратьевой, П.Г.Саморуковой и др.); методика экологического воспитания (Николаевой С.Н., Рыжовой Н.А., Забзеевой В.А., Соломенниковой О.А. и др.); методика музыкального воспитания (Метлова Н.А., Ветлугиной Н.А., Радыновой О.П., Новиковой Г.П., Зацепиной М.Б.) и другие.

На современном этапе все чаще мы встречаем понятие педагогические технологии. Применительно к дошкольному образованию большой интерес представляют те классификации педагогических технологий, которые в первую очередь ориентированы на развитие личности ребенка и на раскрытие его творческого потенциала.

В словаре «Дошкольное образование. Словарь терминов» читаем «технология педагогическая - научно обоснованная система и апробированная на практике упорядоченная совокупность действий, операций и процедур, инструментально обеспечивающих прогнозируемый и диагностируемый результат в изменяющихся условиях образовательного процесса. Основные образовательные технологии: адаптивные, развивающие, личностно-ориентированные, диалоговые, модульные, контекстные, информационные, уровневой дифференциации обучения, группового воздействия, суггестологии, мультимедиатехнологии, игротехники, технологии педагогического общения, диагностики, прогнозирования, саморазвития, коррекции [5, с. 326].

На сегодняшний день недостаточно изучены теоретические аспекты использования педагогических технологий в системе дошкольного образования. И в связи с этим, у педагогов-практиков возникают трудности в обосновании и использовании педагогических технологий в работе с детьми дошкольного возраста.

Мы разделяем точку зрения ученых, которые рассматривают педагогическую (образовательную) технологию как систему функционирования всех компонентов педагогического процесса, построенную на научной основе, запрограммированную во времени и в пространстве и приводящую к намеченным результатам. Технологией может являться только то, что поддается точному описанию и алгоритмизации.

Анализ литературы позволил нам выделить наиболее распространенные педагогические технологии, используемые в работе с детьми дошкольного возраста.

- здоровьесберегающие технологии;
- технологии личностно-ориентированного взаимодействия педагога с детьми;
- игровые технологии;
- технологии проектной деятельности;
- информационно-коммуникативные технологии.

Большинство педагогических технологий являются взаимопроникающими и дополняющими друг друга, поэтому классификационные виды педагогических технологий не всегда существуют в чистом виде.

Попытаемся разобраться в данных понятиях.

Здоровьесберегающие технологии - это система мер, включающая взаимосвязь и взаимодействие всех факторов образовательной среды, направленных на сохранение здоровья ребенка на всех этапах его обучения и развития. В концепции дошкольного образования предусмотрено не только сохранение, но и активное формирование здорового образа жизни и здоровья воспитанников.

Условно здоровьесберегающие технологии можно разделить на три группы:

- медико-профилактические технологии;
- физкультурно-оздоровительные технологии;
- технологии эмоционального (психологического) благополучия.

Любая педагогическая технология, используемая с детьми в дошкольном образовательном учреждении должна быть здоровьесберегающей. Это положение сформулировано в законе РФ «Об образовании», 51 статья которого начинается с утверждения: «образовательное учреждение создает условия, гарантирующие охрану и укрепление здоровья обучающихся, воспитанников».

Технология личностно-ориентированного взаимодействия с детьми – это система мер, включающая этапы, цели взаимодействия с детьми, педагогические и коммуникативные задачи, методы и средства взаимодействия, мотивы деятельности, профессионально-педагогические умения и навыки.

Понятие «игровые технологии» включает достаточно обширную группу приемов организации педагогического процесса в форме разных педагогических игр. В отличие от игр вообще, педагогическая игра обладает существенным признаком – четко поставленной целью обучения и соответствующим ей педагогическим результатом, которые могут быть обоснованы, выделены в явном виде и характеризуются учебно-познавательной направленностью. Игровая форма создается при помощи игровых приемов и ситуаций, выступающих как средство побуждения, стимулирования детей к познавательной деятельности.

Игровые технологии, безусловно, должны быть использованы в работе с детьми дошкольного возраста. Необходима лишь пошаговая инструкция применения системы игровых заданий и игр при обучении детей, в результате которой будет получен гарантированный уровень обученности ребенка тому или иному предметному содержанию.

Организация проектной деятельности с детьми дошкольного возраста требует от педагога не только практических умений, но и прежде всего теоретического понимания данной проблемы.

В своей работе мы придерживаемся алгоритма проектной деятельности педагога и детей, предложенной Хабаровой Т.В. (разработанный на основе исследований Л.Морозовой).

Таблица 2.

Алгоритм взаимодействия педагога и детей в проектной деятельности

Этапы проектной деятельности	**Деятельность педагога**	**Деятельность детей**
1. Постановка проблемы	Формирует для себя проблему, исходя из которой, подводит детей к необходимости задуматься над проблемной ситуацией.	Учатся видеть проблему, формировать важные вопросы.
1. Определение цели деятельности	Ставит цель с опорой на интересы и потребности детей	Обозначают цель деятельности (становятся активными исследователями окружающего мира)
2. Конкретный замысел	Продумывает и представляет то, что будет происходить и к какому результату это приведет	Участвует в обсуждении: как организовать то или иное дело, выслушивает любые мнения, вплоть до нестандартных и неожиданных

3. Планирование	Определяет основные этапы работы с детьми в зависимости от дидактических, социальных, предметно-материальных и индивидуально-личностных условий.	Перечисляют любимые занятия, предлагают игры, участвуют в определении последовательных операций (что сначала, что потом)
4. Реализация проекта и постоянная рефлексия	Организует и мотивирует различные виды деятельности через интеграцию, Приводит рефлексию и своевременную коррекцию отдельных шагов.	Участвуют в разнообразных видах деятельности, выступают партнерами и помощниками воспитателя
5. Анализ результатов и презентация	Выявляет положительные и отрицательные моменты в совместной деятельности с детьми	Проводят посильный анализ с подачи взрослого. Участвуют в игровой презентации достигнутых результатов.

Современные информационные и компьютерные технологии (ИКТ) дают возможность использовать в процессе обучения мультимедийные средства.

Применяемые информационно-коммуникационные технологии можно разделить на технологии, в которых используются мультимедийные презентации; технологии, в которых используются информационно-обучающие компьютерные программы, и технологии, в которых используются тестирующие программы.

Мультимедийная презентация – это наглядность, дающая возможность педагогу выстроить объяснение с использованием видеофрагментов.

Информационно-обучающие программы для дошкольников позволяют моделировать и наглядно демонстрировать содержание изучаемых тем.

Тестирующие программы могут быть использованы для психолого-педагогической оценки развития детей дошкольного возраста.

Использование преимущественно мультипликации, звука, графики позволяет ребенку наглядно представить материал, который в повседневной жизни невозможно показать с помощью других средств.

Современные педагогические технологии, используемые в работе с детьми дошкольного возраста, призваны помочь повышению профессионального мастерства педагогов дошкольных учреждений.

На основе проведенного анализа, с учетом требований к организации и структуре педагогических технологий, на основе авторских представлений, в качестве педагогических технологий работе с детьми дошкольного возраста можно выделить такие авторские технологии: игровые технологии физического воспитания спортивных игр (Волошиной Л.Н.); игровые технологии (Солнцевой О.В.); технология гармонизации детско-родительских отношений (Прищепы С.С.); технология системно-структурного и деятельностного подхода к детям дошкольного возраста (Крыловой Н.М.); технология социально-экологического развития личности ребенка-дошкольника (Гончаровой Е.В.); технология развития детской одаренности (Савенкова А.И.), технологии проектирования экологического воспитания (И.В.Цветковой, Н.А.Рыжовой) и другие.

С 2009 года разработаны примерные программы дошкольного образования, соответствующие Федеральным государственным требованиям – «От рождения до школы» (под ред. Вераксы Н.Е., Комаровой Т.С., Васильевой М.А.), «Истоки» (под ред. Л.А.Паромоновой), «Детство» (под ред. Т.И.Бабаевой, А.Г. Гогоберидзе, З.А.Михайловой), «Успех» (под ред. А.Г.Асмолова), «Счастливый ребенок» (под ред. Козловой С.А.), «Мир открытий» (под ред. Петерсон Л.Г., Лыковой И.А., Бурениной А.И., Высюковой Н.Е.). Каждый авторский коллектив предлагает свои технологии реализации данных образовательных программ.

На наш взгляд, необходимо научить педагогов-практиков использовать в своей работе технологии, разработанные известными учеными. И только высококвалифицированные педагоги-практики могут использовать в работе с детьми дошкольного возраста свои авторские технологии. Обязательным условием при этом является то, что технология должна содержать все необходимые компоненты, о которых говорилось выше.

Использование инновационных педагогических технологий открывает новые возможности воспитания и обучения дошкольников. Как и любая технология, педагогическая технология дошкольного образования представляет собой процесс качественного изменения воздействия на обучаемого.

Литература.

1. Белошистая А.В. Игровые технологии в образовании и воспитании ребенка дошкольного возраста// Педагогические технологии. 2010. №2. С. – 3-8.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогических технологий. М., 1989. 192 с.
3. Борисова Н.В. Образовательные технологии как субъект педагогического выбора. М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2000. 146 с.
4. Гончарова Е.В. Социально-экономическое развитие личности ребенка в условиях гуманистического дошкольного образования: Монография. М.: МГОПУ им. М.А.Шолохова, 2004. 333 с.
5. Дошкольное образование. Словарь терминов/(сост. Виноградова Н.А. и др). М.: Айрис-пресс, 2005. 400 с.
6. Иорданка Димчева Факирска. Изменение форм или разумное использование современных образовательных технологий в детском саду // Современный детский сад. 2011. №1 С. 47-55.
7. Кларин М.В. Развитие «педагогической технологии» и проблемы теории обучения// Советская педагогика. 1984. №4 С. 117.

8. Панько Е.А. Воспитатель дошкольного учреждения: Психология: пособие для педагогов дошк. учреждений: 2-изд. /Е.А.Панько. Мн.: Зорны верасень, 2006. 264 с.
9. Селевко Г.К. Традиционная педагогическая технология и ее гуманистическая модернизация. М.: НИИ школьных технологий, 2005. 144 стр.
10. Федорцева М.Б. Здоровьесберегающая деятельность педагога дошкольного образовательного учреждения: учебно-методическое пособие/М.Б.Федорцева, Т.В.Щелкунова. Новокузнецк: МОУ ДПО ИПК, 2009. 116 с.
11. Хабарова Т.В. Педагогические технологии в дошкольном образовании. СПб.: ООО «Издательство «Детство-пресс», 2011. 80 с.

ТЕХНОЛОГИЯ В ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ

***Кирсанова Вероника Геннадиевна**, кандидат психологических наук, доцент, заведующая кафедрой общей и педагогической психологии ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

В палеоантропологии существовала особая научная проблема, попытки решения которой и составляли главную движущую силу развития этой области знания – это поиски «недостающего звена», т.е. того существа, которое связывает мир животных и мир людей в единую и непрерывную цепь развития. В современной психологии есть подобная научная проблема – поиски, точнее создание «недостающего звена», которое связывает психологическую теорию с практикой. Важно отметить, что необходимым условием прорастания научных идей в практике является наличие самой практики, т.е. социальной сферы психологических услуг.

Психологическая практика в России относительно молода, ее «социализация» продолжается. Симптоматично, что закон «О психологической помощи населению в г. Москве», раскрывающий принципы, условия, виды и формы психологической помощи, появился не так давно, в 2009 г., после продолжительных научных и общественных дебатов. Психологическая практика продолжает нуждаться в ценностном основании, нормативно-правовом обеспечении, качественном и экологичном инструментарии.

В Московской области деятельность психологов в образовательных учреждениях разворачивается на основе Положения о службе практической психологии в системе Министерства образования Российской Федерации 1999 г., имеющего, по сути, рамочный характер. Положение не рассматривает ряд важнейший для психологической практики вопросов, например условия взаимодействия психолога и клиента, в частности условия участия несовершеннолетнего в разного вида диагностических процедурах, коррекционно-развивающих программах. Рамочный характер документов, изменения в социальной ситуации развития современных детей, модернизация системы образования требуют создания новых моделей деятельности службы практической психологии образования, разработки региональных моделей службы, пересмотра целей деятельности службы и практического инструментария самого психолога. Одной из важных задач развития психологической практики в целом нам представляется разработка стандарта психологических услуг как условия эффективного и безопасного взаимодействия психолога и клиента не только в образовательном учреждении, но и в любых других организациях.

Насущность проблемы подтверждают существующие сегодня в академическом сообществе и среди психологов-практиков различия в понимании целей и задач психологической службы, существование различных моделей деятельности психологической службы в образовании. Произвольное определение целей и задач работы, как самими психологами, так и руководителями образовательных учреждений (в том числе необоснованное расширение функционала педагога-психолога), отсутствие системы научно-методического обеспечения качественным инструментарием, отсутствие единых критериев эффективности профессиональной деятельности педагогов-психологов – симптомы «теоретической и практической недостаточности» психологии образования.

Работа над проблемами организации деятельности службы практической психологии проводилась различными коллективами в Психологическом институте РАН, Московском городском психолого-педагогическом университете, Институте психолого-педагогических проблем детства РАО и других. Новый порядок аттестации педагогических работников, введенный в России в 2010 г. стал, как нам кажется, новой точкой отсчета в этой работе, поскольку не только заставил вернуться к обсуждению этих известных профессиональному сообществу проблем, но и искать решения.

Аттестация – это процедура оценки профессиональной деятельности педагогического работника, а значит, снова становятся актуальным обсуждение целей, задач, результативности деятельности педагога-психолога. Однако ситуация осложняется тем, что сегодня нужны решения, ведь аттестация по новым правилам уже началась и она требует от педагога-психолога не только описания результатов методической, образовательной деятельности, профессионального развития, но и представления психолого-педагогических технологий сопровождения участников образовательного процесса. Таким образом, новый порядок аттестации поставил точку в научных дебатах, имеющих давнюю историю, о самой возможности технологии в психологической практике. Не объясняя, как большинство нормативных документов, суть понятия, положение о порядке аттестации педагогических работников предписывает аттестующемуся педагогу-психологу раскрыть содержание своей профессиональной деятельности, используя понятие технологии, а эксперту - эту технологию оценить. Перед психологами-практиками остро встала проблема определения понятия «технология» и его приложения к собственной работе. Конечно, и до введения нового

порядка аттестация технология как понятие использовалось в психологическом сообществе. Вот, например, всероссийский конкурс психолого-педагогических программ «Новые технологии для новой школы» имеет целью создание банка психолого-педагогических программ развития и адаптации обучающихся, воспитанников, соответствующих требованиям современной образовательной практики, и такой банк действительно создан и пополняется новыми программами. Значит ли это, что программа развития и адаптации обучающихся и есть технология или хорошая программа всегда технологична? Что из себя представляет технологичная программа? Эти программы дают возможность прогнозировано воздействовать на психические процессы, получая диагностируемый, устойчивый результат? Эти вопросы остаются открытыми, как и самый главный, принципиальный вопрос – возможна ли технология как программированное воздействие там, где мы имеет дело с личностью.

Введение законом в психологическую практику понятия «технология» стало для психологического сообщества вызовом, на который психологи ответили по-разному: от отрицания любой возможности технологии в психологической практике до утверждения технологии как единственно надежного инструмента в работе психолога. Мы предприняли попытку рассмотреть понятие «технологии» с точки зрения его пользы для развития практической психологии образования.

Среди психологов, как теоретиков, так и практиков достаточно противников идеи технологии. Первые, как правило, указывают на принципиальную невозможность существования такого инструмента в психологической практике по причине сложности психики, многообразия психических свойств, неисчислимости индивидуальных различий, в то время как необходимым условием применения технологии является гарантированный результат, которого при перечисленных условиях достичь невозможно. Вторые, наблюдая на практике упомянутое многообразие, со своей стороны подтверждают, что решений, работающих если не во всех, то хотя бы в ряде случаев у них нет, что деятельность практического психолога ближе к искусству, степень совершенства в котором зависит в большей мере от таланта, чем от техники.

Сторонники технологии в психологической практике полагают, что технология как инструмент работы психолога применима для решения определенных задач, тем более, что в отечественной психологии есть целый ряд замечательно технологичных решений, например, планомерно-поэтапное формирование умственных действий П.Я. Гальперина.

Всё это свидетельствует о том, что технология – понятие особенное, оно как бы есть (в названиях книг, учебных программ, профессиональных конкурсах) и его почти нет, или точнее, никто точно не знает, что оно обозначает, в то время как это – то самое «недостающее звено», которое прочно свяжет психологическую теорию с практикой и станет каналом взаимного обогащения и развития.

Возможная польза внедрения «технологии» как одного из терминов, описывающих деятельность, психолога нам видится в частичной операционализации самой деятельности психолога. Если предположить, что технология – это системное, алгоритмизированное решение определенной задачи средствами психологической теории и практики, то получается, что профессиональная деятельность психолога, точнее некоторые ее аспекты могут быть описаны как алгоритм действий, проверенный профессиональным сообществом на научность, эффективность, экологичность. Главной особенностью любой технологии является нацеленность на результат, причем, как правило, с известными параметрами, что предполагает конкретность, достижимость, диагностичность цели технологии. Введение этого понятия в психологическую практику поддержит поиск и разработку решений конкретных задач, что так нужно любому специалисту-практику, в том числе психологу образования, будет способствовать развитию психологической работы как очевидно результативной, а потому востребованной. Это может повлиять не только на инструментальную сторону деятельности психолога, но и на постановку цели деятельности самой службы практической психологии образования.

Введение «технологии» в психологическую практику будет также способствовать разработке стандарта оказания психологических услуг, т.к. станет частью рекомендуемого к использованию в работе педагога-психолога инструментария. Возможный перечень технологий станет инструментом методической поддержки начинающего психолога, организации отдельных направлений его работы, в частности психологической диагностики и коррекции. Определение технологии как решения задачи требует описания критериев технологичности, т.к. не всякое решение может считаться технологией. Ниже мы предлагаем описание таких критериев.

Практический результат в работе педагога-психолога может быть тогда, когда его профессиональная деятельность является действительно деятельностью, а не активностью, т.е. его работа имеет корректно поставленную цель, раскрытую в конкретных задачах, план действий, учитывающий все существенные условия реализации задач, описание прогнозируемого результата, связь действий с образовательным контекстом. Его работа становится деятельностью тогда, когда она целенаправленна, целесообразна, структурирована, каждый ее компонент не случаен, иначе говоря, когда она системна. Следует уточнить, что результат бывает и в случае «активности», но как случайный эффект, не поддающийся управлению, измерению, воспроизведению. Если технология – практический инструмент психолога, то он тоже должен отвечать этим требованиям. Компоненты технологии должны быть организованы в систему, структурированы, упорядочены, взаимосвязаны. Следовательно, один из признаков технологии – системность.

Технология раскрывается процессуально в системе действий (технологической карте), последовательность выполнения которых обеспечивает решение конкретной задачи, т.е. технология, чтобы

быть таковой, должна быть алгоритмизирована и потому воспроизводима. Эта система действий, составляющая ткань технологии, должна быть оптимальной, т.е. при минимуме затрат давать максимально возможный результат.

Технология ориентирована на получение результата, который можно выявить, измерить, оценить. Если результативность технологии измерить невозможно, то, по-видимому, это не технология как алгоритмизированное оптимальное, эффективное решение. Результативность технологии должна диагностироваться, подтверждаться положительной динамикой измеряемых показателей, в том числе выраженных количественно.

Технологии создаются как научными коллективами, так и психологами-практиками, и технология, родившаяся из опыта практической работы в нашей психологической практике, по-видимому, опережает технологию научную, что говорит во-первых о высокой востребованности технологии в профессиональной деятельности психолога, во-вторых о дефиците научно обоснованных, процессуально, инструментально, операционально ясных решений тех или иных психологических задач, в-третьих это свидетельствует о том, что в психологию всё глубже проникает инжиниринговый подход, в рамках которого управление качеством услуги осуществляется через предписанные стандарты, известные условия их реализации и технологии, т.е. оптимальные решения.

Так или иначе, технология всё же должна опираться на определенную научную концепцию, иметь научное обоснование стратегии достижения целей, т.к. только в этом случае можно быть уверенным в прочном основании ее результативности и экологичности.

Представляется, что в технологии можно выделить три компонента: методологический, содержательный, операциональный. Методологический компонент – это научная основа технологии, содержательный – организационно-структурная часть (цель-задача-план действий-результат-контроль), операциональный – собственно действия (способы, приемы, операции), чрез которые технология реализуется на практике.

Вероятно, в документации педагога-психолога когда-нибудь появится раздел «Психолого-педагогические технологии», но сейчас технология живёт в программах, которые являются необходимой частью рабочей документации специалиста, они и могли бы стать материалами, в которых педагог-психолог раскрывает применение технологий, т.е. описывает технологичную программу.

Аттестация – это инструмент профессионального развития (если она организована правильно). Несмотря на то, что предложение представить профессиональную деятельность в ситуации экспертизы, в том числе в виде технологии вызвало в аудитории психологов-практиков споры, оно дало начало активному обсуждению не только рисков использования технологии как инструмента, но и новых возможностей. «Технологичный» взгляд на содержание профессиональной деятельности психолога в целом предлагает уточнить наши представления о результатах профессиональной деятельности и условиях их достижения. Обсуждение научной обоснованности того, что делает педагог-психолог в образовательном учреждении, возвращает нас к задачам актуализации комплекса знаний, на основе которых разрабатываются, например, коррекционно-развивающие программы. Системность как необходимое условие развертывания профессиональной деятельности требует от нас осмысления и, возможно, переформатирования целей, задач и планов по их реализации. Оптимальность требует широкой осведомленности в средствах достижения целей, изучения существующего практического инструментария, освоение нового для того, чтобы у нас появилась возможность взвешенного выбора действительно оптимальных решений профессиональных задач. Эффективность – не только признак технологичности программы, это признак успеха, признак того, что профессиональная деятельность педагога-психолога изменяет образовательный контекст. Воспроизводимость как признак не только технологии, но и успешной профессиональной деятельности гарантирует возможность достижения устойчивого результата, распространения лучшего опыта, требует тщательной разработки процессуальной и инструментальной стороны деятельности психолога, а значит нашего профессионального развития. Таким образом, понятие «технология» может послужит к развитию практической психологии образования, направляя наши усилия на разработку решений профессиональных задач, и шире, стандарта психологической работы.

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРАВОВОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

***Куприянова С.А.**, кандидат педагогических наук, ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Повышение качества профессиональной подготовки учителя – проблема, которая никогда не теряет своей социально-педагогической и правовой значимости. В Концепции долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2020 года, утвержденной распоряжением Правительства Российской Федерации от 17 ноября 2008 г. № 1662-р, отмечено, что российская экономика оказалась перед «долговременными системными вызовами, отражающими как мировые тенденции, так и внутренние барьеры развития».

Один из таких вызовов – это возрастание роли человеческого капитала как основного фактора экономического развития, что невозможно без качественного образования. Поэтому стратегической целью государственной политики в области образования является повышение качества образования, которое должно соответствовать требованиям инновационного развития экономики, современным потребностям общества и каждого гражданина. Этого невозможно достигнуть без изменения подготовки учителей.

Общая ориентация системы образования на личностно-профессиональное становление педагога требует значительных изменений в структуре, содержании и технологиях подготовки учителей. Модернизация образования актуализировала также вопросы формирования правовой культуры страны. В этих условиях возрастает социальная значимость правового образования. Его эффективность напрямую влияет не только на состояние правовой культуры в обществе в целом, но и на состояние правовой деятельности конкретной личности. Ключевой фигурой в системе образования всегда был и остается учитель. Сегодня обществу нужен учитель гибко мыслящий и нестандартно действующий в постоянно меняющихся современных условиях, формирующий уникальный опыт обучаемых. Цель правового образования на современном этапе заключается в том, чтобы подготовить конкурентоспособного специалиста, который сможет стимулировать у обучаемых развитие познавательного практического отношения к знаниям, формировать критическое мышление. Подготовка такого учителя – сложный процесс, ориентированный на формирование личностных качеств, профессиональных способностей, знаний, умений и навыков, адекватных личностным и квалификационным требованиям.

Современный социальный заказ – это человек способный свободно ориентироваться в сложных социокультурных обстоятельствах, компетентный, умеющий творчески подходить к проблемам и осуществлять инновационные процессы. Поэтому к числу первоочередных задач модернизации педагогического образования относится создание прогрессивной системы профессиональной подготовки будущих учителей.

Э.Ф. Зеер [1] выделил следующие признаки профессионального образования: центральным звеном личностно-ориентированного профессионального образования является развитие личности в процессе профессионального обучения; личностное и профессиональное развитие рассматривается как главная цель, предполагающая активность обучаемого; залогом успешной организации профессионально-ориентированного образовательного процесса становится сотрудничество педагогов и обучаемых; критериями эффективности организации профессионального образования являются параметры личностного и профессионального развития.

Особую актуальность для современного педагога приобретает ценностное образовательное самоопределение. Совокупность деловых качеств, определяемых усвоенными в системе знаниями, возможный круг педагогических задач, сфера компетентной деятельности должны быть определяющими в характеристике учителя. Деятельность образовательных учреждений, уделяющих особое внимание формированию правовой культуры личности, позволяет выявить личностные и профессионально значимые качества современного учителя:

1. В первую очередь необходимо обладать хорошими правовыми знаниями и эрудицией. Актуальность приобретают умения не просто воспроизводить заранее обозначенную информацию, но и способность переноса данной информации в нестандартную ситуацию. Личностно-ориентированная образовательная концепция требует от педагога кроме высокого уровня правовых знаний, владения различными аспектами правовой психологии личности.

2. Современный учитель должен обладать высоким уровнем правового, методического и педагогического мастерства. Это включает в себя умение донести учебный материал до уровня понимания каждого ученика, умение создать благоприятный психологический климат в ходе учебного процесса. Учитель также должен обладать чувством юмора, умением управлять настроением аудитории.

3. Педагог должен обладать хорошим знанием стилей управления детским коллективом и умело применять к конкретным ситуациям соответствующий уровень требований. Для учителя наиболее оптимальным представляется демократический стиль общения, который включает доступность преподавателя, соответствие самому тем требованиям, которые он предъявляет к учащимся, учет мнения коллектива при поощрении и наказании его членов.

4. Общая и специфическая грамотность речи является необходимым элементом характеристики учителя. Необходимо хорошее владение специальной терминологией.

5. Общая культура педагога, его внешний облик оказывает воздействие на формирование правовой культуры личности.

6. Важным представляется высокая правовая культура учителя, его гражданская позиция, чувство общественного долга, социальная активность.

7. Волевые качества личности учителя, такие как смелость, решимость, быстрота в принятии решений.

Данные компоненты являются основополагающими профессионально-личностных качеств учителя.

Из всего выше сказанного мы сделали вывод, что у учителя должны доминировать следующие качества: доброжелательность, справедливость, моральная ответственность, профессиональная ответственность, эмпатия, толерантность, эрудиция, умение понять ученика, педагогический оптимизм,

правовая культура, активная гражданская позиция, эмоциональность, умение владеть собой, знание современных технологий обучения.

Кроме качеств необходимых педагогу надо знать качества, которые педагог должен развить в своих учениках. Для этого нужно разбираться в прогнозах на развитие рынка труда, на котором ожидается:

- резкое сокращение спроса на низкоквалифицированную рабочую силу,
- приоритет работников, умеющих обращаться с современной оргтехникой, компьютерами,
- стремление многих людей к открытию современного бизнеса, где необходимо хорошее знание законодательства.

От того, насколько направление преподавания правовых дисциплин будет соответствовать указанным тенденциям, зависит уровень подготовки учителей к требованиям современного рынка труда.

Система профессионально-правовой подготовки учителя может быть эффективно спроектирована и реализована, если изучить и учесть следующие обстоятельства: характерные особенности целей и условий учебного процесса, конкретные задачи учебного процесса, принципы отбора и структурирования содержания образования, содержание педагогической деятельности руководителей подготовки учителей, противоречие между предстоящими перспективами развития учителя и его настоящим состоянием, содержание самостоятельной деятельности обучаемого, существо затруднений, испытываемых обучаемым.

При проектировании профессионально-правовой подготовки учителей не обойти проблему обеспечения методической направленности преподавания различных циклов дисциплины в процессе его поэтапного обучения. Важным свойством правовых знаний является их динамичность. Правовые знания постоянно изменяются в соответствии с изменениями, происходящими в обществе. Эта особенность данной области знаний предъявляет определенные требования к характеру мышления. С этой точки зрения, учителям необходимо постоянно повышать свой научный и педагогический уровень. Поэтому в структуре, содержании, методах и средствах обучения следует предусмотреть сочетание учебного процесса с участием учителей в правовой научно-методической деятельности. Требование принципа преемственности с учетом специфики профессионально-правовой подготовки учителя состоит в следующем: проектирование содержания подготовки учителя должно учитывать: социальный заказ общества на личностные и профессиональные качества педагога, взаимосвязанное развитие общекультурной, фундаментальной, психолого-педагогической, специальной подготовки, обеспечение тематического и хронологического согласования смежных курсов, оптимальный выбор и целесообразное сочетание методов, форм и средств обучения учителей, соблюдение единства педагогических действий.

Литература.

1. Зеер Э.Ф. Психология личностно-ориентированного профессионального образования/ Э.Ф. Зеер. – Екатеринбург: Изд-во Уральского гос. проф-пед. ун-та, 2000. – 258 с.

2.Куприянова С.А. Педагогическое проектирование профессионально-правовой подготовки будущего учителя в вузе/ С.А. Куприянова // Международная научно-практическая конференция «Высшая школа: опыт, проблемы и перспективы», М. РУДН. – 2010.– С. 140-143.

3. Куприянова С.А. Особенности проектирования дидактико-методической системы профессиональной подготовки студентов в условиях высшего педагогического образования/ С.А. Куприянова // Вестник Костромского государственного университета им. Некрасова. № 3. – Кострома, М.: Изд-во КГУ, 2009. – С.446-455.

ПОЗИЦИЯ ПЕДАГОГА В ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ

Мижериков Василий Андреевич, *кандидат педагогических наук, доцент, старший научный сотрудник ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Необходимость в инновационной направленности педагогической деятельности в современных условиях развития общества, культуры и образования определяется рядом обстоятельств: обновлением системы образования, методологии и технологии организации учебно-воспитательного процесса в учебных заведениях различного типа; усилением гуманитаризации содержания образования; непрерывным изменением объема учебных дисциплин; введением новых учебных предметов, которые требуют постоянного поиска новых организационных форм и технологий обучения; изменением характера отношения учителей к самому факту освоения и применения педагогических новшеств; вхождением общеобразовательных учебных заведений в рыночные отношения; созданием новых типов учебных заведений, в том числе и негосударственных.

Рассматривая инновационный процесс в образовании в трех основных аспектах: социально-экономическом, психолого-педагогическом и организационно-управленческом, мы вместе с А.В.Хуторским считаем, что наличие именно этих аспектов создаёт условия, в которых протекает инновационный процесс, причем они могут как способствовать, так и препятствовать ему . Кроме того, имеет место единство трех составляющих инновационного процесса: создания, освоения и применения новшеств.

Именно такой трехкомпонентный инновационный процесс и является чаще всего объектом изучения в педагогической инноватике — учении о создании педагогических новшеств, их оценке и освоении, использовании и применении на практике педагогическим сообществом.

Инновационный процесс представляет собой совокупность процедур и средств, с помощью которых педагогическое открытие или идея превращается в социальное, в том числе образовательное, нововведение. Его особенность состоит в цикличности выражающейся в определённой последовательности этапов, которые проходит нововведение: возникновение, быстрый рост в борьбе с оппонентами, зрелость, освоение, распространение, насыщение, рутинизация, кризис, финиш (А.В.Хуторской).

Инновационные процессы следует отличать от локального эксперимента или внедрения отдельных новшеств. Например, введение дополнительного элективного курса в школу еще не делает ее инновационной. Инновационной называется деятельность, которая обеспечивает превращение идей в нововведение, а также формирует систему управления этим процессом, т.е. комплекс принимаемых мер по обеспечению инновационного процесса на том или ином уровне системы образования, а также сам процесс. Она характеризуется системностью, интегральностью, целостностью.

К основным функциям инновационной деятельности относятся изменения компонентов педагогического процесса: смысла, целей, содержания образования, форм, методов, технологий, средств обучения, системы управления и т.п.

Позиции педагогов по отношению к нововведениям весьма различны: одни склонны к их принятию, другие более консервативны.

Известный психолог Карл Роджерс разработал следующую классификацию субъектов инновационной деятельности:

1) новаторы (2,5% от численности коллектива) характеризуются некоторым авантюрным духом, всегда открыты новому, интенсивно общаются с локальными группами;

2) ранние реализаторы (13,5%), следуют за новаторами, однако более интегрированы в свое местное объединение, оказывая влияние, часто оказываются лидерами мнений;

3) предварительное большинство (34%) в роли лидеров выступают редко, осваивают новшества вслед за «ранними реализаторами», для принятия решения им требуется значительно больше времени, чем лидирующим группам;

4) позднее большинство или «средние реализаторы» (34%), относясь к новшествам с изрядной долей скепсиса, приступают к их освоению иногда под давлением социальной среды, иногда в результате оценки собственных потребностей, но только при условии, когда коллектив явно и однозначно высказывается в их пользу;

5) колеблющиеся (16%) ориентируются на традиционные ценности, решение об освоении новшества принимают с большим трудом, что, по сути, делает их тормозом в распространении инноваций.

Если учитель руководствуется только внешне заданными нормами и правилами, его инновационные способности гаснут. Стандартизация поведения и внутреннего мира педагога сопровождается тем, что в его деятельности все большее место занимают инструктивные предписания, а в сознании накапливается все больше готовых образцов педагогической деятельности, превращающиеся в динамические стереотипы. Такой учитель достаточно легко адаптируется к педагогическому сообществу, но при этом его креативность заметно снижается.

Мало создать педагогические новшества, какими бы привлекательными и проработанными они ни были, но освоить их без надлежащей организации инновационных процессов, т.е. без понимания того, как эти новшества внедрять, осваивать и сопровождать, невозможно. Способность педагогического коллектива и отдельного педагога к инновационной деятельности можно сформировать, если руководитель образовательного учреждения будет регулярно погружать их в проведение системного анализа достоинств и недостатков своей деятельности на основе показателей уровней воспитанности и обученности учащихся. При этом решающими факторами, влияющими на профессиональный рост и мастерство учителя, выступают его самостоятельные усилия по освоению достижений психолого-педагогической науки, передового опыта; совершенствование оценочной деятельности педагога и руководителей образовательного учреждения; позитивная мотивация творческого педагогического труда со стороны руководства образовательного учреждения; свободный, неформальный характер творческого взаимодействия мастеров педагогического труда и молодых педагогов.

Простое накопление опыта не обеспечивает более продуктивную или успешную профессиональную деятельность. Можно хорошо знать теорию, но не следовать ей, можно видеть свои педагогические ошибки, но не стремиться их исправить. Взаимодействие субъектов педагогической деятельности со своим опытом должно быть специальным образом организовано, чтобы стать источником развития продуктивности действий.

То же можно сказать и о традиционном словосочетании «обмен опытом», которое является не вполне корректным, если вспомнить К.Д.Ушинского, который отмечал, что педагогический опыт не может быть заимствован напрямую, заимствована может быть «идея, выведенная из опыта». Профессиональный опыт рождается в ходе переживания ситуаций педагогической деятельности. По мнению А.А.Бодалева, адекватное восприятие чужого опыта во многом обусловливает его возможность становиться источником дальнейшего профессионального роста ; А.А.Ухтомский расценивал восприятие как регулятор поведения и деятельности, действие которого обусловлено комплексом доминанты, своего рода «органом поведения», а в работах Б.Г.Ананьева восприятие рассматривается как сложный процесс формирования и функционирования интегрального образа действительности.

Варианты восприятия обусловлены различием исходных установок педагога по отношению к цели взаимодействия с опытом:

- оценочный (восприятие с установкой на оценку успешности/неуспешности опыта);
- исследовательский (восприятие с установкой на изучение механизмов результативности и продуктивности);
- имитационный (восприятие с установкой на последующее воспроизведение механизмов продуктивности);
- креативный (восприятие с установкой на усовершенствование опыта).

В связи с этим разным будет и предмет восприятия в структуре опыта, а также характер этого восприятия (целостный, фрагментарный, стихийный, направленный, бесстрастный, тенденциозный). Для того чтобы более точно направить свое восприятие опыта, необходимо уяснить, что в его структуре может быть интересным для развития собственной системы профессиональной деятельности. В качестве соответствующих единиц восприятия могут оказаться отдельные действия или операции, стиль или стереотипы деятельности, последовательность методов и т.д.

На основе полученной информации специалист может занять по отношению к опыту ту или иную позицию: принять его к сведению как данность, отказавшись от ситуативной, эмоциональной или какой-либо другой оценочной реакции (зафиксировать наличие подобного опыта); оценить его с точки зрения определенной системы критериев и показателей успешности; проникнуть в структуру и механизмы профессиональных действий, чтобы понять секрет их продуктивности (непродуктивности); начать поиск аргументов, отрицающих профессиональную значимость опыта, дискредитирующих его носителей, и т.д.

Когда накопленный опыт воспринят, осознан и получил оценку, возникает вопрос: какую стратегию дальнейшей работы с ним целесообразнее избрать? Обычно при ощущении полноты (избытка) позитивного опыта у субъекта возникает желание поделиться им с другими, и перед ним встает практическая задача организации обобщения и передачи опыта.

Педагогу-профессионалу важно научиться работать с любым, даже негативным, опытом, приобретая умение анализировать результаты деятельности и адекватно соотносить себя с ними. С точки зрения И.А.Колесниковой, «продуктивно изучение и обобщение причин негативного опыта (профессионального неуспеха), рефлексия по поводу которого также содержит эвристический потенциал (негативная эвристика)» .

Особым образом характеризуется ситуация, когда инициатором инновации выступает руководитель школы. В этом случае ему необходимо предусмотреть следующие возможные варианты реакций на его инновационные действия:

фаза отрицания – подчиненный в состоянии оцепенения, шока, растерянности. Здесь еще происходит ориентация на прошлое. На первой фазе зачастую отрицательную роль играет недостаточная информированность педагогического коллектива о характере нововведения, поэтому целесообразно, игнорируя проявление недовольства, ориентировать подчиненных на будущее, давая им время для адаптации;

фаза сопротивления – возможно проявление подчиненными раздражения, возникновение у них депрессии, связанной с ощущением неизбежности перемен. Руководителю необходимо поддерживать колеблющихся. Но порой целесообразным может быть и резкое столкновение мнений;

фаза исследования – подчиненный, согласившись с неизбежностью перемен, начинает ориентироваться в новых формах деятельности. Руководителю необходимо следить за процессом, поддерживать его динамику, из обилия идей выделить приоритеты;

фаза вовлеченности – возникновение творческих групп. На данном этапе необходимо совместно с подчиненными разрабатывать долгосрочные цели, сосредоточившись на создании новых символов и ритуалов.

Стремительно изменяющиеся условия жизнедеятельности требуют от современного учителя и руководителя инновационного поведения, т.е. активизации педагогической деятельности и систематического внесения в нее элементов новизны и творчества. Инновационное поведение создает условия для максимального развития индивидуальности педагога. Для того чтобы стать инноватором, полезно осознать необходимость перемен, настроить себя позитивно и избавиться от психологических барьеров и «комплексов», мешающих реализации инновационной деятельности.

Основная проблема управления преобразованиями заключается в возникновении феномена сопротивления им. В качестве аргументов против введения новшеств часто приводят суждения, построенные как набор вариаций на тему «Да, но…»:

«это у нас уже есть». Как правило, в качестве примера приводится сходное нововведение. В данном случае задача оппонента —доказать обманчивость сходства и значимость различий;

«это у нас не получится». В подтверждение данного тезиса обычно приводятся объективные, на взгляд говорящего, условия, делающие введение конкретного новшества невозможным;

«это не решает главных проблем». Такое утверждение делается как бы с радикальных позиций. Новшество в этом случае получает образ непродуманного, неисчерпывающего, временного полурешения проблемы, а инноватор — черты недостаточно грамотного проводника инновационных идей;

«это требует доработки». Безусловно, каждое новшество, каждый проект нуждается в той или иной доработке. Слабые места можно выявить практически в любом нововведении. Здесь важно понять позицию критикующего, ратующего за развал дела или искренне желающего помочь инноваторам;

«здесь не все равноценно». Если отсечь некоторые детали у новшества, то ощутимого запланированного эффекта уже не предвидится;

«есть и другие предложения». В этом случае, возможно, подразумевается альтернатива данному новшеству, но вовсе не с целью предложить лучшее решение, а лишь для того, чтобы вообще отвлечь внимание от применения новшеств.

Перечисленные стереотипы подходят для описания закономерностей почти любых педагогических нововведений. Любой педагог-инноватор, как правило, встречался с некоторыми, или со всеми вышеприведенным аргументами. Зная мотивы и логику оппонентов, инноватору целесообразно заранее подбирать контраргументы на подобные суждения, а также делать упреждающие шаги, чтобы нейтрализовать возможные воздействия на инновационный процесс со стороны его противников.

Кроме того, возможны и иные реакции окружения, вынуждающие человека прекратить инновационную деятельность. Они выражаются высказываниями типа: «инициатива наказуема», «не высовывайся», «тебе больше всех надо?», «вперед батьки не лезь», «на наш век хватит», «это ещё надо согласовать» и т.п. Для того чтобы выяснить, что именно скрывается за тем или иным высказыванием, предложением его руководителей, коллег, подчиненных, потребуется серьезная рефлексивная работа .

В общей структуре творческой деятельности можно выделить ряд основных подсистем, которые намечают этапы процесса развития творчества учителя и помогают в организации профессионального самовоспитания в этом направлении: процесс развития творческой деятельности; личностные качества творчески работающего учителя; внешние признаки проявления творческой деятельности; среда и условия, при которых возможно развитие творческих инициатив; диагностика развития творческой индивидуальности учителя.

Основными компонентами процесса развития творческой деятельности учителя являются: а) постановка задачи поэтапного развития творческого отношения к усвоению профессиональных знаний; б) наличие принципиальной схемы разрешения данного замысла, в которой четко разграничены роль и самостоятельная деятельность учителя в развитии индивидуальных творческих возможностей.

Возможные следующие модели творческой педагогической личности:

педагог-лидер — способен выдвинуть яркую, оригинальную педагогическую идею и повести за собой весь педагогический коллектив;

педагог-генератор педагогических идей — создает новые педагогические гипотезы, рожденные собственным опытом, и немедленно проверяет их в практике обучения и воспитания;

педагог-энтузиаст — увлечен своей практической деятельностью, захвачен своим поиском и увлекает им ребят;

педагог-исследователь — постоянно изучает, анализирует факты педагогической деятельности. Неоднократно проверяет себя, создает свои модели решения проблем.

В условиях инновационного образовательного учреждения идет активный процесс личностного самоопределения каждого участника образовательного процесса (и обучающихся, и педагогов), что весьма заметно может отразиться на характере взаимоотношений людей. Учитель, классный руководитель, директор школы и сама школа могут выступать и уже выступают в качестве авторов, разработчиков, исследователей, пользователей и пропагандистов инновационных процессов, участвуя в различного рода конкурсах, проводимых в рамках реализации национального проекта «Образование».

В реальной практике характер инновационных процессов определяется содержанием предполагаемых результатов, степенью сложности и новизны внедряемых предложений, а также степенью готовности учителей-практиков к инновационной деятельности.

При управлении инновационными процессами в школе с учетом прогноза конечных результатов основная часть этих действий обсуждается коллегиально. Самые крупные мероприятия программной инновационной деятельности разрабатываются групповым методом.

В конкретной программе определяют исходную позицию деятельности каждого члена коллектива (или звена школы), прогнозируют окончательный результат деятельности, определяют время для достижения намеченной цели, обеспечивают улучшение существующих условий.

Педагог эвристической ориентации, как справедливо считает А.В.Хуторской, обладает следующими качествами:

– осознает смысл и цели педагогической деятельности, связывает их с творческой самореализацией природных возможностей детей; имеет собственную педагогическую позицию, которую соотносит с позицией других педагогов и образовательного учреждения в целом; умеет формулировать и творчески решать собственно педагогические и функционально педагогические задачи;

– умеет составить целостную образовательную (воспитательную) программу, учитывающую реальных детей, требования государственных образовательных стандартов, новые государственно-общественные подходы к воспитанию, общешкольные установки, свои педагогические ориентиры; соотносит окружающую быстро изменяющуюся реальность с собственной деятельностью, корректируя образовательный (воспитательный) процесс по мере необходимости;

– обладает способностями видеть индивидуальные способности воспитанников и выстраивать педагогически целесообразное взаимодействие с ними с учетом индивидуальных особенностей каждого; способен организовать рождение детских творческих замыслов и помогать детям в их реализации и в конечном счете в творческом развитии их личности;

– владеет формами и методами эвристической деятельности: использует личный опыт и мотивы воспитанников, помогает им поставить цель, обеспечивает их выбором видов деятельности, учит соотносить свою цель с результатом, применяет доступные детям формы рефлексии и самооценки;

– способен изменять направление поиска в соответствии с изменяющейся реальностью; умеет увидеть детские открытия и иные формы культурного самовыражения воспитанников, помогает их развитию; владеет различными формами организации индивидуальной творческой работы и ее защиты;

– умеет подготовить качественную характеристику образовательных изменений воспитанника, оценить многообразную палитру развития его личностных качеств;

– способен к личностному творческому росту, рефлексивной деятельности, осознанию собственных изменений .

Для эвристической деятельности педагога (учителя) характерны, как пишет А.В.Хуторской, следующие признаки:

1) осуществляется учителем на основе его личностного образовательного потенциала, индивидуальных способностей, мотивов и целей;

2) приводит к созданию нового для учителя образовательного продукта, соответствующего типу осуществляемой деятельности;

3) вызывает субъективные трудности и проблемы в деятельности учителя, обусловленные недостаточным владением методами, средствами и другими условиями, необходимыми для ее осуществления.

Таким образом, эвристическая позиция работника образования понимается как творческая природа его педагогической деятельности, выражающаяся в индивидуально-творческом развитии педагога и детей, в сочетании приемов алгоритмизации и творчества, в способности педагога к импровизации, к усвоению чужого опыта путем творческого осмысления, переработки и органического включения его в собственную практику .

Изучение практики работы отечественных педагогов-новаторов конца 1980-х — начала 1990-х гг. прошлого века показало, что в применяемых ими системах и технологиях явственно просматривается эвристический компонент, хотя подходы были весьма различными. Проанализировав их деятельность, А.В.Хуторской выделяет семь таких подходов:

ремесленный — учащиеся в своей деятельности опираются на знания и опыт учителя;

ускоренный — творческое решение педагогом преимущественно задачи на ускорение образовательных процессов, а не на творческую самореализацию детей;

углубленно-смысловой — интенсивное продвижение в глубь изучаемого предмета с помощью репетиторов, учителей-тьюторов. К данной категории учителей можно отнести и сторонников проблемного обучения, строящих обучение через отыскание и решение научных проблем изучаемого предмета;

методологический — перевод деятельности школьников с традиционной на метапредметную;

личностно-гуманистический — движение идет не «с предметом к детям», а «с детьми к предмету» (Ш.А.Амонашвили, Е.Н.Ильин);

коммуникационный — через внешнюю мотивировку деятельность детей приобретает творческий характер (И.П.Иванов, С.Н.Лысенкова);

философский — творчество детей имеет ярко выраженную внутреннюю мировоззренческую направленность, а результаты обучения рассматриваются и оцениваются с позиции личностного самосозидания ученика .

Подводя итог рассмотрению позиции педагога в инновационных процессах, еще раз подчеркнем, что только тот педагог, в чьей деятельности соотношение между воспроизводящими и творческими элементами активно изменяется в пользу последних, в состоянии эффективно воспитывать творческую, самостоятельную и ответственную личность.

Литература.

1. Ангеловски К. Учителя и инновации: пер. с макед. — М., 1991.
2. Колесникова И.А., Титова Е.В. Педагогическая праксеология: учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. — М., 2005.
3. Мижериков В.А. Педагогический опыт: сущность, содержание, разновидности // Вестник образования России. — 2008. — № 6.
4. Педагогика: учебник для студ. высш. учеб. заведений/ П.И.Пидкасистый, В.И.Беляев, В.А.Мижериков, Т.А.Юзефавичус; под ред. П.И.Пидкасистого. – М.: Издательский центр «Академия», 2010, С. 291-301, (Гриф Минобрнауки РФ).
5. Словарь-справочник по педагогике /авт.-сост. В.А.Мижериков; под общ. ред. П.И.Пидкасистого. — М., 2004.
6. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: науч. изд. — М., 2005.
7. Хуторской А.В. Эвристическое обучение: Теория, методология, практика. — М., 1998.
8. Юсуфбекова Н.Р. Общие основы педагогической инноватики: опыт разработки теории инновационных процессов в образовании. — М., 1991.

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРИНЦИПА ВАРИАТИВНОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ БАКАЛАВРОВ

Велигоненко Наталья Ивановна, *ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Одной из ведущих идей модернизации системы профессионального образования на современном этапе является гармонизация образовательных потребностей и интересов личности, общества, государства и рынка труда. Вариативность, которая необходима для личностного выбора обучающимися содержания и способов получения образования, ориентирована на обеспечение максимально возможной степени индивидуализации образования.

В новом поколении Федеральных государственных образовательных стандартов (ФГОС) высшей школы в качестве основной педагогической технологии определено модульное обучение с использованием рейтинговой системы оценивания студентов. Рассмотрим его возможности в плане обеспечения вариативности и индивидуализации образования.

Сущность модульного обучения, по мнению одного из его создателей П.А. Юцявичене [1], состоит в том, что обучающийся более самостоятельно или полностью самостоятельно может работать с предложенной ему индивидуальной учебной программой, содержащей в себе целевую программу действий, банк информации и методическое руководство по достижению поставленных дидактических целей. К числу наиболее важных характеристик модульного обучения следует отнести возможность организации эффективного самообучения студентов, позволяющего осуществлять его с регулированием не только темпа работы, но и содержания учебного материала.

Несмотря на широкий спектр трактовок понятия модуля, мы будет придерживаться определения, предложенного П.А. Юцявичене – это «блок информации, включающий в себя логически завершенную единицу учебного материала, целевую программу действий и методическое руководство, обеспечивающее достижение поставленных дидактических целей» [1].

Принципиальные отличия модульного обучения от других видов обучения заключаются в следующих положениях: содержание обучения представляется в законченных, самостоятельных, комплексных модулях, одновременно являющихся банком информации и методическим руководством по его усвоению; взаимодействие педагога и обучающегося в учебном процессе осуществляется на принципиально иной основе – с помощью модулей обеспечивается осознанное самостоятельное достижение обучающимися определенного уровня предварительной подготов¬ленности к каждой педагогической встрече; сама суть модульного обучения требует неизбежного соблюдения приоритетных субъект-субъектных взаимоотношений между педагогом и обучающимися в учебном процессе [1].

В связи с тем, что методологической основой профессиональной подготовки на основе ФГОС нового поколения является системно-деятельностный подход, то возникает необходимость формирования базовой структуры модуля.

Анализ педагогической литературы позволяет выделить следующие структурные компоненты модуля в условиях модульно-рейтинговой системы обучения: цели обучения, включающие мотивационную, когнитивную, деятельностную составляющие, отражающие совокупность компетенций как планируемого результата профессионального подготовки; содержательное наполнение, представленное в виде блоков информации, включающее инвариантную и вариативную составляющие, первая из которых обеспечивает достижение необходимого уровня профессиональной подготовки в соответствии с определенными результатами обучения, а вторая - учет образовательных потребностей и интересов студентов; инструментальное обеспечение, включающее целевую программу действий студента с учетом особенностей его учебно-познавательной и учебно-исследовательской деятельности; мотивационное обеспечение, направленное на стимулирование активности студента на основе контекстного подхода и учета его субъектного опыта; мониторинг эффективности обучения студентов в условиях модульно-рейтинговой системы обучения.

Для разработки учебной программы отдельного курса, отвечающей модульно-рейтинговой системе обучения, может быть предложен следующий алгоритм: анализ образовательной политики и нормативных документов, выявление целей и задач программы исходя из требований внешней среды/социального заказа; изучение образовательных потребностей и интересов студентов в обучении с помощью определения уровня компетентности, которого должны достигнуть обучающиеся (выходной профиль специалиста), и исходного уровня компетентности (входной профиль специалиста); оценка требуемого и существующего ресурсного обеспечения для реализации программы определение целей и задач программы; отбор и структурирование содержания путем выделения модулей и установления логической последовательности их изучения; определение минимального исходного уровня компетентности, необходимого для освоения программы; выбор совокупности педагогических технологий; разработка технологической карты самостоятельной работы студентов; формирование системы консультационной поддержки; определение критериев оценки и средств оценивания.

Проектируемая программа будет способствовать реализация принципа вариативности при условии, что содержание модуля будет сконструировано на основе контекстного подхода, разработанного А.А.Вербицким. Его сущность заключается в осуществлении учебного процесса в контексте будущей профессиональной деятельности посредством воссоздания в формах и методах учебной деятельности

реальных производственных связей и отношений, решения профессиональных задач. В русле контекстного подхода знания, умения и навыки даются не как предмет, на который должны быть направлена активность студента, а в качестве средства решения задач деятельности специалиста. [2]

Контекстный подход предполагает использование трех обучающих моделей: семиотические, имитационные и социальные. *Обучающие модели семиотического вида* нацелены на работу с текстом и переработку знаковой информации. В них предметная область деятельности осуществляется с помощью конкретных учебных форм, в рамках которых выполняются задания, не требующие личностного отношения к изучаемому материалу. Средством работы является текст. В *имитационных обучающих моделях* учебные задания включают в себя профессиональный контекст и ориентированы на использование предметного содержания в качестве инструментария для решения профессионально ориентированных задач. В *социальных обучающих моделях* учебный процесс осуществляется преимущественно в совместных, коллективных формах работы участников. В процессе выполнения учебных студенты овладевают профессиональной деятельностью как частью культуры, осмысляя свое отношение к труду и свое место в будущей профессии. Эта модель реализуется в деловых и учебных играх, НИРС, комплексном курсовом и дипломном проектировании.

Первые две модели используются при обучении общеобразовательным дисциплинам, а третья – специальным.

Моделирование предметного и социального содержания профессиональной деятельности учебном процессе обеспечивается рядом условий организации учебного процесса: обеспечение содержательно-контекстного отражение профессиональной деятельности специалиста в формах учебной деятельности студента; сочетания разнообразные формы и методы обучения с учетом дидактических принципов и психологических требований к организации учебной деятельности; адаптации системы обучения к конкретным условиям и контингенту студентов; реализации различные типы связей между формами обучения; обеспечение нарастающей сложности содержания обучения и соответственно форм контекстного обучения от начала к концу учебного процесса.

Разнообразие формы контроля оценки и знаний, а также возможность их выбора студентами создают предпосылки для более активного стимулирования учебно-познавательной деятельности студентов и их приобщения к будущей профессиональной деятельности. К числу таких форм относятся как традиционные лекции, семинарские и практические занятия с использованием профессионального контекста, так и монопроекты, проектные и исследовательские работы, эссе и др.

Уровень освоения дисциплины может быть описан с помощью дескрипторов уровней – определения того, что должен знать, понимать и/или уметь обучаемый по завершении учебной программы.

Таблица 1. Дескрипторы уровней знаний (дифференциация требования «должен знать»)

Индекс уровня	Уровень	Дескриптор (описание уровня)
Семиотическая модель	Знание-знакомство	Может воспроизводить информацию, узнавать объект, явление и понятие при повторном восприятии ранее усвоенной информации о них, классифицировать объекты, владеть знание источников получения информации
Семиотическая модель	Знание-копия	Может осуществлять самостоятельно репродуктивные действия над знаниями путем самостоятельного воспроизведения и применения информации
Иммитационная модель	Знание-продукция (аналитические знания)	Может воспроизводить и понимать полученные знания, самостоятельно систематизировать их, объяснять их профессиональный контекст т, продуктивно применять при решении профессиональных задач
Социальная модель	Системные знания	Может самостоятельно извлекать новые знания из окружающего мира, творчески их использовать для принятия решений в новых нестандартных ситуациях и совершенствовать с их помощью профессиональную деятельность

Таблица 2. Дескрипторы уровней умений (дифференциация требования «должен уметь»)

Индекс уровня	Уровень	Дескриптор (описание уровня)
Семиотическая модель	Первичные умения	Умеет корректно выполнять предписанные действия по инструкции, алгоритму и т.п. в известной ситуации.
Семиотическая модель	Репродуктивные умения	Умеет самостоятельно выполнять действия по решению типовых предметных задач, требующих выбора из числа известных методов, в предсказуемо изменяющейся ситуации.
Иммитационная модель	Продуктивные умения (умелая деятельность)	Умеет самостоятельно выполнять действия (приемы, операции) по решению нестандартных задач, требующих выбора на основе комбинации известных методов, в непредсказуемо изменяющейся ситуации, определять и применять необходимый аппарат для решения профессионально ориентированных задач
Социальная	Исследователь	Умеет самостоятельно выполнять действия, связанных с решением

модель	ские умения	исследовательских задач, творческое использование умений (технологий), продуктивно решать профессиональные задачи

Использование принципа вариативности в сочетании с контекстным подходом при проектировании модульно-рейтинговой системы обучения бакалавров обеспечивает условия для управления процессом профессионального становления личности будущего специалиста с учетом индивидуальных особенностей студентов, уровня сформированности навыков учебно-познавательной деятельности, образовательных потребностей, профессиональных интересов и творческого потенциала.

Литература.

1. Юцявичене, П.А. Основы модульного обучения [Текст] / П.А. Юцявичене. – Вильнюс, 1990. – 68 с.
2. Вербицкий, А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход [Текст] / А. А. Вербицкий. – М.: Изд. «Высшая школа», 1991. – 207 с.

ОРГАНИЗАЦИЯ СУБЪЕКТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ

***Тужба Татьяна Евгеньевна**, ГБОУ ВПО МО «Академия социального управления», г.Москва, Россия*

Подготовка специалистов с высоким уровнем профессиональной компетентности и разностороннего личностного развития, способных к непрерывному самосовершенствованию, постоянному пополнению и расширению спектра своих знаний и умений является в настоящее время одной из главных задач вуза.

В качестве совершенствования системы подготовки специалистов в высшей школе мы рассматриваем становление субъектности студентов, что вызывает необходимость создания для каждого студента индивидуализированных условий, которые способны обеспечить целостность и результативность процесса его личностно-профессионального развития.

Понятие «субъект» в психологии и педагогике рассматривается в двух значениях: во-первых, как субъект деятельности, способный ее освоить и творчески преобразовать; во-вторых, как субъект собственной жизни, своего внутреннего мира, способный планировать, выстраивать, критически относиться к своим действиям, поступкам, к стратегии и тактике своей жизни.

В соответствии с этим субъектность понимается как качество отдельного человека или группы, отражающее способность быть индивидуальным или групповым субъектом и выражающееся мерой обладания активностью и свободой в выборе и осуществлении деятельности. Наше понимание субъектности основывается на том, что:

- субъектность является уровневой характеристикой человека, субъектные свойства появляются только на определенном уровне развития и определяются балансом процессов экстериоризации и интериоризации;
- субъектность выявляется не только в познавательном отношении к миру, но и в отношении к людям;
- субъектность – высший уровень активности, целостности, автономности человека;
- природа субъектности раскрывается через совокупность отношений к миру, стратегию жизни;
- в педагогическом плане важна не только включенность человека в деятельность, но и ценностный аспект этой деятельности [1].

По мнению П.М. Постникова [2], субъектность – это системное качество студента, овладевающего разнообразными новыми видами и формами деятельности и социальных отношений. Если рассматривать субъектность по отношению к профессиональному становлению личности студента, то это - индивидуальный комплекс личностно-психологических функций, которые определяют и отражают результативность осуществляемой деятельности, одновременно развиваясь в ней, и детерминируют его сущностную, интегральную характеристику. Суть этой характеристики заключается в общей способности к осознанному, самостоятельному, целенаправленному, саморегулируемому преобразованию исходных способностей и свойств в социально значимые и профессионально важные качества.

Субъектность студента проявляется в его учебно-познавательной деятельности, общении, самопознании. Она характеризует достигаемый обучающимся уровень продуктивности и успешности в реализуемых им видах деятельности. Во внутриличностном плане для студента ощущение субъектности заключается в осознании значимости собственной роли в достижении успеха [2].

А.К. Осницким [3] выделены компоненты накопленного человеком к определенному моменту его развития субъектного опыта – опыта пережитого и переживаемого поведения, который выступает как основа саморазвития личности и формирования его субъектности. Такими компонентами являются:

– ценностный опыт, который связан с формированием интересов, нравственных норм и предпочтений, идеалов, убеждений, т. е. то, что ориентирует усилия человека;

– опыт рефлексии – накопленные знания о себе, своих возможностях – помогает увязывать все компоненты опыта между собой;

– опыт привычной активизации, который ориентирует человека в собственных возможностях;

– операциональный опыт, включающий различные знания и умения и способствующий объединению конкретных средств преобразования ситуации и своих возможностей;

– опыт сотрудничества, который складывается при взаимодействии с другими и способствует объединению усилий и совместному решению задач.

Становление субъектности является определяющим фактором личностного развития, осуществляющегося по мере того, как человек овладевает компонентами субъектности в той или иной деятельности. Степень сформированности субъектности представляет собой целостную, устойчивую индивидуальную характеристику, обладающую определенной внутренней структурой взаимосвязанных компонентов, проявляющихся в деятельности человека [4].

Подготовка выпускника высшего учебного заведения как активного субъекта своей профессиональной деятельности, а также общественной жизни в целом становится определяющей целью в развитии отечественной высшей школы, при этом субъективное и профессиональное развития происходят в единстве.

В русле современной идеологии модернизации высшей школы профессиональная субъектность может быть представлена в единстве трех компонентов:

- предметно-профессионального, отражающего требования к профессиональной деятельности, мотивационную и теоретико-практическую готовность специалиста к решению собственно профессиональных задач;

- общекультурного, исходящего из его рассмотрения человека как субъекта культуры и носителя нравственно-этических ценностей;

- личностного, определяющегося с позиций представлений о человеке как творце самого себя, характеризующегося активностью, сознательностью, самостоятельностью, ценностно-смысловым к миру и самому себе и отражающего его авторство, индивидуальность, самостоятельность, субъективность личности, её активно-преобразовательную стратегию.

Формирование своей субъектной позиции обязательно предполагает обладание определенным уровнем самосознания. Будучи изначально активным, человек, однако, не рождается, а становится субъектом в процессе общения, деятельности и других видов активности. Субъект – не нечто пассивное, только воспринимающее воздействие извне и перерабатывающее их способом, производным от его “природы”, а носитель активности, т.е. самоутверждающаяся индивидуальность.

В результате самоопределения человек выстраивает свою ценностно-смысловую сферу или субъектное пространство. Поэтому так важна организация этого пространства в педагогическом взаимодействии: при этом, педагогический процесс реализуется не как созидаемая извне целостность, а как созидающая изнутри. Становление субъекта учебно-профессиональной деятельности, фактически, является важнейшим механизмом профессионально-личностного развития специалиста, а важнейшей задачей современного образования является расширение субъектных функций обучающихся, прежде всего, за счет построения схемы продуктивного совместного взаимодействия преподавателя и учащихся.

Субъектное становление будущего специалиста осуществляется в несколько этапов.

Первый – это адаптация к условиям вуза, принятие нового социального статуса, самореализация в образовательном процессе.

На втором происходит активное освоение студентом своей роли и сознательном руководстве своей деятельностью на основе осознанных мотивов и целей.

Третий этап ориентирован на целенаправленное формирование личностных качеств, профессиональных умений. В этот период обеспечивается взаимосвязь мотивов и целей, внутренних интенций с внешним педагогическим влиянием, увеличивается роль самодетерминации и саморегуляции.

Четвертый этап – проявление субъектности студента, который осуществляет самостоятельное преобразование личностных свойств в социально и профессионально значимые качества, необходимые для успешного выполнения предстоящей профессиональной деятельности.

Продуктивным способом развития субъектности студента в образовательном процессе является включение студента в управление собственной образовательной деятельностью, его участие в обсуждении общих и личных целей образования, выборе содержания обучения, решении организационных вопросов и т.д.

Рассмотрим основные функции образовательной среды, способствующие становлению субъектности студентов в процессе профессиональной подготовки в вузе.

Функция общеобразовательной поддержки. Она актуализируется, когда обеспечена социально-личностная ориентация содержания и технологий образования. Реализация данной функции предполагает использование в образовательном процессе проектного метода, конструктивного обучения, имитационному планированию предстоящей учебно-познавательной и практической деятельности, учению по ситуативному методу, ролевым играм, портфолио профессионально-личностного развития, интегративным способам обучения, тренингам корпоративности, развивающей диагностике, группам развития организации, методу «кейс-стади».

Достоинством представленных технологий является их направленность на формирование ключевых компетенций в преподавании изучаемых дисциплин, эмоциональная и интеллектуальная насыщенность занятий, инициирующая развитие студента и обогащение его социокультурного опыта.

Функция поддержки профессионального самоопределения. Она осуществляется через организацию профессионального обучения, связь с профессиональными образовательными учреждениями и предприятиями посредством социального партнерства.

Функция социально-воспитательной активизации личностных ресурсов. Для ее выполнения требуется социально-личностная ориентированность взаимодействия обучаемого в группе, с педагогами, с социальной средой, формирование социально-психологического микроклимата в образовательном учреждении, становление пространственно-временной благоприятной среды, «культуры учреждения». Данная функция реализуется посредством организации внеучебной работы со студентами, привлечение их к социально активной деятельности в различных формах, использование социального проектирования.

Профилактивно-реабилитационная функция. Ее реализация требует действий по профилактике и по исправлению нарушений социализации, что может быть осуществлено посредством организации службы социально-психологической помощи в вузе и использовании технологии портфолио студента, который ведется, начиная с первого курса. В нем отражаются его учебные и внеучебные достижения, участие в различного рода мероприятиях, прохождение производственной практики, проектная и исследовательская деятельность и др.

Реализация вышеперечисленных функций будет способствовать превращению внутриличностного потенциала студентов в профессионально значимые качества выпускников.

Литература.

1. Ольховая Т.А. Становление субъектности студента университета. - Автореф. дис. док. пед. наук.- Оренбург, 2007- 45с.

2. Постников П.М. Управление качеством профессионального образования на основе развития субъектности студента. - Новосибирск, 2008. [Электронный ресурс] URL:http://www.sipk.ru/conference

3. Осницкий А.К. Проблемы исследования субъектной активности // Вопр. психол. 1996. N 1. С. 5–19.

4. Исаков М.В. Субъектность как высшая психическая функция // Современные гуманитарные исследования. - 2007. - №6 (19).

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕТОДИСТІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Давидюк Наталія Юріївна, *завідувач кабінету позашкільної освіти, старший викладач кафедри педагогіки і психології Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук*

Комплексна програма розвитку професійної компетентності методистів позашкільних навчальних закладів (ПНЗ) – дидактична система, яка передбачає реалізацію у післядипломній педагогічній освіті за визначеними етапами.

Мета комплексної програми – забезпечити практичну реалізацію цілісного дидактичного процесу з розвитку професійної компетентності методистів ПНЗ в післядипломній педагогічній освіті.

Завдання: розвиток мотивації методистів ПНЗ до набуття професійної компетентності; поглиблення, систематизація, оновлення знань, умінь, навичок, необхідних для професійної діяльності; набуття методистами досвіду застосування набутих знань, умінь, навичок у професійних ситуаціях; створення умов для розвитку особистісних якостей методистів ПНЗ.

Зміст комплексної програми пов’язаний із професійною діяльністю методистів, відповідає структурі їхньої професійної компетентності та реалізується відповідно до визначених етапів: мотиваційно-цільовий; систематизації, поглиблення, оновлення наявних знань, формування умінь, навичок; інноваційно-діяльнісний; контрольно-корекційний. Визначені етапи реалізуються у курсовий і міжкурсовий періоди, а також передбачають самоосвітню діяльність методистів.

Очікуваний результат від реалізації програми – дібраний зміст, методи, організаційні форми, види діяльності сприятимуть розвитку професійної компетентності методистів ПНЗ.

Зміст програми

І. Мотиваційно-цільовий етап.

Мета: розвиток мотивації до набуття методистами ПНЗ професійної компетентності.

Завдання: дібрати оптимальний зміст, форми та методи для позитивного впливу на розвиток мотиваційної складової професійної компетентності методистів; створити умови для розвитку особистісних якостей методистів; сприяти усвідомленню методистами чинників, які позитивно впливають на розвиток професійної компетентності.

Форми, методи мотивації до розвитку професійної компетентності:

Організаційною формою реалізації мотиваційно-цільового етапу комплексної програми є психолого-педагогічний тренінг, який реалізується у курсовий і міжкурсовий періоди, а також комплекс вправ для самостійного виконання методистами.

Методи: мотиваційного обумовлення, конкретизації цілей, рефлексії цілей, прийом переводу зовнішньо-заданих цілей у внутрішньо-обумовлені цілі, метод групування цілей-завдань, актуалізація досвіду, аргументації, дискусії, презентації.

У курсовий період реалізувалось тренінгове заняття з теми: «Педагогічна мотивація в освітньому процесі позашкільного навчального закладу». Тренінгове заняття спрямоване на активізацію пізнавальної

діяльності методистів, усвідомлення ними значення мотивації в педагогічному процесі. Для того, щоб методисти вільно володіли термінологією з проблеми, виконувалась вправа «Що таке мотивація?», яка дозволила з'ясувати сутність поняття, спираючись на енциклопедичні та довідкові джерела. Виконання вправи «Мотиваційні системи особистості» дозволяє побачити за загальними теоретичними положеннями реальні педагогічні факти та явища, розпізнати внутрішню і зовнішню мотивацію, визначити особливості кожної із них. На використання досягнень психолого-педагогічної науки у практичній діяльності спрямовує вправа «Мотивація і творчість дитини». Спираючись на свій досвід, знання, вміння прогнозувати педагогічні явища, події, методисти повинні передбачити поведінку дітей і дати їй пояснення. Вправа «Педагогічні інструменти мотивації» спрямовує діяльність методистів на вирішення проблеми «Які засоби необхідно використовувати, щоб зробити навчальне заняття, організаційно-масові заходи цікавими для дітей?» Вправа «Ієрархія потреб особистості» дозволяє методистам на основі визначеної А. Маслоу класифікації потреб особистості з'ясувати причини, через які діти перестають відвідувати гуртки у позашкільному закладі, визначити які потреби дитини не були задоволені і що необхідно зробити, щоб попередити такі факти. Рольова гра «Робота над помилками» підвищує контрастність подачі матеріалу. Учасники тренінгу об'єднавшись у групи, розробляють фрагмент заняття гуртка, виховного заходу з помилкою при мотивації вихованців. Інші учасники в цей час спостерігають і знаходять помилку. Виконання вправи «Моделювання заняття гуртка» передбачає застосування вмінь педагогічного моделювання. Вправа забезпечує не тільки застосування отриманих знань у ситуації, яка наближена до професійної, але й створює ситуацію успіху, оскільки колективне обговорення проблеми дозволяє прийняти рішення, що ґрунтується на знаннях і досвіді багатьох людей. Вправа «Порада колегам» підсилює відчуття власної значимості, надає впевненості у собі, своїх переконаннях. Вправа «Підсумок заняття» дозволяє кожному учаснику тренінгу з'ясувати ступінь реалізованості власних очікувань від заняття, що підкреслює особистісну орієнтованість заняття, визнання права кожного на власну думку щодо отриманих знань, умінь і навичок.

У міжкурсовий період проведено семінар-тренінг з теми: «Мотивація педагогічних працівників у науково-методичній роботі позашкільного навчального закладу». Розвиток мотиваційної сфери з використанням мотиваційного обумовлення здійснюється на основі уявлень про події, явища, отримані у словесній формі з використанням аргументів. Цьому сприяють такі організаційні форми як «інформаційне повідомлення», «міні-лекція». Рівень обізнаності та досвід учасників семінару з проблеми діагностується у процесі дискусії на тему «Існуюча система стимулювання педагогів позашкільних навчальних закладів: за і проти». Одним із важливих висновків дискусії є те, що існуюча система стимулювання не завжди є ефективною, оскільки не надає належної уваги внутрішній мотивації фахівця. Вправа «Знайди відмінності» спрямовує методистів до аналізу наслідків формування зовнішньої та внутрішньої мотивації педагогів. Виконавши вправу, методисти переконуються, що позитивніший вплив як на пізнавальні процеси, так і на особистість має внутрішня мотивація. Вправа «Методична мозаїка» допомагає методистам встановити взаємозв'язок між професійними мотивами педагогів і методичними засобами. Введення елементу гри дозволяє стимулювати пізнавальну активність учасників семінару. З метою практичного застосування знань методистам пропонується виконати вправу «Аналіз ситуації». Вправа підводить методистів до висновку, що при виборі стимулюючих засобів необхідно враховувати індивідуальні особливості педагогів, їхній досвід роботи тощо. Великий мотиваційний вплив має актуалізація індивідуального чи групового досвіду розв'язання певної професійної проблеми, ситуації, поставленого завдання тощо. Для цього методист-фасилітатор залучає учасників тренінгу до виконання вправи «Що навчив мене мій досвід». Зміст вправи полягає у тому, що учасники тренінгу пригадують професійні ситуації, які стимулювали їхнє професійне зростання. Вправа «Мої пріоритети» дозволяє зрозуміти власну поведінку методистів, власні переконання щодо використання стимулюючих засобів, відмовитись від зовнішнього тиску, примусу та надати перевагу гуманістичним методам.

З метою розвитку мотивації до професійної компетентності у процесі самоосвітньої діяльності для методистів підготовлений комплекс вправ «Мотивація професійного саморозвитку», що призначені для самостійного виконання. На розвиток мотиваційної сфери великий вплив має рефлексія. Для застосування цього психологічного механізму пропонуємо методистам з'ясувати всі можливі варіанти відповіді на запитання «Чому люди прагнуть до професійної компетентності?» Аналіз відповідей на це запитання допомагає методисту зрозуміти комплекс власних професійних мотивів. Визначення цілі є спонукальним фактором для діяльності людини. Більший спонукальний вплив буде мати ціль, яка прийнята особистістю як власна. Для цього методистам пропонується оволодіти прийомом переводу зовнішньо-заданих цілей у внутрішньо-обумовлені цілі: необхідно знайти у кожній нормативно-заданій цілі особистісний сенс її реалізації. Спонукає не тільки внутрішнє прийняття цілі, але й ступінь її конкретності. Чим конкретнішою є ціль, тим спонукальніший вплив вона має. З метою включення методистів у процес конкретизації цілей їм пропонується виконати вправу «Дерево цілей». Чим конкретніші цілі зможе визначити методист – тим краще. Віддалені у часі цілі спонукають менше, а близькі більше, тому важливо, щоб методисти бачили не тільки перспективу досягнення цілі, але й її поетапну реалізацію. З цією метою їм пропонується визначити етапи процесу розвитку власної професійної компетентності (скласти індивідуальний план, програму). Реалізація стимулюючої функції цілі виявляється й у чіткій орієнтації щодо пріоритетності виконання тих чи інших цілей-завдань. З цією метою пропонується використати метод групування, сутність якого полягає в тому, щоб із загальної кількості цілей-завдань, які були визначені у попередніх вправах, виокремити групи

за ознакою пріоритетності виконання. Ураховуючи те, що новизна матеріалу є важливим мотиваційним фактором, рекомендуємо методистам ПНЗ познайомитись із психолого-педагогічними джерелами з проблеми.

ІІ. Етап систематизації, поглиблення, оновлення наявних знань, формування умінь, навичок.

Мета: систематизувати, поглибити, оновити наявні знання, сформувати необхідні уміння, навички у методистів.

Завдання: дібрати оптимальний зміст, форми та методи для систематизації, поглиблення, оновлення психолого-педагогічних, управлінських, комунікативних, технологічних та дидактичних знань, формування відповідних умінь, навичок; створити умови для розвитку особистісних якостей методистів; сприяти розвитку мотиваційної складової професійної компетентності методистів.

Форми, методи систематизації, поглиблення, оновлення наявних знань, формування вмінь, навичок:

Форми: лекції, теоретичні семінари, «круглі столи», практичні заняття, семінари-практикуми, спецкурс, педагогічна практика, конференція з обміну досвідом, творчі групи, науково-практична конференція, конкурси професійної майстерності, захист індивідуальних і колективних проектів, вхідне та вихідне діагностування, самоосвітня діяльність.

Методи: тестування, діалогу, пояснення, розповіді, порівняння, аналізу педагогічної ситуації, запитань, педагогічного спостереження, колективного моделювання, рефлексії, проектування, аргументації, дискусії, презентації.

Знання є основою формування вмінь і навичок. Їхнє існування та формування розглядаємо в комплексі, тому що знання не можуть існувати без умінь і навичок і навпаки, вміння та навички без знань.

Перша стадія – рефлексивна, спрямована на створення ситуацій, що забезпечують активізацію уваги методистів ПНЗ до сприйняття та розуміння інформації, встановлення нових зв'язків на основі попередніх.

У курсовий період методистам пропонується виконати комплекс тестових завдань при вхідному діагностуванні на курсах підвищення кваліфікації. До тестів включені запитання, що характеризують рівень володіння методистом психолого-педагогічними, управлінськими, комунікативними, технологічними та дидактичними знаннями.

У міжкурсовий період рефлексії наявних знань сприяє анкетування, що проводиться на початку науково-методичних заходів, при постановці проблем, вирішення яких потребує актуалізації наявних знань.

При самоосвітній діяльності методистам рекомендуємо діагностичні методики, запитання для самостійного опрацювання, що допоможуть методистам з'ясувати власний рівень обізнаності з актуальних проблем професійної діяльності та визначити напрям подальшої роботи із самоосвіти та саморозвитку.

Друга стадія – сприйняття знань, ознайомлення методистів із науковими теоріями, закономірностями, категоріями, опанування методистами понятєвим апаратом, виявлення змісту поняття шляхом аналізу його суттєвих ознак.

У курсовий період важливу роль відіграє лекція, яка є й організаційною формою, і водночас методом розвитку професійної компетентності. Для методистів пропонуються різні види лекцій: проблемна «Інноваційна діяльність позашкільного навчального закладу», лекція із заздалегідь запланованими помилками «Основні напрями модернізації науково-методичної роботи у позашкільному навчальному закладі», лекція-дискусія «Освітнє середовище позашкільного навчального закладу як умова розвитку особистості дитини», лекція-консультація «Основи комунікативної компетентності методиста ПНЗ».

У міжкурсовий період для методистів пропонувались теоретичні семінари, «круглі столи». Обласний теоретичний семінар з теми: «Впровадження компетентнісного підходу в систему позашкільної освіти» спрямований на розкриття сутності компетентнісного підходу та особливостей його впровадження в ПНЗ. Проблема розглядається з двох позицій: розвиток професійної компетентності педагогів та розвиток компетентностей вихованців. Практична реалізація проблеми забезпечується аналізом технологій, методик, які можуть забезпечити впровадження компетентнісного підходу в ПНЗ. Обласні «круглі столи» «Професійна компетентність педагога: від теорії до практики», «Науково-методичний супровід інноваційної діяльності позашкільного навчального закладу» спрямовані на аналіз проблеми розвитку професійної компетентності педагогічних працівників ПНЗ на різних рівнях: теорії, практики діяльності позашкільного навчального закладу, нормативно-правого регулювання, здійснення науково-методичного супроводу інноваційної діяльності закладу.

Для самоосвітньої діяльності методистам пропонується перелік завдань для самостійної роботи та джерела для самостійного опрацювання. При потребі проводяться індивідуальні та групові консультації.

Третя стадія – осмислення знань, передбачає впізнавання явищ, фактів, що визначаються поняттям, у професійних ситуаціях, порівняння з іншими фактами та явищами.

У курсовий період на цій стадії важливими є практичні заняття, на яких активно використовується метод порівняння, що допомагає методистам зрозуміти сутність явищ, процесів, набути вмінь порівнювати. Практичні заняття «Розвиток позашкільної освіти: історія та сучасність», «Позашкільна освіта України та зарубіжжя» надають можливість методистам прослідкувати історичні етапи розвитку позашкільної освіти, визначити зміни, що відбулися під впливом соціально-економічних та політичних умов, шляхом порівняльного аналізу встановити відмінності між системами позашкільної освіти України та зарубіжжя.

Спецкурс «Проектна діяльність методиста позашкільного навчального закладу» спрямований на формування у методистів комплексу теоретичних знань і практичних навичок для ефективної організації та здійснення проектної діяльності в умовах ПНЗ.

У міжкурсовий період глибшому осмисленню знань сприяють семінари-практикуми, що проводяться у співпраці з методистами рай (міськ) методичних кабінетів (центрів) – «Організація дослідницької діяльності методиста ПНЗ», «Метод проектів у системі роботи методиста позашкільного навчального закладу», «Моделювання педагогічного досвіду».

В організації самоосвітньої діяльності на цій стадії важливим є аналіз власного досвіду, досвіду колег, нотатки методиста при опрацюванні методичної та наукової літератури.

Четверта стадія – закріплення знань передбачає виявлення проблем на основі співставлення реального стану з бажаним, виявлення шляхів подолання труднощів, суперечностей за допомогою отриманих знань та умінь.

У курсовий період на цій стадії ефективною є педагогічна практика. Вона передбачає ознайомлення методистів із системою роботи педагогів (учасників і переможців професійних конкурсів, виставок тощо), особливостями організації навчально-виховної системи позашкільних навчальних закладів, технологіями методичної роботи тощо. Конференція з обміну досвідом «Сучасні підходи до організації науково-методичної роботи у позашкільному навчальному закладі» передбачає презентацію досвіду роботи слухачів курсів з упровадження ними інновацій різних видів і рівнів, обмін досвідом участі у різноманітних проектах, програмах, організації науково-методичної роботи тощо.

У міжкурсовий період на цій стадії практикуємо діяльність творчих груп обласного, районного (міського) рівнів, які передбачають створення продуктів інтелектуальної діяльності: регіональні програми, методики, технології розвитку дітей і підлітків в умовах ПНЗ, навчально-методичні матеріали.

В організації самоосвітньої діяльності на цій стадії важливим є аналіз власного досвіду, досвіду колег.

П’ята стадія – усвідомлення, рефлексія отриманих знань, сформованих умінь (навичок).

У курсовий період на цій стадії важливим є захист індивідуальних і колективних проектів. Слухачі курсів презентують свої роботи, зосередивши увагу на розкритті її актуальності, мети, завдань, змісту основних положень, визначають практичну значущість і можливості впровадження основних положень у педагогічну практику позашкільного навчального закладу. У процесі вихідного діагностування методисти мають можливість рефлексивно оцінити отримані професійні знання, вміння (навички) та визначити напрям подальшого професійного розвитку.

У міжкурсовий період пропонуємо методистам участь у роботі науково-практичної конференції, яка спрямована на всебічний розгляд проблеми впровадження компетентнісного підходу у систему позашкільної освіти. Важливим на цій стадії є участь методистів в обласних, районних (міських) конкурсах професійної майстерності («Кращий науково-методичний проект з позашкільної освіти», «Методист року», «Конкурс-захист моделі науково-методичної роботи позашкільного навчального закладу» тощо).

У процесі самоосвітньої діяльності методистам доцільно запропонувати роботу над формуванням власного «Професійного портфоліо».

ІІІ. Інноваційно-діяльнісний етап.

Мета: набуття методистами досвіду застосування набутих знань, умінь, навичок у професійних ситуаціях.

Завдання: дібрати оптимальний зміст, форми, методи, види діяльності для набуття методистами досвіду застосування знань, умінь та навичок у професійній діяльності; створити умови для розвитку особистісних якостей методистів; сприяти розвитку мотиваційної складової професійної компетентності методистів.

Форми, методи формування досвіду діяльності.

Форми: організація роботи колективу над проблемною темою, реалізація проектів різних видів, вивчення, моделювання, узагальнення педагогічного досвіду.

Методи: колективна та індивідуальна пошукова діяльність, аналіз, систематизація та узагальнення.

Враховуючи досвід роботи методиста та його кваліфікаційну категорію, можна запропонувати методистам завдання з різним рівнем складності. Однак, диференціація завдань має рекомендаційний характер, оскільки пріоритетним залишається бажання методиста працювати над певним рівнем і видом завдань.

Методистам зі значним досвідом роботи та вищою кваліфікаційною категорією можна запропонувати брати участь у роботі творчої групи з розробки проекту, який буде реалізуватись на рівні району (міста) чи області, брати участь чи організувати роботу педагогічного колективу з реалізації певної науково-методичної проблеми, змоделювати та описати досвід роботи педагогічного колективу закладу. Методистам із досвідом роботи від 5 до 10 років з кваліфікаційною категорією «методист І категорії» пропонується розробити науково-методичний чи дидактичний проект, який буде реалізуватись на рівні позашкільного навчального закладу, розробити систему методичного забезпечення реалізації науково-методичної проблемної теми закладу, змоделювати та описати власний досвід роботи. Малодосвідченим методистам із кваліфікаційними категоріями «методист», «методист ІІ категорії», можна запропонувати розробити дидактичний проект, який буде реалізуватись на рівні діяльності гуртка, студії, секції тощо та організувати свою роботу над індивідуальною науково-методичною проблемою з подальшою презентацією результатів роботи на одному із засідань «круглого столу», семінару-практикуму, змоделювати та описати досвід роботи керівника гуртка тощо.

ІV. Контрольно-корекційний етап.

Мета: корекція змісту, форм, методів розвитку професійної компетентності у залежності від характеру труднощів, які виникають у методистів під час практичної діяльності.

Завдання: визначити ті складові професійної компетентності, набуття яких викликає найбільші труднощі у методистів ПНЗ; з'ясувати оптимальність дібраного змісту, форм, методів розвитку професійної компетентності на кожному етапі програми; внести необхідні корективи у зміст, форми, методи розвитку професійної компетентності.

Форми, методи оцінювання, самооцінювання та корекції.

Форми: консультації (індивідуальні, групові, проблемно-орієнтовані, комплексні, інтернет-консультації), виконання самостійних завдань.

Методи: рекомендації, повідомлення, інструктування, модерування, консультування, обговорення, спільна діяльність, створення ситуації успіху, схвалення.

На цьому етапі програми звертаємо увагу на визначення тих складових професійної компетентності, оволодіння якими викликає найбільші труднощі у методистів. Спостереження за діяльністю методистів, вивчення рівнів сформованості компонентів їхньої професійної компетентності дозволило нам визначити певні групи у залежності від характеру труднощів, які виникли під час реалізації комплексної програми розвитку професійної компетентності методистів ПНЗ. Так, перша група об'єднала тих, які відчували труднощі при цілепокладанні. Тому виникла необхідність внести зміни та доповнення в ті методи та форми, що використовувались на мотиваційно-цільовому етапі програми. До другої групи залучили тих, які частково володіли професійними знаннями, але не оволоділи всією сукупністю знань. При цьому корекція передбачала поповнення тих знань, яких не вистачало, шляхом збагачення змісту лекційних, семінарських занять, удосконалення етапу систематизації, поглиблення та оновлення знань. Третя група об'єднувала тих, які здійснювали діяльність, допускаючись помилок. Корекція цієї групи спрямовувалась на виявлення тих елементів діяльності, які викликали труднощі, встановлення їхніх причин, доповнення й конкретизацію змісту практичних занять. До четвертої групи ввійшли методисти, які відчували труднощі при оцінці власних професійних дій чи дій колег через сформовані стереотипи, не володіли навичками самоосвітньої діяльності, уникали впровадження нововведень у професійну діяльність. Корекція в цьому випадку передбачала розширення змісту лекційних, практичних, семінарських занять щодо варіативності підходів, способів вирішення проблеми, введення вправ, які передбачали набуття методистами відповідних якостей.

ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ НЕПЕРЕРВНИМ ПРОЦЕСОМ НАВЧАННЯ КЕРІВНИКА ПРОФІЛЬНОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ПЕРМАНЕНТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

***Василенко Надія Володимирівна**, доцент кафедри методології та управління освітою Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, кандидат педагогічних наук, доцент*

Характеристика інноваційної розробки. Інноваційна розробка представляє технологію управління неперервним процесом навчання керівників профільного ЗНЗ (ПЗНЗ) у системі післядипломної педагогічної освіти (ППО). Сьогодні як ніколи стає зрозумілим, що підвищення кваліфікації управлінців такого рангу як керівники ЗНЗ, зокрема і профільного має бути не просто вдосконаленим, але й побудованим на новий основі. Такою основою виступають нові парадигми управління персоналом, прогресивні ідеї інноваційного менеджменту, зокрема перманентного, інтегральною установкою і методологічним стрижнем якого є розвиток професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ від технологічної, креативної, творчої до акмеологічної. Встановлено, що своєрідною відповіддю на існування управлінців людськими ресурсами стає перманентний менеджмент (неперервне управління розвитком професійної соціокомунікативної компетентності керівників профільного ЗНЗ) як складової інноваційного менеджменту в системі ППО.

Розвиток професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ дослідники розглядають з позиції наукових засад інтеграції, андрагогіки та перманентності, які обґрунтовують організаційно-методичні засади перманентного менеджменту. Засади перманентного менеджменту забезпечується управлінськими комунікаціями, як ефективної діалогічної взаємодії з учасниками навчально-виховного процесу; спеціальним запасом знань, вмінь, досвіду, цінностей, особистих якостей, набутих у процесі перманентного навчання (інтенсивного, неперервного) у наслідок якого відбувається зміна якості розвитку управлінських комунікацій, адекватних рівням професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ. Рівні розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ обґрунтовується загальнометодологічними науковими підходами та принципами системи ППО. За сучасних умов освіта в Україні висуває принципово нові вимоги до неперервного навчання керівника ПЗНЗ у ППО як найвищого ступеня його розвитку – суб'єкта пізнання, праці і спілкування.

З метою реалізації зазначених завдань в останні роки удосконалюється організаційно-методична діяльність інститутів ППО, оптимізується мережа навчальних закладів, впроваджуються прогресивні форми навчання (профільне, поглиблене, дистанційне, індивідуальне, інклюзивне тощо), відкриваються інноваційні

навчальні заклади. Проте, як показали досвід і практика, недостатнє управління ПЗНЗ на всіх рівнях спричиняє незадоволення громади, педагогічних колективів, учнів та їх батьків, особливо у сільської місцевості. Незважаючи на значний інтерес науковців, практиків до підвищення якості освіти ПЗНЗ та формування нового типу його керівника, проблема управління неперервним навчанням керівників залишається невирішеною, що і зумовило вибір теми інноваційної розробки «Технологія управління неперервним процесом навчання керівників профільного загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти на засадах перманентного менеджменту».

Актуальність теми. Інноваційна розробка є науково-методичною технологією ППО, яка спрямована на покращити вирішення питань як якості освіти навчального закладу, так і організаційно-методичного супроводу управління неперервним процесом навчання керівників ПЗНЗ у системі ППО на засадах перманентного менеджменту. Перманентний (лат.) означає неперервний, довготривалий, постійний, що залишається в єдиному стані. За останніх 5 років через зміну соціально-економічних умов у державі, розвитку освіти в Україні ППО зазнала кардинальних змін, вирішення цій проблеми допоможіть професійне управління цім процесом.

Мета і очікування практичних результатів. Мета розробки полягає в забезпеченні організаційно-методичного супроводу управління неперервним навчанням керівників ПЗНЗ з ровитку професійної соціокомунікативної компетентності шляхом підготовки їх у системі ППО, що має забезпечити підвищення якості освіти та результати навчальної діяльності ПЗНЗ.

Основним завданням розробки є розроблення організаційно-педагогічних, дидактичних матеріалів науково – методичного супроводу інноваційних технологій щодо управління неперервним процесом навчання керівників ПЗНЗ у системі ППО з метою підвищення якості освіти, яка б реально враховувала вимоги держави до освіти та освітні запити територіальної громади, забезпечувала ефективне залучення інтелектуальних, фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів. Організаційно-методичне забезпечення підготовки управлінських кадрів до розвитку професійної соціокомунікативної компетентності у системі післядипломної освіти одне з головних завдань розробки. Відповідно до виклик суспільства така підготовка має враховувати регіональні умови в контексті створення комфортних умов управління, навчання і виховання в ПЗНЗ, рівного доступу учасникам навчального процесу до якісних освітніх послуг.

Технологія управління неперервним процесом навчання керівників ПЗНЗ у системі ППО (далі Технологія) має нормативно - правове та наукове обґрунтування (вся організаційно-методична діяльність обласних інститутів ППО (ОІППО) спрямована на оновлення форм, методів неперервного навчання керівників); визначається спеціальними створеними педагогічними умовами, які забезпечують технологію розвитку професійної компетентності керівників ЗНЗ, зокрема і ПЗНЗ, та реалізації на всіх управлінських рівнях: обласному, районному, шкільному.

Нормативна база Технології ґрунтується на основних положеннях післядипломної освіти у сфері вищої освіти, яка є складовою національної системи освіти та функціонує у відповідності до законів України „ Про освіту ”, „ Про загальну середню освіту”, „ Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021роки, Державного стандарту загальної середньої освіти, Державної програми „ Вчитель”, а також нормативних документах Міністерства освіти і науки України.

Теоретичну основу технології складають положення і висновки: філософії освіти (В.Андрущенко, І.Зязюн, В.Кремень та ін.); теорії педагогічних систем (С.Гончаренко, Н.Кузьміна та ін.); педагогіки вищої школи, організації навчально-виховного процесу, гуманізації і гуманітаризації профільної освіти (С.Архангельський, Ю.Бабанський, Ю.Зіньковський, Л.Товажнянський та ін.); теорії змісту і технологій психолого-педагогічної підготовки фахівця (Н.Ничкало, С.Сисоєва, Г.Тарасенко, О.Шестопалюк та ін.); теорії діяльності та її суб'єкта (К.Абульханова-Славська, Б.Ананьєв, Л.Виготський, О.Леонтьєв та ін.); психолого-педагогічних аспектів феноменів еліти, лідерства й підготовки керівників (Л.Ващенко, Л.Даниленко, О.Кузибецький, В.Маслов, та ін.); основ теорії інформаційно-комунікаційного менеджменту (О.Бойко, Р.Гуревич, Н.Морзе, О.Спірін та ін.).

Теоретичні основи технології розвитку професійної компетентності керівників ПЗНЗ у педагогічній теорії та практиці розкрили її складову соціокомунікативну компетентність як інтеграцію особистісних (соціальних, загальнокультурних, комунікативних, предметно-орієнтованих) та функціональних (предметних, надпредметних, метапредметних) компетентностей, що визначають готовність керівників ПЗНЗ здійснювати управління персоналом закладу освіти.

Методологічною основою технології є теорія особистості, теорія пізнання, теорія діяльності, які забезпечують теорію розвитку керівника ПЗНЗ від фахівця до професіоналу, теорію поетапного формування його професійної соціокомунікативної компетентності в системі ППО, теорію перманентного навчання керівників ПЗНЗ та положень його організаційно-методичного забезпечення.

У процесі дослідження визначено, що ,,професійна соціокомунікативна компетентність’’це – інтегрована здатність керівника ПЗНЗ, яка відтворює в собі ціннісно-орієнтаційні, соціальні та комунікативні компетентності, основною характеристикою якої є соціальна зрілість особистості. Соціальна зрілість визначається сукупністю компетентностей (особистісної та управлінської функціональної) керівників ПЗНЗ, що визначають рівні розвитку його професійної соціокомунікативної компетентності, адекватні рівням комунікативного досвіду управління ПЗНЗ.

З'ясовано, що на шляху до професійної соціокомунікативної компетентності керівники ПЗНЗ мають піднятися, як мінімум, на чотири рівня, які визначають чотири етапи їхньої соціальної зрілості. Технологічний − намагання втриматись в межах своїх управлінських знань; креативний − народжується впевненість, а з нею приходять ідеї профільного навчання; творчий − відчуття св ободи в професії, випробування власного досвіду; акмеологічний − професіонал досягає найвищої планки своєї компетентності.

На основі аналізу сутності професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ встановлено, що їх навчання в системі ППО включає загальні компетентності (інваріантні, спрямовані на розвиток особистості керівника ПЗНЗ) і управлінські функціональні (варіативні, спрямовані на всіх учасників навчального процесу). В цих умовах пріоритетними стають поєднання форм організації неперервного навчання керівників ПЗНЗ курсового і міжкурсового періодів у системі ППО, зміст яких визначеної програмою автора «Інновації в освіті», рекомендованої МОН України 2010 року (додаток 3. Програма та навчальний план автора «Інновації в освіті»).

У перманентному навчанні керівників ПЗНЗ до оптимальної форми очно-дистанційних курсів ПК віднесені науково-педагогічні школи, функціонування яких визначаються на кожному їх етапі, а саме: на очному етапі – школа інтерактивного навчання освітян; на дистанційному – школа дистанційного навчання професіоналів; на заліковому етапі курсів ПК керівників ПЗНЗ – школа фахового зростання керівника, базовою основною дидактичною одиницею яких є проведення навчально-методичних семінарів. Навчальний план перманентних курсів підвищення кваліфікації керівників ПЗНЗ розраховано на 216 годин, у тому числі 72 години на кожний етап очно-дистанційних курсів. Зміст проведення проблемних курсів визначають інноваційні форми навчання з дистанційної освіти; сучасні інтерактивні технології; проектні технології, які забезпечують участь керівників ПЗНЗ у різних навчальних проектах і програмах. По успішному завершенню курсового навчання керівники ПЗНЗ на кожному його етапі одержують відповідні сертифікати.

Основною формою навчання керівників ПЗНЗ щодо розвитку їхньої професійної соціокомунікативної компетентності в міжкурсовий період є навчально-практичні семінари, які передбачають механізми підготовки до управління нововведеннями (етап стажування); вивчення досвіду ПЗНЗ, технології створення профільної компетентнісної школи або колективного педагогічного суб'єкта шляхом дистанційного стажування у різних типах ПЗНЗ (етап спеціалізації).

Системний підхід до впровадження профільного навчання дозволяє розглядати розвиток професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ як самостійний дистанційний етап їхньої підготовки до професійного управління соціальним об'єктом, якій створює умови для організації інноваційної діяльності ПЗНЗ та розвитку професійної соціокомунікативної компетентності їх керівників як визначального компоненту перманентного менеджменту. Тому важливим під час підготовки керівників ПЗНЗ до розвитку соціокомунікативної компетентності є проведення занять з використанням інноваційних технологій, завдяки яким керівник профільної школи краще вирішить будь-яку проблему: виробить успішну стратегію освіти ПЗНЗ, одержить його високий рейтинг.

Технологія управління неперервним процесом навчання керівників ПЗНЗ у системі ППО обов'язково передбачає зміцнення сучасної навчально-техничної бази ОІППО та ПЗНЗ, впровадження профільного навчання і допрофільної підготовки учнів, удосконалення психологічного супроводу навчально-виховного процесу, забезпечення подальшого впровадження інноваційних.

За таких умов інноваційна система післядипломної освіти (підготовка керівників ПЗНЗ до розвитку професійної соціокомунікативної компетентності) набуває принципово іншого статусу, перманентного менеджменту, який передбачає, що в подальшій практичній діяльності керівники ПЗНЗ досягнуть професійного самовизначення. В оновленому змісті розвитку соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ базовою ланкою є педагогічна система, що спрямована на розвиток компетентної особистості людини сучасного суспільства.

ПЗНЗ − це соціально-педагогічна система, що забезпечує не просто знання й уміння самі по собі, а складну культурно-дидактичну структуру професійного розвитку педагогів, ,,цілісну компетентність учня'' як комплекс властивостей компетентної особистості, що визначають успішність оволодіння сучасними компетенціями її керівника.

Організаційно-методичний моніторинговий супровід управління ПЗНЗ показав, що масова практика загальної освіти спрямована переважно на створення профільної компетентнісної школи академічного рівня та потребує нового типу її керівника. В практиці інноваційних навчальних закладів формуються моделі профільної компетентнісної школи професійно-трудового, індивідуально-особистісного рівнів, соціально-орієнтованого рівня. Досвід та практика показали, що для успіху управлінського супроводу становлення ПЗНЗ керівниківі потрібна професійна соціокомунікативна компетентність, адекватна рівням функціонування цієї педагогічної системи. Проведений моніторинг показав, що професійна соціокомунікативна компетентність керівників ПЗНЗ відповідає середньому рівні його розвитку, що і спричинило потребу дослідження цього питання (додаток 6. Організаційно-методичний моніторинговий супровід управління ПЗНЗ).

Моніторингові дослідження виявили, що зміст загальної середньої освіти в ПЗНЗ забезпечується змістом рівнів її функціонування, а саме: академічним, профільним, індивідуальним, універсальним, результатом яких є створення колективного творчого портрету (портфоліо) всіх суб'єктів ПЗНЗ як відкритої соціально-педагогічної системи.

У моніторингових дослідженнях зазначено емпіричний зв'язок між рівнями функціонування профільного навчального закладу і "ступенем зрілості" соціокомунікативної компетентності керівника ПЗНЗ:

1.Професійно-орієнтований рівень функціонування ПЗНЗ відповідає І рівню (технологічному, середньому) розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівника ПЗНЗ, який характеризується колективним педагогічним суб'єктом та представляє корпоративно-функціональне об'єднання педагогів, які працюють разом, взаємодія яких з учасниками освітнього процесу має характер ділової співпраці і виходить за ,,предметні рамки'', формуючи досвід суб'єкт-суб'єктного діалогу в міждисциплінарних ситуаціях навчально-трудової діяльності.

2.Соціально-орієнтований − ІІ рівню (креативному , достатньому), колективний педагогічний суб'єкт якого функціонує як відкрита гуманна спільність педагогів, учнів та їхніх батьків, об'єднаних цільовими і ціннісними орієнтаціями на створення насиченого освітнього простору.

3.Індивідуально-особистісний − ІІІ рівню (творчому, високому). Колективний педагогічний суб'єкт є особливою "дитячо-дорослою спільністю", в якій взаємозалежність визначається можливістю кожного співучасника включатися в побудову цієї гуманітарної колективності.

4. Універсальний рівень функціонування ПЗНЗ – IV рівню (креативному, найвищому) розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ. Колективний педагогічний суб'єкт функціонує як спільність педагогів, учнів, їхніх батьків та інших учасників інформаційної взаємодії на основі ціннісно-смислової єдності.

Встановлено, що ефективність функціонування ПЗНЗ передбачає дослідження рівнів розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ, які забезпечуються педагогічними умовами їх навчання в системі ППО, які визначаються моделлю неперервної системи розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ у ППО.

Дослідження показало, що ефективність моделі неперервної системи розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ у ППО визначається результатами розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ, які передбачають наступні показники та критерії. Критеріями рівнів розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ ввжаємо: мотиваційно-орієнтований (позитивна мотивація до управління ПЗНЗ, розвиток особистісних якостей керівників ПЗНЗ); соціально діяльнісний (визнання цінностей соціально-педагогічної діяльності в умовах впровадження профільного навчання); предметно-особистісний (фундаментальні знання з основ управління ПЗНЗ та основ педагогічної інноватики); надпредметний критерій (володіння управлінською технікою, оптимальним поєднанням традиційних й інноваційних методів роботи ПЗНЗ). Показниками рівнів розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ є особистісна, соціальна, предметна, метапредметна компетентності. На основі визначених критеріїв та їхніх показників обґрунтовано чотири рівні розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ: перший (технологічний), другий (креативний), третій (творчий), четвертий (акмеологічний). Визначені критерії та показники засвідчують сформованість. соціокомунікативної компетентності керівників профільних ЗНЗ (додаток 9. Таблиця критеріїв та їхніх показників щодо обґрунтування рівнів розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ).

Одже, технологія неперервної системи розвитку професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ у ППО забезпечує оновлення організаційних форм, використання сучасних технологій, інноваційних методік та управлінських техник їх навчання на засадах перманентного менеджменту, які визначаються спеціальними організаційно-методичними педагогічними умовами, що підвищують якість освіти та результати навчальної діяльності ПЗНЗ.

Характеристика засобів навчання. Всі питання щодо розробки інноваційної розробки потребують додаткового мобільного, професійного вивчення, а для їх вирішення - неперервне навчання керівників ПЗНЗ, яке потребує організаційно-методичного забезпечення у вигляді дидактичних матеріалів, необхідного зручного обладнання та надання послуг кафедрою для використання ІКТ, як в інституті, так і на місцях. Підготовка керівників ПЗНЗ щодо створення оптимальної навчальної мережі має забезпечить економічний ефект шляхом впровадження автоматізованної системи навчання (АСУ), яка має містити організаційно-методичні матеріали про об'єкти та суб'єкти освітнього процесу і має бути зручною та доступною у використанні як на робочому місці, так і в закладі ППО. Основою АСУ є дистанційна платформа, яка завантажується розробками викладачів ОІППО навчальних модулів з інноваційних технологій та мають забезпечити сучасну підготовку керівників ПЗНЗ. Все інші суб'єкти навчального закладу можуть навчатися як на базі інституту, так і на базі Р(М)МК та ЗНЗ.

Одержані результати: Результатом реалізації даної розробки є організаційно-методичного супровіду (створено організаційно-педагогічні, дидактичні матеріали) очно-заочної (дистанційної АСУ) форм неперервної підготовки керівників ПЗНЗ з розвитку його професійної соціокомунікативної компетентності для забезпечення ефективного управління ПЗНЗ.

Упровадження інноваційної розробки показали, що основним видом педагогічного ефекту від розробки слід вважати ефективне перманентне навчання керівників ПЗНЗ та організаційно-методичне його забезпечення та збільшення випуску освітньої продукції (навчально-методичних матеріалів) для їх навчання. Другим за значимістю економічним ефектом є зменшення витрат на навчання керівників ПЗНЗ і раціональне використання ресурсів навчальних закладів. Економічний ефект від провадження АСУ

(дистанційної платформи) складає значну суму економії фінансових витрат. Загальний ефект від впровадження АСУ має забезпечити підготовку керівників ПЗНЗ шляхом використання інноваційних форм навчання у системі післядипломної освіті: школи інтерактивного навчання освітян, дистанційної школи навчання професіоналів, школи фахового зростання професіоналів, які прискорить створення оптимальної освітньої навчальної мережі регіону та комфортність всі учасникам навчально-виховного процесу, зокрема і громади. Постійна підтримка у вигляді організаційно-методичного супроводу АСУ щодо навчання суб'єктів регіону, забезпечить розвиток навчальної мережі ПЗНЗ, якій пов'язаний із забезпеченням якості освіти та ефективності, шляхом створення єдиного інноваційного простору регіонів в межах освітніх округів.

Практичне значення інноваційної розробки полягає у:

– створенні, обґрунтуванні й апробації авторських перманентних курсів ,,Інновації в освіті '' для керівників: навчальних закладів, профільних загальноосвітніх навчальних закладів, опорних шкіл, освітніх округів навчальних програм та навчально-методичного забезпечення таких дисциплін для системи ППО, як ,,Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до інноваційної діяльності '', ,,Організація профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», ,,Елементи логіки '' тощо;

– укладанні освітньо-професійної програми очно-заочних (дистанційних) курсів для методистів Р(М)МК, які відповідають за провадження профільного навчання;

– розробці спецкурсів ,,Управління підготовкою та введенням профільного навчання'', ,,Компетентне портфоліо керівника профільного ЗНЗ», ,,Організація профільного навчання в школі: нормативно-правове забезпечення'', тренінгу ,,Управлінські комунікації'', ділових ігор ,,Технологія підготовки керівників навчальних закладів до впровадження профільного навчання'', ,,Розвиток професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ", ,,Основи інформаційної культури керівників ПЗНЗ" та інтегрованого спецкурсу для лабораторних інтерактивних навчальних занять ,,Трансактний аналіз", спрямованих на розвиток професійної соціокомунікативної компетентності керівників ПЗНЗ;

– створенні комплексу моніторингових процедур, спрямованих на виокремлення сукупності тенденцій і напрямів організації профільного навчання старшої школи у різних регіонах України, що містить узагальненні висновки шляхом використання кореляційного аналізу;

– розробці науково-методичного посібника ,,Технологія підготовки керівників навчальних закладів до інноваційної діяльності'' та навчально-методичних посібників ,,Організація профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах '', ,,Елементи логіки: курс логіки '', ,,Елементи логіки: навч.-методич. посіб. для післядиплом. освіти'', які одержали гриф МОН та гриф МОНмолоді та спорту України; навчально-методичних посібників ,,Інформатизація профільного загальноосвітнього навчального закладу: управлінський аспект'', ,,Перманентний менеджмент з підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти: інноваційна розробка'', ,,Технологія професійного розвитку керівників профільного загальноосвітнього навчального закладу: інноваційна розробка'', ,,Логіка та логічна семантика'', ,,Управлінська комунікація: лідер і його команда'' та ін.

Запропонований комплекс педагогічних умов, форм, методів і технологій перманентного навчання педагогів може використовуватися з метою вдосконалення підготовки керівників ПЗНЗ, підвищення науково-методичної підготовки викладачів до розвитку професійної соціокомунікативної компетентності. Матеріали інноваційної розробки використані в процесі розробки навчальних програм і посібників з науково-педагогічних дисциплін, в теорії і практиці підготовки керівників навчальних закладів до управління ПЗНЗ та розвитку їхньої професійної компетентності, в тому числі й її складових.

Теоретичні положення та практичні напрацювання, які відображено в інноваційної розробці, впроваджено у процесі викладацької діяльності та науково-методичної роботи у Вінницькому ОІПОПП (довідка № 01/21-240 від 23.03.12), Волгоградського державного соціально-педагогічного університету (Росія) (довідка № 01-11-228 від 24.02.12), Житомирському ОІППО (довідка № 1-128 від 20.02.12), Кіровоградському ОІППО імені Василя Сухомлинського (довідка № 186 від 20.02.12), Полтавському ОІППО ім. М.В.Остроградського (довідка № 431 від 19.03.12), Республіканському вищому навчальному закладі ,,Кримський гуманітарний університет» (довідка № 10 від 20.02.12), Рівненському ОІППО (довідка № 345 від 01.03.12), Інституті післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (довідка №44-191 від 12.03.12).

Методику проведення дистанційних курсів, розроблену за грантом Вінницької обласної державної адміністрації та обласної ради, рекомендовано керівництву обласного управління освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації, навчальним закладам – учасникам Мегапроекту ,,Профільне навчання " для використання в навчальному процесі. Навчально-методичні матеріали передано також іншим вітчизняним і російським навчальним закладам. Вони використовуються, зокрема, у Волгоградському державному соціально-педагогічному університеті (Росія) (довідка № 01-11-228 від 24.02.12).

Публікації. Основні результати апробації Технології опубліковано у 84 наукових і науково-методичних працях. Серед них: 2 монографії; 17 навчально-методичних посібників, з них 6 посібників з грифом МОН молоді та спорту України; 46 статей, з них 25 статей у провідних фахових виданнях України (всі одноосібні) і 10 тез доповідей у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій; 2 навчальних програми тощо.

Відгуки науково-методичних установ, закладів освіти: Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників; Вінницького районного методичного кабінету; 10 ОІППО,

науковців свідчать про доцільність інноваційної розробки, її ефективності впровадження на практиці , яка має науково-правове та організаційно- методичне підґрунтя.

«ПЕДАГОГІЧНА РЕКЛАМА» ЯК АКТИВНА ФОРМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ І ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

Блінова Людмила Олександрівна, *методист методичного кабінету відділу освіти Камінь-Каширської райдержадміністрації Волинської області*

Інтенсивне реформування освіти в Україні зумовлює наполегливі пошуки шляхів трансформування освітнього процесу на гуманістичних засадах. Одним із проявів трансформування є інноваційні педагогічні ідеї, що передбачають якісно нові перетворення як цілісного педагогічного процесу, так і його складових, що приводять до істотного підвищення його результативності. Тому основну ідею реформування системи освіти можна сформулювати таким чином: ефективність навчання може бути поліпшена завдяки проектуванню і поширенню інноваційних освітніх систем і технологій.

Нині суспільству потрібен не сліпий виконавець адміністративних вказівок, а висококомпетентний професіонал-педагог, який володіє глибокими педагогічними знаннями, надбанням національної та світової культури, здатний до творчих нестандартних рішень, готовий до роботи в умовах ринкових відносин.

Упровадження інновацій у навчально-виховний процес є потребою сьогодення. Тому головним у методичній роботі є надання реальної, дієвої допомоги учителям щодо ефективної організації навчально-виховного процесу; розширення простору для творчості, формування особистої траєкторії руху кожного вчителя на шляху удосконалення фахової майстерності. Сьогодні висуваються нові вимоги до організації методичної роботи, яка має бути спрямована на те, щоб кожен учитель міг як найповніше розкривати свої здібності й талант, розвивати ініціативу і творчий пошук, самореалізуватися у професійній діяльності .

Проте результати наукових досліджень методичної роботи та практика свідчать, що існують суттєві і типові недоліки в ній, а саме: несистемний підхід, стихійність, формалізм, відсутність діагностики, модульності, диференціації, індивідуалізації, трафаретність і рецептурність методичних вимог, невисока активність учителів. Науковцями В. І. Пуцовим, Ю. І. Завалевським, К. М. Старченком , які досліджували проблему активізації творчої активності педаго¬гічних працівників у системі науково-методичної роботи РМК Во¬линської, Київської, Черкаської та ін. областей, виявлено ряд чинників, які гальмують цей процес. Серед них - послаблення зусиль методистів РМК, їх надмірна завантаженість та напруженість, стереотипи традицій, неповна ін¬формація про інноваційні педагогічні технології, відсутність не¬обхідних літературних джерел, відсутність чіткої цілеспрямованості та умотивованості до змін.

Усе вищезазначене обумовило вибір теми роботи, провідною ідеєю якої є запровадження та апробація авторської активної поліфункціональної форми методичної роботи з педагогами. Матеріали дослідження мають в своїй основі новаторський досвід організації науково-методичної роботи з учителями географії у Камінь-Каширському районі Волинської області.

Об’єкт дослідження - науково-методична робота в районі.

Предмет дослідження - авторська активна форма методичної роботи під назвою «педагогічна реклама».

Мета дослідження – обґрунтування доцільності та аналіз ефективності запровадження нової форми методичної роботи , дослідження її впливу на підвищення професійної майстерності, творчої активності педагогів.

Об’єкт, предмет і мета дослідження обумовили такі завдання: 1. Аналіз педагогічної теорії та практики використання активних організаційних форм методичної роботи. 2. Опис технології створення та використання «педагогічної реклами» у системі науково-методичної роботи району. 3. Експериментальна перевірка ефективності використання авторської форми МР, дослідження її впливу на ріст професійної майстерності та творчості педагогів.

1. «Педагогічна реклама» - авторська активна форма методичної роботи.

Сучасна педагогіка має потребу у висококваліфікованих спеціалістах, які здатні творчо підходити до організації навчально-виховного процесу та досягати високих якісних результатів. Методист, як ніхто інший, зобов’язаний постійно самовдосконалюватись і здобувати нові знання, оновлювати форми і методи роботи, бездоганно володіти навичками екстраполяції – впровадження педагогічного досвіду в практику роботи. Завдання методичної служби полягає в подальшому стимулюванні мотивації самоосвіти педагогів і постійного оновлення знань, розкритті педагогічного потенціалу педагогів, підвищенні їх професійної компетенції через організацію методичних заходів.

Проте на сьогоднішній день гостро відчувається брак методичної літератури, де описано активні форми методичної роботи і технології їх використання. Правда в тім, що ми маємо займатись пошуками, експериментами, дослідженнями, залежно від вимог моменту, і виходячи з власних умов,тобто ситуативно та інтуїтивно.

Мною створено нову активну форму методичної роботи з учителями географії району, яка отримала назву «педагогічна реклама».

«Педагогічна реклама» як самостійний структурний елемент методичних заходів успішно апробується в нашому районі протягом чотирьох останніх років під час проведення занять районної школи становлення вчителя географії та економіки, семінарських занять, конкурсів фахової майстерності.

Чому ж обрано саме цю назву і які аналогії можна провести із рекламою? По суті, що таке реклама? Це короткий відео- аудіо ряд яскравої інформації, яка переконує в перевагах того чи іншого продукту чи послуг. Іншими словами - це засіб переконання. У великому тлумачному словнику сучасної української мови дається наступне визначення: «Реклама- це популяризація товарів, видовищ, послуг і т. ін. з метою привернути увагу покупців, споживачів, глядачів, замовників і т. ін. // Поширення відомостей про кого-, що-небудь для створення популярності.

2. Плакат, оголошення та ін., що використовуються як засіб привертання уваги покупців, споживачів, замовників і т. ін.» [1, с.1023].

Якщо предметом звичайної реклами може бути будь-який товар чи послуга, то предметом педагогічної реклами – будь-яка матеріальна чи нематеріальна річ, пов'язана з педагогічною діяльністю. Рекламувати можна посібник, журнал, програмний педагогічний засіб, статтю, дидактичний чи методичний матеріал, а також урок, позакласний захід, форму, метод, прийом, засіб, елементи досвіду тощо.

З огляду на це, «педагогічна реклама»- це обмежена в часі аудіовізуальна інформація, яка переконує в перевагах того чи іншого «продукту» , пов'язаного з педагогічною діяльністю; спосіб презентації педагогічного досвіду.

Функціями «педагогічної реклами» як форми методичної роботи є: підвищення ораторської майстерності вчителя; удосконалення навиків самоконтролю часу; формування критичної самооцінки педагогічної діяльності; пропагування елементів позитивного педагогічного досвіду; забезпечення внутрішньої мотивації педагогів до самоосвіти та саморозвитку; розвиток педагогічної творчості; зростання професійного іміджу педагога.

Як і будь-яка іншу новизну, «педагогічну рекламу» було сприйнято не відразу і не всіма.

Вперше дію «педагогічної реклами» було випробувано на занятті школи становлення вчителя географії та економіки з теми : «Налагодження психологічно сприятливої взаємодії учасників педагогічного процесу». Було дано випереджальне завдання: скласти рекламу засобів, форм, прийомів педагогічної діяльності на основі власного досвіду. Час на виступ – 1 хвилина. Головними вимогами до рекламодавців були: лаконічність, чіткість, емоційність мовлення, наочність, виділення суттєвих ознак і переваг предмета реклами.

Виступали всі, без виключення. Проведення першої «педреклами» викликало шквал різноманітних емоцій. Головне – байдужих не було, а апробація нової форми методичної роботи заставила кожного вчителя глибоко проаналізувати власну педагогічну діяльність, свої помилки, оцінити свої комунікативні можливості, удосконалювати навички самоконтролю часу.

Вдруге «педреклама» проводилась з метою активного самостійного опрацювання методичних матеріалів та творчого застосування нових знань, пропагування позитивних педагогічних здобутків на засіданні районного метододоб єднання з теми: «Психолого-педагогічна підтримка обдарованості в процесі вивчення географії». Учасники розподілились по групах. Час для самостійної роботи - 20 хвилин, час для виступу- 2 хвилини. Представники груп презентували ефективні методи і прийоми навчання обдарованих учнів, спираючись на свій практичний педагогічний досвід. Завдяки застосуванню «педагогічної реклами» проявились організаторські та лідерські якості педагогів, вміння максимально ефективно використовувати робочий час, узагальнювати, аналізувати, виділяти головне, зросла мотивація педагогів до критичної самооцінки своєї професійної діяльності.

ВІРТУАЛЬНА ІНСТАЛЯЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОШУКУ

***Галкін Сергій Георгієвич**, завідувач центру атестації педагогічних кадрів*
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;
***Радічев Володимир Петрович**, завідувач інформаційно-бібліотечного центру*
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;
***Сідєльник Сергій Олександрович,** завідувач центру дистанційного навчання*
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;
***Давидов Антон Васильович**, завідувач відділу інформаційного забезпечення*
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Сучасні умови розвитку освіти зумовлюють необхідність оперативного та різностороннього управління широким спектром інформації, яка стосується навчально-виховних процесів. Створюються і впроваджуються інноваційні технології навчання. Інноваційний педагогічний досвід потребує постійного вивчення, апробації та застосування з метою підвищення якості освіти. Бурхливий розвиток комп'ютерних

технологій, по-перше, зумовлює наростання «дев'ятого вала» інформації, по-друге, надає нові можливості ефективного управління цією інформацією.

1. Інсталяція досвіду як форма презентації інновацій.

Однією з форм апробації та поширення перспективного педагогічного досвіду в сучасних умовах постає презентаційно-виставкова діяльність закладів та установ освіти. Під час проведення виставок, презентацій, оглядів відбувається надзвичайно корисний та інтенсивний обмін інформацією. Підготовка до участі у виставках згуртовує педагогічні колективи на досягнення мети здійснення інноваційних змін у сучасних закладах освіти. Участь в презентаційних форумах стимулює освітні заклади до педагогічного пошуку, надихає на творчість.

Успішне та переконливе презентування досвіду роботи закладів та установ освіти й методичних служб можливе за умови додержання наступних принципів:

- Матеріали інсталяції мають містити багатоаспектну інформацію, що максимально повно відображає всі напрями діяльності закладів освіти та ланок методичної служби з упровадження прогресивних тенденцій освітнього процесу.
- Відеофайли та фотоматеріали мають носити максимально інформативний характер, щоб адресати інсталяції могли скласти враження щодо сучасної діяльності освітніх закладів і установ даного міста (району).
- Важливим фактором підвищення ефективності презентаційної діяльності є належна інформаційна підтримка шляхом доведення до педагогічного загалу інформації щодо проведення презентаційних заходів, висвітлення перебігу заходів у засобах масової інформації,
- Залучення якомога більшої кількості педагогів до підбиття підсумків та визначення найкращих матеріалів презентаційних заходів сприяє підвищенню зацікавленості усіх учасників освітніх процесів щодо вдосконалення професійної діяльності та надає вагомі імпульси розвиткові ініціативи, творчості, інноватики в освіті.

2. ІТ - інсталяція як відкритий ресурс фахового вдосконалення.

Формування єдиного освітнього інформаційного простору є одним із стратегічних завдань щодо розвитку системи освіти. Фундаментом його має бути інформаційна мережа, що охоплює всі ланки системи освіти: органи управління, заклади й установи та підготовлені користувачі.

Як відомо, самовдосконалення, розвиток людини відбуваються на основі взаємодії з середовищем, з іншими людьми. Тому одним з механізмів підвищення професійної майстерності вчителя є розвиток мережевої взаємодії. Саме Інтернет-технології дозволяють знімати часові та просторові обмеження взаємодії педагогів один з одним.

Залучення педагогів до мережевої взаємодії є умовою їх особистісного розвитку та одним з пріоритетних завдань методичної роботи на різних рівнях.

Створення єдиного інформаційного освітнього середовища сприяє досягненню нової якості методичної роботи, удосконаленню діяльнісної моделі сучасного вчителя та забезпечує процес неперервності педагогічної освіти за допомогою можливостей мережі Інтернет та дистанційного навчання

Основними завданнями активізації презентаційно-виставкової діяльності освітніх систем в режимі on-line виступають наступні:

- розвиток комунікативних, інформаційно-комунікаційних, дослідницьких, проектних, самоосвітніх компетенцій вчителя;
- реалізація потенціалу вчителя в роботі у зовнішньому інформаційно-освітньому середовищі;
- розвиток навичок володіння сучасними технологіями отримання та обробки інформації;
- використання різноманітних освітніх та методичних ресурсів мережі Інтернет у практичній діяльності педагога, сучасних форм мережевої активності;
- розширення кола спілкування педагогів в освітній мережі.

Ефективними й актуальними формами ІТ – інсталяцій досягнень сучасної педагогіки є віртуальні виставки-презентації.

Проведення віртуальних виставок-презентацій досягнень сучасних закладів освіти дозволяє ефективно використати наявні інформаційні ресурси та сприяє мобільному та оперативному поширенню перспективного досвіду. On-line технології залучають до співпраці педагогічну спільноту, сприяють пропаганді та популяризації інноваційних підходів та досягнень та привертають увагу суспільства й громадськості.

Виставка – це інтегрований комунікативний засіб, що поєднує в собі маркетинг, рекламу, PR та інші інструменти й можливості.

Підготовка до організації (або участі) у віртуальній виставці-презентації проводиться за наступним орієнтовним алгоритмом:

- Планування.
  - Учасники усвідомлюють значення виставки в маркетинговій політиці освітньої установи.
  - Формулюється мета участі у виставці.
  - Визначається цільова аудиторія, на яку розрахована виставка.
- З числа спеціалістів призначаються особи, відповідальні за підготовку матеріалів за напрямками та технічну реалізацію проекту.
  - Формування та функціонування експозиції.

- Проводиться підбір та відбір експозиційних матеріалів.
- Матеріали розміщуються в Інтернет просторі.
- Здійснюється організаційно-технічний супровід функціонування виставки.
- Проводиться відповідна рекламна кампанія з метою доведення інформації щодо віртуальної виставки до потенційних відвідувачів.

• Отримання та аналіз результатів.
- Проводиться on line опитування та Інтернет - голосування відвідувачів віртуальної виставки.
- Організовується обговорення матеріалів виставки й питань за її тематичними напрямами.
- Відзначаються найцікавіші матеріали та найуспішніші учасники.
- Формулюються висновки та визначаються шляхи подальшого руху.

3. Віртуальна виставка-презентація "Сучасні заклади освіти Донеччини 2013».

Згідно з Програмою IV Міжнародної виставки «Сучасні заклади освіти України 2013» (організатори – Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національна Академія педагогічних наук України) управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації та Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти спільно з компанією «Виставковий світ» з 03 2013 року проводять Віртуальну Виставку-презентацію «Сучасні заклади освіти Донеччини 2013».

Віртуальна Виставка-презентація «Сучасні заклади освіти Донеччини – 2013» проходить в режимі on-line у три етапи:

Перший етап був проведений в очному режимі на базі методичних кабінетів (Центрів) міст (районів) Донецької області з 03 до 07 січня 2013 року в ході зимових засідань предметних методичних об'єднань учителів. На експозиціях відбулося представлення виставкових матеріалів сучасних закладів (установ) освіти міст (районів). Учасники презентації надали до уваги зацікавлених відвідувачів банери, міні банери, відео файли, презентації PowerPoint, друковані матеріали, інші продукти методичної інноваційної діяльності тощо.

За підсумками першого етапу Виставки-презентації до 11 січня 2013 року методичні кабінети сформували віртуальні експозиції «Сучасні заклади освіти міста (району) 2013».

Наступним кроком стало розміщення Віртуальної експозиції міста (району) на сайті відповідного відділу (управління) освіти або методичного кабінету (Центру) на окремій сторінці «Віртуальна виставка-презентація «Сучасні освітні заклади освіти Донеччини 2013».

Посилання на районні (міські) Віртуальні експозиції при цьому були опубліковані на відповідній сторінці «Віртуальна Виставка-презентація «Сучасні заклади освіти Донеччини – 2013» сайту Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Експозиції міських (районних) рівнів містять матеріали за наступними розділами:
- Віртуальна екскурсія
- Фотогалерея
- Зал презентацій
- Бестселер сучасної педагогіки
- Гід-файл

Віртуальна екскурсія містить матеріали відеозйомок та інтерв'ю учасників та відвідувачів першого етапу Виставки-презентації «Сучасні заклади освіти – 2013» відповідного району (міста) Донецької області, що завантажені до веб-сайту YouTube. Посилання на матеріали розміщені на відповідній сторінці виставки районного (міського) відділу (управління) освіти.

Фотогалерея демонструє фотоматеріали з Першого етапу Виставки-презентації «Сучасні заклади освіти – 2013», фото та відеоматеріали інноваційної діяльності закладу освіти.

У Залі презентацій візуалізовано досвід сучасної освітньої діяльності в місті (районі) у формі комп'ютерних презентацій PPT. Представлені матеріали містять інформацію щодо системи роботи закладів освіти, окремих педагогів або професійних угруповань (методичних об'єднань, творчих груп, асоціацій тощо) в умовах сучасного освітнього процесу.

Бестселер сучасної педагогіки – це віртуальна виставка друкованих видань, методичних посібників, статей, підготовлених педагогами району (міста). За узгодженням з авторами, розміщено не тільки вихідні дані та анотація, а ще й надана можливість ознайомитися зі змістом роботи, та завантажити самий посібник. Видання на виставці згруповані за наступними розділами:
- Управління: стратегія розвитку;
- Періодичні видання;
- Лідери освітніх інновацій;
- Робота з обдарованими дітьми;
- Здоров'я через освіту;
- Творча юнь Донбасу;
- Корекційна педагогіка та інклюзивна освіта;
- Міжкультурний діалог;
- «Мій край – моя історія жива»;
- Педагогічний портрет.

- Гід-файл: короткий опис та коментарі щодо представлених на виставці матеріалів, адреси перспективного педагогічного досвіду на освітній території міста (району) з запрошенням до співпраці за певними напрямками інноваційної діяльності.

Відвідувачі Віртуальної виставки-презентації взяли участь в обговоренні та Інтернет - голосуванні на сайті Донецького облІППО.

4. Результати впровадження інновації.

Віртуальна виставка-презентація «Сучасні заклади освіти Донецької області-2013» продемонструвала результати спільної праці керівництва та педагогічних колективів освітніх установ міст і районів, засвідчила про сформованість суспільної думки щодо певної системи роботи, рівня інформаційної компетентності відвідувачів віртуальної виставки–презентації завдяки інформації, отриманої під час перегляду інформаційних матеріалів. У віртуальній виставці взяли участь 49 управлінь (відділів) освіти, Донецької області методичні кабінети, заклади освіти.

Більшість учасників виставки продемонстрували творчий підхід щодо добору інформації, оформлення експозиції, організації системи навігації. В якості прикладу приведений Гід-файл експозиції «Сучасні заклади освіти Красноармійська 2013», який засвідчує змістовність та різноманітність представлених матеріалів.

З урахуванням результатів Інтернет-голосування журі визначило лауреатів Віртуальної виставки-презентації (заклади та установи освіти) за наступними номінаціями:

- Сучасний заклад освіти (Школа майбутнього тощо)
- Сучасний менеджмент освіти (Система роботи методичних служб)
- Сучасний педагог (Майстерня сучасної педагогіки)
- Сучасний учень (Обдаровані діти)
- Сучасні підходи (Нові заклади освіти, Нові технології, Нові результати співпраці тощо)
- Сучасні результати (Надбання та наслідки впровадження)
- Сучасне партнерство в галузі освіти (Досягнення та перспективи)

За підсумками Віртуальної виставки-презентації були визначені учасники IV Міжнародної Виставки «Сучасні освітні заклади 2013», яка проходила в Києві в березні 2013 року.

Матеріали Віртуальної виставки «Сучасні заклади освіти Донеччини 2013» можна переглянути за адресою http://donetskedu.com/uk/site/virtualna-vistavka.html

Упровадження комп'ютерних технологій в процеси популяризації та поширення перспективного педагогічного досвіду дозволяє значно підвищити ефективність та дієвість методичної роботи і якість освіти в навчальних закладах та освітніх територіях в цілому.

Залучення педагогічних працівників і колективів до презентації власного досвіду позитивно впливає на активізацію експериментальної та науково-дослідницької діяльності, стимулює творчий розвиток та модернізацію освіти в регіоні.

ІТ – інсталяції надають якісно нові можливості щодо налагодження продуктивної взаємодії всіх учасників освітніх процесів, - від окремих педагогічних працівників, методичних об'єднань, закладів освіти, до освітніх округів, міст і районів та областей без територіальних або часових обмежень.

Проведення віртуальних виставок-презентацій методичних і науково-педагогічних досягнень навчально-виховних закладів значно сприяє відкритості освітніх систем до розвитку й взаємодії з суспільством, громадськими організаціями.

ПЕДАГОГІЧНЕ ПОРТФОЛІО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

***Герман Артем Юрійович**, завідувач відділом міжнародної інтеграції*
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;
***Фесенко Світлана Геннадіївна**, методист відділу міжнародної інтеграції*
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем. З огляду на визначені пріоритети, найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави.

На Форумі міністрів освіти європейських країн «Школа XXI століття: Київські ініціативи», міністр освіти і науки, молоді та спорту України Дмитро Табачник оприлюднив напрями євроінтеграції середньої освіти, зокрема: «Новій освіті Європи – новий європейський учитель», «Толерантність – нова ідеологія європейської молоді», «Через мову до взаєморозуміння», «ІКТ – освіта без кордонів».

Оновлені стандарти української освіти поєднують національні та загальноєвропейські компоненти, враховують факти загальноєвропейського розвитку, включаючи необхідні знання про Європу, європейські надбання, цінності та орієнтири, які базуються на загально-педагогічних і дидактичних принципах,

основними з яких є гуманізм, демократичність, науковість, практична спрямованість, наступність і неперервність, полікультурність, інтегрованість.

Завданням сучасної школи є надання знань про європейські цінності та ідеї, виховання поваги до спільної спадщини і культурного розмаїття; створення умов для набуття молодим поколінням позитивного європейського досвіду, розвитку толерантності, комунікативної взаємодії.

Формування активної життєвої позиції молоді у поєднанні з розумінням спільної європейської належності – одне з найважливіших завдань освіти для європейського виміру України сьогодні.

Європейська інтеграція: крок за кроком.

Для ефективної реалізації європейського виміру освіти для молодого покоління, а саме надання знань про Європу з урахуванням перспективи на глобальному та локальному рівнях, відділом міжнародної інтеграції Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти було здійснено систему заходів для педагогів області:

1. Конкурс методичних розробок: до Дня європейських мов, Дня міжкультурного діалогу, Дня Європи в Україні;
2. Конкурс на кращу педагогічну розробку «Тренінг з євроінтеграції»;
3. Електронний форум з теми «Без європейських цінностей немає Європи», робочі секції форуму:
   - Європейські цінності: між ідеалом, дискурсом і реальністю.
   - Україна в європейському просторі освіти.
   - Європейські та традиційні українські цінності в ментальності сучасного українця.
   - Поєднання різноманітності і свободи в Європі XXI століття.
   - Побудова світу на засадах толерантності: інструменти та практики, що сприяють культурі доброчесності.
   - Європейські освітні програми і мережі: досвід участі.
4. Конкурс мультимедійних заходів «Подорож Європою: Україна – Англія – Франція»;
5. Педагогічний воркшоп з питань євроінтеграції: практики для практиків;
6. Створення відео-вернісажу «День Європи у нашій школі…»

Практична значущість та результати.

Залучення педагогів до активної творчої діяльності зі створення навчально-методичних розробок (уроки, вікторини, квести, змагання, круглі столи, тренінги, виховні години, фестивалі, електронні вернісажі та подорожі) з питань європейської інтеграції дало змогу популяризувати ідеї та цінності Європейського Союзу, підвищити рівень обізнаності як педагогів, так і учнів. Кращі роботи опубліковані у web-просторі та є відкритими для користування.

Створений методичний пакет з європейської інтеграції дає можливість:

- актуалізувати та надати знання щодо Європи та Європейського союзу;
- ознайомити учасників з основними правовими актами, що регламентують функціонування органів Європейського Союзу;
- проаналізувати перебіг політичних та економічних процесів в Європі, котрі передували створенню Європейського Союзу;
- розглянути перспективи вступу України до ЄС;
- здійснити віртуальні подорожі Європою;
- усвідомити власну європейську ідентичність;
- долучитися до впровадження європейських цінностей: поваги людської гідності, свободи, демократії, рівності, правової держави, дотримання прав людини.

Лише завдяки зацікавленню освітян, шкільних вчителів можливо сьогодні запровадження європейського виміру в освіту молодого покоління, формування необхідних компетентностей для життя в Україні як сучасній розвиненій європейській державі.

За результатами створеної системи роботи з педагогами Донеччини з питань європейської інтеграції:

- видано три навчально-методичні посібники «День Європи на Донеччині», «День європейських мов», «День міжкультурного діалогу»;
- створено медіа-BOX «Подорож Європою: Україна – Англія – Франція»;
- опубліковано web-посібники: «Тренінги з європейської інтеграції», «Навчально-методичний комплекс з питань євроінтеграції»;
- планується публікація відео-вернісажу за підсумками відзначення «Дня Європи».

ВЕБ-КОЛЕГІУМ КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Сідєльник Сергій Олександрович, *завідувач центру дистанційного навчання Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;*
Стрига Марія Валеріївна, *методист центру дистанційного навчання Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;*
Дахова Юлія Олександрівна, *методист центру дистанційного навчання Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;*
Макаркіна Юлія Павлівна, *методист центру дистанційного навчання Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

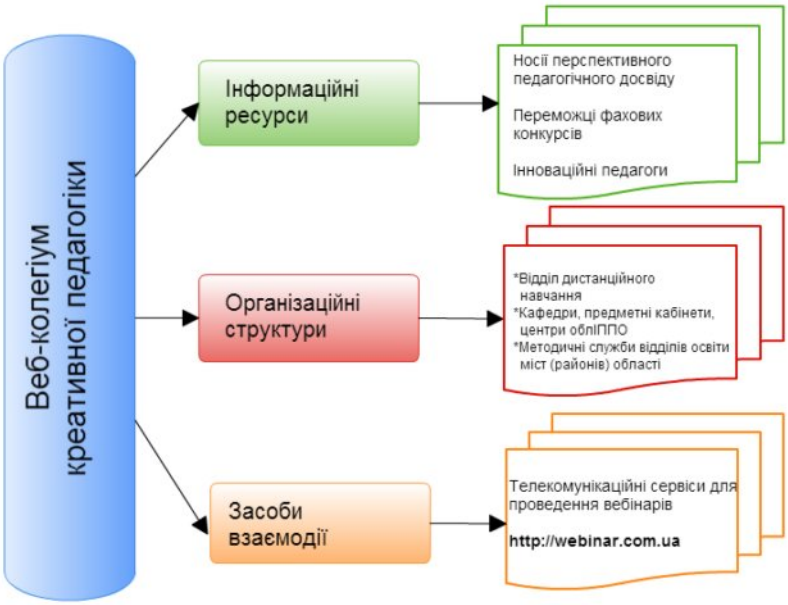
Соціально-культурна, економічна ситуація, яка склалася на даний час у світі і в Україні зокрема, свідчить, що необхідність змін у суспільстві ставить проблему розвитку людини на перше місце. Одним зі способів вирішення даного завдання виступає реалізація концепції неперервної освіти, яка покликана забезпечити гармонійний розвиток кожної особистості, виховати в кожній людині усвідомлену потребу в підвищенні рівня знань.

Для особистості, що навчається, повинні бути створені певні умови для одержання потрібних їй знань.

Сутність інновації. Провідними тенденціями розвитку неперервної освіти в Україні є: орієнтація на особистість (мається на увазі діяч суспільного розвитку, свідомий індивід, який займає певне місце в суспільстві та виконує певну громадську роль); відкритість та доступність цієї системи не тільки для кожної людини, але й на зрізі кожного ступеня освіти; гнучкість освітньої системи у виборі стилю, типу набуття людиною знань, умінь і навичок (наявність різних форм організації навчального процесу; створення цілісного „освітнього інформаційного простору"

Для ефективного розвитку неперервності освіти в системі післядипломної педагогічної освіти Донецької області було розроблено модель освітнього інформаційного простору «Веб-колегіум креативної педагогіки».

Модель освітнього інформаційного простору

Чому «ВЕБ»? Модель освітнього інформаційного простору реалізується через технології дистанційного навчання, однією з яких є Веб-конференція. Веб-конференція (англ. web conferencing) – технологія й інструментарій для організації онлайн-зустрічей і спільної роботи в режимі реального часу через Інтернет. Веб-конференції дозволяють проводити онлайн-презентації, спільно працювати з документами і додатками, синхронно переглядати сайти, відеофайли і зображення. При цьому кожен учасник знаходиться на своєму робочому місці за комп'ютером. У моделі використовується один із різновидів веб-конференції – ВЕБІНАР. Задіяний телекомунікаційний сервіс для проведення вебінарів (http://webinar.com.ua/).

Чому «КОЛЕГІУМ»? Освітній інформаційний простір об'єднує людей певної професії – педагогів.

Чому «КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ»? Провідна ідея – вчитися творчо, ставати творцями самих себе і творцями свого майбутнього.

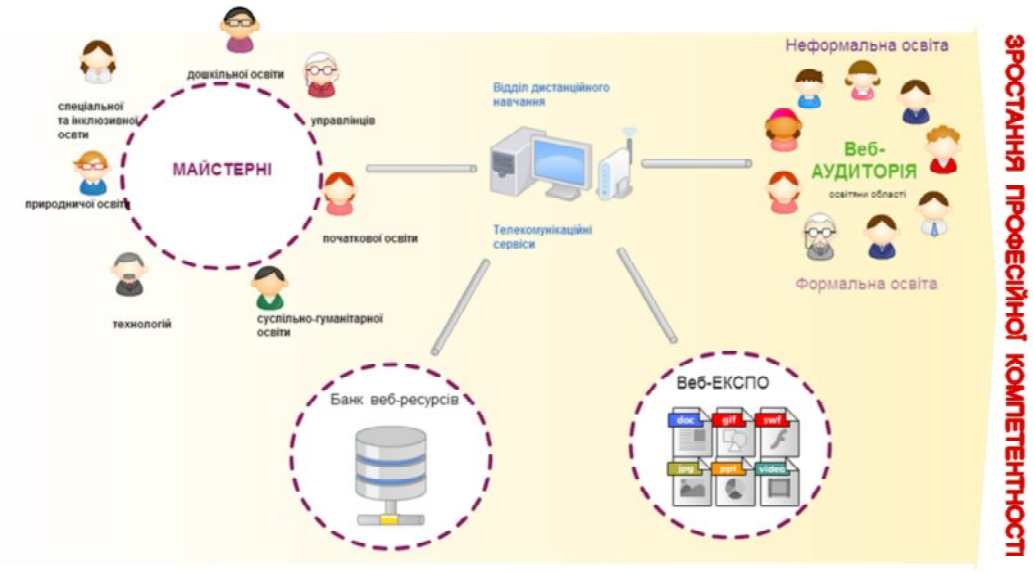
Цілі: залучення до світового інформаційного простору; підвищення професійної компетентності; впровадження інформаційних технологій в освітній процес; координація навчальної, науково-методичної

діяльності освітніх установ; забезпечення ефективного використання інформаційних телекомунікаційних технологій в освітній діяльності.

Завдання: 1.Створити умови для неперервної освіти педагогів. 2.Створити умови для самореалізації й розвитку творчого потенціалу педагогів. 3. Розвинути комунікативні здібності педагогів. 4.Забезпечити можливість для успішної адаптації педагогів до умов інформаційного суспільства. 5.Навчити педагогів орієнтуватися в інформаційному просторі, активно використовувати технології дистанційного навчання в освітній і в повсякденній діяльності, сформувати інформаційну культуру.

Функції: управлінська, освітня, виховна, методична, інформаційна, комунікаційна, технічна.

Структура веб-колегіуму креативної педагогіки

Майстерні: об’єднання на базі предметних кабінетів Донецького облІППО. До складу входять методисти відділу, члени Асоціації творчих педагогів Донеччини. Керівництво майстерні визначає інформаційні потреби освітян Донеччини, планує вебінари відповідної спрямованості, залучає креативних, інноваційних педагогів, провідних спеціалістів для проведення вебінарів.

Особливістю вебінарів є практична спрямованість, презентація перспективного педагогічного досвіду.

Відділ дистанційного навчання: забезпечує методичний, інформаційний, організаційний, технічний супровід роботи веб-колегіуму креативної педагогіки.

Веб-аудиторія: освітяни Донецької області, України, учні, батьки, зацікавлені особи.

Банк веб-ресурсів:вміщує відеозаписи вебінарів, презентаційні матеріали до вебінарів. Особливість: доступність і відкритість інформаційних ресурсів, можливість щодо їх використання як у формальній, так і в неформальній освіті, для дидактичного забезпечення дистанційного навчання.

Веб-ЕКСПО: віртуальна виставка «Сучасні заклади освіти Донеччини». Інформаційні ресурси веб-колегіуму є складовою постійно-діючої віртуальної виставки.

Як це працює

1. Майстерні визначаються за тематикою вебінарів, спікерами.
2. На початку календарного року складається розклад вебінарів, який є складовою річного плану Донецького облІППО.
3. Розклад вебінарів публікується на сайті Донецького облІППО (http://ippo.dn.ua/web-kolegium/show/329/)
4. За тиждень до дати проведення вебінару через селектор департаменту освіти і науки облдержадміністрації, селектор центру координації роботи методичних служб Донецького облІППО, сайт Донецього облІППО (http://ippo.dn.ua/zahodi/) надається анонс вебінару і запрошення до участі у вебінарі.
5. У визначений термін проводиться вебінар.
6. Відеозапис вебінару, презентаційні матеріали до вебінару публікуються в банку веб-ресурсів.

Результати

1. Модель освітнього інформаційного простору «Веб-колегіум креативної педагогіки» було презентовано на IV Міжнародній виставці «Сучасні заклади освіти-2013» у складі експозиції «Освіта Донеччини».
2. Станом на 1 червня відбулося 76 вебінарів (57% від загальної кількості запланованих вебінарів) у яких взяло участь 14714 осіб (http://ippo.dn.ua/zahodi/)
3. 97% учасників вебінарів дають позитивну оцінку інноваційній формі роботи, відзначають ефективність роботи з наближенням до слухача у міжатестаційний період.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ НА НОВІ ДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ОСВІТИ

Мозгова Людмила Анатоліївна, *спеціаліст управління освіти і науки Бориспільської міської ради, кандидат педагогічних наук*

Освітній простір перебуває у стані реформування, що спричинено введенням нових Державних стандартів початкової загальної освіти та базової і повної загальної середньої освіти. Саме вони визначають зміст навчально-виховного процесу та передбачають якісний професійний супровід їх впровадження. Звісно, що його мають забезпечити педагогічні працівники. Заклади підвищення їхньої кваліфікації, науково-методичні центри, методичні кабінети мають сприяти адаптації вчителів до нових Державних стандартів, забезпеченню змісту освіти і формуванню професійного іміджу педагога, який має демонструвати майстерність на всіх ситуативно-комунікативних рівнях.

Що вкладаємо в поняття "імідж учителя-майстра"? Це, передусім, гнучкість у засвоєнні нової педагогічної ідеї та її впровадженні, здатність презентувати власний досвід діяльності, апробувати його на всіх рівнях, зовнішній вигляд, рівень культури, лояльність до установи, комунікативні вміння, володіння техніками ділового спілкування, стиль взаємодії з учнями та батьками, колегами, установами тощо (див. рис. 1). Принцип діалогічної взаємодії між усіма учасниками навчально-виховного процесу є визначальним у сучасному освітньому просторі, оскільки передбачає осмислення педагогом змісту власної діяльності в контексті змін через сприйняття та впровадження нового.

Зазначений діалог здійснюється на таких рівнях:

1. "Учитель – нові Державні стандарти початкової освіти та базової і повної загальної середньої освіти". Педагог знайомиться зі змістом нововведень через різні форми: вивчення нормативних документів, участь у нарадах-семінарах, педагогічних радах тощо.
2. "Учитель – методичний кабінет навчального закладу".

Психолого-педагогічний портрет учителя-майстра

Мета діяльності – стати фасилітатором у засвоєнні учнями змісту освіти та їхній адаптації до нових Державних стандартів освіти.

Професійні якості: високий освітній рівень; гнучкість у засвоєнні нової педагогічної ідеї та її впровадженні; здатність презентувати власний досвід діяльності, апробувати його на всіх рівнях, лояльність до установи; володіння техніками ділового спілкування; стиль взаємодії з учнями та батьками, колегами, установами; здатність до діалогу та ін.

Особисті якості: зовнішній вигляд; рівень культури; комунікативні вміння; бажання розширювати світогляд; відсутність психологічного бар'єру у сприйнятті нової інформації; здатність креативно мислити; наполегливість; ініціативність; бажання працювати творчо; здатність змінювати різні види діяльності, акумулювати знання і досвід та ін.

Форми діяльності: участь у навчально-виховному процесі; самоосвіта, курсова перепідготовка; участь у розробці, апробації нових програм, підручників, проектів; написання авторських уроків, конспектів виховних справ, занять; аналітична діяльність у розрізі експериментально-дослідної роботи; підготовка матеріалів передового педагогічного досвіду, друк статей; участь у фахових конкурсах; створення портфоліо; громадська діяльність та ін.

Показники визначення результативності діяльності вчителя-майстра: забезпечення високого та достатнього рівнів навченості учнів; висока результативність роботи з обдарованими дітьми; високий рівень задоволеності батьків якістю освіти їхніх дітей; високий відсоток вступу випускників до вищих навчальних закладів; постійна участь у методичних заходах усіх рівнів, фахових конкурсах; активність у забезпеченні змісту освіти авторськими розробками, статтями, матеріалами передового педагогічного досвіду; відчуття постійного творця "ситуації успіху" та ін.

Засобами постійного консультування забезпечується період адаптації до впровадження нових державних стандартів.

"Учитель – методичний кабінет/науково-методичний центр управління/відділу освіти і науки". Цей діалог забезпечується через навчальні семінари, консультування, заняття-навчання, фахові конкурси, майстер-класи, презентацію кращих досвідів, проведення круглих столів, конференцій, відкритих уроків тощо.

"Учитель – інститут післядипломної педагогічної освіти". Курсова перепідготовка, експрес-навчання, вебінари, навчальні семінари сприяють актуальній для змісту освіти підготовці вчителя до впровадження нових Державних стандартів.

"Учитель – учитель". Професійний діалог, що сприяє обміну досвідом, накопиченню та впровадженню нових педагогічних ідей.

"Учитель – батьки". Педагог стає посередником між школою та батьками, проводить роз'яснювальну роботу, здійснює підготовку батьків до сприйняття освітніх реформ.

"Учитель – соціум". Роль педагога досить актуальна у формуванні громадської думки щодо будь-яких змін, а тому важливо розставляти необхідні акценти в соціумі з метою позитивного сприйняття змін. Особливо важливою є така взаємодія з установами, підприємцями, які сприяють оновленню навчально-

матеріальної бази закладів, здійснюють комп'ютеризацію, стимулюють науково-методичні ідеї через друк збірників, підтримку участі у фахових конкурсах.

"Екзистенційний діалог учителя", який є індикатором самоосвіти, самоаналізу та самовдосконалення особистості педагога. Жоден, на нашу думку, з вищенаведених діалогів не буде реалізовано повною мірою, якщо фахівець не буде створювати навколо себе, учнів, колег, батьків та громади "ситуацію успіху". Важливо здійснювати розподіл внутрішньої енергії та професійної активності, щоб уникнути педагогічного вигорання і сприяти накопиченню та впровадженню цікавих педагогічних ідей. З цією метою пропонуємо планувати професійну діяльність та наповнювати портфоліо поступово, реалізуючи всі аспекти майстерності.

Особливу роль у становленні іміджу педагога займає політика науково-методичного центру/методичного кабінету міста (надалі – методичного кабінету) як установи, що формує пріоритети діяльності та здійснює супровід фахового зростання працівників. З упровадженням Державного стандарту початкової загальної освіти змінилися й форми взаємодії вчителя та методичного кабінету. Зокрема, виникла потреба наповнити зміст освіти новими науково-методичними розробками педагогів, що наштовхнули б на творче їх упровадження іншими колегами. З метою пошуку оптимальних методів та прийомів навчання учнів у школі І ступеня, розвитку їх активності та пізнавального інтересу у місті Борисполі було започатковано проведення щорічного фахового конкурсу конспектів уроків із мультимедійною презентацією "Мій кращий урок для першокласника". Особливістю цього конкурсу стало й те, що участь у ньому беруть не тільки педагоги початкової школи, а й вчителі іноземної мови, які, засвоївши методику навчання дітей молодшого шкільного віку, розробляють конспекти уроків англійської мови. Розглядалися лише ті матеріали, що містили мультимедійний супровід, оскільки застосування ІКТ стало невід'ємною складовою навчально-виховного процесу в закладах освіти міста. Не обмежувалася кількість поданих робіт від закладів. Членами журі зверталася увага на зміст матеріалів, наявність тематичних фізкультурних хвилинок, відповідність віку дітей, застосування різних форм роботи, різноманіття методів та прийомів; детально аналізувалися презентації щодо їх змісту, відповідності конспекту уроку та психолого-педагогічним вимогам щодо розміру шрифту та кольорової гами оформлення. Роботи переможців увійшли до науково-методичного збірника з мультимедійним додатком "Педагогічна скарбничка "Від дошкільника – до першокласника". Презентація видання стала ще одним моментом у формуванні професійного іміджу вчителів-співавторів.

Зважаючи на необхідність оновлення навчально-ігрового середовища в школах, було започатковано конкурс-огляд кращих ігрових куточків класних кімнат 1 класів у загальноосвітніх навчальних закладах. Його метою є вдосконалення методичної роботи з педагогічними і керівними кадрами в умовах впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах міста, виявлення і поширення сучасних технологій та моделей навчання й виховання молодших школярів. Основними критеріями оцінювання стали: наочне оформлення класної кімнати, його актуальність та естетичний вигляд; врахування максимальної зручності, простоти і безпечності обладнання ігрового куточка для учнів першого класу; наповнення різними видами дитячих ігор; використання технічних засобів під час відпочинку дітей: магнітофон, телевізор, комп'ютер, інтерактивна дошка та інше; наявність у ігровому куточку розвивальної зони для зміни видів діяльності під час відпочинку дітей; стан забезпечення та структура ігротеки для першокласників: облаштування центру відпочинку (килимки, м'які іграшки та інше) та центру гри (розвивального, виховного та навчального характеру); наочне оформлення ігрового куточка, його актуальність, достатність, необхідність та естетичний вигляд, відповідність віку дітей; створення умов для позакласної роботи першокласників у позаурочний час; ефективність навчання, виховання, розвитку першокласників в ігровому куточку. За результатами конкурсу-огляду було нагороджено педагогів, які подбали про створення належних умов для навчання та виховання першокласників. Результати конкурсів обов'язково висвітлюються на шпальтах місцевих друкованих засобів масової інформації, на сайті управління освіти і науки та телебаченні, що, звісно, сприяє створенню позитивного іміджу педагогічних працівників.

Отже, активна життєва та професійна позиція педагога, здатного вчасно реагувати на реформи в освіті та соціальні зміни, допомагає виявленню кращого педагогічного досвіду, що заслуговує на схвалення та поширення. Завдання методичного кабінету – сприяти формуванню професійного іміджу вчителя через виявлення та презентацію у різних формах кращих педагогічних ідей.

Література.

1. Живаєва Т. Імідж освітнього закладу освіти та особистість керівника / Т. Живаєва // http://iryna-gondul.edukit.kiev.ua/biblioteka_informacijnih_osvitnih_resursiv_dlya_administraci_znz/upravlinnya/teoretichni_aspekti/imidzh_osvitnjogo_zakladu_osviti/

2. Казачінер О. Формування іміджу навчального закладу / О. Казачінер // http://kazachiner.narod.ru/manageimage.html

3. Зуєвська І. Критерії ефективності позитивного іміджу школи / І. Зуєвська // Директор школи. – 2006. – № 2 (386). – С. 10–13.

СТВОРЕННЯ ТА РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛУ «ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ»

***Воронкін Олексій Сергійович**, старший викладач кафедри музичного мистецтва естради Луганської державної академії культури і мистецтв*

Неперервна інформатизація веде до побудови інформаційного простору, у рамках якого відбувається створення, обробка, транспортування й зберігання інформації. Веб-технології та інформаційно-комунікаційні пристрої перетворили дистанційний навчальний процес на мобільний. Реалізується перехід від „навчання професії" до „навчання вчитися".

Питанням інформатизації освіти й впровадження новітніх ІКТ в освітню сферу в Україні приділяється доволі значна увага. Зокрема ухвалено низку Законів й урядових документів, серед них: Закон України „Про Національну програму інформатизації", Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр.", Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку освіти", „Положення про дистанційне навчання" (затверджене наказом МОН України), Указ Президента України „Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні", Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (постанова Президії Національної академії педагогічних наук України), Наказ МОНмолодьспорту України від 14.11.2011р. № 1301 „Щодо забезпечення розвитку освіти у сфері інформаційних технологій на період до 2013 року", „Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки" та ряд інших підзаконних нормативних актів.

Інновації стосуються як післядипломної освіти (проект положення про дистанційне навчання у закладах післядипломної освіти було розроблено у 2010 році), так і навчального процесу загальноосвітніх навчальних закладів (уваги заслуговують наказ Міністерства освіти і науки України „Про впровадження науково-педагогічного проекту „Дистанційне навчання учнів", наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України „Про проведення Всеукраїнського експерименту з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів України", а також Постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій „Сто відсотків" на період до 2015 року" та наказ МОНмолодьспорту „Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси").

У 2000 році в Україні було прийнято концепцію розвитку дистанційної освіти, затверджену Постановою МОН України, що поставила завдання по розширенню доступу до всіх рівнів освіти на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Законом України „Про вищу освіту" передбачена необхідність постійного підвищення загальнопрофесійного рівня освіти фахівця, тому при підготовці майбутніх спеціалістів необхідно звертати увагу на їх уміння використовувати ІКТ для свого подальшого розвитку, а для педагогів актуальним є придбання компетентностей в галузі організації та проведення дистанційного навчання.

Розвиток інформатизації освіти потребує комплексного розв'язання завдань, пов'язаних із створенням інформаційно-телекомунікаційних мереж, інформаційних систем і освітніх інформаційних середовищ, освітньо-наукових порталів, найважливішим напрямом розвитку яких є: аналіз й розробка нових наукових технологій навчання та використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, що включає: створення і впровадження в навчальний процес поряд із традиційними навчальними матеріалами сучасних електронних засобів; розробку засобів інформаційної підтримки і розвитку навчального процесу; забезпечення якості електронних засобів підтримки і розвитку навчального процесу.

Для реалізації цих положень автором наприкінці 2010 року було засновано інформаційно-освітній портал „Технології дистанційної освіти", розроблений у платформі ucoz і доступний за адресою http://www.tdo.at.ua [1].

Інформаційні ресурси (публікації, навчально-методичні видання) розміщені у відкритому доступі та орієнтовані в першу чергу на широку аудиторію, зацікавлену в одержанні науково-освітньої інформації, як в Україні, так і за рубежем. Основою такої аудиторії є учні загальноосвітніх навчальних закладів, студенти, аспіранти, вчені, науково-педагогічні працівники, вчителі та керівники підрозділів (освітніх установ).

На сьогодні портал представлений наступними розділами: поточні новини, партнери, наукові публікації, файловий архів навчально-методичних видань, каталог віртуальних освітніх центрів, нормативна база України з питань дистанційної освіти, офісні веб-застосунки, відкриті он-лайн курси: рекомендаційні матеріали, віртуальна школа науково-технічної творчості.

До його переваг слід віднести: а) простий та зрозумілий інтерфейс доступу, який традиційно використовується на сайтах; б) надання користувачу інформації в текстовому вигляді, а також ілюстративного матеріалу; в) можливість швидкого пошуку необхідного матеріалу; г) можливість завантажити або роздрукувати матеріал; д) відсутність банерної реклами. Портал має багаторівневий контент із зручною навігацією та дозволяє розміщувати як текстові, так і флеш, відео- та фотоматеріали. Гості можуть залишати коментарі й оцінку майже до всіх розділів.

Новини формуються через web-інтерфейс (адміністратором, модераторами та будь-якими зареєстрованими користувачами), а також надходять за RSS-каналами від інформаційних партнерів. Сторінка оновлюється матеріалами про нові обласні, національні і міжнародні проекти та конкурси. На окремій сторінці використовується twitter-трансляція новин від провідних науковців електронного навчання.

До основних напрямків діяльності інформаційно-освітнього порталу відносяться: систематизація й аналіз сучасного стану інформаційної інфраструктури, ринку телекомунікаційних послуг у Луганській області; популяризація світових норм і стандартів дистанційної освіти в Україні та Луганській області; інформування про нові наукові й практичні результати використання ІКТ у науці та освіті; апробація новітніх підходів у реалізації перспективних освітніх технологій (дистанційне, мобільне навчання); аналіз наукових, педагогічних і психологічних аспектів розвитку мережних і медійних технологій в освіті XXI століття; розширення сфери професійного діалогу в галузі інформаційних технологій, штучного інтелекту та когнітивних наук; пошук спільних напрямків досліджень, обмін ідеями, досвідом, методиками, навчально-методичною літературою та науковими статтями, а також спільне видання навчальної літератури, збірників наукових праць; стимулювання процесу створення інноваційних освітніх продуктів; проведення дистанційних курсів (у майбутньому конкурсів та олімпіад).

Із зазначеними завданнями тісно пов'язані функції по розробці нових освітніх продуктів – це одна із ключових особливостей, що відрізняють портал від пасивного сховища інформації. У 2011–2012 роках були проведені наступні заходи:

- інтернет-опитування „Дистанційна освіта сьогодні" (травень-червень 2011 р., зареєстровано 1038 переглядів підсумкової сторінки), опитано 70 респондентів з України, Росії та країн ближнього зарубіжжя [2];

- інтернет-опитування „Коннективізм і масові відкриті дистанційні курси" (листопад 2012 р., зареєстровано 217 переглядів підсумкової сторінки), опитано понад 60 респондентів із України, Росії, Білорусії, Азербайджану, Грузії, Лівану та Німеччини [3];

- авторський відкритий дистанційний курс „Вступ до фізики звуку" (листопад-грудень 2011 р., зареєстровано 765 переглядів підсумкової сторінки), взяли участь слухачі з України, Російської Федерації, США, Африки, Йорданії, Індії, Алжиру, Шрі-Ланки та Саудівської Аравії [3, 4];

- з метою створення умов для підтримки обдарованої молоді створена сторінка он-лайн школи науково-технічної творчості учнівської молоді (квітень 2012 р., http://tdo.at.ua/index/virtualna_shkola/0-49).

Партнерами порталу є колективні (Освітній портал osvita.org, Донецька обласна громадська організація „Асоціація розвитку освітніх і наукових мереж", Інтернет-центр Вінницького національного технічного університету Center of electronic communication „InterCEC", Освітній навігатор, Інтернет-портал „Інноваційне підприємництво") та індивідуальні члени, кожен з яких має можливість презентувати свій досвід роботи та опублікувати матеріали.

Згідно статистичними даними ресурс за нетривалий період роботи набрав 71580 переглядів, серед них 36920 унікальних відвідувачів. На рис. 4 наведено графік кількості переглядів з грудня 2011 р. по березень 2013 р. У табл. 1 зведена статистична оцінка географії відвідувачів порталу, а в табл. 2 наведені статистичні дані по використанню користувачами операційних систем. За алгоритмом оцінки значимості веб-сторінок Google PageRank порталу дорівнює 2.

У системі мають облікові записи 29 користувачів і 8 індивідуальних партнерів, віртуальна школа науково-технічної творчості налічує 16 учасників (https://vk.com/club36640106).

За час існування інформаційно-освітнім порталом була здійснена медійна підтримка та інформаційний супровід 16-ти міжнародних конференцій та семінарів, 1-го всеукраїнського й 1-го міжнародного конкурсів, 8-ми всеукраїнських науково-практичних конференцій.

У відкритому доступі розміщено 6 навчальних посібників та 2 методичні рекомендації. Розділ з науковими публікаціями нараховує 40 опублікованих статей та тез доповідей, які розміщені за тематикою чотирьох розділів: дослідження з питань впровадження дистанційної освіти, розвиток творчості, фізико-технічні дослідження, методика викладання природничо-наукових дисциплін. Пошукова система забезпечує контекстний пошук (з урахуванням морфології української мови) за всіма розміщеними матеріалами.

Реєструються переходи з пошукових систем Yandex, Google, Rambler і Mail.ru за словами: „tdo.at.ua", „дистанційна освіта", „персональне навчальне середовище", „хмарні технології", „сучасні концепції освіти", „обдарована дитина", „дидактична гра", „креативні технології", „міжпредметні зв'язки".

За кількістю переглядів можна визначити публікації, які викликають найбільший інтерес у наших читачів. Серед них:

1) Сучасні концепції креативної освіти молодших школярів: проблеми та перспективи (3396 переглядів, автор публікації – М. В. Коновальчук, доцент кафедри педагогіки і методики початкового навчання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка, кандидат педагогічних наук) [5];

2) Розв'язування задач міжпредметного характеру у процесі вивчення фізики як засіб формування пізнавального інтересу учнів (1580 переглядів, автор публікації – В. Л. Бузько, учитель фізики спеціалізованої загальноосвітньої школи I–III ступенів №6 Кіровоградської міської ради Кіровоградської області, вчитель вищої категорії, старший учитель) [6];

3) «Хмарні» обчислення як основа розвитку персональних навчальних середовищ (875 переглядів, автор публікації – О. С. Воронкін) [7];

4) Досвід викладання фізики в Луганському державному інституті культури і мистецтв (907 переглядів, автор публікації – О. С. Воронкін) [8];

5) Використання вільного програмного забезпечення в системі дистанційної освіти (878 переглядів, автор публікації – О. С. Воронкін) [9];

6) Предварительные итоги открытого авторского дистанционного курса „Введение в физику звука – 2011” (790 переглядів, автор – О. С. Воронкін) [10];

7) Формирование информационной инфраструктуры и использование ИКТ в развитии системы образования в Донбассе (447 переглядів, автор публікації – В. В. Румянцев, виконавчий директор асоціації розвитку освітніх та наукових мереж, доктор фізико-математичних наук, професор) [11].

Практична цінність матеріалів порталу полягає в тому, що основні положення опублікованих науково-дослідних робіт можуть бути використані аспірантами, здобувачами наукових ступенів під час підготовки кандидатських і докторських дисертацій з проблем використання ІКТ у вищій школі, а також у загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах.

Література.

1. Воронкин А. С. Информационно-образовательный портал “Технологии дистанционного образования”: 1 год в Интернет-сети / А. С. Воронкин // Інформаційні процеси і технології : матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і аспірантів (23–27 квіт. 2012 р., м. Севастополь). – Севастополь : СевНТУ, 2012. – С. 156–158.
2. Воронкін О. С. Проблеми формування якісного інформаційно-освітнього середовища ВНЗ України / О. С. Воронкін // Нові інформаційні технології в освіті для всіх: навчальні середовища : збірник праць VI міжнародної конференції ITEA-2011 (22-23 листопада 2011 р., м. Київ). – К. : Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем, 2011. – С. 294–300.
3. Воронкин А. С. Организация дистанционного обучения в сетевом сообществе / А. С. Воронкин // Образовательные технологии и общество : международный электронный журнал. – Том 16. – № 1 (Январь 2013г.). – С. 627–646. – Режим доступа : http://ifets.ieee.org/russian/ depository /v16_i1/pdf/17.pdf.
4. Воронкін О. С. Організація дистанційного навчання з фізики – позашкільна підготовка обдарованої молоді до дослідницької роботи / О. С. Воронкін // Інформаційні технології в освіті. – Херсон : Видавництво Херсонського державного університету, 2012. – Випуск 12. – С. 119–126.
5. Коновальчук М. В. Сучасні концепції креативної освіти молодших школярів: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / М. В. Коновальчук. – Режим доступу : http://tdo.at.ua/publ/rozvitok_tvorchosti/4-1-0-26.
6. Бузько В. Л. Розв’язування задач міжпредметного характеру у процесі вивчення фізики як засіб формування пізнавального інтересу учнів (1480 переглядів, автор публікації [Електронний ресурс] / В. Л. Бузько. – Режим доступу : http://tdo.at.ua/publ/metodika_prepodavanija_estestvennonauchnykh_ disciplin/metodika_ prepodavanija/5-1-0-23.
7. Воронкін О. С. „Хмарні” обчислення як основа формування персональних навчальних середовищ [Електронний ресурс] / О. С. Воронкін // Збірник наукових праць : матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції FOSS Lviv 2012 (26-28 квіт. 2012 р., м. Львів). – С. – 143–146. – Режим доступу : http://tdo.at.ua/publ/distance_education/voronkin/1-1-0-33.
8. Воронкін О. С. Досвід викладання фізики в Луганському державному інституті культури і мистецтв [Електронний ресурс] / О. С. Воронкін // Актуальні питання біологічної фізики та хімії. БФФХ–2011 : матеріали VII Міжнар. наук.-техн. конф. (26–30 квіт. 2011 р., м. Севастополь). – С. 334–336. – Режим доступу : http://tdo.at.ua/publ/distance_education/ldikm/1-1-0-19.
9. Воронкін О. С. Використання вільного програмного забезпечення в системі дистанційної освіти [Електронний ресурс] / О. С. Воронкін // Збірник наукових праць : матеріали міжнародної науково-практичної конференції FOSS Lviv 2011 (1-6 лютого 2011 р., м. Львів). – С. – 143–146. – Режим доступу : http://tdo.at.ua/publ/distance_education/vpz_do/1-1-0-17.
10. Воронкин А. С. Предварительные итоги открытого авторского дистанционного курса „Введение в физику звука – 2011” [Электронный ресурс] / А. С. Воронкин. – Режим доступа : http://tdo.at.ua/news/zvuk/2012-01-07-51.
11. Румянцев В. В. Формирование информационной инфраструктуры и использование ИКТ в развитии системы образования в Донбассе [Электронный ресурс] / В. В. Румянцев. – Режим доступа : http://tdo.at.ua/publ/distance_education/rumjancev_vv/1-1-0-16.

МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖЕВИХ СЕРВІСІВ

***Гладкіх Ірина Юріївна**, методист центру інформаційних технологій освіти Інституту післядипломної освіти Севастопольського міського гуманітарного університету*

Стремительное развитие информационно-коммуникационных технологий приводит к широкомасштабному внедрению сервисов Интернет во все сферы социальной практики. Исключительно широки возможности интернет-технологий в образовании, в частности, в последипломном педагогическом образовании (ПДО).

Важнейшей задачей последипломного образования является создание условий для образования в течение всей жизни (Life Long Learning). Среди этих условий приоритетными являются те, которые максимально обеспечивают субъектную вовлеченность слушателей в образовательный процесс и, тем самым, стимулируют становление и реализацию способности к индивидуализированному самовыражению в профессиональной деятельности, к творчеству самоактуализации. Однако, возможности традиционных форм последипломного образования, прежде всего регламентно-коллективных, не могут в полной мере обеспечить реализацию принципа непрерывности образования в его современном – личностно-развивающем – понимании. Во многом это связано с особенностями жизнедеятельности взрослого человека. Так, ситуативные различия в условиях профессиональной деятельности обусловливают несходство конкретных образовательных потребностей слушателей системы ПК, временные параметры индивидуальной занятости затрудняют организацию устойчивых коллективов обучающихся и т.д.

На наш взгляд, интернет-технологии с высокой степенью эффективности позволяют снять эти ограничения традиционных форм ПДО. Поэтому в настоящее время актуальным является изучение личностно-развивающего (фасилитативного) потенциала ИКТ, разработка и внедрение в практику последипломного образования моделей его организации на основе информационно-коммуникационных технологий, в частности, технологий сетевого взаимодействия.

Как показал анализ научных источников, в педагогических исследованиях последних лет социальным сетям уделяется серьезное внимание. Так Н. Мазина отмечает, что сетевая организация

повышения квалификации педагогических кадров имеет ряд существенных преимуществ: гибкость, адаптивность, т.е. построение процесса повышения квалификации с учетом профессионального опыта и образовательных запросов слушателей; интерактивность, т.е. возможность работы в режиме диалога со всеми участниками сети; модульность; асинхронность; открытость и массовость; рентабельность и др.[7].

Использование социальных сетевых сервисов в последипломном образовании позволяет создать специфическое пространство образовательных взаимодействий, учитывающее свободный выбор времени, места обучения, позволяющее сочетать индивидуально-личностные интересы и возможности субъектов образовательного процесса [10]. Именно сетевые технологии, на наш взгляд, позволяют обеспечить эффективную реализацию субъектной позиции участников обучения. Субъектная позиция проявляется, прежде всего, в субъектной активности в ходе обучения, а субъектная активность предполагает такую организацию образовательной деятельности, при которой педагог «не просто включается в определенный вид деятельности, но и, исходя из своих возможностей (ресурсов), сам определяет степень своего участия, уровень творческой активности, а также управляет своей работой и контролирует ее результаты» [4, с.26].

Построение модели информационно-образовательной среды.

В институте последипломного образования Севастопольского городского гуманитарного университета была разработана и апробирована модель развития информационной среды последипломного образования на базе социальных сервисов сети Интернет.

Целью разработки модели стало создание развивающей информационно-образовательной среды последипломного педагогического образования как субъектно ориентированной саморазвивающейся социальной ситуации развития участников образовательного процесса.

Для организации сетевых взаимодействий в модели организации информационной среды последипломного образования были выбраны простые и полезные сервисы Google и онлайн-инструменты ссоциальной составляющей Всеукраинской образовательной сети «Щоденник.ua» (группы, хостинг файлов, средства для быстрого создания веб-страниц, форум, стена и др.).

В ходе реализации модели информационно-образовательная среда ПДО последовательно структурно и содержательно изменялась. Далее представлена характеристика основных этапов ее становления.

На первом этапе формирования образовательного пространства – в рамках курсов повышения квалификации – создается учебная среда, основой которой является группа поддержки учебной деятельности - базовая сетевая группа учителей. Присоединившись к сетевой группе, педагоги могут вести дискуссии по различным темам, задавать вопросы преподавателю и коллегам, получать ответы на поставленные вопросы, как в группе, так и индивидуально, пользоваться хостингом файлов. В сетевом сообществе каждый участник вносит в содержательное поле взаимодействия свой опыт, идеи, проекты, проблемы. И каждый берет то, что ему нужно в данный момент для решения своих задач.

С помощью сервиса Документы Google (https://docs.google.com) преподаватель создает журнал успешности обучения, доступ к которому открыт для каждого слушателя курсов. Заполняя журнал, учитель-слушатель курсов самостоятельно контролирует успешность освоения теоретического материала и выполнение практических заданий. Такая организация обучения дает возможность каждому учителю спроектировать собственную образовательную траекторию, осваивать материал курса в комфортном режиме, в подходящем темпе, в удобное время, оценивать и регулировать меру личного участия в общей образовательной деятельности, т.е. в полной мере проявлять себя субъектом своего профессионального становления.

Для проведения входного и выходного тестирования слушателей курсов используется встроенная в «Щоденник.ua» тестовая оболочка.

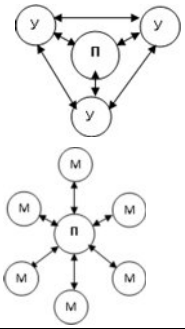
В ходе обучения на курсах каждый педагог создает собственный сетевой ресурс (группу, блог, веб-страницу), получает навыки совместной работы с документами в сервисе Документы Google. В качестве итоговой работы слушатели курсов представляют действующие сетевые ресурсы, ссылки на которые помещают в базовую группу.

Также на первом этапе формирования информационно-образовательной среды ПДО в ИПО СГГУ были организованы курсы для методистов института, на которых изучались облачные сервисы Google и возможности образовательной сети «Щоденник.ua». Каждый методист создал свой сетевой ресурс – предметную группу для учителей на платформе«Щоденник.ua».

Таблицы-схемы на рисунках 1-6 иллюстрируют этапы развития информационно-образовательной среды ПДО.

Модель формирования информационно-образовательной среды ПДО

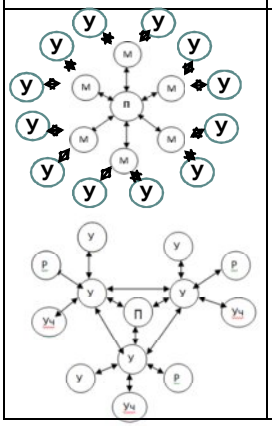
1 этап. Сетевые взаимодействия на курсах повышения квалификации

Схемы взаимодействия субъектов образовательной деятельности	Целевые ориентиры деятельности организаторов ПДО	Содержание деятельности
	Создание информационно-образовательного пространства на базе социальных сервисов «Щоденник.ua» П – преподаватель М – методист У - учитель	• Создается онлайн-среда, основой которой является сетевая группа для каждой категории учителей . • Организуется обучение учителей и методистов ИПО работе с сетевыми сервисами образовательного портала.

На втором этапе – в межкурсовой период – учителя продолжают взаимодействовать в базовых сетевых группах, присоединяются к предметным сетевым педагогическим сообществам, созданным методистами ИПО, и уже сами создают и администрируют собственные сетевые сообщества (группы). Это могут быть сетевые сообщества разного уровня: «учитель – учитель», «учитель – ученики», «учитель – родители» и др. Такие сетевые взаимодействия могут решать самые разнообразные учебно-воспитательные задачи: обмен педагогическим опытом и новыми знаниями, консультирование, создание коллективных гипертекстовых продуктов и т.д. Таким образом, происходит расширение информационно-образовательного пространства и формирование устойчивой среды образовательного общения, являющейся ещё одним источником знаний и значимым элементом повышения квалификации педагога. Роль преподавателя (методиста) на этом этапе заключается, прежде всего, в фасилитирующем администрировании деятельности сетевых педагогических сообществ.

Модель развития информационно-образовательной среды

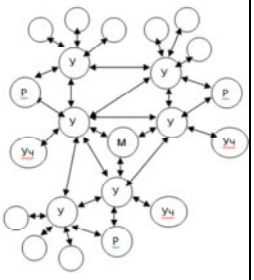
2 этап. Информационное пространство множественных взаимосвязей в межкурсовой период

Схемы взаимодействия субъектов образовательной деятельности	Целевые ориентиры деятельности организаторов ПДО	Содержание деятельности
 	Фасилитирующее администрирование деятельности сетевых педагогических ресурсов. П – преподаватель М – методист У - учитель	• Взаимодействие методист – учитель в межкурсовой период через работу в сетевых группах. • Самостоятельная деятельность учителя по созданию и администрированию сетевых ресурсов. Это могут быть сетевые сообщества разного типа: «учитель – учитель», учитель – ученики», «учитель – родители».

На третьем этапе сетевые взаимодействия становятся базовыми (предпочитаемыми и типичными) средствами педагогической деятельности учителя. Создается саморазвивающаяся среда последипломного образования, представляющая собой систему множественных субъект-субъектных связей – среда взаимодействующих и взаимообогащающих индивидуальных программ образования. Особенность становления такого пространства ПДО заключается в том, что оно является самоорганизующейся системой и не может быть создано только административными методами.

Модель развития информационно-образовательной среды

3 этап. Саморазвивающееся информационное пространство взаимодействующих и взаимообогащающих индивидуальных траекторий образования

Схема взаимодействия субъектов образовательной деятельности	Целевые ориентиры деятельности организаторов ПДО	Содержание деятельности
	Ресурсная поддержка деятельности сетевых педагогических сообществ М – методист У – учитель Р – родитель Уч – ученик	Включение в работу с сетевыми ресурсами новых участников образовательного процесса. Расширение сетевого информационного пространства.

Использование в организации последипломного педагогического образования технологий сетевых взаимодействий позволило успешно решать такие задачи, как: включение в образовательное пространство ПДО всех участников педагогического процесса (педагогов, преподавателей, методистов ИПО, учащихся, родителей); оперативное оказание адресной методической и консультативной помощи; обеспечение возможности постоянного общения участников образовательного процесса для обсуждения педагогических проблем на мини-форуме; расширение доступа к дидактическим и методическим материалам на основе оперативного взаимообмена; проведение различных опросов, тестирования, анкетирования; быстрое распространение передового педагогического опыта; социальная поддержка опыта самостоятельной профессиональной деятельности педагогов, основанной на использовании новых знаний и соответствующих новообразований.

РЕЗУЛЬТАТЫ РАБОТЫ

Этапы	Содержание деятельности	Сроки
1	Разработана модель фасилитирующей информационно-образовательной среды последипломного педагогического образования на основе сетевых социальных сервисов Интернета. Организовано обучение на курсах повышения квалификации педагогов школ города и методистов ИПО СГГУ.	2008-2009 2008-2010
2	Организовано диалоговое взаимодействие субъектов образовательной деятельности в межкурсовой период с использованием сетевых ресурсов.	2009-2012
3	Создана единая информационно-образовательная среда города на платформе «Щоденник.ua», объединяющая всех участников образовательного процесса.	2012-2013

Таким образом, модель организации информационно-образовательной среды последипломного образования, основанная на субъект-субъектном взаимодействии участников, приводит к тому, что каждый участник образовательного процесса становится соавтором нового знания, выступая полноправным субъектом своей образовательной деятельности.

Использование сетевых сервисов в педагогическом взаимодействии знаменует процесс перехода от "вертикальной" образовательной технологии, основанной на системе менеджмента и контроля процесса обучения, к "горизонтальной" технологии сотрудничества (субъект-субъектной модели) и формирования персональной образовательной среды каждого из участников.

Это особенно важно в условиях, когда современной школе требуется новый тип учителя и, соответственно, необходимо создание новой формы информационно-образовательного пространства для непрерывного профессионального повышения квалификации учителей [8].

Література.

1. Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/494-2011-%D0%BF
2. Табачник Д. В. Роль ІКТ у створенні єдиного європейського освітнього простору // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2011. – № 4-5. –С. 6.
3. Авдєєва І.М. Організація підготовки педагогів до фасилітаційної взаємодії з учнями / І.М. Авдєєва // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / гол.ред. – доктор педагогічних наук, професор Буряк В.К. – Кривий Ріг: КДПУ, 2006. – Вип.. 15. – С.362-367.
4. Авдеева И.Н. От личностно-ориентированного к личностно-развивающему образованию / И.Н. Авдеева // Горизонты образования. – 2009. - № 3. – С. 25-27.

5. Гнеденко В.В., Тютяев А.В. Использование технологий Web 2.0 в образовании / Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований – 2009, № 3, СГЭУ, Самара, Россия
6. Завадський І. Служби Google у навчанні / І. Завадський // Hi-Tech. – 2009. № 1. – С. 22 – 24.
7. Мазіна Н. Мережна модель як інноваційна форма підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Україні, – Київ, «Післядипломна освіта в Україні», – грудень 2009, – С. 54-56
8. Морзе Н.В. Як ютерні технології перестали бути дивом у навчанні? / навчати вчителів, щоб комп ї. – 2010, № 6. – С. 10-14. ютер у школі та сім Н.В. Морзе // Комп
9. Патаракин Е.Д. Социальные сервисы Веб 2.0 в помощь учителю / Е.Д. Патаракин – 2-е изд., испр. – М: Интуит.ру, 2007. – 64 с.
10. Стародубцев В.А. Возможности сервисов web 2.0 для формирования персональных образовательных сред / В.А. Стародубцев, А.Ф. Федоров, А.А. Киселева // Высшее образование в России. – 2010. – №7. – С. 95-98.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Кірик Марія Юріївна, *методист кабінету дошкільної і початкової освіти*
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти

Сучасна 4-річна початкова школа в системі загальної середньої освіти - це школа, яка формує основи навчальної діяльності, розвиває особистість.

Перехід на навчання з шести років вимагає пошуки новітнього науково-методично обґрунтованого підходу. Новий підхід має базуватися на наукових досягненнях психології, педагогіки, дидактики, методики та мати структуру системи, інтегрувавши у єдиний комплекс класичні й інноваційні підходи до навчання (принципи, методи, прийоми, засоби) саме шестиліток.

Педагогічна майстерність – явище суто індивідуальне, яке не підлягає копіюванню. Технологічна культура вчителя передбачає високу педагогічну техніку, яка являє собою сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчально-виховного процесу.

Професійна компетентність вчителя – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат. конкурентноздатності на ринку освітніх послуг.

Актуальність теми. Підготовка вчителя початкових класів до формування ключових компетентностей в учнів за новим Державним стандартом початкової загальної освіти (2011 р.) – пріоритетне завдання навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти. Тільки вчителю з високою професійною компетентністю, розвиненими творчими здібностями, високим рівнем інтелігентності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти під силу реалізація поставлених завдань.

Метою дослідження формування професійної компетентності вчителів початкових класів у системі післядипломній педагогічній освіті є пошук, розробка та впровадження сучасних підходів у підвищенні кваліфікації та безпосередня методична допомога вчителю під час впровадження ним інноваційних методів, прийомів, засобів навчання на початковому етапі формування навичок читання, письма та мовлення шестилітніх першокласників, що сприятимуть підняттю на якісно новий рівень готовності вчителів виконувати, поставлені перед ними, завдання Держстандарту початкової загальної освіти [1]. Впровадження нових технологій навчання у початкову школу – це надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання, що постало перед учителями початкових класів не сьогодні, воно викликало зацікавленість і в попередні роки.

Навчання дітей з 6-літнього віку за новими програмами, підручниками вчителя сьогодні більше запитань, чим відповідей відносно роботи з першокласниками. Перші проблеми виникають під час початкового навчання дітей грамоти та розвитку їх мовлення.

Професіоналізація педагога і входження його в інноваційний режим роботи неможливі без творчого самовизначення, в якому провідну роль відіграє його налаштованість на самовдосконалення, самоосвіту, саморозвиток, без чого неможливе забезпечення нової якості освіти [3, с.11].

Інноваційна освітня діяльність передбачає залучення педагогів та інших працівників системи освіти до творчої діяльності, в результаті якої створюються нові чи вдосконалені педагогічні й управлінські продукти (процеси, явища), які впливають на підвищення рівня педагогічної майстерності, результативності навчально-виховного процесу, управління. Організація інноваційної діяльності в закладах освіти передбачає створення відповідних соціально-педагогічних, організаційно-педагогічних та психолого-педагогічних умов, які надають можливість розглядати заклади освіти як відкриту соціально-педагогічну систему, визначати ступінь відкритості закладу до інноваційних процесів та педагогічну доцільність їх впровадження в освітній процес [3, 51].

Науковці, викладачі кафедр та методисти Закарпатського ІППО у постійному пошуку сучасних форм підвищення кваліфікації, які забезпечують якісну підготовку та зростання професіоналізації педагога. Новизною у підвищенні кваліфікації вчителів початкових класів є спільний пошук нових системно-інтегруючих підходів до навчання грамоти, спрямований на розвиток мовної особистості учня початкової школи, визначають і проблему готовності вчителя початкових класів як головного носія національної мови, культури й духовності здійснювати поставлені перед освітою завдання.

Під час підвищення кваліфікації вчителів початкових класів цікаво проходять тематичні дискусії, конференції, майстер-класи на актуальні теми початкової освіти. Вчителі діляться досягненням та шукають відповіді на свої питання. І тут, у навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти, їм на допомогу приходять досвідчені науковці, викладачі, методисти. Після колективних, групових та індивідуальних обговорень актуальних питань психології, дидактики та методики початкового навчання відбувається свідоме проектування як методів, прийомів, так і змісту початкової освіти на основі оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, дидактичних, методичних підходів. При цьому традиційні форми і методи навчання стають підґрунтям наступного їх творчого переосмислення й оновлення.

Щоб дізнатися, які питання цікавлять вчителя, на початковому етапі підвищення кваліфікації, проводимо анкетування слухачів. Аналіз результатів анкет показує, що близько 76% слухачів визнали необхідність змін у педагогічній діяльності, 14% слухачів вважають, що вони добре ознайомлені з сучасними досягненнями педагогічної науки, а 10% опитаних чесно призналися, що необізнані з новинками сучасної методики навчання початкового курсу мови. 82 % слухачів ніколи не замислювалися над тим, щоб щось змінити у методиці початкового навчання. Тільки 11% опитаних виявили психологічну готовність до використання інноваційних технологій у практиці своєї роботи, в основному – це творчі вчителі (Анкета слухача курсів та діагностична карта додається).

У педагогічній науці творча активність учителя трактується як складова педагогічної творчості, педагогічної майстерності, умова особистісного та професійного самозростання вчителя, рушійна сила впровадження нових педагогічних, поширення творчого досвіду).

Пригадаємо, що педагогічна творчість виявляється в науковій діяльності педагога і в творчій його педагогічній роботі (оригінальне вирішення педагогічних завдань, розробка нових педагогічних методів, прийомів, застосування педагогічного досвіду в нових умовах, удосконалення системи роботи з учнями, імпровізація в педагогічному процесі) [2; 3].

Творчий учитель – це вчитель з високою професійною і загальною компетентністю, що здатний до ефективного здійснення своєї професійної діяльності, володіє необхідною сумою знань, умінь і навичок, що визначають сформованість його педагогічної діяльності, педагогічного спілкування. Таких учителів не так уже і багато. Особистість вчителя слід розглядати як носія визначених цінностей, ідеалів і педагогічної свідомості. Успішна творча діяльність педагога це – здатність до нестандартного рішення; пошуково-проблемний стиль мислення; уміння створювати проблемні, нестандартні навчальні і виховні ситуації; оригінальність у всіх сферах своєї діяльності; креативність, творча фантазія, розвинена уява; специфічні особистісні якості (сміливість, готовність до ризику, винахідливість, цілеспрямованість, оптимізм, ентузіазм, настирливість, упевненість, кмітливість, інтуїтивне відчуття нового та оригінального та ін).

Основні умови перетворення діяльності вчителя у творчу: усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі; усвідомлення сутності, значення і завдань власної педагогічної діяльності, її мети; сприймання вихованця як особистості в педагогічному процесі (як об'єкт і суб'єкт виховання); усвідомлення власної творчої індивідуальності.

Навчання шестирічок, в тому числі і грамоти та розвиток мовлення, сьогодні необхідно розглядати через призму інтегративної системи психолого-лінгво-дидактичних аспектів з метою визначення найбільш важливих складових елементів педагогічної психології, дидактики та сучасної методики початкового навчання.

Наукова новизна дослідження в тому, що вчителі-практики Закарпатської області вперше зробили спробу удосконалення елементів інваріантної складової (методів, прийомів, засобів) методичної системи навчання мови, математики. Результати виявилися непередбачувані, тобто значно вищі, ніж очікувалися. Новаторський зміст характеризують такі його складники, як: поєднання традиційного аналітико-синтетичного методу з інтеграційним емоційним аудіовізуально-кінестетичним принципом, який реалізується через конкретні прийоми і засоби, які у супроводі арт-терапії, рухової, ігрової, тактильної, імітаційної, театральної діяльності сприяють якісному засвоєнню навчального матеріалу, корекції і збереженню здоров’я.

Цінністю інновації для сучасної шкільної практики навчання початкового курсу рідної мови є: пошук загублених складових елементів, чинників, етапів його становлення та пошуку ефективних новітніх підходів у навчанні грамоти шестиліток; умотивовані психологічні, лінгвістичні чинники й дидактично-методичні умови формування навички читання і письма (початкового етапу) і розвитку мовленнєвих навиків; розроблена методична система інтеграції традиційних і інноваційних підходів для формування початкової навички читання, письма й розвитку мовлення учнів з опорою на аудіовізуально-кінестетичний прийом сприймання та розвиток здібностей, враховуючи індивідуальні особливості дітей [8, с.227-238]. Результати експериментальних досліджень впровадження інноваційних прийомів, засобів, методів навчання шестирічок дають підставу стверджувати, що удосконалення методики початкового навчання мови базується на філософському, науково-методичному та психолого-лінгвістичному вченнях про сприйняття, відчуття; діалектико-матеріалістичному вченні про дві сторони пізнання – чуттєву і логічну. На засадах вчення про ведучу репрезентативну систему та три типи сприймання людини: аудіальну, візуальну та кінестетичну. Отже інновації у змісті початкової освіти закономірно вимагають відповідного оновлення технологій, методик, форм навчання.

У післядипломній педагогічній освіті слід пам'ятати, що дорослі – це досвідчені учні, вони вміють учитися, мають певний негативний або позитивний навчальний і, звичайно, життєвий досвід. Вони можуть мати більше упереджень, комплексів і стереотипів, ніж школяр, проте їхні запити та потреби найчастіше чіткі, інтереси вже усталені, погляди сформовані й виважені. Вони із задоволенням занурюються у новий для них вид діяльності, приміряють на себе нову роль, очікуючи позитивних результатів, а часом чекають від нас взаєморозуміння підтримки.

Робота методистів кабінету дошкільної і початкової освіти інституту спрямована на задоволення інтересів педагогів початкової ланки навчання у професійному зростанні, забезпечення потреб регіону у кваліфікованих педагогічних кадрах, мотивацію їх до самоосвіти, створення оптимальних умов для модернізації післядипломної освіти педагогів та навчання управлінців з питань організації методичної роботи в школі.

Отже, післядипломна освіта педагогів сприяє не лише істотному підвищенню теоретичної, методичної та практичної підготовки вчителів, їхньої професійної компетенції, а й методологічній переорієнтації закладів освіти, їх керівників на особистість учителя. Інноваційні підходи в організації навчання дорослих стають основою нової філософії вищої освіти дорослих, що відповідає таким основним вимогам: врахуванню особливостей навчального процесу, його змісту і структури, здібностей, інтересів і потреб учителів; спрямуванню на моделювання освітньо-виховного середовища відповідно до запитів суспільства; варіативності та особистісно орієнтованій спрямованості навчального-виховного процесу, внаслідок чого знання, уміння й навички вчителів перетворюються на засіб, завдяки якому формується готовність до формування предметних компетенцій в учнів, до застосування інноваційних технологій навчання молодших школярів. Тому досліджувана проблема потребує подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – № 18 (594) травень 2011. – 46 с.
2. Педагогічні інновації у сучасній школі / За ред. Ермакова І.Г. – К., 1994. – 88 с.
3. Химинець В.В. Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі / В.В.Химинець, М.Ю. Кірик. – Ужгород, 2008. – 342 с.

ВІРТУАЛЬНА СПІЛЬНОТА ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У МІЖКУРСОВИЙ ПЕРІОД

Войцях Тетяна Володимирівна, *методист обласного центру практичної психології і соціальної роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, соціальний педагог-правник, магістр соціальної педагогіки, спеціаліст вищої категорії*

Найголовнішим ресурсом розвитку суспільства є люди, їхні інтелектуальні, творчі, духовні здібності. Як зазначають науковці, сьогодні найбільш обмежений і найдорожчий ресурс – знання й компетенції. Отже, важливим завданням сучасного суспільства є створення умов для реалізації особистісного та професійного потенціалу кожної людини.

Інформаційно-комунікаційні технології посідають сьогодні центральне місце у освітньому просторі та є ефективним засобом не тільки спілкування та обміну інформацією, а й розвитку професійної компетентності педагогічних працівників. Тому особливої актуальності у сучасних умовах перебудови сучасної системи освіти набуває пошук нових організаційних форм забезпечення безперервного методичного супроводу професійної діяльності та розвитку професійної компетентності соціальних педагогів у системі післядипломної освіти.

Питання змісту професійної підготовки соціальних педагогів досліджувались науковцями у різних аспектах, зокрема: підготовка і професійне становлення соціальних педагогів, професійна компетентність у структурі його професіоналізму (С. Архипова); розгляд структури і змісту професійних умінь соціального педагога (Г. Лактіонова, Є. Мигович); визначення актуальних питань соціально-педагогічної теорії і практики (І. Богданова); зміст соціально-педагогічної діяльності, форми та методи її здійснення (О. Безпалько, І. Звєрєва); технології і функції соціально-педагогічної роботи (А. Капська); технології професійної підготовки соціальних педагогів (Л. Міщик, Г. Майборода); теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти (В. Поліщук); використання ІКТ у процесі професійної підготовки фахівців (О. Андрєєв) та ін. Для моделювання сучасного інформаційно-комунікатційного освітнього простору цікавими є результати досліджень В. Степанова, В. Брижко, Г.Почепцова та ін.

Широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту визначено як одне із стратегічних завдань розвитку інформаційного суспільства в Україні [7].

Водночас результати аналізу наукової літератури та стану підвищення кваліфікації соціальних педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти свідчать, що проблема розвитку професійної компетентності соціальних педагогів засобами інформаційно-комунікаційних технологій доки що не виокремлювалась як окрема педагогічна проблема і не знайшла належного висвітлення у працях науковців. Це, в першу чергу, привело до виникнення суперечностей між зростанням вимог інформаційного суспільства до рівня професійної компетентності соціального педагога і нерозробленістю організаційно-

педагогічних умов розвитку цього феномену у системі післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Відповідно до актуальності окреслених проблем, вважаємо, що важливим завданням є створення у системі сучасної післядипломної освіти соціальних педагогів, зокрема у міжкурсовий період, інформаційно-комунікаційного освітнього простору, одним із формуючих компонентів якого стане нова форма професійної комунікації – віртуальна спільнота.

Важливим фактором у дослідженні змісту та умов організації ефективної діяльності віртуальної спільноти як складової інформаційно-комунікаційного освітнього простору є формування основних понять.

Поняття «інформаційне суспільство» входить до світової наукової й суспільно-політичної терміносистеми. Цілісної теорії інформаційного суспільства до цього часу немає. На думку науковців, це зумовлено насамперед тим, що відповідними дослідженнями займається ціла низка наук – соціологія, теорія комунікації, соціолінгвістика, психолінгвістика тощо. Тому теорія інформаційного суспільства має міждисциплінарний характер [8, с. 111].

Інформаційне суспільство – це суспільство, яке ґрунтується на інформації (Парламентська Асамблея Ради Європи, 1997).

Із розвитком нової інформаційної епохи та появою інноваційних комунікаційних технологій нагальним стало питання взаємодії двох сфер – інформаційної та інноваційно-комунікаційної. Таким чином, інформаційне суспільство трансформувалося в інформаційно-комунікаційне суспільство, де базовою цінністю є не тільки знання та інформація, а й комунікація між соціальними групами й окремими індивідами [8].

У рамках нашого дослідження, беручи за основу тлумачення термінів «електронна освіта» та «інформаційна структура», визначених у «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» [7], пропонуємо розглядати освітній інформаційно-комунікаційний простір як організаційно-педагогічну умову неперервного розвитку професійної компетентності соціального педагога в системі післядипломної освіти педагогічних працівників, що передбачає наявність сформованої інформаційної інфраструктури як сукупності різноманітних інформаційних (автоматизованих) систем, інформаційних ресурсів, телекомунікаційних мереж і каналів передачі даних, засобів комунікацій і управління інформаційними потоками, а також організаційно-технічних структур, механізмів, що забезпечують їх функціонування, для забезпечення отримання освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Досліджуючи питання організації діяльності віртуальної спільноти як складової сучасного інформаційно-комунікаційного простору ми прийшли до висновку, що узгодження термінології щодо віртуальних спільнот так само, як і віртуальних освітніх спільнот продовжується до цього часу. Можливо, це зумовлене тим, що саме словосполучення віртуальні спільноти має відношення як до соціології (спільноти), так і до технологій (віртуальні).

Перш за все, цей термін визначали соціологи, спираючись на основне ключове слово – спільнота. У перекладі з англійської мови слово «спільнота» - «community» визначається як: 1) «люди, які проживають в одному місці — регіоні або країні за однаковими правилами і законами», 2) «група людей, які проживають разом, мають спільні інтереси, роботу, діяльність і т. д.», 3) «спільна участь у якомусь процесі або володіння чимось».

Ожегов С. І. надає схоже тлумачення: «спільнота – об’єднання людей, які мають спільні цілі» [3].

Спільнота – мала група або велика соціальна група людей, які активно спілкуються між собою як на професійні, так і на непрофесійні теми [4].

Спільнота – це група людей, які відчувають досить спільного між собою з якої б то не було причини, щоб мати спільні прагнення, цілі та структури [5].

Соціальні спільноти – це такі спільноти, що реально існують і є емпірично зафіксованими сукупностями індивідів, котрі характеризуються відносною цілісністю як самостійні суб’єкти соціальних дій та поведінки, мають певний кількісний склад, достатньо міцні зв’язки, виконують ту чи ту спільну діяльність. Соціальні спільноти є особливим рівнем організації суспільства. Вони виникають і формуються на основі культурно-історичної самобутності людей, їхніх родинних зв’язків та подібності стадій життєвого циклу, територіально-регіональних ознак, а також ситуативно – для виконання спільних дій [1].

Соціальна спільнота — сукупність людей, об'єднаних відносно стійкими соціальними зв'язками, відносинами, яка має загальні ознаки, що надають їй неповторної своєрідності [9].

Соціальні спільноти відзначаються великим різноманіттям видів, форм. Функціонально соціальні спільноти спрямовують дії своїх членів на досягнення групової мети. Одним із різновидів соціальних спільнот є соціально-професійні групи.

Соціальні спільноти можуть виникати спонтанно (мимовільно) чи інституціоналізовано (організовано), бути формальними чи неформальними. Враховуючи також, що індивід одночасно є членом одразу кількох спільнот, їх класифікація досить важлива і певною мірою умовна. Але, як будь-яка систематизація, вона (класифікація) покликана сприяти глибшому розумінню сутності об'єкта чи явища. За найзагальнішою сукупністю ознак можна виділити два широких підкласи соціальних спільнот – масові і групові спільноти [9].

Об’єднуючи два основоположних слова: спільнота і віртуальна відомий американський письменник, дослідник віртуальних спільнот Говард Рейнгольд у 1980 році одним з перших визначив цю дефініцію як: «віртуальні спільноти — це соціальні накопичення людей, які є користувачами мережі і достатньо довгий

період часу продовжують публічні обговорення якоїсь проблеми, виражаючи своє особисте відношення до неї, формуючи свою особисту мережу взаємовідносин у кіберпросторі». Зауважимо, що поняття «кіберпростір» розуміється як цифровий світ, фізична інфраструктура, яка створена комп'ютерними мережами, зокрема, Інтернет [2].

Таким чином, можемо визначити поняття віртуальної професійної спільноти як соціальне об'єднання представників певної професії, яке має спільні інтереси, прагнення і цілі та формується у мережі Інтернет для відкритого обговорення та обміну знаннями і досвідом з професійних питань.

Створення віртуальної спільноти як складової інформаційно-комунікаційного освітнього простору в мережі Інтернет забезпечує її учасникам доступ до набору потужних електронних інструментів та ресурсів, які дозволяють незалежно від регіонального розташування налагодити в середині професійної групи ефективну співпрацю, спілкування та обмін знаннями, практичним досвідом, а також методичними, фото-, аудіо- та відео- матеріалами, тощо.

Беручи до уваги, що віртуальна професійна спільнота та її віртуальна платформа є структурованими утвореннями та повинні забезпечувати комплексну практичну професійну діяльність, виникає потреба у визначенні їх координатора та модераторів (за потребою) тематичних секцій (клубів), які можуть утворюватися у середині віртуальної спільноти.

Враховуючи великий спектр можливостей, які надає віртуальна спільнота для забезпечення неперервного методичного та навчального супроводу професійної діяльності спеціалістів, обласний центр практичної психології і соціальної роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників обрав одним із важливих напрямів у своїй діяльності розвиток та інтегрування ІКТ у систему післядипломної освіти соціальних педагогів закладів освіти Черкаської області. В межах експериментально-наукового дослідження «Організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності соціального педагога у післядипломній освіті» з 2012 року започаткована віртуальна професійна спільнота «Соціум», призначення якої – забезпечувати умови для активного змістовного спілкування та неперервного методичного, освітнього, консультативного та наукового супроводу професійної діяльності соціальних педагогів закладів освіти, спрямованого на розвиток їх професійної компетентності як спеціалістів психологічної служби системи освіти України.

Зокрема, розміщенням відповідних матеріалів на тематичних сторінках «Соціальний педагог: професія захисту» (містить підкаталоги «Навчально-методичні матеріали», «Нормативно-правова документація», «Відеотека») та «Територія Прав Людини», де розміщуються актуальні статті як науковців, правозахисників, так і учасників віртуальної спільноти з питань попередження порушення прав дитини, прав людини в освітньому середовищі та в соціумі та щодо механізму захисту прав дитини забезпечує розвиток захисної компетенції соціального педагога як складової професійної компетентності спеціаліста.

Віртуальною платформою спільноти «Соціум» є персональний сайт «Права людини в школі», який має ще такі тематичні сторінки, як:

- «Новини» («Головна сторінка»), де висвітлюються події, заходи та актуальні новини з професійної діяльності як спеціалістів психологічної служби закладів освіти Черкаської області, так і України та інших країн, а також розміщується інформація про конкурси, акції, пропозиції про співпрацю від Всеукраїнських та Міжнародних неурядових установ, громадських організацій, участь у яких сприяє вирішенню завдань діяльності віртуальної спільноти «Соціум», і зокрема розвитку професійної компетентності соціальних педагогів;
- «З досвіду роботи» (містить персональні сторінки-блоги спеціалістів, де вони розміщують матеріали з власного професійного досвіду);
- «Форум», призначений для обговорення питань з професійної діяльності учасників спільноти та інших актуальних питань, дотичних до сфери соціальної педагогіки, практичної психології, сімейного виховання тощо;
- «Каталог сайтів», який містить посилання на сайти, корисні як для спеціалістів психологічної служби, так і для дітей, учнів, батьків, студентів, педагогічних працівників та усіх зацікавлених питаннями, які обговорюються у спільноті.

Координатором віртуальної спільноти соціальних педагогів «Соціум» виступає методист обласного центру практичної психології і соціальної роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників, який здійснює залучення спеціалістів до віртуальної спільноти та забезпечує своєчасне розміщення і поновлення інформації на сайті спільноти.

Залучення спеціалістів психологічної служби закладів освіти Черкаської області до віртуальної спільноти «Соціум» здійснюється шляхом:

- електронної розсилки анонсу спільноти на електронні скриньки навчальних закладів;
- презентація спільноти та її віртуальної платформи на науково-практичних семінарах, конференціях, майстер-класах, інших навчально-методичних заходах.

Висновок. Віртуальна спільнота як складова інформаційно-комунікаційного освітнього простору може бути дійсно ефективною формою дистанційного методичного супроводу та сприяти розвитку професійної компетентності соціального педагога при умові, що вона буде підтримувати, збагачувати, підсилювати творчу роботу спеціалістів, забезпечувати безперервне навчання соціальних педагогів та стимулювати їх активність всередині спільноти.

Подальше вирішення даної науково-методичної проблеми потребує аналізу та адаптації досвіду як зарубіжних, так і вітчизняних освітніх віртуальних спільнот. Буде продовжена робота по забезпеченню організаційно-педагогічних умов для проведення в рамках діяльності віртуальної спільноти навчальних семінарів, дистанційних майстер-класів, вебінарів в режимі «он-лайн». Шляхом проведення експерименту буде здійснена перевірка ефективності організації діяльності віртуальної спільноти з урахуванням особливостей використання регіонального інформаційно-комунікаційного простору для розвитку професійної компетентності соціального педагога засобами ІКТ у системі післядипломної педагогічної освіти

Література.

1. Дворецька Г. В. Соціологія [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Г. В. Дворецька. – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с. – Режим доступу до підручника : http://www.info-library.com.ua/books-book-160.html
2. Малицька І. Д. Феномен віртуальних освітніх спільнот у системах освіти зарубіжних країн: підходи до вивчення понять [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2012. – № 4 (30). – Режим доступу до журналу : http://www.journal.iitta.gov.ua.
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка // С. И. Ожегов / под ред. д. ф. н. профессора Н. Ю. Шведовой. — М. : Изд-во «Советская энциклопедия», 1973. — 846 с.
4. Патаракин Е. Д. Сетевые сообщества и обучение / Е. Д. Патаракин / – М. : «ПЕР СЭ», 2006. – 112 с. – С. 22-23.
5. Спільнота [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: http://uk.wikipedia.org/wiki/Спільнота - Вікіпедія.
6. Степанов В. Ю. Моделювання інформаційно-комунікативного простору в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / В. Ю. Степанов // Державне будівництво : Електронне наукове фахове видання Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – 2009 – № 2. – Режим доступу до статті : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/1/06.pdf
7. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс] / Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80 – Офіційний веб-портал Верховної Ради України.
8. Сугестивні технології маніпулятивного впливу [Електронний ресурс] : навч посіб. / [В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов]; за заг. ред. Є. Д. Скулиша. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. – 248 с. – Режим доступу до підручника : http://nashaucheba.ru/docs/51/50303/conv_1/file1.pdf
9. Теремко В. Г. Соціальні спільноти у сучасних суспільних системах [Електронний ресурс] // Теремко В. Г. Соціологія : [підручник] / В. Г. Теремко. – К. : Видавничий центр «Академія», 2001. – 432 с. – Режим доступу до підручника : http://readbookz.com/book/138/3895.html.

САЙТ «ВІРТУАЛЬНА ШКОЛА ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА» ЯК КОМПОНЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

Норкіна Олена Валеріївна, *методист кафедри освітнього менеджменту і педагогічних інновацій Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників*

Технологічний прогрес в умовах сучасного інформаційного суспільства призвів до появи віртуальних систем, що сприяють формуванню новітніх методів навчання та самонавчання у педагогічній освіті. Одним із таких методів навчання у віртуальному середовищі є створення віртуальних шкіл, що сприяють розвитку особистості педагога. Віртуальна реальність для суб'єкта навчання є способом професійної та особистісної реалізації, можливістю розвивати дослідницький потенціал та оволодівати сучасними методами навчання. Тому актуальною проблемою сьогодення є створення інформаційно-комунікативного простору, за допомогою якого педагог буде удосконалювати професійну компетентність.

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у систему навчання вчителів математики, зокрема для розвитку їх дослідницької компетентності висвітлюють: В. Биков [1], Р. Гуревич [7], Т. Коваль [5], С. Сисоєва [8] та ін. Дослідниками наголошено, що пріоритетними завданнями української науки є підвищення її якості шляхом розширення доступу студентів до інформації, упровадження ІКТ; орієнтування навчання на ІКТ, що зробить його більш доступним; підвищення творчого потенціалу та дослідницької активності як учителів, так і студентів.

У науковій літературі поняття «інформаційно-комунікаційна технологія» трактується як «педагогічна технологія, що використовує спеціальні програмні та технічні засоби для доступу до різних інформаційних джерел (електронних, друкованих, інструментальних, людських) та інструментів спільної діяльності, спрямованих на отримання конкретного результату» [1, с. 39]. Інформатизація системи освіти виявляється через комплекс заходів щодо впровадження у виховний процес інформаційної продукції та інформаційно-комунікаційних технологій.

Вчений Л. Жарич зазначає, що застосування і використання ІКТ у розвитку та підвищенню професіоналізму учителів залежить від чіткого розуміння, з яким ступенем ефективності можуть бути реалізовані дані технології. Крім того, використання ІКТ дозволяє видозмінити і удосконалювати зміст, методи і форми навчання [5]. Науковцями [1; 7; 5; 8] стверджується, що ІКТ сприяють: економії соціального часу, досягається за рахунок використання нових видів інформаційних комунікацій; переходу до інформаційного способу життя, використання сучасних інформаційних ресурсів і послуг; можливість навчання незалежно від місця проживання та мобільності; можливість утворювати мережеві спільноти. ІКТ здійснюють активний вплив на процес навчання і виховання тих, хто навчається, оскільки змінюють схему

передавання знань і методи навчання [1]. Отже, використання ІКТ у роботі з педагогами є новим етапом, що сприяє індивідуалізації навчального процесу при збереженні його цілісності за рахунок автоматизованих навчальних програм; зміні процесу пізнання шляхом розвитку логічного, дослідницького мислення. Використання ІКТ надає можливість побудови відкритої системи освіти, що забезпечує кожному індивіду власну траєкторію навчання і самонавчання.

Перш ніж перейти до аналізу створеного сайту, окреслимо проблему розвитку дослідницької компетентності педагога. Дане питання розкрито у дослідженнях українських та російських учених (Н. Бібік [2], Т. Керницького [6], І. Ніканорова [8], О. Овчарук [9], В. Сластьоніна [11], В. Шадрікова [15] та ін.). Вчені наголошують, що педагог є впершу чергу дослідником, який повинен уміти: проектувати навчальний процес, дослідницьку, пошукову діяльність учнів; застосовувати різні форми навчальної діяльності; розробляти заходи корекційно-педагогічного впливу, використовувати в системі навчання новітні технології тощо.

Основними складниками компетентнісного підходу є поняття «компетентність». У «Словнику іншомовних слів» запропоновано таку дефініцію поняття «компетентність»: «володіння знаннями, які дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому авторитетну думку» або «володіння компетенціями, поінформованість, обізнаність, авторитетність» [13, с. 854]. У словнику С. Ожегова «компетентність» потлумачена як «коло питань, у яких суб'єкт є повністю обізнаним; авторитетність у якійсь галузі, володіння компетенцією» [12, с. 288]. Структурно поняття «компетентність» окреслює набір знань, умінь, навичок, особистісних якостей суб'єкта. Компетенція є метою та певним стандартом освіти, а компетентність – результатом набуття особистістю компетенгцій, що свідчить про отримані навички та вміння, сформовані мотиви, цінності та якості, набутий досвід кваліфікованого виконання певного завдання.

У наукових школах І. Зимньої [4], Н. Кузьміна [6], С. Осіпова [10], В. Сластьоніна [11], В.Шадрікова [15], дослідницьку компетентність вчителя окреслюють у контексті інтегративної характеристики суб'єкта, яка виявляється у готовності та здатності самостійно асимілювати отриманні знання шляхом перенесення контексту діяльності від функційного до практичного, базуючись на наявних знаннях, уміннях, навичках. Дослідницька компетентність являє собою «сукупність особистісних якостей, необхідних для ефективної дослідницької діяльності» [4, с. 56]. Дослідницька компетентність – це сукупність знань і вмінь, необхідних для здійснення дослідницької діяльності. Науковець Т. Воронов стверджує, що дослідницька компетентність проявляється у теоретичній грамотності, володінні методами психолого-педагогічного дослідження, умінні статистично обробляти емпіричні дані, формулювати висновки, представляти результати дослідження [15]. Вчений А. Хуторський дослідницьку компетентність розглядає як «результат пізнавальної діяльності людини в певній галузі науки, опановані методи, методики дослідження для здійснення дослідницької діяльності, а також мотивацію і позицію дослідника, його ціннісні орієнтації» [14, с. 8]. Отже, дослідницька компетентність знаходить вияв у поєднанні практичних та теоретичних знань, вмінні втілювати оригінальні, творчі ідеї, чітко висловлювати власну думку, опановувати методи та методики, ініціативності тощо.

У роботах науковців А. Бодальова [3], В. Лаптєва [7], І. Ніканорова [8], С. Осіпова [10], В.Шадрікова [15] знаходимо опис особистості педагога-дослідника. Вчений В. Шадріков так окреслює якості педагога-дослідника: спрямованість на вирішення поставленої мети дослідження; наполегливість у роботі, нонконформізм; критичність і самокритичність, спрямованість на удосконалення результату роботи та ін. [15]. Важливим у контексті нашого дослідження є розкриття А. Бодальовим загальних та особистісних якостей вчителя-дослідника. До загальних характеристиках дослідника віднесено: стійку спрямованість на розв'язання проблеми дослідження; одержимість в роботі, почуття обов'язку; критичність, свідоме відсторонення себе від інших занять, окрім дослідження; розвинутий інтелект, яскраво виражену здатність стійко концентрувати роботу свого інтелекту на нестандартне рішення теоретичних і експериментальних завдань; підвищену спостережливість до явищ наукового інтересу; високу результативність в науці. До особистісних якостей: стиль наукового дослідження; різні види потреб та різний рівень здібностей до розкриття предмета дослідження в його більш елементарних, так і в більш складних проявах; бачення «білих плям» у предметі вивчення; чесність, відкритість і сміливість відстоювання своїх поглядів; моральна сила і фізичне здоров'я [3]. Отже, педагог-дослідник повинен володіти рядом таких якостей як-от: цілеспрямованість, високі інтелектуальні якості, вміння спостерігати, аналізувати, узагальнювати, творчо мислити, відстоювати свої погляди.

У дослідженнях В. Лаптєва [7], І. Ніканорової [8], С. Осіпової [10] та інш. дослідницьку компетентність розкрито в контексті адаптивності. Науковець І. Ніканорова так характеризує дослідницьку компетентність педагога: «високі адаптаційні здібності до дослідницької діяльності, здатність проектувати і здійснювати досліди; особистісно та професійно самореалізовуватися; встановлювати міжособистісні, ділові, професійні, соціальні зв'язки та продовжувати самоосвіту [8; с. 29]. Близької позиції дотримується В.Лаптєв, стверджуючи, що дослідницька компетентність передбачає такі вміння: адаптуватися в умовах професійної діяльності; самореалізовуватися; будувати міжособистісні, професійні зв'язки. Дослідниця твердить, що одним із найважливіших аспектів формування дослідницької компетентності є вміння продовжувати свою освіту на основі оволодіння оригінальними джерелами професійної інформації; відомостями, науковими поняттями, теоріями, концепціями, парадигмами в різних галузях загальної та професійної культури; універсальними способами практичної та теоретичної освітньої діяльності, способами дослідницької діяльності [7; с.7]. Вчена С. Осіпова зазначає, що дослідницька компетентність виявляється у готовності та здатності самостійно освоювати й отримувати систему нових знань швидко

[10]. На думку зазначених вище вчених, дослідницька компетентність знаходить вияв не тільки у дослідницьких вміннях та навичках, а й у адаптаційних здібностях, вмінні налагоджувати особистісні та професійні стосунки. Тому розвиток дослідницької компетентності вчителів є поетапним та тривалим процесом.

Розроблений нами у ході дисертаційного дослідження сайт «Віртуальна школа педагога-дослідника» спрямований на формування дослідницької компетентності та підвищення загальної професійної компетентності вчителів математики засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Завданням сайту є допомога вчителям математики в оволодінні дослідницькою компетентністю; розкриття творчого та особистісного потенціалу вчителя математики. Використання потенційних можливостей сайту сприятиме розвитку таких вмінь та навичок учителів математики як-от: аналізувати педагогічну літературу, нормативні документи, навчальні плани, методичні посібники, дидактичний матеріал тощо; планувати власну дослідницьку діяльність; презентувати результати власної дослідницької діяльності тощо.

У відповідності до мети та завдань функціонування сайту нами визначена така його структура: головна сторінка сайту, дайджест корисних наукових ідей, скарбниця передового педагогічного досвіду вчителів математики, скринька корисних ідей, дистанційний спецкурс «Вчимося досліджувати педагогічну проблему», педагогічне портфоліо вчителя математики, презентація досягнень, експрес-опитування, запитуйте – відповідаємо, форум педагога-дослідника.

Представимо зміст кожної сторінки сайту.

Головна сторінка сайту. На сторінці представлено інформацію для вчителів математики, яка сприятиме мотивуванню їх в оволодінні дослідницькою компетентністю. Розкрито актуальність та перспективи професії вчителя математики.

Дайджест корисних наукових ідей. Представлено ряд наукових статей, що сприятимуть особистісному та професійному зростанню педагогів математиків. У статтях розкрито ідеї видатних педагогів, представлено різноманітні педагогічні новації тощо. На сторінці також надані корисні поради щодо написання науково-дослідних робіт, методів мотивування учнів до дослідницької діяльності.

Скарбниця передового педагогічного досвіду вчителів математики. На сторінці представлено опис передового педагогічного досвіду вчителів математики Черкащини та інших регіонів України. Окреслено методи, прийоми і способи навчання, втілені у діяльність окремих вчителів для забезпечення високих результатів без додаткових витрат часу. Представлено позитивний досвід, коли результат діяльності вчителя (високий рівень знань, трудової підготовки і вихованості учнів) виявляється в кінці навчального року або після закінчення дитиною школи, випускники успішно вступають до вузів тощо.

Скринька корисних ідей. Вчителям дається можливість представляти власні інноваційні ідеї та проекти. Новітні розробки та отриманий вчителем математики досвід, може бути представлено у вигляді: статей, тез, звітів. Опубліковані практичні надбання, корисні ідеї, поради, що сприятимуть отриманню колегами педагогічного досвіду. Скринька корисних ідей ефективно на розвиток дослідницької компетентності учителя математики, адже підштовхує до пошуку нових ідей, методів, апробації представлених надбань колег.

Дистанційний спецкурс «Вчимося досліджувати педагогічну проблему» розкриває зміст, форми і методи дослідницької діяльності вчителя математики. Метою спецкурсу є підвищення рівня знань в контексті проблеми дослідницької діяльності вчителя математики, з'ясування особливостей дослідницької діяльності учителя математики в системі освіти, розвиток дослідницьких умінь та навичок, поглиблення саморефлексії та розвиток соціально-перцептивного інтелекту, професійної адаптованості. Після закінчення спецкурсу вчителі повинні знати базові поняття з дослідницької діяльності вчителя, основні наукові підходи до здійснення дослідницької діяльності, показники та критерії сформованості дослідницької компетентності, особливості роботи вчителя-дослідника, основні форми та методи дослідницької діяльності. Вчителі математики повинні вміти організовувати навчальний процес та проводити дослідницькі інструктажі, аналізувати навчальну ситуацію та ухвалювати ефективні рішення, щодо застосування методів та прийомів, збирати та аналізувати інформацію, мати розвинені комунікативні навички. Протягом занять у вчителів розвиваються особистісні і професійно важливі якості дослідника а саме: отримувати результат від дослідної роботи, дослідницьке мислення, комунікативність, педагогічна рефлексія, творчість, здатність до самоаналізу тощо. У процесі розроблення тестових завдань за спецкурсом враховано рівномірність їхнього розподілу за структурою та складністю поданого матеріалу. Тестове завдання передбачало «множинний вибір», тобто педагогам необхідно обрати правильну відповідь із переліку запропонованих відповідей. Таке тестування дозволить вчителю виявити власний рівень знань та спрямувати власні зусилля на набуття високого рівня дослідницької компетентності.

Презентація досягнень. У формі презентацій педагоги можуть здійснювати обмін досвідом та результатами дослідницької діяльності, що сприятиме розвитку мотивації до особистого вдосконалення у цьому аспекті.

Педагогічне портфоліо вчителя математики являє собою збірку авторських освітніх продуктів, розроблених у результаті дослідницької діяльності педагога. Таке портфоліо сприятиме розвитку навичок аналізу та самоаналізу дослідницької діяльності самим педагогом за рахунок порівняння власних досягнень з результатами педагогічного пошуку інших вчителів математики.

Експрес-опитування. Не лише передбачає можливість виявити, наскільки корисним і популяризованим є сайт для вчителів математики, а й з'ясувати їхню думку з різних аспектів дослідницької діяльності.

Запитуйте – відповідаємо. Атмосфера доброзичливості, творчості спонукає вчителя-дослідника до розкриття нових горизонтів, що іноді викликає ряд запитань. У цьому розділі сайту педагог може вільно запитати про можливості дослідницької діяльності, її перспективи та отримати відповіді щодо різних аспектів удосконалення дослідницької діяльності вчителя математики.

Форум педагога-дослідника. На форумі педагоги можуть вільно обговорювати власну дослідницьку діяльність, професійні успіхи та невдачі, запозичені чи розроблені методики та технології, порушувати проблемні питання та під час колективного спілкування отримувати поради колег щодо їх вирішення.

Таким чином, використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку дослідницької компетентності вчителів математики не тільки полегшить зазначений процес, а й підійме його на якісно новий рівень. Створений сайт дозволяє педагогу-математику здійснювати самоаналіз власної дослідницької компетентності. За умов інтерактивного спілкування педагог-математик оволодіє різноманітними уміннями та навичками в контексті дослідження, шляхом запозичення інноваційного досвіду колег та презентації власних напрацювань, отриманих у ході дослідницької діяльності.

Література.

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В.Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід до презентації освітніх результатів / Бібік Н. М. // Школа першого ступеня: теорія і практика : зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2004. – Вип. 10. – С. 18–26.
3. Бодалев, А.А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения / А.А. Бодалев. – М.: Флинта Наука, 1998. – 168 с.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И.А. Зимняя. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
5. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. / Т.І. Коваль. – К. : Вид. центр НЛУ, 2009. – 380 с.
6. Кузьмина Н. В. Профессионализм педагогической деятельности / Н. В. Кузьмина, А. А. Реан. – СПб. : СПбГу, 1993. – 63 с.
7. Лаптев, В.В. Научный подход к построению программ исследования качества образования /модернизации общего образования на рубеже веков: сборник научных трудов / В.В. Лаптев. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. – С. 3-10
8. Никонорова, И.Я. Особенности использования системно-структурного критерия в определении профессиональной компетентности учителя: дис. к.п.н. / И.Я. Никонорова. – Комсомольск-на-Амуре, 2003. – 192 с., С. 29.
9. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К., 2003. – С. 13–41.
10. Осипова С.И., Гафурова Н.В. Инновационный подход к подготовке преподавателей для системы профессионального образования / Осипова С.И., Гафурова Н.В. // Высшее образование сегодня. Издательская группа «Логос», – 2009. – С. 72-76
11. Сластёнин, В.А. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учеб завед. / В.А. Сластёнин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1998. – 512 с.
12. Словарь-справочник по педагогике / [сост. В. А. Мижериков ; под ред. ред. П. И. Пидкасистого]. – М. : ТЦ Сфера, 2004. – 448 с.
13. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологія словосполучень / [укл. Л. О. Пустовіт]. – К. : Довіра, 2000. – 1017 с.
14. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 55-61.
15. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В.Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – №8. – С. 27.